

2002 RZECZY, KTÓRE WARTO WIEDZIEĆ O BOGU I BIBLI

1. 1001 RZECZY, KTÓRE WARTO WIEDZIEĆ O BOGU
2. 1001 RZECZY, KTÓRE WARTO WIEDZIEĆ O BIBLI

1001 RZECZY, KTÓRE WARTO WIEDZIEĆ O BOGU

Autor Jerry MacGregor, Marie Prys
Wydawnictwo M

SPIS TREŚCI

WSTĘP

CZEŚĆ I. KIM JEST BÓG

1. Wszystko na temat Boga
2. Jaki jest Bóg?
3. Imiona Boga

El

Jahwe

Sztandar

Uzdrowiciel i pasterz

Bóg pokoju

Bóg, który jest tam

BÓG NASZ PAN

4. Atrybuty Boga

Moralne atrybuty boga

5. Natura Boga

6. Co Bóg rzeczywiście powiedział

7. Zaskakujące symbole

SÓL, OLIWA I WINO

8. Słynne cytaty

9. Modlitwy i prośby

CZEŚĆ II. HISTORIA BOGA

10. Stwórca

11. Jego naród

12. Bitwa należy do Pana

13. Poprzez poezję, pieśń i lament

14. Przedstawiciele Boga

15. Wskazując na Chrystusa

16. Nowe czasy

17. Kościół Boga

18. Koniec – Apokalipsa

CZEŚĆ III. KRÓTKO MÓWIĄC

- 19. Trójkąt Trójcy
- 20. Imiona Osób Trójcy Świętej
 - Imiona boga ojca
 - Imiona boga syna
 - Imiona boga ducha świętego
- 21. Ojciec Niebieski
- 22. Syn Zbawiciel
- 23. Duch został nam dany
- 24. Słowo
- 25. Interesujące pomysły
- 26. Koncepcje i doktryny
- 27. Wieczny cel
- 28. Jak możemy Go odnaleźć?

WSTĘP

„Jak głupcy pragną zagrać Szekspira, tak ja pragnąłem napisać książkę o Bogu”. Są to pierwsze słowa książki J. I. Packera „Znając Boga”. Oczywiście żałujemy, że sami nie wymyśliliśmy tego zdania. Książka, którą właśnie trzymasz w rękach, prawdopodobnie nie zabierze Cię na wyprawę tymi samymi teologicznymi ścieżkami, na które prowadzi czytelników książka Packera... ale przynajmniej powinna dać Ci trochę radości.

Widzisz, wierzymy, że nasz Bóg *jest* radością. Bóg jest stwórcą śmiechu, wynalazcą radości oraz Bogiem niespodzianek. Wygląda na to, że gdziekolwiek się nie obrócisz, ludzie chcą poznać Boga. Wierzymy, że każdy z nas urodził się z wewnętrznym pragnieniem, aby Go spotkać. Mamy dla Was dobrą wiadomość: Pan *już dawno* odsłonił się przed nami. Większość tego, co o Nim wiemy, pochodzi wprost od Niego; są to Jego własne słowa, którymi dzieli się z nami w Piśmie Świętym. Uważna lektura niemalże każdego fragmentu Pisma odkryje przed nami wiele różnych wizerunków Boga i wielorakość Jego obecności - poczynając od Jego starożytnego planu aż do Jego działań we współczesnym świecie. Jedyne, co mamy zrobić, to otworzyć nasze oczy na obecność Boga. Wtedy zobaczymy, że Bóg jest wszędzie, gdzie spojrzymy. Bóg powiedział nam o swoim Bożym planie, o swoim projekcie dotyczącym istnienia życia w ogóle i swoich zamiarach co do konkretnego człowieka.

Dlatego też napisaliśmy tę książkę. Napisaliśmy ją z nadzieją, że pomożemy Ci dowiedzieć się więcej na temat Boga.

Książka 1001 rzeczy, które warto wiedzieć o Bogu odkrywa charakter, działanie oraz wydarzenia otaczające Tego, który stworzył życie. Książka ta nie składa się z 1001 „najlepszych” informacji, czy też nawet 1001 informacji „niezbędnych w podstawowej edukacji teologicznej”. Zamiast tego próbowaliśmy wybrać te informacje na temat Boga, które, naszym zdaniem są najbardziej wyjątkowe, najmniej znane oraz najważniejsze. Jednym słowem, wybraliśmy te fakty dotyczące Boga, które, jak sądzymy, każdy powinien znać... albo, przynajmniej, nad którymi każdy powinien się zastanowić. Zebrane informacje zamieściliśmy w książce, która niekoniecznie musi stać się podręcznikiem akademickim, ale którą z radością mogą czytać wszyscy pragnący lepiej poznać Boga.

Zdajemy sobie sprawę z tego, że żadna książka napisana przez człowieka „nie jest w stanie oddać kompletnego obrazu Boga ani też skończonego obrazu wszechświata. Jednak wierzymy, że książka ta posłuży Ci jako pomoc w lepszym zrozumieniu Boga oraz docenieniu niezmiernie wielkiej natury naszego Stwórcy. Poznaj Go lepiej i przekonaj się, *czy* nie zmieni to Twojego życia.

Jerry MacGregor Marie Prys

CZĘŚĆ I. KIM JEST BÓG

1. Wszystko na temat Boga

1. Teizm jest to wiara w siłę nadprzyrodzoną lub siły nadprzyrodzone, w jednego lub wielu bogów. Przeciwnością teizmu jest ateizm. Mianem teizmu określa się bardzo szeroko pojętą wiarę w boga lub bogów. Terminem „teizm” określa się także wiarę w istnienie jedyne Boga, zarówno osobowego, jak i nieosobowego, który jest aktywnie obecny we wszechświecie, lub który nie bierze udziału w losach wszechświata. Niektórzy teiści wierzą w osobowego Boga, zarówno transcendentnego, jak i immanentnego, który istnieje tylko w jednej osobie. Taka koncepcja Boga istnieje w judaizmie, islamie oraz unitarianizmie. Kolejna koncepcja Boga jest jedyna w swoim rodzaju (na niej opiera się ta książka) - wiara w jednego osobowego Boga, zarówno immanentnego, jak i transcendentnego, który istnieje w trzech odrębnych osobach, znanych jako Ojciec, Syn i Duch Święty. Taka jest definicja chrześcijańskiego teizmu. Jest ona przeciwstawiana innym definicjom teizmu.

2. Nauka o Bogu i dzieło Jego stworzenia to *teologia*. Słowo to pochodzi od dwóch greckich słów, *theos* i *logos*. Pierwsze znaczy 'Bóg', drugie - 'słowo', 'dyskurs', 'doktryna'. W bardzo wąskim znaczeniu tego pojęcia teologia może być więc zdefiniowana również jako 'doktryna Boga'. Niemniej jednak, w nieco szerszym i częściej stosowanym znaczeniu, słowo to oznacza wszystkie chrześcijańskie doktryny zajmujące się relacjami Boga ze wszechświatem.

3. Teologia znajdowała się w zbyt poważnym towarzystwie, jak twierdzi Dallas Willard w jednej ze swoich książek: „Kusi nas, żeby teologię zostawiać w rękach ekspertów. Ale teologia jest zbyt ważna dla życia każdego z nas i dla społeczności, w których żyjemy. Teologia jest zbyt ważna, aby się od niej odsuwać z nieśmiałością. Teologia jest integralną częścią naszego życia. Każdy z nas ma swoją teologię - nieważną, czy bezrefleksyjną, czy też skrupulatnie ukształtowaną. Każdy chrześcijanin i każda chrześcijanka muszą dążyć do tego, aby samodzielnie określić, w jaki sposób wierzą w Boga, a ich wiara powinna odzwierciedlać rzeczywistość, w jakiej żyją, oraz ich doświadczenia życiowe”.

4. Teologia a filozofia. Zarówno teologia, jak i filozofia mają to samo zadanie: poszukiwanie jednolitego światopoglądu. Niemniej jednak różnią się one w podejściu do tego zadania. Podczas gdy w teologii punktem wyjścia jest wiara w istnienie Boga i wiara, że Bóg jest przyczyną wszystkich rzeczy, punktem wyjścia dla filozofii jest sama filozofia oraz założenie, że wystarczy ona, by wyjaśnić istnienie wszystkich innych rzeczy. Dla niektórych starożytnych przyczyną istnienia wszystkich rzeczy były woda, powietrze bądź ogień, lub tym podobne. Teologia nie tylko ma swój początek w wierze w istnienie Boga, ale również utrzymuje, że Bóg w swojej łasce objawił się ludziom. Filozofia niekoniecznie się z tym zgadza.

5. Rozmyślając na temat Boga, pastor Charles Spurgeon napisał: „Ten, kto często myśli o Bogu, stanie się posiadaczem bardziej rozległego umysłu niż ten, kto po prostu dąbie po tym wąskim świecie... Najlepszymi studiami, które rozwiną naszą duszę, jest nauka Chrystusa, wiedza o Jego ukrzyżowaniu oraz wiedza na temat Boga w Trójcyjedyne i pełnej chwale Trójcy. Nic tak bardzo nie rozwinię intelektu, nic tak bardzo nie uniesie duszy człowieka, jak pełne poświęcenia, szczerze i długotrwałe badanie najwspanialszego przedmiotu Boskości”.

6. Bóg chrześcijański jest wszechwiedzący, święty, kochający, dobry i wszechmocny.

Będąc wszechwiedzącym, Bóg wie wszystko na temat potrzeb ludzkości; ponieważ jest święty, nie może tolerować grzechu i przyjąć ludzi w ich upadłym stanie, aby z Nim przebywali; ponieważ jest kochający i dobry, może zmiłować się nad światem i opracować oraz wprowadzić w życie plan zbawienia; a skoro jest wszechmocny (i potężny), nie tylko objawia nam siebie, ale także sprawia, że zostają zapisane objawienia, które są niezbędne dla doświadczenia i przyjęcia zbawienia.

7. Deus Absconditus. Blaise Pascal określał Boga mianem Deus Absconditus (Bóg Ukryty), ale także twierdził, że ten Ukryty Bóg objawił samego siebie i dzięki temu można Go poznać.

8. Biblia i Bóg. Ponieważ Bóg jest nieskończony, jednoznaczna definicja, w której zawarty zostałby całkowity i wyczerpujący obraz Boga, jest niemożliwa. Możemy próbować definiować Boga jedynie w stopniu, w jakim Go poznaliśmy, i na podstawie tego, co wiemy o Nim, jak przedstawiono to w Piśmie Świętym.

9. Naukę o Bogu - na podstawie tego, czego naucza Biblia - doskonale podsumowuje *Mały katechizm westminsterski*: „**Pytanie 4: Kim jest Bóg?** Bóg jest duchem - nieskończonym, wiecznym i niezmiennym w swej istocie, mądrości, mocy, świętości, sprawiedliwości, dobroci i prawdzie". Charles Hodge określił to stwierdzenie jako „najlepszą definicję Boga kiedykolwiek napisaną przez człowieka”.

10. Definicja Boga według Louisa Barkhofa: „Bóg jest jeden, absolutny, niezmienny i nieskończony w Swojej wiedzy i mądrości, Swojej dobroci i miłości, Swojej łasce i miłosierdziu, Swojej sprawiedliwości i świętości”.

11. W Biblii historia Boga i człowieka opisana jest raczej w stylu książki sensacyjnej czy też romansu niż w formie tekstu teologicznego. To, co znajduje się na kartach Biblii, różni się znacznie od tego, co większość ludzi spodziewa się znaleźć, czytając Pismo Święte, kiedy decydują się poznać Boga.

12. Bóg jest nieśmiały. Współczesny pisarz Philip Yancey opisuje Boga jako Boga nieśmiałego. Nie ma on na myśli tego, że Bóg jest wstydlivy albo bojaźliwy, ale raczej to, że pokazuje nam On niezwykłą „powściągliwość”, nawet jeśli dotyczy to rzeczy, które powodują Jego niezadowolenie. Po tym, jak stworzył świat i szczyt swojego stworzenia - człowieka, Bóg planował rozpocząć szabat, podczas którego i On, i wszelkie Jego stworzenie miało cieszyć się pokojem i życiem w harmonii. Niestety grzech oraz historia ciągle przeszkadzają w realizacji Jego planu. Teraz Bóg musi ustalić, jak często się z nami komunikować, żebyśmy mogli Go poznać i zrozumieć, kiedy i jak chce się nam w pełni objawić.

13. Bóg się ukrywa. Izajasz napisał: „Prawdziwie Ty jesteś Bogiem ukrytym, Boże Izraela, Zbawco!” (Iz 45,15). Czasem Biblia opisuje Boga jako tego, który zapoczątkowuje spotkanie z człowiekiem. Ale Bóg objawia się przede wszystkim swoim dzieciom, żyjącym w wierze, która może jednak prowadzić nas do jeszcze większych wątpliwości i pytań.

14. Bóg jest łagodny. Aby opisać, w jak łagodny sposób Bóg obchodzi się ze swoimi dziećmi, przypatrz się, jak zachowują się ludzie, na których spłynął Duch Święty, a jak postępują ci opętani przez złego ducha (zob. Ewangelia według św. Marka 9,18-21). Za każdym razem, kiedy zły duch napadał chłopca, rzucał go na ziemię, ciało mu drętwiało, zaczynał zgrzytać zębami, a z jego ust toczyła się piana. W przeciwieństwie do złego ducha,

Bóg korzy się tak bardzo, że sam doświadcza emocjonalnego bólu i cierpienia. Bóg korzy się tak bardzo, że św. Paweł musiał ostrzec swoich naśladowców: „Ducha nie gaście!” (1 Tes 5,19) i „Nie zasmucajcie Ducha Świętego Bożego” (Ef 4,30).

15. Bóg jest zazdrosny. Zazdrość jest bardzo silnym uczuciem. Pieśń nad Pieśniami łączy zazdrość z miłością i porównuje jej siłę do siły ognia. Dan Allender i Tremper Longman próbują odróżnić boską zazdrość od zazdrości, która niszczy: „Małżeństwo jest zwierciadłem, w którym odbija się bosko-ludzka bliskość, ale pomimo tego, że odbicie to jest prawdziwe, jest ono także zaćmione”. Tak, jak możemy doświadczyć zazdrości o naszego małżonka albo małżonkę, tak samo Bóg zazdrosny jest o swoją oblubienicę. Ale nie wolno nam nigdy stracić z oczu różnicy, jaka istnieje pomiędzy boską a ludzką zazdrością. Bóg ma prawo do tego, by posiadać i opiekować się. Natomiast my nie posiadamy naszego małżonka bądź małżonki, ale *mamy przywilej, by się nimi opiekować.*

16. Bóg pozwala nam czuć święty gniew, abyśmy byli w stanie szydzić ze Złego i niszczyć grzech. Nawet jeśli święty gniew może wyglądać na uaktywnienie się ciemnej strony naszego życia emocjonalnego, nosi w sobie oznakę Bożego zamiaru. Jak napisał jeden ze współczesnych pisarzy: „Jeśli pozwolimy sobie przyłączyć się do gniewu bożego, a następnie skupimy się na tym, czego mamy nienawidzić - zła, grzechu, brzydoty - nasze serca będą w stanie odkryć nowy wymiar boskiego charakteru”.

17. Bóg czuje świętą pogardę. Pogarda odzwierciedla tę cechę boskiego charakteru, na którą często nie zwraca się uwagi: Bóg jest szydercą. W rzeczywistości Bóg nie tylko wpada we wściekłość, kiedy spotyka się z arogancją; On także ma w planach upokorzenie arogancji. Psalmista pisze: „Śmieje się Ten, który mieszka w niebie, Pan się z nich naigrawa” (Ps 2,4). „Przeciw sprawiedliwemu zło knuje występny i zgrzyta na Niego zębami. Pan śmieje się z niego, bo widzi, że jego dzień nadchodzi” (Ps 37,12-13).

18. Moc odkupienia boskiego wstydu. Wstyd odsłania nasze bałwochwalstwo, ponieważ ujawnia on naszą nierozumną wiarę w samych siebie. Ale jest to także wspaniały dar, ponieważ wstyd jest zaproszeniem do łaski. Spotkaliśmy się z poniżeniem samego Boga we wcieleniu jego własnego Syna, Jego ziemskiego cierpienia i ukrzyżowania. Ponieważ Bóg sam poddał się wstydu bycia upokorzonym i poniżonym, my również jesteśmy zaproszeni do tego, by wstąpić w boskie upokorzenie, pozwalając naszym sercom, by były łamane i cierpiały z bólu z powodu narażenia się na grzech.

19. Bóg jest Bogiem cierpiącym. „I stał się dla nich wybawicielem w każdym ich ucisku. To nie jakiś wysłannik lub anioł, lecz Jego oblicze ich wybawiło. W miłości swojej i łaskawości On sam ich wykupił. On wziął ich na siebie i nosił przez wszystkie dni przeszłości” (Iz 63,9).

20. „Lecz Pan czeka, by wam okazać łaskę, i dlatego stoi, by się zlitować nad Wami” (Iz 30,18; por. Rdz 21; 1 Sm 1). Ale Pismo mówi również: „Bo dostąpiliście łaski, aby nie tylko wierzyć w Chrystusa, lecz ponadto dla niego cierpieć” (Flp 1,29). Nasze powołanie do cierpienia pochodzi od Boga, który jest tak łagodny, że nie sposób tego opisać.

21. Współczucie Jezusa doprowadziło do tego, że otwierał On oczy niewidomych i poruszał członkami bez życia - Jezus nigdy nie gloryfikował choroby ani też nie chwalił bólu i cierpienia. Ale w skład planu Bożego wchodzi także cierpienie. Pomimo pełnej współczucia śmierci Chrystusa, który umarł za nasze grzechy, plan Boży wymaga także, żeby wszyscy chrześcijanie współcierpieli z Nim, czasem nawet bardzo intensywnie.

22. Bóg jest pełen pokoju. Jedynie Bóg jest w tym doskonały. W rezultacie wewnętrzny pokój nie jest czymś, co możemy osiągnąć poprzez wyeliminowanie nacisku albo poprzez zaprzestanie wojen i konfliktów. Pokój możemy osiągnąć tylko pozwalając Bogu przemawiać przez nas samych.

23. Cierpiący Bóg. Kiedy czytamy o Jeremiaszu oplakującym swój lud, poprzez słowa proroka zobaczyć możemy również to, co dzieje się w sercu Boga: „Któż uczyni moją głowę źródłem wody, a oczy moje fontanną łez, bym mógł dniem i nocą oplakiwać zabitych Córy mojego ludu?” (Jr 8,23). Usłysz ból w sercu Boga, kiedy broni się: „Ludu mój, cóżem ci uczynił? Czym ci się uprzykrzyłem?” (Mi 6,3). To ból Boga kochającego, próbującego dowiedzieć się, dlaczego Jego Lud ignoruje Jego łagodne uczucie i opiekuńczą miłość.

24. Frederick Buechner napisał kiedyś: „Bóg oddaje się naszej miłości i dlatego możemy przysporzyć Mu cierpienia naszą ślepotą, oziębłością i naszym okrucieństwem, ale także naszym własnym cierpieniem. W ten sposób właśnie działa miłość: kiedy ktoś, kogo kochamy, cierpi, my cierpimy wraz z tą osobą i nie chcielibyśmy, żeby działo się inaczej, ponieważ cierpienie i miłość są jednym. Tak samo działa miłość Boga do nas”.

25. J. I. Packer wzywa swoich czytelników, żeby zatykali uszy i nie słuchali tych, którzy mówią, że żadna ze ścieżek wiedzy nie prowadzi do poznania Boga. Wzywa on także, by przez chwilę pójść z nim ścieżką wiedzy, którą on wybrał, i przekonać się na własne oczy. „Każdy, kto podąża istniejącą, rozpoznaną ścieżką, nie będzie się zbyt martwił, jeśli usłyszy tych, którzy nią nie wędrują, mówiących sobie, że żadna taka ścieżka nie istnieje”.

26. Możemy poznać Boga jedynie poprzez poznanie Jezusa Chrystusa, który jest sam manifestacją Boga w ludzkiej osobie. Pismo Święte mówi o tym wprost: „Ty mnie jeszcze nie znasz? Kto mnie widział, widział także Ojca. (...) Nikt nie przychodzi do Ojca inaczej, jak tylko przeze mnie” (J 14,9.6).

2. Jaki jest Bóg?

27. Ponieważ Bóg jest nieskończony, jednoznaczna definicja, która zawierałaby całkowity i wyczerpujący Jego opis, jest niemożliwa. Niemniej jednak jesteśmy w stanie sformułować definicję Boga, bazując na tym, na ile Go znamy i ile o Nim wiemy. Biblia odkrywa przed nami atrybuty Boga, tak jak zostały one objawione ludzkości. Możemy stwierdzić, że Bóg jest istotą, a następnie wymienić, w czym różni się od innych istot.

28. Bóg z nami. Kiedy zastanawiamy się nad związkami Boga ze światem, który stworzył, zazwyczaj mówimy o dwóch koncepcjach tradycyjnie znanych jako *transcendencja* i *immanencja*. Zamiast badać pojedyncze działania Boga, koncepcje te zajmują się statusem Boga w relacji do świata - czyli stopniem, w jakim Bóg jest obecny i aktywny we wszechświecie.

29. Immanencja. Bóg jest obecny i aktywny w przyrodzie, w naturze ludzkiej i historii. Jeremiasz 23,24 podkreśla obecność Boga w całym wszechświecie: „Czy może się człowiek ukryć w zakamarkach, tak bym go nie widział?” - pyta Pan. Apostoł Paweł powiedział filozofom obecnym na Areopagu: „Toć istotnie jest niedaleko od każdego z nas. Bo w nim żyjemy, poruszamy się i jesteśmy - jak to powiedzieli niektórzy wasi poeci: z jego rodu jesteśmy” (Dz 17,27-28).

30. Transcendencja. Kolejny aspekt relacji Boga ze światem zasadza się na tym, że jest On oddzielony i niezależny od natury i ludzkości. Bóg nie jest po prostu przywiązany do swojego dzieła czy też zaangażowany w nie: jest on na wiele istotnych sposobów ponad swoim dziełem. „Bo moje myśli nie są myślami waszymi ani wasze drogi moimi drogami - wyrocznia Pana. Bo jak niebiosa górują nad ziemią, tak drogi moje - nad waszymi drogami i myśli moje - nad myślami waszymi" (Iz 55,8-9).

31. Kierkegaard napisał: „To, co jest niezwykle w tym, w jaki sposób ludzie mówią o Bogu albo też o swoim związku z Bogiem, polega na tym, że ludzie zachowują się tak, jakby całkowicie zapomnieli o tym, że Bóg słyszy to, co mówią. Człowiek mówi: «W tej chwili nie mam czasu albo nie potrafię się wystarczająco skupić aby myśleć o Bogu, ale później prawdopodobnie uda mi się znaleźć na to czas». Albo, co gorsza, młody człowiek mówi: «Teraz jestem na to za młody; najpierw nacieszę się życiem - i dopiero później będę myślał o Bogu». Czy można by mówić w ten sposób, gdyby ktokolwiek zdawał sobie sprawę, że Bóg go słyszy?».

32. Filozofowie i Bóg. Dla Platona Bóg jest wiecznym umysłem, przyczyną dobra w naturze. Arystoteles uważał Boga za „pierwszą przyczynę wszelkiego stworzenia”. Benedykt Spinoza definiował Boga jako „absolutną, uniwersalną Substancję, prawdziwą Przyczynę wszystkich bytów i każdego bytu z osobna: i nie tylko Przyczynę wszystkich bytów, ale także wszelki byt sam w sobie, którego każde poszczególne istnienie jest tylko modyfikacją”. Gottfried Leibniz stwierdził, że ostateczna racja wszystkiego nosi imię Boga. Immanuel Kant zdefiniował Boga jako byt, który poprzez swoje zrozumienie i wolę jest przyczyną natury; jako byt, który ma wszelkie prawa i żadnych obowiązków; jako moralnego stwórcę świata. Dla Johanna Fichtego Bóg był moralnym porządkiem, który wciąż panuje w świecie. Georg Wilhelm Friedrich Hegel uważał Boga za ducha absolutnego, ale takiego, który nie posiada świadomości, dopóki nie stanie się świadomy przez myśl ludzką.

33. Bóg jest nieskończonym i idealnym Duchem, w którym wszystkie rzeczy mają swoje źródło, ostoje oraz koniec. Tak definiuje Boga Strong.

34. To, że Bóg istnieje, jest podstawowym założeniem Pisma Świętego. Z tego powodu Biblia nawet nie próbuje udowadniać istnienia Boga, ponieważ jest to podstawowe założenie. Pismo Święte rozpoczyna się wykluczającym wszelką wątpliwość stwierdzeniem: „Na początku Bóg..”. Teksty takie jak Psalm 94,9-23 oraz Księga Izajasza 40,12-31 nie są dowodem na istnienie Boga, ale raczej stanowią analityczne sprawozdania z tego, co jest powiązane z ideą Boga.

35. Bóg jest duchem. Bóg jest substancją. Ale nie jest on substancją materialną. Jezus powiedział: „Bóg jest duchem” (J 4,24). Rzekł także: „Duch nie ma ciała ani kości, tak jak widzicie, że ja mam” (Łk 24,39). Drugie przykazanie Dekalogu, przedstawione w Księdze Wyjścia, które zabrania tworzenia obrazów lub podobieństw czegokolwiek (Wj 20,4), opiera się na niematerialnej naturze Boga. Do niematerialnej natury Boga odnoszą się także liczne przykazania przeciwko czczeniu bożków i idoli (Kpł 26,1; Pwt 16,22).

36. Ciało Boże. Jak więc możemy wyjaśnić wyrażenia, za pomocą których opisuje się Boga posiadającego takie części ciała jak ręce, stopy i uszy? Są to antropomorficzne (przypisujące Bogu ludzką formę lub naturę) i symboliczne przedstawienia Boga, służące temu, by Bóg stał się zrozumiały dla ludzi oraz żeby dać wyraz Jego mocy i działaniom.

37. Bóg jest nieskończony. Bóg jest duchem nieskończonym bez początku ani końca. Ludzie także posiadają ducha, ale od Boga różnimy się tym, że nasz duch jest *skończony*, zamieszkuje w ciele materialnym (1 Kor 2,11; 1 Tes 5,23). Bóg jest nieskończonym duchem i jako taki nie posiada formy (Dz 7,48).

38. Bóg jest niewidzialny. Bóg powiedział Mojżeszowi, że żaden człowiek nie może go ujrzyć i przeżyć tego widoku (Wj 33,20). Święty Jan stwierdza: „Boga nikt nigdy nie widział” (J 1,18). Święty Paweł nazywa go „Bogiem niewidzialnym” (Kol 1,15) i twierdzi, że żaden człowiek go nie widział ani nie może go zobaczyć (1 Tm 6,16). Niektóre fragmenty Pisma Świętego wskazują jednak na to, że ci, którzy zostaną odkupieni, będą mogli kiedyś zobaczyć Boga (Ps 17,15; Mt 5,8; Hbr 12,14; Ap 22,4).

39. A co z fragmentami Pisma Świętego, opisującymi ludzi, którzy widzieli Boga, jak Rdz 32,30; Wj 3,6; Lb 12,6-8; Pwt 34,10 oraz Iz 6,1? Kiedy patrzymy do lustra, w jakimś sensie widzimy samych siebie, ale nie widzimy swojej prawdziwej osoby. Ludzie widzieli odbicie chwały Bożej, ale nie widzieli jego istoty (Hbr 1,3). Tak samo duch może ukazywać się w formie materialnej (J 1,32). Kiedy Mojżesz zobaczył Boga z tyłu (Wj 33,23), stało się tak w odpowiedzi na jego żądanie, by zobaczyć chwałę Pana (Wj 33,18). Rozumie się przez to, że Mojżesz ujrzał efekty chwały Bożej, ale nie zobaczył Boga w dosłownym tego słowa znaczeniu.

40. Objawienia są manifestacją boskości w formie widzialnej.

Po tym, jak Bóg siłował się z Jakubem, Jakub powiedział: „Widziałem Boga twarzą w twarz” (Rdz 32,31). „Anioł Pański” jest widzialną manifestacją boskości (Wj 16,7-14; 18,13-33; 22,11-18; Wj 2,2-5; Sdz 6,11-23; 1 Kri 19,5-7; 2 Kri 19,35). W niektórych fragmentach Pisma Świętego „Anioł Pański” jest tożsamy z „Panem”.

41. Bóg jest żywy. Pojęcie ducha zakłada, że Bóg nie jest nieożywioną substancją, ale raczej substancją żywą. Tak więc nazywa się go „żywym Bogiem” (Joz 3,10; 1 Sm 17,26; Ps 84,2; Mt 16,16; 1 Tm 3,15; Ap 7,2). Życie zakłada istnienie uczuć, mocy i działania. Bóg posiada wszystkie te atrybuty (Ps 115,3). Jest On także źródłem i ostoją wszelkiego życia: życia roślin, życia zwierząt, życia ludzkiego, życia duchowego oraz życia wiecznego (Ps 36,9; J 5,26). Żywy Bóg zawsze przeciwstawiany jest martwym idiom (Ps 115,3-9, Dz 14,15; 1 Tes 1,9). Nasz Bóg jest żywy. Bóg widzi, słyszy i kocha.

42. Bóg jest osobą. Jedyne sposoby, w jaki można określić, jaki jest Boski Duch, to, obok Pisma Świętego, użycie analogii dotyczącej duszy ludzkiej. Skoro dusza ludzka jest osobowa, Boski Duch również musi być osobą. Jeśli byłoby inaczej, Duch Boski znajdowałby się na niższym poziomie istnienia niż ludzkość. Co jest istotą bycia człowiekiem? Samoświadomość i samostanowienie, czyli wolność.

43. Bóg jest samoświadomy i wolny. Będąc bytami świadomymi, często myślimy spontanicznie, ale nie zawsze zastanawiamy się nad tymi myślami. Jednakże jako istoty *samoświadome*, możemy zastanawiać się nad naszymi uczuciami, pragnieniami i myślami. Przedrostek *samo* dołączony do wyrazu „określenie” pokazuje nam, że „samookreślenie” to coś znacznie więcej niż jedynie określenie się. Ludzie mają w sobie poczucie wolności, są w stanie dokonywać wyboru, a także są w świadomości swoich motywów i konsekwencji swoich czynów. Autorzy Pisma Świętego także przypisują Bogu zarówno samoświadomość (Wj

3,14; Iz 45,5; 1 Kor 2,10), samodeterminację, jak i samookreślenie (Job 23,13; Rz 9,11; Ef 1,9.11; Hbr 6,17).

44. Bóg ma osobowość. Biblia wyjawia, że Bóg ma intelekt (Rdz 18,19; Wj 3,7; Dz 15,18), wrażliwość (Rdz 6,6; Ps 103,8-14; J 3,16) oraz wolę (Rdz 3,15; Ps 115,3; J 6,38). Ponadto Biblia przypisuje Bogu cechy i uczucia, jakie posiada istota mająca osobowość. Bóg jest opisany jako ten, który mówi (Rdz 1,3), widzi (Rdz 11,5), słyszy (Ps 111,4), rozpacza (Rdz 6,6) i kaja się (Rdz 6,6). Bóg jest gniewny (Pwt 1,37), zazdrosny (Wj 20,5) i współczujący (Ps 111,4). Bóg jest opisany jako stwórciel (Dz 14,15), ostoja (Ne 9,6), władca (Ps 75,7; Dn 4,32) oraz żywiciel wszelkiego stworzenia (Ps 104,27-30; Mt 6,26-30).

45. Pismo Święte nazywa Boga „Bogiem błogosławionym” (1 Tm 1,11). Starożytni Grecy używali słowa *błogosławiony*, aby opisać bogatych i posiadających władzę - czyli górną warstwę społeczeństwa - oraz żeby opisać bogów, którzy mogli posiadać wszystko, czegokolwiek zapragnęli, i robić wszystko, na co przyszła im ochota.

46. Bóg jest samoistny. Podczas gdy istnienie człowieka znajduje się poza jego władzą, istnienie Boga nie zależy od niczego poza Nim samym. Jak powiedział św. Tomasz z Akwinu: „Bóg jest pierwszą przyczyną, sam będąc od niczego niezależny”. Jego istnienie można zrozumieć dzięki imieniu, którym sam się określił: Jestem, który jestem” (Wj 3,14).

47. Bóg jest niezmierny. Bóg jest nieskończony w swej relacji do przestrzeni. Bóg nie jest ograniczony ani też związany przestrzenią; przeciwnie, cała skończona przestrzeń zależy od Niego. W gruncie rzeczy Bóg jest ponad przestrzenią. Pismo Święte jednoznacznie uczy nas, że Bóg jest niezmierny (1 Kri 8,27; Ps 113,4; 139,7-12; Iz 66,1; Jr 23,24; Dz 17,24-28). Z powodu duchowości Boskiej natury i naszej niezdolności do myślenia w sposób nieprzestrzenny pojęcie niezmiernego Boga jest kwestią trudną do zrozumienia. Bóg jest zarówno immanentny, jak i transcendentny, jest on wszędzie obecny zarówno dzięki swojej istocie, jak i w swojej wiedzy i mocy.

48. Bóg jest wieczny. Bóg jest nieskończony w swojej relacji do czasu. Bóg jest bez początku i bez końca, jest wolny od wszelkich zmian czasu; On jest przyczyną czasu. Nazywa się go „Wiekuiстым” (Rdz 21,33). Psalmista pisze „od wieku po wiek Ty jesteś Bogiem” (Ps 90,2) oraz „Ty zaś jesteś zawsze ten sam i lata Twoje nie mają końca” (Ps 102,28). Izajasz opisuje Boga w ten oto sposób: „Wysoki i Wzniosły, którego stolica jest wieczna, a imię «Święty»” (Iz 57,15). Paweł mówi, że Bóg „sam posiada nieśmiertelność” (1 Tm 6,16).

49. Grzegorz Wielki stwierdził, że „Bóg jest we wszystkim, ale nie jest tym ograniczony; Bóg jest poza wszystkim, ale nie jest na zewnątrz; Bóg jest ponad wszystkim, ale jest wciąż na wyciągnięcie dłoni”.

50. Wieczność to dla Boga „teraz”, to wieczna terażniejszość. W Piśmie Świętym wieczna terażniejszość określana jest jako „dzień wieczności” (2 P 3,18) oraz „dziś” (Ps 2,7). Bóg widzi przeszłość i przyszłość tak samo żywo jak terażniejszość. Można obserwować na przykład procesje na dwa sposoby: ze szczytu wysokiej wieży (możemy wtedy objąć całą procesję wzrokiem) lub zza rogu ulicy (możemy wówczas zobaczyć tylko poszczególne części przesuwanej się procesji). Bóg widzi wszystko jako jedną całość, ale jest także świadomy kolejności następujących po sobie wydarzeń.

51. Bóg jest przyczyną czasu. Określenie Boga w Księdze Izajasza może być tłumaczone jako „Ojciec Wieczności”. Zarówno czas, jak i przestrzeń znajdują się w kategorii „wszystkiego”, co „przez [Niego] się stało” (J 1,3). Czas również podda się wieczności (1 Kor 15,28).

52. Wszelka radość jest przedsmakiem wieczności, która będzie przybytkiem „Boga między ludźmi! Zamieszka wśród nich. Ludem jego będą, a On, Bóg, będzie z nimi. Otrze wszelką łzę z oczu ich. Nie będzie już śmierci ani smutku, narzekania i cierpienia już nie będzie. Bo minęło, co było ongiś” (Ap 21,3-4).

53. Bóg jest jednością. Jedność Boga oznacza, że Bóg jest jeden, a Boska natura jest niepodzielna. „Słuchaj, Izraelu, Pan jest naszym Bogiem - Pan jedynie” (Pwt 6,4). To, że istnieje tylko jeden Bóg, jest wielką prawdą Starego Testamentu (Pwt 4,35.39; 1 Kri 8,60; Iz 45,5-6). Ta sama prawda często pojawia się na kartach Nowego Testamentu (Mk 12,29-32; J 17,3). Jedność oznacza, że trzy Osoby Boskie w Trójcy Świętej nie są podzielone pod względem Bożej istoty.

54. Bóg nie tylko jest jednym Bogiem, jest on także Bogiem *jedynym*. Istnieje tylko jeden nieskończony i idealny byt. Jedność Boga pozwala na wyróżnianie osób w naturze Boskiej, umożliwiając w tym samym czasie rozpoznanie, że natura Boża jest *numerycznie i wiecznie* Jednością.

3. Imiona Boga

55. Bóg w liczbie mnogiej. Interesujące jest to, że Piśmie Świętym Bóg w odniesieniu do siebie posługuje się zaimkiem oraz czasownikami w liczbie mnogiej (Rdz 1,26; 3,22; 11,7; Iz 6,8; Rdz 1,26; 11,7). Imię Boga (*Elohim*) ma formę liczby mnogiej, chociaż przypuszcza się, że formy tej używano po to, by podkreślić wielkość Boga.

56. Biblijne imiona ludzi i nazwy miejsc mają ogromne znaczenie. Jest to szczególnie ważne w odniesieniu do imion Boga. W czasach biblijnych imię mówiło o charakterze człowieka. Imię Boga nie tylko reprezentuje Jego charakter, ale także Jego atrybuty i Jego naturę. Poznać imię Boga znaczy także *poznać Jego samego*. Chłubić się imieniem Boga oznacza pokładać w Nim ufność.

57. Tak pragnę go poznać. Modlitwa Jezusa w naszym imieniu, którą odmówił przed męką na krzyżu, zawierała również prośbę o to, „żeby poznali Ciebie, jedynego Boga prawdziwego, i tego, któregoś posłał, Jezusa Chrystusa” (J 17,3). Święty Paweł również określa ostateczny cel swojego życia: „Tak pragnę go poznać” (Flp 3,10). Niestety często w tłumaczeniach gubi się wieloaspektowość natury Boga.

58. Opisywanie Boga. Tak jak wiele promieni składa się na czyste światło słoneczne, tak samo potrzebujemy wielu różnych opisów, abyśmy mogli wyobrazić sobie prawdziwą istotę i chwałę Boga. Żadna skończona istota nie jest w stanie za jednym razem przyswoić sobie całkowitego objawienia Bożego majestatu. Człowiek jest w stanie jednorazowo przyswoić tylko jeden aspekt Boga. Bóg ostrożnie przygotował sposoby, z pomocą których objawia się ludziom. Abyśmy mogli Go lepiej poznać, objawia się On pod różnymi imionami i tytułami, które określają jego naturę i działania.

59. Prawo Pierwszej Wzmianki. Podczas studiowania Biblii trzeba pamiętać o tym, co dr. A. T. Pierson nazywa *Prawem Pierwszej Wzmianki*. Często pierwsza wzmianka czyjegoś imienia, jakiegoś miejsca, doktryny bądź słowa jest „embrionem jakiejś cechy albo faktu, które rozwiną się w przyszłości”. Pomysł ten znajduje zastosowanie w prawie wszystkich boskich imionach i tytułach w Piśmie Świętym.

60. Bóg. Trzecie słowo otwierające Biblię jest równocześnie pierwszym imieniem, które się w niej pojawia: „Na początku Bóg...” (Rdz 1,1). Ten pierwszy werset jest Boską sygnaturą, sugerującą, że księga, którą natchnieni autorzy piszą pod Jego natchnieniem, w całości należy do Niego.

EL

61. El, słowo, które wywodzi się od: *Elim, Elohitn i Eloah*, jest podobne do greckiego słowa *theos*, łacińskiego *deus* oraz polskiego słowa Bóg. Jest to jedna z najstarszych i najszerzej rozpowszechnionych form znanych ludzkości. Używa się jej, aby opisać wszystkie istoty boskie. To krótkie imię jest najprymitywniejszym semickim imieniem: jego podstawowe znaczenie to najprawdopodobniej „być silnym”, „moc” albo „siła” (nawet kiedy słowo to nie dotyczy bezpośrednio Boga, jest tłumaczone jako „moc” albo „siła” [Rdz 31,32; Pwt 32,27]).

62. Imię poetyckie. W klasycznym hebrajskim *El* przybiera głównie formę poetycką. Pomimo iż słowo to występuje w całej Biblii, najczęściej można je znaleźć w Księdze Hioba i w Psalmach. *El* to także jedno z imion, jakie nadawane było obiecанemu Mesjaszowi: *El* - „mocny” (Iz 9,5-6).

63. Eloi, Eloi. W Nowym Testamencie, w opisie ukrzyżowania, Jezus zawołał donośnym głosem: „*Eloi, Eloi*” (Mk 15,34). W momencie największej słabości Jezus modlił się słowami: „moja siła, moja siła”, kiedy wołał do *El*, „Siły - pierwszej i jedynej przyczyny wszystkiego”. Moment ten był przepowiedziany setki lat wcześniej w Psalmie 22 (zwanym również Psalmem Kalwaryjskim). Chrystus w swojej agonii także modlił się do *El*: „Boże mój, Boże mój, czemuś Mnie opuścił?”.

64. Słowo *El* można odnaleźć w starożytnych nazwach własnych, takich jak *Izra-f/*, *Bethe/*, *El-elohe-el*, co oznacza „Dom Izraela”, *Peni-el*, twarz *El*, Książę *El*, *El Shaddai*. To dwuliterowe imię można odnaleźć także we wszystkich biblijnych imionach, które zaczynają się na *El*: *Eliachim*, *Elihu*, *Elimelech*, *Eliza* oraz *Elżbieta*.

65. W Biblii słowo *Elohim* zwykle odnosi się do Boga (występuje w Biblii około 3000 razy - ponad 2300 razy odnosi się ono do Boga). Pomimo tego, że *Elohim* jest przede wszystkim tłumaczone w Starym Testamencie jako „Bóg”, może być także użyte w odniesieniu do pogańskich bóstw lub bożków. Na przykład słowo to użyte zostało w odniesieniu do idoli (Wj 34,17), osób (Ps 82,6; J 10,34-5), aniołów (Ps 8,5; 97,7) i sędziów (Wj 22,8). W powyższych przypadkach koncepcja mocy i autorytetu jest przekazana za pomocą słowa. W Księdze Powtórzonego Prawa napisano: „Albowiem Pan, Bóg [*Elohim*] wasz, jest Bogiem nad Bogami...” (10,17).

66. *Elohim* - Stwórca. Imię *Elohim* pierwotnie desygnuje Boga jako Boga. Końcówka liczby mnogiej, *him*, ma specjalne znaczenie w języku hebrajskim, ponieważ oznacza liczbę trzy.

Elohim, imię Boga jako stwórcy, użyte jest w Księdze Rodzaju 1,1 i może być przełożone jako „Na początku *Bogowie* stworzyli niebo i ziemię” (w pierwszych dwóch rozdziałach Księgi Rodzaju słowo *Elohim* pojawia się 35 razy w kontekście stwórczej mocy Boga).

67. Liczba mnoga *Elohim* nie oznacza wcale, że był więcej niż jeden Bóg. Autorzy Starego Testamentu używali imienia *Elohim* w połączeniu z czasownikiem w liczbie pojedynczej oraz w połączeniu z przymiotnikami w liczbie pojedynczej, aby przekazać jedną koncepcję. „Pan jest naszym Bogiem - Pan jedynie” (Pwt 6,4). Bóg Ojciec, Bóg Syn i Bóg Duch Święty stworzyli niebo i ziemię. Jedni w istocie i w charakterze; trzy osoby istniejące jako jedność.

68. Każda osoba Trójcy Świętej miała swój udział w dziele stworzenia. W różnych rozdziałach Pisma Świętego można przeczytać, w jaki sposób poszczególne osoby Trójcy Świętej brały udział w dziele stworzenia. W Księdze Rodzaju 1,2-3 napisano: „Duch Boży unosił się nad wodami. Wtedy Bóg rzekł: «Niechaj się stanie światłość». I stała się światłość”. Bóg przemówił i Duch się poruszył. Natomiast w Liście do Kolosan 1,16 napisano, że w Nim, w Jezusie Chrystusie, Synu Boga, „zostało wszystko stworzone: i to, co w niebiosach, i to, co na ziemi”. Także podczas stworzenia człowieka, opisanego w Księdze Rodzaju 1,26, czytamy: „Wreszcie Bóg [*Elohim*] rzekł: «Uczyńmy człowieka na Nasz obraz, podobnego Nam»”.

69. Twórca i stróż przymierza. Idea zawarta w słowie *Elohim* to idea związku w przymierzu. W słowach skierowanych do Abrahama imię *Elohim* gwarantuje taki związek: Jam jest Bóg Wszechmogący. Służ Mi i bądź nieskazitelny (...). Przymierze moje, które zawieram pomiędzy Mną a tobą oraz twoim potomstwem, będzie trwało przez pokolenia jak przymierze wieczne (...) i będę ich Bogiem”, czyli Bóg będzie dla Abrahama i jego potomstwa *Elohim* pozostającym z nimi w przymierzu.

70. „Albowiem Ja jestem Pan, twój Bóg. (...) ponieważ drogi jesteś w moich oczach. (...) Wszystkich, którzy noszą moje imię i których stworzyłem dla mojej chwały, ukształtowałem ich i moim są dziełem” (Iz 43,3-4.7). Greckie słowo oznaczające chwałę to *doxa*, co w dosłownym tłumaczeniu znaczy: „wydawać odpowiednią opinię albo osąd”. Zostaliśmy stworzeni dla Bożej chwały, to znaczy - aby wydać wszelkim stworzeniom Boskim odpowiednią opinię albo odpowiedni osąd o tym, kim jest Bóg.

71. Elah, Eloah - Godny Podziwu. *Elah* jest to chaldejska forma słowa *Eloah*, które jest rzeczownikiem odczasownikowym; słowo to jest spokrewnione z hebrajskim czasownikiem *alah*, który oznacza 'bać się, czcić, podziwiać'. Godny Podziwu. To boskie imię oznacza naturę jedyne żywego Boga, obiektu wszelkich wyznań wiary i wszelkiej modlitwy. Dawid pytał się: „Bo któż jest Bogiem [*Eloah*] prócz Pana?” (2 Sm 22,32). Bóg pyta się: „Czy jest jakiś bóg [*Eloah*] oprócz Mnie?” (Iz 44,8).

72. Jedno z najstarszych imion Boga to „Wybawca”. Dając świadectwo swojej wierze, Hiob oświadczył: „Lecz ja wiem: Wybawca mój żyje i jako ostatni stanie na ziemi. Potem me szczątki skórą przyrodzieje, i ciałem swym Boga zobaczę” (19,25-26). *Eloah* - ten, którego czcimy i podziwiamy.

73. Eloah - Absolutna Boskość. Tak jak w słowie *Elohim* spotykamy się z jednością w Trójcy, tak samo w słowie *Eloah* - z absolutną boskością. W obu Testamentach Pisma

Świętego, zarówno w Starym, jak i w Nowym, podkreśla się, że „Pan nasz Bóg jest jedynym Panem”.

74. Imię *Elah* po raz pierwszy pojawia się w Księdze Ezdrasza 4,24, gdzie używa się go w powiązaniu z pracami związanymi z przebudową „domu Bożego” (*Elah*). Ten boski tytuł pojawia się w Starym Testamencie około 90 razy - 43 razy w Księdze Ezdrasza, 46 razy w Księdze Daniela, i 1 raz w Księdze Jeremiasza 10,10. *Elah* znaczy, że żyjący i prawdziwy Bóg identyfikuje się ze swoim ludem przebywającym w niewoli. Słowo *Elah* oznacza 'dąb' - drzewo, które jest symbolem trwałości, a więc cnoty charakterystycznej dla tego, który jest „Bogiem Wiecznym”.

75. *El Elyon* - Bóg Najwyższy. Słowo *El-Elyon* oznacza Boga jako najwyższego (Ps 78,35). Jest on najwyższym władcą, który ma władzę nad całym wszechświatem. To właśnie *El Elyon*, „Bóg Najwyższy”, który w ręce Abrahama wydał jego wrogów (Rdz 14,20). To On był i jest Odkupicielem Izraela (Ps 78,35). Bóg Najwyższy także i dziś rządzi sprawami ludzi (Dn 4,31-32).

76. Najwyższy w Porządku. Kilka imion Boga zastosowano w Biblii w odniesieniu do ziemskich rzeczy i ludzi. *Elyon* na przykład było imieniem używanym dla określenia plemion innych niż plemię Izraela. Ale kiedykolwiek imię to jest użyte, rzecz lub osoba przez nie opisywane znajduje się na najwyższym z możliwych miejsc w porządku podobnych rzeczy lub osób. Kiedy imię to używane jest w odniesieniu do Boga, *Elyon* bądź też Najwyższy oznacza, iż pomimo tego, że znajduje się On najwyżej w porządku, wszyscy, którzy znajdują się niżej od Niego, posiadają podobną Jemu naturę, a zatem są w pewien sposób z Nim związani.

77. *Theos*. W Nowym Testamencie termin *theos* zajmuje miejsce słów *El*, *Elohim* oraz *Elyon*. Imiona *Shaddai* i *El Shaddai* przełożone zostały jako *pantokrator* - wszechmogący, oraz *theos pantokrator* - Bóg Wszechmogący. Czasem Pan nazywany jest „Alfa i Omega” (Ap 1,8), ten „Który jest i Który był, i Który przychodzi” (Ap 1,4), „Pierwszy i Ostatni” (Ap 2,8) oraz „Początek i Koniec” (Ap 21,6).

78. *El-Elohe-Izrael*-Bóg Izraela. Takie imię Jakub nadał ołtarzowi, który wznosił w Sychem (Rdz 33,18-20). Akt wiary Jakuba, który doprowadził do powstania nowego imienia - Izrael, także powołuje się na *Elohim*. Izrael, zgodnie ze swoim nowym imieniem, może kroczyć tylko z Bogiem. (Kiedy imię Boga związane jest z imionami ludzi, oznacza to, że ten kto, otrzymał nowe imię, doświadczył nowego objawienia charakteru Boga i celu Jego działania; na przykład Bóg Abrahama, Bóg Izaaka, Bóg Jakuba itp.).

79. *El Olam* - Bóg Wieczności. Rzadkie imię w Piśmie Świętym, *El Olam*, opisuje to, co rozciąga się poza naszymi najdalszymi wizjami, niezależnie od tego, czy patrzemy wstecz, czy też przed siebie. *El Olam* oznacza celowość. Powód istnienia znajduje się w Bogu Wieczności lub też w „Wiecznotrwałym Bogu”. Za każdym razem, kiedy pojawia się to imię, używany jest również odnośnik (czasem zawołowany) do oddalonych w czasie planów Boga dotyczących swego ludu.

80. Pierwsze pojawienie się imienia *El Olam* ma bardzo ważne religijne znaczenie duchowe. Imię *El Olam* występuje w odniesieniu do Abrahama i jego sporu z Abimelekiem, dotyczącego prawa używania studni. Bóg spowodował, że Abraham tułał się przez wiele lat, dopóki nie poczuł, że może osiedlić się na pastwiskach w pobliżu potoków Beer-Szeby.

Ale ludzie z Geraru chcieli go stamtąd wygnąć. W tym właśnie czasie *El Olam*, Bóg Wiecznotrwały, objawił się Abrahamowi, aby przypomnieć mu o wiecznotrwałym celu (Rdz 20,13).

81. *El Roi* — Bóg, który widzi. Czy kiedykolwiek ktoś niesprawiedliwie odwrócił się od Ciebie albo odrzucił Cię? Być może nawet byłeś kiedyś porzucony? Być może sprawiłeś komuś przyjemność, a potem nie byłeś już więcej potrzebny? Być może masz dziecko, które uciekło od Ciebie? Głęboko w sercu być może zastanawiasz się, czy nie zawiodłeś kogoś w jakiś sposób albo czy nie zachowałeś się nieodpowiednio? Rozwody, zwolnienia z pracy, zdrady, kradzieże... Gdzie jest Bóg? Czy Bóg zdaje sobie sprawę z tego, co dzieje się na świecie? Wszechobecny Bóg jest cały czas z Tobą i wszystko widzi. Uzdrawienie zaczyna się od Boga, który wszystko już widział. Możemy zaufać Jego sprawiedliwemu sądowi, ponieważ jest on *El Roi* - Bogiem, który widział wszystko (2 Tes 1,5-10).

82. Tytuł *El Roi* pojawia się w Piśmie Świętym tylko jeden raz w powiązaniu z ucieczką Hagar od Sary. Bóg przemówił do Hagar, niewolnicy Sary, którą nawiedził na pustyni na drodze wiodącej do Szur, i kazał jej wrócić do jej pani. Hagar urodziła syna mężowi Sary, Abrahamowi (Rdz 16), i została bardzo znieważona. *El Roi* towarzyszy nam, kiedy odwracamy się, żeby spojrzeć w twarz naszym problemom. Psalmista pisze: „Gdziez odejdę daleko od Twojego ducha? Gdzie ucieknę od Twojego oblicza?” (Ps 139,7).

83. *El Shaddai* - Wszechmogący, Pełnia wszystkiego. Tłumaczenie hebrajskiego słowa *Shaddai* nie jest całkowicie jasne, ponieważ naukowcy nie są całkowicie pewni jego rdzenia, ale wielu badaczy Pisma Świętego twierdzi, że słowo to opisuje Boga jako tego, który jest Wystarczający dla Wszystkich.

84. Pierwsza wzmianka o wystarczającej dla wszystkich naturze Boga pojawia się podczas uroczystej okazji, kiedy to Bóg objawił się Abramowi i zwrócił się do niego tymi oto słowy: „Jam jest Bóg Wszechmogący” (Rdz 17,1). Kiedy Pan ukazał się Abramowi, ten - pomimo podeszłego wieku - upadł na twarz przed Bogiem (Rdz 17,1-3). *El Shaddai*, Bóg wypełniający wszystko, zawarł przymierze z nowym ojcem narodów i zmienił jego imię na „Abraham”. Ten sam tytuł został użyty, kiedy Bóg ukazał się Jakubowi i Izaakowi, aby ich pobłogosławić. W Bogu znajduje się wszelaka pełnia i z Jego nieustannej pełni otrzymuje wszelkie stworzenie.

85. *Shaddai*. Myśl wyrażona w tym imieniu Boga opisuje siłę; nie tę, która niesie przemoc, lecz siłę, która leży we wszelkiej obfitości. Pierwotne znaczenie *Shaddai* to 'posiadający piersi', wywodzi się bezpośrednio od hebrajskiego słowa *shad*, które znaczy 'piersi', a dokładniej 'kobiece piersi'. Lewis G. Parkhurst wyjaśnia, że Boski tytuł bądź też imię *Shaddai* oznacza „«Ten, Który Wylewa, albo Ten, Który Przelewa- Ten, który zaspokaja pragnienia swoimi błogosławieństwami, zarówno fizycznymi, jak i duchowymi”. „Czyż może niewiasta zapomnieć o swym niemowlęciu, ta, która kocha syna swego łona? A nawet gdyby ona zapomniała, Ja nie zapomnę o Tobie” (Iz 49,15).

86. *Sheddim*, imię spokrewnione z imieniem *Shaddai*, odnosi się do obiektów bałwochwalczego kultu opisanego w wielu fragmentach Pisma Świętego oraz do idoli posiadających wiele par piersi i reprezentujących pierwotne siły natury. Bóstwa te były czczone przez pogan jako dawcy deszczu i obfitości. *El Shaddai* to prawdziwy Dawca Życia - nawet swojego własnego; pogańscy idole *Sheddim* byli tylko bałwochwalczymi uzurpatorami.

87. Adonai — Pan Władca. Jest to tytuł Boga, często używany w objawieniach proroków. Wyraża on zależność ludzkości od Boga oraz poddanie się Bogu, tak jak służący poddaje się swemu panu albo jak żona poddaje się swojemu mężowi. Tytuł ten, Pan Zastępów, pojawia się często w literaturze profetycznej i w księgach biblijnych opisujących czas po wygnaniu Żydów (Iz 1,9; 6,3). Niektórzy odnoszą to słowo do obecności Boga pośród armii Izraela w czasach monarchii (1 Sm 4,4; 17,45; 2 Sm 6,2), ale bardziej prawdopodobne znaczenie odnosi się do obecności Boga pośród zastępów niebieskich (Ps 89,6-9; Jk5,4).

88. Adónai jest tytułem, jakiego narody pogańskie używały w odniesieniu do swoich bogów. Greckie słowo wywodzi się od fenickiego *adon*, które znaczy „pan”. W Piśmie Świętym słowo to często pojawia się w powiązaniu z Jahwe i tworzy z nim imię własne. Na przykład: *Adoni-jah*, co oznacza „Jahwe jest PANEM”. Słowo *Baal* także oznacza „władcę” albo „właściciela”.

89. Baal. Na ogół słowo *Baal* kojarzy się z lokalnym bóstwem Kananejczyków, ale na długo przed tym używane ono było przez czcicieli Boga. Dlatego właśnie jeden z synów Saula został nazwany Ish-baal. Jeden z wojowników Dawida był znany jako Baaliah, co znaczy „Jahwe to Baal”. Kiedy tytuł *Baal* zaczął kojarzyć się z pogańskimi bóstwami, imiona własne zostały zmienione, a *Baal* stał się *Bosheth*, na przykład Ish-baal zmieniono na Ishbosheth.

JAHWE

90. Imię Boga. „Ktokolwiek bluźni imieniu Pana, będzie ukarany śmiercią” (Kpi 24,16). Pamiętając o Prawie Starego Testamentu, Żydzi tak bardzo obawiali się niebezpieczeństwa związanego z wymówieniem czy też napisaniem tego cudownego imienia, że w ogóle nie śmieli Go wypowiadać z obawy, żeby gniew Boży nie spadł na nich za wymówienie i związane z tym prawdopodobne zbezczeszczenie Niepojętego, czyli innymi słowy *jedyne* imienia Boga.

91. Jehowa albo Jahwe - Wieczny, Wiecznie Kochający. Jest to osobiste imię Boga Izraela. Imię to związane jest blisko z hebrajskim czasownikiem „być” i oznacza „kogoś, kto istnieje sam w sobie” albo „tego, który sprawia, że istnieje byt”. Imię to jest często tłumaczone na polski jako „Pan” i pisane z dużej litery.

92. Jah we jest imieniem, które jest najczęściej używane ze wszystkich imion Boga w Starym Testamencie (pojawia się ono w Starym Testamencie około 7000 razy). Oznacza ono „Boga Przymierza”. Pierwszy raz pojawia się w Księdze Rodzaju, gdzie imię *Jahwe* połączone jest z imieniem *Elohim*.

93. Spośród wszystkich imion Bożych żadne nie jest tak uroczyste jak Jahwe. Pisma rabiniczne wyróżniły i nadal wyróżniają imię *Jahwe*, opisując je eufemistycznie jako „to Imię”, „to Wielkie i Straszne Imię”, „to Szczególne Imię”, „to Osobne Imię”, „to Niewymawialne Imię”, „to Imię Nie Do Wymówienia”, „to Święte Imię” oraz „to Wyróżniające się Imię”. Było ono również znane jako „Imię Posiadające Cztery Litery”, ponieważ w transkrypcji z hebrajskiego pisze się je jako YHWH. Żydowska restrykcja dotycząca wymawiania imienia Boga istnieje do dziś - do tego stopnia, że wielu ludzi nadal powstrzymuje się od zapisania czy też wymówienia tego imienia Boga.

94. w czasie przymierza Bóg podarował coś Abramowi, coś, co od razu zmieniło go z Abrama na Abrahama. To, co Bóg dał Abramowi, to hebrajska litera *he*, podstawowa litera

Jego własnego imienia *Jahwe* - dźwięk, który wymówić można, jedynie wydychając powietrze. W ten sposób Bóg daje wybranym coś ze swojej własnej natury (pamiętaj o tym, że imię określa osobowość).

95. Znaczenie tego starożytnego imienia, o którym mówi się, że szeptane było jedynie przez najważniejszych kapłanów w Świątym Świątym (najważniejszym miejscu świątyni Salomona) raz w roku, jest najprawdopodobniej najbardziej adekwatnie opisane w Apokalipsie św. Jana 1,8. Absolut Boga, który jest niezależny i samoistny, znajdujemy w poniższej deklaracji: „Ja jestem Alfa i Omega, mówi Pan Bóg, Który jest, Który był i Który przychodzi, Wszchemogący”.

96. *Jahwe* znaczy, Jestem, który jestem". Podczas spotkania przy płonącym krzewie Mojżesz „rzekł Bogu «Oto pójdę do Izraelitów i powiem im: Bóg ojców naszych posłał mnie do was. Lecz gdy oni mnie zapytają, jakie jest Jego imię, cóż im mam powiedzieć?»». Odpowiedział Bóg Mojżeszowi: «JESTEM, KTÓRY JESTEM» i dodał: «Tak powiesz Izraelitom: PAN, Bóg ojców waszych, Bóg Abrahama, Bóg Izaaka i Bóg Jakuba posłał mnie do was.

To jest imię moje na wieki i to jest moje zawołanie na najdalsze pokolenia»" (Wj 3,13-15).

97. Imię *Jahwe* wywodzi się z archaicznego słowa *havah*, które znaczy „być, stawać się". *Jahwe* oznacza, że Bóg istnieje w sposób absolutny. Kiedy czytamy imię *Jahwe* albo Pan zapisane w Biblii dużymi literami, powinniśmy pomyśleć o byciu, istnieniu i życiu. Musimy również myśleć o *Jahwe* jako o byciu, który jest absolutnie samoistny, który sam w sobie posiada esencję życia i wieczne istnienie.

98. JAH - Niezależny. JAH, słowo, które należy wymawiać jako »J^A, jest skrótową formą imienia *Jahwe*. Imię to oznacza, że *on istnieje*, i może być związane z wyrażeniem „ja jestem" w taki sam sposób, w jaki *Jahwe* odnosi się do pełnego wyrażenia „JESTEM, KTÓRY JESTEM". Imię JAH po raz pierwszy pojawia się w triumfalnej Pieśni Mojżesza w Księdze Wyjścia, w rozdziale 15. Możemy także odnaleźć kombinację „JAH *Jahwe*" w Księdze Izajasza, gdzie czytamy: „mocą moją i pieśnią moją jest Pan [JAH *Jahwe*] "(Iz 12,2).

99. JAH to forma terażniejsza czasownika „być". Forma ta sugeruje, że *Jahwe* jest *istniejącym teraz*, żywym Bogiem - to, że Bóg jest obecny w życiu codziennym, działa obecnie. JAH jest zawsze obecny i „łatwo znaleźć u Niego pomoc w trudnościach" (Ps 46,2). Wielu ludzi nie jest świadomych, że tak często powtarzane wyrażenie „Chwalmy Pana" również oznacza „Chwalmy JAH" lub „Alleluja".

100. JAH w imionach ludzi. JAH, skrótowa forma imienia *Jahwe*, jak i inne imiona Boga, zawarte jest w imionach ludzi. Zawsze związane jest to z jakąś szczególną funkcją albo znaczeniem. W wielu imionach częśćka JAH znajduje się na końcu raczej niż na początku, co najprawdopodobniej jest oznaką szacunku. Na przykład imię *Abi-jah* oznacza ten, którego ojcem jest *Jahwe*'.

101. Tytuł Boga JAH można znaleźć w Psalmie 68 w wersie 5: „Śpiewajcie Bogu, grajcie Jego imieniu [JAH]; wyrównajcie drogę Temu, co cwałuje w obłokach! *Jahwe* mu na imię; radujcie się przed Jego obliczem!". To samo hebrajskie słowo pojawia się ponad 40 razy w Księdze Izajasza, w Psalmach oraz w Księdze Wyjścia, ale w polskiej wersji językowej Pisma Świętego tłumaczone jest ono w większości jako „Pan". Niestety większość różnych tytułów

Boga nie została przetłumaczona z odpowiednią pieczołowitością, w pełni oddającą ich hebrajskie znaczenie.

102. Imię *Jahwe* pojawia się w wielu znaczących kombinacjach.

Jahwe-Jireh, Pan, który daje (Rdz 22,16); *Jahwe-Rapha*, Pan, który leczy (Wj 15,26); *Jahwe-Nissi*, Pan jest moim sztandarem (Wj 17,15); *Jahwe-Szalom*, Pan jest pokojem (Sdz 6,24); *Jahwe-Raah*, Pan jest moim pasterzem (Ps 23,1); *Jahwe-Tsidqenu*, Pan jest sprawiedliwością (Jr 23,6); oraz *Jahwe-Szammah*, Pan jest tam (Ez 48,35).

103. *Jahwe-Eloheenu* - Pan Nasz Bóg. Wyrażenie to pojawia się dziewiętnaście razy w Księdze Powtórzonego Prawa. Jest to tytuł sugerujący *wspólnotę* ludzi przebywających w Bogu (Ps 99,5.8-9). Z odpowiednich fragmentów Księgi Powtórzonego Prawa dowiadujemy się, kim jest Bóg (6,4), gdzie przebywa (4,7), co powiedział (1,6; 1,19; 2,37; 5,25; 5,27), co zrobił (2,33; 2,36; 3,3; 23,14), co dał swemu ludowi (1,20; 1,25), co posiada (29,29) oraz co ukazuje (5,24).

104. *Jahwe-Eloheka* - Pan Twój Bóg. Tytuł ten jest blisko związany z *Jahwe-Eloheenu* (niemniej jednak jest on bardziej osobisty) i również pojawia się często w Księdze Powtórzonego Prawa. W samym rozdziale 16 można go znaleźć 20 razy. To boskie imię, często używane również w Księdze Wyjścia, opisuje bliską relację Jahwe ze swoim ludem i skupia się bardziej na ludzkiej odpowiedzialności w stosunku do Boga.

105. *Jahwe-Elohai* - Pan Mój Bóg. Imię to można połączyć z *Adon* lub *Adonai*, bardzo osobistym imieniem, które znaczy *mój* Pan i tak samo podkreśla Bożą suwerenność (Sdz 16,15; 13,8). *Elohai* wskazuje zwłaszcza na zaimkę osobowy „mój” jako wyraz osobistej wiary w moc Bożą (Za 14,5). Pomimo tego, że jest On Bogiem swojego ludu, możemy poznać Go osobiście - możemy osobiście poznać Jego istotę i osobiście doznać Jego błogosławieństw.

106. *Jahwe-Hoseenu* - Bóg Nasz Stwórca. W Psalmie 95, w wersie 6 twórca Psalmu zaprasza nas, żebyśmy dołączyli do niego, kiedy zbliża się do tronu Boga: „Wejdźcie, padnijmy na twarze, uwielbiamy, zegnijmy kolana przed Panem, który nas stworzył”. Hebrajskie słowo *asah* używane jest, kiedy określa się Boga jako naszego stwórcę. Kiedy słowo to używane jest w stosunku do Jahwe jako naszego stwórcy, odnosi się ono nie do Jego wkładu w stworzenie (gdy wymawia słowo, które staje się ciałem), ale raczej do Jego zdolności kształtowania czegoś, co już istnieje. Święty Paweł przypomina nam, że „jesteśmy Jego dziełem”.

107. *Jahwe-Jireh* - Pan Wybawi. Imię to jest znakiem wielkiego odkrycia łaski bożej w 22 rozdziale Księgi Rodzaju. Historia Abrahama i Izaaka przedstawia nam Boga, który widzi i wybawia. Jest tylko jeden wybawca od *śmierci*, *Jahwe-Jireh*. Jahwe, sam w sobie posiadający życie wieczne, jest jedynym, który może zapewnić życie grzesznemu człowiekowi, i robi to, poświęcając Baranka Bożego, który wybawia nas od grzechów tego świata.

108. *Jahwe-Jireh* - „Widzi nasze wszystkie potrzeby”. Hebrajskie słowo *jireh*, „wybawić”, w Starym Testamencie dosłownie oznacza „widzieć”. Jaki jest więc związek między słowami „widzieć” i „wybawiać”? Ponieważ Bóg jest wszechwiedzący i perfekcyjny, potrafi On nie tylko widzieć, ale także i przewidywać. Tak więc *Jahwe-Jireh* widzi to, co będzie nam potrzebne, i wybawia nas od zbędnych kłopotów. W ten właśnie sposób Bóg przewidział, że

Abraham znajdzie barana na górze ofiarnej: „I dał Abraham miejscu temu nazwę «Pan widzi». Stąd to mówi się dzisiaj «Na wzgórzu Pan się ukazuje»" (Rdz 22,14).

109. *Jahwe-Jireh* - Nasz Wybawca / góra Moria (wybawia nas w życiu i śmierci). Słowo *Moria* w języku hebrajskim jest blisko związane ze słowem *Jireh*, które oznacza „Jahwe widzi” i może być przetłumaczone jako „miejsce, gdzie widziano JAH” albo „wizja Jahwe”. Góra Moria była nie tylko miejscem, gdzie Abraham składał w ofierze Izaaka, Salomon później wybudował tam Dom Boży w Jerozolimie (2 Krn 3,1). Przez całe wieki złożenie każdej ofiary za grzechy na górze Moria - w Świątyni - było odzwierciedleniem słów Abrahama: „Pan widzi [Jahwe-Jireh]” (Rdz 22,14).

110. *Jahwe-Megoddishkem* (lub *M'Qaddesh*) - Pan, który Cię Uświęca. Bóg przywiódł swój lud na górę Synaj, gdzie zawarł z nim przymierze i napełnił go mądrością, by mógł wykonać Namiot Spotkania, w celu czczenia swego Boga. Dane przez Boga przykazania uczyniły z Izraelitów naród, który nie był już własnością Boga, ale z własnej woli do Niego przynależy. Na górze Synaj Izraelici nauczyli się, jak poznawać Jahwe jako *Jahwe-Megoddishkem* poprzez przestrzeganie jego szabatów (Wj 31,12-18).

111. Słowa *uświęcić*, *wyzwolić*, *święty* oraz *zbożny* wywodzą się z tego samego słowa: *cuadash* w języku hebrajskim oraz *hagios* w języku greckim. W Piśmie Świętym cel i potrzeba przestrzegania szabatu są przedstawione Dzieciom Izraela po raz pierwszy na górze Synaj. Szabat ma być znakiem przymierza między Bogiem a Izraelem poprzez wszystkie pokolenia, aby „po tym można było poznać, że Ja jestem Pan, który was uświęcam” (Wj 31,13). Tak samo jak Bóg uczynił szabat świętym dla Dzieci Izraela, tak samo uczynił Dzieci Izraela świętymi, uczynił z nich swoją szczególną własność, żeby mogły podążać za Nim.

112. Tak jak Bóg uświęcił Izrael, tak samo uświęca on Kościół.

Świętość nie jest jedynie jedną z opcji dla tych, którzy wierzą, ale jest częścią wiecznego przymierza... Jest wiecznym znakiem między Bogiem a synami Izraela. „Na mocy tej woli uświęceni jesteśmy przez ofiarę Jezusa Chrystusa raz na zawsze” (Hbr 10,10; J 17,15-19 oraz 1Tes 4,3-8; 5,23).

113. Właściwa wymowa JHWH, oryginalnego imienia Boga, na przestrzeni dziejów popadła w zapomnienie. Po pewnym czasie nie pozostał żaden ślad tego, w jaki sposób powinno się prawidłowo wymawiać imię Jahwe. Kiedy żydowscy skrybowie kopiowali księgi Pisma Świętego i mieli zapisać imię Jahwe, „Przejmującego Grozą”, w większości przypadków nie zapisywali imienia Boga, jak przedstawione było w oryginale, ale używali imienia mniej przejmującego grozą, *Adonai*, które znaczy „mój Władca”.

SZTANDAR

114. *Jahwe-Nissi* - Pan Mój Sztandar po raz pierwszy pojawia się w Księdze Wyjścia w rozdziale 17, w wersie 8 wraz z tym jakże znaczącym stwierdzeniem: „Amalekid przybyli, aby walczyć z Izraelitami w Refidim”. Amalek, wnuk Esau, był pierwszym stałym wrogiem Izraela. Żadna ze stron tej bitwy nie zakładała, że się podda i wywiesi białą flagę. Amalek był wrogiem Boga i należało go uczynić poddanym Bogu. To właśnie w tej słynnej bitwie po raz pierwszy Bóg był czczony jako *Jahwe-Nissi*, „Pan jest moim sztandarem” (Wj 17,15). Kiedy Mojżesz unosił swoje ramiona, Izrael wygrywał w bitwie, ale kiedy jego ramiona opadały z wysiłku, Amalici zaczynali zwyciężać.

115. Sztandar był znakiem, flagą, którą noszono na czele jednostki wojskowej, aby oznaczyć linię marszu albo też miejsce zbiórki. Sztandar używany w dawnych czasach nie musiał wcale być podobny do dzisiejszej flagi. Często sztandarem był kij, na którym umieszczano jakiś połyskliwy ornament błyszczący w słońcu. Hebrajskie słowo *nissi* niesie ze sobą interesujące implikacje: może oznaczać zarówno *sztandar* (Iz 5,26), *znak* (Lb 26,10), jak i *slup*, na którym umieszczono węża, wywyższonego, aby dać życie Izraelowi. Nas Zbawiciel został wywyższony na drzewie i dzięki wszystkiemu, co osiągnął, my także mamy w Nim zwycięstwo.

116. Podczas Bożej walki z Amalekitami Jesse wyróżnił się nie-ustraszonością i odwagą. Jesse nosił imię, które w jednej ze swoich hebrajskich form oznacza to samo, co imię Jezus - „Będę zbawieniem”. Izajasz przepowiedział, że „korzeń Jessego stać będzie na znak dla narodów”, a rozproszeni Izraelici zgromadzą się wokół niego.

117. Aby upamiętnić cudowne wybawienie od Amaleka, został wybudowany pamiątkowy monument. Mojżesz wybudował ołtarz i nazwał go *Jahwe-Nissi*, albo też *Jahwe Mój Sztandar*. Mojżesz zajął się tym, by oddać Bogu chwałę. Pomimo tego, że imię *Jahwe-Nissi* pojawia się tylko na pamiątkowym ołtarzu, prawda, jaką ono wyraża, objawia się w całym Piśmie Świętym.

118. *Jahwe-Qanna*. Kiedy Bóg dał Izraelitom Dziesięć Przykazań, powiedział: „Ja jestem Pan, Bóg twój, który cię wyprowadził z ziemi egipskiej, z domu niewoli. Nie będziesz miał cudzych bogów obok Mnie! (...) Nie będziesz oddawał im pokłonu i nie będziesz im służył, bo Ja Pan, Bóg twój, jestem Bogiem zazdrosnym” (Wj 20,2-5). Również w Księdze Wyjścia w rozdziale 34, w wersach 12-17 Bóg mówi swojemu ludowi, aby nie zawierał przymierza z ludami, pośród których będą się osiedlać, ponieważ „Pan ma na imię Zazdrosny: jest Bogiem zazdrosnym” (34,14).

119. Święta zazdrość. Święta i Boża zazdrość jest głęboko zakorzeniona w Bożej miłości (2 Kor 11,2); Bóg działa zgodnie z tym, co mówi jego imię. Bóg ostrzegł swój lud, że będzie zazdrosny. Lud Boży zachowywał się jak jawnogrzesznica, czcząc idoli i innych bogów, więc Bóg dotrzymał swojej obietnicy - i oddalił się z Jerozolimy (Ez 8,3-6.17-18; 9,9-10).

120. Imię Boże góruje ponad wszystkim i wszystko dzieje się zgodnie z Jego imieniem. Pomimo tego, że Bóg oddalił się z Jerozolimy, w końcu powrócił do swojego Ludu, ponieważ jest On Bogiem przymierza (obietnicy). Bóg był zazdrosny o swoje święte imię, ale Jego Słowo góruje nad wszystkim i wszystko dzieje się zgodnie z Jego imieniem, tak więc Bóg przyrzekł, że powróci do Jerozolimy w pełni swej chwały, ale Jego Dzieci będą musiały czekać na Jego powrót około 6000 lat. Bóg powrócił jako Mesjasz, ale większość Izraelitów nie rozpoznała Go. Mesjasz przyszedł do swojej własności, ale swoi Go nie przyjęli (zob. J 1,11).

UZDROWICIEL I PASTERZ

121. *Jehowa-Rapha (Ropni) - Bóg, Który Uzdrawia.* „Czy nie ma już balsamu w Gileadzie, czy nie ma tam lekarza?” (Jr 8,22). *Rapha* znaczy „naprawić”, tak jak naprawia się na przykład ubranie, albo „odbudować”, tak jak odbudowuje się zrujnowany budynek. *Rapha* znaczy też „uleczyć”, ponieważ w leczeniu odbudowuje się zdrowie chorej osoby. Psalmista napisał: „On leczy wszystkie twoje niemoce” (Ps 103,3). W Księdze Ezechiela hebrajskie słowo oznaczające 'uzdrawiać' zostało przetłumaczone jako 'lekarstwo' (Ez 30,21).

Jahwe-Rapha uzdrawia także nieszczęśliwy naród albo nieszczęśliwych ludzi poprzez zapewnienie im powodzenia; w ten sposób uzdrawia ich moralnie, lecząc umysł i przywracając spokój duszy.

122. Dzieci Izraela potrzebowały uzdrowiciela. Wkrótce po tym, kiedy Bóg wyzwolił Izrael, Izraelici potrzebowali Boga jako *Jahwe-Rapha*. Kiedy Mojżesz prowadził swój lud od Morza Czerwonego na pustkowie Szur, cierpieli oni z powodu braku wody. Kiedy przybyli do Mara, nie mogli pić, ponieważ woda była gorzka. Lud zaczął szemrać przeciwko Mojżeszowi. Kiedy Mojżesz zawołał do Boga, Bóg pokazał mu drewno, które Mojżesz wrzucił do wody, i wody stary się słodkie. Następnie Bóg postanowił poddać próbie swój lud, mówiąc: „Jeśli wiernie będziesz słuchał głosu Pana, twego Boga, i wykonywał to, co jest słuszne w Jego oczach; jeśli będziesz dawał posłuch Jego przykazaniom i strzegł wszystkich Jego praw, to nie ukarzę Cię żadną z tych plag, jakie zasłałem na Egipt, bo Ja, Pan, chcę być twym lekarzem”(Wj 15,26).

123. „Uzdrow mnie, Panie”. Niezależnie od tego, czy jest to choroba narodu, czy też jednego człowieka, to właśnie Bóg uzdrawia ziemię, sprawia, że kończą się plagi, uzdrawia ciała, emocje oraz dusze. Czasem Bóg może użyć ludzi jako swoich instrumentów, ale ludzie są bezsilni bez uzdrawiającej mocy Boskiego Lekarza. Kiedy ktoś potrzebuje uleczenia, najpierw należy skonsultować się z *Jahwe-Rapha*. „Uzdrow mnie, Panie, bym się stał zdrowy; ratuj mnie, bym doznał ratunku. Ty bowiem jesteś moją chlubą” (Jer 17,14).

124. Słowa uzdrawiać używa się, aby:

- wyrazić łaskę Boga w przywracaniu życia duchowego - Bóg uzdrawia wszystkie nasze choroby, zarówno duchowe, jak i fizyczne (Ps 103,3);
- aby uzdrowić złamanych na duchu (Ps 147,3);
- aby uchronić zbuntowanych od odstępstwa (Jer 3,22);
- aby uzdrowić choroby ciała (Rdz 20,17; 2 Kri 20,5).

125. *Jahwe-Raah (Robi) - Pan jest moim Pasterzem.* Imię to ma kilka znaczeń; wszystkie sugerują wiele aspektów troski *Jahwe*. Słowo to może być na przykład tłumaczone jako „pasterz trzód” (Rdz 4,2), „przyjaciół” (Prz 28,7), „towarzysz” (Sdz 14,20), „chluba” (Jr 17,14), „pasterz” (Rdz 13,7; Ps 23,1).

126. Lud koczowniczy z terenów opisywanych w Biblii doskonale wiedział, w jaki sposób żyje pasterz i jak ważna jest jego opiekuńcza rola. Wiadomo było także, iż owce są całkowicie zależne od swojego pasterza. Wielu z nas czuje się bezpiecznie, wiedząc, że Bóg opiekuje się nami i dba o nas jak o swoje owce. „Wszyscy pobłądziliśmy jak owce” (Iz 53,6), „Moje owce słuchają mego głosu”(J 10,27), „Jesteśmy (...) owcami zjego pastwiska” (Ps 100,3), „Oto Ja sam będę szukał moich owiec i będę sprawował nad nimi pieczę” (Ez 34,11), „Paś owce moje” (J 21,17).

127. Psalm 23 zaczyna się od podsumowania jednej z największych prawd dotyczących istoty bycia dzieckiem Boga - być dzieckiem Boga to zwracać się do Niego jako do naszego *Jahwe-Raah*. „Pan jest moim pasterzem, nie brak mi niczego”. Dalsza część Psalmu opisuje, dlaczego Ci, których pasterzem jest *Jahwe*, nie pragną niczego więcej.

128. „Pozwala mi leżeć na zielonych pastwiskach” (Ps 23,2). Psalmista opisuje tu pasterza, który dba o swoje owce i pozwala im odpoczywać, kiedy tego potrzebują. Phillip Keller

twierdzi, że owca może położyć się i odpocząć, jedynie kiedy spełnione są poniższe cztery warunki:

1. Po pierwsze, owca nie może być głodna. Owca nie może odpoczywać, kiedy jest głodna, W 2 wersecie Psalmu 23 psalmista opisuje owce, które dzięki opiece Pasterza są tak syte, że mogą położyć się pośrodku zielonego pastwiska.
2. Po drugie, jeśli owce mają odpoczywać, nie mogą czuć się zagrożone. Owce są bezbronnymi, bojaźliwymi zwierzętami, które słabo potrafią bronić się przed zagrożeniami; bardzo łatwo jest je spłoszyć.
3. Po trzecie, owce nie są w stanie położyć się, aby odpocząć, kiedy są spięte. Napięcie w stadzie powoduje, że żadna z owiec nie może odpocząć. Każda owca czuje, że musi się bronić.
4. Po czwarte, owca nie jest w stanie odpocząć, kiedy męczą ją muchy, pasożyty i tym podobne.

BÓG POKOJU

129. *Jahwe-Sabaoth* (także *Tsebaoth*) - Pan Zastępów. Słowo *sabaoth* to według „Skorowidza” Stronga to samo, co *tsebaah* - oznacza „mnóstwo”, „mnóstwo ludzi lub rzeczy, na przykład armię”. Słowa tego używa się w odniesieniu do zastępów anielskich albo do ciał niebieskich, armii niebiańskiej oraz do wszystkiego, co znajduje się w ziemi i na ziemi.

130. Imię *Jahwe-Sabaoth* pojawia się w Piśmie dopiero w Pierwszej Księdze Samuela; poza tą księgą używa się go jedynie w dwóch z trzech przypadków. W tamtych czasach Izrael nie czuł potrzeby wzywania Boga jako Boga Zastępów. Jednakże, kiedy czyta się proroków takich jak Izajasz, Jeremiasz, Amos, Habakuk, Zachariasz oraz Malachiasz, widzimy, że to właśnie imię Boże używane jest raz po raz. Pojawia się ono 52 razy w 14 rozdziałach Księgi Zachariasza i 83 razy w 52 rozdziałach Księgi Jeremiasza.

131. Bóg jest często tytułowany Bogiem Zastępów w Księdze Izajasza i Jeremiasza, ale nie nosi tego tytułu w Księdze Ezechiela. Dlaczego tak się dzieje? Ponieważ imię to przynależne jest do pewnego etapu w doświadczeniach Ludu Bożego. Jest to imię potrzebne tym, którzy pośrodku zawieruchy dziejowej odkrywają, że nie posiadają wystarczających zasobów. Zdesperowani wołają imię *Jahwe-Sabaoth*. Poza tym nie jest to imię, do jakiego zwracaliby się ci, którzy zaprzestali walki - tak jak ludzie, o których czytamy w Księdze Ezechiela. Księga Ezechiela opisuje niedole Ludu Bożego zmuszonego do 70 lat życia w niewoli.

132. Z Bożej perspektywy Bóg Zastępów jest imieniem, które przypomina Ludowi Bożemu o tym, kim właściwie jest Bóg. Bóg nie tylko zbawia, ale również sędzi. W Księdze Malachiasza widzimy, w jaki sposób Bóg nieustannie przypomina swojemu ludowi o swoim imieniu *Jahwe-Sabaoth*. „Nie mam Ja upodobania do was”, mówi Pan Zastępów (...). Albowiem wielkie będzie imię moje między narodami, mówi Pan Zastępów (...) Ja jestem potężnym Królem, a imię moje wzbudzać będzie lęk między narodami” (Ml 1,10-11.14).

133. *Jahwe-Szalom* - Pan jest Pokojem. W ciężkich dniach historii Izraela opisanych w Księdze Sędziów Bóg objawił się jako *Jah-lue-Szalom*, „Pan jest Pokojem”. Synowie Izraela czynili zło w oczach Boga, więc Ten wydał ich na 7 lat w ręce Madianitów. Nastąpiły bardzo złe czasy dla Ludu Wybranego (Sdz 6,6). Madianicy uciskali Izraelitów tak, że Izraelici kopali sobie w górach schronienia, jaskinie i miejsca obronne. Rozdział 6 Księgi Sędziów opisuje, jak Madianicy przybywają wraz z Amalekitami, aby napadać i niszczyć plony ziemi oraz

zabijać zwierzęta należące do Izraelitów. W takich czasach Lud Boży ogromnie pragnął pokoju.

134. Jahwe-Szalom objawił Gedeonowi znaczenie prawdziwego pokoju. „Zrozumiał Gedeon, że to był Anioł Pański, i rzekł: «Ach, Panie, Panie mój! Oto Anioła Pańskiego widziałem twarzą w twarz!». Rzekł do niego Pan: «Pokój z Tobą! Nie bój się niczego! Nie umrzesz». Gedeon zbudował tam ołtarz dla Pana i nazwał go «Pan-Pokój»"(Sdz 6,22-24). Prawdziwy pokój *znaleźć* można jedynie w dobrej relacji z Bogiem.

135. Pierwsze podstawowe znaczenie hebrajskiego słowa *shalom* to 'harmonia w związku' albo 'pogodzenie się'. Dlatego też słowo to najczęściej tłumaczone jest jako „pokój” (w Biblii tłumaczone jest w ten sposób około 170 razy). W Piśmie Świętym *shalom* pojawia się po raz pierwszy w związku z „pokojem wiecznym”. „Ale ty odejdziesz do twych przodków w pokoju” (Rdz 15,15).

136. Jak bardzo unikalnym słowem jest *shalom* można odczytać z tego, jak różnie jest ono tłumaczone: „zdrowie” (Rdz 43,27), „miewać się dobrze” (Rdz 43,28), „wieść się dobrze” (2 Sam 18,28-29), „pomyślność” (Ps 35,27), „pokój” (Pnp 8,10), „zdrowe” (Ps 38,4), „wykończyć” (1 Kri 9,25), „dopełnić się” (Rdz 15,16), „odszkodowanie” (Wj 21,34), „wynagrodzić szkody” (Wj 22,5.6) oraz „pożyczać” (Ps 37,21), „wypełnić śluby” (Ps 50,14). Kilka razy słowo to tłumaczone jest jako „wykonać wszystko” (1 Kri 29,19) - idea pełni albo harmonii z Bogiem.

BÓG, KTÓRY JEST TAM

137. Jahwe-Shammah - Bóg Jest Tam. Z powodu grzechu Dzieci Izraela dostały się do niewoli i przebywały w niej przez 70 lat (Jer 29,10). Usłyszeli oni od proroka Ezechiela, w jaki sposób Chwała Boga oddaliła się od świątyni (Ez 10,18-19.11.22-24). Bóg musiał ukarać swój lud za ich zdradę. „Gdy złamię ich serca wiarołomne, które Mnie opuściły (...), wtedy poczują odrazę do samych siebie z powodu zła, które popełnili wszystkimi swoimi obrzydliwościami. I poznają, że Ja jestem Pan” (Ez 6,9-10).

138. Imię *Jahwe-Shammah* znajduje się w ostatnim wersecie

Księgi Ezechiela, gdzie używa się go w odniesieniu do ziemskiej Jerozolimy, miasta, w którym zamieszka Jezus Chrystus Pan, kiedy powróci na ziemię, aby panować jako Król Królów i Pan Panów. „Cały obwód wynosi osiemnaście tysięcy [łokci]. A nazwa miasta będzie odtąd brzmiała: Pan jest tam” (Ez 48,35).

139. Słowo *shammah* oznacza po prostu tam, ale niepowtarzalne jest to, że występuje ono w połączeniu z imieniem Jahwe oraz że Duch Boży używa tego słowa jako imienia. Kiedy Bóg nazwał futurystyczne miasto *Jahwe-Shammah*, upewniał swój lud, że On, Jahwe, będzie tam. Upewnił ich co do ich przyszłości i dał im cel życia.

140. Boża obecność powróciła do Jerozolimy. Pismo mówi nam, że Bóg ponownie powrócił do świątyni, kiedy skończył 12 lat, ale pomimo tego, że Żydzi byli pod wrażeniem Jego zachowania, nie zorientowali się, że słuchali *Jahwe-Shammah* (Łk 2,42-47). W wieku lat 30 *Jahwe-Shammah* rozpoczął swoją posługę pośród Żydów (Łk 3,23). Ujrzeni oni Jego cuda i usłyszeli Jego słowa, ale w dalszym ciągu nie wierzyli.

141. *Jahwe-Tsidqenu* - Pan naszą sprawiedliwością. W ciemnej godzinie sądu i upadku Bóg objawił swemu ludowi swoje kolejne imię - *Jahwe-Tsidcenu*. „To zaś będzie imię, którym go będą nazywać: Pan naszą sprawiedliwością" (Jr 23,6). Wraz z tym objawieniem przychodzi obietnica nowego przymierza, przymierza łaski i nowego serca (Jr 31,31-34; Mt 26,26-28; Hbr 8,6-13).

142. Być prawym w Bogu albo być *sprawiedliwym* w języku hebrajskim znaczy dosłownie „być prostym”. Jest to coś więcej niż bycie dobrym. Znaczy to, że człowiek robi to, co Bóg uważa za prawe, żyje, przestrzegając standardów ustanowionych przez Boga. Aby żyć w ten sposób, trzeba mieć nowe serce, dane nam przez Boga. „Umieszcę swe prawo w głębi ich jestestwa i wypiszę na ich sercach (...). Ponieważ odpuszczę im występki, a o grzechach nie będę już wspominał" (Jr 31,33-34). „I dam wam serca nowe i ducha nowego tchnę do waszego wnętrza, zabiorę wam serca kamienne, a dam wam serca z ciała. Ducha mojego chcę tchnąć w was i sprawić, byście żyli według mych nakazów i przestrzegali przykazań, i według nich postępowali" (Ez 36,26-27).

143. Hebrajskie słowo *Tsedeg* opisuje pełną wagę Bożej sprawiedliwości w sensie duchowym i jest przeciwstawieniem sprawiedliwości, przedstawianej jako kobieta trzymająca w rękach wagę (patrz Hi 31,6; Ps 62,9). *Jahwe-Tsidquenu* jest jak rzeka przepływająca przez całe Pismo Święte. Imię to pojawia się w Biblii ponad 1000 razy i tłumaczone jest jako „prawy, sprawiedliwy”, ale także jako „słuszny, usprawiedliwiony” oraz „uznany za niewinnego”.

144. Przesłanie sprawiedliwości można odnaleźć prawie na każdej stronie Pisma Świętego. Jest to łańcuch prawd, który zaczyna się w nieskończonej głębi i zmusza nas, żebyśmy zwrócili na niego uwagę nie tylko dlatego, że jest z natury mesjanistyczny, ale również z tego powodu, że niesie ze sobą przesłanie niezwykle osobiste i niezmiernie praktyczne. Bóg pragnął, aby jego dzieci były w stanie rozpoznać, że dobro i dobra natura są ważniejsze niż bogactwo, mądrość i drogi tego świata.

145. *Jahwe-Makkeh* - Pan, Który Uderza. „Według twojego postępowania otrzymasz odpłatę, a twoje obrzydliwości będą pośród ciebie [ujawnione] i poznacie, że Ja jestem Pan, który uderza [*Jahwe-Makkeh*]” (Ez 7,9). Bóg obchodził się łaskawie ze swoim ludem, ale Izraelici gardzili Jego łaską. Odmówili oni przestrzegania praw Bożych i akceptowania Jego wyroków. Z powodu zmasowanych grzechów swego ludu Bóg musiał go surowo osądzić.

146. *Jahioe-Gmolah* — Bóg Odplaty albo Zemsty (odpłaca niezawodnie). Podczas kiedy *Jahwe-Gmolah* może wstrzymać swój sąd, zemsta spada natychmiastowo na tych, którzy natrząsają się z Jego autorytetu. Lamentujący prorok Jeremiasz napisał: „Babilon był w ręku Pana [*Jahwe*] złotym kielichem upajającym całą ziemię. Jego wino piły wszystkie narody, dlatego w szal wpadły" (Jr 51,7). W rezultacie tego „niszczyciel ciągnie na Babilon: jego bohaterowie zostaną pojmani, połamane ich łuki. Tak, Pan jest Bogiem odplaty, odpłaca niezawodnie" (Jr 51,56).

147. Zemsta należy do Boga, nie do nas. „Nikomu złem za zło nie odpłacajcie. (...) Umiłowani, nie wymierzajcie sami sobie sprawiedliwości, lecz pozostawcie to pomście [Bożej]. Napisano bowiem: *Do Mnie należy pomsta, Ja wymierzę Zapłatę* — mówi Pan" (Rz 12,17--19). Salomon, którego imię znaczy „bezkonfliktowy”, także dał nam następującą radę: „Nie mów: «Za zło odpłacę». Zдай się na Pana, On cię wybawi" (Prz 20,22). Nasza natura podpowiada nam, że ludzie muszą zostać wynagrodzeni za dobro, które uczynili, albo

też ukarani za zło, którego się dopuścili. Ale Bóg uczy nas, żebyśmy nagrodę i karę zostawili w Jego rękach; Bóg zatroszczy się o nasze sprawy i rozprawi się z tymi, którzy potraktowali nas niesprawiedliwie.

BÓG NASZ PAN

148 . Jahwe i Adonai. Kiedy słowo *Pan* pisane jest z dużej litery, oznacza *Jahwe*. W innych przypadkach słowo to oznacza *Adonai* lub *Adon*. Kiedy czytasz Stary Testament i widzisz słowo *Pan*, wiesz, że jest to tłumaczenie hebrajskiego słowa YHWH, *Jahwe*.

149 Imię Adonai wyjaśnia w pełni znaczenie Kazania Chrystusa na Górze. Jezus powiedział: „Czemu nazywacie Mnie: «Panie, Panie!», a nie czynicie tego, co mówię?" (Łk 6,46). „Nie każdy, kto mówi Mi: «Panie, Panie!», wejdzie do królestwa niebieskiego, lecz ten, kto spełnia wolę mojego Ojca, który jest w niebie" (Mt 7,21-23). *Pan* to coś więcej niż tylko słowo; określenie to implikuje związek z kimś. Jak wynika z powyższych fragmentów Pisma Świętego, uznanie Boga za Pana oznacza Jego całkowitą władzę nad nami i naszą całkowitą przynależność do Niego, całkowite posłuszeństwo Panu Naszemu i Władcy.

150. Jako Adonai Bóg ma prawo wymagać od nas posłuszeństwa.

Dlatego też Bóg rozgniewał się na Mojżesza, kiedy nie chciał on iść do króla egipskiego i zażądać, żeby pozwolił odejść ludowi Izraela. „I rzekł Mojżesz do Pana: «Wybacz, Panie [*Adonai*], ale ja nie jestem wymowny od wczoraj i przedwczoraj, a nawet od czasu, gdy przemawiasz do Twego sługi. Ociężała są usta moje i język mój zeszytywniał». (...) I rozgniewał się Pan na Mojżesza" (Wj 4,10-14). Dlaczego Pan rozgniewał się na Mojżesza? Ponieważ Mojżesz zwracał się do Boga, używając słowa *Adonai*, ale nie ufał Bogu na tyle, by w pełni poddać się Jego woli i w pełni uznać Go za swego Pana.

151. Jezus jako Pan {Adonai} - Jeśli Bóg Ojciec jest Panem, tak samo Panem jest Syn Boży. Jezus kiedyś zapytał się faryzeuszy: „«Co sądzicie o Mesjaszu? Czyim jest synem?»». Odpowiedzieli Mu: «Dawida». Wtedy rzekł do nich: «Jakżeż więc Dawid natchniony przez Ducha może nazywać Go Panem, gdy mówi: *Rzekł Pan do Pana mego: Siądź po prawicy mojej, aż położę Twoich Nieprzyjaciół pod stopy Twoje*. Jeśli więc Dawid nazywa Go Panem, to jak może być On [tylko] jego synem?». I żaden z nich nie mógł Mu odpowiedzieć. Nikt też od owego dnia nie odważył się więcej Go zapytać" (Mt 22,42-46).

152 Jezus mówi, że jest Adon. Jezus zacytował słowa Psalmu 101, aby udowodnić faryzeuszom, że jest Synem Bożym. Kiedy Jezus zacytował słowa Psalmu, w ten sposób ogłosił, że jest *Adon*. Dosłownie w języku hebrajskim werset 1 Psalmu 101 znaczy „Jahwe przemawia do mojego *Adon*!“. W powyższym fragmencie Dawid prorokuje przyjście Chrystusa, Mesjasza.

153. „Pan” jest tytułem, który w Nowym Testamencie wyrażany jest na dwa sposoby. *Kyrios* oznacza nadrzędny autorytet albo kogoś, kto sprawuje pieczę. Jest to słowo używane najczęściej w odniesieniu do Jezusa Chrystusa. Inne słowo to *despotes*, które oznacza władcę całkowitego, despotę. „Wy mnie nazywacie «Nauczycielem» i «Panem», i dobrze mówicie, bo nim jestem" (J 13,13, zob. Rz 10,8-10). „Pan” jest krótką, złożoną z jednego słowa definicją zwierzchnictwa i władzy Boga.

4. Atrybuty Boga

154. Doskonała równowaga, doskonała integracja. W swojej książce „Wiedza o Świętym” A. W. Tozer zwraca naszą uwagę na to, że nie istnieje żaden konflikt między atrybutami Boga i Nim samym. Bóg jest istotą perfekcyjnie zintegrowaną w swoim jestestwie; Bóg jest jednością. Tak samo pokój jest zintegrowaną jednością. Wszystkie sposoby, w jakie objawia się Bóg, są doskonale wyrażone. To, co zwykliśmy nazywać pokojem, to właśnie doskonale, zrównoważone odniesienie do osoby Boga, które ma swój początek w prawdziwym i bezpiecznym rozpoznaniu, kim jest Bóg.

155. Wszechobecność. Jest to pierwsze z tak często używanych łacińskich słów z przedrostkiem „wszech” (łac. *omni*), który oznacza „wszystko”. Połączenie słów „wszystko” i „obecność” oznacza, że Bóg jest jednocześnie wszędzie. Bóg jest obecny w każdym ze swoich stworzeń, ale w żaden sposób nie jest przez nie ograniczony. Podczas gdy niezwykły bezmiar obecności Boga podkreśla transcendencję Boga dlatego, że przekracza On całą przestrzeń i nie jest w żaden sposób ograniczony przestrzenią, wszechobecność dodatkowo podkreśla obecność Boga w całym wszechświecie (1 Kr 8,27; Ps 139,7-10; Iz 66,1; Jr 23,23-24; Dz 7,48-50; 17,24; Rz 10,6-8).

156. Wszechobecność Boga ma dwa znaczenia. Doktryna wszechobecności Boga jest dla nas zarówno pociechą, jak i uzmysławia nam, jak bardzo jesteśmy poddani Bogu. Doktryna ta jest źródłem pociechy, ponieważ Bóg, zawsze obecny, jest zawsze gotowy nam pomóc (Pwt 4,7; Ps 46,1; 145,18; Mt 28,20). Wszechobecność Boga jest jednak w równym stopniu źródłem ostrzeżenia i wezwaniem do opamiętania się. Nieważne, jak bardzo grzesznik próbuje uciec przed Bogiem; musi on wiedzieć, że przed Bogiem nie ma ucieczki. Nie ukryje nas ani odległość, ani ciemność (Ps 139,7-10). „Nie ma stworzenia, które byłoby dla Niego niewidzialne; przeciwnie, wszystko odkryte jest i odsłonięte przed oczami Tego, któremu musimy zdać rachunek” (Hbr 4,13).

157. Wszechwiedza. Bóg jest nieskończony w swojej wiedzy. Bóg doskonale zna samego siebie oraz wszystko, co znajduje się poza Nim samym, niezależnie czy jest to przeszłość, teraźniejszość, czy przyszłość. Bóg zna rzeczy bezpośrednio, wszystkie jednocześnie, dogłębnie i prawdziwie. Pismo mówi, że Boże zrozumienie jest nieskończone (Ps 147,5; Iz 46,10), że nic nie pozostaje przed nim ukryte (Hbr 4,13), a nawet że policzone są wszystkie włosy na naszych głowach (Mt 10,30).

158. Bóg doskonale zna samego siebie. Żadne z Bożych stworzeń nie posiada całkowitej i perfekcyjnej wiedzy o samym sobie. Jedynie Bóg zna siebie samego całkowicie i doskonale. Ojciec, Syn i Duch Święty doskonale znają samych siebie. Jedynie Trójca Święta zna samą siebie dogłębnie. Jezus powiedział: „Nikt też nie zna Syna, tylko Ojciec, ani Ojca nikt nie zna, tylko Syn i ten, komu Syn zechce objawić” (Mt 11,27). Paweł napisał: „Tego co Boskie nie zna nikt, tylko Duch Święty” (1 Kor 2,11).

159. Bóg określa i zna wszystko. „Wszystko” oznacza rzeczy nieożywione (Ps 147,4), wszystkie stworzenia żyjące (Ps 8,7), ludzkość i wszystko, co ludzie tworzą (Ps 33,13-15; Prz 5,21), ludzkie serca i myśli (Ps 139,1-4; Prz 15,3) oraz ludzkie udreki i potrzeby (Wj 3,7; Mt 6,8.32).

160. Bóg powołuje wszystko do istnienia. Bóg wiedział, że Saul miał zamiar wkroczyć do Keili, aby zburzyć miasto z powodu Dawida (1 Sm 23,11-12). Jezus wiedział, że Tyr i Sydon nawróciłyby się, gdyby ujrzwały cuda, jakie dokonały się w Betsaidzie i Korozainie (Mt 11,21).

Jezus wiedział również, że Sodom i Gomora zostałyby ocalone, gdyby ujrzaly cuda, jakie dzialaly sie w Kafarnaum (Mt 11,23-24).

161. Bóg zna przyszłość. Z punktu widzenia ludzkości Boża wiedza o przyszłości to zdolność do przepowiadania przyszłości, ale z Bożego punktu widzenia nie jest to przepowiadanie przyszłości, ponieważ Bóg wie wszystko dzięki swojej mocy, która dotyczy jednocześnie przeszłości, teraźniejszości i przyszłości. Bóg zawsze wiedział i wie, co będzie działo się w przyszłości (Iz 46,9-13; Dn 2,7; Mt 24-25; Dz 15,18). Bóg wiedział, że Izrael zgrzeszy (Pwt 31,20-21), Bóg wiedział, że Cyrus powstanie i będzie walczył (Iz 44,26-45,7), Bóg wiedział o przyjściu Chrystusa (Mi 5,2) i że Chrystus zostanie ukrzyżowany przez złych ludzi (Dz 2,23; 3,18).

162. Wszchemoc. Bóg posiada wszelką moc i jest w stanie zrobić cokolwiek tylko zapragnie. Ponieważ Jego wola jest zjednoczona z Jego naturą, Bóg może zrobić wszystko, co harmonizuje z Jego doskonałą naturą. Są rzeczy, których Bóg nie jest w stanie zrobić, ponieważ sprzeciwiają się one Jego istocie. Bóg nie może pochwałać nieprawości (Ha 1,13), zaprzecić się siebie samego (2 Tm 2,13), kłamać (Tt 1,2; Hb 6,18) oraz podlegać pokusie i kusić kogokolwiek (Jk 1,13).

163. To, że Bóg jest wszechmocny, nie oznacza wcale, iż zawsze używa swojej mocy a na pewno nie oznacza, iż zawsze używa *całej* swojej mocy. Innymi słowy, Bóg posiada władzę nad swoją mocą. Wszchemoc zawiera w sobie siłę samoograniczenia. Bóg w pewnym stopniu ograniczył swoją moc, dając wolną wolę swoim myślącym stworzeniom.

164. Biblia otwarcie uczy, że Bóg jest wszechmocny. Pan, który sam siebie nazywa „Wszchemogącym” (Rdz 17,1; Ap 4,8), potrafi uczynić wszystko co zamyśli (Hi 42,2), wszystko jest dla Niego możliwe (Mt 19,26) i nic nie jest zbyt trudne (Jr 32,17). Zaiste Bóg króluje (Ap 19,6).

165. Moc absolutna a moc udzielona. Powinniśmy rozróżnić pomiędzy absolutną władzą Boga, oznaczającą, że Bóg może działać bezpośrednio, a mocą udzieloną przez Boga, oznaczającą, że Bóg często używa innych w celach boskiej interwencji. Absolutna moc Boga przejawiała i przejawia się w stworzeniu świata, w cudach, objawieniach, natchnieniach oraz odnowie.

166. Dla chrześcijan wszechmoc Boga jest źródłem niezmiernego pocieszenia i nadziei. Ten, kto wierzy, jest przynaglony, aby ufać Bogu w każdej dziedzinie życia, wiedząc, że Boża moc jest stwórcza, chroniąca Boże stworzenie oraz zapobiegliwa (Iz 45,11-13; 46,4; Jr 32,16-44; Dz 4,24-31). Natomiast z punktu widzenia bezbożnika Bóg jest tak pełen mocy, że powinien być postrzegany z lękiem (1 P 4,17; 2 P 3,10-12; Ap 19,15). Nawet złe duchy drżą (Jk 2,19), wiedząc, że Bóg ma nad nimi władzę (Mt 8,29). Pewnego dnia nawet najsilniejsi i najpotężniejsi będą ukrywać się przed Bogiem (Ap 6,15-17), a każde kolano ugnie się na dźwięk imienia Jezus (Flp 2,10).

167. Bóg jest niezmienny. Każda zmiana, jaka następuje, jest zmianą albo na lepsze, albo na gorsze, ale Bóg nie może zmienić się na lepsze, ponieważ Bóg jest absolutnie doskonały. Z tego samego powodu Bóg również nie może zmienić się na gorsze. Bóg nie może być mądrzejszy, bardziej święty, bardziej sprawiedliwy, bardziej łaskawy, bardziej prawdomówny. Bóg także nie może być mniej sprawiedliwy czy mniej łaskawy. Tak samo nie zmieniają się Jego plany i zamierzenia. Według Pisma Świętego u Boga nie ma przemiany

ani cienia zmienności (Jk 1,17). Niezmienna jest natura Boga (Ps 102,26-27; Ml 3,6; Hbr 1,12), Jego moc (Rz 4,20-21), Jego plany i zamierzenia (Ps 33,11; k 46,10), Jego obietnice (1 Kri 8,56; 2 Kor 1,20), Jego miłość i miłosierdzie (Ps 103,17) oraz Jego sprawiedliwość (Rdz 18,25; Iz 28,17).

168. Niezmiennność nie powinna być mylona z brakiem ruchu.

Bóg jest Bogiem aktywnym, który wchodzi w relacje ze zmieniającymi się ludźmi. W relacjach tych niezmienny Bóg musi zmieniać swoje podejście do zmieniającej się ludzkości, aby pozostać niezmiennym w swojej naturze i zamierzeniach. Na przykład, Bóg inaczej obchodzi się z ludźmi przed zbawieniem i po zbawieniu (Prz 11,20; 12,12; 1 P 3,12) oraz kiedy Jego dzieci wybierają dobro zamiast zła albo zło zamiast dobra (Rdz 6,6; Wj 32,14; Jr 18,7-11; Jl 2,13; Jon 3,10). Niezmiennność Boga zawsze zasadza się na czynieniu dobra.

MORALNE ATRYBUTY BOGA

169. Świętość Boga. Bóg jest całkowicie oddzielony od swojego stworzenia i wyniesiony ponad nie; Bóg jest również całkowicie oddzielony od wszelkiego zła i grzechu. Bóg jest doskonały we wszystkim, czym jest. Wola Boża jest zawsze wyrazem Jego istoty, która jest święta.

170. Świętość w Starym Testamencie. Świętość jest atrybutem, przez który Bóg chciał ukazać się ludziom w czasach Starego Testamentu. Świętość Boga została podkreślona dzięki granicom, jakie Bóg ustalił na górze Synaj, na którą zstąpił (Wj 19,12-25) - stąd podział namiotu i Świątyni na Święte i Święte Świętych (Wj 26,33; 1 Kri 6,16.19), tam Bóg określił sposób składania ofiar, wyznaczył kapłanów, którzy byli pośrednikami między Nim a ludźmi, podał wiele praw dotyczących bycia nieczystym, wyznaczył Izraelowi dni świąteczne oraz ustanowił szczególną rangę Izraela w Palestynie. W samej Księdze Izajasza Bóg nazywany jest „Świętym” około 30 razy.

171. Świętość w Nowym Testamencie. W czasach Nowego Testamentu świętość przypisywana jest Bogu rzadziej niż w czasach Starego Testamentu, ale to określenie Boga nadal przeważa (J 17,11; Hbr 12,10; 1 P 1,15). Serafiny zgromadzone wokół Bożego tronu wołały „Święty, święty, święty” (Iz 6,3; Ap 4,8). Świętość Boga, bardziej niż miłość, moc albo wola Boga, powinna być postrzegana jako najważniejsza. Świętość jest zasadą, która przewodzi powyższym trzem zasadom, ponieważ tron Boży ustanowiony jest na podstawie Bożej świętości.

172. Prawość i sprawiedliwość. Prawość i sprawiedliwość są aspektami Bożej świętości, które można łatwo spostrzec, patrząc na to, jak Bóg postępuje ze swoim stworzeniem. Abraham zastanawiał się: „Czyż Ten, który jest sędzią nad całą ziemią, mógłby postąpić niesprawiedliwie?” (Rdz 18,25). Psalmista mówi: „Podstawą Twego tronu sprawiedliwość i prawo” (Ps 89,15; 97,2). (Por. Jahwe-Tsidqenu, rozdział 3, numer 141).

173. Dobroć Boga. W szerszym znaczeniu tego słowa dobroć Boga zawiera w sobie wiele aspektów, takich jak świętość Boga, prawość oraz prawda. Natomiast w węższym znaczeniu tego słowa dobroć Boga skupia się na Jego miłości, dobroćliwości, miłosierdziu oraz łasce.

174 Miłość Boga nie jest jedynie emocjonalnym impulsem, ale wypływającym z wolnej woli racjonalnym uczuciem, które ma swoje korzenie w prawdzie i świętości. Miłość Boga to wolny wybór. Nie oznacza to, że wyklucza ona uczucie, albowiem prawdziwa miłość zawiera

w sobie uczucie. Już samo to, że Bóg smuci się grzechami swojego ludu, oznacza, iż miłość Boga do tego narodu jest bardzo emocjonalna (Iz 63,9; Ef 4,30).

175 „Bóg jest miłością” - jak napisane jest w Piśmie Świętym (1J 4,8.16; 2 Kor 13,11). Naturą Boga jest kochać. Bóg inicjuje miłość (1J 4,10). Ojciec kocha Syna (Mt 3,17), a Syn kocha Ojca (J 14,31). Bóg kocha świat (J 3,16; Ef 2,4), swój lud Izraela (Pwt 7,6-8.13; Jr 31,3) oraz swoje oddane dzieci (J 14,23). Bóg kocha sprawiedliwość (Ps 11,7; Iz 61,8). Upewnienie się co do Bożej miłości jest źródłem Pociechy dla wierzących (Rz 8,35-39).

176. Współczucie Boga. Baranek Boży nadstawił swój policzek oprawcom i prosił o łaskawy wyrok dla nich. Pismo Święte w taki oto sposób pisze o Jahwe: „Miłosierny Pan i łagodny, nieskory do gniewu i bogaty w łaskę” (Ps 103,8).

177. Łaskawość Boga. Ponieważ Bóg jest dobry, obchodzi się On ze swoim stworzeniem w sposób pełen dobroci, łaski i łagodności. „Pan jest dobry dla wszystkich i Jego miłosierdzie ogarnia wszystkie Jego dzieła (...). Oczy wszystkich wyglądają Ciebie, Ty zaś dajesz im pokarm we właściwym czasie. Ty otwierasz swą rękę i wszystko, co żyje, nasycasz do woli” (Ps 145,9.15-16). Łaskawość Boga objawia się w Jego zatroskaniu o dobro ludzkości, dostosowana jest do naszych potrzeb i zdolności otrzymywania darów (Hi 38,41; Ps 104,21). Łaskawość Boga nie ogranicza się jedynie do tych, którzy w Niego wierzą, ponieważ „On sprawia, że słońce Jego wschodzi nad złymi i nad dobrymi, i On zsyła deszcz na sprawiedliwych i niesprawiedliwych” (Mt 5,45).

178. Miłosierdzie Boga to dobro, które Bóg okazuje *nieszczęśliwym lub strapionym*. Współczucie, zmiłowanie i pełna uczucia łaskawość to inne słowa używane w Piśmie Świętym dla opisanego łaski Boga. Bóg jest „bogaty w miłosierdzie” (Ef 2,4) oraz „pełen jest litości i miłosierdzia” (Jk 5,11). Słowo to jest często używane w pozdrowieniach oraz w błogosławieństwach (Ga 6,16; 1 Tm 1,2; 2 Tm 1,2; 2 J 3; Jud 2). Najważniejsze jest to, że Bóg osądza w swej litości.

179. Łaska Boga. Łaska Boga objawia się w stosunku do tych, którzy są *winni*. Pismo Święte mówi o „majestacie łaski” (Ef 1,6), „przeogromnym bogactwie Jego łaski” (Ef 2,7), „różnorodnej łasce Bożej” (1 P 4,10) oraz „prawdziwej łasce Bożej” (1 P 5,12). Okazanie łaski, podobnie jak okazanie miłosierdzia, zależy wyłącznie od Boga.

180. Pismo Święte pokazuje, w jaki sposób łaska Boga została objawiona grzesznikom. Bóg objawił swoją łaskę grzesznikom poprzez bolesne dla Boga odwołanie kary za grzechy (Wj 34,6; Rz 2,4; 3,25; 1 P 3,20) oraz obsypywanie ludzkości błogosławieństwami zamiast zsyłania na ludzi natychmiastowej kary (Hbr 6,7). Bóg zapewnił nam zbawienie (1J 2,2), dał nam Słowo Boże (Oz 8,12), sprawił, że Duch Święty działa w świecie (J 16,8-11), oraz ukazał nam swoją łaskę (Tt 2,11). Niezwykłość łaski Boga jest także często wspominana w pozdrowieniach i błogosławieństwach (1 Kor 1,3; 16,23; Ef 1,2; Flp 1,2; Ap 1,4; 22,21).

181. Bóg jest prawdą. Prawda Boża jest nie tylko kamieniem węgielnym wszystkich religii, ale także kamieniem węgielnym wszelkiej wiedzy. Bóg jest źródłem wszelkiej prawdy. Przekonanie, że nasze zmysły nie oszukują nas, że możemy ufać naszej świadomości, że wszystko, co nas otacza, jest tym, czym się wydaje, i że nasze istnienie nie jest jedynie snem opiera się całkowicie na prawdzie Bożej. Wielu z nas tak jak Piłat zadaje pytanie: „Cóż to jest prawda?” (J 18,38). Ostateczną prawdą naszej rzeczywistości jest Bóg.

182. Jezus ogłosił Boga „jedynym prawdziwym Bogiem” (J 17,3). Święty Jan pisał: „Jesteśmy w prawdziwym Bogu” (1J 5,20). Sposoby, za pomocą których Bóg objawił się w naturze, świadomości ludzkiej i w Piśmie Świętym, są prawdziwe i godne zaufania (Ps 31,5; Hbr 6,17-18).

5. Natura Boga

183. Naturę Boga opisuje się zazwyczaj, używając terminów „istota” i „substancja”; znaczenia obu słów podkreślają uzewnętrznienie -sposób, w jaki objawia się rzeczywistość, materialna i niematerialna, substancja wszystkiego, co istnieje. Mówić o Bogu znaczy mówić o istocie, substancji, a nie jedynie o idei albo personifikacji tejże idei.

184. Bóg posiada życie. Naukowa definicja życia to „posiadanie mocy, aby wzrastać, reprodukować bądź tworzyć, oraz zdolność do adaptowania się bądź też inicjowania zmian”. W przeciwieństwie do pogańskich bogów czczonych przez inne religie, Bóg jest żywy. Bóg słyszy, widzi, czuje, działa i jest istotą żyjącą. „Jak Ojciec ma życie w sobie samym, tak również dał to Synowi: mieć życie w sobie” (J 5,26).

185. Bóg jest duchem. Bóg jest niewidzialny, nie posiada fizycznego ciała i dlatego też wolny jest od ograniczeń tego świata. Ewangelia według św. Jana mówi nam, że „Bóg jest duchem” (J 4,24). Zdanie to stoi w sprzeczności z nieprawdziwym stwierdzeniem, że wszystko, co istnieje, da się opisać i wyjaśnić jako rzeczy i zjawiska materialne albo wytłumaczyć za pomocą praw natury. Bóg może objawić się ludzkości, ale w swojej istocie Bóg jest niewidzialnym osobowym duchem.

186. Ludzkość została stworzona na podobieństwo Boga. Oznacza to, że ludzie są *osobowymi* bytami, posiadają intelekt, mają poczucie moralnego prawa i zdolność wyboru pomiędzy dobrem a złem.

187. Pomimo tego, że w Biblii napisano, iż nikt nie jest w stanie ujrzeć Boga, w niektórych wersach Pisma Świętego czytamy o tym, że Bóg ma „ręce”. W Biblii znajdziemy również bardzo interesującą historię Mojżesza, który widział tył przechodzącego Boga. Określenia tego typu nazywamy *wyrażeniami antropomorficznymi*. Zadaniem biblijnych wyrażen antropomorficznych jest opis Boga przy użyciu terminów znanych ludziom, aby pomóc nam lepiej zrozumieć Boga.

188. Bóg jest osobowy. Bóg posiada osobowość i nie jest bezosobową siłą. Bóg wybiera ludzi, zwraca się do poszczególnych osób i wchodzi z nimi w relacje. W przeciwieństwie do fałszywego poglądu panteistycznego, który uczy, że Bóg jest wszystkim i dlatego też nie istnieje jako osobowa istota, nasz Bóg posiada intelekt, wrażliwość i wolę. Bóg zdecydował, że sam umrze w naszym imieniu, aby odrodzić nasz związek z Nim.

189. Bóg ma osobowość. Psychologowie zazwyczaj definiują osobowość jako „bycie świadomym samego siebie i bycie zdeterminowanym w wykonywaniu założonych celów”. Bóg zdecydował, że nas stworzy, pragnie nas poznać i objawia nam siebie w taki sposób, że jesteśmy w stanie to zrozumieć. Wszystko to oznacza, że Bóg ma osobowość.

190. Bóg posiada imiona, które odkrywają Jego naturę. Imię „Ja jestem” odkrywa Bożą samoświadomość. Imię „Bóg Zapewni” sugeruje, że Bóg osobiście się nami opiekuje. „Bóg jest Naszym Pokojem” odkrywa przed nami rzeczy, jakie Bóg robi w imieniu człowieka.

„Pan Nasz Pasterz" pokazuje Jego osobistą opiekę nad nami, pomoc w odnalezieniu właściwej drogi i Jego dobro. Natomiast imię „Bóg Zastępów" odkrywa Jego przywództwo nad nami.

191. Bóg posiada emocje. Jeśli emocje pomagają odkryć osobowość Boga, powinniśmy wiedzieć, że Biblia mówi o Bogu smucącym się (Rdz 6,6), nienawidzącym (Prz 6,16), rozgniewanym (1 Kri 11,9) i zazdrosnym (Pwt 6,15). Skoro zaś Bóg posiada emocje, musi być Bogiem osobowym.

192. Bóg jest Stwórcą. Księga Rodzaju mówi, że Bóg jest stwórcą wszystkich rzeczy. Już samo to, że Bóg powołał wszystko do istnienia jedynie mocą słowa, oznacza, że ma nieskończona moc i z własnej woli osobiście stwarza człowieka. Prorok Izajasz pisze o ziemi: „Nie stworzył jej bezładną" (Iz 45,18).

193. Bóg jest Bogiem ładu. Już nawet pobieżne przyjrzenie się aktowi stworzenia pokazuje nam, że Bóg wyśrodkował pomiędzy ziemią a morzem, powołał do istnienia nasze skomplikowane ciała i mocą samego słowa stworzył ogromne góry. Akt stworzenia świata pokazuje, że Bóg dokładnie zaplanował i wyegzekwował to, co zamierzał; świat nie jest chaotycznym produktem nieprzemyślanego działania.

194. Bóg się nami opiekuje. Bóg nie tylko zapewnia nam to, co potrzebne jest w życiu codziennym, ale osobiście kieruje wolnymi działaniami człowieka i kontroluje je, aby warunkować wszystko, co się dzieje zgodnie z Jego wiecznym zamiarem. Jak napisał William Wordsworth: „Bóg przewiduje złe uczynki, ale nigdy nie narzuca ich wykonania".

195. Bóg ma wpływ na historię ludzkości. Jako Ten, który chroni wszelkie stworzenie, Bóg nie tylko powołał istoty do życia, ale także osobiście zaangażował się w nasze życie. Bóg podtrzymuje nas i opiekuje się nami. Wszystko, od Pisma Świętego po zmartwychwstanie Jezusa, po to, żebyś właśnie Ty usłyszał Dobrą Nowinę. Wszystko to jest dowodem na to, że Bóg interesuje się naszym wiecznym przeznaczeniem.

196. Bóg jest naszym Ojcem. Pomimo tego, że jest to idea pojawiająca się przede wszystkim w Nowym Testamencie (ojcostwo Boga nie mogło zostać ustanowione, zanim nie pojawił się Jego Syn), jest oczywiste, że misja Chrystusa na ziemi polegała na tym, by dać ludziom poznać Boga jako „Ojca". Podobnie, nikt nie może doświadczyć Boga jako Ojca bez poznania tego, czego dokonał Jezus Chrystus, którego śmierć na krzyżu sprawiła, że wszyscy jesteśmy braćmi i siostrami w rodzinie Boga.

197. Bóg jest zjednoczony. Jest tylko jeden Bóg istniejący w trzech osobach. Bóg posiada jedną istotę. Pomimo tego, że Bóg istnieje w trzech różnych osobach (Ojciec, Syn i Duch Święty), pozostaje On jednym bytem. Na przestrzeni wieków powstało wiele herezji dotyczących tej kwestii.

198. Bóg jest jeden, jak napisano w Księdze Powtórzonego Prawa 6,4. Nie oznacza to, że Bóg ma jedną osobowość, ale że trzy osoby istnieją w jednym jestestwie. Jest tylko jeden Bóg, stwórca i opiekun wszelkiego życia.

199. Bóg jest w Trójcy jedyny. Według *credo* nicejsko-konstanty-nopolitańskiego wierzymy „w jednego Boga, Ojca wszechmogącego, Stworzyciela nieba i ziemi, wszystkich rzeczy widzialnych i niewidzialnych. I w jednego Pana Jezusa Chrystusa, Syna Bożego

Jedno-rodzonego, który z Ojca jest zrodzony przed wszystkimi wiekami. Bóg z Boga, światłość ze światłości. Bóg prawdziwy z Boga prawdziwego" oraz „w Duchu Świętego, Pana i Ożywiciela, który od Ojca [i Syna] pochodzi. Który z Ojcem i Synem wspólnie odbiera uwielbienie i chwałę; który mówił przez proroków". Trójca święta składa się z trzech wzajemnie powiązanych, wzajemnie istniejących i nierozłącznych osób, które istnieją w jednej istocie. Bóg jest jeden w istocie i w substancji, ale posiada trzy wyróżniające się osoby, objawione nam jako Ojciec, Syn i Duch Święty.

200. Bóg jest samoistny. Bóg jest całkowicie niezależny od wszystkiego, co istnieje. W Ewangelii według św. Jana Chrystus mówi, że „Ojciec ma życie w sobie samym" (J 5,26). Nie oznacza to, że Bóg *wynalazł* samego siebie, ale że jest absolutnie samowystarczalny i że był taki zawsze.

201. Bóg jest wieczny i jest nazywany „Bogiem Wiekuistym" w Księdze Rodzaju 21,33. Bóg nie ma początku i nie będzie miał żadnego końca. Przeszłość, teraźniejszość i przyszłość są Mu jednakowo dobrze znane.

202. Bóg jest niezmienny. Jako byt niezmienny, Bóg jest poza wszystkimi zmianami. Nic nie może być Mu dodane, Jego moc nie może być zmniejszona; nie możemy zaobserwować, jak rośnie i ulega przekształceniom. Jego natura, Jego atrybuty oraz Jego zamiary są niezmiennie. „Ja, Pan, nie zmieniam się" (Ml 3,6).

203. Kiedy czytamy w Biblii, że Bóg lituje się albo zmienia swoje wyroki (jak na przykład w Księdze Jonasza 3,10 lub w Księdze Rodzaju 6,6), nie znaczy to wcale, że Bóg *zmienia zdanie*. Oznacza to jedynie, że Bóg *zmienia metodę* postępowania z ludźmi. Bóg pozostaje niezmienny w swoim charakterze, ale jeśli ludzie zmieniają swoje podejście do Niego, wydaje im się, że Bóg zmienia swoje podejście do nich. Naprawdę to *ludzie* się zmieniają, nie Bóg!

204. Bóg jest wszechwiedzący. Bóg posiada wiedzę idealną i całkowitą. Jan Kalwin napisał, że „Bóg zna samego Siebie i wszystko co Go otacza w jednym Wiecznym i najprostszym akcie". Albo też, jak ujął to Paweł Apostoł: „O głębokości bogactw, mądrości i wiedzy Boga! Jakże niezbadane są Jego wyroki i nie do wysłedzenia Jego drogi!" (Rz 11,33).

205. Bóg wie wszystko, jak napisano w Ewangelii według św. Jana (3,20). Bóg wie wszystko o świecie - o wszystkim, co wydarzy się podczas całej wieczności, w każdym stuleciu i jakie zadanie w historii świata ma każdy człowiek. „Na każdym miejscu są oczy Pana, baczą pilnie na złych i dobrych" (Prz 15,3).

206. Jeśli Bóg wie o wszystkim, zanim jeszcze się to wydarzy, dlaczego nie powstrzyma zła, zanim ono nastąpi? Musimy tu podkreślić, że Bóg *powstrzymuje zło!* Biblia opisuje Boga jako naszego obrońcę i daje oczywiste przykłady tego, w jaki sposób Bóg powstrzymuje zło. Jakkolwiek powinniśmy pamiętać o tym, że pomimo tego, iż Bóg wie o wszystkim, zanim jeszcze się to wydarzy, nie oznacza to wcale, że jest On *przyczyną* wydarzeń. Niekiedy w swojej mądrości Bóg pozwala na to, by rozpanoszyło się zło, albowiem jest to część Jego planu.

207. Bóg jest wszechmocny. Jego moc nie jest ograniczona przez nikogo ani nic, co znajduje się poza Nim samym. Nic nie jest dla Boga zbyt trudne; Bóg może zrealizować wszystko, czego tylko zapragnie. W Ewangelii według św. Mateusza czytamy: „U Boga wszystko jest możliwe" (Mt 19,26).

208. Cała natura podlega Bogu. Bóg wypowiedział słowo i stała się światłość, uspokajał burze swoimi słowami i przywracał umarłych do życia. Jednakże Bóg nigdy nie czyni niczego, co stałoby w sprzeczności z naturą rzeczy - na przykład Bóg nigdy nie sprawi, żeby zmieniła się przeszłość. Poza przypadkami rzeczywistych cudów, działania Boga nie są sprzeczne z naturą.

209. Wszystkie działania człowieka zależne są od woli Boga i podlegają Bożej kontroli. Kiedy król Nabuchodonozor stał się zbyt dumny Bóg zmusił go do uniżenia się (Dn 4,19-37). Kiedy Jonasz chciał uciec od Boga, Bóg sprawił, że Jonasz musiał się pokajać. W Księdze Daniela napisano: „Według swojej woli postępuje On i niebieskimi zastępami. Nie ma nikogo, kto mógłby powstrzymać Jego ramię i kto by Mu powiedział: Co czynisz?” (Dn 4,32).

210. Anioły i demony znajdują się pod Bożą kontrolą. Jako stworzenia Boże, nie mają one żadnej władzy nad Ludem Bożym, chyba że sam Bóg na to pozwoli (patrz Hi 1,12; Łk 22,31-32; Jk 4,7; Ap 20,2).

211. Bóg jest wszechobecny. Bóg jest wszędzie aktywnie obecny. Nie znaczy to, że jest obecny wszędzie w swojej postaci wcielonej, ale że Jego osobowa i duchowa obecność jest wszędzie przez wszystkie czasy. „Gdziez odejdę daleko od Twojego ducha? Gdzie ucieknę od Twego oblicza?” - pyta psalmista Dawid. „Gdy wstąpię do nieba, tam jesteś; jesteś przy mnie, gdy się w Szeolu położę. Gdybym wziął skrzydła jutrzeńki, zamieszkał na krańcu morza, tam również Twa ręka będzie mnie wiodła i podtrzyma mnie Twoja prawica” (Ps 139,7-10).

212. Bóg manifestuje swoją obecność zwłaszcza w niebiosach.

Bóg nie musi być koniecznie „wszędzie” w tym samym znaczeniu. Jego tron i Jego siedziba są w chwale.

213. Bóg jest święty. Anioły, które widział prorok Izajasz, mówią nam, że Bóg jest „święty, święty, święty”. Jest to najbardziej podkreślana cecha Boga. W Ewangelii według św. Jana czytamy, że „Bóg jest miłością”, ale nigdzie nie jest powiedziane, iż Bóg jest „miłością, miłością, miłością”. Bóg jest święty - Izajasz mówi nam, że już samo *imię* Boga jest święte.

214. Bóg jest odseparowany od zła. „Bądźcie świętymi, bo Ja jestem święty” (Kpł 11,44). Bóg posiada doskonałą naturę, nienawidzi grzechu i pragnie, żeby ci, którzy za Nim idą, również byli święci. Bóg raduje się ze wszystkiego, co jest prawe.

215. Bóg jest prawy i sprawiedliwy. Jego świętość ujawnia się w tym, że rozpoznaje naszą skłonność do grzechu i za nas podejmuje ofiarę. Świętość Boga powiększa wartość Jego przebaczącej miłości, pomagającej uciec nawet tym, którzy są martwi w swoim grzechu.

216. Sprawiedliwość Boża jest niezaprzeczalna i przejawia się tym, że karze On złych i wynagradza prawych. Jednakże Jego sprawiedliwość ugina się przed jego miłością - Bóg przebacza grzechy pokutującym wiernym i wybawia swój lud od śmierci wiecznej.

217. Bóg jest miłością. Bóg zawsze poszukuje tego, co jest dla nas najlepsze, i pragnie bliskiej więzi z każdym z nas. Bóg oddał nam samego siebie poprzez ofiarną śmierć na krzyżu za nasze grzechy „W tym przejawia się miłość, że nie my umiłowaliśmy Boga, ale że On sam nas umiłował i posłał Syna swojego jako ofiarę błagalną za nasze grzechy” (1J 4,10).

218. Obiektem miłości Boga jest przede wszystkim Jego własny Syn, a wraz z Nim i przez Niego cała ludzkość. Bóg kocha każdego z nas z osobna. Bóg kocha cały świat - kocha nawet największego grzesznika, jaki kiedykolwiek żył na świecie. Jak napisano w Ewangelii według św. Jana: „Tak bowiem Bóg umiłował świat, że Syna swego Jednorodzonego dał, aby każdy, kto w Niego wierzy, nie zginął, ale miał życie wieczne” (J 3,16).

219 Miłość Boża została ukazana poprzez Jego ofiarę na krzyżu. Najbardziej zdumiewającą sprawą dotyczącą śmierci Chrystusa nie jest to, że umarł On za tych, którzy Go kochają, ale to, że umarł również za tych, którzy Go *nienawidzą*. Jezus umarł także za tych, którzy Go uśmiercili, tym samym objawił miłość, która nie zna żadnych granic.

220 Bóg jest miłosierny. Hebrajskie słowo, które tłumaczymy jako „miłosierdzie”, oznacza dosłownie „kochającą życzliwość”. W Starym Testamencie słowo „miłosierdzie” na ogół niosło ze sobą negatywne konotacje (zmniejszanie niedoli tych, którzy w czymś *zawinili* Bogu). Natomiast w Nowym Testamencie zyskało bardziej pozytywne znaczenie; używa się go, gdy ktoś zachowuje się dobrze ^w stosunku do osoby, która zasadniczo sobie na to nie zasłużyła.

221. Bóg jest łaskawy. Słowo „łaskawość” nadal przywodzi na myśl niezasłużoną niczym przysługę. Pan daje ludzkości swoją łaskę jako podarunek. Zbawienie nie jest czymś, co możemy uzyskać albo czego możemy wymagać - zbawienie przychodzi jedynie dzięki łasce Boga.

222. Bóg stworzył życie, pozwolił ludziom na upadek, zapewnił im drogi do zbawienia, aby w ten sposób zademonstrować swoją łaskę i wielkość. Od samego początku dziejów Bóg wyznaczył sobie za cel zbawić tych, którzy wierzą w Niego, czyniąc ich w ten sposób obiektem swojej miłości.

6. Co Bóg rzeczywiście powiedział

223. „Bóg pomaga tym, którzy sami sobie pomagają”. Pomimo tego, iż wielu ludzi jest przekonanych, że werset ten pochodzi z Księgi Przysłów, tak naprawdę jest to cytat z pism Beniamina Franklina. Słowa te stały się bardzo znane, kiedy prezydent USA John F. Kennedy użył ich w jednym ze swych przemówień.

224. „Ziemia mlekiem i miodem płynąca”. Były to słowa, jakich użył Pan, aby opisać Palestynę Mojżeszowi w Księdze Wyjścia: „Zstąpiłem, aby go wyrwać z rąk Egiptu i wyprowadzić z tej ziemi do ziemi żyznej i przestronnej, do ziemi, która opływa w mleko i miód” (Wj 3,8). Obecnie słów tych używa się, aby opisać jakieś piękne i przyjemne miejsce.

225. „Oko za oko, ząb za ząb”. Po raz pierwszy zdanie to pojawia się w Księdze Kapłańskiej 24,20. Nie jest to usprawiedliwione wołanie o zemstę - w rzeczywistości sentencja ta miała na celu ograniczenie szkód, jakie ludzie mogli sobie wzajemnie uczynić, kiedy żądali wynagrodzenia za doznane krzywdy. Natura ludzka zachęca do tego, byśmy się wzajemnie krzywdzili, ale prawo Starego Testamentu miało na celu zminimalizowanie szkód do proporcjonalnego zadośćuczynienia za krzywdy.

226. „U Boga wszystko jest możliwe”. Po tym, jak Jezus wyjaśnił uczniom, że łatwiej jest wielbłądowi przejść przez ucho igielne, niż bogatemu wejść do królestwa niebieskiego,

uczniowie bardzo się przerazili, gdyż zrozumieli, że nie *każdy* będzie mógł dostać się do nieba. Jezus zapewnił ich, że tak by się działo, gdyby to ludzie decydowaliby, kto wejdzie do królestwa Bożego, ale u Boga wszystko jest możliwe i dostanie się do nieba jest możliwe właśnie z Nim (Mt 19,25-26).

227. „Wiara przenosi góry”. Zdanie to nie pojawiało się w Biblii tak często, jak było używane w XX wieku i jest używane obecnie, niemniej jednak odnosi się ono do siły wiary. Jezus użył tego określenia w Ewangelii według św. Mateusza, kiedy mówił swoim uczniom o uzdrawianiu chorych oraz wyrzucaniu złych duchów (Mt 17,20).

228. „Co Bóg złączył..”. Jezus wypowiedział te słowa, kiedy mówił o związku małżeńskim jako o jednym ciele (Mk 10,9). Słowa te pozostają do dziś bardzo ważną częścią ceremonii zawarcia małżeństwa.

229. „Sól ziemi”. Wiele wyrażeń, jakich używamy na co dzień, pochodzi od Jezusa Chrystusa. Kiedy tymi słowami Jezus opisywał swoich uczniów w Ewangelii według św. Mateusza (Mt 5,13), podkreślał ich wartość, ponieważ sól w czasach Jezusa Chrystusa była uważana za pełnoprawną walutę. Zdanie to nadal używane jest, gdy opisujemy kogoś, kogo uważamy za osobę ważną albo wartościową.

230. „Świętszy od najświętszego”. Bóg potępił tych, którzy uważali się za lepszych od innych ludzi. Mówi o obłudzie w Księdze Izajasza (Iz 65,2-5). Bóg naigrywa się z ludzi obłudnych.

231. „Szukajcie, a znajdziecie”. Te jakże często cytowane słowa Jezusa Chrystusa zostały wypowiedziane podczas Kazania na Górze i zapisane w Ewangelii według św. Mateusza (Mt 7,7). Zdanie to nadal używane jest jako porada albo zachęta dla tych, którzy nadal potrzebują wskazania celu oraz Bożych wskazówek na życie.

232. „Ślepy wiodący ślepego...”. Kiedy Jezus użył tego sformułowania, mówił o fałszywych nauczycielach. Nauczyciele, którzy są ślepi (nie znają prawdy), nie mogą doprowadzić swoich uczniów tam, gdzie uczniowie chcieliby się dostać. Obaj, i fałszywy nauczyciel, i jego uczeń, pogubią się. „Ślepi przewodnicy, którzy precedzacie komara, a połykacie wielbłąda!” (Mt 32,24).

233. „Duch wprawdzie ochoczy, ale ciało słabe”. Jezus wypowiedział te słowa do swoich uczniów w noc, w którą został zdradzony. Uczniowie zasnęli pomimo tego, że Jezus prosił ich, by czuwali i modlili się z Nim. Mniej często przytacza się, co Jezus rzekł uczniom, zanim wypowiedział cytowane wyżej słowa: „Czuwajcie i módlcie się, abyście nie ulegli pokusie” (Mt 26,41). Słowa te przypominają nam, dlaczego dobre intencje często przegrywają z naszą słabością; sugerują, że modlitwa i czuwanie są najlepszymi sposobami na pokonanie słabości naszego ciała.

234. „Wilk w owczej skórze”. Jezus użył tego porównania, aby opisać fałszywych proroków, którzy przychodzą do ludzi, podając się za prawdziwych nauczycieli. Jezus powiedział: „Wewnątrz są drapieżnymi wilkami” (Mt 7,15). Jezus miał na myśli to, że fałszywi prorocy to hipokryci chcący wyprowadzić ludzi z bezpiecznej Bożej „łąki” na niebezpieczne terytoria.

235. „Utrzymywanie czystości ciała było zawsze uważane za okazanie czci Bogu” - jak napisał Francis Bacon (1561-1626) w swoich prywatnych pismach. Pomimo tego, że Bacon najprawdopodobniej chciał, żeby cytat ten pochodził z Biblii, w rzeczywistości nie ma tam takiego stwierdzenia. Wielu ludzi nadal cytuje Bacona. Najbardziej znaną osobą, która rozpowszechniła jego ideę, był John Wesley.

236. „Czystość przychodzi zaraz po bogobojności”. Zdanie to napisane zostało przez Wesleya w roku 1772, a jego początek brzmi: „Oczywiście to jest obowiązek, a nie grzech”. Mimo tego, że jest to bardzo interesująca myśl, nie można jej znaleźć w Biblii i nie pochodzi ona bezpośrednio od Boga.

237. „Nie rzucajcie swych pereł przed wieprze”. Słowa Jezusa zapisane w Ewangelii według Św. Mateusza 7,6 ponaglają wierzących, aby troszczyć się o Słowo Boże; nie trzeba na siłę przekazywać Słowa Bożego tym, którzy są otwarcie przeciw niemu. Ludzie nie rzucają drogocennych pereł przed wieprze, a chrześcijanie nie powinni oferować zbawienia tym, którzy nie tylko nie przyjmą od nich tego cennego daru, ale dodatkowo mogą ich zaatakować, przekręcając Słowo Boże.

238. Jedz, pij i używaj”. Było to zdanie wypowiedziane przez Jezusa w Ewangelii według św. Łukasza 12,19, w przypowieści o bogatym głupcu, który myślał, że całe jego życie jest dobrze zabezpieczone. Głupiec ten zmarł tej samej nocy. Słowa te nadal używane są w sarkastycznym albo pejoratywnym znaczeniu.

239. „Ciasna brama i wąska droga”. Jeśli podążamy wąską, nieczęsto uczęszczaną drogą, dojdziemy do ciasnej bramy prowadzącej do życia wiecznego. W Ewangelii według św. Mateusza 7,14 Jezus przestrzegł ludzi przed podążaniem atrakcyjną, przestronną i często uczęszczaną drogą, która prowadzi do szerokiej bramy prowadzącej do zguby.

240. „Źrenica oka mego”. Jest to wyrażenie użyte po raz pierwszy w Księdze Powtórzonego Prawa 32,10, aby opisać Bożą perspektywę dotyczącą Izraela. Hebrajskie słowa znaczą dosłownie 'środek' albo 'żrenica' oka, ale w poetyckim znaczeniu odnoszą się one do kogoś, kto jest wysoce ceniony przez innych. W jednym z Psalmów poeta również prosi Boga, aby strzegł go jak źrenicy oka (Ps 17,8).

7. Zaskakujące symbole

241. Dlaczego symbole? Jeden z powodów, dla których Biblia jest tak bogata w symbole, stanowi to, że Pismo Święte zostało napisane na Wschodzie, gdzie język jest bardzo obrazowy, a ludzie widzieli odbicie prawdy duchowej w rzeczach i zjawiskach, które ich otaczały. Kolejny, bardziej oczywisty powód może być taki, że Bóg, który jest nieskończony, aby jasno wyrazić swoje istnienie, objawienie i cel, musiał wyrazić samego siebie w słowach zrozumiałych dla skończonych umysłów.

242. Przedwieczny. Daniel powtarza to majestatyczne imię trzy razy, aby podkreślić wagę swojej wizji (Dn 7,9.13.22). Jego wizja opisuje centralny tron w kształcie ognistego wozu z kołami z płonącego ognia, na którym zasiadał Sędzia o imieniu „Przedwieczny”. Prorok Daniel opisuje naturę czterech następujących po sobie imperiów, a następnie przedstawia Jahwe jako przeciwieństwo ziemskich królów - nie tylko jako Tego, który trwa wiecznie, ale jako Sędziego całego świata. Hebrajskie słowo, jakiego tu użyto, oznacza „zaawansowany wiekiem”. Dosłownie słowo „Przedwieczny” znaczy „bardzo stary człowiek” - atrybut wieku

wyrażony jest w przedstawieniu majestatycznej osoby Sędziego. „Bóg (...) ten który zasiada na tronie od Początku” (Ps 55,19).

243. Ezechiel w swojej wizji ujrzał na tronie „jakby zarys postaci człowieka” (Ez 1,26).

Ten sam prorok mówi o „starszyźnie domu Izraela” (Ez 8,12; por. Jr 19,1). Ponad wszystkimi przemijającymi fazami życia znajduje się Ten, który pozostaje wiecznie niezmienny (Ps 90,1-3; 102,24-27). Włosy czyste i białe jak wełna są symbolem osoby, która jest święta i godna czci; symbol ten został przedstawiony również w wizji Jezusa otoczonego chwałą, jaką miał św. Jan. Włosy i głowa Jezusa otoczonego chwałą były „białe jak biała wełna, jak śnieg” (Ap 1,14).

244. Świetlista biała szata i piękne białe włosy sugerują obraz istoty wiecznej, przed którą z lękiem i adoracją gromadzą się niezliczone zastępy. Są to cechy Chrystusa „tego samego wczoraj, dziś i na wieki”. Kiedy Chrystus, Syn Człowieczy, pojawia się w koronie i z sierpem w dłoni, aby dokonać żniwa, opisany jest jako ten, który siedzi na obłoku. Chrystus otoczony chwałą posiada wszystkie atrybuty i moralną chwałę Przedwiecznego (Dn 1,13; Ap 1,13-14; 14,14).

245. Słońce. Bóg jest źródłem światła i życia. Żaden inny symbol użyty w Biblii nie przedstawia jaśniej wszystkiego, czym jest Bóg. „Bo Pan Bóg jest słońcem” (Ps 84,12). „A dla was, czczących moje imię, wszędzie słońce sprawiedliwości i uzdrowienie w jego skrzydłach” (Ml 3,20). Gdyby nie słońce, świat zginąłby w ciemnościach. Tak jak słońce króluje nad planetami, tak samo stwórca słońca króluje nad całą ludzkością. Bez jego daru ciepła i światła nie byłibyśmy w stanie istnieć.

246. Korona i diadem - Bóg w swojej suwerennej władzy i jasności. Izajasz pisze: „Pan Zastępów (*Jahwe-Sabaoth*) będzie koroną chwały i ozdobnym diademem dla Reszty swego ludu” (Iz 28,5). Jahwe znany jest ze swojego blasku i ze swojej piękności. „Jakże wielkie jego bogactwo i jego piękno” (Za 9,17). „Korona glorii” pasuje temu, kto nazywany jest „Królem chwały” i czyja prawość jest „wspaniała” (zob. 2 Kor 3,9-11). Zaprawdę nie można Go z nikim porównać! Jakże wspaniałe jest to, że Bóg czeka, aby i nas obdarować swoją chwałą, aby dać nam wszystko, czym sam jest. Jezus modlił się, aby chwała, którą otrzymał od Boga, ozdobiła nasze życie (zob. J 17,22).

247 Ściana ognia. Prorok Zachariasz przekazuje nam najpotężniejszy symbol naszego Boga: „Ja będę dokoła niej murem ognistym - wyrocznia Pana - a chwała moja zamieszka pośród niej” (Za 2,9). Słowo „ściana” jest często używane w Biblii jako symbol sił opiekuńczych, które nas otaczają. W powyższym cytacie prorok przedstawia Boga jako „ścianę ognia” wokół swego miasta. Pomiedzy czasami Zachariasza a przyjściem Chrystusa Dzieci Izraela były niepokoje przez liczne próby zsyłane im przez Boga. Ale nawet kiedy Jeruzalem jest osaczone z każdej strony przez wrogów, Bóg nie zapomina o swoim przyrzeczeniu, by chronić swoje miasto. Wraz z ognistą obecnością Boga, która otacza miasto, Bóg przyrzeka także, iż „Pan jest Bogiem odpłaty, odpłaca niezawodnie” (Jr 51,56).

248. Ten, który przetapia, Ten, który oczyszcza. „Usiądzie więc, jakby miał przetapiać i oczyszczać srebro” (Ml 3,3), jak pisze Malachiasz o oczyszczającej pracy Boga. Bóg poświęca swój czas, by uczynić nas świętymi. Bóg cierpliwie siedzi nad tygłem naszego życia i oddziela wszystko to, co obce jest Jego świętemu umysłowi i Jego świętej woli. Zwróć uwagę, że Malachiasz mówi o podwójnej roli złotnika. Najpierw, złotnik *przetapia* srebro, regulując siłę ognia, aby wszystkie zanieczyszczenia znajdujące się w srebrze wypłynęły na

powierzchnię. Następnie ten, który przetapia, staje się *tym, który oczyszcza*. Delikatnie muska powierzchnię roztopionego srebra i usuwa wszelkie zanieczyszczenia. Kiedy złotnik wie, że jego srebro jest dokładnie oczyszczone z wszelkich nieczystości? Kiedy jest w stanie ujrzeć własne oblicze w tafli roztopionego srebra.

249. Skala. Symbole użyte w Biblii pochodzą od ludzi, którzy żyli na Wschodzie. Tak więc opisywali oni Boga, używając terminów ^z życia codziennego, które były im najlepiej znane. Jerozolima była otoczona przez góry, które dawały ożywczy cień oraz schronienie. Góry ofiarowały wędrowcom ukojenie od gorącego słońca pustyni. Tak więc prorocy i psalmiści pochodzący z biblijnych czasów byli doskonale zaznajomieni z mocą skał i postrzegali Boga jako opiekuńczą skałę znacznie częściej, niż obecnie czynią to ludzie z Zachodu.

250. Stara hebrajska legenda mówi, że kiedy Bóg stwarzał świat, miał przy sobie dwa worki kamieni. Zawartość jednego z worków rozproszył po całej ziemi, natomiast wszystkie kamienie z drugiego worka Bóg rozrzucił po małej powierzchni Ziemi Świętej.

251. Skała oznacza siłę i niezmienność Boga. Oryginalne hebrajskie słowo „skała” tłumaczone jest także jako „siła”, „opoka”. „Panie, moja Opoko” (Ps 19,15). Stary Testament często odwołuje się do skały jako do symbolu Bożej siły i niezmienności. Psalmista niezwykle mocno upodobał sobie tę metaforę w odniesieniu do Boga: „moja Opoka” (Ps 93,16). Ta figura retoryczna odkrywa Bożą stałość i niezmienny charakter.

252. Skała Czasów. Izajasz opisuje Boga jako „wiekiwą skałę” (Iz 26,4). Kiedy Mojżesz potępił Izrael z powodu czczenia bożków, wypowiedział te oto słowa: „Gardzisz Skałą, co ciebie zrodziła, zapominasz o Bogu, który dał Ci życie” (Pwt 32,18). Co warte odnotowania, Mojżesz w rozdziale 32 Księgi Powtórzonego Prawa wymienia Skałę cztery razy:

- „Boga, Stwórcę swego, porzucił, zelżył Skałę, swoje ocalenie (Pwt 32,15) - skała jako źródło łaski;
- „Skała, co ciebie zrodziła” (Pwt 32,18) - skała jako źródło życia;
- „sprzedała ich Skała” (Pwt 32,30) - skała jako źródło własności;
- „bo skała ich nie jest jak nasza Skała” (Pwt 32,31) - skała jako źródło doskonałości.

253. Kryty krużganek szabatowy (baldachim) - Bóg jako nasz obrońca, źródło ukojenia. W Drugiej Księdze Królewskiej król Ahaz „kazał usunąć kryty krużganek szabatowy” (2 Kri 16,18). Istnieją różne opinie co do znaczenia tego słowa. Jedno z najbardziej prawdopodobnych wyjaśnień zakłada, że słowo to odnosiło się do galerii, która była częścią świątyni, czyli miejsca, w którym stał bądź zasiadał król podczas uroczystości szabatowych. Inne tłumaczenia tego słowa to: 'publiczne miejsce modlitw' bądź też droga, jaką kapłan wchodził podczas szabatu do świątyni'. Samo słowo, tłumaczone na polski jako 'okrycie' albo 'baldachim', w hebrajskim znaczyło 'schronienie' (Iz 4,6). Słowa tego używa się także w znaczeniu 'kryjówka' (Hb 38,40), 'niewidoczna strona' (1 Sm 25,20; Iz 16,4), 'kryjówka, leże zwierzęcia' (Jr 25,38). Kiedy mówimy o Bogu, symbol ten jawi się jako kojący obraz Bożej opieki i kochającej troski, którą Bóg otacza odpoczywających w Jego obecności. „Chciałbym (...) znajdować ucieczkę w cieniu Twoich skrzydeł” (Ps 61,4).

254. Miasto Uciezki - Bóg jest naszym schronieniem przed wrogami. Oryginalne hebrajskie słowo oznaczające *miejsce uciezki*, *ostoję* to w dosłownym tłumaczeniu 'wysoka wieża', 'schronisko' oraz 'nadzieja' (Ps 9,9; Ps 61,3; Jr 17,17). „Umiłowany przez Pana bezpiecznie u Niego zamieszka, u Niego, który zawsze będzie go bronił, odpocznie w Jego

ramionach" (Pwt 33,12). Obietnica ta podkreśla podwójne bezpieczeństwo dla świętych. Bóg nie tylko jest naszym schronieniem, w którym możemy zamieszkać, ale ponadto otacza nas swymi ramionami.

255. Schronienie. Pierwsze odniesienie do *schronienia* w Piśmie Świętym znajdziemy w odniesieniu do „sześciu miast ucieczki”, jakie założył Jozue jako azyl dla tych, którzy przez przypadek przelali krew. Miejsca schronienia zostały wybrane przez Boga (Iz 26,1). Jordan, znajdujący się na skrzyżowaniu Wschodu i Zachodu, został wyznaczony jako miasto ucieczki (Iz 30, 21). „Tak mówił dalej Pan d° Mojżesza: «(...) Gdy wejdziecie przez Jordan do ziemi Kanaan, wybierzecie sobie miasta, które służyć wam będą za miasta ucieczki; tam będzie mógł schronić się zabójca, który zabił drugiego nieumyślnie»" (Lb 35,9-11). Tak samo Bóg jest naszym jedynym schronieniem przed tymi, którzy szukają na nas zemsty. W Bogu jesteśmy bezpieczni przed wyrokami praw ludzkich.

256. Forteca - Bóg jako nasza obrona przed nieprzyjacielem.

„Panie, Ostoję moja i Twierdzo" (Ps 18,2). W czasach wojen i różnorodnych konfliktów w Piśmie używano obrazu fortecy, która - jako że często była zbudowana na wysokiej skale, co czyniło z niej miejsce nie do zdobycia — zapewniała całkowitą ochronę przed wrogami i prześladowcami. Imiona takie jak *Mocna Wieża lub Wysoka Wieża*, których używano w odniesieniu do Boga, wyrażają podobne zapotrzebowanie i dążenie do miejsca, które zapewniałoby całkowitą ochronę (Ps 61,3; 144,2). W Księdze Psalmów psalmista 13 razy zwraca się do Boga jako fortecy albo wysokiej wieży. Psalmista raduje się z powodu troski, jaką okazuje nam Bóg, i z powodu mocy, jaką Bóg posiada: „Miłuję Cię, Panie, Mocy moja, Panie, Ostoję moja i Twierdzo, mój Wybawicielu" (Ps 18,2-3).

257. Tarcza jest najstarszym i najczęściej używanym narzędziem obrony. W czasach biblijnych wytwarzano dwa rodzaje tarcz. Duża tarcza, używana przez ciężkozbrojnych wojowników, dostosowana była do kształtu ludzkiego ciała. Miała ona albo kształt owalny, albo kształt drzwi; stąd pochodzi greckie słowo *tarcza*, które w dosłownym tłumaczeniu znaczy „drzwi”. Drugim rodzajem tarczy był mały, okrągły puklerz - taki jaki posiadali wojownicy z pokolenia Benjamina (2 Krn 14,8). Oba rodzaje tarcz są często wspólnie wspomniane w Piśmie Świętym (Ps 35,2; Ez 23,24). Salomon szczycił się tym, że posiadał dwieście tarcz z kutego złota i trzysta złotych puklerzy, które umieścił w „Domu Lasu Libanu" (1 Kri 10,16-17).

258. Tarcza wiary. Kiedy Paweł pisał, żebyśmy odziali się w zbroję Boga, przyrównywał on wiarę do ogromnej greckiej tarczy, która jest w stanie wytrzymać zmasowany atak sił piekielnych. Tarcza nie tylko chroniła żołnierza przed ciosami mieczy czy też przedmiotami rzuconymi w jego stronę, ale również fizycznie oddzielała go od nieprzyjaciela. Bóg jest ochroną i obrońcą swoich dzieci; tarczą, która oddziela nas od nieprzyjaciela.

259. Mąż. Bóg jest przede wszystkim naszym stwórcą. „Wszystkie rzeczy zostały przez Niego stworzone”. Ale Jahwe jest również mężem. Ozeasz opisuje Izrael jako żonę Jahwe; pokazuje jej niewierność, kiedy odeszła z kochankami. Bóg pokazany jest jako Boski mąż, który próbuje odzyskać swoją niewierną żonę, ponownie zalecając się do niej i błagając, by do niego powróciła ze swoich niecznych ścieżek. Kolejny obraz Boga jako męża możemy odnaleźć u Jeremiasza: „Zostaw swe sieroty - Ja utrzymam je przy życiu; twoje wdowy niech we Mnie pokładają nadzieję" (Jr 49,11).

260. Władca. Jeśli zastanawiamy się nad kondycją naszego biednego, wyniszczonego współczesnego świata, to nic nie wskazuje na to, że Bóg jest jego władcą. Jednak psalmista pisze o tym, że w chwili obecnej „władza królewska należy do Pana i On panuje nad narodami” (Ps 22,28). Słowo *władca* wywodzi się od hebrajskiego „władać, rządzić”. To samo słowo zostało użyte w stosunku do Józefa, którego faraon mianował władcą całego Egiptu (Rdz 42,6). Bóg jest władcą doskonałym. On jedynie posiada Boską władzę, by rządzić wszystkimi narodami ziemi.

261. Obrońca. Słowo *obronić* pojawia się w Piśmie Świętym w odniesieniu do Jakuba, który błogosławił swojego syna Józefa: „Anioł, który mnie bronił od wszelkiego zła, niechaj błogosławi tym chłopcom” (Rdz 48,16). *Goel*, hebrajskie słowo oznaczające „obronić”, pojawiło się w odniesieniu do obowiązku najbliższemu spokrewnionemu członkowi rodziny, który musiał pomścić morderstwo w rodzinie. Jakkolwiek Jakub użył tego słowa w znacznie szerszym sensie: w odniesieniu do kogoś, kto wybawia lub zbawia (patrz Wj 6,6; Iz 59,20).

262. „Odkupienie”. Słowo to warunkuje wolność i całkowitą zmianę stanu albo warunków istnienia i dlatego tak bardzo różni się od słowa „kupować”, które po prostu oznacza zmianę właścicieli. To, że niewolnik może zostać kupiony, nie oznacza wcale, że został wykupiony z niewoli. Kiedy Bóg mówi o odkupieniu Izraela, sprawia On, że zmienia się zarówno pan, jak i warunki istnienia. „Wiodłeś swą wiernością lud, który wybawiłeś” (Wj 15,13).

263. Król. Królowie i królestwa dominują w Piśmie Świętym. Słowo „król” pojawia się w Biblii około 2400 razy, natomiast słowo „królestwo” ponad 350 razy. Izrael, zafascynowany splendorem i przepychem otaczających go królestw z ich dworami i pałacami, czuł się zawiedziony, musząc służyć i podporządkowywać się niewidzialnej Boskości. Izrael zapragnął posiadać widzialnego, pełnego autorytetu ludzkiego króla, który by nim rządził (1 Sm 8,6). Izraelici nie odrzucili Samuela, który był reprezentantem Boga, ale Jahwe rzekł do Samuela: „Mnie odrzucają jako króla nad sobą”(1 Sm 8,7).

264. „Pan natomiast jest prawdziwym Bogiem, jest Bogiem żywym i Królem wiecznym” (Jr 10,10). Jest On Królem wieków, nieśmiertelnym, niewidzialnym, któremu należy się cześć i chwała na wieki wieków (1 Tm 1,17).

265. Symbol Chrystusa w Starym Testamencie. Bóg powiedział do Mojżesza: „Uderzysz w skałę, a wypłynie z niej woda, i lud zaspokoi swoje pragnienie” (Wj 17,6). Na krzyżu Skała Wieków została uderzona, a w czasie Zesłania Ducha Świętego woda wypłynęła z duchowej Skały Wieków -, „pili z towarzyszącej im duchowej skały (1 Kor 10,4).

SÓL, OLIWA I WINO

266. Sól. W biblijnych czasach Żydzi mieli nieograniczone zapasy soli. Wzdłuż płaskich brzegów Morza Martwego tworzyli oni doły solankowe. Słońce odparowywało wodę z dołów, w których pozostawały ogromne ilości mineralnej soli. W czasach biblijnych sól była produktem wytwarzanym na masową skalę. Hebrajczycy używali jej na wiele sposobów: do przyprawiania jedzenia, do przechowywania ryb, mięsa, oliwek i warzyw.

267. Jezus używał symbolu soli jako nadającej lepszy smak i zachowującej świeżość pokarmu i innych produktów (Mt 5,13; Mk 9,50). Wszyscy, którzy przyjęli Ducha Świętego w darze odkupienia, mają być mu posłuszni, by zachować ziemię od upadku,

nadawać jej lepszy smak, uzdrawiać i odświeżać. Jesteśmy solą tej ziemi, ponieważ mieszka w nas Duch Święty.

268. Sól używana do przyprawiania / dawania smaku. Od najdawniejszych lat sól uważana była za jeden z najważniejszych składników w przygotowywaniu jedzenia. Elifaz zapytał Hioba: „Czy miła potrawa bez soli?” (Hi 6,6). Nawet „mowa wasza, zawsze miła, niech będzie przyprawiona solą” (Kol 4,6). Rolą Ducha Świętego w naszym życiu jest utrzymywanie czystego smaku ewangelicznego przekazu.

269. Sól uzdrawia. W czasach biblijnych niemowlęta były nacierane solą przy każdym przewijaniu po to, aby zapewnić im zdrowe życie. Wierzono również, że sól stanowi antidotum na próchnicę zębów. Sól była składnikiem oleju świętego używanego podczas rytuałów symbolizujących wieczne przymierze Boga z Izraelem (Lb 18,19). Sól oczyszcza tak samo, jak oczyszczają działania Ducha Świętego. Duch Święty jest symbolem zarówno duchowego, jak i fizycznego uzdrowienia.

270. Sól przechowuje. Nie posiadając lodówek, ludzie żyjący w starożytnych biblijnych czasach w pełni polegali na soli, która chroniła mięso przed zepsuciem. Tak samo ci, którzy rodzą się na nowo za sprawą Ducha Świętego, mają używać Jego mocy, aby uchronić ziemie przed zepsuciem. Jesteśmy solą tej ziemi, ponieważ Duch Święty^w las mieszkający jest święty.

271. Oliwa była głównym składnikiem zasobów każdego żydowskiego gospodarstwa. Drzewo oliwne, rosnące jedynie w krajach Morza Śródziemnego, było najważniejszym drzewem uprawianym w Ziemi Świętej. W czasach biblijnych jedno duże drzewo oliwne było w stanie zapewnić wystarczającą ilość oliwy dla całej rodziny. Z oliwek zebranych z jednego drzewa można było wyprodukować nawet pół tony oliwy rocznie.

272. Użycie oliwy w celu namaszczenia jest pięknym symbolem oznaczającym wielorakie działanie Ducha Świętego. W Biblii zapisano wiele świadectw namaszczenia, a każde z nich posiada inne znaczenie; w ten sposób okazywano uprzejmość, respekt, a nawet oddanie. Namaszczenia dokonywano, aby uzdrowić chorych. Jest to również symbol wylania na kogoś Ducha Świętego. „Znacie sprawę Jezusa z Nazaretu, którego Bóg namaścił Duchem Świętym i mocą” (Dz 10,38).

273. Olej uzdrawia. „Choruje ktoś wśród was? Niech sprowadzi Kapłanów Kościoła, by się modlili nad nim i namaścili go olejem w imię Pana” (J 5,14). Olej ma nie tylko moc uzdrawiania ciała, ale również symbolizuje cichą pracę Ducha Świętego, który sam potrafi uleczyć nasze obolałe serca. W Kościele rzymskokatolickim namaszczenie chorych jest sakramentem.

274. Olej oświeca. Jezus nazywał swoich uczniów „światłami albo lampami. Duch, który w nich zamieszkał, pozwolił im, aby dawali światło i byli skutecznymi świadkami podczas ciemnych dni. Światło pochodzi z wnętrza, tak samo z naszego wnętrza pochodzi duchowe oświecenie, które daje nam Duch Święty. Nie powinniśmy mylić tego duchowego światła z tym, co ludzie nazywają „światłem rozumu”, które - jeśli odnosi się do życia duchowego - może utrzymywać ludzi w ciemności (por. Ps 119,105).

275. Wino. Kiedy Duch Święty zstąpił na uczniów w Święto Pięćdziesiątnicy, zgromadził się tłum i niektórzy z tłumu naigrywali się z apostołów, myśląc, że ci byli pijani. Ale Piotr stanął

w ich obronie i przemówił donośnym głosem do tłumu: „Ci ludzie nie są pijani, jak przypuszczacie, bo jest dopiero trzecia godzina dnia" (Dz 2,15). Taki był efekt wylania Ducha Świętego. Ich duchowe podekscytowanie i radość oraz ukazanie ich niezwykłych zdolności językowych zostały wzięte za oznaki pijaństwa. „I nie upijajcie się winem (...), ale napełniajcie się Duchem" (Ef 5,18). Im więcej i częściej napełniamy się Duchem Świętym, tym więcej możemy Go pomieścić i tym bardziej Go pragniemy.

276. Ziarno (1J 3,9). Kiedy wypełniły się czasy, Jezus stał się ziarnem zasianym w łonie kobiety przez Ducha Świętego, który zstąpił na Nią i uczynił Ją matką naszego Pana (Łk 1,31-35): „i potomkowi twojemu, którym jest Chrystus" (Ga 3,16). Pismo Święte, odwołując się do Jezusa, również łączy go ze słowem „ziarno" (Łk 8,5). Z kolei Piotr nazywa Chrystusa „niezniszczalnym ziarnem" (1 P 1,23).

277. Znak. Tak jak jego Mistrz, Jezus, Św. Paweł potrafił wykorzystać codzienne obiekty i sytuacje, aby zilustrować Bożą prawdę. Na przykład liczne metafory, których używa św. Paweł, odnoszą się do służby w wojsku, ponieważ rzeczywistość ta była doskonale znana mieszkańcom Imperium Rzymskiego. Kiedy św. Paweł przebywał w Efezie, który w czasach apostołskich był dobrze prosperującym miastem portowym, zapoznał się ze świetnie rozwiniętym handlem drzewem i zauważył, że kiedy sprzedawano i kupowano wielkie pnie drzewa i deski, oznaczane one były przez wypalenie znaku charakterystycznego dla ich właściciela.

278 . Pieczęć na zakończeniu transakcji. Według starożytnego żydowskiego prawa, kiedy transakcja została zakończona i zapłacono wymaganą cenę, spisany kontrakt zostawał zapieczętowany, co oznaczało, że jest on prawny i wiążący (Jr 32,9-10). W momencie, w którym osoba odradza się na nowo w Duchu Świętym, zostaje ona opieczętowana Duchem, a ponieważ Duch jest Pieczęcią, kontrakt ten nie może zostać złamany. Będąc oznakowanymi Pieczęcią, nie należymy już sami do siebie. Zostaliśmy oznakowani Bożą pieczęcią, która oznacza, że jesteśmy Jego własnością aż do dnia ostatecznego odkupienia (Rz 8,23).

279. Pieczęć nosiła obraz swojego właściciela. W dawnych czasach znak pieczęci wyciskany był w stopionym wosku (znak pieczęci był zwykle monogramem albo łatwo rozpoznawanym symbolem) i często oznaczał, że transakcja spisana na opieczętowanych dokumentach została sfinalizowana. O Jezusie napisano: Jego to bowiem pieczęcią swą naznaczył Bóg Ojciec" (J 6,27) oraz [Jezus] „odbiciem Jego istoty" (Hbr 1,3), tak samo jak wosk nosi na sobie odbicie znaku pieczęci.

280. Zadatek albo depozyt. (2 Kor 1,22; 5,5; Ef 1,13-14). *Zadatek* na ogół oznacza depozyt, jaki kupujący płaci sprzedającemu, aby uwiarygodnić transakcję. Paweł użył tego symbolu w poniższy sposób: „On też (...) zostawił zadatek Ducha w sercach naszych" (2 Kor 1,22). Duch jest naszą rękojmnią, depozytem złożonym jako obietnica naszego całkowitego dziedzictwa. Św. Paweł trzykrotnie używa symbolu zadatku w odniesieniu do Ducha Świętego i zbawienia (dziedzictwa wierzących).

281. Słowo zadatek, hebrajskie *arrabon*, prawdopodobnie wywodzi się z języka fenickiego, a zapożyczone zostało przez Greków. Pierwotne znaczenie tego słowa to: pieniądze, jakie kupujący dawał sprzedającemu przed zakończeniem transakcji, aby zapewnić jej pozytywną finalizację. Słowo to oznaczało każdy rodzaj rękojmii. W Nowym Testamencie słowa tego używa się tylko w odniesieniu do tego, co Bóg przyrzekł swoim wyznawcom: Duch Święty jest Bożym zadatkiem na przyszłe błogosławieństwa, a zwłaszcza na wieczne dziedzictwo

(patrz Rdz 38,17.20.25). We współczesnym języku greckim słowo *arrabona* oznacza „pierścionek zaręczynowy” (W. E. Vine).

282. Ubieranie. Słowo „ogarnął” dosłownie znaczy „duch Pana ubrał się w Gideona” (Sdz 6,34). Czasownik „ubierać się” jest często używany w Biblii w swoim figuratywnym znaczeniu (patrz Iz 61,10). *Enduedo* oznacza „przyobleczeni w moc z wysoka” (Łk 24,49). Zesłanie mocy Ducha Świętego porównuje się do aktu ubrania bądź przyobleczenia. Często Duch Święty odziewał sobą jak płaszczem tych, których chciał użyć w jasno sprecyzowanym celu. Używając swojej wolnej woli, Duch Święty ogarniał ludzi. „Duch Pana ogarnął [ubrał się w] Gideona” (Sdz 6,34). „Duch Pański ogarnął [ubrał się w] Amsaja” (1 Krn 12,19). „Duch Boży zstąpił [ubrał się w] na Zachariasza (2 Krn 24,20).

283. Niektóre symbole wywodzą się z natury. Jakże pięknym odbiciem życia duchowego jest natura! Jakże wspaniały jest Bóg, który potrafi zawrzeć niebiańską prawdę w naturalnych żywiołach, jakie nas otaczają. W ten sposób nieskończone pomaga oświecić nasze ograniczone zrozumienie. Symbole użyte, aby wytłumaczyć atrybuty i sposoby działania Ducha, są jak okna, które pozwalają światłu osiągnąć naszych umysłów, abyśmy byli w stanie lepiej zrozumieć sprawy Ducha.

284. Wiatr. W języku hebrajskim słowo *duch* oznacza również „wiatr” albo „oddech”. To, że Duch Święty stanowi źródło wszelkiego życia i witalności, jest oczywiste, jeśli weźmiemy pod uwagę jakże wiele mówiący symbol, opisujący działanie Ducha Świętego. Wiatr to powietrze w ruchu, natomiast w życiu duchowym Duch Święty to Bóg w ruchu.

285. Oddech. Tak jak Bóg tchnął w nozdrza Adama życie, wskutek czego Adam stał się żywą istotą (Rdz 2,7), tak samo nowe stworzenie w Chrystusie powstaje dzięki oddechowi Ducha Świętego. „Po tych słowach tchnął na nich i powiedział im: «Weźmijcie Ducha Świętego»” (J 20,22). Hiob podkreśla znaczenie tej samej prawdy w zdaniu: „Ale to duch sam w ludziach, to Wszchemogącego tchnienie ich poucza” (Hi 32,6; patrz również 33,4). W swojej przepowiedni dotyczącej Izraela Ezechiel również modlił się do Ducha: „Z czterech wiatrów przybądź duchu i tchnij na tych pobitych, aby ożyli” (Ez 37,9).

286. Tak jak wiatr jest niewidzialny, nieprzewidywalny i poza ludzką kontrolą, ale efekt jego działania jest potężny, tak samo potężne i nieprzewidywalne są działania Ducha Świętego. Dlatego też wiatr jest tak adekwatnym Jego symbolem. Kiedy Jezus rozmawiał z Nikodemem, powiedział mu: „Wiatr wieje tam, gdzie chce, i szum jego słyszysz, lecz nie wiesz, skąd przychodzi i dokąd podąża. Tak jest z każdym, kto narodził się z Ducha” (J 3,8).

287. Siły wiatru. Niekiedy wiatr przybywa z siłą huraganu, niekiedy wiatr jest tak łagodny jak muśnięcie szeptu na policzku. Okrutny strażnik opisany w Dziejach Apostolskich potrzebował potężnej dawki mocy Ducha Świętego aby odmienić swoje serce (Dz 16,25-31). Ale na przykład Lidia nie potrzebowała żadnego huraganowego doświadczenia, by się nawrócić.

288. Gwałtowny wichur. Łukasz opisuje przyjście Ducha Świętego w Dzień Pięćdziesiątnicy jako „jakby uderzenie gwałtownego wichru” (Dz 2,2). Słowo *uderzenie* sugeruje niepoahamowane działanie Ducha Świętego, natomiast *gwałtowny* oznacza moc Ducha Świętego. Duch Święty, który zstąpił, aby dać ludziom moc bycia świadkami Jezusa Chrystusa (Dz 1,8), jest pełen mocy (Mi 3,8).

289. Działając jak gwałtowny wicher, Duch Święty jest w stanie kontrolować działanie tych, których chce użyć. „Nie pojmie człowiek dzieł, jakich Bóg dokonuje od początku aż do końca” (Koh 3,11). „Wiatr Boży”, czyli Duch Święty, jest często bardzo porywistym wiatrem. Zilustrowano to w poniższych fragmentach:

- „Duch podniósł mnie w górę między ziemię a niebo” (Ez 8,3);
- „Potem podniósł mnie duch i zaprowadził mnie do wschodniej bramy świątyni Pańskiej” (Ez 11,1);
- „Wówczas owładnął mną Duch Pański” (Ez 11,5);
- „Duch Pański porwał Filipa i dworzaniek już go więcej nie widział. (...) A Filip znalazł się w Azocie” (Dz 8,39-40).

290. Woda jest jednym z najczęściej spotykanych symboli, jakich używa się w odniesieniu nie tylko do różnorodnych sposobów działania Ducha Świętego, ale również do samego Pisma Świętego. Symbol wody jest łatwy do zrozumienia i został użyty w wielu fragmentach Pisma Świętego jako symbol oczyszczenia (Ez 36,25-27); życia, płodności, piękna (Ez 47,1-12) oraz radości (Iz 12,3). Nie byłibyśmy w stanie żyć bez wody czy deszczu. „Kto zaś będzie pił wodę, którą Ja mu dam, nie będzie pragnął na wieki” (J 4,14).

291. Woda Żywa. Czysta woda jest jedną z tych rzeczy, która jest niezbędna do życia. W trakcie rozmowy z kobietą u studni Jezus chciał jej pokazać, jak Duch Święty, który jest źródłem wody w niej samej, może zapewnić jej nie tylko czystą wodę, ale także Wodę Żywą. Duch Święty był jej jedynym źródłem życia duchowego i duchowej odnowy. Jako Woda Żywa Duch Święty obecny w jej sercu zaspokaja jej pragnienie i stwarza życie. Jedynie Duch Święty jest w stanie zaspokoić najbardziej nienasycone pragnienie duszy.

292. Rzeki albo strumienie. „«Strumienie wody żywej popłyną z jego wnętrza». A powiedział to o Duchu, którego mieli otrzymać wierzący w Niego” (J 7,37-39). Skoro w prorocत्वach naszego Pana pojawiają się rzeczowniki w liczbie mnogiej: „rzeki, strumienie”, należy to rozumieć, że działania Ducha będą liczne i wielorakie. Przypatrz się dobrze, na jak różne sposoby Duch działa w naszym życiu. Po powierzchni ziemi płyną wiele rzek i strumieni, nie znajdziesz jednak dwóch takich samych.

293. Powódzie. Tak jak woda za karę zalała ziemię w czasach No^ego, tak samo Duch jest w stanie zalać ziemię błogosławieństwami. Powódź jest nie tylko symbolem zniszczenia, ale może także oznaczać obfite i hojne dary Ducha Świętego.

294. Deszcz. „Zstąpi jak deszcz na trawę” (Ps 72,6). Brak deszczu oznacza głód, niedostatek oraz zniszczenie, jak to stało się w wielu wypalonych słońcem krainach. Kościół z pewnością cierpi na głód duchowy i potrzebuje dużej ilości deszczu. Niech Bóg ześle Kościołowi deszcz Ducha Świętego, albowiem jedynie Duch Święty jest w stanie przemienić pustynię i sprawić, żeby zakwitła jak róża (zob. Iz 35,1; Jl 2,23).

295. Źródła. „Woda, którą Ja mu dam, stanie się w nim źródłem tryskającym ku życiu wiecznemu” (J 4,14). Źródła są nie tylko rezerwuarami czystej, świeżej wody, ale również *początkami* wielkich rzek. Jak napisał psalmista: „W Tobie są wszystkie me źródła” (Ps 87,7). Jest to również prawdą w odniesieniu do Ducha Świętego, który jest naszym „tajemnym źródłem wszystkiego co jest cenne”. Nasze niewyczerpane źródło ma swój początek w Chrystusie - tym źródle, które nigdy nie przestanie płynąć.

296. Rosa. „Stanę się jakby rosa dla Izraela" (Oz 14,6). W Breviarzu anglikańskim znajduje się modlitwa-prośba o „nieustającą rosę Twojego błogosławieństwa". Duch Święty pragnie obdarowywać każdego wierzącego rosą błogosławieństwa. Szekspir pisał o „porannych różach świeżo obmytych rosą". Rosa spływa na ziemię tajemniczo i niezauważalnie nocą oraz wczesnym porankiem. W ten sam tajemniczy i niezauważalny sposób zstępuje na nas Duch Święty.

297. Ogień Ducha Świętego (Iz 4,4; Dz 2,3). Jan Chrzciciel dwukrotnie powiedział o Jezusie: „On was chrzczyć będzie Duchem Świętym i ogniem" (Mt 3,11; Łk 3,16). Duch Święty jest ogniem, co stało się jasne, kiedy zstąpił na uczniów w Dzień Pięćdziesiąticy w postaci „jakby języków ognia, które się rozdzielały, i na każdym z nich spoczął [jeden]" (Dz 2,3; por. także Łk 12,49; Ap 4,5). Symbol ognia używany jest także, aby zobrazować Bożą obecność i naturę Boga (Pwt 4,24; Hbr 12,29), a także samego Słowa (Jr 5,14; 20,9; 23,29).

298. Ogień pochłania to, co nie jest ogniotrwałe, i sprawdza to, co jest. Ogień oczyszcza to, czego nie może oczyścić ani powietrze, ani woda.

299. Ogień daje światło. Jako ogień Duch Święty jest źródłem duchowego oświecenia i wiedzy. Duch Święty oświeca oczy naszego serca i nasze zrozumienie Bożych spraw (Ef 1,17-18; Hbr 6,4).

300. Ogień oczyszcza. Jako ogień Duch Święty wykorzystuje swoją moc oczyszczającą i pochłania wszelką nieczystość. Duch Święty spala w nas wszystko, co nie jest zgodne z Jego świętą wolą (Kpł 10,20; Ml 3,2-3).

301. Ogień daje ciepło. W Księdze Izajasza napisano: „Ale się zagrzałem i korzystam ze światła" (Iz 44,16). Jakże szybko ogień potrafi rozgrzać - tak samo Duch Święty potrafi przelać Bożą miłość, która rozgrzewa zimne serca (Rz 5,5). Ogień daje życie i ciepło. Kościół w Efezie w jakiś sposób utracił to ciepło (Ap 2,4).

302. Ogień daje moc. Duch Święty jest mocą przewodnią w życiu i służbie osoby wierzącej. Duch Święty jest ogniem, dzięki któremu wrze woda. Duch Święty daje nam pełną moc, abyśmy byli świadkami Bożego dzieła (por. Kpł 9,24; 10,2; Dz 2,3-4).

303. Opanował go duch". Drugim czasownikiem, obok „przyodziać się", którego często używa się, aby opisać sposób działania Ducha Świętego, jest „opanować". Duch Święty „opanowywał" wybranych przez siebie przywódców. Dosłownie czasownik ten oznacza, że Duch Święty atakował ludzi i jako niezwyciężona siła przymuszał ich, aby wykonywali Jego zadania. Jako Wszechwładny Duch Święty „opanował Samsona" (Sdz 14,6.19; 15,14), „opanował Saula" (1 Sm 10,6.10) oraz „opanował Dawida" (1 Sm 16,3).

304. Opanować. Słowo „opanować" implikuje tymczasową bezpośrednią władzę Boga. W Piśmie Świętym można znaleźć wiele przykładów takiego działania Ducha Świętego (na przykład Lb 11,17; 24,2; 1 Sm 19,20.23; Iz 59,21; 60,1). Inne, łagodniejsze określenie dotyczące działania Ducha Świętego to „spocząć"; wiąże się ono także z naturą Ducha Świętego jako gołębicy. Duch Święty „spoczął" na siedemdziesięciu starszych (Lb 11,25-26), na Eliaszu (2 Kri 2,15) oraz na Mesjaszu (Iz 11,2).

305. Siedem. W Piśmie Świętym liczba siedem reprezentuje doskonałość. Odnosi się również do Ducha Świętego i doskonałości boskości oraz doskonałości misji Ducha Świętego. Duch Święty opisywany jest jako:

- posiadający „siedmioro oczu” (Za 3,9; 4,10; Ap 5,6); symbolizuje to posiadanie doskonałego poznania, wiedzy i zrozumienia;
- posiadający „siedem rogów” (Ap 5,6); rogi symbolizują moc; Duch Święty jest doskonały w swojej mocy i autorytecie, jaki posiada;
- „siedem Duchów” (Ap 1,4); widzimy tutaj doskonałość objawienia oraz doskonale poddanie się Bożej woli;
- „siedem złotych świeczników” (Ap 1,12-13); symbolizują one Boską świętość, świętość Ducha Świętego.

306. Jako siedmiokrotny Duch Duch Święty jest natychmiastowo kojarzony z siedmioma kościołami i ma dla każdego z nich osobne przesłanie i posługę (Ap 2-3).

307. Gołębica jest symbolem łagodności Ducha Świętego, Jego dobrotliwości, pokoju, piękna, niewinności, cierpliwości i uczciwości. Kiedy Jezus rozpoczął swoją działalność wśród ludzi, „Duch Święty zstąpił nad Niego, w postaci cielesnej, niby gołębica” (Łk 3,22). Takie przedstawienie Ducha Świętego miało dwoiste znaczenie: po pierwsze oznaczało, że natura Ducha Świętego jest delikatna i kochająca, a sam Duch Święty cichy i łagodny; po drugie, że misja, jaką podejmuje Jezus, zakończy się ofiarą. W Piśmie Świętym znajduje się sześć cech, którymi można opisać Ducha Świętego:

- szybko ulatujący - ma skrzydła jak gołąb (Ps 55,7);
- piękny - skrzydła gołębic srebrem się lśniły (Ps 68,14);
- stały w miłości - oczy jego jak gołębice nad brzegami wód (Pnp 5,12);
- pełen żalu - jak gołębice jęczące (Iz 59,11);
- łagodny - nieskazitelni jak gołębice (Mt 10,16);
- drobiazgowy — „Gołębica, nie znalazłszy miejsca, gdzie mogła usiąść” (Rdz 8,9).

308. Odźwierny / Strażnik bramy. Pismo Święte bogate jest w wiele bezpośrednich, oczywistych i ewidentnych symboli Boga Ojca, Boga Syna i Boga Ducha Świętego. W Biblii znajdują się także symbole nieco mniej proste do odczytania. Rola odźwiernego jest jednym z mniej oczywistych do odczytania symboli Ducha Świętego. Greckie słowo oznaczające Naszego Pana jako „odźwiernego” to *thyroros* - 'ten, który otwiera drzwi'. Niektórzy badacze Biblii twierdzą, że odźwierny, o którym mówił Jezus, to Jan Chrzciciel, który jako zwiastun Chrystusa przybył przed nim, aby otworzyć drzwi przed Jezusem i jego naukami, czyli innymi słowy, przygotowywał drogę Panu (Mk 1,1-8). Jednakże Duch Święty był duchowym zwiastunem Jezusa i otworzył drzwi na przyjście Chrystusa na świat.

309. Paraklet / doradca. Był to ulubiony symbol, którego Jezus Chrystus użył w odniesieniu do Ducha Świętego przynajmniej 4 razy. Jako Paraklet Duch Święty jest stałym doradcą (J 14,16); Duch Święty pojawił się jako dar od Ojca (J 14,26); jest przedstawiany jako dar od Syna (J 15,26), a także jako dar Chrystusa w czasie wniebowstąpienia (J 16,7). Ponieważ w języku greckim wiele słów ma różnorakie znaczenie, słowo *paraklet* może oznaczać 'pocieszyciela', 'adwokata' i 'pomocnika'.

310. Pocieszyciel. Duch Święty jako pocieszyciel jest obecny w naszym życiu, we wszystkich jego trudach i cierpieniach. „A Kościół cieszył się pokojem w całej Judei, Galilei i Samarii. Rozwijał się i żył bogobojnie, i obfitował w pociechę Ducha Świętego” (Dz 9,31).

311. Św. Augustyn napisał: „W Dzień Pięćdziesiątnicy Duch Święty zstąpił do świątyni ciał swoich Apostołów, które sam sobie przygotował. Duch Święty zstąpił na nich jako deszcz uświęcający i nieustający pocieszyciel (...). Duch Święty jest naszym najśłodszym Pocieszycielem”.

312. Adwokat/rzecznik. „Mamy Rzecznika u Ojca” (1 J 2,1). Nazwa, jakiej Jan użył w stosunku do Jezusa jako naszego rzecznika w niebie i jakiej sam Jezus używał w odniesieniu do siebie, kiedy jeszcze przebywał na ziemi (Łk 22,31-32), w oryginale jest tym samym słowem - „paraklet”. Słowo to oznaczało osobę, która działa na rzecz kogoś bądź też jako reprezentant kogoś. Ideę tę odnaleźć można w postaciach dwóch biblijnych adwokatów: Duch Święty przyczynia się za nami, Chrystus wstawia się za wierzącymi (Rz 8,26-27). Również w niebie Chrystus żyjący wstawia się za tymi, którzy przez Niego przychodzą do Boga (Hbr 7,25).

313. Pomocnik. „Podobnie także Duch przychodzi z pomocą naszej słabości” (Rz 8,26). *Pomocnik* jest kolejnym słowem, które w języku greckim ma formę „paraklet”. Pomiędzy licznymi darami Ducha Świętego znajduje się także dar pomocy. Apostoł Paweł otrzymał pomoc Ducha Świętego, aby mógł kontynuować swoją ciężką pracę (Dz 26,22). Wszyscy wierzący mogą odnaleźć w Duchu Świętym „łaskę pomocy w stosownej chwili” (Hbr 4,16).

314. Świadek. Nasz Pan powiedział o Duchu Świętym: „On zaświadczy o mnie” (J 15,26). W oryginalnym tekście biblijnym słowo „zaświadczy” oznacza to samo, co „da świadectwo”. W całym Piśmie Świętym Duch Święty występuje jako prawdziwy i wierny świadek Boga Ojca i Syna. Słowo „świadek” oznacza kogoś, kto widział i wie. Św. Paweł udowodnił, że Duch Święty jest świadkiem doskonałym, pisząc: „Sam Duch wspiera świadectwem naszego ducha” (Rz 8,16) oraz „Potwierdza mi to moje sumienie w Duchu Świętym” (Rz 9,1)- Świadectwa Ducha Świętego występującego w roli świadka są zawsze zgodne z Jego sprawiedliwą i prawą naturą. Duch Święty jest świadkiem dla samego siebie i dla wierzącego na co najmniej trzy sposoby: jest on świadkiem udzielonego nam przebaczenia, naszego usynowienia oraz naszego uświęcenia.

315. Świadek naszego przebaczenia. Jako grzesznicy jesteśmy zgubieni, a przed Sądem Bożym jesteśmy winni łamania praw Bożych. Jednakże dzięki temu, iż zwracamy się do zbawiającej łaski Jezusa Chrystusa, nasze winy zostają nam wybaczone. Pojawia się Duch Święty i jest świadkiem tego, jak Bóg nam przebacza, upewniając nas, że nie jesteśmy już potępieni (Rz 5,1; 8,1).

316. Świadek naszego usynowienia. Wraz z naszymi duszami Duch Święty jest świadkiem tego, że jesteśmy Dziećmi Bożymi. Na Sądzie Bożym wybaczone nam i zostaliśmy w pełni uniewinnieni. Teraz możemy zostać adoptowani do Bożej Rodziny. Duch Święty działa jako nieustanny świadek naszej adopcji jako dzieci i spadkobierców wiecznego dziedzictwa (Rz 8,14-17; Ga 4,6).

317. Świadek naszego uświęcenia. Mieszkający w nas Duch Święty jest nie tylko dowodem na to, że jesteśmy usynowieni przez Boga, ale także prawdziwym źródłem naszej świętości. Jako że Bóg wybaczył nam podczas sądu nad nami, stajemy się dziećmi mieszkającymi w domu Ojca, a następnie świętymi służącymi w Jego świątyni. Jednym z powodów, dla których Duch nazywany jest Świętym, jest Jego misja umacniania nas do życia w świętości (2 Tm 1,14).

318 . Palec. Ojcowie wczesnego kościoła pisali o Duchu Świętym jako o „Palcu Bożej Ręki”. W Piśmie Świętym „palec Boży” oraz „ręka Boża” są symbolami Bożej wszechwładzy oraz Bożego autorstwa, które widoczne jest we wszystkich dziełach Bożych. Palec Boży działa na pięć sposobów: jako Duch Boży, jako palec piszący Boże Prawo, jako sąd Boży, jako moc Boża oraz jako palec spoczywający na świętych Bożych.

319. Palec - Duch Boży. Jeśli połączymy to, co św. Mateusz i św. Łukasz napisali na temat cudu wypędzenia demonów, jaki uczynił nasz Pan, odkryjemy, że Duch Święty jest palcem Bożym. „Ja mocą Ducha Świętego wyrzucam złe duchy” (Mt 12,28). „A jeśli ja *palcem Bożym* wyrzucam złe duchy, to istotnie przyszło już do was królestwo Boże” (Łk 11,20). Słowo „Palec”, jakiego Chrystus używa, aby opisać Ducha Mocy, oznacza wypełniającą się wolę Boga.

320. Palec - Pisanie Bożych Praw. Dziesięć Przykazań Bożych zostało „napisane palcem Bożym” na dwóch kamiennych tablicach (Wj 31,18; Pwt 9,10). Jezus nazywał Ducha Świętego „palcem Bożym”, co sugeruje, że Duch Święty był z Bogiem podczas spisywania Prawdy Bożej. Także kiedy prorocy badali Pismo Święte jako całość, byli oni pod bezpośrednią kontrolą Bożego palca (2 P 1,21; 1 P 1,11).

321. Palec - sąd Boży. W Piśmie Świętym znajdują się dwa nawiązania do Bożego palca jako narzędzia sądu. Pierwsze - kiedy czarownicy, którzy próbując użyć swoich potężnych zaklęć, nie potrafili sprowadzić plag podobnych do tych, jakie Bóg zesłał na Egipcjan. „Wówczas rzekli czarownicy do faraona: «Palec to Boży»” (Wj 8,19). Drugie - podczas opisu uczty Baltazara, którego twarz zmieniła się, a myśli jego napełniły się przerażeniem, kiedy ujrzał „palce ręki ludzkiej”, które „pisały za świecznikiem na wapnie ściany królewskiego pałacu” (Dn 5,5.24).

322. Palec - moc Boża. Pierwszy obraz Boga, z jakim spotykamy się w Piśmie Świętym, to obraz Ducha Bożego, Stworzyciela (Rdz 1,2). Dawid, wielki miłośnik natury, uważał cudowność nieba za Boże arcydzieło. Dawid zakrzyknął: „O Panie, nasz Boże, jak przedziwne Twoje imię po wszystkiej ziemi! (...) Gdy patrzę na Twe niebo, dzieło Twoich palców” (Ps 8,2.4). Moc twórcza Ducha Świętego, Bożego Palca, w dalszym ciągu pisze w naszych sercach, kiedy zmieniamy się w nowe istoty w Jezusie Chrystusie (J 3,6-8; 2 Kor 5,17; Ga 6,15).

323. Palec spoczywający na świętych Bożych. Dla ludów żyjących na Wschodzie w czasach biblijnych użycie palców było niezbędne w codziennych rozmowach. Ludzie żyjący w biblijnych czasach używali palców, ponieważ mogły one przekazać to, czego nie były w stanie wymówić ich usta, to znaczy słowa obelżywe bądź też słowa, których nie wypadało wymawiać, aby nie narazić się na zarzut braku respektu. Opisując człowieka nikczemnego, który ma niegodziwe zamiary, Salomon napisał, że „palcami swymi daje znaki” (Prz 6,13). Również Izajasz mówi o „grożeniu palcem” (Iz 58,9). Apostoł Paweł przypomina Koryntianom w swoim Drugim Liście, że jako kościół chrześcijański są oni „listem Chrystusowym (...), listem napisanym nie atramentem, lecz Duchem Boga żywego” (2 Kor 3,3). Duch Święty wypisuje prawa Boskie w sercach tych, którzy wierzą (Hbr 8,10; 10,16).

324. Obrzezanie. Bóg zawarł przymierze z Abrahamem, które niosło ze sobą obietnicę nieprzebranych łask i błogosławieństw. Każdy mężczyzna z pokolenia Abrahama miał przystąpić do przymierza z Bogiem poprzez widoczny znak obrzezania. Dzięki kluczowemu rytuałowi obrzezania Boże błogosławieństwo spływało na każde kolejne pokolenie.

Starotestamentowe obrzezanie było zapowiedzią współczesnego „obrzezania serca”, kiedy to człowiek oddaje swoje życie Panu Jezusowi Chrystusowi, w zamian dostaje zaś zamieszkującą w nim moc Ducha Świętego.

8. Słynne cytaty

325. „Filozof zapytał pewnego dnia: «Gdzie jest Bóg?». Chrześcijanin odpowiedział: «Pozwól, że najpierw zapytam ciebie, gdzie Go nie ma?»"- John Arrowsmith.

326. „Umysł ludzki, który został stworzony, napotyka zrozumiałą niepokój, kiedy myśli o Niestworzonym. Nie czujemy się dobrze, kiedy pozwalamy na obecność Tego, który znajduje się całkowicie poza kręgiem znanej nam wiedzy. Czujemy niepokój na myśl o Tym, który nie powstał dzięki nam, o Tym, który przed nikim nie odpowiada, o Tym, który jest Samoistny, zależny tylko od samego siebie i Samowystarczalny" - A. W. Tozer.

327. „Poczucie boskości jest zapisane w każdym sercu"- Jan Kalwin.

328. „Wyrażenie «Bóg Istnieje» przy użyciu wszystkiego, co mamy, wszystkich naszych myśli, uczuć i wszystkiego, czym jesteśmy, jest jednym z najbardziej wstrząsających światem zdań. Kiedy wypowiadamy to zdanie, wszelkie rozróżnienie pomiędzy zrozumieniem przy użyciu intelektu, emocji, uczuć czy też zrozumieniem duchowym przestaje się liczyć i zostaje tylko jedna prawda, którą należy ogłaszać: Bóg istnieje" - Henri J. M. Nouwen.

329. „Wszystkie prawa rządzące ludzkim istnieniem sprowadzają się do jednego: człowiek jest w stanie złożyć pokłon przed Tym, który jest nieskończenie wielki" - Fiodor Dostojewski.

330. „Poezja to zaproszenie od Boga do tego, żebyśmy spojrzeli na to, co jest niewidzialne - na Jego własną naturę. Psalmi są poezją, która sięga poza granice świata widzialnego i słyszalnego, aby odsłonić to, za czym tęsknią nasze zmysły. Głosem, który jednocześnie niepokoi, zaprasza i odkrywa to, co niewidzialne, psalmista przybliżył nas do głosu, którym mówi sam Bóg" - Dan Allender i Tremper Longman.

331. „Na długo przed tym, zanim powstała materia, zanim kosmos zaczerpnął swój pierwszy oddech, zanim pierwszy anioł otworzył oczy, kiedy wszędzie rozciągała się nicość - na długo przed tym wszystkim Bóg żył wiecznie. Bóg nie tylko żył wiecznie, ale też był wiecznie zadowolony. A jaki Bóg był kiedyś, taki sam jest teraz i będzie na wieki" - Steven Estes.

332. „Bóg stworzył człowieka na swoje własne podobieństwo, człowiek odwdzieczył mu się tym samym" - Blaise Pascal.

333. „Bóg obdarzył ludzkość swoim obrazem i nie możemy się od tego odwrócić (...). Jesteśmy zaprogramowani, aby «być», aby zwracać się do innych ludzi, aby pocieszać tych, którzy płaczą, aby ratować umierających i z własnej woli pomagać samotnym i chorym. Wszystko to jest przykładem na «obraz i podobieństwo Boga», które w sobie nosimy. A jeśli z własnej woli zaprzeczmy naszemu instynktowi, ^aby pomagać, ocalać, towarzyszyć, wtedy zaprzeczamy obrazowi Boga ^w nas samych" - Donald and Robbie Joy

334. „Bóg Mocy, który w niebiosach chadzał / W wyborne szaty glorii przyodziany / Ku światłu się zwrócił; i światu się dając / na ziemię zstąpił, szat się pozbywając” - George Herbert.

335. „Jeśli nie możemy znaleźć Boga ani w twoim domu, ani w moim, ani na brzegu drogi, ani też na obrzeżach morza; ani w napęczniałym ziarnie czy otwierającym się kwiecie; w codziennej pracy i nocnej muzyce; we wspólnym śmiechu ani w ukrytym bólu; w procesji życia, która zawsze przechodzi i odchodzi z taką samą świeżością. Jeśli nie możemy znaleźć Boga w tych wszystkich rzeczach, prawdopodobnie nie ujrzymy go także w trawie Edenu ani w oświetlonym blaskiem księżycy ogrodzie Getsemani”- James Martineau.

336. „Bóg jest wymówionym westchnieniem, zakorzenionym w głębokościach naszej duszy” - Jonann Paul Friedrich Richter.

337. „Radość jest to głębokie przekonanie, że Bóg sprawuje kontrolę nad każdym aspektem mojego życia” - Paul Sailhamer.

338. „Wszechmoc, która mocną ręką sprawuje kontrolę nad całym światem, może również muskać tak delikatnie, że Boże stworzenie otrzymuje swoją niezależność” - Soren Kierkegaard.

339. „Pomimo tego, że siła może wymusić posłuszeństwo, jedynie miłość może wywołać miłość. Dlatego też Bóg nas stworzył i tego jedyne od nas wymaga (...). Miłość posiada swoją własną moc, jedyną moc, która jest w stanie podbić ludzkie serce” - Philip Yancey.

340. „Bóg pozwala, by stało się to, czego nienawidzi, aby osiągnąć to, co kocha” - Steven Estes.

341. „Kiedy opisuję moje dzieci ludziom, których spotykam, opisuję je, używając ich atrybutów. Atrybuty opisują nieodłączne cechy. Na przykład mój starszy syn, Josh, jest bardzo kreatywny i do wszystkiego podchodzi jak artysta. Moja córka jest małą aktorką, natomiast jej młodszy brat jest głośnym i niesfornym odkrywcą. Jakże łatwo określenia te można uznać za ich zdolności czy umiejętności. Ale ja używam ich, aby opisać wewnętrzną naturę moich dzieci, ponieważ są to ich naturalne cechy wzmocnione dodatkowo ich kształtującymi się charakterami. Pomimo upływu lat, cechy te nie będą się zmieniać. Atrybuty Boga można zrozumieć w ten sam sposób” - Doug Herman.

342. „«Bóg jest miłością», mówi apostoł Jan. «Kto trwa w miłości, trwa w Bogu, a Bóg trwa w nim» (1 J 4,16). Trudno znaleźć bardziej osobiste stwierdzenie” - Philip Yancey.

343. Jeśli Bóg nam przebacza, musimy także przebaczyć sami sobie. Jeśli tak nie postępujemy, to zachowujemy się, jakbyśmy to my sami byli sądem wyższego trybunału niż sam Bóg” - C. S. Lewis.

344. „Kiedy «poznaj» Boga, to znaczy, kiedy doświadczę Bożej miłości jako miłości, w której zakorzenione są wszystkie moje ludzkie doświadczenia, zostanie mi tylko jedno pragnienie: pozostać w tej miłości”- Henri J. M. Nouwen.

345. „Duch Święty jest więzią łagodności pomiędzy Ojcem i Synem. Tak więc mieszkający w nas Duch Boży nosi na sobie niezatarty znak Bożego współczucia” - Brennan Manning.

346. „Boża chwala jest obecna w niebie; Boża moc jest obecna na ziemi; Boża sprawiedliwość jest obecna w piekle, natomiast Boża łaska jest obecna w Jego ludzie. Jeśli Bóg odbierze nam łaskę swojej potężnej obecności, popadniemy w nicość; jeśli odbierze nam swoją łaskawą obecność, popadniemy w grzech; jeśli odbierze nam swoją miłosierną obecność, znajdziemy się w piekle" - John Mason.

347. „Najcięższy grzech, jaki popełniłem, popełniłem w czasie, kiedy na krótko przestałem oddawać cześć Bogu. W tamtej chwili cicho (i obłąkańczo) doszedłem do wniosku, że Bóg o mnie nie dba, a przede wszystkim, że nie będzie podejmował żadnych działań, jeśli zacznę łamać jakiegokolwiek z Jego przykazań" - Gordon MacDonald.

348. „Pierwsze największe przykazanie zobowiązuje nas, abyśmy kochali Boga, co możemy zrobić najlepiej, będąc świadomymi, jak wielka jest Jego miłość do nas. «Wspominanie» Boga, o którym śpiewamy w Psalmach, jest po prostu powtórny odkryciem, w głębi naszego pełnego skruchy serca, że Bóg pamięta o nas"- Thomas Merton.

349. Język ludzki jest w najlepszym wypadku zbyt ograniczony, by w pełni opisać idee prawości i sprawiedliwości zawarte w słowie *tsidqenu*. Pełne znaczenie tego słowa możemy zrozumieć jedynie, kiedy kontemplujemy naturę Boga i Jego czyny" – dr. Nathan Stone.

350. Bóg, który przyszedł na ziemię, nie przyszedł w pełnej gniewu wichurze ani też w pochłaniającym wszystko ogniu. Chociaż trudno jest nam to pojąć, Stwórca wszystkich rzeczy skurczył się bardzo, bardzo, bardzo mocno, aż stał się jedną komórką, jedną zapłodnioną komórką jajową prawie niewidoczną dla oka, komórką jajową, która zaczęła się dzielić i dzielić, aż stała się zarodkiem, powiększającym się, komórka za komórką, w ciele pełnej niepokoju nastolatki" - Philip Yancey.

351. „Stwórca człowieka sam stał się człowiekiem, aby On sam, władca gwiazd, mógł pić z piersi Swojej matki; aby Chleb mógł poczuć głód, Źródło poczuć pragnienie, Światło zgasnąć, Droga poczuć się zmęczoną swoją podróżą; aby Prawda mogła zostać zaskarżona przez fałszywych świadków, aby Nauczyciel został wychłostany, aby Fundament został zawieszony na drzewie; aby Siła mogła zostać osłabiona; aby Uzdrawiciel został poraniony; aby Życie mogło umrzeć"- św. Augustyn.

352. „Moja tożsamość jako dziecka Abby nie jest abstrakcją ani też radosnym religijnym płasem. Jest to samo jądro mojego jestestwa. Życie w mądrości w pełni zaakceptowanej czułości dogłębnie wpływa na moje postrzeganie rzeczywistości, sposobu, w jaki reaguję na ludzi i ich życiowe sytuacje" - Brennan Manning.

353. „Radość jest najbardziej nieomylnym znakiem obecności Boga" - Leon Henri Marie Bloy.

354. „Gdybym był kaznodzieją, to przede wszystkim głosiłbym praktykowanie przebywania w obecności Boga. Gdybym był nauczycielem, to samo doradzałbym całemu światu Jakże to niezbędne i jakże proste" - Brat Lawrence od Zmartwychwstania.

355. „Kiedy, po otrzymaniu Ducha Świętego, zaczynam zdawać sobie sprawę, że Bóg zna wszystkie najgłębiej schowane w moim wnętrzu możliwości, zna wszystkie ekscentryczności

mojego istnienia, czuję, że tajemnica mnie samego rozwiązuje się przez tego Boga, który nie daje mi spokoju" - Oswald Chambers.

356. „Doszedłem do wniosku, że oczywiste jest istnienie Boga oraz że moje istnienie zależy całkowicie od Boga w każdym momencie mojego życia. Nie wydaje mi się, że istnieje cokolwiek innego, co duch ludzki mógłby wiedzieć z większym przekonaniem i podpierając się jeszcze większą ilością dowodów" - René Descartes (Kartezjusz).

357. „Czy Bóg jest mądrością? Nawet najciemniejsze działania opatrności mają swoje znaczenie. Sami siebie ustanawiamy tłumaczami Boga, a ponieważ nie potrafimy odczytać naszych zakłóconych losów, wydaje nam się, że Bóg zamienił nasze życie w nierozwikłany chaos. Nawet najczarniejsze godziny naszego życia mają swój cel, i naprawdę nie potrzebujemy wiedzieć od początku, jaki jest ten cel. Powinniśmy przebywać na naszych małych orbitach, żyć dniem dzisiejszym, oddychać oddech za oddechem, i cieszyć się równomiernym biciem pulsu. Wyjaśnienie znaczenia naszego życia przyjdzie, kiedy Bóg będzie miał na to ochotę i jeśli będzie miał na to ochotę"- Joseph Parker.

358. „Modlitwa jest w swojej istocie wyrazem tęsknoty naszego serca za miłością. Modlitwa nie jest listą naszych pragnień, ale wzdychaniem z głębokości piersi naszego najgłębszego pragnienia, aby **być** zjednoczonym z Bogiem tak mocno, jak jest to możliwe" - Jeffrey D. Imbach.

359. «Żałuj eie za grzechy i wiercie w Ewangelic», jak mówi Jezus. Odwróć się i uwierz, że Dobra Nowina o tym, że jesteśmy kochani, jest jeszcze lepsza, niż kiedykolwiek można się było spodziewać, i że wiara w Dobrą Nowinę oznacza żyć w pełni Jej treścią i starać się do niej zbliżyć, być zakochanym w Dobrej Nowinie. Wszystko to jest najradośniejszą ze wszystkich radosnych rzeczy" - Frederick Buechner.

360. Po tym, jak wnikliwie przestudiowano życie wielkich ludzi Boga na przestrzeni wieków, znaleziono jedną dla nich wszystkich wspólną rzecz: noszą oni na sobie znak «świętej przyjemności» - poczucia relaksu zesłanego przez Boga, wewnętrznej pogody ducha, która jest mądrością pozwalającą im dobrze rozporządzać swoim czasem i energią, oraz produktywnego spędzania wolnego czasu, w taki sposób aby umacniając relacje z innymi, rozpałać inspiracje" - Gail MacDonald.

361. Miłość jest daniem innym siły, by mogli się zmienić. Bóg wie, że możemy się zmienić jedynie, kiedy jesteśmy wolni. Dlatego też zalał nas swoimi łaskami: abyśmy mogli uwolnić się od wszelkich niepewności, uzdrowieni z odrzucenia, i uwolnieni od wszelkiego poczucia porzucenia, które mogłyby powstrzymać nas od tego, byśmy naprawdę się zmienili" - Steve Fry.

362. „Pierwszy krok, jakiego powinna podjąć się dusza, która pragnie zbliżyć się do Boga, to nauczenie się, jak poznawać Boga w każdej prawdzie, i to nie tylko powierzchownie, jakby przez rozpoznawanie koloru atramentu. *Ponieważ w poznaniu jest miłość,* tak więc, jeśli znamy Boga jedynie w niewielkim stopniu i światło naszej wiedzy jest zaciemnione, jeśli zastanawiamy się nad Bogiem i medytujemy jego Obecność jedynie powierzchownie, i modlimy się jedynie o Jego wstawiennictwo, w rezultacie będziemy Go kochać tylko troszeczkę" - Angela z Foligno, uczennica św. Franciszka z Asyżu.

363. Jakże mamy modlić się do Ciebie, Święty i Ukryty Boże, którego ścieżki nie są naszymi ścieżkami, który rządysz w nieprzeniknionej tajemnicy poza przestrzenią i czasem? Jakże nie mamy modlić się do Ciebie, Ojczy Niebieski, który wiesz, jak to jest być człowiekiem, albowiem chodziłeś pomiędzy nami jako człowiek, przełamując chleb naszego cierpienia i pijąc z kielicha naszej rozpaczki? Jakże nie mamy modlić się do Ciebie, skoro żyjący w nas Twój Duch sam porusza naszymi wargami w modlitwie?" - Frederick Buechner.

364. „Biblia czasem przedstawia Boga jako Tego, który inicjuje wszystkie kontakty, ale kiedy myślimy, że już mamy Boga w swoim zasięgu, nagle czujemy się jak Izajasz, szukający Tego, Który Umyka, *Deus absconditus*" - Philip Yancey.

365. „Biblia opowiada nam o Bogu, który skrywa swoją twarz, czyli o czasach, w których wydawało się, że kontakt Boga ze światem został przerwany. Wynika z tego, że Bóg wycofał się całkowicie ze swoich kontaktów z ziemią i nie bierze już udziału w jej istnieniu. W takim razie historia pełna jest hałasu, ale hałasu pozbawionego boskiego oddechu" - Martin Buber.

366. Jeśli udaje Ci się odnaleźć Boga bez żadnego wysiłku, być może to, co odnalazłeś, wcale nie jest Bogiem" - Thomas Merton.

367. „Bóg jest jak ktoś, kto siedzi w ukryciu, ale nagle musi od-kaszlnąć i w ten sposób zdradza swoją obecność" - Mistrz Eckhart.

368. „«Niesobowy Bóg» - bardzo dobrze. Subiektywny Bóg piękna, prawdy i dobra, który mieszka w naszych głowach - jeszcze lepiej. Bezkształtna siła życia, która przepływa przez nas, nieskończona moc, do której możemy się zwracać – najlepsze ze wszystkiego. Ale sam Bóg, żywy, pociągający za sznurki, być może zbliżający się z nieskończoną siłą, łowca, król, mąż – to są zupełnie inne sprawy” – C.S. Lewis.

369. „Nie można pozbyć się uczucia ciszy: głośny i narzucający się Bóg byłby despota, niepewnym siebie tyranem, miażdżącym faktem. Zamiast tego, tak jak dzieje się to obecnie, Bóg jest bezgraniczną Zachętą dla naszego chwiejnego i przestraszonego istnienia" - John Updike.

370. „Wyobrażam sobie Ducha Świętego nie tyle jako siłę, która dotyka nasze ziemskie życie jakąś nadprzyrodzoną magiczną pałeczką, ale jako siłę, która daje Rozpoznanie (jak to ujęła Dorothy Sayer) obecności Boga w miejscach, które mogliśmy przeoczyć. Duch Święty może przynieść ten wstrząs Rozpoznania w najbardziej codziennych rzeczach: w uśmiechu małego dziecka, w śniegu spadającym na pokryte lodem jezioro, w polu lawendy skąpanym w porannej rosie, w- modlitwie, która niespodziewanie staje się czymś więcej niż tylko rytuałem. Nagle widzimy te wszystkie chwilowe przyjemności jako prezenty od Boga, który godny jest chwały" - Philip Yancey.

371. „Dusza musi pragnąć Boga, aby stanąć w płomieniach Bożej miłości; ale jeśli dusza nie jest jeszcze w stanie poczuć tego pragnienia, musi zacząć pragnąć samego pragnienia. Pragnienie pragnienia również pochodzi od Boga" - Mistrz Eckhart.

372. „Musimy uciekać się do Boga we wszystkich naszych kłopotach, jakiegokolwiek by one były - w kłopotach rodzinnych, w złym zdrowiu, w zagrożeniu czyhającym na tych, którzy są nam drodzy. Chrześcijanin nie może mieć innego schronienia poza swoim Zbawcą, swoim

Bogiem. Chrześcijanin nie ma sam w sobie wystarczająco dużo siły. Jego siła pochodzi od Boga, w którym się schronił" - św. Augustyn.

373. „**«Radość - jak mówi jeden z ze świętych męczenników - jest najbardziej nieomylnym znakiem** obecności Boga». Obecność Jezusa budzi w nas poczucie radości. Od czasu do czasu ufamy obecności Jezusa. Od czasu do czasu płaczemy w obecności Jezusa. Ale kiedy Jezus jest pośród nas, a zawsze jest pośród nas, nasze życie będzie naznaczone przez uśmiech. Zaprawdę radość jest najbardziej nieomylnym znakiem, że Duch mieszka w nas" - Calvin Miller.

374. „**Jakże zadziwiające** jest to, że Bóg decyduje się pokazać nam swój ulotny obraz - jakkolwiek może to być obraz przygaszony i niedoskonały dla naszych omylnych zmysłów - poprzez pozwalanie nam, abyśmy borykali się z naszymi trudnymi emocjami. Kiedy poszukujemy głębszego zrozumienia naszych własnych emocji, walka ta otwiera nasze oczy na nowe sposoby postrzegania serca Boga" - Dan AUender.

375. „**Powód, dla którego** większość ludzi boi się Boga, a w głębi serca nawet Go nie lubi, bierze się stąd, że większość ludzi nie ufa Bożemu sercu i myśli, że Bóg posiada jedynie umysł, który działa tak dokładnie jak zegarek" - Herman Melville.

376. „**Niewielu z nas**, wydaje mi się, będzie w stanie kiedykolwiek z przekonaniem powiedzieć, że poznało Boga (...). Być może będziemy twierdzić, że znamy świadectwa i możemy wypełnić naszą historię nawrócenia kilkoma najlepszymi świadectwami nawrócenia; mówimy, że *znamy* Boga - bo takie wyznanie powinno paść z ust Ewangelików, ale czy przysłoby nam do głowy powiedzieć, bez zastanowienia, że *poznaliśmy* Boga?" - J. I. Packer.

377. „**Sam Bóg jest obecny**, nie w słabościach, które pozwalają ludziom na cierpienie pozbawione nadziei i perspektywy, ale w poddaniu się Jego miłości" - Karl Barth.

378. „**Istnieje tylko jedno pytanie**, które jest naprawdę poważne. Jest to pytanie dotyczące istnienia i natury Boga. Z tego jednego pytania wszystkie inne pytania czerpią swoje znaczenie" - Emil Brunner.

379. „**Można mnóstwo wiedzieć** na temat pobożności, zasadniczo nie wiedząc wiele o Bogu. Istnieje ogromna ilość książek na temat kościoła albo książek zawierających kazania, książek dotyczących tego, jak się modlić, jak być świadkiem obecności Boga, jak czytać Biblię, jak spożytkować nasze pieniądze, jak być młodym, a jak starym chrześcijaninem, jak być szczęśliwym, jak zostać uświęconym, jak przewodzić chrześcijanom, jak przygotować się do chrztu w Duchu Świętym (lub, w niektórych przypadkach, jak uniknąć chrztu w Duchu Świętym), jak mówić językami (albo jak wyjaśnić owoce działania Ducha Świętego) i ogólnie jak przeżyć to wszystko, co nauczyciele pobożności uważają za niezbędne dla dobrego chrześcijanina (...). Możliwa jest nauka z drugiej ręki dotycząca tego jak być praktykującym chrześcijaninem (...). Niemniej jednak można wiedzieć to wszystko i prawie nie znać Boga"- J. I. Packer.

380. „**To że Bóg jest miłością** jest z pewnością prawdą uniwersalną, ale nie jest prawdą niezbędną, ponieważ Bóg nie musi nas kochać. Nie jest też zobowiązany wobec siebie ani wobec nas, żeby nas kochać" - Thomas Torrance.

381. „**Nawet niewierzący spotyka Boga**, ale nigdy nie sięga on głębiej, by osiągnąć prawdy, jaką Bóg przed nim ukrył” - Karl Barth.

382. „**Zaprzeczanie istnieniu** Boga niszczy godność człowieka; albowiem prawdą oczywistą jest, że człowiek ciałem spokrewniony jest z bestiami; i jeśli nie byłby przez ducha spokrewniony z Bogiem, zaiste jest jedynie prostym i nędznym stworzeniem” - Francis Bacon.

383. „**Z czasem**, dzięki mojemu osobistemu doświadczeniu i dokładnemu czytaniu Biblii, poznałem szczególne cechy Boga. Styl Jego działania często zbija mnie z tropu: Bóg działa powoli, preferuje rebeliantów i utracjuszy, powstrzymuje swoją moc oraz przemawia szeptem i ciszą. Lecz nawet w tych cechach dostrzegam dowody Jego długotrwałej tęsknoty, litości i pragnienia, by raczej zabiegać, niż zmuszać. Kiedy mam jakiegokolwiek wątpliwości, skupiam się na osobie Jezusa, najmniej zamaskowanym objawieniu samego Boga” - Philip Yancey.

384. „**To, że Bóg objawia się** poprzez Swoje Słowo, jest odgórnym założeniem, że człowiek jest stworzeniem stworzonym dla takiego właśnie sposobu porozumiewania się, czyli porozumiewania się za pomocą mowy” - Emil Brunner.

385. „**Jesteś prawdą**, wieczną, błogosławioną, niezmiennym światłem wszechczasów i przestrzeni. Twoja mądrość pojmuje tysiące tysięcy praw, a jednak zawsze działasz zgodnie z Twoją wolną wolą i zgodnie z Twoim honorem. Ty istniałeś, zanim zaczęliśmy Cię uwielbiać. Tobie należąca jest wszelka chwała i wszelka adoracja” - Ludwig van Beethoven.

9. Modlitwy i prośby

386. „**Modlitwa jest kontaktem** żyjącej duszy z Bogiem. W modlitwie Bóg pochyla się, by ucałować człowieka, by go pobłogosławić i aby pomóc mu we wszystkim, co Bóg zaplanował, i we wszystkim, czego człowiek może potrzebować” - E. M. Bounds.

387. „**Dyskusja na temat modlitwy** jest tak ważna, że wymaga tego, by Ojciec nam ją objawił, by Pierworodny uczył nas jej i by Duch Święty umożliwił nam, aby prawidłowo myśleć i rozmawiać na tak ważny temat” — Orygenes.

388. „**Albowiem każdy, kto prosi, otrzymuje**; kto szuka, znajdzie, a kołaczącemu otworzą” (Mt 7,8).

389. **W Nim mamy śmiały przystęp [do Ojca]** z ufnością, przez wiarę do Niego” (Ef 3,12).

390. „**O najwyższy niebiański Ojczy**, wlej w nasze serca, poprzez Twojego syna, Jezusa Chrystusa, światło, dzięki któremu moglibyśmy poznać, któremu posłańcowi mamy się podporządkować, abyśmy z czystym sumieniem mogli odłożyć na bok nasze zobowiązania w stosunku do innych i służyć Tobie, wiecznemu niebiańskiemu Ojcu, z głębi naszych szczęśliwych i radosnych serc” - Albrecht Durer.

391. „**Mój drogi Panie** Ty je dynie wołasz i błagasz / Abym zaprzestał moich próżnych i ślepych udęk: / Jedynie Ty możesz całkowicie mnie odnowić” - Michał Anioł.

392. Jestem posłuszny Tobie, Panie, po pierwsze i najważniejsze, albowiem jestem winny Ci miłość; po drugie, albowiem jesteś w stanie skracać albo przedłużać życie ludzkie" - Leonardo da Vinci.

393. „Panie! Który dajesz mi życie, daj mi serce nasycone wdzięcznością" - William Szekspir.

394. „Słuchaj, Izraelu, Pan jest naszym Bogiem - Pan jedynie. Będziesz więc miłował Pana, Boga twojego, z całego swego serca, z całej duszy swojej ze wszystkich swych sił" (Pwt 6,4-5). Jest to Szema, najczęściej odmawiana modlitwa w judaizmie, zwana również „Największym Przykazaniem". Wielu chrześcijan zna tę modlitwę w formie, jaką posłużył się Jezus i jak zapisano ją w Ewangelii według św. Marka (12,29).

395. „Aby naszą dolą było, za wstawiennictwem łaski Twojego prawdziwego Syna, czystego i nieskazitelnego, uczyć się od Niego, wraz z innymi prawdami, tego, czego właśnie szukamy" - Gallileo Galilei.

396. Dla mnie modlitwa oznacza uniesienie serca w stronę Boga; modlitwa oznacza podniesienie oczu, po prostu, w stronę Nieba, krzyk wdzięcznej miłości, kiedy czuje się lekkość radości albo też ciężar rozpacz; jest to przeogromna nadprzyrodzona, siła, która otwiera moje serce na oścież i łączy mnie blisko z Jezusem" - Teresa ² Lisieux, Mała Teresa.

397. Zmiluj się nade mną, Boże, w swojej łaskawości, w ogromie swego miłosierdzia wymaż moją nieprawość!" (Ps 51,3).

398. „Skladam dzięki Panu naszemu Jezusowi Chrystusowi (...)

[i błagam Go], aby zesłał mi łaskę opłakiwania moich win i zdolności nauczenia się, jak zbawić moją duszę. Błagam go także, aby dał mi łaskę żalu za grzechy (...) poprzez przychylną łaskę Tego, który jest Królem królów i Kapłanem nad wszystkimi kapłanami, który wykupił nas bezcenną krwią Swego serca" - Geoffrey Chaucer.

399. „W Imię Boże, ja William Szekspir (...) zapisuję oto swoją ostatnią wolę i testament. Niech będzie pochwalony Bóg Wszechmogący. Przede wszystkim oddaję swoją duszę w ręce Boga, mojego Stworzyciela, mając nadzieję i szczerze wierząc, jedynie poprzez zasługi Jezusa Chrystusa, mojego zbawiciela, że będzie mi dany współudział w życiu wiecznym. Moje ciało oddaję ziemi, z której powstało" - William Szekspir.

400. „Jak łatwo jest mi żyć z Tobą, Panie! Jak łatwo jest w Ciebie wierzyć! Kiedy moje myśli zwalniają w zakłopotaniu albo w ogóle się zatrzymują, kiedy najmądrzejsi ludzie sięgają wzrokiem jedynie do wieczora i nie wiedzą, co będą robić dnia następnego, Ty, Panie, zsyłasz mi bezwzględne przeświadczenie, że istniejesz i że nie wszystkie dobre ścieżki są dla mnie zamknięte" - Aleksander Sołżenicyn.

401. „Zaprawdę, powiadam wam: Kto powie tej górze: «Podnieś się i rzuć w morze», a nie zwątpi w duszy, lecz uwierzy, że spełni się to, co mówi, tak mu się stanie. Dlatego powiadam wam: Wszystko, o co prosicie w modlitwie, stanie się wam, tylko uwierzcie, że otrzymacie" (Mk 11,23-34).

402. Dom mojej duszy jest zbyt mały dla Ciebie, byś w nim zamieszkał. Niech dom mojej duszy będzie przez Ciebie powiększony. Dom mojej duszy stoi w ruinach: proszę, odbuduj

go. Dom mojej duszy razi Twoje oczy Zgadzam się z tym, wiem o tym; ale któż go oczyści? Do kogo innego mam się zwrócić, jak nie do Ciebie? «Niech zajaśnieje Twoje oblicze nad Twym sługą, wybaw mnie w swej łaskawości» (Ps 31,17)"- św. Augustyn.

403. „**Zaiste o ludu, który zamieszkujesz Syjon** w Jerozolimie, nie będziesz gorzko płakał. Rychło okaże ci On łaskę na głos twojej prośby Ledwie usłyszysz, odpowie ci" (Iz 30,19).

404. „**Ojcze w niebie**, teraz kiedy kolejna chmura kurzu na drodze / Doskonale zakrywa złe ścieżki, które wybieram / Kiedy niepewnie idę przez zmienną przestrzeń / Światowej i błotnistej doliny / Podtrzymuj mnie Swoją świętą dłonią, podtrzymuj przed upadkiem / Kiedy błądzę i w Twej łasce niech Twoje światło/ Słodko nade mną świeci i abym mógł uciec/ Pokaż mi ścieżkę, którą opuściłem" - Torquato Tasso.

405. „**O Boże niepojęty...** zbłądziłem... wiedziałem, że błądzę... ale nigdy o Tobie nie zapomniałem. Zawsze czułem Twoją obecność, nawet kiedy grzeszyłem. Zagubiłem Ciebie, ale Tyś... mnie zbawił!"- Lew Tolstoj.

406. „**Módlmy się za siebie**, żebyśmy jako Chrześcijanie nie przestali używać słowa «troska». Módlmy się za nasz naród. Módlmy się za tych, którzy nie poznali Jezusa Chrystusa i mocy Jego odkupiającej miłości, za siłę moralną we wszystkim i wszędzie, módlmy się za przywódców naszego narodu. Niech modlitwa stanie się naszą pasją. Niech modlitwa stanie się naszą codzienną praktyką" - Robert E. Lee.

407. „**Smutna posiadłości** / ludzkiej marności; tak / słaby jest człowiek, / Jakimże jest ignorantem, jakże ślepym, jeśli / Bóg / nie odmawiałby nam w swojej łasce / tego o co prosimy / Bylibyśmy zrujnowani na naszą własną prośbę" - Hannah More.

408. „**A zatem tak się módlcie:** Ojcze nasz, któryś jest w niebie, niech się święci Twoje imię! Niech przyjdzie Twoje królestwo; niech Twoja wola się spełnia na ziemi, tak jak w niebie. Naszego chleba powszedniego daj nam dzisiaj; i przebacz nam nasze winy, tak jak i my przebaczymy tym, którzy przeciw nam zawinili; i nie dopuść, abyśmy ulegli pokusie, ale nas zachowaj od złego" (Mt 6,9-13).

409. „**Jestem przekonany**, że jeśli chrześcijanin dobrze odmawia Modlitwę Pańską, kiedy tylko może (...), jego modlitwa jest więcej niż wystarczająca" — Marcin Luter.

410. „**Przyjdź Panie** i przemów do mojego serca. Powiedz mi, jaka jest Twoja święta wola i łaskawie spraw, aby moje serce zaakceptowało Twoją wolę i działało, tak aby Ciebie zadowolić" - Tomasz a Kempis.

411. „**Boże, daj nam pogodę ducha**, abyśmy mogli zaakceptować rzeczy, których nie możemy zmienić, odwagę, abyśmy mogli zmienić rzeczy, które możemy zmienić, oraz mądrość, abyśmy wiedzieli, jak je odróżnić od siebie. Amen" - Reinhold Niebuhr.

412. „**Proszę Cię, Panie Jezu**, abyś we mnie rozwinął, we mnie, który Cię kocha, niezmiernie pragnienie bycia z Tobą, uczucie, które nie jest niczym ograniczone, tęsknotę, która nie ma granic, żarliwość, która nic sobie nie robi z bycia umiarkowanym! Im bardziej pełna zaangażowania nasza miłość do Ciebie, tym szybciej chce się w nią w pełni zanurzyć. Rozsądek nie może już jej dłużej kontrolować, strach nie jest w stanie jej poruszyć, mądry osąd nie jest w stanie jej utemperować" - Richard Rolle.

413. Naprawdę potrzebuję Ciebie, Panie, potrzebuję Cię teraz. Wiem, że jestem w stanie obejść się bez wielu rzeczy, które kiedyś uważałem za niezbędne, ale bez Ciebie nie mogę żyć, i nie śmiem żyć (...). Nie proszę, żebyś prostował moje ścieżki, ale wystarczy nu Twoja łaska, która wystarczy w każdej mojej potrzebie, tak więc nieważne, jak ciężka droga mnie czeka jaka trudna godzina przede mną, jakie ciemne niebo nade mną, będę w stanie pokonać wszystkie **te** trudności. Modlę się do Twojej siły, Panie, który zwyciężyłeś świat. Amen" - Peter Marshall.

414. Naucz mnie, Panie, śpiewać o Twoich łaskach. Przemień moją duszę w ogród, gdzie kwiaty tańczą pod dotykiem łagodnego powiewu, chwalać Cię swoją pięknnością. Pozwól, żeby moja dusza wypełniała się pięknymi cnotami; pozwól mi, żebym inspirowała się Twoim Świętym Duchem; pozwól, żebym zawsze mogła Cię chwalić" - Teresa z Avila.

415. Wiele razy padałem na kolana przygnieciony przytłaczającym przekonaniem, że nie mam już, gdzie się zwrócić. Moja własna mądrość i wszystko wokół mnie wydawało się wtedy niewystarczające" - Abraham Lincoln.

416. Niech Bóg będzie w mojej głowie i w moich zdolnościach pojmowania; niech Bóg będzie w moich oczach i w moim patrzeniu; niech Bóg będzie w moich ustach i w mojej mowie; niech Bóg będzie w moim sercu i w moim myśleniu; niech Bóg będzie na końcu mojego życia i w momencie, kiedy będę odchodził" - tradycyjna modlitwa irlandzka.

417. Módlmy się. Panie, nasz Boże, daj nam spokojny sen i odnów nasze siły wyczerpane całodzienną pracą, abyśmy przez Ciebie pokrzepieni służyli Tobie ciałem i duszą. Przez Chrystusa, Pana naszego. Amen. Noc spokojną i śmierć szczęśliwą niech nam da Bóg wszechmogący, Ojciec i Syn, i Duch Święty. Amen" - kompleta brewiarzowa.

418. Niech będą błogosławieni nasi święci, o Panie, święci, którzy podróżowali wzburzoną morzem ziemskiego życia i którzy dotarli do brzegu wiecznego pokoju i radości. Panie, miej baczenie na nas, którzy nadal jesteśmy w tej niebezpiecznej podróży. Nasz statek jest wąty, a ocean jest szeroki. Ale w Twojej łasce wysłałeś nas w podróż z Twoim synem jako naszym sternikiem, który prowadzi nas ku brzegom wiecznego pokoju, cichego nieba naszego nieustannego Pragnienia" - św. Augustyn.

419. „Ty, Wieczna Trójco, jesteś jak głębokie morze, w którym im bardziej się zanurzam, tym więcej znajduję, a im więcej znajduję, tym bardziej szukam. O otchłani, o wieczny Boże, o morze głębokie, cóż więcej mógłbyś mi dać oprócz samego Siebie? Amen" - Katarzyna ze Sieny.

CZEŚĆ II. HISTORIA BOGA

10. Stwórca

420. Bóg jest początkiem wszystkiego. „Na początku Bóg..." -tak rozpoczyna się pierwszy werset pierwszego rozdziału pierwszej księgi Pisma Świętego. Historia początku świata została zapisana tymi właśnie słowami!

421. Kiedy zaczęło się stworzenie. Zasadzając się na biblijnych źródłach, takich jak chronologie i genealogie zapisane w Księdze Rodzaju, wielu ludzi próbowało wyznaczyć czas i dokładną datę momentu stworzenia. Starożytni uczeni hebrajscy wyznaczyli datę stworzenia na rok 3761 przed naszą erą. Jedną z najbardziej znanych dat stworzenia świata była data wyznaczona przez irlandzkiego biskupa Jamesa Usshera (1581-1656). Przy użyciu Księgi Rodzaju Ussher wyznaczył dokładny moment stworzenia świata na wczesny ranek 23 października roku 4004 przed naszą erą (Ussher używał kalendarza juliańskiego, według którego data stworzenia świata przypadała na rok 710). Obliczenia Usshera zostały ogólnie przyjęte przez chrześcijan mieszkających w Europie i przez wieki były publikowane jako marginalia w Biblii Króla Jakuba, powszechnie używanej w Anglii i później w Ameryce, co dało im niemalże boski „autorytet”.

422. Rodzaju rozpoczyna się swoistym streszczeniem aktu stworzenia. „Na początku Bóg stworzył niebo i ziemię”. Pierwszy werset Pisma Świętego uważany jest za streszczenie tego, co miało się wydarzyć podczas kolejnych sześciu dni stworzenia (Rdz 1,3-31).

423. Bóg tworzył świat w odpowiednim porządku. Obserwując sześć dni stworzenia, widzimy analogiczne struktury pomiędzy stwórczą pracą Boga w dniach od pierwszego do trzeciego oraz od czwartego do szóstego. Pierwsza część procesu stworzenia może być postrzegana jako budowanie struktury kreacji. Druga obejmuje wypełnienie tej struktury wszelkim rodzajem życia.

424. Dnia pierwszego Bóg stworzył światło. Światło zostało oddzielone od ciemności, która rozciągała się nad ziemią. Bóg ustanowił „dzień” i „noc”; opis pierwszego dnia stworzenia kończy się zdaniem: „I tak upłynął wieczór i poranek - dzień pierwszy” (Rdz 1,5).

425. Dnia drugiego Bóg zajął się wodnym światem i zdefiniował go. Pod koniec dnia pierwszego światłość oświetlała jedynie masy wodne, ale pod koniec dnia drugiego istniało już niebo oddzielone od rozlewających się wód.

426. Dnia trzeciego wody rozlewające się pod niebem zostały umieszczone w odpowiednim miejscu i pojawił się suchy ląd. Bóg nazwał tę suchą powierzchnię ziemią, a zbiornisko wód - morzem (Rdz 1,9-10). W opisie dnia trzeciego czytamy też po raz pierwszy: „Bóg wiedział, że były dobre” (Rdz 1,10).

427. Podczas drugiej połowy dnia trzeciego Bóg sprawił, że ziemia wydała rośliny zielone: drzewa owocowe i trawy dające nasiona. W trzecim dniu powstał wszelki rodzaj roślin dających nasiona, wszelki rodzaj roślin zielonych. A Bóg wiedział, że to, co stworzył, było „dobre”.

428. Dnia czwartego Bóg rozpoczął drugą fazę stworzenia świata. Analogicznie do stworzenia „światła” i „dnia” w dniu pierwszym, w dniu czwartym Bóg czyni „dwa duże ciała jaśniejące: większe, aby rządziło dniem, i mniejsze, aby rządziło nocą” (Rdz 1,16). Te dwa duże światła zostały umieszczone na niebie, aby ukazywały zmiany pór roku oraz oddzielały dzień od nocy. Również gwiazdy zostały utworzone czwartego dnia stworzenia. Ponownie, „widział Bóg, że były dobre” (Rdz 1,18).

429. Dnia piątego Bóg wypełnił wody i powietrze wszelkimi istotami żywymi. Dnia drugiego Bóg stworzył dwie przestrzenie: powietrze i wodę; piątego dnia natomiast zappełnił je żywymi stworzeniami. Dnia piątego zostały stworzone „wielkie potwory morskie” oraz

„wszelkie ptactwo skrzydlate różnego rodzaju". Bóg pobłogosławił swoje stworzenie i nakazał im mnożyć się, aby wypełniały ziemię. Bóg nadal zadowolony był z tego, co tworzył, widział, że było dobre.

430. Dnia szóstego akt tworzenia został podzielony na dwie części. W pierwszej części dnia Bóg nakazał ziemi, żeby wydała istoty żywe wszelkiego rodzaju, które miały żyć na ziemi. Dzień szósty jest analogią dnia trzeciego, ponieważ wtedy Bóg stworzył „powierzchnię suchą" (Rdz 1,9). Dnia szóstego został również stworzony człowiek. Bóg powiedział: „uczynimy człowieka na Nasz obraz, podobnego Nam" (Rdz 1,26). Bóg powiedział człowiekowi, aby ten panował nad ptactwem powietrznym, nad stworzeniami żyjącymi w morzu i tymi żyjącymi na ziemi. Bóg powiedział dwóm stworzeniom, które zostały stworzone na Jego obraz i podobieństwo (czyli mężczyźnie i kobiecie), aby się rozmnażali.

431. „Uczynimy człowieka na Nasz obraz..." - Bóg mówi tu do tych, którzy przebywają z Nim w Niebiosach i obserwują poczynania Boga, czyli do swoich aniołów i podobnych im stworzeń. Bóg mówi o „nas" raz jeszcze, po upadku Adama i Ewy: „Oto człowiek stał się jak jeden z Nas, zna dobro i zło" (Rdz 3,22).

432. W drugiej części twórczej pracy w szóstym dniu stworzenia Bóg dał człowiekowi i zwierzętom pokarm. Bóg dał człowiekowi „wszelką roślinę przynoszącą ziarno po całej ziemi i wszelkie drzewo, którego owoc ma w sobie nasienie: dla was będą one pokarmem" (Rdz 1,29). Natomiast każde ze zwierząt dostało jako pożywienie pozostałe rośliny, czyli „wszelką trawę zieloną" (Rdz 1,31). Ta scena jest również analogiczna do trzeciego dnia stworzenia, pod koniec którego Bóg stworzył rośliny. Dnia szóstego Bóg oddał rośliny stworzeniu, które zostało stworzone na Jego obraz, oraz każdemu stworzeniu żyjącemu na Ziemi, aby mogły jeść i żyć.

433. Dzień szósty Bóg zakończył, patrząc na wszystko, czego dokonał. Ostatniego dnia stworzenia „Bóg wiedział, że wszystko, co uczynił, było bardzo dobre" (Rdz 1,31)- Rozdział drugi Księgi Rodzaju zaczyna się zdaniem, które podsumowuje proces stworzenia świata: „W ten sposób zostały ukończone niebo i ziemia oraz wszystkie zastępy jej [stworzeń]".

434. Eden. Słowo to znaczy „miejsce szczęścia". Wielu badaczy Pisma Świętego uważa, że Eden znajdował się we wschodniej części „Płdnej Delt", w tej części Zatoki Perskiej, gdzie spotykają się rzeki Tygrys i Eufrat.

435. Słowo „stworzyć" jest używane w Piśmie Świętym na dwa sposoby: w znaczeniu bezpośredniego i pośredniego stworzenia. *Stworzenie bezpośrednie* jest to wolne działanie Boga w Trójcy Jedynej na początku świata. Bóg stworzył cały widzialny i niewidzialny wszechświat, bezpośrednio i w jednej chwili, bez użycia jakichkolwiek wcześniej istniejących materiałów oraz wtórnych przyczyn. *Stworzenie pośrednie* oznacza czyny Boga również nazywane kreacją, ale które nie tworzą rzeczy bez użycia wcześniej istniejących materiałów. Kreacja pośrednia na nowo kształtuje, adaptuje, łączy albo przekształca istniejące już materiały.

436. Dowód na stworzenie. Od zarania dziejów ludzkość próbowała rozwiązać „zagadkę" wszechświata. Zadawano sobie pytania: „Czy wszechświat zawsze istniał? Czy był też jakiś początek wszechświata? Jeśli wszechświat miał swój początek, jak się on odbył i dokładnie kiedy?". Również naukowcy próbują znaleźć odpowiedź na to pytanie, ale ich wiedza jest ograniczona jedynie do wiedzy empirycznej. Także filozofia nie była w stanie znaleźć

odpowiednio przekonującego rozwiązania tego problemu. Odpowiedź na to, jak wyglądał nasz początek, musi pochodzić z Pisma Świętego i zostać zaakceptowana dzięki naszej wierze (Hbr 11,3). Pismo Święte opisuje, jak i dlaczego powstało nasze życie fizyczne i duchowe.

437. Stworzenie było albo bezpośrednie, albo pośrednie, albo stanowiło kombinację ich obu. Niektórzy ograniczają definicję stworzenia bezpośredniego jedynie do działań opisanych w pierwszym wersecie pierwszego rozdziału Księgi Rodzaju i traktują inne działania Boga podczas stwarzania świata jako stworzenie pośrednie. Inni postrzegają opis stworzenia świata zawarty w pierwszym rozdziale Księgi Rodzaju jako kombinację stworzenia bezpośredniego i pośredniego. Na przykład stworzenie słońca mogło być aktem stworzenia bezpośredniego, natomiast stworzenie światła (wersy 3-5) mogło być aktem stworzenia pośredniego, ponieważ światło pochodzi od słońca. Jednakże bardzo prawdopodobne jest również to, że Bóg stworzył światło niezależnie od stworzenia słońca.

438. co jeszcze uważa się za bezpośrednie stworzenie Boga?

Oczywiście same Niebiosy, a także ich mieszkańców (Hi 38,7; Ne 9,6) i nie tylko samą ziemię, ale także wszystkie wody i atmosferę ziemską (Iz 42,5; Kol 1,16; Ap 4,11).

439. Teoria odrestaurowania albo teoria „luki” zakłada, że po akcie pierwszego stworzenia (Rdz 1,1) upadł Szatan, co spowodowało Boży sąd nad ziemią (Rdz 1,2). Po upadku Szatana nastąpiło sześć dni, podczas których Bóg odbudowywał ziemię. Według wyznawców tego poglądu wyrażenie: „ziemia była bezładem i pustkowiem” (Rdz 1>2) powinno raczej zostać przetłumaczone jako: „ziemia stała się bezładem i pustkowiem”. Kolejny argument stanowi to, że opis ziemi jako bezkształtnej, pustej i ciemnej (Rdz 1,2) jest opisem ziemi po sądzie Bożym, jako że Bóg nigdy nie stworzyłby ziemi, która byłaby bezkształtna i pusta (Iz 34,11; 45,18; Jr 4,23,1J 1,5). Co więcej, pogląd ten wyjaśnia, kiedy mógł nastąpić upadek Szatana (Iz 14,9-14; Ez 28,12-19).

440. Wiele poglądów filozoficznych zaprzecza doktrynie stworzenia i postuluje inne wyjaśnienie początków wszechświata. Ateizm, który zaprzecza istnieniu Boga, musi założyć, że materia jest wieczna, albo znaleźć inną naturalną przyczynę powstania wszechświata. Dualizm zgadza się na istnienie dwóch wiecznych zasad: jedna z nich jest dobra, druga zła; dwa wieczne byty, Bóg i Szatan albo też Bóg i materia. Panteizm zakłada, że stworzenie jest częścią Boga. Według agnostycyzmu nikt nie może wiedzieć nic na temat Boga oraz sposobu, w jaki Bóg stworzył świat.

441. Według chrześcijaństwa stworzenie ma początek w wolnej woli Boga. Bóg, pomimo tego, że jest immanentny w swoim stworzeniu, również przekracza jego granice. Wszechświat jest dziełem Boga, a celem jego istnienia jest ukazywanie chwały Bożej.

442. Bóg natury został opisany przez teologa J. I. Packera w poniższy sposób: Jesteśmy dla siebie okrutni, jeśli próbujemy żyć na tym świecie, nie znając Boga, do którego należy ten świat i który rządzi tym światem. Świat wtedy staje się dziwnym, szalonym i pełnym bólu miejscem, a życie na takim świecie staje się dla tych, którzy nie znają Boga, rzeczą nieprzyjemną i rozczarowującą. Zlekceważ poznawanie Boga, a będziesz sam przez siebie skazany na potykanie się i błędzenie na ślepo po życiu, bez poczucia kierunku i zrozumienia tego, co cię otacza”.

443. Adam i Ewa byli pierwszymi ludźmi. Wiemy, że Bóg głęboko uśpił Adama i kiedy Adam pogrążony był we śnie, Bóg wyciągnął jedno z jego żeber, po czym ponownie zasklepił

jego ciało. Z wyjątku z boku Adama zebra Bóg stworzył kobietę. Kiedy Stary Testament został przetłumaczony na język grecki, hebrajskie słowo *tsela* użyte w drugim rozdziale Księgi Rodzaju stało się słowem *pleura*. Słowo *pleura* jedynie użyte w liczbie mnogiej oznacza zebra', ale częściej spotykanym tłumaczeniem jest 'bok, "bok człowieka', a nawet Talony wyścielające wnętrze gardła'. Słowo to może również prawdopodobnie oznaczać żonę, jako że hebrajskie słowo *tsela* czasem odnosi się do bardzo bliskiego przyjaciela albo osoby, która przebywa przy czymś boku.

444. Słowo, które przetłumaczono jako „zebro”, nie zostało w taki sposób przełożone w żadnym innym miejscu Starego Testamentu. Użycie tego słowa najczęściej pojawia się w kontekście opisywania zabudowań, a w odniesieniu do przybytku słowo to tłumaczone jest jako poprzeczka, pomieszczenie, 'narożnik, 'boczna komnata' oraz' strona'(Wj 25,12.14; 26,27.35; 27,7; 36,25-30).

445. Suwerenna władza Boga. Bóg, jako stwórca wszelkich rzeczy widzialnych i niewidzialnych i właściciel wszystkiego, ma absolutne prawo, by sprawować nad wszystkim władzę (Mt 20,15; Rz 9,20-21). Bóg wykonuje swoją władzę we wszechświecie (Ef 1,11). „Twoja jest, o Panie, wielkość, moc, sława, majestat i chwała, bo wszystko, co jest na niebie i na ziemi, jest Twoje; do Ciebie, Panie, należy królowanie - Ty, co nad wszystkim panujesz" (1 Krn 29,11). „Biada temu, kto spiera się ze swoim twórcą, dzbanowi spomiędzy dzbanów glinianych! Czyż powie glina temu, co ją kształtuje: «Co robisz?»», albo jego dzieło powie mu: «Niezdara!»" (Iz 45,9); „Oto wszystkie osoby są moje: tak osoba ojca, jak osoba syna" (Ez 18,4).

446. Ludzie zostali stworzeni na obraz Boga. Znaczy to, że jesteśmy *osobowymi* bytami, posiadamy intelekt poczucie moralności oraz zdolność *wyboru* pomiędzy dobrem a złem.

447. Według Księgi Rodzaju ludzie zostali stworzeni „na obraz Boga”. Stwierdzenie to odnosi się do ducha i natury, które generalnie i ponad wszelką wątpliwość należą jedynie do człowieka. Ponieważ Bóg jest duchem, zostaliśmy stworzeni z potencjałem na życie wieczne oraz ze zdolnością cenięcia naszego ducha bardziej niż naszego ciała.

448. Imago Dei. Jedynie ludzie zostali stworzeni „na obraz Boga”. Pomimo tego, że zostaliśmy stworzeni tego samego dnia co królestwo zwierząt i pomimo tego, że zostaliśmy stworzeni z tego samego materiału co zwierzęta - z pyłu ziemi - jedynie my jesteśmy *Imago Dei*.

449. Mężczyzna czy kobieta? Bóg jest duchem i jako taki nie posiada ciała. Wiedząc, że my, obdarzeni jedynie skończonym zrozumieniem, będziemy potrzebowali czegoś, co możemy dotknąć, Bóg obdarzył nas symbolami, abyśmy lepiej mogli zrozumieć wielką miłość, jaką nam dał. Na przykład wyobrażenie *rodzica - Ojca* - jest wyobrażeniem, jakie jesteśmy w stanie pojąć.

450. Jedno ciało. Pierwotne zjednoczenie w „jedno ciało” pierwszego mężczyzny i pierwszej kobiety składa się na obraz pełnego spektrum „obrazu Boga”. Zindywidualizowani jak tylko to możliwe poprzez skalpel Boga oraz uformowani na dwa różne sposoby - jako mężczyzna i kobieta. Ich pierwszy mimowolny odruch polegał na tym, by wyjść sobie naprzeciw i połączyć się ponownie ze swoją drugą połową, w ten sposób ukazując osobistą i intymną naturę Boga.

451. Bóg stworzył mężczyznę i niewiastę (*Ish* oraz *Ishah*). W najwspanialszym Bożym stworzeniu wizerunek Boga ma aspekt wielopoziomowy, swoisty i indywidualny, ale jest również powszechny i wspólny.

452. Pierworodny syna Adama i Ewy, Kain, przeszedł do historii jako pierwszy morderca, ponieważ zabił swojego brata Abla. Kiedy Bóg skazał Kaina na tułaczkę po ziemi, Kain błagał Go o litość, bojąc się, że każdy, kto go spotka, będzie mógł go zabić. Tak więc Bóg dał mu znamię. Tak zwane kainowe znamię, na ogół rozumiane jako znak winy, jest w rzeczywistości znakiem łaski bożej. Przeciwnicy kary śmierci przytaczają jako jeden z ważniejszych argumentów przykład pierwszego morderstwa oraz łaskawy wyrok Boga, jaki wydał On na pierwszego mordercę; postrzegają takie działanie jako biblijne odrzucenie kary śmierci. Za swoją zbrodnię Kain został skazany na dożywotnią, ciężką pracę.

11. Jego naród

453. Wybrańcy Boga. Jednym z najbardziej wymownych wersetów w Księdze Amosa jest przesłanie Boga dla Izraela, przekazane przez proroka Amosa: „Jedynie was znałem ze wszystkich narodów na ziemi, dlatego was nawiedzę karą za wszystkie wasze winy” (Am 3,2). Jest to istota wybrania narodu Izraela. Przymierze Boga z ludźmi nie upoważniało ich do żadnych specjalnych łask, ale pomnażało ich odpowiedzialność.

454. Skąd się wywodzi słowo „Żydzi”? W roku 587 p.n.e. Święte Miasto było zrujnowane, a jego mieszkańcy znajdowali się w niewoli babilońskiej po tym, jak armie króla Nabuchodonozora z Babilonii najechały Judeę i podbiły Jerozolimę. Wtedy Izraelici zmienili swoją nazwę na „Żydzi, Jehowici” (nazwa ta wywodzi się od hebrajskiego słowa *Yehudi*, które znaczy „przynależący do szczepu Judy”). Podczas długich lat wygnania Żydzi utrzymywali swoją wiarę i swój sposób życia.

455. Habiru (albo „Hebrajczycy”) było słowem ubliżającym, znaczącym prawdopodobnie „pokrytych kurzem”. Słowo to nie odnosiło się w jakiś szczególny sposób do Hebrajczyków, ale raczej do wiecznie niesytych ziemi Semitów, którzy prowadzili koczownicze życie. W Księdze Rodzaju (14,13) Abraham jest nazywany „Hebrajczykiem” i od tego czasu imieniem tym zaczęto określać imię wszystkich potomków Abrahama.

456. Historia Izraelitów. Dzięki temu, że Bóg objawił się dzieciom Izraela, ludzkość po raz pierwszy zrozumiała, że została stworzona na obraz Boga, ale upadła z powodu swoich grzechów. Dowiedzieli się oni o Bożym planie odkupienia. Dowiedzieli się, że mogą zostać odkupieni przez złożenie ofiary, poprzez śmierć Mesjasza. Poznali prawdę o zbawieniu wszystkich narodów oraz o ostatecznym panowaniu prawości i pokoju.

457. Abram dostał nowe imię: Abraham. Kiedy Bóg przyszedł do niego, Abram skończył dziewięćdziesiąt dziewięć lat. Do tego czasu Abram miał tylko jednego syna Izmaela. Nowe imię Abrama oznaczało „ojciec wielu narodów”. Abraham musiał być bardzo zakłopotany i nie rozumiał w pełni znaczenia swojego nowego imienia, skoro miał tylko jedno dziecko, a był już w zaawansowanym wieku.

458. W pierwszych rozmowach Boga z Abrahamem Bóg obiecał mu dziecko przymierza, aby przedłużyć ród Abrahama. Przymierzenia Boga są wieczne; jego słowa przerastają logikę, nasze plany i nasze zrozumienie czasu oraz dopuszczają istnienie cudów. Abraham i Sara nie byli pewni, w jaki sposób wypełni się to przymierzenie, skoro Sara była bezpłodna przez

wiele lat. Pomimo tego, że Abraham ufał Bogu, wraz ze swoją żoną postanowili działać na własną rękę. Abraham zbliżył się do niewolnicy Sary, Hagar, i ta stała się brzemienna; pomimo tego, że Abraham kochał Izmaela i miał nadzieję, że to jego właśnie Bóg wyznaczył na dziecko przymierza, Boża wola była już dawno przesądzona. Bóg powiedział Hebrajczykom, by Mu ufali, podporządkowywali się Jego woli, podążali za Nim we wszystkim, co robią, nawet wtedy, kiedy nie byli pewni, dokąd dokładnie wiedzie ich wybrana przez Boga ścieżka.

459. Syn przymierza Abrahama, Izaak, został przyrzeczony Abrahamowi najpierw przez Boga, a następnie przez trzech aniołów, którzy odwiedzili Abrahama i przepowiedzieli narodziny Izaaka na krótko przed tym, jak Sara odkryła, że jest brzemienna. Pomimo tego, że Sara śmiała się z obietnicy aniołów, a sam Abraham był co najmniej sceptyczny, Bóg wypełnił swoją obietnicę, bo w nią nie należy wątpić. W rok po wypowiedzeniu Bożej obietnicy Sara urodziła zdrowe niemowlę płci męskiej, a szczęśliwi rodzice nazwali to cudowne dziecko Izaakiem. Izaak był prawdziwie cudownym znakiem przymierza Boga z Abrahamem - w chwili jego narodzin rodzice Izaaka mieli ponad dziewięćdziesiąt lat!

460. Złożenie Izaaka w ofierze. Bóg kazał Abrahamowi udać się do odległej krainy. Obiecał, że potomków Abrahama uczyni wielkim narodem. Jednak kiedy w końcu Abraham w podeszłym wieku doczekał się syna, Pan kazał Abrahamowi złożyć jego umiłowanego potomka w ofierze na górze Moria. Nie był to jednak pogański obrządek, ale próba wiary Abrahama - Bóg powstrzymał jego rękę, kiedy ten miał złożyć swojego syna w ofierze, i w zamian kazał ofiarować sobie barana zaplątanego w zarośla. Wtedy to, chwając mocną wiarę Abrahama, Bóg przyrzekł błogosławić wszystkim narodom, które pochodzą od potomka Abrahama.

461. Opowieść o niezachwianej wierze Abrahama podczas składania Izaaka w ofierze jest kluczowym momentem Pisma Świętego. Dla wielu ludzi jest to niepotrzebna i okrutna próba wiary. Abraham nawet nie próbuje bronić swojego własnego syna, tak jak próbował obronić mieszkańców Sodomy. Jego żona Sara nie zabiera głosu w tym epizodzie, nie znamy także myśli Izaaka.

462. Bóg powstrzymuje rękę Abrahama. Według biblijnego opisu Abraham „bał się Boga” (Rdz 22,12). „Bać się Boga” jest wyrażeniem często obecnie używanym. Hebrajskie słowo oznaczające „bać się” ma dwa znaczenia: „obawiać się kogoś”, ale też „odczuwać nabożny lęk i poważanie dla kogoś, kto jest wywyższony”. Nie znaczy to więc, że Abraham „obawiał się” Boga, ale raczej, że czuł on przed Bogiem ogromny respekt.

463. Izaak był pełnym dobroci patriarchą i podążał śladami swojego ojca. Ożenił się z Rebeką po tym, kiedy Abraham wysłał swego sługę, by znalazł żonę dla Izaaka. Metoda szukania żony dla Izaaka jest prawdziwym przykładem na to, jak bardzo sługa Abrahama zaufał Bogu. Sługa Abrahama modlił się do Boga, by ten zesłał mu bardzo dokładny znak, aby wskazać mu, kogo powinien poślubić Izaak. Sługa poprosił Boga, aby przyszła żona Izaaka na prośbę o podanie mu wody, dopowiedziała: „Pij ty, a i wielbłądy twoje napoję”. Tak właśnie się stało i sługa Abrahama z pełnym przekonaniem, że Rebeka jest najlepszą wybranką dla Izaaka, zabrał ją do niego!

464. Izaak i Rebeka mieli te same problemy, jakie dotyczyły ich rodziców - oni również nie mogli mieć dzieci. I znów wyglądało na to, że niemożliwe do spełnienia jest przyrzeczenie

Boga, iż potomkowie Abrahama będą liczniejsi od „ziarenek piasku na brzegu”, jako że i Abraham, i Izaak nie byli w stanie mieć dużej liczby dzieci. Jednak Izaak modlił się do Boga w intencji swojej żony i w końcu Rebeka stała się brzemienna. Bliźnięta, które powiła, stały się ojcami dwóch różnych narodów; rodzina Jakuba zachowała przymierze z Bogiem. Ezaw i Jakub pozostawali w nieustannym konflikcie i pogodzili się dopiero wiele lat po tym, kiedy Jakub otrzymał od swojego ojca Izaaka błogosławieństwo przymierza z Bogiem.

465. Jakub ożenił się z dwoma siostrami, Rachelą i Leą. Jednak został oszukany w swoją noc poślubną. Jakub służył Labanowi przez siedem lat, aby ożenić się z młodszą córką Labana, Rachelą. Rano Jakub zauważył, że ożenił się z Leą, starszą córką Labana, a nie z Rachelą! Jakub zgodził się służyć Labanowi kolejnych siedem lat, aby dostać za żonę Rachelę.

466. Jakub był nieustannie błogosławiony. Miał sen, w którym Bóg potwierdził swoją konsekwentną obietnicę, że będzie zawsze ^z Jakubem (Rdz 28). Poza błogosławieństwem, które Jakub otrzymał od swego ojca Izaaka, Bóg powiedział mu: „Ziemie, na której leżysz, oddaję tobie i twemu potomstwu. A potomstwo twoje będzie tak liczne, jak proch ziemi, ty zaś rozprzestrzenisz się na zachód, na wschód, na północ i na południe; wszystkie plemiona ziemi otrzymają błogosławieństwo przez ciebie i twoich potomków. Ja jestem z Tobą i będę cię strzegł, gdziekolwiek się udasz” (Rdz 28,13-15).

467. Walka z Bogiem. Życie Jakuba obfituje w wiele interesujących historii, które ukazują go bardziej jako niegodziwca niż jako patriarchę. Jakub oszukał swojego brata Ezawa, oszukiwał, aby zdobyć żonę, okłamał swojego ojca. Niemniej jednak jedna z najdziwniejszych historii z życia Jakuba pojawia się w rozdziale 32 Księgi Rodzaju. Kiedy Jakub uciekał od Ezawa, spotkał Boga (który wyglądał jak człowiek) i zmagał się z nim przez całą noc. Po tym, kiedy nieznajomy wywichnął Jakubowi jego staw biodrowy, Jakub powiedział, że nie puści nieznajomego, dopóki ten mu nie pobłogosławi. Wtedy to Bóg zmienił imię Jakuba na *Izrael*, co oznacza „walczący z Bogiem”.

468 . Jakub miał dwunastu synów, zrodzonych z jego dwóch żon i ich dwóch niewolnic. Dwunastu synów Jakuba stało się dwunastoma ziarnami dwunastu plemion Izraela. Dwie siostry, żony Jakuba, były do siebie źle nastawione na początku małżeństwa z Jakubem. Rachel, prawdziwa miłość Jakuba, nie mogła mieć dzieci. Zazdrościła swej siostrze, która dała Jakubowi sześciu synów. Kiedy Bóg usłyszał błagania Jakuba i Racheli, aby dał im potomstwo, pobłogosławił im przyjsciem na świat najpierw Józefa, a następnie Benjamina.

469. Józef, pomimo tego, że był jednym z najmłodszych dzieci Jakuba, został wybrany przez Boga na tego, który stał się kontynuacją Bożego błogosławieństwa. Bóg bezustannie wybierał synów, którzy nie byli synami pierworodnymi, aby właśnie na nich przelewać swoje błogosławieństwa, co było wbrew przyjętym przez Izraelitów zasadom, według których to pierworodny syn otrzymywał wszelkie błogosławieństwa i to jego zadaniem było przewodzenie rodzinie. Józef został pobłogosławiony wieloma darami, między innymi darem interpretowania snów. Józef był bezustannie błogosławiony przez Boga przez całe swoje życie.

470. Opowieść o „kolorowej szacie Józefa” jest dla wielu ludzi jedną z najbardziej ulubionych historii biblijnych. Ojciec Józefa podarował mu długą szatę z rękawami, która wyróżniała go spośród innych synów Jakuba. Józef był ulubionym dzieckiem Jakuba, co wzbudzało wielkie zasmucenie wśród większości jego braci. Jakub ustanowił Józefa swoim spadkobiercą pomimo tego, że był on jednym z najmłodszych synów! W rezultacie bracia

Józefa sprzedali go jako niewolnika Izmaelitom, a ci zabrali go do Egiptu. Bracia z radością zabrali Józefowi jego piękną szatę, rozdarli ją, umoczyli we krwi młodego kozła i powiedzieli Jakubowi, że jego ukochany syn został zabity.

471. Bóg nigdy nie zapomniał o Józefie. Ostatecznie ten młody człowiek, który miał wizję i potrafił interpretować sny, stał się bardzo użyteczny dla faraona! Józef stał się zarządcą całego Egiptu i połączył się ze swoją rodziną, kiedy potrzebowała ona pomocy, ponieważ cierpiała z powodu głodu, który wzrastał na całej ziemi. Następnie cała rodzina Józefa osiedliła się w Egipcie.

472. Dwunastu braci i ich ojciec osiedlili się w Egipcie i żyli tam szczęśliwie do końca dni Józefa i całego jego pokolenia. Wtedy to Egipcjanie zaczęli uciskać lud Izraela i traktować ich jak niewolników. Egipcjanie obawiali się dużej ilości Hebrajczyków, którzy rodzili się w ich kraju, i nawet nakazali położnym, by te zabijały nowo narodzonych chłopców. Ucisk ludu Izraela trwał ponad czterysta lat!

473. Mojżesz - albo *Moshe* po hebrajsku - jest centralną postacią w Hebrajskiej Biblii, jako wielki człowiek i prawodawca. Dla chrześcijan Mojżesz jest symbolicznym modelem Jezusa. Bóg miał dla Mojżesza specjalny plan do wypełnienia. Kiedy faraon rozkazał, żeby wszystkie żydowskie niemowlęta płci męskiej zabijać zaraz po narodzeniu, Mojżesz został uratowany. Historia Mojżesza jest analogiczna do historii Jezusa - Mesjasz jako niemowlę został ocalony po tym, jak król Herod rozkazał zabić wszystkich żydowskich chłopców, którzy nie skończyli dwóch lat. Co interesujące, rodzina Jezusa, aby go ocalić, uciekła właśnie do Egiptu. Także inne wydarzenia z życia Mojżesza są podobne do sytuacji w życiu Jezusa: Mojżesz rozdzielił wody - Jezus chodził po wodzie; Mojżesz spędził czterdzieści dni na pustkowiu - Jezus także; Mojżesz wszedł na górę, aby przemawiać do ludu - Jezus dał Kazanie na Górze; dzięki Mojżeszowi Bóg zawarł z ludem przymierze - dzięki Jezusowi Bóg zawarł z nami nowe przymierze.

474 Ucieczka z Egiptu. Mojżesz udał się przed oblicze Faraona i zażądał, aby ten uwolnił jego lud. Historia Mojżesza, który został cudownie ocalony i wychowany w rodzinie królewskiej, następnie utracił swoją pozycję z powodu młodzieńczej porywczosci, aby wkrótce zostać powołanym przez Boga do wielkości, jest przepiękną opowieścią o człowieku, który z niczego doszedł do chwały. Dzięki temu, że w opowieści o Mojżeszu pojawiają się plagi, ucieczka oraz cudowne rozstąpienie się wód Morza Czerwonego, jego historia jest jedną z najczęściej opowiadanych i jedną z najbardziej fascynujących opowieści wszech czasów.

475. „Błogosławieństwo Aarona” inaczej znane jako „Błogosławieństwo kapłańskie” zostało dane przez Boga Aaronowi, bratowi Mojżesza, oraz kapłanom Izraela. To jedno z najstarszych błogosławieństw jest nadal często używane w świątyniach i kościołach, zarówno przez współczesnych żydów, jak i chrześcijan: „Niech cię Pan błogosławi i strzeże. Niech Pan rozpromieni oblicze swoje nad Tobą, niech cię obdarzy swą łaską. Niech zwróci ku tobie oblicze swoje i niech cię obdarzy pokojem” (Lb 6,24-26).

476. Bóg wybawił swój lud z niewoli egipskiej i lud Izraela osiedlił się na pustyni. Izraelici, bo tak zaczęli się nazywać, nie zawsze ufali Bogu tak mocno, jak powinni. Bezustannie zapominali o tym, jak wielkim cudem była ich ucieczka z Egiptu. Ich brak szacunku dla cudu doprowadził do tego, że zaczęli czcić innych bogów, a nawet byli źli na Boga. W rezultacie

Bóg odłożył zamiar doprowadzenia ich do ziemi Kanaan i kazał im żyć na pustyni przez czterdzieści lat; dopiero nowe pokolenie Izraelitów weszło do Ziemi Obiecanej.

477. Po wyjściu z niewoli Izraelici zaczęli budowę miejsca, w którym mogliby czcić Boga. Przybytek był pierwszym miejscem, w którym czcili Boga. Izraelici otrzymali bardzo dokładne wytyczne dotyczące tego, w jaki sposób przybytek powinien zostać zbudowany (Księga Wyjścia 26). W środku przybytku, który był ogromnym namiotem, znajdowało się kilka pomieszczeń, między innymi Miejsce Najświętsze oraz zasłona, która oddzielała Miejsce Najświętsze od Miejsca Świętego. Wymiary przybytku wynosiły 45 x 22,5 m.

478. Namiot przybytku był pokryty borsuczymi skórami. Skóry borsucze są kilkakrotnie wspomniane w Piśmie Świętym. Były one uważane za bardzo cenne i wymieniano je jako drogocенności wraz z rzeczami takimi jak złoto, klejnoty i podobne im kosztowne materiały, z których zbudowano przybytek. Większość skór borsuczych była niezwykle wytrzymała na warunki atmosferyczne, dzięki czemu doskonale chroniły wnętrze przybytku przed deszczem.

479. Niektórzy z Izraelitów w dalszym ciągu byli nieposłuszni Bogu pomimo wielu cudów, jakich byli świadkami. Historia Akana jest jednym z przykładów na takie zachowanie. Podczas bitwy o Jerycho Akan przywłaszczył sobie złoto i drogocенności, które należały do Boga. W rezultacie Izraelici przegrali następną bitwę. Bóg bezustannie karał swój lud za nieprzestrzeganie Jego przykazań. Bóg jest zawsze wiernym Ojcem, ale też prawym Bogiem, który wymaga posłuszeństwa.

480. Kiedy Izraelici osiedlili się w Kanaan, ich władzę zwierzchnią stanowili sędziowie, przywódcy, którzy najpierw byli wojownikami. Bóg dał swojemu ludowi silnych przywódców, aby za nimi podążał, lecz lud izraelski nie zawsze tak czynił. Księga Sędziów opisuje trudności, przez jakie przechodzili Izraelici, kiedy nie byli posłuszni Bogu.

481. Arka Przymierza była najważniejszym przedmiotem w historii starożytnego Izraela, a pomimo tego nagle znika z opisów biblijnych. Arka Przymierza była najpierw przechowywana w przybytku. Była to ogromna skrzynia, w której znajdowały się kamienne tablice ze spisanimi na nich Dziesięcioma Przykazaniami. Nad skrzynią unosiły się skrzydła dwóch cherubinów. Po zburzeniu Jerozolimy w roku 586 p.n.e. losy Arki pozostają nieznanymi; nie jest ona już więcej wspomniana w Piśmie Świętym.

482. Saul był pierwszym królem Izraela. Został on namaszczonej na króla przez proroka Samuela. Saul był znany ze swojej wysokiej i majestycznej postury. Bóg błogosławił Saulowi tak długo, jak Saul był posłuszny Bogu i słuchał rad Samuela. Ale Saul oddalił się od Boga i spotkał go marny koniec. Stał się dumny i zazdrosny o Dawida, młodego człowieka, który lojalnie mu służył, jako sługa osobisty i jako wojownik. Bóg nie pozwolił, by grzechy Saula pozostały bez kary. Podczas bitwy zginęła duża część rodziny Saula, a sam Saul popełnił samobójstwo, obawiając się, że dostanie się do niewoli.

483. Dawid, najmłodszy syn Jessego, został pomazany na drugiego króla Izraela, jeszcze kiedy był pasterzem. Dawid, wierny świadek niezwykłej miłości Bożej, był bardzo szczęśliwy zarówno jako wojownik, jak i król. Ale i on wkrótce zgrzeszył, i został ukarany. Jednak później powrócił do Boga i wszystkie jego grzechy zostały mu wybaczone. Dawid był także słynnym poetą - autorstwo wielu Psalmów przypisuje się właśnie jemu.

484. Salomon został królem w roku 961 p.n.e. i rządził przez trzydzieści dziewięć lat. Jego imię wywodzi się od hebrajskiego słowa 'pokój'- Salomon rzeczywiście wypełnił przyrzeczenie zawarte w jego imieniu. Podczas rządów Salomona Jerozolima stała się jednym z najważniejszych miast Bliskiego Wschodu.

12. Bitwa należy do Pana

485. Jeśli dasz ten lud w nasze ręce, klątwą obłożymy ich miasta" (Lb 21,2). Wielu Izraelitów dostało się do niewoli króla Kanaanu, Arada, podczas gdy podróżowali przez jego ziemię. Dlatego też lud Boży zaprzysiął Panu, że obłoży klątwą i zniszczy miasta Kananejczyków, jeśli Bóg wyda ich w ręce Izraelitów. Bóg wysłuchał błagań Izraelitów i Kananejczycy zostali pokonani, a ich miasta zniszczone.

486. Bóg pozostał przywódcą swojego ludu tak długo, jak lud Boży zwracał się do Niego o pomoc. Kiedy dwaj królowie, Sehon i Og, zamierzali pokonać Izraelitów i nie pozwolić im przejść dalej, Bóg oddał wrogów w ręce swojego ludu i pozwolił im wszystkich zabić, a następnie zająć ich miasta i ziemię.

487. Często Bóg wymagał zemsty ze strony Izraelitów. Stało się tak w przypadku ataku na Madianitów (Lb 31,1). Ale kiedy Bóg zwołał swój lud do bitwy, a oni posłuchali Go, Bóg pobłogosławił im. Podczas tej właśnie bitwy Bóg oddał w ręce Izraela pięciu królów Madianu, a także jego miasta, stada, ludzi i wszelkie dobra. W bitwie tej nie poległ żaden Izraelita!

488. Podczas bitwy o Jerycho Izraelici, którzy zaczęli być niezależnym narodem, doświadczyli największej ilości cudów ze strony Boga Mocy. Bóg nakazał Izraelitom maszerować wokół miasta Jerycho raz dziennie przez sześć kolejnych dni. Bóg przykazał, aby kapłani szli na czele przemarszu, niosąc trąby zrobione z baranich rogów. Siódmego dnia Bóg nakazał kapłanom zadać w trąby, a następnie całe wojsko Izraela miało zacząć krzyczeć. Bóg przyrzekł Jozuemu, że mury obronne miasta rozpadną się, a jego wojownicy będą mogli wejść do miasta i zająć je. Stało się dokładnie tak, jak anioł przyrzekł Jozuemu.

489. Bitwa o Aj przypomina o tym, co się dzieje, kiedy Izrael nie jednoczy się w swoim posłuszeństwie Panu. Akan, jeden z wojowników izraelskich, przywłaszczył sobie rzeczy zabrane z Jerycha, zamiast oddać je Bogu. W rezultacie Bóg nie oddał Aj w ręce Izraelitów. Zamiast tego wojska izraelskie zostały rozgromione, a wielu wojowników zmarło z powodu nieposłuszeństwa Akana. Bóg był zły na Izrael za jego nieposłuszeństwo i nie zaprzestał zemsty, dopóki nie zniszczył Akana i całego jego domostwa. I w tym przypadku działania Boga opierają się na Jego poczuciu prawości. Jeśli Jego lud jest Mu posłuszny, Bóg im błogosławi. Jeśli nie, Bóg zsyła na nich karę.

490. W końcu Bóg wydał Aj w ręce Izraelitów. Jozue wyjaśnił dokładnie swoim wojownikom, jak zdobyć miasto. Izraelici mieli udawać, że uciekają, tak jak robili podczas pierwszej bitwy. Wtedy ich wrogowie mieli zacząć ich ścigać. Plan Jozuego został doskonale wypełniony: wszyscy wojownicy wylegli z miasta Aj, aby ścigać Izraelitów, i w mieście nie pozostał nikt, kto mógłby go bronić. Pozostałe siły izraelskie, pozostające w zasadzce, zajęły opuszczone miasto i podłożyły w nim ogień. Uciekający Izraelici powrócili, aby ponownie stoczyć bitwę, i zwrócili się przeciw ścigającym ich siłom. Wojska Aj znalazły się pomiędzy dwoma skrzydłami sił wojsk izraelskich i zostały bardzo szybko pokonane. Nikt z wojowników Aj nie został przy życiu ani też nikomu nie udało się uciec, nawet królowi Aj.

Po zabiciu wszystkich mieszkańców miasta Izraelici zabrali łupy i bydło i rozdzielili między siebie, tak jak nakazał im Bóg.

491. Wrogowie Izraela nie mieli żadnej szansy w walce z nimi kiedy Pan był po stronie Izraelitów! Kiedy pięciu królów Amorytów połączyło swe siły w walce przeciwko Izraelitom, Bóg upewnił Jozuego, że nie pozostanie nikt z wrogów Izraela. Bóg pomieszał szyki Amorytów i sprawił, że rzucili się do ucieczki. Po czym Bóg ścigał ich i zrzucał na nich ogromny grad. Więcej Amorytów zmarło wskutek gradu niż od miecza Izraelitów.

492. Słońce stanęło. Podczas walki z Amorytami Jozue poprosił Pana, aby ten zatrzymał słońce na niebie, „aż pomści się lud nad wrogami swoimi” (Joz 10,12). Według Starego Testamentu: „(...) zatrzymało się słońce i stanął księżyc, aż pomścił się lud nad wrogami swymi. Czyż nie jest to napisane w Księdze Sprawiedliwego: «Zatrzymało się słońce na środku nieba i prawie cały dzień nie spieszyło się do zachodu?». Nie było podobnego dnia ani przedtem, ani potem, gdy Pan usłuchał głosu człowieka. Rzeczywiście Pan sam walczył za Izraela” (Joz 10,13-14).

493. „Pan, Bóg Izraela, walczył wraz z Izraelem” (Joz 10,42). Dzięki pomocy swojego Boga Izraelici uzyskali kontrolę nad całym regionem, wcześniej znajdującym się w rękach ludów, które były znacznie silniejsze od Izraelitów, miały więcej bogactw i sprzymierzeńców na swoim terenie. Jednakże ludy, które pokonał Izrael, czciły bożków i dlatego nie mogły obronić się przed Bożą mocą i Bożą prawością. Izraelici zabijali wszystkich wrogów podczas swoich bitew; wybijali oni całe narody, tak jak im rozkazał Bóg.

494. Kiedy Izraelici zajęli południowe regiony, królowie z Północy zaczęli się lękać siły Izraela i zjednoczyli się przeciw nim. Według Starego Testamentu: „Wyruszyli oni z całym swoim wojskiem, ludem mnogim jak piasek na wybrzeżu morza i z olbrzymią liczbą koni i rydwanów”(Joz 11,4). Bóg przypomniał Jozuemu, że ma się ich nie lękać, ponieważ Bóg opiekuje się wszystkimi Izraelczykami. Jozue przekazał to przesłanie swojemu ludowi i wtedy Izraelici zaatakowali wojska sprzymierzonych królów. Pokonali ich wszystkich, nie zostawiając nikogo przy życiu. Rydwany wrogów Izraela zostały spalone, a ich konie okulały.

495. Dlaczego Izraelici tak wiele walczyli? W tym czasie Izraelici byli pobłogosławieni przez Boga dużą ilością ziemi i bogactw, ale nie zaprzestali walki. Dlaczego tak się działo? Bóg pragnął, aby Izraelici zajęli całą Ziemię Świętą, ponieważ było to ich dziedzictwo. Tak więc Izraelici nie spoczęli, dopóki nie zajęli całej Ziemi Świętej. Kiedy zajęli całe terytorium, jakie przeznaczył im Bóg, wtedy zaczęli pokojowe życie.

496. Czas sędziów nadszedł po śmierci Jozuego. Sędziowie byli dobrymi ludźmi, którzy poddawali się woli Boga. Ale kiedy jeden z sędziów zmarł, lud Izraela powrócił do bałwochwalstwa i zaczął żyć tak jak otaczające go ludy. Wtedy gniew Boży ponownie zwrócił się przeciwko Izraelowi i lud Izraela zaczął doznawać cierpień z rąk otaczających go plemion. W czasach sędziów cała praca Jozuego i jego pokolenia poszła na marne. Lud Izraela przegrał wiele bitew z powodu swego nieposłuszeństwa względem Boga.

497. Ehud był jednym z sędziów, którego Bóg użył, aby wybawić swój lud. Moabici rządili Izraelem przez osiemnaście lat, zanim Bóg pozwolił Ehudowi wybawić lud spod ich władzy. Według Starego Testamentu Ehud był leworęczny. Cecha ta jest bardzo ważna, jeśli weźmiemy pod uwagę to, jak zaczęła się bitwa. Ehud zabił króla Mo-abu, wprowadzając go w błąd. Ehud spotkał się z królem sam na sam, a następnie sięgnął lewą ręką po sztylet, który

schował na prawym biodrze. Zatopił nóż w brzuchu króla, po czym udało mu się uciec, zanim ktokolwiek zorientował się, co się stało. Wróciwszy, Ehud zatrąbił w róg i Izraelici poszli za nim walczyć z Moabitami. Izraelici wygrali bitwę i przez osiemdziesiąt lat pokojowo rządili Moabem.

498. Dwie najslawniejsze bohaterki i wojowniczk wymieniane w Starym Testamencie to Debora i Jael, sprawujące władzę sędziów. Obydwie miały udział w tym samym zwycięstwie. Bóg przemówił przez Debore, aby powiedziała generałowi Barakowi, jak pokonać Kananejczyków, łącznie z ich królem Jabinem. Barak zgodził się zaatakować Kananejczyków, ale chciał, żeby Debora towarzyszyła mu podczas bitwy. Debora zgodziła się i wrogowie zostali pokonani.

499. Gedeon został powołany przez Pana, aby „wybawił Izraela z rąk Madianitów”. Na początku Gedeon dowodził armią 32 000 ludzi, ale Bóg powiedział Gedeonowi, aby ten odesłał większość wojska i pozostał tylko z 300 wojownikami! Gedeon dał każdemu z nich do ręki rogi i puste dzbany, a w nich pochodnie. Pokładając nadzieję w Bogu, ta mała armia izraelska pod przywództwem Gedeona udała się do obozu Madianitów i obserwowała ze zdziwieniem, jak wielką spowodowali panikę hałasem, który obudził Madianitów. Wtedy to Bóg sprawił, że Madianici skierowali miecze jeden przeciw drugiemu i wzajemnie się wymordowali. Pozostałe wojska Madianitów zostały wybite przez ścigających ich Izraelitów.

500. Podczas jednej szczególnej bitwy Arka Przymierza dostała się do niewoli filistyńskiej. Izraelici zostali pokonani przez Filistynów, tak że poległo na pobojowisku na równinie około 4000 ludzi (1 Sm 4,2). Lud Boży przestraszył się, ponieważ nie wiedział, dlaczego został pokonany, i zażądał, aby przyniesiono do obozu Arkę Przymierza. Kiedy Filistyni zorientowali się, że Arka Boża znajduje się w zasięgu ich ręki, napadli na obóz Izraelitów, zabili kolejne 30000 wojowników oraz zabrali Arkę Przymierza. Wszystko to stało się zgodnie z przepowiednią Boga, zapisaną w Księdze Samuela 2,30-35.

501. Samuel był ostatnim sędzią Izraelitów, zanim Saul został namaszczone na króla. Samuel miał do spełnienia specjalną rolę w jednej z bitew, podczas której Bóg ukazał swą nieprzerwaną wierność Izraelowi. Samuel zgromadził wszystkich Izraelitów w Mispa (1 Sm 7,6-8). Filistyni usłyszeli, że wszyscy Izraelici zgromadzili się w jednym miejscu, więc władcy Filistynów wyruszyli przeciw nim. Samuel wziął jedno jagnię ssące, złożył je Bogu w ofierze i wołał do Pana w sprawie Izraela, a Pan go wysłuchał. Bóg obiecał zaopiekować się Izraelem. W tym dniu Bóg przez potężną burzę wywołał panikę wśród wojsk filistyńskich. Mężowie izraelscy wyruszyli z Mispa i puścili się w pogoń za Filistynami, po czym wycięli w pień wojska filistyńskie.

502. Saul był pierwszym królem Izraelitów. Pan przebywał w jego sercu i uczynił go prawdziwym przywódcą swojego ludu. Zanim Saul został oficjalnym królem, ale już po tym, jak został na niego namaszczone, Bóg pokazał swojemu ludowi, że jest z Saulem. Kiedy Ammonici oblegali miasto Jabesz w Gileadzie, jedno z ważniejszych miast izraelskich, mieszkańcy podnieśli głos i płakali. Zamiast podjąć się walki, starsi z Jabesz poprosili Ammonitów o siedem dni na rozesłanie wici po całym kraju izraelskim i jeśli nie znalazłby się nikt, kto zachciałby im pomóc, zamierzali się poddać. Kiedy Saul usłyszał o zamiarach Starszych, „opanovał Saula Duch Boży, gdy słuchał tych słów, i wpadł w wielki gniew” (1 Sm 11,6). Saul zażądał, aby wszyscy Izraelici ruszyli przeciw Ammonitom, i w rezultacie zgromadził 300 000 wojowników. Wycięli oni Ammonitów w pień. W Biblii zapisano, że „pozostali [Ammonicy] rozpierzchli się tak, że dwóch razem nie zostało” (1 Sm 11,11).

503. Jonatan, syn króla Saula, także odnosił sukcesy w bitwach. Wraz ze swoim giermkim wspinał się na skałę, aby spotkać się z filistyńskimi przeciwnikami, po tym kiedy stwierdził, że „Pan oddał ich w ręce Izraela” (1 Sm 14,12). We dwójkę zabili około 20 żołnierzy na powierzchni nie większej niż pół akra. Ten atak był dopiero zaczątkiem drugiego ataku, który nastąpił po wybuchu paniki pośród Filistynów. Wojska przeciwników Izraela były tak przerażone, że jeden żołnierz kierował miecz przeciwko drugiemu i Filistyńczycy pozabijali się nawzajem! Ponownie Bóg pokazał swoją wierność Izraelowi, wygrywając dla nich kolejną bitwę.

504. Dawid pokonał Goliata, ponieważ ten filistyński olbrzym „uragał wojskom Boga żywego” (1 Sm 17,36). Dawid powiedział, że Bóg odda tego „nieobrzeszanego Filistyna” w ręce Izraela, gdyż Bóg był ze swym ludem. Dawid, młody pasterz, z łatwością pokonał Goliata przy użyciu tylko pięciu gładkich kamieni ze strumienia i procy jako jedynej broni. Dawid tak łatwo pokonał Goliata, ponieważ był pewien, że brał udział w walce Boga. Izrael cały czas przekonywał się, że jeśli lud ufa Bogu i wykonuje wszystko zgodnie z Bożą wolą, jego wrogowie nie mają żadnej szansy.

505. Dawid utracił przychylność Saula i musiał uciekać, aby ratować swoje życie. Kiedy mieszkał w jaskiniach i uciekał od jednego miasta do drugiego, usłyszał, że Filistyni atakują izraelską miejscowość Keila. Pomimo tego, że Dawid nie musiał iść na ratunek mieszkańcom Keili i miał przy sobie jedynie nieliczną garstkę wojowników, poradził się Pana, czy powinien iść do Keili i walczyć z Filistynami. Bóg odpowiedział, dając mu przyrzeczenie, iż „wyda Filistynów w jego ręce” (1 Sm 23,5). Dawid oraz jego ludzie ocalili mieszkańców Keili, uprowadzili ich trzody, zabijając wielu filistyńskich żołnierzy. Dawid i jego wojownicy odnieśli sukces, ponieważ bezustannie próbowali wypełniać wolę Pana i byli posłuszni Jego rozkazom.

506. Dawid w końcu osiedlił się w krainie Filistynów, aby schronić się przed zakusami Saula na jego życie. Pewnego razu, kiedy Dawid i jego ludzie mieli zamiar walczyć wraz z Filistynami przeciwko Izraelowi, Amalekici najechali na Nageb i na Siklag, które były schroniskami Dawida, zabrali do niewoli kobiety i dzieci, które tam przebywały, oraz splądrowali osady, zanim ostatecznie je spalili. Dawid i jego ludzie byli zdruzgotani, ale ponownie zwrócili się ku Bogu. Bóg zapewnił Dawida, że odniesie sukces, więc ten wielki wojownik udał się w pościg za Amalekitami. Bóg sprawił, że cała drużyna wpadła w jego ręce, a Izraelici odzyskali wszystko, co stracili - nikt nie zginął, ani najmniejszy, ani największy, ani synowie, ani córki, ani też nie zginęło nic z tych wszystkich rzeczy, które zabrali Amalekici! (1 Sm 11,11).

507. Filistyńczycy zostali ostatecznie rozgromieni, kiedy król Dawid pod przewodnictwem Boga zwyciężył ich w pierwszej bitwie, którą stoczył na Boże polecenie. Stało się to krótko po tym, jak Izraelici odzyskali Jerozolimę z rąk Jebusytów i uczynili ją Miastem Dawidowym.

508. Jeden z najbardziej interesujących powodów do bitwy można znaleźć w Drugiej Księdze Samuela w rozdziale 10. Król Dawid wysłał za pośrednictwem swych sług słowa pociechy do Chanuna, króla Ammonitów, kiedy zmarł jego ojciec, ponieważ Ammonci żyli w pokoju z Izraelem. Ale słudzy Dawida zostali poniżeni w następujący sposób: zgolono każdemu z nich połowę brody, obcięto im szaty do połowy, aż do pośladków (w taki sposób poniżano się jeńców wojennych) i odesłano z powrotem. Zgolenie brody uważane było za

największą z możliwych zniewag. Izraeleccy golili brody jedynie na znak najgłębszej żałoby. Ammonici wiedzieli, że Dawid nie pozostanie obojętny na takie zniewagi, tak więc zwołali większą ilość wojska, aby przygotować się do walki z Izraelem, ale Bóg zbawił swój lud i sprawił, że wszystkie zagrażające mu narody zostały poddane Izraelowi, i zapanował pokój.

509. Oczywiście w bitwach ginęło wielu ludzi, i to po obu stronach walczących wojsk. Nie dało się uniknąć strat i królowie, którzy decydowali się na bitwy, doskonale o tym wiedzieli. Dawid wiedział, jak łatwo jest zginąć w walce. Dlatego też specjalnie wysłał Uriasza, męża Batszeby, na pierwszą linię walki, aby ten niewinny człowiek został zabity, a cudzołóstwo Dawida i Batszeby pozostało tajemnicą. Uriasz był lojalnym żołnierzem, więc nie przeciwstawiał się rozkazom i stawiał się tam, dokąd był posłany. Bóg wiedział, co uczynił Dawid, i nie pozwolił, żeby ten grzech pozostał bez kary (dziecko, które urodziło się Batszebie i Dawidowi, zmarło). Bóg nieustannie demonstrował świadomość duchowej kondycji Izraela.

510. „Dwadzieścia cztery palce”. Jeden z tych, który podniósł swoją rękę na Izrael miał dwanaście palców u rąk i dwanaście palców u nóg. Także czterech potomków Rify, najprawdopodobniej czterech gigantów, stanęło do walki z Izraelem (2 Sm 21,20-22). Wszyscy oni byli Filistynami, których Bóg oddał w ręce Izraela.

511. Przed bitwami często modlono się do Boga o ratunek. Jeden z Psalmów Dawidowych opisuje żal i smutek spowodowany przez podążających za Dawidem wrogów. Psalm 54 jest przykładem modlitwy o ratunek i ocalenie: „Boże, wybaw mnie, w imię swoje, swoją mocą broń mojej sprawy! Boże, słuchaj mojej modlitwy, nakłoń ucha na słowa ust moich! Bo powstają przeciwko mnie cudzoziemcy, a gwałtownicy czyhają na moje życie; nie mają Boga przed swymi oczyma. Oto Bóg mi dopomaga, Pan podtrzymuje me życie” (Ps 54,3-6).

13. Poprzez poezję, pieśń i lament

512. Księgi poetyckie. Księga Hioba, Księga Psalmów, Księga Przysłów, Mądrość Syracha (Eklezjastyk) oraz Pieśń nad Pieśniami to biblijne księgi poetyckie. Czasem księgi te są również nazywane księgami mądrościowymi. Wszystkie są przykładem na to, jak bardzo Izrael pragnął łączyć się z Bogiem poprzez modlitwy i oddawanie uwielbienia. Pomimo tego, że Hebrajczycy byli bardzo obficie przez Boga błogosławieni, cierpieli też oni z powodu wielu trudności i często błagali Boga o okazanie im litości. Ich modlitwy zostawały wysłuchane, a wtedy Hebrajczycy wysławiali Boga za Jego wierność.

513. Poezja hebrajska jest bardzo żywa i obrazowa. Takt i rytm poezji hebrajskiej w pewnym stopniu gubi się w przekładzie, ale ocalone zostają konkretne obrazy i głębokie emocje. Pięć poetyckich ksiąg biblijnych różni się od pozostałych nie tylko stylem. Zmienia się także tematyka. Głównym tematem tych ksiąg jest mądrość, dlatego też nazywane są one „biblijnymi księgami mądrości”.

514. Księga Hioba jest zarówno księgą lamentacyjną, jak i księgą dziękczynną. Kiedy tylko pojawia się w naszych umysłach to trudne pytanie: „Dlaczego dobrym ludziom przytrafiają się złe rzeczy?”, Hiob jest pierwszą osobą, jaką mamy na myśli. Szatan używa Hioba, aby spróbować udowodnić Bogu, że bez Bożej troskliwej opieki nad Bożym ludem ludzie szybko upadają. Szatanowi nie powiodły się jego zamierzenia. Pomimo tego, że wiele złego przytrafiło się Hiobowi, nie przeklinał on Boga ani też nie odwracał się od trudności,

jakie napotykał. Tak jak jest napisane w Księdze Hioba: „Dobro przyjęliśmy z ręki Boga. Czemu zła przyjąć nie możemy?” (Hb 2,10).

515. w Biblii nie napisano, że Hiob był Hebrajczykiem, nie był on również królem, ale Księga Hioba jest stawiana w jednym szeregu z poetycką Księgą Psalmów króla Dawida i Pieśnią nad Pieśniami króla Salomona. Uważa się, że Hiob mieszkał na Pustyni Arabskiej, gdzieś pomiędzy Babilonem i Ziemią Świętą, w czasie, kiedy Żydzi przebywali na wygnaniu. Tak więc Księga Hioba powinna znajdować się w kanonie biblijnym w pobliżu Księgi Wyjścia!

516. Bóg bardzo cenił wierność Hioba i pomimo tego, że Ojciec Niebieski pozwolił Szatanowi niszczyć wszystko, co należało do Hioba, i w końcu zranić jego samego, Bóg nie oddał wszystkiego Szatanowi. Życie wieczne Hioba nie podlegało żadnej dyskusji. Bóg powiedział: „A zwróciłeś uwagę na sługę mego Hioba? Bo nie ma na całej ziemi drugiego, kto by był tak prawy, sprawiedliwy, bogobojny i unikający grzechu jak on” (Hb 1,8). Bardzo trudno jest znaleźć odpowiedź na pytanie, dlaczego Bóg chciał, żeby jego dzieci przechodziły przez takie trudności. Takie same pytania miał Hiob.

517. Dlaczego Bóg dał szatanowi taką szansę? Szatan oskarżył Boga o to, że Bóg jest zbyt lekkomyślny. Szatan, ten wielki oszust, twierdził, że Hiob był prawy i „wierny” jedynie dlatego, że taka postawa pomagała mu w osiągnięciu Bożych błogosławieństw. Jednym słowem, podważył pobożność zbawionego człowieka. Jeśli szatan byłby w stanie udowodnić, że pobożność Hioba była naprawdę jedynie samowybawianiem się od grzechu, wtedy odkupienie byłoby niemożliwe. Szatan chciał udowodnić, że tak właśnie było w przypadku Hioba i że plan Boga był pełen wad. Bóg pozwolił szatanowi męczyć Hioba trudnościami, ponieważ tylko w ten sposób mógł uciszyć szatana i jego oskarżenia. Niemniej jednak Bóg miał nad wszystkim kontrolę - Bóg zawsze decyduje, jak daleko szatan może się posunąć.

518. Hiob pozostał wierny Bogu. Przyjaciele Hioba powtarzali mu, że jego grzech był przyczyną wszystkich problemów i że Bóg nie pozwoliłby mu tak cierpieć, gdyby Hiob był rzeczywiście wierny Bogu. Jego własna żona powiedziała mu, żeby przeklął Boga, po czym zmarła. Hiob pozostał sam na sam ze swoimi myślami, ale nie odwrócił się od Boga. Płakał na głos, ponieważ czuł się wygnany od Boga, beształ Go za to, że jest niesprawiedliwy, i przeklinał dzień, w którym się narodził, jednak nigdy nie przeklinał Boga. To, co bolało Hioba najbardziej, to fakt, że Bóg się od niego odwrócił - jest to znak, że nie powinniśmy bać się żadnego ziemskiego bólu ani nieszczęścia, ale bólu duchowego spowodowanego odłączeniem się od naszego Niebieskiego Ojca.

519. Hiob został wysłuchany przez Boga. Wspaniałe jest to, co Bóg mówi swojemu dziecku w rozdziałach od 38 do 42 Księgi Hioba. Suwerenna władza Boga jest mocno ustanowiona, przyjaciele Hioba zostają zbesztani za ich brak wiary, relacja Boga i Hioba jest całkowicie odnowiona, a sam Hiob w drugiej połowie swojego życia dostaje od Boga nawet więcej błogosławieństw niż wcześniej.

520. Psalmy. Żydzi i Chryścijanie dzielą się Starym Testamentem. Księga Psalmów jest księgą, którą dzielą się najbardziej intensywnie i najbardziej emocjonalnie. Żydzi znają na pamięć wiele psalmów i wiele indywidualnych wersów zapisanych w Księdze Psalmów. Jezus często cytował psalmy i nawiązywał do nich. Marcin Luter nazwał Księgę Psalmów „Biblią w miniaturze”. 150 „Zdrowaś Maryjo”^w modlitwie różańcowej to odpowiednik 150 psalmów.

521. Księga Psalmów jest zapisem zarówno radości, jak i udręku ludu Bożego. Psalmi są ponadczasowe i do dziś ukazują, co to znaczy być Bożym dzieckiem: „Śpiewajcie Panu psalm, wy, co Go miłujecie, wychwalacie Jego świętą pamiętkę! Gniew jego bowiem trwa tylko przez chwilę, a Jego łaskawość - przez całe życie" (Ps 30,5-6).

522. Dawid był nie tylko wielkim wojownikiem, ale również muzykiem, który grał na ośmiostrunowym instrumencie podobnym do współczesnej harfy, znanym jako lira. Był również wielkim poetą, który skomponował około połowy psalmów zawartych w Księdze Psalmów. W swych psalmach używał wielu opisów zwierząt, ptaków oraz roślin, aby stworzyć poetyckie obrazy. Jego pieśni były pełne zarówno lamentu, jak i dziękczynienia. Pieśni te były osobistymi modlitwami Dawida do Pana.

523. „Gdybym miał skrzydła jak gołąb, to bym uleciał i spoczął” (Ps 55,7). Dawid, przygnieciony licznymi obowiązkami, musiał pragnąć ucieczki od swoich zobowiązań. Mógł on użyć obrazu jakiegokolwiek ptaka w swej pieśni, aby wyrazić swoje pragnienie ucieczki, jednakże wybrał gołębia. Dawid, zanim został królem, był pasterzem. Wiedział, że pomimo tego, iż prawie każdy ptak potrafi latać, gołąb umie odlecieć z ogromną mocą i szybkością i lecieć tak przez długi czas.

524. Najkrótszy psalm (117) to tylko dwa wersety, natomiast najdłuższy psalm, Psalm 119, ma 176 wersetów i jest dłuższy niż niektóre księgi biblijne, takie jak na przykład Księga Abdiasza, Listy św. Pawła do Fdeмона czy też List św. Judy.

525. Księga Psalmów składa się z połączonych pięciu różnych ksiąg pieśni i poematów; wszystkie one opiewają naszą relację z Bogiem:

- Księga 1 Psalmi 1-41,
- Księga 2 Psalmi 42-72,
- Księga 3 Psalmi 73-89,
- Księga 4 Psalmi 90-106,
- Księga 5 Psalmi 107-150.

526. Wszystk o wskazuje na to, że tę kolekcję poezji zaczęto komponować, chcąc z niej zrobić księgę hymnów, której można by używać podczas uroczystości w świątyni w Jerozolimie. W całej księdze bezustannie napotykamy słowa takie jak *selah*, *maskil* oraz *miktam*. Słowa te miały za zadanie instruować tych, którzy recytowali bądź też śpiewali publicznie modlitwy zawarte w Księdze Psalmów.

527. Psalmi pokutne - taki tytuł nadano siedmiu psalmom, które wyrażają głęboki żal za grzechy. Są to Psalmi: 6,32,51,102,130 oraz 143. Autorstwo wszystkich poza dwoma przypisuje się królowi Dawidowi - najbardziej znanym psalmem skomponowanym przez króla Dawida jest Psalm 51, będący jego lamentem nad cudzołóstwem, które popełnił z Batszeba.

528. Psalmi prorocze są to starotestamentowe psalmi, które zawierają proroctwo o mającym przyjść Mesjaszu. Psalmi te były często cytowane przez Jezusa Chrystusa oraz pisarzy Nowego Testamentu, którzy pisali o Jezusie jako Mesjaszu. Są to Psalmi: 22,40,41,45,69, 72 oraz 118.

529. Psalmy dziękczynne śpiewane były przez żydowskich pielgrzymów, którzy podróżowali ze wszystkich stron Palestyny na święta do Jerozolimy. W pieśniach tych czytamy o wpatrywaniu się w szczyty pagórków, patrzeniu na mury Jerozolimy i obserwowaniu ogromnych grup ludzi, którzy gromadzą się tłumnie na modlitwach. Psalmy te kończą się okrzykiem niepohamowanej radości, kiedy pielgrzymi nareszcie docierają do bram Świątyni.

530. Poematy-akrostychy często spotyka się w literaturze żydowskiej. Psalm 119, najdłuższy rozdział w Biblii, jest właśnie poematem-akrostychem, w którym każdy wers zaczyna się od kolejnej litery hebrajskiego alfabetu. Psalm 112 jest również psalmem-akrostychem. Był to nie tylko wybieg poetycki, ale również bardzo dobry chwyt mnemotechniczny, ponieważ łatwiej było zapamiętać taki poemat.

531. Wiedząc to wszystko, Salomon wymyślił ponad trzy tysiące przysłów i napisał ponad tysiąc pieśni. Część jego dorobku ocalała do dziś w Księdze Przysłów i w Pieśni nad Pieśniami. Salomon, syn Dawida, był ulubieńcem Boga. Bóg obdarzył go ogromną mądrością, jednakże i Salomon oddalił się od Boga. W jego pismach odnajdziemy ślady jego osobistej drogi powrotu do Boga.

532. Księga Przysłów. Niektóre z przysłów połączone są w pełne znaczenia sekwencje, podczas gdy inne są niezależne i konieczne **jest**, aby czytelnik sam je „odpakował”. Pierwsze rozdziały Księgi Przysłów zawierają długie i skomplikowane przysłowia, które rozwijają się z jednego wersetu na drugi. Krótsze przysłowia umieszczono w rozdziale 10 i w rozdziałach późniejszych. Przysłowia nie pozostawiają żadnych wątpliwości, co jest dobre, a co złe.

533. Prośba o dar mądrości kilkakrotnie powtarza się w pierwszych dziesięciu rozdziałach Księgi Przysłów. Salomon, który otrzymał od Boga ogromną mądrość, powiada w rozdziale 8 w wersecie 22 Księgi Przysłów, że mądrość była pierwszą rzeczą, jaką stworzył Bóg. Salomon zawsze używa rodzaju żeńskiego, pisząc o mądrości: „Mądrość służące odeszła i woła” (Prz 9,3).

534. Salomon był najmądrzejszym człowiekiem, który kiedykolwiek żył na ziemi; „mądrość Salomona przewyższała mądrość wszystkich ludzi” (1 Kri 5,10). Bóg zapytał się Salomona, czego pragnie najwięcej na świecie, a Salomon odpowiedział, że pragnie mądrości, aby mógł lepiej przewodzić ludowi Izraela. Mądrość Salomona nie miała sobie równej nigdzie na świecie, a ludowi izraelskiemu żyło się bardzo dobrze pod jego rządami. Salomon zbudował nawet przepiękną świątynię, ale niestety wielu Izraelitów, w tym i sam Salomon, wkrótce zaczęli składać ofiary bożkom. Bóg zgromadził armię, aby walczyć z Salomonem i jego ludem, ale zdecydował, że nie odbierze Salomonowi tronu. Bóg ocalił Salomona ze względu na jego ojca, Dawida. Jednak Izrael upadł podczas rządów syna Salomona, Roboama.

535. Księga Koheleta (Eklezjastesa). Jeśli Księgę Hioba czyta się jak fascynującą sztukę, Księgę Psalmów jak zbiór poezji, Księgę Przysłów jak zbiór maksym, to Księgę Koheleta czyta się jak esej albo przemyślenia starego, doświadczonego człowieka. Tematem tej księgi jest marność życia. Księga ta stawia takie samo pytanie jak Księga Hioba, ale zadaje je z innej perspektywy: Jeśli wszechświatem rządzi moralny Bóg, dlaczego nie wszystko ma sens?

536. Niektórzy badacze uważają, że autorem Księgi Koheleta był Salomon. Salomon miał problemy z napisaniem Księgi Koheleta, ponieważ nie mógł zrozumieć, jaki cel kryje się za

działaniami Boga, i w końcu doszedł do bardzo ciekawego wniosku. Zasadniczo Bóg stworzył życie dla swoich własnych celów, a nie dla celów człowieka. W rezultacie wszystkie obawy i pragnienia, które sprawiają, że człowiek bezustannie chce osiągnąć wciąż więcej w życiu - więcej pieniędzy, więcej szczęścia, więcej spokoju - powinny być kierowane do Boga, który najlepiej potrafi pomóc. Bóg ma kontrolę nad wszystkim, a człowiek powinien znać swoje ograniczenia.

537. „Bo człowiekowi, który jest Mu miły, daje On mądrość i wiedzę, i radość, a na grzesznika wkłada trud, by zbierał i gromadził, i potem oddał temu, który się Bogu podoba" (Koh 2,26). Salomon dochodzi do wniosku, że trzeba zaufać Bogu i że poświęcanie się niepotrzebnemu szukaniu rzeczy, których nie da się osiągnąć, nie jest sensem naszego życia. Salomon nazywa takie bezowocne życie bez nadziei „pogonią za wiatrem”.

538. Jaka jest konkluzja Mądrości Syracha? „Boga się bój i przykazań Jego przestrzegaj, bo cały w tym człowiek!" (Koh 12,13). Powinniśmy się cieszyć z tego, co otrzymaliśmy od Boga, żyć w Słowie, pracować ciężko i dobrze, starać się być prawymi ludźmi i radować się Bogiem oraz naszym z Nim związkiem!

539. Pieśń nad Pieśniami. Księga ta jest prostym i przystępnym Poematem miłosnym i erotycznym. Styl Pieśni nad Pieśniami przypomina styl egipskiej poezji miłosnej oraz arabskich pieśni weselnych, które chwalą piękno i urok panny młodej. Według tradycyjnej interpretacji, zarówno żydowskiej, jak i chrześcijańskiej, poematy zawarte w Pieśni nad Pieśniami przedstawiają miłość Jahwe do Izraela, a także ukazują, jak wielkie uznanie ma Bóg dla miłości między mężczyzną i kobietą oraz dla ich seksualności.

540. Niektóre z obrazów zawartych w Pieśni nad Pieśniami są tak odważne erotycznie, że chłopcom żydowskim nie wolno było czytać tej księgi, dopóki nie osiągnęli dojrzałości. Wielu ludzi podważało zasadność umieszczenia Pieśni nad Pieśniami w kanonie Pisma Świętego, ale przywódcy żydowscy zdecydowali przed wiekami, że jest to poemat alegoryczny - mężczyzna uwodzący kobietę jest opisem Boga podążającego za grzesznym Izraelem. W czasach średniowiecznych chrześcijańscy badacze Pisma sugerowali ponadto, że Pieśń nad Pieśniami reprezentuje również Chrystusa miłującego Kościół.

541. Pieśń nad Pieśniami" oznacza „najwspanialszą ze wszystkich pieśni" i opisuje „Boga bogów i Pana panów". Niektórzy sądzą, że księga ta została napisana przez Salomona, inni twierdzą, iż ta unikalna księga biblijna miała wielu różnych autorów.

542. Pomimo tego, że Pieśń nad Pieśniami stanowi relatywnie jedną z najkrótszych ksiąg biblijnych, jest to cała i w pełni ukończona księga. Najbardziej wyraźny w Pieśni nad Pieśniami jest głos ukochanej (czyli tej, która jest kochana - jak na przykład Izrael). W ciągu pięciu spotkań z ukochanym ukochana najpierw proszona jest o pierwszy pocałunek, a w końcu o całkowite intymne zbliżenie.

14. Przedstawiciele Boga

543. Księgi Proroków. Ta część Pisma Świętego Starego Testamentu składa się z siedemnastu ksiąg. Zaczyna się ona od Księgi Izajasza, a kończy na Księdze Malachiasza, która jest ostatnią księgą Starego Testamentu. Tak samo jak księgi poetyckie, również księgi proroków nie opisują dziejów Izraela, są one raczej komentarzem do ksiąg historycznych Starego Testamentu. Poza Księgą Hioba, większość ksiąg poetyckich łączona jest z królami,

którzy rządili Izraelem podczas dni jego świetności. Z kolei księgi proroków kojarzone były z czasem schyłku i upadku Izraela.

544. Prorocy i kapłani odgrywali bardzo ważną rolę we wczesnej historii Izraela, pomimo tego że imiona wielu proroków nie przetrwały w tytułach ksiąg biblijnych. Ci pobożni ludzie służyli jako posłańcy Boga dla ludu Izraela. Prorocy i kapłani otrzymywali od Boga rozkazy i wypełniali je.

545. Proroctwo w Starym Testamencie nie oznaczało przepowiadania przyszłości; był to raczej bardzo pilny komunikat, który prorocy otrzymywali od Boga i przekazywali ludowi Bożemu. Niektóre elementy proroctw hebrajskich zawierały element przepowiadania przyszłości, ponieważ zakładały, że zachowanie ludzkie na ogół pozostaje niezmiennie. Jednak większość proroctw dawała ludziom wybór i często zawierała w sobie opis przykrych konsekwencji, jakie miały nastąpić, jeśli Izraelici wybraliby nieposłuszeństwo Bogu. Proroctwa biblijne podkreślają sposób życia, który zapewnia szczęśliwą przyszłość, i ostrzegają przed zachowaniem, które może zagrozić szczęśliwej przyszłości.

546. Zarówno księgi najważniejszych proroków (takich jak Izajasz, Jeremiasz, Ezechiel i Daniel), jak i księgi proroków mniejszych (czyli „Dwunastu Proroków”) przedstawione są w Piśmie Świętym Starego Testamentu w kolejności chronologicznej. Nie znaczy to jednakże, że po okresie najważniejszych proroków nastąpił czas proroków mniejszych: żyli oni mniej więcej w tym samym czasie. Na przykład Ozeasz był prorokiem współczesnym Izajaszowi. Historycy datują upadek Jerozolimy na rok 586 p.n.e. Zakłada się więc, że księgi prorocze - zarówno księgi najważniejszych proroków jak i księgi proroków mniejszych - zostały napisane od 100 do 200 lat przed tym wydarzeniem.

547. Mojżesz powiedział, że Bóg wywyższy proroków takich jak on w przyszłych pokoleniach. Tak też Bóg uczynił. Prorocy nie posiadali władzy administracyjnej w odróżnieniu od królów. Nie mieli oni również swojego miejsca w przybytku ani nie brali udziału w świątynnych rytuałach, jak czynili to kapłani. Prorocy po prostu przekazywali słowa Boże, tak jak słyszeli je z ust Boga. W przeciwieństwie do pozycji królewskiej, czy też pozycji kapłańskiej, pozycja proroka nie była dziedziczna. Bóg indywidualnie wybierał swoich proroków.

548. Eliasz absolutnie ufał Bogu, do tego stopnia że kiedy król Ahab rozkazał swoim prorokom, aby czcili fałszywego boga Baala, Eliasz przepowiedział, że deszcz nie spadnie więcej na grzeszną ziemię. Trzy lata po tym, jak rozpoczęła się susza, kiedy Izrael dosłownie umierał z głodu, Eliasz zaproponował rywalizację pomiędzy nim a prorokami Baala, aby przekonać się, który z adresatów odpowie na ich modlitwy. Ludzie powrócili do prawdziwego Boga, kiedy ujrzeli, że zalany deszczem ołtarz stanął w płomieniach.

549. Eliasz był jednym z dwóch ludzi, którzy nie umarli jak pozostali. Był naprawdę wyjątkowym prorokiem Boga. Drugi człowiek, który nie umarł, to Henoch, człowiek, który spacerował z Bogiem. Eliasz został zabrany do nieba w rydwanie ognia. Zanim to się stało, wyznaczył na następcę swojego sługę i ucznia Elizeusza.

550. Niezbyt lubiani ludzie. Prorocy Izraela nie byli ludźmi, których z ochotą zaprosiłbyś na przyjęcie. Demaskowali zło, korupcję oraz niemoralność. Byli oni także osobami, które przynosiły „złe” wieści, więc zasadniczo Izraelici starali się unikać spotkania z nimi.

551. Na czele. W czasie, kiedy Królestwo Jerozolimy zaczęło się dzielić, centrum zainteresowania autorów biblijnych przenosi się z dziejów królów na historie „proroków”, czyli tych, którzy przemawiali z ramienia Pana, otrzymawszy boskie przekazy poprzez sny albo wizje. Prorocy próbowali dawać rady - zwykle bez większego rezultatu - władcom oraz ludowi Izraela i Judy. Stali się bardzo istotnymi postaciami w Biblii, ważniejszymi nawet od izraelskich władców, głosząc Słowo Boże całemu narodowi.

552. W żydowskiej historii, prawie i teologii Ezdrasz jest postacią o wielkim znaczeniu. Niektórzy hebrajscy badacze Biblii klasyfikują go zaraz za Mojżeszem, jako prawodawcę i proroka. Wielu badaczy uważa Ezdrasza za drugiego (po Mojżeszu) przywódcę narodu żydowskiego. Ezdrasz nie tylko przywrócił Prawo oraz praktyki religijne w świątyni, ale również wymógł na żydowskich mężczyznach, żeby ci pozbyli się swoich cudzoziemskich żon i dzieci z nich zrodzonych. Ezdrasz komentuje gorzko ich zachowanie tymi oto słowami: „Oni wszyscy wzięli za żony kobiety obcoplemienne” (Ezd 10,44).

553. Ozeasz jest uważany za pierwszego z tak zwanych proroków mniejszych. Takie usytuowanie tej księgi w Starym Testamencie zależy prawdopodobnie od tego, że zarówno Księga Ozeasza, jak i księgi innych proroków mniejszych są relatywnie krótkie w porównaniu z innymi księgami Starego i Nowego Testamentu, takimi jak na przykład Księga Jeremiasza, Izajasza czy Ezechiela. Zgodnie z historycznymi datami dotyczącymi działalności Ozeasza, jego działalność rozpoczęła się wkrótce po rozpoczęciu działalności Amosa. Obaj prorocy działali przed upadkiem Jerozolimy w roku 586.

554. Gomer, rozwiła żona Ozeasza, jest symbolem ludu Bożego, który odwrócił się od Boga i zszedł na ścieżki nierządu. Bóg powiedział Ozeaszowi, aby ten wziął sobie za żonę kobietę uprawiającą nierząd, w celu jeszcze silniejszego ukazania prawdy, jaką Ozeasz miał przekazać Izraelitom. Izrael stał się buntowniczy i dziki, zaczął czcić innych bogów. Lud Boży pod żadnym względem nie mógł tak czynić, jednak pomimo tego, że Bóg był bardzo zły na swoje dzieci, nie przestawał ich kochać. Ozeasz w podobny sposób postępował z Gomer. Ilekroć Gomer zdradzała swojego męża i wracała do nierządu, Ozeasz, prorok Boży, miał sprowadzić ją ponownie do domu i ponownie kochać.

555. Wiadomość, jaką Ozeasz przekazał Izraelitom, zawarta była nawet w imionach trójki dzieci, które Gomer mu urodziła. Ozeasz nadawał im imiona, które odzwierciedlały uczucia Boga do Izraela. Dzieci Gomer symbolizowały rezultat grzechów, które nieustannie popełniał Izrael oddalający się od Boga. Także Gomer nie była wierna swojemu mężowi, a jej dzieci były owocem cudzołóstwa. Bóg powiedział Ozeaszowi, żeby ten nazwał dzieci w tej oto kolejności: Jizreel, co znaczy „Bóg sieje”; Lo-Ruchama, które oznacza „ta, dla której nie ma miłosierdzia”; oraz Lo-Ammi, co znaczy „nie-mój-lud”.

556. Bóg chce, żeby Jego lud odpokutował za grzechy. Bóg uważa, że Izrael jest jego własnością i chce nazywać Dzieci Izraela „swoimi dziećmi”, „ukochanymi dziećmi” oraz „swoim ludem”. Pomimo tego, że Gomer bezustannie cudzołoży, Bóg mówi Ozeaszowi, żeby ten nie żądał rozwodu. Bóg zawsze nakazuje mu, żeby pogodził się ze swoją żoną, przyprowadził ją z powrotem do domu, pokochał ją jeszcze raz. Przykład Ozeasza jest symbolem tego, co Bóg bezustannie robił dla swojego ludu. W końcu Bóg skarże swój grzeszny lud na wygnanie, aby zaczął Go słuchać i żałować za grzechy, jednak Bóg nigdy nie zapomniał o Izraelu ani też nie przestał go miłować.

557. Prorok Amos był pierwszym prorokiem, którego słowa zapisano podczas jego życia. Amos działał w latach 793-740 p.n.e. Podczas gdy Ozeasz głosił Bożą łaskę, miłość i wybaczenie dla Bożego ludu, Amos mówił o Bożej sprawiedliwości i Bożym sądzie.

558. Izrael czcił Boga tak, jak czcili Go poganie - święte ołtarze, a nawet świątynie pełne były pogańskich dodatków. Wiara ludu Bożego stała się powierzchowna: Izraelici wykonywali wszystkie obrzędy, jakie nakazał im sprawować Bóg, po czym żyli według własnego uznania. W rezultacie Izraelici żyli niemoralnie, odmiennie od tego, jak było dawniej. Dlatego też Amos głosił kazania na temat prawdziwej pobożności oraz sprawiedliwości społecznej.

559. Micheasz żył w czasach po śmierci Amosa i Ozeasza. Prorokował na temat przyszłego króla, który narodzi się w Betlejem. Micheasz wypatrywał tego czasu, ponieważ współcześni mu królowie bezustannie wiedli lud Izraela ku oddawaniu czci idolom i innym grzechom.

560. Imię Nahum oznacza „pocieszenie”. Księga Nahuma została napisana dla Judei jako księga pocieszenia głosząca szybki upadek i zniszczenie Niniwy. Niniwa była stolicą Asyrii, która zajęła północną część Królestwa Izraela. Mieszkańcy Judei obawiali się, że i oni padną łupem Asyryjczyków, którzy byli bardzo brutalnym ludem, znanym z okrutnego sposobu prowadzenia wojen.

561. Księga Nahuma pokazuje, że Bóg jest władcą suwerennym wszystkich narodów, nie tylko narodu Izraela. Przyszłość Asyrii, Babilonu, Rzymu oraz Izraela znajdowały się w rękach Boga. To, że Bóg pozwolił, aby Babilończycy zajęli Judeę, a Asyryjczycy najechnali Izrael, było częścią Bożego planu w stosunku do Jego ludu.

562. Najdłuższa księga prorocka w Starym Testamencie, Księga Izajasza, odegrała bardzo ważną rolę w religii chrześcijańskiej i czasami nawet nazywa się ją „piątą Ewangelią”, ponieważ tak wiele prorocत्व z tej księgi wypełniło się w życiu Jezusa. Księga ta miała również ogromny wpływ na język, którym porozumiewamy się codziennie.

563. Wiele znanych powiedzeń pochodzi właśnie z Księgi Izajasza. Poza tym, że Księga Izajasza zainspirowała Handla do napisania przepięknej muzyki, dostarczyła ona też wyrażen często używanych w mowie potocznej:

- „Biały jak śnieg”,
- „Miecze przekują na lemieszce”,
- „Naród kroczący w ciemnościach”,
- „Cielę i lew paść się będą pospołu”,
- „Ci, co zaufali Panu, odzyskują siły, otrzymają skrzydła jak orły”,
- „Nie lękaj się, bo ja jestem z tobą”,
- Jak baranek na rzeź prowadzony”.

564. Pieśni Sługi Pańskiego są to fragmenty Pisma Świętego opisujące niewinnego człowieka, który znosi ogromny ból (Księga Izajasza 42; 49; 50; 52). Wielu żydowskich uczonych w piśmie nie wiedziało, jak interpretować te fragmenty i jak powiązać je z obrazami zapowiadanego Mesjasza, który miał przyjść jako potężny król. Jednakże chrześcijanie od samego początku identyfikowali te fragmenty z Jezusem Chrystusem, który cierpiał za grzechy ludzkości.

565. Księga Jeremiasza jest najdłuższą księgą w całym Piśmie Świętym i zawiera największą ilość słów. Prorok Jeremiasz nie był popularny, ponieważ jego proroctwa zapowiadały zniszczenie Judei i różniły się diametralnie od proroctw fałszywych proroków, którzy zapewniali lud Boży, że nie było żadnych kłopotów, że Bóg był zadowolony z ich zachowania i że zawsze panować będzie pokój. Jednak przez Jeremiasza Bóg pokazywał, że za brak posłuszeństwa czeka Żydów ciężki sąd, ale nawet kara Boża ma swoje granice. Izrael miał dostać się w ręce Babilonu, ale tylko na określony czas - siedemdziesiąt lat. Bóg nie miał zamiaru opuszczać swojego ludu.

566. Jeremiasz znany jest również jako „płaczący prorok”. Księga Jeremiasza ukazuje, że nawet prorocy mieli trudności ze swoimi relacjami z Bogiem. W rozdziale 4 Księgi Jeremiasza prorok krzyczy do Boga: „Moje łono, moje łono! Wić się muszę w boleściach. Ściany mego serca! Burzy się we mnie serce - nie mogę milczeć!” (Jer 4,19). Jeremiasz - kiedy był sfrustrowany - stawał się szczery w stosunku do Boga: kilka razy podawał w wątpliwość zamiary, jakie Bóg miał wobec niego czy wobec Jego ludu, a także wierność Boga wobec Jego ludu. Ale mimo tego Bóg użył Jeremiasza do swoich celów i uczynił z niego wielkiego proroka.

567. Uważa się, że Habakuk był prorokiem żyjącym w czasach Jeremiasza. Habakuk nie mógł pogodzić się z tym, że Bóg miał zamiar oddać Izraelitów w ręce bezbożników z Babilonu, nawet jeśli zasłużyli sobie na to swoim zachowaniem. Bóg był wierny swojemu prorokowi i zapewnił Habakuka, że powinien Mu zaufać, On bowiem zna odpowiedź na wszystko.

568. Przypuszcza się, że Lamentacje zostały napisane przez proroka Jeremiasza. Interesujące jest to, że hebrajski tytuł Lamentacji to *eykah*, co znaczy „Jak...!”. Lamentacje opisują straszliwy upadek Jerozolimy, Świątyni oraz wygnanie mieszkańców Judy do niewoli babilońskiej. Jerozolima została zniszczona w roku 586 p.n.e. Lamentacje zostały napisane wkrótce po tym wydarzeniu.

569. Lamentacje są pełnym rozpaczem opisem wszelkiego zła, które spadło na Izraelitów jako kara za to, że odwrócili się od Boga. Jest to jedyna księga w kanonie Pisma Świętego, która składa się *tylko i wyłącznie* z lamentów. Jednak pomimo tego, że księga ta rozpoczyna się płaczącym lamentem, kończy się żalem za grzechy płynącym z głębi serca, w którym powinien pograć się ukarany naród. Autor tej księgi jasno opisuje, że pomimo tego, iż to Babilon zniszczył Jerozolimę i wziął lud izraelski do niewoli, był on tylko narzędziem w ręku Boga, który zniszczył główne miasto swojego ludu i pozwolił na to, by Jego lud dostał się w niewolę.

570. Ostatnie wersety Lamentacji szczegółowo pokazują, jak Izrael zareagował na sąd Boży: „Nawróć nas, Panie, do Ciebie wrócimy. Dni nasze zamień na dawne! Czyżbyś nas całkiem odtrącił? Czy tak bardzo się na nas gniewasz?” (Lm 5,21-22).

571. Ezechiel żył na wygnaniu w Babilonie po upadku Jerozolimy. Jego proroctwa skierowane były do ludu, który przebywał wraz z nim na wygnaniu od roku 596 p.n.e. Ezechiel otrzymał od Boga również bardzo osobiste i bardzo trudne proroctwo, które miało bezpośredni wpływ na jego pracę. Bóg powiedział swojemu prorokowi Ezechielowi, że jego żona wkrótce umrze. Bóg polecił Ezechielowi, żeby nie rozpaczał otwarcie po starciu swojej żony, tak jak Izrael miał nie rozpaczać po świątyni, którą stracił.

572. Bóg stawiał swoich proroków przed wieloma trudnymi próbami, tak samo jak wystawiał na próbę Izrael podczas niewoli babilońskiej. Prorocy uosabiali głos Boga i przebywali z ludźmi, aby im obwieszczać, co Bóg ma im do przekazania, nawet podczas żaloby, wygnania i osobistego bólu. Prorocy również wydawali wyroki, które przekazywał im Bóg. Podczas pobytu w Babilonie Ezechiel opisał wyrok Boży na siedem różnych narodów.

573. Przekaz Ezechiela zawiera powtarzający się temat Izraela jako „narodu błogosławionego” oraz narodu oddzielonego. Kiedy Izrael przestał czcić jedyne Boga, stał się on narodem nieczystym i jako taki zbezcześcił świątynię, miasto oraz ziemię. Bóg zareagował na zbezczeszczenie, oddalając się od swojego ludu i pozwalając na zniszczenie wszystkiego, co podarował swojemu narodowi. Bóg nie miał innego wyjścia. Musiał zniszczyć to, co stało się nieczyste.

574. Księga Daniela jest uważana za księgę napisaną bardziej przez męża stanu niż proroka. W rezultacie żydowscy uczeni w piśmie nie zaliczają tej księgi do kanonu ksiąg proroczych. Niemniej jednak, ponieważ Daniel posiadał dar prorokowania, w Nowym Testamencie nazywany on jest „prorokiem” (Mt 24,15). W swych proroczych wizjach Daniel dostrzegał wiele symboli i często zapisywał je, nie próbując nawet doszukiwać się ich znaczenia i nie starając się ich zinterpretować.

575. Księga Daniela jest w dużej części księgą apokaliptyczną. Niezależnie od tego, czy wizje apokaliptyczne zapisane w Księdze Daniela powinny być interpretowane dosłownie, czy też symbolicznie, miały one służyć jako zachęta dla Izraela. Prorocy byli jedynymi ludźmi, którzy mogli porozumiewać się z Bogiem i przez których Bóg porozumiewał się ze swoim ludem. Bóg poprzez Daniela powiedział swojemu ludowi, że nastąpi koniec ich wygnania i że znów nastaną dobre czasy. Tematy przewodnie przepowiedni Daniela dotyczą głównie suwerennej władzy Boga. Podobne pojawiają się również w Apokalipsie św. Jana: „Nastało nad światem królowanie Pana naszego i Jego Pomazańca, i będzie królować na wieki wieków” (Ap 11,15; por. Dn 2,44; 7,27).

15. Wskazując na Chrystusa

576. Postać Jezusa może być postrzegana w Starym Testamencie przez pryzmat wielu postaci biblijnych, które są figurami Chrystusa. Na długo przed tym, zanim Jezus Chrystus narodził się w Betlejem, Bóg miał gotowy plan dla swojego Syna. Patriarchowie, prorocy oraz bohaterowie występujący w Starym Testamencie są związani z Chrystusem i wskazują na przyjście Mesjasza.

577. Innym słowem używanym w opisie „figur Chrystusa” jest słowo *typ*. Pomimo tego, że słowo to nie znajduje się w Piśmie Świętym, łączy się ono z ideą studiowania typów, czyli typologią. Wyraz *typ* wywodzi się ze starogreckiego *typos*, które tłumaczone jest jako figura albo cień. Biblijne typy są jednocześnie postaciami historycznymi i w tym samym czasie zwiastują pojawienie się innej osoby, wydarzenia albo faktu, który ma nastąpić w przyszłości.

578 „Pomimo tego, że Pismo Święte nie zawiera ilustracji ani też portretów postaci, jakie w nim występują, w ogólnie przyjętym znaczeniu ilustracji i portretu, jest ono wypełnione słownymi ilustracjami, a wszystkie te słowne ilustracje portretują główną Osobę. Tą Osobą jest Pan Jezus Chrystus, Syn Boży i Syn Człowieczy, Zbawiciel Grzeszników” - dr M. R. DeHaan

579. „I zaczynając od Mojżesza, poprzez wszystkich proroków, [Jezus] wykładał im [swoim uczniom], co we wszystkich Pismach odnosiło się do Niego" (Łk 24,27).

580. Adam jest pierwszym typem Chrystusa, jaki objawia nam Księga Rodzaju. Paweł wspomina ten właśnie portret Jezusa w Liście do Efezjan w rozdziale 5. Kiedy Adam pogrążony był w głębokim śnie, Bóg wyjął jedno z jego żeber i stworzył Ewę. Paweł porównuje chrześcijan do członków ciała Jezusa oraz do kości Jezusa. Mówi, że mężczyzna musi opuścić swoją rodzinę i połączyć się ze swoją żoną. „Tajemnica to wielka, a ja mówię: w odniesieniu do Chrystusa i do Kościoła" (Ef 5,32). Apostoł Paweł nawiązuje tu do wydarzenia, kiedy Jezus opuścił dom Boga, swego Ojca, by połączyć się ze swoją oblubienicą, Kościołem; Jezus został uśpiony jak Adam, z tym że sen Jezusa, który trwał trzy dni, został zakończony zmartwychwstaniem. Również tak jak Adam miał ranę w swoim boku, tak samo bok Chrystusa został przebit, ale w Jego krwi jest nasze zbawienie.

581. Abel, syn Adama i Ewy, również jest typem Jezusa Chrystusa. Abel był człowiekiem posłusznym i dokładnie wypełniał zalecenia Boga dotyczące składania Mu ofiar. W przeciwieństwie do swego brata Kaina Abel zawsze wybierał na ofiary najlepsze owce ze swojego stada. Ofiara składana przez Kaina była uboga, ponieważ Kain składał Panu w ofierze płody roli. Kain nie poświęcał swojego majątku w ofierze dla Pana i próbował zdobyć Jego łaskę przez pracę swych rąk, a nie przez ofiarę złożoną z głębokości serca. Abel zapowiadał Mesjasza, który miał całkowicie poddać się Bożej woli i żyć zgodnie z Bożymi przykazaniami, a który jednocześnie zostanie odrzucony i w końcu zabity przez własny naród za to, że był tak bardzo wierny Bogu. Tak jak Kain zabił Abela, tak samo Żydzi domagali się śmierci Jezusa.

582. Inny przykład na to, że Abel był figurą Chrystusa, to zawód Abela. Abel był pasterzem, pierwszym pasterzem, jakiego widział świat. Jezus mówił o sobie: Ja jestem dobrym pasterzem. Dobry pasterz daje życie swoje za owce"(J 10,11).

583. Również historia Noego i jego arki przywołuje interesujące analogie związane z Jezusem. Sama arka jest typem Chrystusa! Bóg przekazał Noemu dokładny plan budowy arki: od jej wymiarów do sposobu jej wykorzystania, aby uchronić Noego i jego rodzinę przez sędem, jaki Bóg wydał na resztę świata. W ten sam sposób Bóg zaplanował każdy najmniejszy szczegół planu, który miał wypełnić Jezus, aby zbawić lud Boży. Ani jeden szczegół tego planu nie był zależny od człowieka. Tak jak wielka łódź przyniosła ziemskie zbawienie Noemu, tak samo Chrystus przynosi wieczne zbawienie wszystkim, którzy w Niego wierzą. Jak arka miała jedno wejście, tak samo Chrystus jest jedynym wejściem do Boga - jest on jedynym sposobem, w jaki możemy uzyskać przebaczenie za nasze grzechy, i jedyną drogą, którą dotrzeć możemy do Ojca.

584. Bóg uczynił nas odpowiedzialnymi, tak samo jak uczynił odpowiedzialnym Noego. Kiedy Noe był bezpieczny w swojej arce, Bóg dał mu wiele obowiązków i uczynił go odpowiedzialnym za zwierzęta i ludzi, którzy znajdowali się na jego arce; Noe musiał utrzymywać wszystko w należytym porządku. Bóg wybawił Noego dzięki arce, tak samo my jesteśmy wybawieni w Jezusie Chrystusie. Bóg także daje nam obowiązki do wypełnienia: mamy opiekować się sobą nawzajem.

585. Izaak, syn patriarchy Abrahama, jest chyba najbardziej wyraźnym typem Jezusa Chrystusa. Tak jak Jezus został cudownie poczęty za sprawą Ducha Świętego w łonie Maryi, tak samo Izaak był cudownym dzieckiem podarowanym przez Boga Abrahamowi i Sarze,

kiedy ci byli już starymi ludźmi. Obaj synowie byli „dziećmi przyrzeczonymi”. Bóg powiedział Abrahamowi, że jego potomstwo będzie niezwykle liczne, a jednak Sara była bezpłodna aż do dziewięćdziesiątego roku życia. Narodzenie Izaaka było cudem i zapowiadało cudowne narodziny Jezusa, naszego Zbawiciela, przez Jego dziewiczą matkę.

586. Żądanie Boga, aby Abraham złożył w ofierze swojego syna Izaaka, jest kolejną zapowiedzią tego, w jaki sposób potoczy się ziemskie życie Jezusa Chrystusa. Bóg rozkazał Abrahamowi, aby ten złożył w ofierze swego jedyne go syna jako znak absolutnego posłuszeństwa przykazaniom otrzymanym od Boga. Tak jak Izaak niósł drewno na ołtarz, na którym miał być zabity, tak samo Jezus Chrystus na własnych ramionach niósł krzyż, na którym miał być ukrzyżowany. Jednak w przeciwieństwie do Jezusa Izaak nie został złożony w ofierze, ponieważ jedynie Chrystus może nas zbawić. Bóg dał Abrahamowi barana na ofiarę zamiast Izaaka, dzięki czemu Izaak został ocalony.

587. Jakub jest kolejnym patriarchą i typem Chrystusa. Słynna opowieść o tym, jak Jakub „ukradł swoje synowskie prawa”, nawiązuje do doświadczenia pierwszego i „drugiego Adama”. Tak jak Adam dostał pierwszy we władanie krainę, którą stworzył Bóg, tak samo Ezaw dostał we władanie krainę swego ojca, ponieważ był synem pierworodnym. Jednak Ezaw utracił swoje prawa syna pierworodnego, tak jak Adam stracił swoje prawa. Prawa Adama przeszły na „drugiego Adama”, Chrystusa. Tak samo prawa Ezawa przeszły na jego młodszego brata, Jakuba, który został wyznaczony na patriarchę Izraela mającego utrzymywać przymierze z Bogiem.

588. Józef, ukochany syn Jakuba, jest kolejną postacią biblijną, która bardzo wyraźnie zwiastuje przyjście Chrystusa. Józef był szeroko znany ze swoich zdolności do przepowiadania przyszłości, potrafił doskonale interpretować sny. Również Jezus umiał przepowiedzieć swoją własną przyszłość, co bezustannie rozsierdzało tych, którzy słuchali Jego przepowiedni. Faryzeusze byli bezustannie wzburzeni, słysząc to, co mówił Jezus, ponieważ uważali Jego słowa za świętokradcze. Bracia Józefa oraz ci, którzy czuli się obrażani przez przepowiednie Jezusa, to te same typy ludzi.

589. Tak jak Józef zwrócił się do swojego narodu (do swoich braci) i został odrzucony, tak samo i Jezus został odrzucony przez swój własny naród. Tak jak bracia Józefa zazdrościli mu jego przepięknej szary i zerwali ją z niego, zanim sprzedali go kupcom zdążającym do Egiptu, tak samo i Jezus został obdarty ze swoich szat, zanim został ukrzyżowany. Żołnierze rzucali kości o jego szaty, ponieważ były one ze specjalnie tkanego materiału, zbyt kosztownego, by rozerwać je na części.

590. Józef jest także wybawcą, zapowiedzią tego, co Chrystus zrobi dla wszystkich ludzi na ziemi. Wybawił swoich braci od śmierci głodowej. Jako wysoki urzędnik egipski był w stanie wybawić swoich braci od głodu. Jezus Chrystus jest również w stanie nas zbawić, ale tak jak bracia Józefa musieli się ukorzyć przed obliczem Józefa, prosząc o jego łaskę, tak i my musimy się ukorzyć i podejść do tego, co zrobił dla nas Chrystus, w odpowiedni sposób. Nie jesteśmy w stanie sami siebie zbawić, ponieważ Chrystus jest jedyną osobą, która może to uczynić. Józef ocalił swoich braci od głodu, ponieważ był jedyną osobą, która mogła to zrobić.

591. Również Mojżesz był wybawicielem. Bóg powołał Mojżesza, aby ten wywiódł wszystkich Izraelitów z niewoli egipskiej. Mojżesz był niezwykłym człowiekiem i jego postać wskazuje na Jezusa Chrystusa, jednak Mojżesza nie można traktować jako

ostatecznego zbawiciela. Jezus wybawia nas z naszego upadku i sprawia, że wszystkie nasze grzechy zostają wybaczone i zapomniane. Jezus wprowadza nas w nowy, bliski, niebiański związek z Ojcem. Mojżesz wywiódł zniewolony Izrael z obcej im ziemi. Tak jak Bóg powołał Mojżesza, tak samo powołał Jezusa.

592. Miłowałem Izraela, gdy był jeszcze dzieckiem, i syna swego wezwałem z Egiptu (Oz 11,1). „On [Józef, opiekun Jezusa na ziemi] wstał, wziął w nocy Dziecię i Jego Matkę i udał się do Egiptu; tam pozostał aż do śmierci Heroda. Tak miało się spełnić słowo, które Pan powiedział przez Proroka: *Z Egiptu wezwałem Syna mego*” (Mt 2,14-15). Święty Mateusz pisał natchniony przez posłanego przez Boga Ducha Świętego i widział, jak historia Izraela powtarza się w życiu Jezusa. Tak jak Izrael udał się do Egiptu jako bardzo młody naród, dziecko Boga, tak samo Jezus udał się jako dziecię do Egiptu.

593. Dawid był wybrańcem Boga i dlatego musiał dużo wycierpieć w swoim życiu. Dawid oraz jego praprawnuk Jezus są blisko ze sobą związani; dlatego też Dawid uważany jest za typ Chrystusa (Mt 1,1; Ap 22,16). Posługa Jezusa wypełniona była trudnościami. Tak samo wypełnione trudnościami było życie Dawida: zarówno przed tym jak i po tym, kiedy został królem. To, co łączy obie te postaci, to często wspomniany motyw służi Bożego, który znosi ponizenie i cierpi udręki w imię Pańskie.

594. Psalm 69 jest doskonałą ilustracją cierpienia dla Boga. Dawid wykrzykuje do Boga: „Dla Ciebie bowiem znoszę urąganie i hańba twarz mi okrywa. Dla braci moich stałem się obcym i cudzoziemcem dla synów mej matki. Bo gorliwość o dom Twój mnie pożera i spadły na mnie obelgi uwłaczających Tobie” (Ps 69,8-10). Również w Ewangelii według św. Jana znajdziemy odniesienia do tych wersów.

595. „Pismo Święte jest kolekcją portretów jednej nadzwyczajnej Osoby, która przysłania wszystkie inne postaci. Centralną postacią «Albumu Biblijnego» jest Jezus Chrystus (...). Jest on centralną figurą pojawiającą się na każdej stronie, a inne postaci zgrupowane wokół Niego są dodane tylko po to, by jeszcze mocniej ukazać Jego urodę, Jego nieziemskie piękno, nieskończoną doskonałość Głównego Bohatera tej Księgi, Pana Jezusa” - dr M. R. DeHaan

16. Nowe czasy

596. „O nim zwiastowali wszyscy prorocy”. Bóg mówił swojemu ludowi o nadejściu Zbawiciela na długo przedtem, zanim Jezus się narodził. Micheasz przepowiada narodziny Jezusa, Zachariasz mówi o tym, jak Jezus ostatecznie zakróluje jako Król całej ziemi. Joel opisuje Dzień Sądu i rolę, jaką odegra Jezus podczas tego dnia.

597. Cztery Ewangelie naśladowają tradycyjny sposób, w jaki napisane są księgi historyczne Starego Testamentu - słowa zostają wypowiedziane i dokonują się czyny. Prawie nie wspomina się o tym, co myśleli opisywani tam ludzie, ani też, jakie były motywacje ich czynów. Ewangelie opisują, w jaki sposób narodził się Jezus jako potomek Dawida. Według proroków Starego Testamentu takie pochodzenie było niezbędne dla Mesjasza.

598. Ewangelia według św. Mateusza została napisana przez byłego poborcę podatkowego o imieniu Mateusz. Księga, którą napisał Mateusz, opisuje pochodzenie Jezusa Chrystusa oraz opowiada o tym, co działo się podczas Jego posługi na ziemi, łącznie z Błogosławieństwami, które wypowiedział.

599. Ewangelia według św. Marka szczegółowo opisuje posługę Jezusa względem tych, których powołał i których nauczał. W Ewangelii według św. Marka Jezus opisany jest jako wspaniały sługa. Niewiele wiemy na temat autora tej księgi, św. Marka.

600. Łukasz rozpoczyna swoją Ewangelię, pisząc, iż „wielu już starało się ułożyć opowiadanie o zdarzeniach, które się dokonały pośród nas, tak jak nam je przekazali ci, którzy od początku byli naocznymi świadkami i sługami słowa" (Łk 1,1). Łukasz postanowił sam opisać dzieje Jezusa, używając otrzymanego od Boga daru zrozumienia. Ci, którzy napisali nowotestamentalne Ewangelie, nie tylko otrzymali od Boga możliwość bycia świadkami działalności Jezusa Chrystusa, lecz także byli w stanie zrozumieć ich wagę i znaczenie. Ewangelia według św. Łukasza w szczególny sposób opisuje Chrystusa jako człowieka. Nie można zapominać, że św. Łukasz szeroko opisuje rolę Matki najświętszej w Misterium Bożego Narodzenia.

601. Ewangelia według św. Jana jest najprawdopodobniej najslynniejsza ze wszystkich Ewangelii w Piśmie Świętym, ponieważ przekazuje przede wszystkim dobrą nowinę o zbawieniu. Ewangelia według św. Jana to przede wszystkim opis boskości Chrystusa i tego, jak Chrystus zbawiał grzeszników. Ewangelia ta została napisana przez Jana - „ucznia, którego Jezus miłował”.

602. Cztery Ewangelie opisują wszystkie najważniejsze aspekty osoby Jezusa: Mateusz pisze o tym, dlaczego Jezus ma prawo do tego, by nazywać się „Królem”; Marek wyjaśnia, dlaczego Jezusa nazywamy „Największym ze wszystkich Sług”; Łukasz opisuje ludzką naturę Jezusa; natomiast Jan pisze o Jezusie jako o Zbawcy Świata - jedynym Synu Bożym.

603. Jezus Chrystus jest najważniejszą figurą w Piśmie Świętym, przewyższającą swą rangą wszystkie postaci biblijne i wszystkie biblijne wydarzenia. W księgach Starego Testamentu znajdują się proroctwa dotyczące Jego przyjścia i Jego śmierci, natomiast Nowy Testament jest świadectwem Jego narodzin jego posługi i ostatecznie Jego ofiary, którą złożył z samego siebie za wszystkich, którzy w Niego wierzą.

604. Wiele wydarzeń opisanych w Starym Testamencie wskazuje na Chrystusa: ofiara Abela była typem Chrystusa. Tak samo Abraham gotowy oddać swojego syna Izaaka w ofierze. Jagnię złożone podczas Paschy w Egipcie również było typem Chrystusa. Nawet powróż z nici purpurowych, który nierządnicą Rachab wywiesiła w swoim oknie, jest symbolem Chrystusa!

605. Jezus spotykał się z różnymi ludźmi - i akceptował ich wszystkich, jeśli żalowali za swoje grzechy. prostytutki, poborcy podatków, kłamcy, oszuści, ułomni, chorzy - wszyscy oni słyszeli od Jezusa słowa zachęty, byli przez Niego uleczeni oraz dostawali posłania pełne nadziei.

606. Zachowywanie praw bez poczucia litości pozbawione jest wartości duchowych. Jezus wiele razy powtarzał słowa proroków, którzy mówili, iż „Bóg pragnie miłosierdzia znacznie bardziej niż ofiary”. Jezus był szczególnie rozgniewany na tych, których nazywał „uczonymi w piśmie i faryzeuszami”, czyli na grupę ludzi, którzy spełniali funkcję „prawników”. W Ewangelii według Św. Mateusza faryzeusze nazywani są po prostu „hipokrytami”. W języku greckim słowo to było używane dla określenia aktorów bądź też ludzi, którzy bezustannie udawali, mówili jedną rzecz, a robili co innego.

607. Błogosławieństwa - jest to powszechnie znana część Pisma Świętego. Błogosławieństwa zostały wypowiedziane przez Jezusa Chrystusa podczas Kazania na Górze.

W Błogosławieństwach Jezus Chrystus błogosławi poszczególne grupy ludzi. W rozdziale 5 Ewangelii według św. Mateusza zapisano, że Jezus błogosławi ubogich w duchu, tych, którzy się smucą, cichych, tych, którzy łakną i pragną sprawiedliwości, miłosiernych, czystego serca, tych, którzy wprowadzają pokój, tych, którzy cierpią prześladowanie dla sprawiedliwości, oraz tych, którzy są prześladowani z powodów religijnych. Wszyscy ci ludzie zamieszkają w królestwie Boga. W oryginalnej wersji Ewangelii według św. Mateusza słowo „błogosławieństwo” nie pojawia się. Do współczesnego języka przeszło ono dzięki łacińskiemu tłumaczeniu Pisma Świętego, Wulgacie.

608. Przypowieści są to historie, których używał Jezus, aby ukazać swoim słuchaczom prawdy duchowe. Przypowieści były przede wszystkim porównaniami, takimi jak na przykład: „Królestwo niebieskie podobne jest do skarbu ukrytego w roli” (Mt 13,44) albo „Każdego więc, kto tych słów moich słucha i wypełnia je, można porównać z człowiekiem roztropnym, który dom swój zbudował na skale” (Mt 7,24). Przykłady używane przez Jezusa pozostają na długo w pamięci, ponieważ pochodzą z codziennego życia. Jednocześnie wprawiały one w zakłopotanie tych, którzy nie zawsze rozumieli, co Jezus miał na myśli.

609. Cuda biblijne można odnaleźć zarówno w Starym, jak i w Nowym Testamencie. Wiele cudów ukazuje Bożą moc nad naturą, natomiast inne są znakiem Jego miłosierdzia i miłości dla tych, którzy się go boją. Cuda są zdarzeniami nadprzyrodzonymi i mogą być dziełem jedynie Boga.

610. Cuda, które pojawiają się z woli Boga, wkraczają w sprawy świata w niezwykle sposób. Jednakże cuda opisane w Nowym Testamencie są raczej cudami „osobistymi” niż cudami, które dotyczą całego narodu, takimi jak na przykład plagi egipskie albo przejście Morza Czerwonego. Poza cudownym przyjściem na świat, zmartwychwstaniem i przemianem w Piśmie Świętym Nowego Testamentu opisano ponad trzydzieści pięć cudów Jezusa.

611. Przypowieść o siewcy, która została zapisana w Ewangelii według św. Mateusza, w rozdziale 13, porównuje głoszenie Dobrej Nowiny do pracy rolnika siejącego ziarno. Ziarna posiane na drodze zostają całkowicie zjedzone przez ptaki - co, jak wyjaśnia Pan, porównać można do tego, co dzieje się, kiedy słuchacze nie są w stanie zrozumieć przekazu. Szatan porywa Słowo tak, że nie ma ono żadnego wpływu na życie słuchającego. Ziarno posiane na gruncie skalistym, gdzie niewiele miało ziemi, wszędzie, ale umrze, ponieważ nie jest w stanie się zakorzenić - można to porównać do działania kogoś, kto początkowo uwierzy w Ewangelię, ale z powodu prześladowań oddala się od wiary. Niektóre z ziaren zasiane przez siewcę padły między ciernie, które je zagłuszyły - jest to opis osoby, której wiara została nadwątlona przez sprawy ziemskie. Jednakże dobre ziarna, które padły na żyzną ziemię, są jak człowiek, który słyszy Dobrą Nowinę, rozumieją i wybiera życie z Chrystusem.

612. Woda zamieniona w wino. Pierwszym zapisanym w Nowym Testamencie cudem dokonany przez Chrystusa jest cud opisany w Ewangelii według św. Jana, w rozdziale 2, kiedy Chrystus brał udział w weselu w miejscowości Kana w Galilei, podczas którego zabrakło wina. Jezus na prośbę swojej Matki polecił służącym aby wypełnili wodą sześć stągwi kamiennych, po czym zamienił wodę w wino. Jan zapisał, że „Taki oto początek znaków uczynił Jezus w Kanie Galilejskiej. Objawił swoją chwałę i uwierzyli w Niego Jego uczniowie” (J 2,11).

613. Przypowieść o ziarnku gorczycy porównuje królestwo niebieskie do najmniejszego ziarna znanego Żydom w tamtej części świata. Pomimo tego, że ziarenko jest maleńkie, wyrasta z niego bardzo wysoka roślina. W taki sam sposób, pomimo tego, że na początku Kościół tworzyła niewielka grupka ludzi, Jezus przewidział, że będzie on bardzo szybko wzrastał w siłę i trwał aż do końca świata.

614. Sługa setnika z Kafarnaum. Rzymscy okupanci byli znienawidzeni przez większość żydowskich obywateli. Na ogół zabraniano Żydom nawet wchodzenia do domu Rzymianina. Dlatego też, kiedy bogobojny rzymski setnik powiedział Jezusowi, że jego sługa jest chory, zaznaczył również, iż Jezus nie musi wchodzić do jego domu, żeby dokonać uzdrowienia. Jezus mógł uzdrowić sługę setnika z odległości. Zadziwiony wielką wiarą tego mężczyzny, Jezus odrzekł: „Zaprawdę, powiadam wam: U nikogo w Izraelu nie znalazłem tak wielkiej wiary (Mt 8,11). Zanim setnik dotarł z powrotem do domu, jego sługa był już uzdrowiony.

615. Przypowieść o owcach i kozłach jest ilustracją tego, co się stanie, kiedy Jezus powróci na ziemię. Owce są symbolem tych, którzy wierzą w Boga i Jezusa, natomiast kozły obrazują ludzi niewierzących. Owce zostaną oddzielone od kozłów; owce pójdą do nieba, natomiast kozły zostaną posłane do piekła, miejsca wiecznej kary.

616. Przemienienie. Na kilka dni przed swoją śmiercią Jezus wziął ze sobą Piotra, Jakuba oraz jego brata Jana i zaprowadził ich na wysoką górę. Tam też Jezus „przemienił się wobec nich: twarz Jego zajaśniała jak słońce, odzienie zaś stało się białe, jak światło" (Mt 17,2). Następnie ukazali się Mojżesz i Eliasz, wielcy mężowie ze Starego Testamentu, a głos Boga oznajmił: „To jest mój Syn umiłowany, w którym mam upodobanie, Jego słuchajcie" (Mt 17,5).

617. Przypowieść o zblakanej owcy, znajdująca się w rozdziale 18 Ewangelii według św. Mateusza, jest jedną z najbardziej uroczych historii opowiedzianych przez Jezusa. W przypowieści tej Jezus opisuje kochającego swe owce pasterza, który opiekuje się stadem złożonym ze stu owiec. Jeśli jedna z owiec się zabłąka, pasterz zostawi dziewięćdziesiąt dziewięć owiec i pójdzie szukać tej, która się zgubiła. W ten sam sposób Bóg troszczy się o każdego z nas. Bóg nie chce, żeby ktokolwiek z nas zginął.

618. Ludzie dobrze przyjmowali Jezusa tak długo, jak Jezus czynił cuda i uczył ich, ale nie przyjmowali Go jako Króla królów. Niestety naród żydowski czekał na ziemskiego króla, a nie na króla niebieskiego. W rezultacie ich umiłowanie Jezusa okazało się bardzo krótkotrwałe.

619. Szatan kusił Chrystusa i starał się osłabić wolę Zbawiciela, ale Jezus nie ugiął się w wypełnianiu swojej misji. Misja Chrystusa doprowadziła Go do śmierci i pomimo tego, że Szatan kusił Chrystusa wyzwoleniem go od wielkiego bólu i cierpienia, Jezus pozostał wierny swojemu Niebiańskiemu Ojcu.

620. Jezus powołał specjalnych pomocników, aby pomagali mu głosić kazania, nauczać oraz pełnić posługę dla ludzi. Byli to apostołowie: Szymon Piotr, Andrzej, Jakub, Jan, Filip, Bartłomiej, Tomasz, Mateusz, Jakub (syn Alfeusza), Tadeusz, Szymon zwany Gorliwym oraz Judasz Iskariota.

621. Ostatnia Wieczerza była przygotowaniem dla samego Jezusa, oczekującego nadejścia końca, o którym wiedział, że był blisko. Podczas wieczerzy Jezus powiedział to nawet Judaszowi Iskariocie. Pan Jezus sprawował Ostatnią Wieczerzę w gronie swoich uczniów, swoich najbardziej zaufanych towarzyszy. W późniejszych czasach chrześcijanie urządzali uroczyste wieczerze, agapy, aby upamiętnić ofiarę, jaką Jezus złożył za swój lud.

622. Słowa: „Bierzcie i jedzcie, oto ciało moje” oraz „to jest krew moja, która za was będzie wylana” zostały po raz pierwszy wypowiedziane podczas Ostatniej Wieczerzy. Także Komunia Święta odbywa się na pamiątkę Ostatniej Wieczerzy i do dziś dnia jest jednym z dwóch najważniejszych sakramentów Kościoła chrześcijańskiego.

623. W I wieku n.e. wielu Żydów umarło, jak Jezus, na krzyżu. Niektórzy badacze tego okresu twierdzą, że liczba Żydów ukrzyżowanych za różne przewinienia sięga 100000. Ale to nie Żydzi skazywali swoich pobratymców na śmierć na krzyżu. Takie wyroki wydawane były wyłącznie przez Rzymian i uznawane za jeden z najwyższych wymiarów kary za ciężkie przewinienia, takie jak na przykład ucieczka niewolników czy też rebelia przeciwko Rzymowi.

624. Siedem ostatnich zdań wypowiedzianych przez Chrystusa, kiedy umierał na krzyżu. Cztery Ewangelie podają różny zapis tego, co Chrystus wypowiedział tuż przed śmiercią. Oto te zdania: 1. „Zaprawdę, powiadam ci: Dziś będziesz ze Mną w raju” (Łk 23,43) - zdanie wypowiedziane do złoczyńcy, który umierał przy Nim. 2. „Boże mój, Boże mój, czemuś Mnie opuścił?” (Mk 15,34). 3. „Ojcze, przebacz im, bo nie wiedzą, co czynią” (Łk 23,34). 4. „Pragnę” (J 19,28). 5. „Niewiasto, oto Syn Twój (...). Oto Matka twoja” (J 19,27) - wypowiedziane do Marii i do ucznia Jezusa, Jana. 6. „Dokonało się” (J 19,30). 7. „Ojcze, w Twoje ręce powierzam ducha mego” (Łk 23,46).

625. Jezus zobowiązał swoich uczniów, aby głosili Słowo Boże wszystkim ludziom na ziemi. Polecenie Jezusa sprawiło, że Jego uczniowie i wszyscy Ci, którzy w Niego wierzyli, założyli Kościół. Podczas 2000 lat istnienia Kościoła wyznawcy Chrystusa doświadczyli prześladowań, nieszczęść oraz przeróżnych podziałów. Ale mimo tego Kościół nigdy nie umarł i nigdy nie upadnie, niezależnie od tego, co się działo i co może się zdarzyć, albowiem Jezus Chrystus jest głową swojego Kościoła. A Królestwo Chrystusa nie ma kresu!

626. Zmartwychwstanie. Największym cudem ze wszystkich cudów, w które wierzą chrześcijanie, jest to, że Jezus powstał z martwych, pokonując śmierć i grzech. Zmartwychwstanie jest faktem, popartym świadectwami, których nie można obalić (pusty grób, strażnik, relacje naocznych świadków, brak innych wyjaśnień zaistniałych faktów).

627. Opowieść o zmartwychwstaniu Jezusa Chrystusa jest najważniejszą opowieścią chrześcijaństwa. Po tym, kiedy Jezus umarł na krzyżu, po tym, kiedy owinięto Go w pogrzebowe płótna i zamknięto w zapieczętowanym grobie, powstał z martwych - pokonując śmierć i ofiarowując nadzieję na życie wieczne wszystkim, którzy w Niego wierzą.

628. Jezus Chrystus wstąpił do nieba, aby pozostać u swego Ojca aż do czasu powtórnego przyjścia na ziemię. Jezus zasiadł po prawicy Boga i według przepowiedni biblijnych powróci na ziemię w dniach ostatnich. Słowa Jezusa Chrystusa pozostają aktualne do dziś dla wszystkich, którzy wierzą, i dla tych, którzy uwierzą w Niego i zaufają Mu, jako ich osobistemu Zbawicielowi.

629. Listy apostołskie. Ostatnia część Pisma Świętego to listy napisane przez apostołów. Często apostołowie nie podpisywali się nawet pod swoimi listami, ważniejsze dla nich było bowiem wierne rozpowszechnianie słów Jezusa Chrystusa; już samo to dawało im autorytet w oczach wyznawców Jezusa.

17. Kościół Boga

630. Dopóki nie napisano Dziejów apostołskich Biblia należała tylko i wyłącznie do narodu żydowskiego. Pomędzy wielu radykalnymi przesłaniami Jezusa jedno z najbardziej radykalnych mówiło, iż Jezus głosił Słowo Boże zarówno „niewiernym”, czyli nie-Żydom, jak i Żydom. Kiedy Jezus powiedział swoim apostołom, żeby głosili Słowo Boże na całym świecie, mówił o całym świecie w dosłownym znaczeniu tego słowa. Dzieje apostołskie zaczynają się w Jerozolimie i kończą w Rzymie. Jest to symbol tego, jak Jezus wziął w swoje ręce wiarę starego Izraela i otworzył ją dla całego świata.

631. Lista apostołów różni się nieznacznie w każdej z czterech Ewangelii. Ewangelia według św. Mateusza wymienia Szymona, Andrzeja (brata Szymona), Jakuba i Jana (synów Zebedeusza), Filipa, Bartłomieja, Tomasza, Mateusza (poborcę podatków), Jakuba (syna Alfeusza), Tadeusza, Szymona Kananejczyka oraz Judasza Iskariotę. Łukasz mówi o Szymonie jako o zelocie (czyli członku fanatycznej sekty, która przeciwstawiała się panowaniu Rzymian w Palestynie w czasach Jezusa Chrystusa) oraz wspomina o „Judaszu, synu Jakuba” zamiast o Tadeuszu. Wielu z tych mężczyzn stało się kamieniami węgielnymi wczesnego Kościoła.

632. Piotr nazywany był Szymonem, ale Jezus zmienił jego imię, w ten sposób wyróżniając go w pierwszym Kościele. Piotr dużo przeszedł ze swoim Panem: wyparł się Go trzy razy, zanim zapiał kogut w noc aresztowania Jezusa, ale podążył za Nim podczas drogi krzyżowej, był przy Nim podczas Jego śmierci, stał się jednym ze świadków zmartwychwstania, a w końcu okazał się zupełnie godny swego imienia, które znaczy „skała”. Św. Piotr jest Opoką (czyli Skałą), na której Chrystus zbudował swój Kościół (Mt 16,18).

733. Jakub i Jan byli braćmi, synami Zebedeusza. Oboje byli bardzo aktywnymi założycielami pierwszego kościoła. Obaj byli bardzo blisko związani z Jezusem; widzieli Jego przemienienie na górze Tabor. Wierzy się, że to właśnie Jan napisał jedną z Ewangelii.

634. Dzieje apostołskie opisują drugą najbardziej wpływową postać Nowego Testamentu (Jezus był postacią najważniejszą!) -dobrze wykształconego, pobożnego Żyda o imieniu Szaweł. Szaweł urodził się na terenie współczesnej Turcji i udał się do Jerozolimy, aby studiować u znanego rabina Gamaliela, wnuka legendarnego rabina Hillela, największego rabina faryzeuszów, żyjącego w I wieku. Szaweł poprosił arcykapłana o listy do synagog w Damaszku, aby mógł aresztować mężczyzn i kobiety, zwolenników nowej religii, za bluźnierstwo. Szaweł prześladował pierwszych chrześcijan z ogromną zaciętością. Jednak kiedy doznał objawienia i nawrócił się na chrześcijaństwo pod wpływem wizji, którą miał na drodze do Damaszku, jego imię zostało zmienione - z Szawła stał się Pawłem.

635. Święty Paweł wypracował sobie plan wędrownego apostołstwa, do którego stosował się podczas swoich wszystkich podróży. Z każdą swoją misją wybierał się coraz dalej na zachód od Izraela. Kiedy przyjeżdżał do nowego miasta, udawał się do synagogi albo miejsca, w którym zbierali się Żydzi mieszkający w danym mieście. W I wieku n.e. Żydzi byli już rozproszeni po świecie. Praktycznie nie istniało żadne duże miasto, w którym nie byłoby

miejsca regularnych spotkań Żydów. Niekiedy Żydzi w synagogach odwiedzanych przez św. Pawła byli przychylni temu, co głosił, jednak w wielu przypadkach okazywali się też bardzo nieprzyjaźnie nastawieni do jego przesłania.

636. Kiedy św. Paweł został aresztowany w Jerozolimie z powodu swoich „heretyckich” poglądów, zażądał on rozprawy w Rzymie, przed cesarzem Rzymu, do czego miał prawo jako obywatel rzymski.

637. Wielu innych misjonarzy również głosiło Słowo Boże w pierwszych latach istnienia Kościoła. Ich misją było rozpowszechnianie Słowa Bożego we wszystkich zakątkach ziemi, jakie znane były w czasach antycznych. Tak nakazał im Jezus, zanim powrócił do nieba. Dzięki wysiłkom wczesnych misjonarzy chrześcijaństwo znalazło szybko poparcie w prawie każdej części ówczesnego świata.

638. Święty Barnaba był jednym z najwcześniejszych nawróconych na chrześcijaństwo oraz bliskim przyjacielem św. Pawła. Barnaba był greckojęzycznym Żydem z Cypru. Jego prawdziwe imię brzmiało Józef, ale dlatego, że był on doskonałym nauczycielem, jego przyjaciele nazywali go „Barnabas” (hebrajskie „Bar-nebuh”), co znaczy „syn nauczania” bądź „syn pocieszenia”. Barnaba towarzyszył Pawłowi w jego pierwszej podróży misyjnej przez Azję Mniejszą.

639. Tymoteusz był jednym z głównych pomocników św. Pawła. Święty Paweł wspomina tego młodego mężczyznę, adresując do niego dwa ze swoich listów (Pierwszy i Drugi List do Tymoteusza) i nazywając go swoim „prawowitym dzieckiem w wierze” (1 Tm 1,2). Sam Tymoteusz wybierał się również na wyprawy apostołskie.

640. Święty Filip Apostoł stał się misjonarzem i był pierwszą osobą, która niosła Ewangelię tym, którzy mieszkali w Samarii. Filip przeszedł do naszej pamięci przede wszystkim dzięki temu, że pomagał pewnemu Etiopczykowi czytać i zrozumieć fragmenty Księgi Izajasza. Anioł polecił św. Filipowi, aby ten udał się na spotkanie z etiopskim dostojnikiem. Kiedy tam dotarł, wraz z nim studiował Księgę Izajasza. Etiopczyk poprosił o chrzest i stał się pierwszym etiopskim chrześcijaninem.

641. Sylas podróżował jako misjonarz wraz z Pawłem i Piotrem. Podczas uwięzienia w Filipi Paweł i Sylas radośnie śpiewali hymny Bogu, po czym nastąpiło trzęsienie ziemi. Strażnik więzienia nawrócił się na chrześcijaństwo, ponieważ był pod wrażeniem wiary tych dwóch apostołów. Sylas był dla Pawła „wiernym bratem”.

642. Febe jest jedną z kilku kobiet-misjonarek opisanych w Nowym Testamencie. Według przekazów historycznych kobiety często odgrywały przewodnią rolę we wczesnym Kościele, aczkolwiek nie było to z pewnością typowe w żydowskich synagogach. Febe udała się w podróż do Rzymu najprawdopodobniej po to, by dostarczyć chrześcijanom przebywającym w tym mieście list napisany przez św. Pawła.

643. Apollos był Żydem z Aleksandrii. Pełnił on misję duszpasterską, zanim spotkał Pawła. Być może Jan Chrzciciel nauczał Apollosa i pomógł mu stać się wielkim kaznodzieją. Apollos znalazł wiele odpowiedzi na swoje pytania dotyczące Chrystusa w Koryncie, gdzie spotkał się z Pryscyllą i Akwila.

644. Poddani rzymscy w całym Cesarstwie Rzymskim włączyli kult cesarza do swoich religii. W prowincjach rzymskich obywatele rzymscy zostawali kapłanami kultu cesarza, co dodatkowo wiązało prowincje z Cesarstwem (jednakże cesarz August zwolnił Żydów z obowiązku oddawania mu czci). Kult cesarza był oficjalną religią Cesarstwa Rzymskiego aż do czasu oficjalnego zaakceptowania chrześcijaństwa, co stało się za czasów cesarza Konstantyna (306-337).

645. Święty Paweł zatrzymywał się na dłużej w niektórych miastach. Niektóre duże miasta, takie jak na przykład Efez, stały się centrami nauczania, skąd wysyłano misjonarzy do sąsiednich terenów. Św. Paweł chciał dobrze wykształcić swoich uczniów, aby ci mogli iść i nauczać innych. Ci, którzy byli w stanie przyjąć tę rolę, nazywani byli „starszymi”, „zwierzchnikami” oraz „pasterzami”. Jednak św. Paweł kładł nacisk nie tyle na zakładanie trwałej organizacji, co na rozpowszechnianie Słowa.

646. Paweł często podróżował, używając wspaniałego systemu dróg zbudowanych przez Rzymian w krajach basenu Morza Śródziemnego. Drogi w Cesarstwie Rzymskim, wybudowane dla celów militarnych, aby żołnierze rzymscy mogli się szybko poruszać, oraz dla celów handlowych, aby kupcy rzymscy mogli sprawnie dostarczać swoje towary, przyczyniły się także do szerzenia religii chrześcijańskiej.

647. Korynt był głównym miastem rzymskiej prowincji na terenie dawnej Grecji. W Koryncie mieszkała duża wspólnota chrześcijan. Wielu z mieszkańców Koryntu nawróciło się na nową religię dzięki działalności misyjnej św. Pawła. Korynt był ogromnym, kosmopolitycznym i zepsutym miastem. Słowo „Koryntianin” albo „Koryntianka” w popularnym języku oznaczało osobę trudniącą się nierządem. Paweł w swoich dwóch listach adresowanych do Koryntian wypowiada się na temat moralnych dylematów i problemów.

648. Kiedy twórcy Nowego Testamentu pisali o „Azji”, nie mieli na myśli kontynentu azjatyckiego w obecnym znaczeniu tego słowa. Pisali oni raczej o prowincji w Cesarstwie Rzymskim znanej jako „Azja”, czyli ziemi, która obecnie nazywana jest Turcją. Stolicą tej prowincji był Efez. Św. Paweł zaadresował jeden ze swoich listów właśnie do mieszkańców Efezu. Także św. Jan wspomina w Apokalipsie siedem Kościołów istniejących na terenie prowincji Azji.

649. Jako że wielu Żydów podróżowało do Jerozolimy na odbywające się tam corocznie uroczystości, a apostołowie podróżowali w celu głoszenia Słowa Bożego, czasem zdarzało się tak, że Słowo Boże docierało do jakiegoś miasta w Cesarstwie Rzymskim, zanim dotarł tam św. Paweł. Tak stało się w przypadku Rzymu, centrum ówczesnego świata, do którego przed św. Pawłem dotarło wielu jego uczniów.

650. Dobra Nowina głoszona przez Chrystusa rozpowszechniała się początkowo tylko dzięki słowu mówionemu. Czasem apostołowie byli proszeni o powrót do miast, w których uprzednio nauczali. Dlatego też apostołowie zaczęli pisać listy, które miały być odczytywane ludziom spotykającym się w grupach, aby wspólnie słuchać Słowa Bożego i wprowadzać je w życie. Apostołowie pisali również listy, kiedy byli uwięzieni.

651. Agrafta (gr. nie zapisane) jest terminem z dziedziny biblistyki oznaczającym słowa Jezusa niezapisane w Ewangeliach kanonicznych, które jednak znajdują się w innych księgach Nowego Testamentu, w pismach takich jak apokryfy i w dziełach ojców Kościoła. Na przykład w Dziejach apostołskich apostoł Paweł cytuje Jezusa, który miał powiedzieć:

„Więcej szczęścia jest w dawaniu aniżeli w braniu" (Dz 20,35). Słowa te nie zostały zapisane w żadnej z czterech Ewangelii, ale uważa się, że są to słowa, jakie usłyszeli od Jezusa Jego uczniowie pomimo tego, że nie zostały zapisane w żadnej z Ewangelii.

652. Jak przekazać światu Dobrą Nowinę, jeśli nie mówi się językami, jakimi mówią inne narody? Uczniowie Jezusa zgromadzili się wspólnie, kiedy niespodziewanie pojawiły się nad ich głowami „języki jakby ognia". I wtedy uczniowie zaczęli mówić obcymi językami. Ci, którzy ich widzieli, myśleli, że uczniowie byli pijani. Było to zstąpienie Ducha Świętego, którego przyobiegał im Jezus. Od tej pory uczniowie mogli głosić Dobrą Nowinę na całym świecie.

653. Wczesny Kościół, zgodnie z opisem, który można znaleźć w Dziejach apostoelskich, początkowo rozrastał się jako „komuna, czyli grupa społeczna, w której wszystko jest własnością wspólną. We wczesnych dniach chrześcijaństwa grupy chrześcijan (którzy jeszcze nie nazywali się „chrześcijanami") opisywane są jako bardzo harmonijne i utopijne. Młody człowiek o imieniu Maciej został wybrany jako dwunasty apostoł, aby zastąpić Judasza. We wczesnych dniach chrześcijaństwa wspólnie podejmowano wspólne decyzje i dzielono się wszystkim, co posiadali członkowie grupy. Pierwsi chrześcijanie w Jerozolimie żyli jak współcześni mieszkańcy kibuców.

654. Rozdział 6 Dziejów apostoelskich opisuje powołanie siedmiu młodych mężczyzn, którzy mieli zająć się rozdawaniem jałmużny, aby apostołowie mogli poświęcić się głoszeniu Słowa Bożego. Szczepan, utalentowany mówca, był jednym z wybranych. Potrafił on tak dobrze przemawiać, że bardzo często budził złość tych, którzy nie byli w stanie zbić jego argumentów. W końcu przeciwnicy Szczepana doprowadzili do jego aresztowania i postawienia go przed Sanhedrynem.

655. Święty Szczepan był pierwszym męczennikiem Kościoła. Młody faryzeusz o imieniu Szawel był obecny na zgromadzeniu Sanhedrynu. Był to ten sam Szawel, który nawrócił się i otrzymał imię Paweł. Nawrócenie Szawła jest znakiem cudownej łaski Boga, jaką okazuje tym, którzy w Niego wierzą. Szczepan umarł, mając przed oczami wizję Jezusa. Kiedy go kamieniowano, Szczepan był pełen spokoju, co jeszcze bardziej rozsierdziło jego prześladowców. Przed śmiercią Szczepan zawołał głośno: „Panie, nie licz im tego grzechu!" (Dz 7,60).

656. Wczesny Kościół nie był organizacją bez skazy. Chrześcijanie byli tak samo grzeszni w pierwszych latach chrześcijaństwa, jak grzeszni mogą być obecnie. Jeden z przykładów na grzeszność członków wczesnego Kościoła to historia Ananiasza i jego żony Safiry opisana w rozdziale 5 Dziejów apostoelskich. Ananiasz zataił przed apostołami, że zatrzymał sobie pewną sumę pieniędzy, którą otrzymał za sprzedanie swojej posiadłości, a którą miał w całości oddać apostołom. Ananiasz i Safira skłamali, ponieważ nie chcieli dzielić się wszystkim z innymi chrześcijanami i pragnęli zatrzymać sobie część pieniędzy. Ananiasz i Safira umarli, ponieważ, jak to powiedział św. Piotr, „skłamali Duchowi Świętemu" (Dz 5,3).

657. Kolejny znany Ananiasz to Ananiasz z Damaszku. Kiedy Paweł nawrócił się po wizji, która otrzymał od Boga, był przez jakiś czas niewidomy. Bóg powiedział Ananiaszowi, żeby udał się do domu, w którym zamieszkał Paweł. Ananiasz udał się do wskazanego mu domu, wiedząc, że Paweł przybył do Damaszku, aby aresztować chrześcijan. Kiedy Ananiasz zaczął się modlić, niedawno nawrócony Paweł odzyskał wzrok.

658. Dorkas, która nazywana była także Tabitą, została cudownie wskrzeszona do życia podczas pierwszych dni istnienia Kościoła. Tabita żyła w mieście Jafa, gdzie zachorowała i umarła. Jej zrozwazaczeni przyjaciele posłali po św. Piotra, „skałę” Kościoła. Piotr upadł na kolana i modlił się, pomimo tego, że Tabita była już martwa! Po czym „zwrócił się do zwłok i rzekł: «Tabito, wstań!». A ona otwarła oczy i zobaczywszy Piotra, usiadła” (Dz 9,40). Wielu przyjaciół Tabity uwierzyło w Pana po tym cudzie.

659. Korneliusz był rzymskim żołnierzem stacjonującym w Cezarei. Był on rzymskim obywatelem, który przystał do synagogi, aby szukać Boga. W Piśmie Świętym Korneliusz nazywany jest „bojącym się Boga”. Pewnego dnia Anioł Pański pojawił się przed Korneliuszem i kazał mu posłać po Piotra. Kiedy Piotr przyszedł do domu Korneliusza, nauczał Korneliusza i całą jego rodzinę o Jezusie. Kiedy Piotr jeszcze przemawiał, Duch Święty zstąpił na wszystkich, a Piotr nakazał ich ochrzcić w imię Jezusa Chrystusa, i wszyscy chwalili Boga (Dz 10).

660. Eutyches nosił odpowiednie imię, oznaczające „szczęśliwy”. Kiedy Eutyches, siedząc na oknie, słuchał kazania św. Pawła, spadł z trzeciego piętra na dół (zmorzył go sen). Kiedy przerażeni ludzie dobiegli do niego, młodzieniec był martwy. Paweł wziął go w ramiona i Eutyches został uzdrowiony. Eutyches nie tyle był „szczęściarzem”, ile błogosławionym, ale mimo wszystko jego imię brzmi bardzo adekwatnie do tej sytuacji!

661. Filemon miał bardzo interesujące doświadczenie nawrócenia. Był on bogatym chrześcijaninem z Kolosów i został nawrócony dzięki swojemu niewolnikowi Onezymowi. Onezym uciekł od Filemona i spotkał apostoła Pawła, po czym stał się wyznawcą Jezusa. Św. Paweł odesłał go z powrotem do jego pana Fdemona, aby ten przyjął Onezyma jako „brata umiłowanego” (Flm 1,16). Fdemon uczynił, jak polecił mu św. Paweł, i został zbawiony!

662. Lidia jest jedną z kilku kobiet, o których Pismo Święte wspomina jako o należących do pierwszego Kościoła. Lidia sprzedawała purpurową materię i nie była Żydówką, ale szukała Boga, chodząc do miejsc, gdzie modlili się Żydzi. To właśnie tam spotkała Pawła i misjonarzy, którzy z nim podróżowali. Lidia nawróciła się, a z nią cała jej rodzina, a nawet ci, którzy dla niej pracowali. Wszyscy oni zostali ochrzczeni. Paweł i jego przyjaciele zamieszkali na pewien czas w jej domu.

663. Stefanas i wszyscy jego domownicy byli pierwszymi, którzy nawrócili się na chrześcijaństwo podczas pobytu św. Pawła w Achai. Kiedy Kościół w Achai zaczął się rozrastać, Stefanas zaczął odgrywać w nim bardzo aktywną rolę. Św. Paweł był bardzo przywiązany do Stefanasa i jego rodziny. Był bardzo szczęśliwy, kiedy Stefanas odwiedził go w Efezie.

664. Akwila i Pryscylla byli parą, pochodzili z Koryntu i zajmowali się robieniem namiotów. Nawrócili się na chrześcijaństwo po tym, kiedy usłyszeli kazanie Pawła. Szybko stali się umiłowanymi przyjaciółmi Pawła i wspierali go do samego końca, nawet ryzykując dla niego własne życie. Pryscylla i Akwila byli znani i umiłowani przez wiele Kościołów w Grecji i Azji Mniejszej.

665. Dzieje apostołskie kończą się uwięzieniem św. Pawła w areszcie domowym w Rzymie. Nawet przebywając w areszcie domowym, św. Paweł nie zaprzestał głoszenia Słowa Bożego i pisania listów do Kościołów, które założył. Dzieje apostołskie nie wspominają nic na temat

dalszych losów i końca życia św. Pawła ani też św. Piotra. Obaj znikają z zapisów biblijnych bez żadnego dodatkowego wyjaśnienia ani też wskazówek na temat tego, co działo się w dalszych latach ich życia. Zgodnie z głęboko zakorzenioną tradycją obaj apostołowie zginęli śmiercią męczeńską podczas prześladowania chrześcijan za czasów cesarza Nerona, które rozpoczęło się po wielkim pożarze Rzymu w roku 64.

666. Pierwsi chrześcijanie uznawali „święty pocałunek” za znak troski o innych i miłości do nich. Święty Paweł kończy wiele swoich listów poleceniem: „Pozdrówcie wzajemnie jedni drugich pocałunkiem świętym!” (Rz 16,16). Najprawdopodobniej „święty pocałunek” był po prostu muśnięciem w policzek, pocałunkiem, jakim w obecnych czasach witamy się z rodziną czy przyjaciółmi.

18. Koniec - Apokalipsa

667. Apokalipsa. Najdłuższy z listów w Piśmie Świętym Nowego Testamentu, „Objawienie św. Jana”, był przeznaczony dla siedmiu wybranych Kościołów, które znajdowały się w Azji. Wiele dowodów wskazuje na to, iż list ten został napisany przez apostoła Jana, syna Zebedeusza. Tak jak List do Hebrajczyków, również Apokalipsa św. Jana opiera się na cytatach i aluzjach do ustępów ze Starego Testamentu (setki odnośników).

668. Święty Jan napisał ostatnią księgę Pisma Świętego na Patmos. Ta mała wyspa znajduje się niedaleko wybrzeży Turcji i uważa się, że była ona używana przez Rzymian jako miejsce zesłań. Święty Jan został uwięziony na wyspie Patmos w związku ze swoją działalnością apostołską.

669. Apokalipsa została napisana, kiedy rozpoczęły się intensywne prześladowania chrześcijan. W Apokalipsie można znaleźć wiele odniesień do drugiej połowy rządów cesarza Nerona (54-68) oraz późnych lat rządów Domicjana (81-96). Większość badaczy Pisma szacuje, że Apokalipsa powstała około 95 roku.

670. Święty Jan napisał Apokalipsę głównie jako odpowiedź na rosnący przymus czczenia cesarza, który wymuszali Rzymianie. Oczywiście również chrześcijan zmuszano do tego, by czcili cesarza jako ich pana, więc św. Jan napisał Apokalipsę, aby dodać im odwagi w sprzeciwianiu się oddawaniu czci cesarzowi rzymskiemu. Chrześcijanie zostali zapisani i opieczętowani w Chrystusie i Jezus Chrystus upomni się o nich, kiedy powróci na ziemię, co według Jana miało nastąpić bardzo szybko. Ponieważ św. Jan, będąc uwięzionym na wyspie Patmos, nie mógł osobiście odwiedzić kościołów w Azji Mniejszej, napisał im list znany obecnie jako Apokalipsa.

671. Główny temat Apokalipsy. Apokalipsa jest postrzegana jako proroctwo końca czasów, ponieważ głównym jej tematem jest ostateczna walka zła z dobrem, w której we wspólny sposób zwycięża dobro. Użycie udziwnionych, pozostających w sprzeczności ze sobą wyobrażeń było często praktykowane w starożytnych pismach. Taki styl pisania nazywano, z greckiego, „apokaliptycznym”.

672. Wyróżniamy cztery główne interpretacje Apokalipsy. *Preteryści* wierzą, że to, co zostało opisane w Apokalipsie, miało już miejsce i rozpatrują Apokalipsę jedynie w kontekście wydarzeń, które nastąpiły w I stuleciu n.e. *Futuryści* traktują list św. Jana jako wizję przyszłości, coś, co zdarzy się u końca czasów. *Historyści* wierzą, że Apokalipsa opisuje czasy, które zaczęły się od pobytu św. Jana na wyspie Patmos i skończą się u kresu

czasów. *Idealiści* z kolei postrzegają Apokalipsę jako symboliczną opowieść zawierającą ponadczasową prawdę o tym, jak dobro zwycięża zło.

673. Styl „apokaliptyczny” jest bardzo symboliczny. Dlatego też tak ważne jest, by czytelnicy Apokalipsy pamiętali, że jest to odrębna księga Pisma Świętego. Aby zrozumieć Apokalipsę, czytelnik musi rozpoznawać symbole w niej użyte: gwiazdy to anioły, „wielka nierządnicą” to Babilon (a może również i Rzym?), świeczniki to kościoły, a niebiańska Jerozolima to umiłowana Baranka, czyli Chrystusa.

674 . Jedną ze szczególnych cech Apokalipsy jest częste użycie liczby *siedem*. Liczba siedem jest użyta w Apokalipsie 52 razy! Liczba ta jest symbolem pełni, wypełnienia. W Apokalipsie znajdziemy odniesienia do siedmiu kościołów, siedmiu znaków, siedmiu koron oraz wielu innych rzeczy, które występują w liczbie siedmiu.

675. Ta niezwykła prorocza wizja dotycząca drugiego przyjścia Jezusa i sądu ostatecznego została zesłana św. Janowi, kiedy przebywał on na wygnaniu na wyspie Patmos, jednej z wysp egejskich. Wyspa Patmos była używana przez Rzymian jako kolonia karna. Autor Apokalipsy został zesłany na Patmos za swoją działalność misyjną najprawdopodobniej za rządów cesarza rzymskiego Domicjana (81-96).

676. Słowo „apokalipsa” wywodzi się z języka greckiego. Dosłowne znaczenie tego słowa to „objawić” albo „okazać coś, co do tej pory pozostawało w ukryciu”. W czasach pierwszego Kościoła pojawiała się wiele ksiąg, które miały za zadanie objawić wydarzenia mające wydarzyć się w przyszłości. Dopiero w IV stuleciu apokaliptyczny list św. Jana został uznany za jedyną wizję przyszłości zesłaną przez Boga.

677. Jan usłyszał głos mówiący mu, co ma zrobić, zanim zobaczył Tego, który do niego przemawiał (Ap 1,10-12). Potężny głos powiedział św. Janowi, żeby ten zapisał swoją wizję i posłał ją do siedmiu kościołów. Kiedy św. Jan obrócił się, żeby zobaczyć, kto do niego mówi, ujrzał „kogoś podobnego do Syna Człowieczego” przemawiającego do niego. Osoba ta, Jezus Chrystus, opisana jest jako osoba, której włosy były białe jak biała wełna, a nawet śnieg, a oczy były jak płomień ognia. Osoba przemawiająca do św. Jana była przyobleczona w szatę długą do stóp i przepasana na piersiach złotym pasem.

678. Święty Jan otrzymał wskazówki, do kogo ma skierować swój list. Zaadresował więc Apokalipsę do siedmiu kościołów: w Efezie, w Smyrnie, w Pergamonie, w Tiatyrze, w Sardes, w Filadelfii oraz w Laodycei. Każdy z wyżej wymienionych kościołów otrzymał indywidualne polecenia, jak radzić sobie z indywidualnymi problemami i słabościami.

679. Schemat indywidualnych poleceń adresowanych do siedmiu kolejnych kościołów jest taki sam dla każdego z nich: nagana za to, co robiono do tej pory, wyrażenie niezadowolenia z powodu słabości lub grzechów oraz jasne polecenie dotyczące tego, w jaki sposób naprawić zaistniałe zło.

680. Kościoły zostają zganione za to, że zapomniały okazywać miłość Chrystusowi i sobie nawzajem, za to, że nie okazują siły wobec prześladowań, za to, że pozwalają na istnienie rozłamów i herezji religijnych, za to, że są „martwe” w swojej wierze i nie chcą pokutować za swoje grzechy, za to, że ich wiara jest jedynie ciepła, a nie gorąca, i za to, że nie utrzymują stałej i zdecydowanej pozycji w swoich poczynaniach w zaistniałych okolicznościach.

681. Co interesujące, wszystkie siedem Kościołów pouczono, że jeśli „przewyciężą” tymczasowe problemy, dana im zostanie obietnica. Obietnica ta to połączenie się z Chrystusem w zbawieniu. Zostaje również wspomniana wieczna nagroda: autorytet ponad wszelkimi narodami i zasiadanie z Chrystusem na Jego niebiańskim tronie.

682. Święty Jan opisuje szczegółowo niebiański tron, na którym zasiada Bóg. Tron niebiański rozświetlony jest błyskawicami, gromami i silnym światłem, otoczony jest jaśniejącą tęczą. Jego światło rozświetla wszystko dookoła niczym promienie odbijające się w szmaragdach. Wokół niebiańskiego tronu znajdują się dwadzieścia cztery mniejsze trony, a na tronach siedzi dwudziestu czterech Starców. Starcy bezustannie wielbią Wszechmogącego.

683. Cztery Istoty żyjące znajdujące się za tronem są naprawdę straszliwą wizją. Jednak i one także uwielbiają Boga. Cztery Istoty żyjące pełne są oczu z tyłu i z przodu, aby były w stanie zobaczyć każdy szczegół. Każda z Istot żyjących ma sześć skrzydeł; poza tym ich wyobrażenia różnią się od siebie: pierwsza Istota żyjąca podoba jest do lwa, druga Istota żyjąca - do cielca, trzecia Istota ma twarz jak gdyby ludzką, czwarta Istota podobna jest do orła w locie. Ich zadaniem jest pełnienie straży przy niebiańskim tronie, chwalenie Boga i kierowanie modlitwą. W Apokalipsie czytamy: „Bez wytchnienia, mówią dniem i nocą: *Święty, Święty, Święty, Pan Bóg wszechmogący*, Który był i Który jest, i Który przychodzi” (Ap 4,8).

684. Zasiadający trzyma w swojej dłoni Księgę-Zwój opieczętowaną siedmioma pieczęciami. Potężny Anioł mówi św. Janowi, że nie ma na ziemi ani pod ziemią nikogo godnego, aby otworzyć tę księgę. Święty Jan pisze, że bardzo płakał, iż nie znalazł się nikt godny, by księgę otworzyć, ponieważ ogromnie mocno pragnął zobaczyć, co było w niej zapisane. Ale nie znalazł się nikt godny. Pojawia się Baranek, jakby zabity, który miał siedem rogów i siedmioro oczu (symbolizujących siedem Duchów, które Bóg wysłał na Ziemię [Ap 5,6]). Baranek wyobraża Chrystusa - symbol prawości, który stał się ofiarą pokutną za całą ludzkość.

685. Baranek jest jedyną istotą, która jest godna tego, by otworzyć Księgę. Całe niebiosa padają na kolana, aby Go wielbić. Nie można zaprzeczyć, że Bóg i Baranek to Ojciec i Syn, i obaj zasługują na takie samo uwielbienie i poważanie.

686. Kiedy Baranek otwiera sześć pierwszych pieczęci, na ziemi zaczynają się dziać okropne rzeczy. Św. Jan opisuje wszystko, co się dzieje, otwarcie i nie zataja niczego, rozumiejąc, że są to rzeczy, których nie uda się uniknąć tym, którzy nie zwrócili się do Baranka, aby odpokutować za swoje grzechy. Każda z pieczęci reprezentuje źródło destrukcyjnej mocy, która rozpęta się na ziemi. Otwarcie czwartej pieczęci powoduje pojawienie się Śmierci i Otchłani, którym dano władzę nad czwartą częścią ziemi, by zabijali mieczem i głodem, i morem, i przez dzikie zwierzęta (Ap 6,8).

687. Tekst Apokalipsy wspomina o 144000, którzy są opieczętowani. Pomimo tego, iż według Apokalipsy pochodzą oni z dwunastu plemion Izraela (Ap 7,4), nie jest pewne, czy nie jest to symboliczna liczba tych, którzy przetrzymają ostatnie dni udręki jako chrześcijanie i nie zaprą się swojej wiary. Kimkolwiek mają być ci opieczętowani, Bóg oznaczył ich pieczęciami na czołach, aby pokazać, że należą oni do Chrystusa, i aby nikt i nic ich nie skrzywdziło.

688. Wierzący, którzy nie zachwiali się w swojej wierze, są opieczętowani w Baranku i z radością pojawiają się w niebie. Św. Jan pisze, że byli oni odziani w białe szaty, a w rękach trzymali palmy, którymi powiewali, i z radością sławili Boga i Baranka. Św. Jan twierdzi, że tłum opieczętowanych był tak wielki, że nikt nie mógł policzyć, ilu ludzi w nim było, i że ludzie z tłumy pochodzili z każdego narodu i wszystkich pokoleń i mówili wszystkimi językami, jakie istnieją na ziemi.

689. Ci, których pozostawiono na ziemi, przez pięć miesięcy cierpią niewyobrażalnie z powodu plag, kataklizmów i wojen. W rozdziale 9, w wersie 6 Apokalipsy czytamy: „W owych dniach ludzie szukać będą śmierci, ale jej nie znajdą, i będą chcieli umrzeć, ale śmierć od nich ucieknie”. Jest to przerażający obraz, ale pomimo tego, że jedna trzecia ludności ma zginąć, ci, którzy pozostaną przy życiu, w dalszym ciągu nie będą chcieli odpokutować za swoje grzechy. Według zapisu biblijnego jest to czas pierwszego „biada”, a za pierwszym „biada” nastąpią dwa kolejne, po tym, jak będą rozbrzmiewały kolejne trąby, w które dąć będą aniołowie.

690. W rozdziale 11 Apokalipsy św. Jan wspomina o dwóch świadkach. Nie wiadomo dokładnie, kim oni są. Uważa się, że osoby te to figury Mojżesza i Eliasza, dwóch największych mężów ze Starego Testamentu. Możliwe jest jednak, że są to po prostu wierzący, którzy dają świadectwo w ostatnich dniach przed powrotem Chrystusa na ziemię. Kolejne wyjaśnienie jest takie, że ci dwaj świadkowie staną się męczennikami z powodu swojego świadectwa. W każdym razie Bestia wyda im wojnę, zwycięży ich i zabije, a ich śmierć stanie się powodem radości dla mieszkańców ziemi. Ale Bóg wskrzesi z martwych swoich dwóch świadków i wstąpią oni do nieba.

691. Po tym, gdy dwaj wskrzeszeni z martwych świadkowie wstąpią do nieba, nastąpi wielkie trzęsienie ziemi. W rozdziale 11 Apokalipsy, w wersie 13, czytamy, że na skutek trzęsienia ziemi zginęło 7000 osób. Tych, którzy przeżyli trzęsienie ziemi, ogarnęło przerażenie i zorientowali się, że Chrystus jest przeciwko nim. Jednak pomimo tego, że są przerażeni, wciąż nie pokutują za swoje grzechy. Jest to koniec drugiego „biada”.

692. Momentem zwrotnym Apokalipsy jest rozdział 11. W rozdziale tym rozlegają się donośne głosy oznajmujące, że nad światem nastąpi królowanie Chrystusa, który będzie królować na wieki wieków. Jednak walka między dobrem a złem nie kończy się jeszcze. Musi nastąpić wielka bitwa w niebie. Na początku rozdziału 12 Apokalipsy czytamy o tym, jak niewiasta rodzi w niebie i wszyscy z napięciem śledzą ten cudowny znak - niewiasta urodzi Mesjasza. Jednak pojawia się czerwony smok, który próbuje pożreć jej Dziecię. Syn niewiasty - Mężczyzna - zostaje uniesiony do Boga, który zasiada na tronie. Natomiast niewiasta zbiega na pustynię, na miejsce duchowego azylu, gdzie pozostaje przez 1260 dni.

693. Rozgrywa się walka w niebie. Aniołowie Chrystusa, prowadzeni przez archanioła Michała, prowadzą brutalną walkę z diabłem (czerwonym smokiem). Smok nie jest wystarczająco silny, by zwyciężyć. Szatan wraz ze swoimi aniołami zostaje strącony na ziemię. Czerwony smok jest tak rozwścieczony swoją porażką, że zaczyna ścigać niewiastę, która urodziła Mesjasza.

694. Szatanowi nie udaje się doścignąć niewiasty, więc rozpoczyna walkę z resztą jej potomstwa, z tymi, którzy pozostają na ziemi, kochają Boga oraz słuchają się Go. Szatan chce ich wszystkich zabić albo sprawić, żeby odwrócili się od Boga. Dlatego też zwraca się do Bestii, żeby mu w tym pomogła.

695. Czas Bestii na ziemi jest policzony pomimo tego, że posiada wielką moc. Bestia ma włądać nad ziemią przez 42 miesiące. Bestia wychodzi z morza, a szatan oddaje jej całą swoją moc. Bestia ma przejąć władzę nad ziemią, styanizować lud Boży i być przedmiotem kultu wszystkich tych, którzy nie zostali zapisani w księdze i opieczętowani krwią Chrystusa. Większość ludzi uważa postać Bestii za prawdziwego i ostatecznego antychrysta.

696. Warto zauważyć, że 42 miesiące uważa się za symboliczny okres - jest to 3,5 roku. Okres 3,5 roku wspomniany jest również w rozdziale 11, w wersie 2 Apokalipsy. Wielu ludzi uważa, że źródłem tego symbolu jest okres, kiedy Żydzi cierpieli prześladowania pod rządami Antiocha IV Epifanesa około roku 175 p.n.e. Inni sądzą, że jest to wynik podzielenia liczby siedem na dwie równe części; jedna połowa należy do sił dobra, druga połowa - do sił zła.

697. Kolejna Bestia wylania się z ziemi. Sprawia, że każdy na ziemi oddaje cześć antychrystowi. Druga Bestia ma ogromną moc i jest w stanie zabić tych, którzy odmawiają oddawania czci antychrystowi. Bestia, która wyloniła się z ziemi, wydaje się posiadać więcej zasług, ponieważ to właśnie ona sprawia, że wszyscy żyjący na ziemi otrzymują znamię na prawej ręce lub na czole. Ci, którzy nie zgadzają się na posiadanie znamienia, nie mogą nic kupić ani sprzedać i prawdopodobnie będą bardzo cierpieli z powodu braku znamienia Bestii. Znana jest jedynie liczba Bestii: 666.

698. Tożsamość i znaczenie tajemniczej liczby Bestii, czyli liczby 666, bardzo zajmowały chrześcijan od momentu napisania Apokalipsy. Symbolika liczby 666 została przypisana w kulturze masowej szatanowi albo też osobom takim jak Napoleon czy Hitler. Niektórzy badacze Pisma Świętego uważają, że skoro szatan jest zasadniczo jedną z głównych postaci Apokalipsy, znaczenie liczby 666 było oczywiste dla współczesnych św. Jana, ponieważ zarówno w języku hebrajskim, jak i w języku greckim litery posiadały swoją numeryczną wartość.

699. Jedna z odpowiedzi na zagadkę znaczenia liczby 666. Liczbę 666 otrzymuje się po dodaniu wszystkich liter w hebrajskim zapisie „cesarz Neron” albo „imperator Neron”. Inne możliwości to hebrajski zapis nazwy „Lateinos” lub „Euanthas”. Inni wierzą, że liczba 666 to symbol trójzjednoczonego zła, ponieważ każda z trzech liczb jest o jedną jednostkę mniejsza niż liczba siedem, symbol doskonałości.

700. Ci, którzy posiadają piętno Bestii, będą cierpieć niewiarygodne męki na końcu czasów. Bestia upadnie, a ci, którzy posiadają jej piętno, będą pozostawieni sami sobie. Siedem aniołów spuszcza na ziemię siedem plag. Siedem plag określa się w Apokalipsie również jako „siedem czasz Bożego gniewu”. Jednak nawet podczas tych przerażających dni ludzie nadal odmawiają żalu za grzechy. Przeklinają oni Boga za swoje cierpienia i nadal podążają za Bestią.

701. Królowie całej zamieszkałej ziemi zostali zwołani, aby stawili się na miejsce zwane Armagedon (Har-Magedon po hebrajsku), najprawdopodobniej aby odbyć ostateczną bitwę. Następnie św. Jan ma wizję niewiasty siedzącej na bestii szkarłatnej - kobieta ta nazywa się Babilon, a bestia to antychryst. Babilon upadnie, ku przerażeniu i rozpaczycy ludzi, którzy identyfikowali się z Babilonem. Ci, którzy naznaczeni byli piętnem Bestii, oddawali cześć Babilonowi, a nawet uwielbiali „Wielką Nierządnicę”.

702. Armia Boża przystąpi do bitwy pod dowództwem jeźdźca na białym koniu.

W rozdziale 19, w wersie 13 Apokalipsy czytamy: „Nazwano Go imieniem Słowa Boga”. Dowódca prowadzi swoje wojska zwycięsko naprzód i ostatecznie Bestia i jego Falszywy Prorok (zakłada się, że jest to właśnie Bestia oznaczona liczbą 666) zostają żywcem wrzuceni do ognistego jeziora siarki.

703. Następnie szatan zostaje związany na tysiąc lat. Zgodnie z rozdziałem 20 Apokalipsy szatan ma zostać uwolniony na krótki czas. Ci, którzy cierpieli podczas panowania Bestii dlatego, że byli chrześcijanami i nie oddali pokłonu Bestii ani nie wzięli sobie znamienia na czoło czy na rękę, zostali wyniesieni na trony i zasiedli na tysiąc lat w pobliżu Chrystusa. Jest to pierwsze zmartwychwstanie, ponieważ tylko ci, którzy zostali zabici na krótko przed drugim przyjściem Chrystusa, powstali z martwych; pozostali mają poczekać aż do ostatecznego zmartwychwstania.

704. Sąd ostateczny jest opisany w rozdziale 20 Apokalipsy. Bóg zasiada na swoim tronie z księgą życia i sędzi wszystkich zmarłych. Morze wydało wszystkich zmarłych, którzy w nim zginęli; zmarli wyszli również ze Śmierci i z Otchłani i każdy został osądzony według swoich czynów (Ap 20,12). Każdy, kogo imię nie zostało zapisane w księdze życia, zostaje wrzucony do jeziora ognia, tak samo jak zostaną wrzucone Śmierć i Otchłań.

705. Bóg oznajmia, że został przywrócony stary porządek, i przyrzeka, że „śmierci już nie będzie. Ani żałoby, ni krzyku, ni trudu” (Ap 21,4). Wszystko będzie nowe, doskonałe i pozostanie takie na zawsze, ponieważ Bóg zwyciężył śmierć, a Chrystus pokonał grzech.

706. Nowe Jeruzalem według niektórych komentatorów Pisma Świętego to inna nazwa Świętego Miasta, które zawiera w sobie elementy Jerozolimy, Świątyni oraz Ogrodu Eden. Święty Jan opisuje piękno Nowego Jeruzalem bardzo szczegółowo, używając żywych detali. Św. Jan dokładnie przedstawia mury Nowego Jeruzalem, które zbudowane są ze szlachetnych kamieni, oraz szczerozłote budynki tego Świętego Miasta. Towarzysz św. Jana zmierzył nawet to Święte Miasto złotą trzcina mierniczą! Inni badacze Pisma Świętego wierzą, że opis Nowego Jeruzalem to metaforyczna aluzja do nieba. Według nich niebo to miejsce, gdzie Bóg i Jego ludzie przebywają w świętej wspólnocie.

CZĘŚĆ III. KRÓTKO MÓWIĄC

19. Trójkąt Trójcy

707. Doktryna Trójcy Świętej jest znacznie przejrzyściej opisana w Nowym Testamencie Pisma Świętego niż w Starym. Na kartach Biblii trzy Osoby Boskie Trójcy Świętej pojawiają się wielokrotnie wspólnie i najwyraźniej są sobie równe. Podczas chrztu Jezusa Chrystusa Duch Święty zstąpił na Niego, a głos Boga rozlegający się z nieba zidentyfikował Jezusa jako swojego umiłowanego Syna (Mt 3,16-17). Jezus modlił się, żeby Ojciec zesłał innego Parakleta (J 14,16). Jezus powiedział uczniom, aby chrzcili ludzi w imię (jedno) Ojca i Syna, i Ducha Świętego (Mt 28,19). Trzy Osoby Boskie Trójcy Świętej łączą się także w swoim działaniu (1 Kor 12,4-6; Ef 1,3-14; 1 P 1,2; 3,18; Ap 1,4-6).

708. Stary Testament uczy nas o rzeczywistości Trójcy Świętej. Samo imię Boga po hebrajsku to *Elohim*; jest to rzeczownik w liczbie mnogiej. W Biblii bardzo często używa się

zaimków liczby mnogiej w odniesieniu do Boga (patrz Rdz 1,26). Nawet hebrajskie słowo, którego używa się, aby określić „jednego Boga” - *echad* - oznacza 'złożoną z części jedność'. W Starym Testamencie często pojawiają się odniesienia zarówno do „Syna”, jak i do „Ducha Bożego”, co wskazuje na Trójcę Świętą.

709. Trójca Boga. Pomimo tego, że słowo *Trójca* nie pojawia się w Piśmie Świętym, to bardzo wcześnie weszło do języka Kościoła. Greckie słowo oznaczające Trójcę – *trias* - zostało po raz pierwszy użyte przez Teofila z Antiochii (w roku 181 n.e.). Natomiast łacińska forma słowa - *trinitas*, Trójca - została po raz pierwszy użyta przez Tertuliana (w roku 220 n.e). W teologii chrześcijańskiej termin *Trójca* oznacza, że w Boskiej istocie wyróżnia się trzy odrębne, wieczne różnice, znane jako Ojciec, Syn i Duch Święty. Wspomniane wyżej trzy różnice to trzy osoby; tak więc można mówić o trójosobowym Bogu. Doktryna Trójcy Świętej *jest* ogromną tajemnicą. Należy pamiętać, że doktryna Trójcy Świętej nie zrodziła się podczas teologicznych spekulacji, a została nam objawiona w Piśmie Świętym.

710. Gardzisz skałą, co ciebie zrodziła, zapominasz o Bogu, który dał Ci życie" (Pwt 32,18). Bóg jest nie tylko Ojcem Jezusa Chrystusa. Bóg jest również naszym Ojcem i naszym Stwórcą.

711. Rzekł do niej Jezus: «Nie zatrzymuj Mnie, jeszcze bowiem nie wstąpiłem do Ojca. Natomiast udaj się do moich braci i powiedz im: Wstępuję do Ojca mego i Ojca waszego oraz do Boga mego i Boga waszego»" (J 20,17). Po zmartwychwstaniu Jezus Chrystus objawił się Marii Magdalenie. To, co jej powiedział, jest dowodem na to, że Bóg jest w pełni Ojcem niebieskim i Bogiem zarówno dla samego Jezusa Chrystusa, jak i dla każdego, kto w Niego wierzy.

712. „Albowiem Dziecię nam się narodziło, Syn został nam dany, na Jego barkach spoczęła władza. Nazwano Go imieniem: Przedziwny Doradca, Bóg Mocny, Odwieczny Ojciec, Książę Pokoju" (Iz 9,5). Słowa proroka Izajasza są dowodem dla ludu Bożego na przyjście obiecane Mesjasza, na którego lud Boży czekał przez tyle pokoleń. To, że ludzie wierzyli w przyjście Mesjasza, nie podlegało żadnej kwestii. Niemniej jednak czekali oni na ziemskiego króla, który przywróci Izrael do dawnej świetności, a nie na Zbawiciela, który odkupi świat i stanie się najpierw Królem w Niebie.

713. W chwili gdy wychodził z wody, ujrzał rozwierające się niebo i Ducha jak gołębicę zstępującego na Niego. A z nieba odezwał się głos: «Tyś jest mój Syn umiłowany, w Tobie mam upodobanie»" (Mk 1,10-11). Sam Bóg, w widzialnej postaci Ducha Świętego, przemówił do Jezusa zaraz po tym, kiedy Jan Chrzciciel ochrzcił Jezusa w wodach rzeki Jordan.

714. „Ziemia zaś była bezładem i pustkowiem: ciemność była nad powierzchnią bezmiaru wód, a Duch Boży unosił się nad wodami" (Rdz 1,2). Duch Święty był obecny podczas stworzenia świata i jest tak samo obecny wśród nas również i dziś.

715. „Ale gdy Duch Święty zstąpi na Was, otrzymacie Jego moc i będziecie moimi świadkami w Jeruzalem i w całej Judei, i w Samarii, i aż po krańce Ziemi" (Ap 1,8). Jezus obiecał to swoim uczniom, zanim wstąpił do nieba. Dzieje Apostolskie to zapis dziejów pierwszego Kościoła; rozdział 2 Dziejów Apostolskich opisuje przyjście Ducha Świętego podczas Pięćdziesiątnicy.

716. Wiara w Tróję wyrażona jest w *credo* atanazjańskim: „Wielbimy jednego Boga w Trójcy oraz Tróję w jedności; wyróżniamy trzy Osoby Boskie, ale nie dzielimy Substancji”. Dalej czytamy: „Wszystkie trzy osoby są współwieczne i współistniejące...”. „Serce religii chrześcijańskiej, która opiera się na wierze w jednego Boga, to tajemnica Trójcy Świętej. *Trinitas* to słowo wywodzące się z łaciny, oznaczające „trójistnienie”. Chrześcijaństwo opiera się na doktrynalnych prawdach dotyczących *trinitas*, trójosobowości Boga. Każda z Osób Boskich odgrywa znaczącą rolę zarówno w naszym stworzeniu, jak i w naszym odkupieniu” - J. I. Packer.

717. Doskonała harmonia. Osoby Trójcy Świętej są związane ze sobą doskonałą harmonią i są sobie nierozdzielnie bliskie - jest to doskonała jedność. Jeden z teologów wyjaśnia to w ten oto sposób: Jeśli nie istniałoby Trójca Święta, nie byłoby wcielenia, nie byłoby obiektywnego odkupienia a więc nie byłoby zbawienia, ponieważ nie istniałby żaden pośrednik pomiędzy Bogiem a człowiekiem”. Istnienie Trójcy Świętej jednocześnie pozwala na istnienie wiecznej miłości. Miłość istniała, zanim Bóg stworzył świat, ale miłość potrzebuje kogoś, by zostać wyrażoną. Miłość bezustannie przepływa między Osobami Trójcy Świętej.

718. Trzy Osoby Trójcy Świętej działają wspólnie. Żadna z Osób Trójcy Świętej nie działa w odosobnieniu i z własnej woli, nie porozumiewając się z pozostałymi dwiema Osobami Trójcy Świętej. Wszystkie Osoby Trójcy Świętej są nierozdzielnie związane - działania Syna i Ducha Świętego nigdy nie stoją w sprzeczności z działaniami Ojca. Gdyby tak się działo, nie moglibyśmy mówić o Trójcy Świętej jako o „jednym Bogu, w trzech odrębnych Osobach”.

719. Ojciec jest „Bogiem pokoju”, Syn jest „naszym pokojem”, a Duch Święty jest „Duchem pokoju” i dzięki niemu otrzymujemy „owoc pokoju”. Pragnienie pokoju jest najgłębiej zakorzenione w ludzkim sercu. Poczucie pokoju to najwyższy stopień zadowolenia i satysfakcji, jakie można osiągnąć w życiu.

720. Istnieje kilka różnych poglądów dotyczących tego, w jaki sposób istnieje Trójca Święta, w odniesieniu do podporządkowania się i równości pomiędzy trzema odrębnymi Osobami Trójcy Świętej. Niektóre z tych modeli kładą większy nacisk na moc oraz na podporządkowanie. Wszystkie te stanowiska czczą i oddają hołd Trójcy Świętej w wierze Kościoła, wiernej Biblii i Tradycji.

721. Według pierwszego modelu zarówno Syn, jak i Duch Święty pochodzą od Ojca. Syn i Duch Święty są na tym samym poziomie, a jednak są niezależni od siebie. Ojciec jest ich źródłem, ale zarówno Bóg Ojciec, Syn, jak i Duch Święty są równorzędnym Bogiem.

722. W drugim modelu Ojciec, jak w modelu pierwszym, jest początkowym punktem, z którego wywodzi się Syn. Jednakże Duch Święty wywodzi się z Ojca i z Syna. Jednym słowem, Duch Święty nie ma żadnego wpływu na Ojca i Syna.

723. Według trzeciego modelu Ojciec i Syn są sobie równi, co znaczy również, że są równi w chwale. Jednakże Duch Święty, który wywodzi się z Ojca i z Syna, znajduje się na niższym poziomie i działa jako pośrednik między Boskim Ojcem i Synem a ziemskim światem znajdującym się poniżej.

724. Kolejny model jest nieco mniej oparty na idei trójkąta. Zakłada, że wszystko ma początek w Ojcu, a następnie w Synu i Duchu Świętym. Ojciec, Syn i Duch Święty znajdują

się na tym samym planie Boskości, ale wszystkie rzeczy wywodzą się od Ojca. Ten pogląd jest głęboko zakorzeniony zarówno w Kościele wschodnim, jak i zachodnim.

725 Jeszcze inny model wywodzi się z bardziej mistycznego punktu widzenia, jaki również prezentowany jest przez Kościół. Ojciec jest głową, natomiast pozostali - Syn, Duch Święty oraz cały świat pochodzą z Niego. W tym modelu jest także miejsce na ideę powrotu do Ojca. Wierzy się, że Duch Święty przygotowuje świat na przyjście Syna, natomiast Syn (wraz z Duchem Świętym) doprowadzi nas z powrotem do Boga. W tym modelu z pewnością nie ma idei równości trzech Osób wewnątrz Trójcy Świętej.

726. Model augustyński reprezentuje bardziej płynny związek pomiędzy trzema Osobami Trójcy Świętej. Ojciec, Syn i Duch Święty znajdują się na tym samym poziomie (w ten sposób model augustyński neguje schemat trójkąta, przedstawiony w modelu pierwszym i drugim), ale Duch Święty znajduje się pomiędzy Ojcem i Synem. Duch Święty pochodzi od Ojca i z Syna. David N. Bell sugeruje, że związek ten podobny jest do tego, w jaki sposób działa bateria elektryczna: Ojciec działa jak „strona dodatnia”, Syn - jak „strona ujemna”, a Duch Święty jest „prądem przepływającym i jaśniejącym pomiędzy nimi”. David N. Bell wyjaśnia dalej, że istnieje tylko jedna substancja, jeden Prąd, ale bateria nie byłaby w stanie działać bez obydwu biegunów ani też bez możliwości przepływu prądu między nimi. Słabą stroną tego sposobu myślenia jest to, że Bell ma tendencję do stawiania Ducha Świętego w podrzędnej roli jako swego rodzaju „nośnika prądu” przepływającego od Ojca do Syna i od Syna do Ojca.

727. Siódmy i ostatni model polega nieco bardziej na kompromisie między trzema Osobami Boskimi. Ojciec, Syn i Duch Święty są punktami położonymi na okręgu, który nie ma ani początku, ani też końca. Tak jak Ojciec ma wpływ na Syna, tak Syn ma wpływ na Ducha Świętego, a z kolei Duch Święty ma wpływ na Ojca. Jest to w znacznie mniejszym stopniu obraz jednej czy dwóch Osób Boskich będących podporządkowanych pozostałym Osobom Boskim, a bardziej obraz współzależności pomiędzy wszystkimi trzema Osobami Boskimi. Nawet jeśli Ojciec jest punktem, z którego wywodzą się Syn i Duch Święty, jako odpowiedź na działania Ojca kierują się oni właśnie *w stronę* Ojca.

728. Wyszukano wiele analogii, aby wyjaśnić zagadkę Trójcy Świętej. Św. Augustyn proponował, aby trzy Osoby Boskie porównać do „kochającego, ukochanej i samej miłości”. Inna analogia to porównanie Trójcy Świętej do jabłka: część nasienna, miąższ oraz skórka, mające reprezentować Boga Ojca, Syna i Ducha Świętego jako „widoczną”, „namacalną” skórkę, która spowija miąższ reprezentujący Syna oraz część nasienną mającą wyobrażać Ojca. Tak jak skórka jabłka sprawia, że jabłko staje się jednością, tak Duch Święty sprawia, że Ojciec, Syn i Duch Święty stają się jednym, czyli Trójcą Świętą.

729. Ojciec Kościoła św. Atanazy i znakomity pisarza kościelny Tertulian, wyrażali poglądy o nieco bardziej subordynacyjnym podejściu. Tertulian porównał Osoby Trójcy Świętej do korzenia, drzewa i owocu. Natomiast św. Atanazy, aby przedstawić, w jaki sposób Trójca Święta działa i istnieje, przedstawił obraz źródła, potoku i rzeki.

730. Inni wolą mówić o Trójcy Świętej, przywołując obraz, w którym trzy Osoby Boskie są sobie równe. Używając przykładu przestrzeni, podzielonej na trzy wymiary: wysokość, długość i głębokość. Albo przykładu trzech stanów materii: stanu stałego, stanu ciekłego oraz gazu. Wszystkie trzy stany, zależnie od temperatury, mogą istnieć w tym samym czasie.

731. *Credo nicejskie* jest prawowiernym wyznaniem wiary wczesnego Kościoła chrześcijańskiego. *Credo nicejskie* zostało napisane jako odpowiedź na pojawiające się herezje, w tym między innymi herezję dotyczącą Trójcy Świętej. *Credo* to jest używane zarówno w Kościele wschodnim, jak i zachodnim, ale Kościół zachodni nalegał na to, aby w punkcie dotyczącym pochodzenia Ducha Świętego znalazła się fraza „i Syna” (czyli *Filioque*). Kościół wschodni niezachwianie pomija tę frazę. W tym *credo* wszystkie trzy Osoby Trójcy Świętej ukazane są jako działające osobno.

732. „Wierzę w jednego Boga, Ojca wszechmogącego, stwórcy nieba i Ziemi, wszystkich rzeczy widzialnych i niewidzialnych” - pierwszy artykuł *credo nicejskiego*.

733. „I w jednego Pana Jezusa Chrystusa, Syna Bożego Jednorodzonego, który z Ojca jest zrodzony przed wszystkimi wiekami. Bóg z Boga, światłość ze światłości, Bóg prawdziwy z Boga prawdziwego, zrodzony, a nie stworzony, współistotny Ojcu, a przez Niego wszystko się stało” - drugi artykuł *credo nicejskiego*.

734. „I w Ducha Świętego, Pana i Ożywiciela, który od Ojca [i Syna] pochodzi, który z Ojcem i Synem wspólnie odbiera uwielbienie i chwałę, który mówił przez proroków” - czwarty artykuł *credo nicejskiego*.

735. Zaprzeczenie istnienia Trójcy Świętej prowadzi do powstania niebezpiecznej teologii. Nie uwzględniając obrazu Boga, który jest aktywny i dynamiczny, który działa w Trójcy Świętej, łatwo jest popaść w herezję: deizm, panteizm lub agnostycyzm, wymieniając tylko kilka z wielu istniejących herezji. Deizm postrzega Boga jako tego, który nie jest przywiązany do stworzonego przez siebie świata ani też nie ma wpływu na to, co dzieje się na ziemi; uznaje tylko Boga, który puścił w ruch świat, ale go nie nadzoruje. Wyznawcy panteizmu wierzą, że nie można oddzielić Boga od świata, toteż czczą go jako Boga. Według agnostyków Boga nie można poznać - Bóg jest tajemnicą, której nie można nawet zrozumieć. Kiedy zaprzecza się istnieniu Trójcy Świętej, często zaprzecza się także boskości Chrystusa, co, w rezultacie, prowadzi do utraty Słowa Bożego, czyli całego Pisma Świętego.

20. Imiona Osób Trójcy Świętej

IMIONA BOGA OJCA

736. Imiona Boga, które znajdują się w Piśmie Świętym, opisują Jego naturę:
- Bóg wierny, który nie krzywdzi - Bóg przebaczący - Bóg łaski - Bóg nadziei - Bóg miłości i pokoju - Bóg zazdrosny i mściwy

737. Imiona Boga opisują Go jako naszego opiekuna:
- Schronienie dla swojego ludu - Schronienie dla będących w potrzebie
- Schronienie dla udęczonych - Schronienie dla biednych - Sanktuarium - Cień chroniący przed słońcem - Schronienie przed burzą - Twierdza w czasach niepokoju - Forteca zbawienia
- Wiecznie obecna pomoc w strapieniach - obrońca wdów - Nasze mieszkanie

738. Imiona Boże mówią o Jego przywództwie:
- Pan w Niebie - Dowódca Bożej armii - Bóg nasza siła - Największy Król wywyższony ponad wszelkich bożków - Bóg jedyny - Sprawiedliwy i wielki Jedyny Pasterz

739. Boże imię objawia Jego królewskość:

- Pełna chwały korona - Źródło siły - Wieczny Król - Bóg Chwały - Najwyższy Bóg
- Wywyższony Bóg Suwerenny - Pełen Chwały Ojciec - Królewska Chwała
- Majestat w Niebie - Twoja Chwała - Twoje Uwielbienie - Chwała Izraela - Bóg bogów

740. Imiona Boga, które ukazują Jego kreatywność:

- Architekt i budowniczy - Stwórca wszystkiego - Stwórca nieba i ziemi
- Ten, który myśli swoje ludziom objawia – Garncarz - Ogrodnik (rolnik, gospodarz)
- Jedyny mądry Bóg - Ten, który może zrobić znacznie więcej, niż jesteśmy w stanie poprosić albo wyobrazić sobie

741. Jego imiona ukazują Jego ojcostwo:

- Ojciec - Ojciec współczujący - Ojciec naszych dusz - Ojciec niebiańskich światła
- Ojciec dla sierot - Bóg i Ojciec Pana naszego Jezusa Chrystusa - Bóg Abrahama, Izaaka i Jakuba - Bóg całej ludzkości Bóg nasz Ojciec

742. Imiona Boga odkrywające Jego dostojeństwo:

- Bóg - Bóg Sabatu (*El Sabaoth*) - Bóg Wszchemogący (*El Shaddai*) - Bóg Najwyższy
- Bóg mój Stwórca - Król Chwały - Bóg nad wszystkimi narodami świata - Król Niebios

743. Imiona Boga, które odsłaniają Jego siłę:

- Bóg moja skała - Bóg mój Zbawiciel - Bóg moja twierdza - Ten, który budzi grozę
- Ten, który wskrzesił z martwych Jezusa Chrystusa - Ten, który jest w stanie powstrzymać mnie przed upadkiem - Pan, który rzuca gromy - Nasz potężny Bóg - Ten, który mnie podtrzymuje - Siła mojego serca - Skała, w której mam schronienie - Skała naszego zbawienia
- Nasze schronienie i siła

744 . Jego imiona, pod którymi podejmuje działania w naszym imieniu:

- Bóg wszelkiej pociechy - Bóg odpłaty - Bóg, który mści się za mnie - Bóg, który daje wytrwałość i zachętę - Bóg, który wstrzymuje się z zesłaniem klęsk - Ten, który zmazuje nasze grzechy - Ten, który cię pociesza

745. Imiona Boga, które ujawniają Jego wielkość:

- Wielki Bóg wzbudzający grozę - Wielki i pełen mocy Bóg - Wielki, mocny i wzbudzający grozę Bóg - Pan zapewni - Wszchemogący - Pochłaniający ogień - Wiecznotrwały Bóg
- Twoja największa nagroda

746 . Jego imiona odkrywają Jego naturę:

- Bóg prawdy - Żyjący i prawdziwy Bóg - Zazdrosny - Źródło wody żywej - Miłość
- Ty, który utrzymujesz przymierze miłości ze swoimi sługami - Ty, który kochasz ludzi
- Bóg wierny - Bóg, który mnie zbawia - Ty, który wysłuchujesz modlitw - Wieczny Bóg

747. Imiona Boga odkrywają Jego wieczność:

- Jestem - Żyjący Ojciec - Bóg żyjących

748. Imiona Boga odkrywają Jego rolę jako sędziego:

- Sędzia całej ziemi - Ten, który jest gotowy sądzić żyjących i zmarłych - Nasz sędzia
- Prawodawca - Bóg prawdziwy - Ty, który rządzisz sprawiedliwie i egzaminujesz serce i umysł - Praworządny Ojciec - Współczujący i pełen chwały Bóg - Praworządny Sędzia
- Nasz Zbawca

749. Imiona Boga odkrywają Jego świętość:

- Święty Ojciec – Święty - Święty pomiędzy wami - Pan, który czyni cię świętym

750. Jego imiona ukazują Jego panowanie:

- Adonai (Pan) - Pan Wszechmogący - Pan Bóg - Pan nasz Pokój - Pan (Jahwe) - Pan Najwyższy - Pan moja Flaga - Pan moja Skała - Pan całej Ziemi - Pan Nieba i Ziemi
- Pan panów - Pan nasz Bóg - Pan nasz Stwórca - Pan nasza tarcza - Pan, który cię uzdrawia
- Pan, który jest tu

751 . Jego imiona ujawniają, że jest naszym Stwórcą:

- Pan nasz Stwórca - Stwórca wszystkich rzeczy - Ten, który modeluje wszystkim serca
- Bóg, który mnie widzi - Bóg duszy całej ludzkości

752 Imiona Boga ujawniają, że jest On Bogiem osobistym:

- Mój orędownik - Mój pocieszyciel w strapieniu - Moja pewność - Moja pomoc - Mój pomocnik - Moja kryjówka - Moja nadzieja - Moje światło - Moja skała pełna mocy
- Moje schronienie w dniach tragedii - Moje schronienie w czasach niepokoju - Moja pieśń
- Mój potężny wybawca - Moja podpora

IMIONA BOGA SYNA**753.** Jezus jest Synem:

- Gałąź Pana - Syn Maryi - Dziedzic Zbawienia - Syn Boga Żyjącego - Dziedzic wszystkich rzeczy - Jego jedyny Syn - Syn Boga Najwyższego - Święty Boga - Lew z plemienia Judy
- Syn Błogosławionego

754. Jezus jest Wieczny:

- Emmanuel (Bóg z nami) - Życie Wieczne - Początek i Koniec - Amen - Pierwszy i Ostatni
- Ostatni Adam – Żyjący - Kamień Żyjący

755. Jezus Mesjasz:

- Chrystus - Pomazaniec - Chleb Życia - Nadzieja Chwały - Ten, który czyni ludzi świętymi
- Ten, który przemawia do Ojca w naszej obronie - Baranek Paschalny - Księżę Pokoju
- Zbawca - Człowiek z nieba - Zbawiciel świata - Kamień, który odrzucili budujący

756. Natura Chrystusa ujawnia się w Jego imionach:

- Pan - Nasza nadzieja - Wierny i prawdziwy - Nasz pokój - Wonne kadzidło i ofiara dla Boga
- Nasza prawość, świętość i zbawienie - Wspaniały Uzdrawiciel - Sędzia Sprawiedliwy
- Pewny fundament

757 Działania Chrystusa ujawniają się w Jego imionach:

- Ten, który buduje i doskonali naszą wiarę - Sprawca naszego zbawienia - Oblubieniec
- Kamień węgielny - Pocieszenie Izraela - Przyjaciół poborców podatkowych i grzeszników
- Przymierze dla ludzi - Ten, który zstępuje z niebios i daje światu swoje życie - Ten, który szuka serc i umysłów - Ten, który umarł i powrócił do życia - Ten, który nas kocha i uwolnił nas od naszych grzechów - Baranek Boży - Pośrednik nowego przymierza

758. Człowieczeństwo Chrystusa jest objawione w Jego imionach:

- Syn Człowieczy - Pierworodny pomiędzy umarłymi - Nazaretańczyk - Pierworodny wszelkiego stworzenia - Mąż boleści - Syn - Dawidowy Syn

759. Boskość Chrystusa ujawnia się w Jego imionach:

- Alfa i Omega - Przedwieczny - Stwórca życia - Bóg całej Ziemi - Syn Boga - Światło
- Obraz niewidzialnego Boga - Immanuel (Bóg jest z nami) - Sędzia żywych i umarłych
- Mesjasz - Nasz Bóg i Zbawiciel Jezus Chrystus - Król i Pan - Słowo Boga

760. Kapłaństwo Jezusa objawia się w Jego imionach:

- Arcykapłan - Wielki Arcykapłan - Wierny i litościwy arcykapłan - Rabbi - Nauczyciel
- Głowa - Ofiara pokutna za nasze grzechy - Sługa

761. Piękno Chrystusa ujawnia się w Jego imionach:

- Oblubieniec - Święty i Prawy - Róża Szaronu - Pan Prawości – Źródło - Prawdziwe Wino
- Szilo

762. Majestat i panowanie Chrystusa ujawniają się w Jego imionach:

- Błogosławiony i jedyny Władca - Jaśniejąca Gwiazda Poranna - Wybrany i drogocenny kamień węgielny - Korona chwały - Pragnienie Narodów – Pan - Głowa każdego człowieka
- Głowa Kościoła - Zwierzchnik wszelkiej mocy i wszelkiego autorytetu - Król Królów
- Król Czasów - Król Żydowski - Władca wszelkich narodów - Władca stworzenia Bożego
- Władca królów świata

763. Schronienie w Chrystusie ujawnia się w Jego imionach:

- Sztandar wszystkich narodów - Wybawca - Dobry Pasterz - Okup za całą ludzkość
- Pasterz i Opiekun naszych dusz – Brama - Ten, który uszlachetnia i oczyszcza
- Wspaniały Pasterz owiec

764. Panowanie Jezusa ujawnia się w Jego imionach:

- Pan (Kyrios) - Pan i Zbawiciel Jezus Chrystus - Pan Światłości - Pan Panów - Pan Pokoju
- Pan żniwa - Pan Szabatu - Pan (Rabboni)

765. Światłość Jezusa ujawnia się w Jego imionach:

- Światłość Życia - Światłość Ludzkości - Światłość Świata - Światłość Pogan
- Gwiazda Poranna - Światło Prawdziwe - Promieniowanie Bożej Chwały - Prawda

766. Błogosławieństwo Jezusa ujawnia się w Jego imionach:

- Dar nieopisany - Dzień wiosenny - Gwarancja Nowego Przymierza - Zmartwychwstanie i Życie - Cudowny Pocieszyciel - Jasna Gwiazda Poranna

IMIONA BOGA DUCHA ŚWIĘTEGO

767. Imiona Ducha Świętego objawiają Jego działania:

- Pocieszyciel - Gwarant dóbr przyszłych - Duch sądu - Duch życia - Duch synostwa (adopcji)
- Dar

768. Imiona Ducha Świętego objawiają Jego naturę:

- Oddech Wszchemogącego - Duch pocieszenia i mocy - Duch łaski i błagania
- Duch świętości - Duch prawdy - Duch sprawiedliwości - Duch mądrości i zrozumienia
- Duch mądrości i objawienia - Duch wiary Duch ognia

769. Imiona Ducha Świętego objawiają Jego boskość:

- Duch Święty – Święty - Duch Chrystusa - Duch Boga Żyjącego - Duch Pański
- Duch Boga Wszchemocnego - Głos Pański

770. Imiona Ducha Świętego objawiają Jego wielkość:

- Duch Boga - Obiecany Duch Święty - Duch Chwały - Pieczęć Boga

21. Ojciec Niebieski

771. Ojciec jest rozpoznany jako Bóg. Już pobieżne przeglądnięcie Nowego Testamentu wystarczy, aby przekonać się, że Biblia wielokrotnie odkrywa przed nami sytuacje i role, w których Ojciec identyfikowany jest jako Bóg. „Paweł, apostoł nie z ludzkiego ustanowienia czy zlecenia, lecz z ustanowienia Jezusa Chrystusa i Boga Ojca, który Go wskrzesił z martwych" (Ga 1,1; patrz także J 6,27; Rz 1,7).

772. Ojciec - szczególne imię w Nowym Testamencie. Bóg objawił się Izraelowi jako *Jahwe*, a patriarchowie objawiali ludowi Boga pod pełnymi triumfu imionami: *Bóg Wszchemogący* i *Pan Niebios i Ziemi*. Ale we wszystkich imionach albo tytułach Boga objawionych w Piśmie Świętym nie wspomina się nic o Bogu jako Ojcu. Dopiero Jego ukochany Syn mówi swoim uczniom, aby modlili się w ten sposób: „Ojcze nasz, który jesteś w niebie, niech się święci Twoje imię" (Mt 6,9).

773. W Starym Testamencie wszystkie odniesienia do Ojca są metaforyczne. W Piśmie Świętym Starego Testamentu nieliczne wzmianki o Bogu będącym Ojcem są głównie metaforami i używane są jako obrazowe przykłady: „Jak się lituje ojciec nad synami, tak Pan się lituje nad tymi, co się Go boją" (Ps 103,13). W ten sam sposób używa się w Starym Testamencie metafor Boga jako matki: „Jak kogoś pociesza własna matka, tak Ja was pocieszać będę" (Iz 66,13).

774. Bóg zastrzegł swoją rolę jako Ojca. Czytając Pismo Święte Starego Testamentu, możemy ujrzeć, w jaki sposób Bóg odnosi się do swojej relacji z odkupionymi przez siebie ludźmi. Na przykład w pieśni Mojżesza odnajdujemy pytanie: „Czy nie On twym Ojcem, twym Stwórcą?" (Pwt 32,6). Bóg również mówi o sobie jako o „Ojcu dla Izraela" w Księdze Jeremiasza 31,9 i odnosi się do Izraela jako do „syna swojego pierworodnego" (Wj 4,22; Oz 11,1). Niemniej jednak badacze Pisma Świętego utrzymują, iż Bóg zarezerwował swoją rolę jako Ojca, aby wyrazić swoją unikalną relację z ludźmi, która opiera się jedynie na wypełnionej obietnicy odkupienia, spełniającego się wraz z przyjściem Mesjasza. Jezus powiedział: „Nikt nie przychodzi do Ojca inaczej jak tylko *przeze Mnie*" (J 14,6; podkreślenie dodane przez autorów).

775. Imię łagodne. Ze wszystkich imion Boskich żadne nie jest imieniem bardziej przepełnionym ukojeniem ani też imieniem, które byłoby w stanie bardziej poruszyć serce, niż imię *Ojciec*. Jedynie czytając Ewangelie, zauważamy, że św. Mateusz wspomina o „Ojcu" 44 razy, św. Marek 5 razy, św. Łukasz 17 razy, a św. Jan 122 razy. Ewangelia według św. Jana w szczególny sposób objawia Ojca. W każdym rozdziale Ewangelii, w którym wspomnianie jest imię Boga, ujawniane są również szczególne aspekty roli Boga.

776. Oblicza Ojca. Słowa, które identyfikują Boga jako Ojca, używane przez Jego Syna, zapisane w Ewangeliiach Nowego Testamentu: *Jedyny Ojciec, Ojciec, mój Ojciec, twój Ojciec, nasz Ojciec, Święty Ojciec, Prawy Ojciec, Abba Ojciec*. Dodatkowo w Ewangeliiach Nowego Testamentu podkreśla się wielostronną naturę właściwą ojcostwu Boga:

- Ojciec;
- Bóg Ojciec;
- Bóg nasz Ojciec;
- Bóg i Ojciec Pana Naszego Jezusa Chrystusa;
- Ojciec łaskawy;
- Ojciec dusz;
- Ojciec światłości;
- Ojciec chwały.

777. „Rzekł do nich Jezus: «Gdyby Bóg był waszym Ojcem, to i Mnie byście miłowali. Ja bowiem od Boga wyszedłem i przychodzę. Nie wyszedłem sam od siebie, lecz On Mnie posłał»" (J 8,24). Bóg jest Ojcem tych, którzy w Niego wierzą; Bóg jest stwórcą wszystkich, ale Ojcem jedynie wybranych.

778. „Jezus odpowiedział: «Nie znacie ani Mnie, ani mego Ojca. Gdybyście Mnie poznali, poznalibyście i mego Ojca»" (J 8,19). Nie jesteśmy w stanie poznać Ojca inaczej niż przez Syna.

779. „Jeśli więc wy [wierzący], choć źli jesteście, umiecie dawać dobre dary swoim dzieciom, to o ileż bardziej Ojciec z Nieba udzieli Ducha Świętego tym, którzy Go proszą" (Łk 11,13). Największy dar, jaki Ojciec Niebieski może dać swojemu ludowi odkupionemu przez ofiarę Chrystusa, to Duch Święty.

780. *Jedyny Ojciec.* Jako że słowo „jedyny" zostało podkreślone w tym tytule Boga, oznacza to, że osobista chwała Boga ujawnia się zawsze, kiedy Bóg jej używa. Wyjątkowość Jego istnienia i zachowania jako naszego Niebiańskiego Ojca jest podkreślona w tym imieniu. W Ewangelii według św. Jana tytuł ten używany jest wiele razy, aby pokazać, że Bóg jest Ojcem ponad wszystkimi ojcami oraz źródłem wszystkich rzeczy. „Kto Mnie widzi, widzi także i Ojca" (J 14,9; zobacz również J 1,14; 3,35; 4,21; 6,44; 12,49; 14,24; 14,26; 16,27).

781. Ojciec. Chociaż Jezus często wypowiadał się na temat Boga, to tylko raz zwrócił się do Niego w ten sposób: „Boże mój, Boże" (Mt 27,46). Poza tym jednym wyjątkowym razem Chrystus zawsze zwracał się do Boga jako do Ojca - używał On najbardziej bezpośredniego i osobistego słowa określającego związek istniejący pomiędzy Ojcem i Synem. Po raz pierwszy Jezus powiedział, że Bóg jest jego Ojcem, kiedy miał dwanaście lat i kiedy mówił Marii i Józefowi o pobycie w świątyni (Łk 2,49). Po raz ostatni Jezus zwraca się w głos do Boga Ojca, umierając na krzyżu: „Ojcze, w Twoje ręce powierzam ducha mego" (Łk 23,46).

782. Tajemnica wcielenia polega na tym, że Jezus został „poczęty z Ducha Świętego i zrodzony z dziewicy Maryi". Jezus urodził się jako *syn człowieczy*, a nie syn człowieka. Pomimo tego, że Jego przybranym ojcem był Józef, był On Jednorodzoną Synem Boga. Jezus miał tylko jednego Ojca.

783. *Mój Ojciec.* Zaimek *mój*, oznaczający własność osobistą, używany przez Jezusa, oznacza nie tylko wieczny związek pomiędzy Nim samym a Bogiem Ojcem, ale także związek wzajemnej miłości i działanie w imieniu ludzi wierzących. „Nie zginą na wieki i nikt nie wyrwie ich z mojej ręki (...). I nikt nie może ich wyrwać z ręki mego Ojca. Ja i Ojciec jedno jesteśmy" (J 10,28-30).

784. Wasz Ojciec. W samej Ewangelii według św. Mateusza kombinacja tych szczególnych słów pojawia się 14 razy, przynosząc ze sobą odpowiedzialność w stosunku do naszego Pana i do tych, którzy nas otaczają. Przywilej bycia Dziećmi Bożymi poprzez skończone dzieło Chrystusa nakłada na nas szczególne zobowiązanie. „Tak niech wasze światło jaśnieje przed ludźmi, aby widzieli wasze dobre uczynki i chwalili *Ojca waszego*, który jest w niebie (Mt 5,16; podkreślenie autorów).

785. Nasz Ojciec. W odpowiedzi na prośbę swoich uczniów: „Panie, prosimy, naucz nas, jak mamy się modlić”, Jezus dał im wskazówki, jak powinni się modlić, zaczynając modlitwę: „*Ojcze nasz*, który jesteś w niebie, niech się święci Twoje imię!” (Mt 6,9; podkreślenie autorów). Ale nie był to język, którego używali jedynie Jezus i Jego uczniowie dla oznaczenia ich szczególnego związku z Bogiem. Modlitwa ta była zamierzona raczej jako modlitwa całej rodziny zbawionych, a nie modlitwa, którą modlił się sam Jezus. Dlaczego? Ponieważ Jezus nie miał żadnych win, które Bóg mógłby mu wybaczyć, ani też nie musiał prosić o to, by Bóg wybawił Go od złego.

786. Święty Ojciec. W modlitwie zapisanej w Ewangelii według św. Jana w rozdziale 17 Jezus używa zwrotu „Ojciec” w inny sposób. Po pierwsze, Jezus powtarza samo słowo *Ojciec* cztery razy (wersy 1,5,21, 24), kiedy mówi do Boga o swojej chwale w przeszłości, obecnym życiu, mającej nastąpić ofierze oraz przyszłej chwale. Ale w wersie 9 Jezus zaczyna modlić się za tych, którzy w Niego wierzą: „Ja za nimi proszę, nie proszę za światem, ale za tymi, których Mi dałeś, ponieważ są Twoimi” (J 17,9). Ofiara Jezusa miała ochronić odkupionych przed złem tego świata. Jezus prosił, żeby ci, którzy w Niego uwierzyli, zostali uświęceni, dlatego też zwrócił się On do Boga jako do *Świętego Ojca*.

787. Sprawiedliwy Ojciec. Dlaczego Jezus użył zwrotu „Ojciec Sprawiedliwy”, co zapisano w Ewangelii według św. Jana 17,25, a nie zwrotu „Święty Ojciec”? W ostatnim wersie swojej wyjątkowej modlitwy Jezus powiedział: „Objawiłem im Twoje imię i nadal będę objawiał, aby miłość, którą Ty Mnie umiłowałaś, w nich była, a Ja w nich” (J 17,26). Czując, że nadchodzi Jego śmierć, Jezus wiedział, że objawi się Boska sprawiedliwość. W zacytowanej powyżej modlitwie Jezus głosem pełnym uczucia krzyczy do swojego Ojca, który zna ostateczny cel i sens ofiary Syna.

788. Abba Ojciec. *Abba* to słowo aramejskie, które oddaje najprostsze uczucie, jakie małe dziecko żywi do Ojca (Mk 14,36; Rz 8,15; Ga 4,6). W modlitwach żydowskich i w modlitwach chrześcijańskich było to słowo, którym modlący zwracali się do Boga. *Abba* to wyraz, którego użyłoby dziecko, zwracając się do *Ojca* i wyrażając w ten sposób łączące ich bliskie relacje. Zestawienie tych dwóch słów wyraża ufną miłość oraz rosnącą mądrość dziecka.

22. Syn Zbawiciel

789. Syn jest rozpoznany jako Bóg. Doktryna Boskości jest podstawą wiary chrześcijańskiej. Pytanie: „Co myślisz o Chrystusie?”, jest najważniejszym pytaniem życia (patrz Mt 16,15; 22,42). Jezus Chrystus jest największym ze wszystkich ludzi, ale jest on również nieskończenie więcej niż tylko człowiekiem. Jezus Chrystus to Immanuel, „Bóg jest z nami”. Św. Mateusz otwarcie odnosi do Jezusa fragment z Księgi Izajasza 7,14 (Mt 1,22-23).

790. Jezus to odbicie Boga. Jezus Chrystus był poruszony, kiedy zobaczył ogromne tłumy zagubionych ludzi, ale tysiąc lat przedtem napisano o Jahwe: Jak się lituje ojciec nad synami, tak Pan się lituje nad tymi, co się Go boją. Wie On, z czego jesteśmy utworzeni, pamięta, że jesteśmy prochem" (Ps 103,13-14). Wiemy, że Jezus litował się nad sierotami. Ozeasz powiedział o Ojcu: „U Ciebie bowiem znajdzie litość sierota" (Oz 14,3). Jezus zapłakał nad grobem Łazarza, ale również i o Ojcu czytamy, że „drogocenna jest w oczach Pana śmierć Jego czcicieli" (Ps 116,15).

791 . „Anioł Pański" jest wyrażeniem często powracającym w Starym Testamencie; wielu odnosi to przede wszystkim do jeszcze nie-wcielonej drugiej Osoby Trójcy Świętej. Pojawianie się Anioła Pańskiego w Starym Testamencie zapowiada przyjście Jezusa jako człowieka. Anioł Pański jest identyfikowany z Bogiem, ale jednocześnie stanowi indywidualny byt. Anioł Pański objawił się Hagar, Abrahamowi, Jakubowi, Mojżeszowi, Izraelowi, Balaamowi, Gideonowi, Manoachowi, Eliaszowi oraz Dawidowi. Anioł Pański również zabił 185 000 Asyryjczyków, stał pomiędzy mirtowymi drzewami w wizji Zachariasza, obronił Jozuego przed szatanem i był jednym z trzech mężczyzn, którzy nawiedzili Abrahama. W Kościele rzymskokatolickim „Anioł Pański" to modlitwa związana ze Zwiastowaniem Maryi.

792. Historia Bożego Narodzenia objawia głębokość miłości, jaką Bóg ma dla nas. Ewangelie według św. Mateusza i św. Łukasza opowiadają historie o tym, jak Dziewica Maryja porodziła syna, o skromnych początkach życia Jezusa, o radosnym świętowaniu, jakie nastąpiło w Niebie z powodu Jego przyjścia na świat. Pomimo tego, że wielu ludzi nie zauważyło narodzin Jezusa, Bóg pozwolił, aby zarówno wielcy (trzej królowie), jak i małuczcy (pasterze) włączyli się w świętowanie narodzin Jezusa.

793. Dzieciątko Jezus było zwyczajnym niemowlęciem - Jezus był malutkim człowiekiem i miał takie same potrzeby jak każde niemowlę, które przychodziło i przychodzi na świat również dzisiaj. Malutki Jezus płakał, kiedy chciał, żeby Go przytulić i nakarmić, trzeba było zmieniać Mu pieluszki; uczył się mówić, tak jak uczą się tego wszystkie małe dzieci.

794. Jezus otrzymał swoje imię, które znaczy „Mesjasz" albo „Chrystus", dopiero kiedy skończył osiem dni i według żydowskiego prawa należało Go obrzezać. Imię, jakie nadała Mu Maryja, zostało jej przekazane przez Anioła, zanim jeszcze poczęła Jezusa, ale według tradycji izraelskiej oficjalnie nadanie imienia następowało właśnie podczas ceremonii obrzezania.

795. Kiedy Jezus miał dwanaście lat, zademonstrował już, że był świadomy swojego życiowego dzieła. Rodzice Jezusa zabrali Go na święto Paschy do Izraela. Kiedy wyszli ze świątyni, byli przekonani, że Jezus jest z nimi, ale mały Jezus pozostał w świątyni, aby rozmawiać z przebywającymi tam nauczycielami.

796 . Jezus rozpoczął swoją posługę, kiedy miał prawie trzydzieści lat. Jan Chrzciciel był „głosem wołającego na pustyni" i nawoływał ludzi, by im przypomnieć, że ich Zbawiciel nadchodzi i że zbliża się czas nawrócenia i żalu za grzechy.

797. Demony zawsze rozpoznawały Jezusa jako „świętego od Boga" albo też „Syna Najwyższego"; jedynie ludzie kwestionowali Jego tożsamość.

798. Nauczanie Jezusa trwało trzy lata. Przemierzył Galileę, Judeę i Samarię. Jezus Chrystus uzdrowiał chorych i przywracał nadzieję poprzez czynienie cudów. Często używał przypowieści w swoich kazaniach, aby ułatwić ludziom zrozumienie sensu swojej nauki.

799. Jezus spędził większość swojego życia misyjnego w nadmorskich okolicach Galilei. Galilejczycy byli postrzegani przez kosmopolitycznych mieszkańców Jerozolimy jako prowincjusze. Jezus przemawiał przede wszystkim do prostych ludzi pracujących na roli i najlepiej znających się na roślinach i zwierzętach, które ich otaczały. Dlatego też w swoich przypowieściach Jezus bardzo często używa przykładów wziętych z natury.

800. Dla wiernych, którzy zaakceptowali Jezusa, był on przyrzeczoną Zbawicielem, który wypełnił obietnicę zawartą w Piśmie Świętym, dotyczącą przyjścia „Mesjasza” albo „Pomazańca Bożego”, który będzie wywodził się z rodu Dawidowego, wybawi Dzieci Izraela i wprowadzi je do nowej epoki pokoju pod rządami Boga. Pomimo tego, że później zaczęto nazywać Jezusa Chrystusem, powinniśmy pamiętać, że jest to Jego tytuł, a nie Jego imię. *Christos* jest słowem pochodzenia greckiego i znaczy „Pomazaniec Boży” albo „Mesjasz”.

801. Kiedy Chrystus wjeżdżał na osiołku do Jerozolimy, był witany przez ludzi, którzy powiewali liśćmi palm i krzyczeli „Hosanna!”. Ludzie czcili Jezusa jako ich króla. Nie chcieli największego daru, jaki mógł podarować im Jezus; daru, którego potrzebowali najbardziej. Żydzi chcieli, aby Mesjasz wyzwolił ich spod władzy Rzymian, i pragnęli mieć własne niepodległe państwo. Wydawało się im, pomimo licznych ostrzeżeń i wyjaśnień, które dawał im Jezus, że wolność i niezależność od Rzymian jest darem, który ma przynieść Mesjasz.

802. Według Ewangelii św. Jana szatan sprowokował Judasza, aby ten zdradził Jezusa. Zdrada Jezusa spowodowała, że przez wiele wieków spekulowano na temat motywów czynu Judasza. Jedną z spekulacji zakłada, że Judasz mógł być zelotą, bardzo negatywnie nastawionym do rzymskiej okupacji Izraela, i że zdradził Jezusa, ponieważ był rozczarowany, że nie jest on rebelianckim przywódcą, na którego wielu czekało. Według Ewangelii św. Marka Judasz, zanim zaproponował przyjęcie zapłaty za swoją zdradę, najpierw udał się do arcykapłanów, aby zdradzić Jezusa, co może sugerować, że motyw, jaki kierował Judaszem, to nie tylko chęć zysku. Święty Mateusz dodatkowo podkreśla, że Judasz zapytał się, ile dostanie pieniędzy za swoją zdradę, i że zapłacono mu „trzydzieści srebrników”, co było wypełnieniem starożytnego proroctwa.

803. Po zakończeniu Ostatniej Wieczerzy Jezus spędził ostatnią noc wolności w ogrodzie Getsemani, na zboczach Góry Oliwnej. Getsemani to hebrajskie słowo oznaczające „miejsce tłoczenia oliwy”. W czasach Jezusa Góra Oliwna porośnięta była niezwykłą ilością drzew oliwnych, a mieszkańcy Jerozolimy często chronili się tam przed słońcem.

804. „Dzisiaj, tej nocy, zanim kogut dwa razy zapieje, ty trzy razy się mnie zaprziesz” (Mk 14,30). W drodze do Getsemani Jezus powiedział swojemu uczniowi, Piotrowi, te właśnie prorocze słowa. Koguty piał po raz pierwszy zazwyczaj koło dwunastej w nocy, ponieważ w tym właśnie czasie żołnierze rzymscy zmieniali strażę i budzili okoliczne ptaki. Po raz drugi koguty piał około godziny trzeciej nad ranem, również budzone przez odgłosy zmiany warty.

805. Po zmartwychwstaniu Jezus ukazywał się uczniom kilkakrotnie. Zmartwychwstanie Jezusa było wypełnieniem każdego proroctwa dotyczącego Zbawiciela świata, jakie wypowiedział sam Jezus, jak i proroctw, które zostały zapisane w Starym Testamencie.

Chociaż wciąż nie brak wątpiących, to jednak wielu uwierzyło w zbawczą prawdę, że Jezus jest ich Zbawicielem i Królem królów.

23. Duch został nam dany

806. Nauka o Duchu Świętym nazywana jest „pneumatologią”. Słowo to wywodzi się z greckich słów *pneuma* (co znaczy duch) i *logos* (co znaczy nauka).

807. Hebrajskie słowo powszechnie tłumaczone jako „Duch”

dosłownie znaczy 'wiatr' albo oddech'. Tak więc „Duch Boży” jest dosłownie niewidzialną aktywną obecnością Boga. Można usłyszeć wiatr i zobaczyć skutki jego działania, kiedy porusza gałęziami drzewa, ale nie można zobaczyć samego wiatru. Podobnie jest z działaniami Ducha Świętego: są one widoczne w życiu wierzących, nawet jeśli nie możemy zobaczyć Jego samego.

808. Duch Święty jest osobą. Zanim stwierdzimy, że Duch Święty jest Bogiem, musimy najpierw ustalić, że jest On osobą, a nie jedynie wpływem Bożej mocy. Naprawdę tak jest. Pomimo tego, że w języku greckim słowo „duch” jest rodzaju nijakiego Jezus w Ewangelii według św. Jana 14,26 i 16,13-14 użył w odniesieniu do Ducha Świętego zaimka osobowego rodzaju męskiego, „on”. Duch Święty posiada także trzy niezbędne elementy osobowe: intelekt (1 Kor 2,11), wrażliwość (Rz 8,27; 15,30) oraz wolę (1 Kor 12,11). Duch Święty może zostać wystawiony na próbę (Dz 5,9), można Go okłamać (Dz 5,3), można Go zasmucić (Ef 4,30), można się Mu opierać (Dz 7,51), obrażać Go (Hbr 10,29) oraz bluźnić przeciwko Niemu (Mt 12,31-32).

809. Duch Święty został rozpoznany jako Bóg. Jest on Osobą Boską, co uwidacznia się poprzez Jego atrybuty boskości: Duch Święty jest wieczny (Hbr 9,14), wszechwiedzący (1 Kor 2,10-11), wszechmogący (Łk 1,35) i wszechobecny (Ps 139,7-10). Duchowi Świętemu przypisuje się również dzieła Boże, takie jak stworzenie, odnowienie, natchnienie dla spisujących Słowo Boże oraz wskrzeszanie zmarłych.

810. Niektórzy (na przykład Świadkowie Jehowy) postrzegają Ducha Świętego jako „siłę” albo „moc”, a nie osobę. Herezja ta wyrosła przede wszystkim na gruncie angielskojęzycznego tłumaczenia Pisma Świętego z XVII wieku, znanego jako „Biblia Króla Jakuba”, w którym zaimkiem odnoszącym się do Ducha Świętego był bezosobowy zaimek „to”.

811. Duch Święty ma osobowość, co objawia się w tym, że posiada on wolę (1 Kor 12,11), zamiary (Rz 8,27), wiedzę (J 14,26), zdolność porozumiewania się (Dz 1,16) oraz emocje (Ef 4,30). Osobowość Ducha Świętego ujawnia się również w tym, że ma On do wykonania zadania. Jego rolą jest: uczyć, prowadzić, wstrzymywać, pocieszać oraz wstawiać się za wierzącymi.

812. Nowy Testament objawia, że Duch Święty może zostać zasmucony, zgaszony, można się przed Nim bronić, można bluźnić przeciwko Niemu oraz można Go obrażać.

813. Duch Święty nazywany jest „Bogiem” w Dziejach apostoelskich 5,3-4, „Panem” w 2 Liście do Koryntian 3,18. Ponadto św. Mateusz pisze w swojej Ewangelii, że Duch Święty jest równy Ojcu i Synowi (Mt 28,19).

814. Pismo Święte odkrywa Boskie atrybuty Ducha Świętego, podkreślając, że jest wieczny (Hbr 9,14), wszechwiedzący (J 14,26), wszechwładny (Hi 26,13), bardzo mądry (Iz 40,13), suwerenny (1 Kor 12,11) oraz że jest Dawcą Życia (Rz 8,2).

815. Jednym z najczęściej używanych określeń Ducha Świętego jest słowo „pocieszyciel”, wywodzące się od greckiego *paracletos*, co dosłownie znaczy 'ten, który idzie obok'. Zesłanie Ducha Świętego to Boży sposób na to, by osobiście towarzyszyć każdemu wierzącemu (zob. J 15,26).

816. W kilku fragmentach Pisma Świętego Duch Święty nazywany jest naszym „przewodnikiem”. Jest to odniesienie do działania Ducha Świętego jako Tego, który prowadzi wierzących do dojrzałości w Chrystusie. Jak pisze św. Jan w swojej Ewangelii: „On, Duch Prawdy, doprowadzi was do całej prawdy” (J 16,13).

817. W Liście do Rzymian św. Paweł opisuje Ducha Świętego jako naszego rzecznika. W tej roli Duch Święty odkrywa przed nami wolę Ojca, modli się wraz z nami i łączy nas z Ojcem.

818. Działanie Ducha Świętego jest oczywiste podczas aktu stworzenia (patrz Rdz 1,2.26), stanowi źródło natchnienia biblijnych pisarzy (patrz 2 Tm 3,16 oraz 2 P 1,21) oraz ujawnia się w zbawieniu ludzkości (patrz J 7,38 -39).

819. Duch Święty działał w Starym Testamencie. Dał On moc Gideonowi (Sdz 6,34), Samsonowi (Sdz 14,6) oraz Dawidowi (1 Sm 16,13).

820. W kilku fragmentach Pisma Świętego znajdziemy odniesienia do „gaszenia Ducha Świętego”. O „gaszeniu Ducha” napisano w 1 Tes 5,19, Ps 51 oraz w 1 Sm 16,14. Grzech, a zwłaszcza grzech głęboko ukryty w życiu wierzącego, sprawi, że działanie Ducha Świętego nie będzie możliwe.

821. Duch Święty ujawnił się w życiu wierzących w Dniu Pięćdziesiątnicy, kiedy został zesłany na członków wczesnego Kościoła i sprawił, że byli w stanie przemawiać językami, tak że każdy zgromadzony w tłumie był w stanie usłyszeć swój własny język (zob. Dz 2).

822. „I nie upijajcie się winem (...), ale napełniajcie się Duchem”, jak napisał św. Paweł (Ef 5,18). „Napełnianie się Duchem” porównuje się do stanu upojenia alkoholowego, ponieważ nie mamy kontroli nad swoim życiem - w tym przypadku Bóg przejmuje kontrolę nad nami. Niektórzy charyzmatycy, członkowie grup zielonoświątkowców i inni twierdzą, że napełnianie się Duchem Świętym jest regularnym wydarzeniem w życiu wierzących, podczas gdy większość innych zgromadzeń chrześcijańskich wierzy, że wypełnienie Duchem Świętym jest wydarzeniem, które następuje w momencie przyjęcia zbawienia przez chrzest i bierzmowanie.

823. Jednym z działań Ducha Świętego jest obdarowywanie wierzących darami duchowymi. Zarówno List do Rzymian, jak i 1 List do Koryntian opisują wielorakie dary, jakimi Duch Święty obdarowuje wierzących w Chrystusa. Pośród tych wielorakich darów znajdują się: mądrość, wiedza, wiara, uzdrowienie, cuda, proroctwa, dar języków, dar tłumaczenia języków, dar posługi, dar nauczania, dar wnikliwości oraz zachęta do dalszego działania. Podczas gdy każdy z wierzących otrzymał przynajmniej jeden dar duchowy, nikt

nie może rościć sobie prawa, aby prosić o jakiś szczególny dar. Dary te łączą się ze sobą w Kościele, aby przynieść jedność ciała Chrystusa na ziemi.

824. Duch Święty jest odpowiedzialny również za „owoce” w życiu wierzących. W Liście do Galatów znajdziemy listę kilku owoców, których sprawcą jest Duch Święty: miłość, radość, pokój, cierpliwość, dobroć, wierność, łagodność oraz opanowanie.

825. „Bлуźnierstwo przeciwko Duchowi Świętemu” nazywane jest również „grzechem niewybaczalnym”. Według Ewangelii według św. Mateusza 12,22-32, Ewangelii według św. Marka 3,22-30 oraz Ewangelii według św. Łukasza 12,10, bluźnierstwo przeciwko Duchowi Świętemu to przypisanie szatanowi tego, co jest oczywistym skutkiem działania Boga.

826. Duch Święty działał od samych początków czasu, unosząc się ponad wodami podczas aktu stworzenia i inspirując Bożych posłańców w całej historii Starego Testamentu. W Starym Testamencie Duch Święty wspomniany jest w 378 fragmentach.

24. Słowo

827. Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu to nie tylko wyjątkowe objawienie, ale również ostateczna instancja autorytetu Boga. Jest to wcielenie Bożego Objawienia. Zapis Bożego Objawienia w postaci Pisma Świętego Starego i Nowego Testamentu jest prawdziwy, wiarygodny i natchniony przez nadprzyrodzoną moc.

828. Kanon Pisma Świętego jest najwyższym i jedynym nieomylnym źródłem teologii. Nie zapominamy o wadze rozumu, intuicji oraz wyznań wiary i dogmatów Kościoła, ale rozumiemy, że są one jedynie pomocą w zrozumieniu objawień Bożych, zwłaszcza tych zapisanych w Piśmie Świętym.

829. Biblia. Chrześcijanie wierzą, że Pismo Święte, Biblia, jest prawdziwym Słowem Boga. Od pierwszych rozdziałów Biblii opisujących akt stworzenia w Księdze Rodzaju aż do wizji końca świata, przez historię Izraela, aż po przyjście i nauczanie Jezusa, Pismo Święte jest źródłem tego, w co wierzą chrześcijanie, i zbiorem wzorców do naśladowania.

830. Słowo *Biblia* wywodzi się z greckiego *biblia*, które znaczy 'księgi'. Słowo to pochodzi z kolei od innego greckiego wyrazu, *byblos*, oznaczającego 'papierus', materiał, z jakiego w czasach starożytnych robiono księgi w postaci zwojów.

831. Główne źródło dostawy papieru w starożytnej Grecji znajdowało się w porcie Byblos, na terenie dzisiejszego Libanu. Dlatego też greckie słowo oznaczające księgę - *biblion* - wywodzi się od nazwy tego portu. Z tego źródła pochodzi więc słowo Biblia, które oznacza 'księgę książ'

832. Samo słowo *Biblia* nie znajduje się w Biblii. Słowo to pojawiło się, kiedy wszystkie księgi Pisma Świętego zostały napisane i skompletowane w jednym kanonie.

833. Biblia jest najlepiej sprzedającą się książką na świecie. Jest też książką, która najczęściej zostaje kradziona z księgarni!

834 Pomimo tego, że Biblia jest książką, którą kupuje się najczęściej, zalicza się ją także do książek najbardziej niezrozumiałych. Dziewięciu na dziesięciu Amerykanów posiada

Pismo Święte, ale mniej niż połowa z nich kiedykolwiek przeczytała Biblię. Ilość egzemplarzy Pisma Świętego sprzedawanych na całym świecie jest nie do policzenia.

835. Właściwie jak duża jest Biblia? Wyobraźcie sobie dziesięć przeciętnych książek drukowanych obecnie. Biblia zawiera właśnie tyle słów, ile dziesięć średnich książek, czyli około 1000 000 wyrazów, nie licząc oczywiście elementów, które dodano: przypisów, numerów wersów, składowików i tym podobnych.

836. Pismo Święte wygląda jak jedna książka, ale w rzeczywistości jest to antologia, zbiór wielu mniejszych ksiąg. W szerszym znaczeniu nie jest to nawet antologia krótszych prac, ale cała biblioteka.

837. Niektóre księgi Pisma Świętego są bardzo krótkie: mają tylko po pół strony. Jedna z najdłuższych ksiąg Pisma Świętego - Księga Jeremiasza - ma tyle stron, co przeciętna współczesna powieść. Oznacza to, że najdłuższa księga Pisma Świętego jest ponad sto razy dłuższa niż jego najkrótsza księga.

838. Pomimo tego, że Pismo Święte jako całość jest znacznie dłuższe niż najprawdopodobniej jakakolwiek książka, jaką mielibyśmy ochotę przeczytać, poszczególne księgi Pisma Świętego są w większości znacznie krótsze niż książki, które na ogół czytamy.

839. Biblia jest niezwykłym zbiorem wielu ksiąg poświęconych Prawu, ksiąg poetyckich, rozpraw filozoficznych oraz ksiąg historycznych. Liczba ksiąg zawartych w tej przenośnej bibliotece zależy od tego, jaką Biblię właśnie trzymasz w swoim ręku. Biblia hebrajska różni się od Biblii rzymskokatolickiej, a Biblia rzymskokatolicka różni się od Biblii protestanckiej.

840. Pismo Święte jest jednocześnie księgą historyczną i księgą współczesną, ponieważ porusza tematy dotyczące niezmiennych problemów istnienia: życia, śmierci, radości, smutku, sukcesów i porażek, jednakże problemy te opisane są językiem dawnym i przy użyciu przykładów, jakich używano w czasach starożytnych.

841. „Moim zdaniem Pismo Święte jest książką idealną; podczas gdy wszystkie inne książki nudzą mnie po pewnym czasie, do czytania Biblii zawsze wracam z przyjemnością. A kiedy nie mogę znaleźć pocieszenia w tym, co mówią ludzie, Pismo Święte nigdy nie zawodzi w dawaniu mi nadziei” - Jean Jacques Rousseau.

842. „Testament” było to słowo, które oznaczało również „przymierze” - w znaczeniu zgoda, kontrakt albo pakt. Dla chrześcijan Stary Testament reprezentuje starożytne przymierze, jakie Bóg zawarł ze swoim ludem. Nowy Testament to dla chrześcijan nowe przymierze z Bogiem, które Bóg zawarł z nimi poprzez życie, śmierć i zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa.

843. Biblia żydowska, pisana na przestrzeni około tysiąca lat, głównie w starożytnym hebrajskim, jest odpowiednikiem chrześcijańskiego Starego Testamentu. Żydzi nie uznają Nowego Testamentu.

844. Pomiędzy napisaniem pierwszej i ostatniej księgi Pisma Świętego minęła połowa czasu, jaki upłynął pomiędzy napisaniem ostatniej księgi Pisma Świętego a czasami współczesnymi. Oznacza to, że można się spodziewać, iż zmieniały się style pisania, nie tylko

między tłumaczeniami Biblii na przestrzeni dziejów, ale także między samymi księgami biblijnymi.

845. Słowa „Stary Testament” i „Nowy Testament” wywodzą się od proroka Jeremiasza. Kiedy ludzie wypowiadali się na temat wspaniałej przyszłości Izraela, o której prawili prorocy, Jeremiasz mówił, że Bóg „zawiąże nowe przymierze z domem Izraela”. Słowo *Testament* oznacza „przymierze”, a Jezus Chrystus, długo oczekiwany Mesjasz, zawarł nowe przymierze z ludem Bożym. Księgi Nowego Testamentu opisują, jak wypełniało się przyrzeczenie, które Bóg powtarzał przez cały Stary Testament.

846. Tłumaczenie żydowskiej Biblii na *koine*, dialekt języka greckiego używany na co dzień, było niezwykłym osiągnięciem sztuki translatorskiej, które nastąpiło w czasach Ptolemeusza. Przekład ten powszechnie znany jest jako *Septuaginta*. Powszechnie uważa się, że przekładu dokonano na zlecenie Ptolemeusza II Filadelfa około III wieku p.n.e. Zgodnie z tradycją siedemdziesięciu dwóch uczonych żydowskich (sześciu z każdego plemienia Izraela) zostało powołanych, aby dokonać przekładu Starego Testamentu na język grecki. Tłumaczenie ukończono w siedemdziesiąt dwa dni, po czym żydowscy tłumacze zostali bogato obdarowani.

847. Septuaginta jest postrzegana jako pomost między ideami i słownictwem Starego i Nowego Testamentu. Język Nowego Testamentu to nie tylko *koine*, język codzienny starożytnych Greków, ale także *koine* Żydów żyjących w helleńskim świecie. W czasach Nowego Testamentu Septuaginta była najbardziej rozpowszechnioną wersją Starego Testamentu.

848 Większość Żydów w czasach Jezusa mówiła językiem aramejskim, językiem pochodzenia syryjskiego, podobnym do hebrajskiego. Był to język bardzo powszechnie używany w ówczesnych czasach. Jezus z pewnością studiował język hebrajski, którym napisano Torę, Księgi Proroków i Pisma. Nie wiadomo, czy Jezus mówił po grecku. Nie pozostawił po sobie żadnych pism.

849. Zarówno Biblia żydowska, jak i protestancki Stary Testament zawierają te same trzydzieści dziewięć ksiąg, ale są one pogrupowane i ponumerowane w nieco inny sposób. Liczba Ksiąg Pisma Świętego w Kościele rzymskokatolickim wynosi 46 w Starym Testamencie i 27 w Nowym. W tradycji żydowskiej Biblia nazywana jest *Tanach*. Jest to skrót hebrajskich słów *Tora* (co oznacza „prawo”, „nauczanie”), *Nevi'im* („prorocy”) oraz *Ketuwim* („pisma”).

850. Kanon Pisma Świętego to zupełne, skończone i kompletne objawienie Boga, autorytatywne i jedyne w wierze i praktyce chrześcijan. Ponieważ kanon został zamknięty (to znaczy wszystkie księgi Starego i Nowego Testamentu zostały już napisane ku naszej nauce), nie można ani dodać nowych ksiąg do kanonu, ani też nic z niego ująć.

851. Słowo *kanon* wywodzi się z greckiego słowa *kanon*, które jest zapożyczeniem z hebrajskiego (*kanech*), co oznacza 'miarę'. Słowo to wkrótce zaczęto używać w znaczeniu 'norma' lub też 'reguła', a następnie nazwano tak katalog bądź też listę ksiązek, które uważamy za święte.

852. Czasami uważa się, że „kanonizacja” księgi Pisma Świętego oznaczała, iż naród żydowski czy też chrześcijanie „nadali” tym księgom autorytet. W rzeczywistości

„kanonizacja" oznacza, że Izrael albo Kościół rozpoznał, iż autorytet danej księgi jest oczywisty i powinien być rozpoznany przez wszystkich.

853. Według wczesnego Kościoła dwie główne cechy, jakie decydowały o tym, że dana księga będzie należała do kanonu, to: 1. przesłanie zawarte w księdze, które jest w jakimś jedynym sobie sensie Boskie, 2. jednogłośnie uznanie autorytetu księgi, która miała się *znaleźć* w kanonie przez wszystkich pasterzy Kościoła.

854. To, że Księgi Praw zostały rozpoznane jako część kanonu Starego Testamentu, jest oczywiste, ponieważ tablice z wrytymi na nich Prawami były przechowywane w Arce Przymierza. Księga Prawa była przechowywana przy Arce jako świadek (Pwt 31,24-26). Kiedy za czasów Jozjasza odnowiono Świątynię, Księgi Prawa pozostawały ukryte w Domu Pańskim.

855. Mojżesz rozkazał swemu ludowi, aby Księgi Praw odczytywano na głos co siedem lat. Cały naród Izraela miał się wspólnie zebrać, aby każdy mężczyzna, każda kobieta i każde dziecko usłyszeli słowa Pisma, co miało im przypomnieć ile Bóg dla nich zrobił (szczegóły opisane są w Księdze Powtórzonego Prawa 31,10-13).

856. Waga Prawa zapisanego w Starym Testamencie jest opisana w 2 Księdze Kronik 17,9, gdzie lud został zobowiązany do posłuszeństwa prawom. Król miał zawsze mieć przy sobie Księgę Praw, aby pomagała mu w podejmowaniu słusznych decyzji. Pismo Święte nie ukrywa, że to właśnie z powodu sprzeciwiania się prostemu Słowu Bożemu lud Izraela i Judy popadł w niewolę.

857. Kanon Pisma Świętego został ostatecznie ustalony podczas trzeciego synodu w Kartaginie w roku 397 n.e., ale Kościoły chrześcijańskie na długo przez tym synodem dostrzegły, że niektóre księgi Pisma Świętego posiadały autorytet, jakiego nie miały inne. Podczas trzeciego synodu w Kartaginie lud Boży otrzymał duchową wnikliwość, która pozwoliła mu oddzielić księgi fałszywe od prawdziwych.

858. Wiarygodność ksiąg Pisma Świętego można łatwo udowodnić dzięki porównaniu faktów. Nic, co napisano w Biblii, nie stoi w sprzeczności z dowiedzionymi faktami naukowymi. Badania archeologiczne udowodniły, że ludzie, miejsca i wydarzenia opisane w Piśmie Świętym znajdują się dokładnie tam, gdzie miały się znajdować według opisów biblijnych. Fakty dotyczące historii, chronologii wydarzeń i etnologii są dokładnie potwierdzone przez badania archeologiczne i zapisy historyczne.

859. Pierwsze pięć ksiąg Starego Testamentu, czyli Pięcioksiąg, było uważane za pisma objawione już w czasach Ezdrasza, czyli w V wieku p.n.e. Inne księgi Starego Testamentu zostały rozpoznane jako księgi objawione w nieco późniejszych czasach.

860. Sam Jezus znał „stare przymierze". Jako mały żydowski chłopiec Jezus z radością oddawał się studiowaniu Tory, Ksiąg Proroków oraz Pism. Kiedy Jezus miał dwanaście lat, mógł z pamięci cytować księgi Starego Testamentu. Ponieważ Biblia w czasach Jezusa nie wyglądała jak współczesna, Jezus uczył się na pamięć słów Pisma Świętego zapisanych na zwojach papirusów, które znajdowały się w posiadaniu lokalnych nauczycieli, czyli „rabbich".

861. Najwcześniejsze określenia Starego Testamentu to „Prawa Mojżeszowe”, „Prawa Pańskie” albo po prostu „Mojżesz”. Ponieważ pisma, które wkrótce dodano do kanonu biblijnego, to Księgi Prorocze, Pisma Objawione zaczęto wkrótce nazywać: „Mojżesz i Prorocy” lub w podobny sposób. Proszę zwrócić uwagę, że gdziekolwiek pojawiało się słowo „prawo”, Żydzi automatycznie myśleli „Tora”. W czasach Nowego Testamentu zaczęto powszechnie używać słowa „Pismo” albo też „Pisma”. Najprościej Biblię nazywano „Pismami”; często określano je jako „święte”.

862. To, że współczesne Pismo Święte drukowane jest jednolitą czcionką, sprawia, że nie zdajemy sobie sprawy, jak bardzo różnią się poszczególne księgi Pisma Świętego. Gdyby Pismo Święte drukować, używając różnych czcionek, które pokazywałyby, gdzie zmieniają się style pisania, Biblia byłaby tak obszerna, że potrzebowalibyśmy taczek, żeby przewozić ją z jednego pokoju do drugiego.

863. Żaden z autorów ksiąg Pisma Świętego nie narysował nigdy mapy, którą dołączyłby do napisanej przez siebie księgi - albo żadna z hipotetycznych map nie przetrwała do naszych czasów. Mapy, które zamieszczone są we współczesnych wydaniach Pisma Świętego, są mapami współczesnymi, stworzonymi na podstawie badań historycznych i archeologicznych.

25. Interesujące pomysły

864. Wyznawcy Astary nauczają, że Duch Święty to *Nahd* lub też „święty silny prąd”. W takiej roli, według ich nauk, Duch Święty nie przekazuje „żadnego credo, żadnych dogmatów, żadnych nauk, które w jakikolwiek sposób wiązałyby umysł”. Innymi słowy, każda religia jest słuszna, niezależnie od tego jak niedorzeczne idee głosi!

865. Wyznawcy Baha'i odrzucają Boga jako istotę absolutnie niepoznawalną, niezależnie od tego, co Bóg uczynił w przeszłości. Niemniej jednak założyciel Wspólnoty Baha'i, człowiek, który nazwał się Bahaułłaha, jest dla swoich wyznawców kimś w rodzaju osoby boskiej. W jednym ze swoich pism stwierdził: „Zaprawdę, jeśli ogłoszę, że prawa strona jest stroną lewą, albo że południe to północ, jest to prawdą, której nie można podważać”. Ogłosił on również w swoich „tajemnych” pismach, że odkrył, iż „Najwyższe imię to Bahaułłaha”.

866. Religia buddyjska jest bardzo interesująca, ponieważ na początku miała założenia ateistyczne, odrzucając Boga jako rzeczywistość. Później buddyzm przerodził się w religię politeistyczną, w której czci się około tysiąca bożków. Odrzuca Jezusa, ponieważ buddyści nie wierzą w zbawiciela (ani nawet potrzebę zbawienia) i twierdzą, że świat, na którym żyjemy, jest jedynie iluzją, stworzoną w umysłach jednostek.

867. Edgar Cayce, wpływowy mistyk działający na początku XX wieku, twierdził, że zapada w stany transowe, podczas których otrzymywał „zapisy z akaszy” - swoistego uniwersalnego banku danych. „Akasza” jest to, według niego, rodzaj przechowalni zdarzeń, jakie kiedykolwiek miały miejsce i których świadkami byli ludzie żyjący na ziemi na przestrzeni wieków. Jednym ze smaczniejszych kąsków, jakie uzyskał z „akaszy”, była informacja, że członkowie Trójcy Świętej to w rzeczywistości „Czas, Przestrzeń i Cierpliwość”.

868. Kościół chrystadelfian powstał w sposób, w jaki powstaje większość kultów: ich założyciel zamknął się w swojej stodole z Biblią i sześć miesięcy później wyszedł stamtąd,

twierdząc, że odkrył „nową prawdę”. Chrystadelfianie pozornie odrzucają Trójcę Świętą, ponieważ „słowo Trójca Święta nie pojawia się a Biblii”. Jednak trzeba wziąć pod uwagę, że *wiele* prawdziwych słów nie pojawia się w Piśmie Świętym (włączając w to *monoteizm*).

869. Mary Baker Eddy, medium duchowe i założycielka Kościoła Stowarzyszenia Chrześcijańskiej Nauki (Christian Science Church), napisała: „Nie możemy udowodnić, że istnieje grzech (...), tak samo jak nie możemy udowodnić tego, że powierzchnia Ziemi nie jest płaska i że jej ruchy nie są jedynie naszym wymysłem”. Baker twierdziła, że człowiek jest z natury dobry, śmierć nie istnieje, a szatan to jedynie mit. Uwielbiała grę słów i uważała, że bardzo znaczące jest to, iż po angielsku słowa „God” i „good” ('Bóg' i 'dobry') składają się z tych samych liter. Bawiąc się słowami, Baker nie stwierdziła jednak, że angielskie słowa „God” ('Bóg') i „dog” ('pies') również składają się z tych samych liter.

870. Kościół Wolnej Komunii (The Free Communion Church) opiera się na pismach Franklina Jonesa, który określał siebie imieniem „Da Free John” i twierdził, że poszerza „Drogę Boskiej Niewiedzy”. Franklin Jones znany był z tego, iż nazywał się Bogiem, przekonywał, że wszelkie istnienie to bzdura, oraz wymyślał powiedzenia typu: „Prawdziwa wiedza to zdolność do szaleństwa”.

871. Stowarzyszenie Boskiego Życia (Divine Life Society) to oficjalna nazwa organizacji założonej przez jogina Swami Sivanandę. Swami powiedział kiedyś: „Jestem prawdziwym chrześcijaninem, prawdziwym muzułmaninem, prawdziwym hinduistą, prawdziwym buddystą, prawdziwym sikhem i prawdziwym zoroastraninem” - zapewne nie będąc świadomym faktu, że przynajmniej *niektóre* z tych wyznań wykluczają się nawzajem. Dla zwolenników jogi Bóg nie jest osobą, ale stanem „błogości”.

872. Maharaj Ji, który zapoczątkował własną szkołę jogi, znany z tego, że jest niski, pulchny i kiedyś palił marihuanę z The Beatles, pewnego razu zacytował Pismo Święte, mówiąc: „Bądź spokojny i wiedz, że to ja jestem Bogiem”, po czym dodał od siebie: „Bądź spokojny i wiedz, że *ty sam* jesteś bogiem (...), ponieważ w uspokojeniu umysłu można odnaleźć zbawienie.” Ji twierdzi, że „grzech zostaje wybaczony poprzez medytację”.

873. Eckankar to religia założona przez Paula Twitchella, Darwina Grossa oraz Harolda Klempa - trzech panów, którzy twierdzą, że są najnowszymi „żyjącymi mistrzami ECK”, kolejnymi mistrzami, którzy pojawiają się na ziemi od 6000000 lat. Twitchell, Gross i Klemp opisują Boga jako nieosobowego, amoralnego i panteistycznego. Natomiast Jezusa nazywają „synem diabła”. Jednak nie utrzymują, że sami są istotami boskimi.

874. Dawid Berg, człowiek, który założył „Dzieci Boże” i określał siebie różnymi imionami, począwszy od „Mojżesza”, a skończywszy na „Królu Dawidzie,” twierdził, że wszystko, co napisał - włączając w to nawet pisma urzędowe - było natchnione przez Boga. Odrzucając Boga chrześcijańskiego jako niemoralnego, Berg zapytał się kiedyś: „Gdzie są Boże wiedźmy? Gdzie są Jego magowie? (...) Są tutaj. To wy\”.

875. Ruch o nazwie „The Holy Order of Mans” w celu odnalezienia „mądrości” odwołuje się zasadniczo do wszystkiego, co wpadnie mu w rękę: od czytania kart Tarota po czytanie myśli. Członkowie tej sekty twierdzą, że Jezus Chrystus był bardzo zaawansowanym mistykiem, który musiał osiągnąć stan absolutnej doskonałości. Niedawno grupa ta podzieliła się i część jej wyznawców stała się chrześcijanami wierzącymi w objawienie Biblii. Inny odłam zbliżył się bardzo do Kościoła prawosławnego i nazwał się „Bractwem Chrystusa Zbawiciela”

(„Christ the Savior Brotherhood”). Jego przedstawiciele twierdzą, że oznaką drugiego przyjścia będzie rosnące zainteresowanie metapsychiką.

876. „Est”, Forum, „Lifespring”, Actualizations” oraz „Samokontrola Umysłu Metodą Silvy” to seminaria dotyczące „ludzkiego potencjału”. Ich organizatorzy twierdzą, że są w stanie przedstawić sekrety, dzięki którym ludzie mogą wyzwolić swoją wewnętrzną siłę. Podczas seminariów tego typu prezentuje się typowy przekrój *quasi*-religijnego myślenia (Bóg jest w tobie, grzech to jedynie mit, musisz rozwinąć swoje siły psychiczne). Jednak całkiem niedawno jeden z wyznawców metod „ludzkiego potencjału”, Daniel Toccini, przerobił tę metodę na „wersję chrześcijańską”, którą nazwał „Momentus”. „Momentus” staje się popularny w kościołach (nic dziwnego!) Kalifornii.

877. Świadkowie Jehowy to ruch, który głosi, że drugie przyjście Chrystusa nastąpiło w roku 1847 (później zmieniono datę na rok 1914), ale nastąpiło to „niezauważalnie”. Świadkowie Jehowy wierzą, że Jezus to stworzony anioł, który po raz pierwszy pojawił się jako Michał Archanioł, później przekształcił się w Jezusa z Nazaretu, a obecnie istnieje jako wyniesiony do niebios Michał. Według nauk Świadków Jehowy Jezus nie narodził się jako Chrystus - „stał się” on Chrystusem dopiero po tym, kiedy został ochrzczony.

878. Lucis Trust pojmuje Boga jako nieokreśloną energię, bezustannie ewoluującą w stronę bycia zaawansowanym kosmicznym bytem. Tak jak większość kultów, członkowie Lucis Trust opierają swoje wierzenia jedynie na własnych interpretacjach nauczania jednej osoby (w tym przypadku Alice Bailey). Podpisują się pod ideą psychicznego rozwoju, wierzą w to, że człowiek może stać się Bogiem, rozumieją grzech jako jedynie ignorancję ludzką oraz wierzą, iż Jezus był kimś w rodzaju oświeconego, wtajemniczonego okultysty.

879. Mormoni wierzą, że Bóg to nikt więcej jak tylko wywyższony człowiek. Twierdzą, że Bóg Starego Testamentu powstał w wyniku seksualnego związku boskiej matki i boskiego ojca i że jest On jedynie Bogiem tej ziemi, ponieważ potencjalnie istnieje nieskończona ilość innych bogów. Według pierwszych mormonów Bóg był najpierw Adamem, który zgrzeszył w ogrodzie Eden (który to ogród, gdybyście nie wiedzieli, znajdował się w stanie Missouri).

880. Członkowie „The Mighty I AM” (Potężny JA JESTEM), niewielkiego „chrześcijańskiego” ruchu, wierzą, że Bóg to „Saint Germain”. Wymieniają również Guya Ballarda jako równego Jezusowi, ponieważ jest on „wniebowstąpionym mistrzem”... Guy Ballard to pseudonim Godfreya Raya Kinga, który założył tę grupę.

881. Tak jak większość grup New Age, Kościół Nowej Myśli (The New Thought Church) odrzuca osobowego Boga znanego z Pisma Świętego, aby ogłosić nieosobowe „Uniwersalne Prawo”, które jest istotą Boga. Postrzegają oni Jezusa jako wielkiego człowieka, który zrealizował swój potencjał i jedność z Bogiem, oraz podkreślają, że mają nadzieję, iż wszyscy ludzie noszą w sobie cząstkę Wszchemogącego.

882. Grupy typu „Tylko Jezus” (Jesus Only”), a zwłaszcza członkowie Zjednoczonego Kościoła Zielonoświątkowego, zaprzeczają nauce o Trójcy Świętej jako „doktrynie demonicznej”. Członkowie Zjednoczonego Kościoła Zielonoświątkowego chrzczą i modlą się „jedynie w imieniu Jezusa”, twierdząc, że Ewangelia według św. Mateusza 28,19 wymaga od wierzących, by modlili się i chrzcili w „jedno imię” (dla wygody zielonoświątkowcy ignorują słowa Jezusa dotyczące Trójcy Świętej). Członkowie Zjednoczonego Kościoła Zielonoświątkowego odrzucają to, co napisano w Biblii na temat Chrystusa przed jego

narodzeniem z Maryi i na temat wcielenia Chrystusa, nalegają, by interpretować Pismo Święte jedynie poprzez ich własne pisma, i zaprzeczają osobowości i boskości Ducha Świętego.

883. Bhagwan Shree Rajneesh napisał, że „posłuszeństwo Bogu jest największym grzechem”, przekonywał, że „Jezus był chory psychicznie (...). Umysł Jezusa był taki sam, jak umysł Adolfa Hitlera (...)”, i deklarował: „Mój aszram nie rozróżnia między diabelskością i boskością”.

884. Richard Alpert, który założył Fundację Hanuman i posługiwał się religijnie brzmiącym imieniem „Ram Dass”, twierdził, że „Bóg przyszedł do USA w formie LSD”. W jednej ze swoich książek na temat wschodniego mistycyzmu Alpert napisał, że „Kriszna, Chrystus, Durga, Kali - to to samo”. Następnie dał pokaz głębokiej analizy tematu: „Dla każdego coś innego”.

885. „Kim jest Chrystus? Z pewnością *nie* jest On Jednorodzonem Synem Boga” - są to słowa Ernesta Holmesa, założyciela ruchu Religious Science. Zamiast widzieć w Jezusie Boga, Holmes twierdził, że Jezus doskonale zrozumiał sekretne zasady i dlatego stał się „świadomym Chrystusem”.

886. Różokrzyżowcy proponują jedyną w swoim rodzaju interpretację tego, kim jest Duch Święty - postrzegają oni Ducha Świętego jako „Boga Rasy”, który poprzez konfrontowanie różnych ras ze sobą dał początek myśli zachodniej.

887. Wyznawcy Ruhani Satsang utrzymują jeden z najdziwniejszych poglądów na temat Boga: wierzą, że Bóg jest „dźwiękiem”, i zwracają się do Boga jako do „Boskiej wibracji”.

888. Wyznawcy Sai Baby wierzą, że jest on istotą boską - dosłownym ucieleśnieniem „drugiego przyjscia Chrystusa”. Baba twierdzi, że potrafi wyczarowywać rzeczy z powietrza, jednak kiedy jego działania zostały zarejestrowane na taśmie filmowej, okazało się, że stosuje on proste sztuczki iluzjonistyczne i oszukuje swoich uczniów, wmawiając im, iż posiada magiczną moc.

889. Kościół scjentologiczny, bardzo modny w kręgach Hollywood, został założony przez pisarza science fiction L. Rona Hubbarda. Scjentolodzy wierzą, że dusze ludzkie istniały wiecznie, że podlegają one bezustannej reinkarnacji oraz że Bóg to jedynie termin, jakim określa się wszelkie życie.

890. Self-Realization Fellowship (Wspólnota Samorealizacji), kolejny ruch bazujący na buddyźmie, wpadł na nowy pomysł odnośnie do Trójcy Świętej - uważają oni, że Ojciec to „błogość”, Syn to „wspólna świadomość”, a Duch Święty to „kosmiczne wibracje”. Aby porozumieć się z Bogiem, używali oni wszelakich technik - od odmawiania mantr i jogi począwszy, na channelingu, czyli paranormalnym łączeniu się z energiami lub bytami niematerialnymi, i wróżeniu skończywszy.

891. Sikhizm, forma hinduizmu, odrzuca boskość Jezusa, jak również uznaje, że „bóg” to po prostu „poznanie samego siebie”. Według słów guru Sikhów: „Znać siebie to znać Boga”.

892. Wyznawcy sufizmu twierdzą, że ich wyznanie to „oryginalna, autentyczna religia Boga” (dlaczego Bóg miałby potrzebować religii, nie jest zupełnie jasne). System wierzeń sufizmu

zakłada, że *wszystko* jest Bogiem - każdy człowiek, wszelkie działanie, każde słowo, każde zwierzę, każda roślina. Dlatego też jeden z jego przywódców skromnie mówi o sobie „jestem Bogiem”.

893. Emmanuel Swedenborg (1688-1772) twierdził, że stworzy „jedyną prawdziwą religię chrześcijańską”. Swedenborg założył kościół, który opierał się na spirytyzmie i porozumiewaniu się ze zmarłymi. Był niezwykle uzdolnionym naukowcem i wynalazcą (projektował samoloty i łodzie podwodne na ponad sto lat przed ich wynalezieniem). Odrzucił on ortodoksyjną naukę Kościoła na temat Boga, zachęcał do działań okultystycznych i przekonywał, że ludzkość to „symbol Boga”.

894. Helena Pietrowna Bławatska (1831-1891), założycielka Towarzystwa Teozoficznego, twierdziła, że posiada paranormalne moce psychiczne i starożytną mądrość. Jej najślawniejsze popisy składały się między innymi ze sprawiania, że deszcz listów spadał z sufitu w jednym z pokoi w jej domu, oraz z niespodziewanego pojawiania się, jakby przybywała z innego wymiaru. Niestety, gospodyni Madame Bławatskiej, Emma Coulomb, przyznała później, że to ona była autorką listów z zaświatów i że to ona sama zrzucała je przez dziurę w ścianie. Towarzystwo Badań Psychiczych (The Society for Psychical Research) poddało Madame Bławatska szczegółowym badaniom w roku 1884. Badacze z Towarzystwa napisali ponad dwustustronicowy raport na jej temat, w którym stwierdzili, że Helena Pietrowna Bławatska była krzykliwą oszustką.

895. Kiedy wszystkie media nagłośniły sprawę Dalajlamy i znaczenie jego głębokiej duchowości, zapomniały wspomnieć, że zasadniczo teologia buddyzmu tybetańskiego jest ateistyczna - to znaczy nie wyznaje istnienia Boga osobowego, a co najwyżej uznaje byt boski za nieokreślony, bezosobowy, „uniwersalny umysł”.

896. Ufolodzy(ci, którzy wierzą w UFO) w ostatnich latach stworzyli swoją własną unikalną teologię. Zgodnie z ich systemem wierzeń goście z innych planet porywają ludzi i (nawet pomimo tego, że goście z innych planet są podobno bardzo twórczy oraz inteligentni) tworzą obrazy na polach zboża. Teologia ufologów jest prawie zawsze taka sama: istnieje bezosobowy Bóg, Jezus był wielkim człowiekiem, ale nie jest Bogiem, ludzkość jest zasadniczo dobra i ma niewyczerpany potencjał, a stworzenia z kosmosu muszą przynieść nam mądrość i zbawienie, ponieważ obecna religia nie zawiera prawdy.

897. Sun Moon, założyciel Kościoła Zjednoczeniowego, znany jest z wypowiedzianych bezmyślnych stwierdzeń typu: „Kiedy tylko ktoś uwierzy w Jezusa, szatan może wtargnąć do jego ciała” i „Wasze zielone papierki płaczą; jeśli chcecie je uszczęśliwić, oddajcie je Ojcu” (co znaczy po prostu: „oddajcie mi swoje pieniądze”). Sun Moon postrzega Boga jako istotę, która ma problemy z kontrolowaniem swoich własnych emocji i która - aby czuć się dobrze - polega na człowieku. Według jednego z jego niezwykłych pomysłów Duch Święty jest kobietą.

898. Kościół Unitarian Uniwersalistów najprawdopodobniej najbardziej znany jest z tego, że pozwala swoim członkom zaakceptować (albo odrzucić) prawie każdy system religijny. Ale Jack Mendelsohn, bardzo wpływowego pisarz z lat sześćdziesiątych, należący do Kościoła Unitarian Uniwersalistów (UU), napisał, że Bóg Biblii to „brutalna boskość (...), monstrialny byt”, „obłąkany” Pan.

899. Victor Paul Wierwille, który założył Way International i umieszcza ogłoszenia w gazetach studenckich obiecujące „osobistą moc, sukces, zdrowie i szczęście” tym, którzy przystąpią do tego ruchu, nie tylko uważa, że Jezus był jedynie człowiekiem, ale zaprzecza również temu, że Jego matka urodziła go, będąc dziewicą, oraz twierdzi, że Chrystus został zesłany jako „zastępca” Lucyfera!

26. Koncepcje i doktryny

900. Prawda o Bogu, którą przekazuje chrześcijaństwo, zawiera się przede wszystkim w Piśmie Świętym i przekazywanej przez wieki, wynikającej z Pisma wiedzy, nazwanej Tradycją Kościoła. Nauka o Bogu w uroczystych orzeczeniach, zwanych dogmatami, formułowana była na soborach powszechnych, z których pierwszy odbył się w 325 roku w Nicei. Dla Kościoła wschodniego, prawosławnego, do dziś sobór pozostaje najwyższym autorytetem w kwestii prawd wiary. W Kościele katolickim oprócz autorytetu soborów uznaje się także autorytet następcy św. Piotra, biskupa Rzymu. Prawdy wiary zostały później zebrane w katechizmach, mających szczególne miejsce i wagę w Kościele reformowanym.

901. Katechizm jest to podsumowanie podstaw chrześcijaństwa. Stwierdzenia zapisane w Piśmie Świętym są dowodem na prawdę zawartą w katechizmie. Podstawowym celem katechizmu było (i nadal jest) zebranie w jedno najważniejszych prawd wiary i przekazanie ich wierzącym. Katechizm Heideberski - pierwszy katechizm Kościoła reformowanego - został po raz pierwszy wydany w roku 1563. Jego drugie, poprawione wydanie pojawiło się w tym samym roku (w języku niemieckim i po łacinie). Cały dokument podzielono niedługo po wydaniu na pięćdziesiąt dwie części. Dzięki temu poszczególne indywidualne części katechizmu mogły być wyjaśniane przez wszystkie tygodnie w roku, co pomogło Kościołowi konsekwentnie wprowadzać wiernych w tajniki wiary. W odpowiedzi na ten katechizm powstał w XVI wieku, po Soborze Trydenckim, katolicki katechizm nazwany trydenckim. Dziś w Kościele katolickim obowiązuje Katechizm Kościoła Katolickiego, wydany w 1992 roku, sygnowany imieniem papieża Jana Pawła II.

902. Prawdopodobnie jedno z najbardziej wzruszających stwierdzeń dotyczących istnienia Boga można znaleźć w pierwszym pytaniu Katechizmu Heideberskiego: „W czym znajdujesz jedyną pociechę w życiu i wobec śmierci?”. Odpowiedź: „W tym, że ciałem i duszą należę - zarówno teraz, gdy żyję, jak i wtedy, gdy umrę - nie do siebie, ale do Jezusa Chrystusa, mego wiernego Zbawiciela. To On swą drogą krwią dał całkowite zadośćuczynienie za moje grzechy, wyzwolił mnie z mocy diabła, to On strzeże mnie tak dobrze, że nawet włos z głowy mi nie spadnie bez woli Ojca niebiańskiego, co więcej - wszystko musi służyć mojemu dobru. Dlatego - przez Ducha Świętego - daje mi On pewność życia wiecznego i pozwala, abym od tej chwili z całego serca pragnął żyć dla Niego”.

903. Kolejny katechizm Kościoła reformowanego to *Katechizm Westminsterki*. Został napisany w XVII wieku na żądanie Zgromadzenia Westminsterkiego, które powstało na mocy ustawy przegłosowanej w angielskim parlamencie, i zawiera podstawy anglikańskiego wyznania wiary. W Kościele katolickim kolejny katechizm powstał dopiero w XX wieku, po I Soborze Watykańskim.

904. Katechizm Kościoła Katolickiego obowiązujący obecnie wydany został w 1992 roku. W większej części przygotował go kardynał Joseph Ratzinger, ówczesny prefekt Kongregacji Nauki Wiary, a obecnie papież Benedykt XVI. Katechizm został zatwierdzony i podpisany przez papieża Jana Pawła II.

905. Pierwsze pytanie *Małego Katechizmu Westminsterkiego* brzmi: „**Co jest nadrzędnym celem człowieka?**”. Odpowiedź: „Nadrzędnym celem człowieka jest chwalić Boga i radować się Nim na wieki”.

906. Zbawienie jest łaską Boga. Najbardziej wyjątkowym konceptem wiary chrześcijańskiej jest to, że nie *zasługujemy* sobie na nasze zbawienie poprzez czynienie dobrych uczynków. Zasadniczo nasze dobre uczynki nie zmieniają niczego w relacji Boga do nas. W rzeczywistości zbawienie jest darmowym darem od Boga, jaki dostają ci, którzy świadomie decydują się za Nim podążać, a podążanie za Nim oznacza właśnie pełnienie dobrych uczynków.

907. Grzech pierworodny” znaczy, że „jesteśmy grzeszni od pierwszej chwili narodzin”. Istotnie, chrześcijanie wierzą, że rodzimy się grzeszni i dlatego nie jesteśmy w stanie sami oczyścić się z naszych grzechów. Pomimo tego, że same słowa „grzech pierworodny” nie są wspomniane w Piśmie Świętym, św. Paweł w pewnym sensie porusza ten temat w Liście do Rzymian. Grzech pierworodny jest częścią ludzkiego stanu. Pomóc nam może jedynie Jezus Chrystus poprzez swoje wstawiennictwo. Grzech pierworodny pojawił się wraz z pierwszą osobą, która pojawiła się na ziemi - Adamem. Adam nie posłuchał nakazów Boga, co odłączyło go od Boga, a wszyscy potomkowie Adama odziedziczyli po nim ten duchowy stan.

908. Zostaliśmy stworzeni „na obraz Boga”. Nawet pomimo tego, że jesteśmy spętani grzechem pierworodnym, nasze dusze odzwierciedlają Boga. Poprzez dzieło Chrystusa zostaliśmy odkupieni, więc możemy odnowić nasz związek z Bogiem. Poprzez Ducha Świętego możemy stać się nowymi ludźmi, takimi, jakich chciał stworzyć Bóg, przez co będziemy odzwierciedlać Boga jeszcze pełniej niż dotychczas.

909. Idea bycia wybranym i jednocześnie dostępności zbawienia dla wszystkich ludzi staje się oczywista po przeczytaniu rozdziału 22 Ewangelii według św. Mateusza, rozdziału 6 Ewangelii według św. Jana oraz Listu do Efezjan, a także innych podobnych fragmentów Pisma Świętego. Pismo Święte uczy nas, że Duch Święty przychodzi jako świadek prawdy o grzechu świata i człowieka. Dzięki Niemu ludzie doświadczają dodatkowego zrozumienia osobistego grzechu, zaczynają żałować za grzechy i wierzyć w Jezusa Chrystusa. Jednocześnie *każdy* otrzymuje zaproszenie, aby brać udział w życiu Boga, a Jego łaska jest widoczna dla wszystkich. Chociaż jako grzesznicy zasługujemy na potępienie, to Bóg nie ograniczył swojej łaski i otworzył zbawienie dla wszystkich ludzi.

910. Celem pokuty jest zbliżenie dwóch oddalonych od siebie istot, aby ponownie je połączyć. W Starym Testamencie Izraelici bezustannie składali ofiary, aby „ponownie połączyć” się z Bogiem, z którym zostali rozdzieleni z powodu swoich grzechów. W Nowym Testamencie Chrystus przyszedł na ziemię po to, by zostać złożony jako ostateczna ofiara za grzechy całej ludzkości. Śmierć Jezusa Chrystusa na krzyżu często określa się jako „najważniejszą pokutę”, ponieważ jest to jedyna ofiara, która całkowicie i ostatecznie pojednała ludzkość z Bogiem.

911. Usprawiedliwiać w innych słowach znaczy „uzasadniać” albo „uprawomocniać”, czy też „przynosić sprawiedliwość”. Ponieważ Jezus był w pełni człowiekiem, urodzonym bez

grzechu, który nigdy grzechu nie popełnił, ci, którzy w Niego wierzą i którzy żałują za swoje grzechy, mogą w oczach Boga zostać usprawiedliwieni i być postrzegani przez Boga jako ludzie pełni prawości. Stawanie się prawym jest darem, jaki otrzymujemy od Boga zupełnie za darmo; z darem tym osoba zostaje niejako okryta pokutnym dziełem Chrystusa i dzięki temu nie jest już karana za swoje grzechy.

912. Uświęcić znaczy „uczynić świętym”. Uświęcenie to działanie Ducha Świętego w naszych wnętrzach od momentu, kiedy staniemy się świadomymi chrześcijanami. To stawanie się nową osobą dzięki wierze w Jezusa Chrystusa oraz ufności Jego dziełu. Prawdziwi chrześcijanie pragną przestać grzeszyć, stać się bardziej podobnymi do Chrystusa w swoim codziennym życiu i w swojej codziennej pracy. Duch Święty, który w nich żyje, pomaga wierzącym żyć właśnie w taki sposób.

913. Przymierza są bardzo ważnym aspektem, o którym należy pamiętać, kiedy czyta się Pismo Święte. Przymierze jest to „porozumienie pomiędzy dwoma lub więcej stronami”. Pismo Święte opisuje przede wszystkim przymierza, jakie Bóg zawarł z ludźmi. Porozumienia, jakie Bóg zawarł z ludźmi, były formalne i można je traktować jako przykład nieprzerwanej wierności Boga tym, z którym zawarł swoje umowy.

914. Tęcza była znakiem pierwszego przymierza, jakie Bóg zawarł ze swoim ludem. Noe i jego rodzina byli jedynymi ludźmi, którzy przetrwali potop; Bóg powiedział im, że nigdy więcej nie sprowadzi na ziemię takiego potopu. Znakiem Bożego przyrzeczenia była tęcza. Człowiek nie był zobowiązany, aby cokolwiek robić - było to przyrzeczenie Boga dane całemu stworzeniu; przyrzeczenie, że Bóg ocali ludzkość z ogólnoswiatowej powodzi.

915. Przymierze obrzezania ustanowione pomiędzy Abrahamem i Bogiem dotyczyło bezpośrednio wszystkich męskich potomków Abrahama, który uważany był za Ojca Izraelitów (Rdz 17). Wszyscy mężczyźni potomkowie Abrahama musieli poddać się zabiegowi obrzezania. Ci mężczyźni, którzy tego nie uczynili, byli postrzegani jako obcy i nienależący do przymierza z Bogiem. Wkrótce zostali wygnani. Obrzezanie było znakiem, że Izraelici są wybranym narodem Boga, „narodem przymierza”.

916. Kiedy Izraelici przybyli do góry Synaj w swojej drodze do Kanaan (po tym, kiedy opuścili Egipt), Mojżesz dał im Prawa, które otrzymał od Boga. Wtedy Bóg zawarł ze swoim ludem przymierze na górze Synaj: jeśli lud Boży będzie przestrzegał Praw danych im przez Boga, Bóg będzie im błogosławił i pozwoli im osiedlić się w Ziemi Kanaan. Jednak jeśli lud Boży sprzeciwi się Bożym Prawom, będzie musiał ponieść za to konsekwencje. W Prawie, które Mojżesz przekazał Izraelitom, zapisano, w jaki sposób należy składać ofiary, które lud Boży miał przeznaczać Bogu jako oznakę pokuty za grzechy. Bóg nie oczekiwał od swego ludu, że będzie on we wszystkim doskonały; pragnął jednak pokornych serc, które byłyby gotowe za Nim podążać.

917. Kolejne przymierze Bóg zawarł z Izraelitami już po tym, kiedy znaleźli się oni w niewoli babilońskiej jako rezultat złamania przymierza zawartego na górze Synaj. To nowe przymierze było przepowiedziane przez Jeremiasza. Proroctwo Jeremiasza głosiło, że Bóg ześle swoje Prawo do ludzkich serc i umysłów, aby ludzie pragnęli Mu służyć. Tak więc ludzie będą posłuszni Bogu, a On będzie nadal kochał Izraelitów i będzie się nimi opiekował (Jr 31,33).

918. Nowe przymierze zostało zawarte, kiedy Chrystus umarł i stał się ostateczną ofiarą pokutną za wszystkich, którzy chcą odpokutować i uwierzyć. Sam Jezus powiedział, że stare przymierze nie jest już ważne: „To jest moja Krew Przymierza, która za wielu będzie wylana” (Mk 14,24). Śmierć Chrystusa była ostateczną ofiarą i zakończyła stary system Praw, jakie Bóg dał swojemu ludowi na górze Synaj.

919. Chrzest jest jednym z sakramentów udzielanych w Kościele. Jest to akt, w którym używa się wody, aby ukazać obmycie osoby z grzechu, dzięki zbawczemu dziełu Jezusa Chrystusa. Jest to symbol, który oznacza, że zostaliśmy „podpisani i zapieczętowani” przez przebaczenie Jezusa Chrystusa, i ma takie samo znaczenie jak przymierze obrzezania w Starym Testamencie. Jako ochrzczeni chrześcijanie jesteśmy ustanowieni ludem Bożym. Niektórzy uznają chrzest niemowląt, inni wierzą, że osoba powinna być dorosła i podjąć świadomą decyzję, czy chce zostać ochrzczona. Chrzest jest symbolem sakramentalnym urzeczywistniającym zanurzenie w śmierci Chrystusa i powstanie wraz z Nim do nowego życia. Ludzie dojrzewają do bycia w pełni chrześcijanami poprzez praktykowanie swojej wiary.

920. Uczta Pańska czy też Eucharystia jest kolejnym ważnym sakramentem Kościoła. Chrześcijanie zbierają się wspólnie podczas swoich nabożeństw i Mszy świętych i przystępują do Komunii będącej pamiątką Ostatniej Wieczerzy Jezusa Chrystusa. Dzielenie chleba i wina, czyli tego, co Jezus podzielił między swoich uczniów w sali, gdzie spożywał z nimi wieczerzę w noc, w którą został zdradzony, jest symbolem naszego udziału w Chrystusie. Podczas gdy uczniowie spożywali chleb i wino, Jezus powiedział im: „Oto ciało moje (oto moja krew), którą wam daję na moją pamiątkę”. Dzieło zbawcze Jezusa, które dokonało się przez Jego śmierć na krzyżu, dzieło zbawcze, będące ofiarą za nasze grzechy, jest rzeczywistością, dzięki której otrzymujemy odpuszczenie naszych grzechów. Kościół celebrował Ucztę Pańską, byśmy pamiętali o dziele Jezusa i mieli w Nim udział.

921. Ciało Chrystusa jest ziemskim kościołem. Metafora ta oznacza, że braterstwo wierzących jest żywą, namacalną istotą składającą się z różnych części (ludzi) pracujących wspólnie, aby działać jako jedność. Apostoł Paweł twierdzi, że Chrystus jest głową tego ciała i dowodzi nim, a także iż „każdy z osobna jesteśmy dla siebie członkami” (Rz 12,5).

922. Ewangelizacja oznacza głoszenie „dobrej nowiny” i pochodzi od nowotestamentalnego słowa *euangelion*. Termin „Dobra Nowina” odnosi się do przesłania o odkupieniu naszych grzechów, do przesłania, które dał nam Chrystus. Dzielenie się Dobrą Nowiną z innymi jest bezpośrednim rezultatem tego, co Chrystus zlecił swoim uczniom: „idźcie i nauczajcie”. Kościół powszechny ma dzielić się Dobrą Nowiną z tymi, którzy nie słyszeli o tym, co uczynił dla nich Jezus.

923. Ekskomunika jest to biblijna i chrześcijańska idea, dotycząca tych, którzy nie chcą żałować za swoje grzechy, którzy głoszą herezje albo żyją w stanie grzechu, jednocześnie twierdząc, że są zaangażowanymi chrześcijanami. Nie jest to narzędzie, którym powinno się posługiwać pod wpływem impulsu i bez zastanowienia. Ci, którzy przewodniczą wspólnotom chrześcijańskim, używają ekskomuniki jako ostatecznego sposobu postępowania z tymi, którzy nie chcą się ukorzyć i żałować za swoje grzechy. Najpierw podejmuje się pierwszy krok i rozmawia prywatnie z zagrożoną ekskomuniką osobą na temat sposobów jej powrotu na łono Kościoła, a następnie, gdy to nie odnosi skutku, po przedstawieniu sprawy autorytetom Kościoła, którzy również próbują się modlić w imieniu osoby zagrożonej ekskomuniką, próbuje się dawać jej dobre rady oraz dyskutować. Według tego, co napisano w

Piśmie Świętym, jeśli osoba zagrożona ekskomuniką nadal wzbrania się przed żalem za grzechy, osoby przewodzące Kościołowi mają prawo zabronić jej wstępu do miejsca modlitw. Jednak nawet sama ekskomunika nie jest jeszcze kresem wszystkiego. Ludzie, którzy zostali ekskomunikowani, często żałują za swoje grzechy i są przyjmowani z otwartymi ramionami przez tych członków Kościoła, którzy doprowadzili do ich wygnania. Ekskomunika to nie metoda na unikanie niewygodnych osób. Chrześcijanie nie dostają odgórnego nakazu ignorowania ekskomunikowanej osoby; dodatkowo cały Kościół jest na ogół zachęcany do tego, by modlić się za osobę ekskomunikowaną.

924. Wielki ucisk jest to okres u kresu dziejów, podczas którego diabeł będzie działał na ziemi bez żadnych ograniczeń, zanim Bóg na dobre zatryumfuje nad szatanem. Jezus mówił o tym czasie w Ewangelii według św. Mateusza: „Będzie bowiem wówczas wielki ucisk jakiego nie było od początku świata aż dotąd i nigdy nie będzie” (Mt 24,21). Ów czas prześladowań to wydarzenia, o których św. Jan wspomina również w Apokalipsie 7,14, nazywając je „wielkim uciskiem”. Chrześcijanie przejęli ten termin i używają go w odniesieniu do wydarzeń mających nastąpić u kresu czasów. Niektórzy twierdzą, że „wielki ucisk” występuje w czasach współczesnych, ponieważ od początku istnienia Kościoła tak wielu chrześcijan zginęło w prześladowaniach za swoją wiarę.

925. Millenium to okres tysiąca lat. W Apokalipsie w rozdziale 20 św. Jan pisze o tysiącletnim panowaniu Chrystusa na ziemi. W tym czasie szatan będzie uwięziony i nie będzie w stanie zrobić niczego złego. W pewnym momencie szatan zostanie uwolniony, ale po tym zostanie pokonany na zawsze. Na temat tego okresu istnieją trzy szkoły myśli chrześcijańskiej.

926. Postmillenaryzm jest to pogląd wyrażający ufność w to, że wiara chrześcijańska bezustannie rozprzestrzeni się na cały świat i dlatego też ciągle ulepsza świat. W ciągu XVIII i XIX wieku teolodzy postulowali, że „era Kościoła” doprowadzi w końcu do tego, że wszyscy znajdą się pod przywództwem Chrystusa, co zapoczątkuje tysiącletni okres pokoju na ziemi.

927. Premillenaryzm nie jest nową ideą. Manuel de Lacunza, mnich z Chile żyjący w połowie XVIII wieku, był pierwszym współczesnym uczonym, który zasugerował premillenarny powrót Chrystusa. Lacunza stwierdził, że świat będzie kierował się ku zagładzie, ale Chrystus pojawi się i zabierze tych, którzy są mu wierni, aby oszczędzić im najgorszego (wielkiego ucisku), zanim powróci na okres tysiąca lat. Manuel da Lacunza pisał swoje traktaty gdy postmillenaryzm panował niemal powszechnie, więc jego słowa pozostały bez jakiegokolwiek oddźwięku przez prawie 200 lat.

928. Amillenaryzm ma najdłuższą historię ze wszystkich tu przedstawionych teorii dotyczących millenium. Według szkoły amillenarystów Apokalipsa odczytywana jest jako księga symboliczna, nie zaś księga opisująca rzeczywiste wydarzenia, a przyjście Królestwa Bożego widziane jest jako wydarzenie, które stanie się w dwóch odsłonach. Pierwsza odsłona przyjścia Królestwa Bożego zaczęła się, kiedy Chrystus po raz pierwszy przyszedł na ziemię, i trwa do chwili obecnej, a rzeczy ostateczne cały czas wypełniają się w czasach współczesnych, jednak nie na naszych oczach, a w naszej wierze. Druga odsłona nadejścia Królestwa Bożego zacznie się wraz z drugim przyjściem Chrystusa na ziemię. Chrystus jest królem już w czasach dzisiejszych, które postrzegane są jako symboliczne tysiącletnie panowanie, o którym św. Jan pisze w Apokalipsie. Zło jest również obecne w czasach współczesnych (przypomnij sobie przypowieść Chrystusa o zbożu i chwastach rosnących

obok siebie), ale Chrystus bezustannie góruje nad złem. Królestwo Boże jest obecne poprzez Kościół, ale nie jest to obecność dążąca do spełnienia się Królestwa na ziemi, ponieważ wypełnienie planów nadejdzie w chwale Nieba a nie w ziemskim Kościele.

929. Dyspensacjonalizm jest sposobem interpretowania historii z punktu widzenia sposobu, w jaki Bóg traktował swój lud, zaczynając od Adama w ogrodzie Eden. Według tej teorii historia dzieli się na siedem okresów (dyspens). Podczas siódmej dyspensy nastąpi powrót Chrystusa. Dyspensacjoniści wierzą, że Bóg posługiwał się różnymi metodami, postępując z ludźmi, w zależności od dyspensy, w czasie której się znajdowali. Czasy, w których obecnie żyjemy, to szósta dyspensy, która jest czasem Kościoła. Osoby, które stosują tę metodę, mają tendencję do zaniedbywania tego, co zapisano w Starym Testamencie (a czasem nawet w niektórych fragmentach Nowego Testamentu), ponieważ sądzą, że są to przestarzałe fakty, których nie można stosować do czasów obecnych.

930. Drugie Przyjście to określenie odnoszące się do czasów, w których Chrystus powróci na ziemię, aby być ze swoim ludem. Pomimo tego, że wyrażenie „Drugie Przyjście” nie znajduje się w samym Piśmie Świętym, Jezus mówił o swoim powtórny przyjsciu w Ewangeliach według św. Mateusza i według św. Jana. Wszyscy autorzy nowotestamentowi pisali o tym, by być bezustannie przygotowanym na ponowne przyjscie Chrystusa, ponieważ nikt nie zna „dnia ani godziny” powrotu Chrystusa.

27. Wieczny cel

931. Bożą opatrność można określić jako Boży wieczny cel (w istocie wszystkie rzeczy służą jednemu Bożemu celowi) albo cele, w oparciu o Jego najbardziej świątły i najświętszy zamiar, za pomocą którego ustanowił wszystko. Dzięki swojej nieskończonej mocy i nieskończonej mądrości Bóg w wieczności określił i ustanowił bieg wszystkich wydarzeń.

932. Jego postanowienia:

Odkrywają Boży cel

Opierają się na Jego najmądrzejszym i najświętszym zamiarze

Mają źródło w Jego wolności

Są rezultatem Jego wszechwładnych pragnień

Wszystkie znajdują kres w Jego chwale

Ogarniają wszystko, co ma swój koniec

933. Dwa rodzaje Bożych wyroków. Są rzeczy, które Bóg ma zamiar uczynić swoją mocą; są też rzeczy, na które Bóg jedynie zezwala, by się stały (Rz 8,28). Ale nawet w przypadku „wyroków zezwalających” Bóg rządzi wszystkimi rzeczami dla swojej chwały (Mt 18,7; Ap 2,23).

934. Oczywistość Bożej opatrności. To, co dzieje się we wszechświecie, nie jest dla Boga ani zaskoczeniem, ani rozczarowaniem, ani też rezultatem jego impulsywnej, niezaplanowanej woli. To, co dzieje się we wszechświecie, jest wynikiem określonego celu i planu Bożego, o którym uczy nas Pismo Święte. Pan Zastępów przysiągł: „Zaprawdę, jak umyśliłem, tak się stanie, i jak postanowiłem, tak nastąpi (...). Jeżeli Pan Zastępów postanowił, kto się odważy przeszkodzić? Jeżeli ręka Jego wyciągnięta, kto ją cofnie?” (Iz 14,24.27).

935. Powód Bożych działań. Dlaczego Bóg nie chciał ograniczyć swoich działań jedynie do Trójcy Świętej? Jesteśmy przekonani, że Bóg ma zawsze powody, dla których czyni to, co czyni (Pwt 29,29). Zdanie wypowiedziane przez Jezusa „Tego, co Ja czynię, ty teraz nie rozumiesz, ale poznasz to później” (J 13,7), daje nam nadzieję na to, że pewnego dnia zrozumiemy znaczenie niektórych zastanawiających nas fragmentów Pisma Świętego i odnajdziemy rozwiązanie tajemnic kryjących się za niezrozumiałymi dla nas działaniami Boga.

936. Najwyższy cel Bożych postanowień to chwała Boga. Stworzenie oddaje Bogu chwałę. Dawid mówi: „Niebiosą głoszą chwałę Boga, dzieło rąk Jego nieboskłon obwieszcza” (Ps 19,2). Kiedy Bóg obwieszcza, że wypróbuje Izrael w piecu niedoli, dodaje: „Przez wzgląd na Mnie, na Mnie samego tak postępują, bo czyż mam być znieważony? Chwały mojej nie oddam innemu” (Iz 48,11).

937. Żądanie chwały. Gdyby ludzkość żądała chwały, byłoby to bardzo egoistyczne dlatego, że jesteśmy grzeszni i pełni wad. Żądanie takiej chwały byłoby chęcią gloryfikowania grzeszności i braku doskonałości. Ale nie tak ma się rzecz z Bogiem. Bóg jest absolutnie bez grzechu, jest doskonały w swojej świętości. Dlatego więc żądanie oddawania Bogu chwały jest po prostu żądaniem oddawania chwały absolutnej świętości i bezgrzesznej doskonałej pełni. Nikt ani nic nie znajduje się ponad Bogiem, dlatego też mamy oddawać chwałę jedynie Jemu. Musimy dążyć we wszystkim, co robimy, do oddawania chwały Temu, którego istnienie to wszelka dobroć, czystość, mądrość i prawda.

938. Bóg ustanowił wszystko, co ma swój kres w sferze materialnej i fizycznej, w sferze moralnej i duchowej oraz w sferze społecznej i politycznej.

939. Bóg postanowił stworzyć wszechświat i ludzkość. Postanowił, że stworzy ziemię. Bóg postanowił również, że już nigdy więcej nie zniszczy ludzkości ziemi za pomocą potopu. Bóg rozproszył narody po całej ziemi, wyznaczył czas ich istnienia oraz granice ich zamieszkania. Bóg także ustanowił długość ludzkiego życia i sposób, w jaki człowiek je kończy. Wszystkie inne wydarzenia i działania zarówno w świecie materialnym, jak i w świecie fizycznym również zostały ustanowione przez Boga i należą do Bożego planu i Bożych celów.

940. Prawa ustanowione przez Boga dotyczące życia moralnego i duchowego stawiają przed nami dwa podstawowe problemy: problem istnienia zła na świecie oraz problem dotyczący wolności ludzkiej. Jak możliwe jest to, że Święty Bóg może pozwolić na istnienie moralnego zła, i jakże suwerenny Bóg może pozwolić nam na to, byśmy byli wolni?

941. Bóg zdecydował, że pozwoli na istnienie grzechu. Pomimo tego, że Bóg nie jest twórcą grzechu (Jk 1,13-14) i nie czuł potrzeby zaistnienia grzechu, jednakże pozwolił na niego. Kierując się swoim świętym zamiarem, zdecydował, że pozwoli na upadek pierwszych rodziców i na pojawienie się grzechu na ziemi. Bóg uczynił tak, wiedząc doskonale, co będzie naturą grzechu oraz co grzech uczyni z Jego stworzeniem. Wiedział również, co należy zrobić, aby odkupić ludzkość ze skutków popełnionego przez ludzi grzechu. Bóg mógł zapobiec działaniu grzechu, ale zamiast tego postanowił obdarować swoje stworzenia - aniołów i ludzi - wolną wolą. „Pozwolił On w dawnych czasach, aby każdy naród chodził własnymi drogami” (Dz 14,16).

942. Bóg zdecydował, że pokona grzech dobrem. Boża determinacja, żeby tak uczynić, nie daje się oddzielić od Jego zezwolenia na wolność i grzech. Ale Bóg jest suwerenny, święty i

mądry i nie może zezwolić, aby grzech udaremnił Jego zamiary. Grzech musi zostać pokonany dobrem. Józef powiedział swoim braciom: „Wy niegdyś knuliście zło przeciwko mnie, Bóg jednak zamierzył to jako dobro, żeby sprawić to, co jest dzisiaj, że przeżył wielki naród" (Rdz 50,20). Psalmista napisał: „Pan udaremnia zamiary narodów; wniwecz obraca zamysły ludów. Zamiar Pana trwa na wieki; zamysły Jego serca - z pokolenia na pokolenie" (Ps 33,10-11).

943. Bóg postanowił, że zbawi ludzkość od grzechu. Wszyscy chrześcijanie zgadzają się co do tego, że Bóg postanowił zbawić ludzkość, ale nie zgadzają się co do tego, *w jaki sposób* Bóg to robi. Musimy pamiętać, że: 1. Bóg musi podjąć inicjatywę dla naszego zbawienia. 2. Ludzkość, nawet w naszym obecnym bezsilnym stanie, jest odpowiedzialna za swoje zbawienie. 3. Postanowienia Boże nie zasadzają się na przypadkowych lub też arbitralnych decyzjach, ale raczej na Jego mądrych i świętych zamiarach. Niektórzy sądzą, że Bóg wyznaczył wybranych na podstawie swojej Boskiej wszechwiedzy, inni istotę wyznaczenia wybranych oraz istotę Bożej przedwiedzy łączą nierozzerwalnie ze zbawczą wiarą.

944. „Plan Boży" albo „wola Boża" - stwierdzenia te odnoszą się nie tylko do wydarzeń historycznych, ale do wszystkich działań ludzkich, wszystkich działań narodów, a nawet okresów w ludzkim życiu. Narodziny, śmierć oraz zbawienie każdego mężczyzny i każdej kobiety są częścią Bożego Planu.

945. Bóg „powołuje" i „zaprasza" wszystkich, aby Go poznali. Niektórzy wierzą, że Bóg powołał jedynie garstkę wybranych, aby Go poznali. Inni wierzą, że Bóg zaprosił wszystkich ludzi do tego, by zostali zbawieni, i zaproszenie to Bóg dał wszystkim w formie Słowa Bożego.

946. Bóg zdecydował się nagrodzić tych, którzy Mu służą, i ukarać tych, którzy są Mu nieposłuszni. Bóg okazuje łaskę zarówno wierzącym, jak i niewierzącym, przyrzeka on, że będzie opiekował się swoimi dziećmi i nigdy o nich nie zapomni. Nie można powiedzieć tego o ludziach, którzy sprzeciwiają się Bogu i nie podążają za Nim.

947. Bolesna miłość ukazuje różnicę między Ojcem, który posłał Chrystusa do świata i ludzi, Jezusem, który został wybawiony, i Judaszem, który wydał Jezusa władzom za trzydzieści srebrników. Jak napisał Augustyn z Hippony: „To, co Ojciec i Syn uczynili z miłości, Judasz zrobił z niecej zdrady (...). Bóg myślał o naszym zbawieniu, Judasz myślał o cenie, za jaką sprzedał Jezusa. Sam Jezus myślał o cenie, jaką On sam płacił za nas (...). Czasem miłość musi ukazać się pod postacią bólu".

948. Boże decyzje w sprawach socjalnych i politycznych zawierają również decyzje dotyczące rodziny i domu. Na samym początku Bóg powiedział: „Nie jest dobrze, żeby mężczyzna był sam; uczynię mu zatem odpowiednią dla niego pomoc" (Rdz 2,18). Ponieważ Bóg stworzył tylko jednego mężczyznę i tylko jedną kobietę, znaczy to, że Bóg chciał, aby małżeństwo było monogamiczne i nierozzerwalne (Mt 19,3-9). W wielu rozdziałach Pisma Świętego rozpoznaje się świętość związku małżeńskiego. Ustanowienie małżeństwa zawiera też nakaz, aby założyć i utrzymywać rodzinę.

949. Postanowienie dotyczące ludzkich rządów jest blisko związane z kwestią rodziny. Bóg oznaczył miejsce, czas istnienia i granice narodów. Bóg również wyznaczył władców narodów (Dn 4,34; Rz 13,1-7). Wszyscy władcy mają rozpoznać suwerenną władzę Boga

i próbować z całych sił wypełniać Jego wolę (Ps 2,10-12). Jeśli władca świadomie przeciwstawi się woli Boga i ustanowi prawa przeciwne prawom Bożym, poddani mają być posłuszni Bogu, a nie ziemskiemu władcy (Dz 4,19; 5,29).

950. Powołanie i misja Izraela zaczęły się, kiedy Bóg wybrał Abrahama na przywódcę swojego Narodu Wybranego (Rdz 12,1-3). Następnie Bóg ograniczył dziedzictwo Ludu Wybranego do linii Izaaka, Jakuba i dwunastu synów Jakuba. Bóg wybrał dla siebie Izrael, aby uczynić go królestwem kapłanów i narodem świętym (Wj 19,4-6). Kiedy Izrael straszliwie zawiódł Boga, naturalne gałęzie zostały odcięte i poganie zostali wszczepieni do korzenia jako dziczki oliwne (Rz 11,11-22). Pewnego dnia Bóg ponownie wszczepi odcięte gałęzie (Rz 11,23-27).

951 Pierwsza misja Kościoła zaczęła się, kiedy Jezus powiedział, że zbuduje swój Kościół (Mt 16,18), co oznaczało, że Kościół wtedy jeszcze nie istniał. Św. Paweł stwierdził, że powstanie Kościoła znajdowało się w odwiecznym planie Boga. Istota tego planu nie była w pełni odkryta przed ludźmi aż do czasów Jezusa (Ef 3,1-13).

952. Ostateczny tryumf Boga nastąpi, kiedy Ojciec odda wszystkie królestwa świata Chrystusowi (Ps 2,6-9; Dn 1,13-14; Łk 1,31-33; Ap 11,15-17; 19,11-20,6). Wraz z przejęciem przez Chrystusa ziemskich królestw nastąpi również „odnowienie” natury (Mt 19,27-30; Rz 8,19-22). Rządy Chrystusa będą się charakteryzowały tym, że na całej ziemi panował będzie pokój i sprawiedliwość (Ps 2,8-12; Iz 9,6-7). Po ostatecznym buncie szatana i wielkim sądzie, który Bóg będzie sprawował, zasiadając na białym tronie (Ap 20,7-15), przyjdzie czas nowego nieba, nowej ziemi i Nowego Jeruzalem (Ap 21,1-22,5). Wtedy Chrystus ustanowi królestwo Boga Ojca. A Bóg w Trójcy jedyny - Ojciec, Syn i Duch Święty - będą rządzić na wieki wieków (1 Kor 15,23-28). O wszystkich tych wydarzeniach zdecydował Bóg i tak się stanie, jak On zdecydował.

953. Sednem planu Boga jest wyzwolenie nas z grzechu. Nasz ból, nasze ubóstwo, nasze poranione serca nie są ostatecznym celem Boga. Bóg dba przede wszystkim o to, by nauczyć nas, jak bardzo powinniśmy nienawidzić grzechu, jak powinniśmy rozwijać się duchowo i jak powinniśmy Go kochać. Leczenie ludzi z chorób nie było ostatecznym celem Jezusa - celem Jezusa było głoszenie Ewangelii. Cuda, jakich dokonywał Jezus, były tylko swoistym tłem, pomocą, która miała służyć zademonstrowaniu potęgi Jego przekazu. Przekaz Jezusa brzmiał: Grzech was zabija, piekło istnieje i jest prawdziwe, Bóg jest pełen łaski, Jego królestwo was odmieni, a Ja jestem waszym paszportem do tego królestwa.

28. Jak możemy Go odnaleźć?

954. Wiara w Boga jest pierwszym krokiem do tego, aby Go zrozumieć. Musimy wierzyć, że Bóg istnieje, zanim zaczniemy podążać dalej. Pierwsze trzy słowa Księgi Rodzaju jasno udowadniają, że początkiem wszystkiego był Bóg: „Na początku Bóg...”.

955. Musimy także wierzyć, że jesteśmy w stanie poznać Boga, że możemy Go odnaleźć - aby w Niego uwierzyć. Jak wyjaśniamy później, dwa rodzaje objawień: powszechne i specjalne, sprawiają, że jest to możliwe. W Liście do Rzymian św. Paweł pisze: „To bowiem, co o Bogu można poznać, jawne jest wśród nich, gdyż Bóg im to ujawnił. Albowiem od stworzenia świata niewidzialne Jego przymioty - wiekuista Jego potęga oraz bóstwo - stają się widzialne dla umysłu przez Jego dzieła, tak że nie mogą się [oni] wymówić od winy” (Rz 1,19-20).

956. Musimy wierzyć w racjonalne postępowanie Boga. Nie znaczy to, że jesteśmy w stanie dokładnie zrozumieć, dlaczego Bóg postępuje tak, jak postępuje; Bóg jest poza wszelkim pojmowaniem ludzkim. Niemniej jednak, czytając Pismo Święte i pamiętając o przyrzeczeniach, jakie dał nam Bóg, możemy dowiedzieć się, że Bóg działa dla naszego szeroko pojętego dobra i wypełnia swoje przymierze. Bóg jest Bogiem porządku, Bogiem wiedzy, Bogiem rozumu.

957. Ostateczna przyczyna poszukiwania wiary w Boga to pragnienie absolutnego zaufania. Wiara biblijna zasadza się na myśleniu, że Bóg jest Bogiem suwerennym, wszechobecnym, kochającym, sprawiedliwym, prawym i niezmiennym poprzez wieki. Wiemy, że Bóg jest nam wierny, ponieważ bezustannie opiekuje się swoim ludem oraz przyjmuje nas, kiedy żałujemy za grzechy.

958. Objawienie jest to akt Boga, podczas którego Bóg się ujawnia albo przekazuje do naszych dusz i umysłów prawdę dotyczącą tego, czego nie mogliśmy poznać w żaden inny sposób. Teolodzy często dyskutują na temat dwóch rodzajów Bożego objawienia: objawienia powszechnego i objawienia specjalnego.

959. Bóg objawia się w naturze. Życie na ziemi pokazuje nam, że Bóg istnieje i posiada takie atrybuty jak: moc, chwała, boskość i dobro. Powszechne objawienia sprawiają, że ludzkość szuka pełniejszych objawień Boga i Jego planów zbawienia. Psalmiści, prorocy oraz apostołowie przekazywali objawienia Boga, który odsłania się nam poprzez naturę (Hi 12,7-9; Ps 8,1-3; Iz 40,12-14.26; Dz 14,15-17; Rz 1,19-20).

960. Bóg objawia się w naszym sumieniu. Ludzkie sumienie jest w stanie rozsądzić, czy nasze działania i postawy są w zgodzie z moralnymi standardami i nakazuje nam dokonać prawidłowego wyboru. To, że cała ludzkość posiada poczucie zła i dobra wskazuje na istnienie Boga. Sumienie jest swego rodzaju głosem Boga w naszych duszach. Tak jak odbicie słońca w lustrze albo gładkiej powierzchni jeziora wskazuje nie tylko na istnienie słońca ale jednocześnie do pewnego stopnia także na jego istotę. Tak samo sumienie człowieka wskazuje zarówno na istnienie Boga, a do pewnego stopnia także na naturę samego Boga.

961. Bóg objawia się w historii. Chrześcijanin odnajduje objawienia Bożej mocy i działania Bożej opatrności w wydarzeniach dawnej i współczesnej historii. Apostoł Paweł twierdzi, że Bóg „z jednego [człowieka] wywiódł cały rodzaj ludzki, aby zamieszkiwał całą powierzchnię ziemi. Określił [im] właściwe czasy i granice zamieszkania, aby szukali Boga; może dotkną Go i znajdą niejako po omacku" (Dz 17,26-27). Historia stała się, jak to określił Bonhoeffer, „łonem, w którym narodził się Bóg”.

962. Bóg osobiście ukazał się patriarchom, dając im się poznać i dając im poznać swoją wolę poprzez sny i wizje, w których komunikował im bezpośrednio swój przekaz. W czasach, kiedy cały świat zanurzył się w politeizmie i w panteizmie, Abraham, Izaak, Jakub i ich potomkowie poznali Boga jako Boga osobowego, nieskończonego, świętego i samoobjawiającego się (patrz Joz 24,2).

963. Objawienie powszechne to termin, jakiego używa się w odniesieniu do śladów dostrzeganych w świecie, prowadzących do uznania istnienia Boga. Zgodnie ze słowami Psalmu 19: „Niebiosa głoszą chwałę Boga, dzieło rąk Jego nieboskłon obwieszcza. Dzień

dniowi głosi opowieść, a noc nocy przekazuje wiadomość. Nie jest to słowo, nie są to mowy, których by dźwięku nie usłyszano" (wersy 2-4). Innymi słowy, obecność działania Boga w naturze jest oczywista.

964. W Dziejach Apostolskich apostoł Paweł twierdzi, że ponieważ Bóg stworzył świat, jest większy niż świat. Ponadto, jeśli ludzkość to naprawdę stworzenie Boże, oczywiste jest, że Bóg jest raczej Bogiem osobowym niż nieosobowym. Nieosobowy Stwórca z całą pewnością nie stworzyłby osobowej istoty. Jest to przykład na „powszechne objawienie”, które oznajmia rzeczywistość Boga.

965. Idea powszechnego objawienia jawi się jako najbardziej oczywista poprzez naturę (patrz Rz 1,20). Jan Kalwin napisał w jednym ze swoich pism, że Bóg tak bardzo zmanifestował „swoją doskonałość w całej strukturze wszechświata (...), że nie możemy otworzyć oczu, nie będąc zmuszonymi do spostrzeżenia Bożej doskonałości”.

966. Objawienie powszechne następuje również w człowieku. Ponieważ człowiek jest stworzony na Boży obraz i podobieństwo, posiada osobowość oraz zdolność miłowania, twórczej pracy oraz tworzenia historii. Nie możemy więc uciec od stwierdzenia, że człowiek został stworzony przez kochającego, twórczego Boga. Co więcej, skoro człowiek ma niejako „wbudowane” w sobie etyczne skłonności, to wnioski są takie, że człowiek sam w sobie nosi obraz swoich początków, ale bezustannie próbuje zagłuszyć głos Boży w sobie, aby mógł się stać swoim własnym bogiem. Augustyn na początku swoich „Wyznań” napisał: „Tyś stworzył nas dla Siebie, a nasze serca nie zaznają pokoju, póki nie spoczną w Tobie”.

967. W wyniku powszechnego objawienia człowiek nie ma przed Bogiem żadnego usprawiedliwienia. Nie może powiedzieć, że nie był świadomy rzeczywistości Boga, ponieważ Bóg jest obecny zarówno w człowieku, jak i poza nim. Nikt z nas nie może uciec przed wiedzą o Bożej rzeczywistości, chyba że chcemy ją zagłuszyć albo też uciec od objawienia Boga w stworzeniu.

968. Objawienie specjalne to termin, którego używa się, aby opisać jedyne w swoim rodzaju sposoby, w jakie Bóg postanowił objawić siebie w historii. Nie wolno nam zapominać, że Bóg jest transcendentny - to znaczy, że istnieje poza pojmowaniem człowieka. Jeśli Bóg pragnie dać się poznać, musi to nastąpić poza zwyczajnymi ścieżkami ludzkiego zrozumienia. Bóg w swojej Boskiej mocy *wybiera*, kiedy i w jaki sposób chce się ujawnić ludziom. Sposoby, w jakie to czyni, noszą nazwę „objawień specjalnych”.

969. Objawienia specjalne to, między innymi, te dzieła Boga, w których Bóg daje poznać siebie i swoją prawdę w wyjątkowych czasach wybranym ludziom. Ale specjalne objawienia nie są zastrzeżone jedynie dla wybranych czasów i wybranych ludzi, są skarbami, którymi należy dzielić się z całym światem, jak to napisał św. Mateusz w swojej Ewangelii 28,19-20. Specjalne objawienia przekazywane są ludzkości na wiele sposobów: w formie cudów, w prorocत्वach, w osobie i w życiu Jezusa Chrystusa, w Piśmie Świętym Starego i Nowego Testamentu oraz poprzez osobiste doświadczenie.

970. Ponieważ specjalne objawienie dane jest, aby ocalić ludzkość od grzechu, zawartość specjalnych objawień to historia naszego zbawienia. Tak więc najlepiej znane źródło specjalnych objawień - Pismo Święte - przedstawia w szczegółach związek Boga z ludźmi.

971. Czasem specjalne objawienie pojawia się jako wydarzenie historyczne. Na przykład wyprowadzenie Izraelitów z Ziemi Egipskiej, ich przetrwanie na pustyni i zdobycie Jerycha są przykładami specjalnych objawień. Cuda są pokazem Bożej mocy i wskazują na Jego obecność pośród ludzi.

972. Inna forma specjalnych objawień to Pismo Święte. W Piśmie Świętym każde słowo Boga ukazuje prawdę historyczną, przedstawiając opisy zbawczych działań. Pisma Starego i Nowego Testamentu zostały ofiarowane ludzkości przez Boga, aby pomogły ludziom Go rozpoznać, lepiej Go zrozumieć i zbudować z Nim dobry związek.

973. Pismo Święte używa ilustracji i analogii, aby wyrazić związek z Bogiem na podobieństwo tego, w jaki sposób syn poznaje swojego ojca, żona poznaje swojego męża, poddany poznaje swojego króla, owca poznaje swojego pasterza. To jest właśnie biblijne pojęcie poznania Boga: Ci, którym Bóg pozwala, aby Go poznali, są przez Niego kochani i otoczeni opieką.

974. Termin „natchnienie”. Kiedy używa się go w odniesieniu do Pisma Świętego, oznacza, że autorzy każdej z ksiąg biblijnych byli w szczególny sposób prowadzeni przez Ducha Świętego podczas tworzenia Pisma Świętego. Ręka Boga jest widoczna w tym, że każda księga posiada Boży nieomylny autorytet.

975. „Wewnętrzny dowód” to termin, którego używa się, aby opisać Boskie źródło powstania Pisma Świętego. Kilkudziesięciu różnych autorów z wielu różnych krajów, autorów, którzy prawie się nie znali, napisało kilkadziesiąt ksiąg w trzech różnych językach na przestrzeni 2000 lat, aby stworzyć jedną księgę zawierającą jedno jasne przesłanie. Wszystko to jest niepowtarzalnym dowodem na to, że Bóg natchnął autorów Pisma Świętego. Pomimo tego, że niektóre księgi Pisma Świętego są księgami historycznymi, inne księgami proroczymi, inne jeszcze są poświęcone oddawaniu chwały Bogu, a pozostałe są księgami moralnościowymi. Pomimo tego wszystkiego autorzy Pisma Świętego byli w stanie stworzyć jednolity tekst. Wspólne przemyślenia na temat Boga, człowieka, grzechu, wiecznej kary i sposobu zbawienia są niepodważalnymi dowodami na to, że Biblia jest księgą objawiona przez Boga.

976. Czasem Słowo Boże przychodzi, *zanim* staną się zapowiadane przez Nie wydarzenia, oświadczając, że coś skończy się w przyszłości. Jest to proroctwo - przykład na to, że Bóg wie wszystko i jest w stanie odkryć prawdę, zanim ona nastąpi. Proroctwa na ogół zsyłane są po to, by ogłosić chwałę Bożą, by ostrzec ludzi przed mającymi nadejść wydarzeniami albo by skierować ludzi ku Bogu.

977. W szczególności Nowy Testament jest unieśmiertelnieniem Bożej opowieści. Słowa Ewangelii ukazują Jezusa jako jedyną drogę wiodącą do Boga oraz jako idealne przedłużenie słowa wypowiedzianego przez Boga.

978. Jezus Chrystus jest uosobieniem specjalnego objawienia.

Przyjście Jezusa Chrystusa na ziemię jest ostatecznym wydarzeniem w ciągu wielu objawień Bożej woli, Bożej miłości oraz Bożego pragnienia, aby odkupić ludzkość. Pojawienie się Jezusa jest ostatecznym wyrażeniem specjalnego objawienia pod postacią wydarzenia historycznego, ponieważ jest to centrum całej historii.

979. «Soteriologia" to nauka o zbawieniu. Słowo to wywodzi się z greckiego *soteria*, które oznacza „zbawienie". Ludzie studiujący zbawienie zajmują się zgłębianiem rzeczywistości, takich jak: wiara, żal za grzechy, oczyszczenie oraz odnowienie.

980. Grzech popełniony przez Adama sprawił, że zbawienie przez Boga stało się koniecznością. Z powodu grzechu nad ludźmi zapanowała śmierć. Śmierć również zdeprawowała cały wszechświat. W rezultacie człowiek potrzebuje odkupienia. Jako że człowiek nie jest w stanie sam się zbawić, potrzebne było specjalne działanie ze strony Boga, aby przynieść ludziom zbawienie.

981 . Jesteśmy zbawieni łaską przez wiarę w Jezusa Chrystusa. Tak napisano w Liście do Efezjan w rozdziale 2 w wersach 8-9. W czasach Starego Testamentu Bóg ofiarował zbawienie jako pełen łaskowości dar tym, którzy mieli wiarę. Jak napisano w Księdze Rodzaju w rozdziale 15, w wersji 6: „Abram uwierzył i Pan poczytał mu to za zasługę" (patrz również Ga 3,8; Tt 2,11; Hbr 4,2 oraz 1 P 1,10-11).

982. Hebrajskie słowo oznaczające „zbawienie" może również być przetłumaczone jako „zdrowie" albo też „ratunek", tak więc Boże zbawienie *ratuje* nas od wiecznej kary.

983. Chrystus zapłacił za nasze grzechy, kiedy umarł na krzyżu. Jak napisano w Liście do Rzymian: „Teraz jednak dla tych, którzy są w Jezusie Chrystusie, nie ma już potępienia" (Rz 8,1).

984. Słowo *zbawienie* odnosi się nie tylko do chwili, w której człowiek uwierzy w Jezusa, ale również do *procesu* uświęcania. Dlatego też św. Paweł zachęca wierzących do tego, by zabiegali „o własne zbawienie z bojaźnią i drżeniem" (Flp 2,12).

985. Zbawienie ma swoją pełnię w przyszłości, kiedy to zostaniemy przemienieni na zawsze, stracimy naszą starą grzeszną naturę i staniemy się jak Jezus (Rz 8,22-23).

986. Podczas gdy zbawienie osiągamy dzięki wierze, a nie dzięki naszym uczynom (Rz 3,28), nasze nowe życie powinno manifestować się poprzez dobre uczynki (patrz Jk 2,22-24). Tak jak św. Paweł ujął to w Liście do Efezjan 2,8-10: „Łaską bowiem jesteście zbawieni przez wiarę. A to pochodzi nie od was, lecz jest darem Boga: nie z uczynków, aby się nikt nie chlubił. Jesteśmy bowiem Jego dziełem, stworzeni w Chrystusie Jezusie do dobrych czynów, które Bóg z góry przygotował, abyśmy je pełnili".

987. Niektórzy krytycy uważają, że św. Paweł i św. Jakub nie zgadzają się ze sobą, ponieważ św. Paweł skupia się na zbawieniu poprzez łaskę, natomiast św. Jakub pisze o tym, jak ważne w osiągnięciu zbawienia jest czynienie dobrych uczynków. Jednak uważne przestudiowanie obu tekstów pokazuje, że obaj autorzy zgłębiają po prostu dwa różne aspekty wiary. Święty Paweł prezentuje punkt widzenia Boga: jesteśmy zbawieni dzięki łasce Boga poprzez naszą wiarę. Św. Jakub odwołuje się do naszego ziemskiego punktu widzenia: prawdziwa wiara da się poznać poprzez nasze dobre uczynki.

988. Słowo *skrucza* znaczy dosłownie 'zmiana kierunku'. Ci, którzy wierzą w Chrystusa, zanim w Niego uwierzyli, poruszali się w wybranym przez samych siebie kierunku, ale teraz kierują się ku Bogu.

989. Słowo *oczyszczenie* jest dawnym terminem sądowym, który oznaczał, że oskarżony był uniewinniony przez sędziego i oczyszczony z wszelkich zarzutów. Skoro człowiek jest grzesznikiem, Bóg jest Sędzią. Pomimo tego, że człowiek jest istotą grzeszną i dlatego też winną w oczach Boga, ci, którzy wierzą w Jezusa Chrystusa, zostali w pełni wykupieni od grzechu przez Jego śmierć na krzyżu - co pozwala Sędziemu ogłosić, że ci, którzy znajdują się w Chrystusie, są niewinni.

990. *Uświęcić* znaczy 'zostać oddzielonym', aby stać się świętym. Ci, którzy wierzą w Chrystusa, są *uświęceni* - to znaczy zostali oni oddzieleni od zła tego świata, aby ich życie mogło stać się znakiem dla innych, w jaki sposób zwrócić się ku Bogu (J 17,19-21).

991. Ci, którzy wierzą w Jezusa, zostają „adoptowani” przez Boga. Dlatego też Jezus mógł nazywać swoich uczniów „braćmi” i dlatego też apostoł Jan mógł powiedzieć: „Popatrzcie, jaką miłością obdarzył nas Ojciec: zostaliśmy nazwani dziećmi Bożymi, i rzeczywiście nimi jesteśmy” (1J 3,1).

992. Adopcja była żydowskim zwyczajem: następowała, kiedy dziecko zaczynało dwunasty rok życia. W tym czasie ojciec dziecka publicznie oświadczał, że „adoptuje” swojego własnego syna. Robiąc tak, ojciec uznawał, że jego syn staje się odpowiedzialny za swoje własne czyny. Boża „adopcja” tych, którzy wierzą w Jezusa Chrystusa, jest aktem, dzięki któremu Bóg poświadcza, że Jego dzieci są wystarczająco odpowiedzialne, aby mogła się w nich zademonstrować natura ich Ojca - innymi słowy, jak to św. Paweł napisał w Liście do Rzymian: „by się stali na wzór obrazu Jego Syna” (Rz 8,29).

993. Błogosławieństwo zbawienia zawiera również przebaczenie grzechów, bycie adoptowanym jako dziecko Boże, dostęp do Boga, zwycięstwo nad grzechem, pokój oraz przysług obietnicę życia wiecznego w niebie. Stawanie się dzieckiem Bożym jest procesem opisanym w Piśmie Świętym, który pozostaje prawdziwy do dziś.

994. A. W. Tozer uczy nas o tym, że istnieje siedem kroków, dzięki którym dojdziemy do zbawczej wiedzy o Bogu. A. W. Tozer opisał te kroki w swojej książce „The Knowledge of the Holy” („Wiedza o Świętym”). Jak stwierdził we wstępie do swojej książki: „Tak jak promienie słońca padają na otwarte pole, tak i wiedza dotycząca świętego Boga jest darmowym darem dla wszystkich ludzi, którzy są otwarci na tyle, by ten dar otrzymać. Ale ta wiedza nie jest wiedzą łatwą, ponieważ musimy dotrzymać pewnych warunków, a uparta natura upadłego człowieka nie nastawia go dobrze do tego rodzaju wiedzy”.

995. Krok 1: Stanie się Dzieckiem Bożym wymaga od nas tego, byśmy zaniechali naszych grzechów. Nasze grzechy trzymają nas z dala od związku ze świętym, doskonałym Bogiem który jest absolutnie bez grzechu. Jezus wspominał o tym, że musimy wyzbyć się grzechu, aby stać się bliższymi Bogu, mówiąc: „Błogosławieni czystego serca, albowiem oni Boga oglądać będą” (Mt 5,8). Musimy odpokutować za nasze grzechy i przyznać, że absolutnie nie jesteśmy w stanie sami siebie zbawić. Musimy być „oczyszczeni”.

996. Krok 2: Po tym, kiedy odwróciliśmy się od naszych grzechów, musimy całkowicie oddać nasze życie Chrystusowi. Poprzez zaufanie, jakie pokładamy w Jezusie Chrystusie, musimy naprawdę w Niego uwierzyć. Takie oddanie wymaga od nas tego, byśmy przynależeli do naszego Zbawiciela zarówno ciałem, jak i duszą. Musimy również być pewni tego, że będziemy posłuszni Bogu absolutnie we wszystkim.

997. Krok 3: Musimy tak bardzo oddalić się od grzechu, abyśmy całkowicie dla niego umarli i zaczęli żyć w Jezusie Chrystusie. Ponadto, musimy otworzyć nasze serca, dusze, umysły i siły na działanie Ducha Świętego, który będzie nas podtrzymywał i pocieszał nas, kiedy będziemy rosnać w naszej wierze. Proces ten nazywa się „uświęceniem”.

998. Krok 4: Kiedy odwrócimy się od grzechu, musimy również odwrócić się od upadłego świata, który dotąd dostarczał nam pocieszenia. Musimy żyć, poświęcając nasze życie Bogu, musimy wieść życie, w którym nie ma miejsca na jakiegokolwiek bałwochwalstwo. Nasze życie powinno odzwierciedlać nasze nowe poświęcenie - nowy cel.

999. Krok 5: Musimy poświęcać czas na modlitwę i oddawanie czci Bogu. Możemy jeszcze dokładniej poznać Boga poprzez wspólną z Nim komunie, poprzez studiowanie Jego Słowa oraz poprzez kontemplowanie Jego stworzenia. Nasz osobisty związek z Bogiem wymaga od nas tego, byśmy sami próbowali lepiej Go poznać, wciąż bardziej i bardziej, oraz abyśmy mogli w Nim wzrastać. Im lepiej Go poznamy, tym lepiej będziemy w stanie odczytać Jego wolę w naszym życiu.

1000. Krok 6: Kiedy wzrastamy w naszej wiedzy o Bogu, powinniśmy mieć jeszcze większe pragnienie, aby służyć innym tak, jak uczył nas tego Chrystus. Naturalną odpowiedzią na to, że Bóg objawia się nam, jest ukazywanie naszej wiedzy o Bogu przez nasze życie. Przez pogłębienie wiedzy o Jego przeogromnej miłości i litości wierzący zaczną automatycznie dzielić się tym, co otrzymali od Boga za darmo. Wierzący zaczną dzielić się darem Bożym poprzez uprzejmość i miłość, jaką okazują innym ludziom. Według słów To-zera: „Bóg, który dał *nam* wszystko, będzie nadal rozdawał swoje dary *poprzez* nas, kiedy będziemy Go jeszcze lepiej poznawać”.

1001. Krok 7: Ostateczny krok, który łamie zasady wszystkich poprzednich kroków. Poprzednie kroki dotyczyły bardziej osobistych relacji, jakie mamy z Bogiem; tymczasem ostatni krok wymaga od nas, abyśmy świadomie zaczęli dzielić się tym wspaniałym darem, jaki otrzymaliśmy od Boga, poprzez aktywne angażowanie się w Jego Kościele. Światło Boże, które w nas świeci, powinno być bardzo dobrze widoczne dla wszystkich, a zwłaszcza dla naszych współbraci we wspólnocie chrześcijan.

1001 RZECZY, KTÓRE WARTO WIEDZIEĆ O BIBLIJ

Autor Jerry MacGregor, Marie Prys
Wydawnictwo M

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE

CZEŚĆ I. JAK POWSTAŁA BIBLIA

1. O Biblii
2. Pierwsze kroki
3. Jak napisana jest Biblia?
4. Pisma deuterokanoniczne, apokryfy i pseudoepigrafy
5. Tłumaczenia Biblii
6. Osobliwości druku i przekładu, Biblie poliglotyczne
7. Znane słowa i powiedzenia
8. Podstawowe fakty
9. Mądre słowa o Biblii

CZEŚĆ II. CAŁA HISTORIA

10. Księgi Starego Testamentu
11. Na początku
12. Początki Izraela
13. Przygody Izraelitów
14. Królewska poezja i mądrość
15. Wołanie proroków
16. Pisma Nowego Testamentu
17. Nasz Zbawiciel - Jezus Chrystus
18. Cuda
 - Cuda starego testamentu
 - Cuda nowego testamentu
19. Nauczanie w przypowieściach
20. Początki Kościoła

CZEŚĆ III. CZASY BIBLIJNE I INNE CIEKAWOSTKI

21. Krainy biblijne
22. Święta
23. Życie rodzinne
 - Mąż i żona
 - Rodzenie dzieci
24. Obyczaje i zwyczaje
 - Ubrania i dodatki
 - Namioty
 - Domy
 - Goście i gościnność
 - Kult religijny
 - Jedzenie
 - Choroba i śmierć
25. Szok kulturowy
26. Anioły w Biblii
27. Królestwo zwierząt

28. Królestwo roślin

29. Muzyka w Biblii

30. Symbole

31. Jeszcze parę ciekawostek

Zwoje z nad morza martwego

Pasterz i owce

Waga i miara

WPROWADZENIE

Bestseller wszechczasów, tom, który zmieniał bieg dziejów, wpływał na życie milionów ludzi, a nas wszystkich skłonił do zatrzymania się i zastanowienia. Za czytanie tej niezwyklej księgi umierali chrześcijańscy męczennicy. Na przestrzeni wieków bywała ukrywana, próbowano się jej pozbyć albo ją wychwalano. Jej autorów dzieliły od siebie setki lat, byli wśród nich królowie i pasterze, prorocy, prości rybacy i doskonale wykształceni nauczyciele. Książka, o której mowa, przemawia do każdego człowieka.

Biblia daje nam dostęp do najśłynniejszej postaci na świecie - Jezusa Chrystusa. Mówi nam także, skąd przyszliśmy i jakie jest nasze ostateczne przeznaczenie. Po co czytamy tę Księgę? By poznać Boga. By spotkać Go, aby się z Nim zjednoczyć. Po drodze odkrywamy zdumiewające proroctwa, inspirujące historie, ale również naprawdę okropne wydarzenia, które na zawsze zmieniły historię świata.

1001 rzeczy, które warto wiedzieć o Biblii, rzuca światło na liczne postacie, wydarzenia i fascynujące fakty dotyczące tej najistotniejszej księgi, jaką napisano w dziejach. Nie wybraliśmy 1001 „najważniejszych faktów” ani 1001 „najlepszych” faktów, ani również tego, co można by uznać za 1001 faktów „najbardziej potrzebnych do pełnego wykształcenia”.

Zamiast tego wybraliśmy to, co wyjątkowe, mało znane, i czego może brakować w naukowych ujęciach Biblii, a mimo to niewątpliwie do niej przynależy. Wszystkie 1001 faktów zostało sprawdzone i przemyślane, ale nasza książka nie jest dziełem „naukowym”.

Ale jest fajna. I prawdziwa.

Żadna książka o Biblii nie zastąpi nigdy oryginału, natchnionego Słowa Bożego. Modlimy się więc, aby ta książka, którą trzymasz w ręku, stanowiła dla ciebie dobre źródło informacji i przynosiła ci radość, ale by zawsze pierwsze miejsce zajmował w Twoim życiu autorytet Biblii.

CZEŚĆ I JAK POWSTAŁA BIBLIA

1. O Biblii

1. Biblia. Chrześcijanie wierzą, że księga ta jest prawdziwym Słowem Bożym. Od opisów stworzenia zawartych w Księdze Rodzaju aż po wizję końca świata w Apokalipsie, od historii Izraela po nauczanie Jezusa. Biblia stanowi źródło wiary i życia dla wyznawców chrześcijaństwa.

2. Słowo „biblia” oznacza po grecku „księgi”. Pochodzi od innego słowa - byblos, oznaczającego papirus, czyli materiał, z którego w starożytności wykonywano księgi.

3. Port w Byblos. Starożytni Grecy zaopatrywali się w papier poprzez port w Byblos na terenie dzisiejszego Libanu. Greckie słowo oznaczające księgę - bibliion (liczba pojedyncza słowa biblia) - wzięło się od nazwy tego właśnie portu. Takie jest pochodzenie polskiego słowa Biblia.

4. „Biblia” jako termin oznaczający kanon ksiąg zajmujących szczególne miejsce w życiu Kościoła został użyty po raz pierwszy dopiero, gdy tradycje, które znalazły wyraz w każdej z tych ksiąg, zostały zebrane w formie pisanej, następnie zgrupowane i wyselekcjonowane, później przepisane i w końcu przetłumaczone. Narodził się więc on długo po tym, jak powstały księgi biblijne.

5. Biblia jest najchętniej kupowaną księgą, ale jednocześnie niezwykle często nie rozumianą. Posiada ją dziewięciu na dziesięciu Amerykanów, jednak mniej niż połowa kiedykolwiek ją czytała. Nie da się zliczyć, ile egzemplarzy Biblii sprzedaje się na świecie.

6. Jak obszerna jest Biblia? Ułóż stertę z dziesięciu współczesnych książek beletrystycznych średniej długości. Najprawdopodobniej obejmie ona taką samą liczbę słów co Biblia, czyli ponad milion, nie wliczając w to przypisów, numeracji wierszy ani konkordancji.

7. Biblia wygląda tak, jakby była jedną księgą, ale tak naprawdę jest to antologia, zbiór wielu mniejszych ksiąg. Można nawet powiedzieć, że to więcej niż antologia, to cała biblioteka.

8. Długość ksiąg. Niektóre księgi biblijne w większości wydań Pisma Świętego zajmują mniej niż pół strony. Natomiast jedna z najdłuższych - Księga Jeremiasza - ma mniej więcej długość współczesnej powieści. W ten sposób najdłuższa księga Biblii jest stukrotnie dłuższa od najkrótszej.

9. Choć Biblia jako całość jest znacznie dłuższa niż książki, które zwykle chciałoby się nam przeczytać, to jej poszczególne księgi są zazwyczaj krótsze od większości czytanych przez nas książek.

10. Biblia jest zdumiewającym zbiorem licznych ksiąg o charakterze prawnym, mądrościowym, poetyckim, filozoficznym i historycznym.

11. Różne Bible? Liczba ksiąg Biblii zależy od tego, z którą jej wersją mamy do czynienia. Biblia Hebrajska, spisywana przez ponad tysiąc lat, pierwotnie w języku hebrajskim, odpowiada protestanckiemu Staremu Testamentowi. Nie zawiera ona w ogóle Nowego Testamentu. Sam Stary Testament w Biblii katolickiej ma więcej ksiąg niż Biblia Hebrajska.

12. Biblia jest równocześnie starożytna i współczesna, ponieważ zajmuje się aktualnymi w każdym czasie problemami ludzkiej egzystencji, takimi jak: życie, śmierć, radości, smutki, sukcesy i porażki... Jednakże wszystkie te zagadnienia zostały wyrażone w języku i w kontekście odpowiednim dla czasów starożytnych.

13. „Testament” był innym określeniem „przymierza” i oznaczał umowę, kontrakt, pakt. Dla chrześcijan Stary Testament oznacza starodawne Przymierze między Bogiem a Jego ludem. Chrześcijanie wierzą również w Nowe Przymierze z Bogiem, zawarte w Nowym Testamencie przez życie, śmierć i Zmartwychwstanie Jezusa.

14. Między spisaniem najstarszej a najmłodszej księgi biblijnej

upłynęło ponad tysiąc lat, a zatem upłynęła mniej więcej połowa czasu, jaki minął od ukończenia ostatniej księgi do dziś. Z czego wynika, że podobnie jak Biblia różni się stylem literackim od współczesnych książek, tak i poszczególne jej księgi różnią się między sobą.

15. Określenia „Stary Testament” i „Nowy Testament” odnoszą się do proroctwa z Księgi Jeremiasza (31,31-34). Kiedy Jeremiasz, podobnie jak wielu proroków, zapowiadał chwalebny przyszłość dla Izraela, powiedział, że Bóg zawrze Nowe Przymierze z Domem Izraela. Tekst ten został w całości zacytowany w Nowym Testamencie (Hbr 8,8-12), co niewątpliwie wpłynęło na decyzję Kościoła o nazwaniu pism, które dodał do swego kanonu, „Nowym Przymierzem”, czyli „Nowym Testamentem”. Określenie to pozwoliło Kościołowi dostrzec także istotną relację tych pism do wcześniejszych świętych pism żydowskich, które można było nazwać księgami „Pierwszego Przymierza”, czyli „Starego Testamentu”. Sam Jezus również związał swoją mękę zjeremiaszowym Nowym Przymierzem (por. 1Kor 11,23-27), a księgi Nowego Testamentu opisują, jak w Jezusie Chrystusie wypełniają się obietnice zawarte na kartach Starego Testamentu.

16. Tłumaczenie Biblii Hebrajskiej na grecki dialekt *koine*, dokonane za czasów

Ptolemeusza, stanowiło nie lada wyczyn literacki.

Przekład ten nazwano *Septuagintą*. Sponsorem owego przedsięwzięcia miał być Ptolemeusz II Filadelfus, mniej więcej w III wieku przed Chrystusem. Tradycja podaje, że powołano w tym celu siedemdziesięciu dwóch żydowskich uczonych (po sześciu z każdego z plemion Izraela), którzy ukończyli dzieło w ciągu siedemdziesięciu dwóch dni. Po jego sfinalizowaniu żydowskich tłumaczy obsypano licznymi prezentami i odesłano do domów.

17. Septuagintą stanowi most pomiędzy koncepcjami i słownictwem Starego i Nowego Testamentu. Językiem Nowego Testamentu nie jest *koine* codziennego życia Greków, lecz *koine* Żydów żyjących w świecie greckim. *Septuagintą* była początkowo jedyną Biblią greckojęzycznych chrześcijan. Jest ona także zazwyczaj cytowana w Nowym Testamencie.

18. Większość Żydów żyjących w czasach Jezusa mówiła po aramejsku, czyli w podobnym do hebrajskiego języku semickim bardzo popularnym w tamtej epoce. Jezus na pewno uczył się języka hebrajskiego, w którym spisano Prawo, Pisma i Proroków. Nie wiadomo natomiast, czy znał grekę. Jezus nie pozostawił po sobie żadnych pism, które sam napisał.

19. Pięcioksiąg, czyli pierwsze pięć ksiąg Starego Testamentu, jest najważniejszą częścią Biblii Hebrajskiej. Był on uznawany za autorytatywny już w czasach Ezdrasza, to jest w V wieku przed Chrystusem. Pozostałe księgi zostały uznane za część Biblii Hebrajskiej w późniejszych wiekach.

20. Samarytanie. Nazwa „Samarytanie” pochodzi od stolicy królestwa północnego, Samarii. Określono nią ludy, które król asyryjski, Salmanassar, osiedlił w miastach Samarii po 721 r. przed Chrystusem zamiast uprowadzonych do niewoli Izraelitów. Samarytanie czcili Pana, ale poza Jerozolimą, a w czasach Aleksandra Wielkiego wzniesli nawet swoją własną świątynię na górze Garizim. Z tych powodów od zawsze trwały spory, wzajemna niechęć, a nawet nienawiść między Żydami a Samarytanami, a ich ślady widzimy także za czasów Jezusa, czego dowody można znaleźć w Ewangeliach.

21. Tylko Pięcioksiąg. Samarytanie za swój kanon uznają tylko pierwszych pięć ksiąg Biblii (Rodzaju, Wyjścia, Kapłańską, Liczb i Powtórzonego Prawa).

22. Najstarszymi określeniami używanymi w odniesieniu do Starego Testamentu były wyrażenia: „Prawo Mojżeszowe”, „Prawo Pańskie” albo po prostu „Mojżesz”. Ponieważ pozostałe pisma były uważane za dzieło proroków, przyjęło się częste użycie określenia „Mojżesz i Prorocy” (Uwaga! Termin „Tora” dla Żydów oznacza „Prawo”). W czasach Nowego Testamentu często posługiwano się określeniami „Pismo” albo „Pisma”. Najogólniejszą nazwą na ten zbiór ksiąg było właśnie „Pisma”, do której często dodawano przymiotnik „święte”.

23. Jednolity druk, w jakim wydawana jest Biblia, może nam przesłaniać różnorodność składających się na nią pism. Gdyby drukarze wyróżniali w druku wszystkie zastosowane w niej style i sposoby użycia języka, na przykład prozę, poezję i pieśni, to, aby przetransportować Biblię z jednego pomieszczenia domu do innego, potrzebna byłaby taczka.

24. Żaden znany nam autor biblijny nie dołączył do swojego pisma mapy, a przynajmniej żadna taka mapa nie dotrwała do naszych czasów. Kreśli się je zazwyczaj na podstawie faktów wynikających z odkryć historyków i archeologów.

2. Pierwsze kroki

25. Skąd Nowy Testament? Przez cały I i większość II wieku po Chrystusie kanon Nowego Testamentu nie był w pełni ukształtowany. Ojcowie Kościoła często odwoływali się do brzmących znajomo źródeł, którym przypisywano jednak różne pochodzenie. Najlepiej znano i często cytowano listy Pawła.

26. Święty Ireneusz (ok. 130-ok. 200), biskup Lyonu, jako pierwszy użył terminu „Nowy Testament” na określenie nowej literatury chrześcijańskiej, opowiadającej o Jezusie i rodzącym się Kościele. Od tego czasu można było też mówić o „Starym Testamencie”. Określenie obu Testamentów jako „Biblii” wywodzi się od Jana Chryzostoma (ok. 347-407), biskupa Konstantynopola.

27. Tertulian ok. 200 r. chcąc podnieść w Kościele rangę łaciny kosztem greki, zaczął określać chrześcijańskie pisma mianem „Novum Testamentum”. Określenie to funkcjonuje do dziś.

28 Badanie kanoniczności danej księgi obejmowało następujące kwestie: 1) czy została ona napisana przez któregoś z apostołów albo przynajmniej ją z nim kojarzono; 2) czy chrześcijanie posługiwali się nią w liturgii; 3) czy można było dowieść wpływu danego pisma na życie wierzących.

29. Kanon Nowego Testamentu początkowo był przedmiotem wielu dyskusji. Do jego sformułowania pośrednio doprowadziło także zagrożenie ze strony ruchów hereetyckich, które często, stosując błędne kryteria, odrzucały niektóre księgi biblijne kosztem innych. Np. Marcjon, twórca herezji marcjonizmu, który odłączył się od Kościoła ok. 150 r., odrzucił cały Stary Testament, a jako chrześcijańskie Pismo Święte uznał tylko 10 listów Pawiowych oraz Ewangelię według św. Łukasza.

30. Niektóre księgi musiały długo czekać na akceptację i włączenie do kanonu Biblii. Na Wschodzie nie chciano przez pewien czas uznać Apokalipsy (Objawienia) Św. Jana, a na Zachodzie zwlekano z włączeniem do kanonu Listu do Hebrajczyków. Piszący w IV wieku historyk Kościoła Euzebiusz z Cezarei odnotował wystąpienia przeciwko niektórym Listom: Jakuba, Drugiemu Piotra, Drugiemu i Trzeciemu Jana oraz Judy, a także przeciwko Apokalipsie. W XVI wieku Marcin Luter odrzucił List Jakuba nazywając go „listem słomianym”.

31. Uznanie. Spisy ksiąg należących do katolickiego kanonu Starego i Nowego Testamentu, były wymieniane przez szereg tzw. synodów lokalnych już w IV i V wieku (np. trzeci synod w Kartaginie w 397 r.), co działo się z wyraźną aprobatą ówczesnych papieży. Kanon z synodu kartagińskiego został zatwierdzony przez Sobór Florencki w 1441 roku. Natomiast Sobór Trydencki w 1546 roku ostatecznie rozstrzygnął sprawę ksiąg deuterokanonicznych, stwierdzając że wszystkie księgi wchodzące w skład kanonu są autentyczne, natchnione, autorytatywne i kanoniczne, więc nie powinno się ich dzielić na proto i deuterokanoniczne.

32. Metoda alegoryczna w interpretacji Biblii polegała na nadaniu danemu słowu, zdaniu lub większemu fragmentowi tekstu biblijnego ściśle określonej przerośni, niezależnej od dosłownej interpretacji tekstu. Stosuje ją również samo Pismo Święte, np. św. Marek do słów Jezusa o siewcy (Mk 4,3-8) dodaje interpretację alegoryczną jako wyjaśnienie przypowieści.

33. Orygenes, jeden z pierwszych chrześcijańskich teologów, był przekonany, że Pismo Święte zostało spisane przez Ducha Bożego i że zawiera ono nie tylko znaczenie jasne dla wszystkich, ale ma również inny sens ukryty przed większością ludzi, który da się odkryć za pomocą odpowiedniego odczytania (rozszyfrowania) alegorii. Orygenes poszukiwał zatem różnych alegorycznych sensów Słowa Bożego, wywołując niekiedy oburzenie krytyków, uznających jego niektóre teologiczne wnioski za nieprawdziwe.

34. Słowo „papier” pochodzi od nazwy wysokiej rośliny wodnej -papirusu. Jej łodygi cięto w pasy, rozplaszczano, następnie łączono w większe całości i suszono, aż uformowały karty papirusu. Były one bardzo trwałe, dzięki czemu zachowały się skrawki papirusu z fragmentami Pisma Świętego pochodzące z II wieku po Chrystusie. Natomiast odpowiednio wyprawioną skórę owczą, która również służyła jako materiał piśmienniczy, nazywano pergaminem.

35. Fragment Biblii, który nazywamy „księgą”, w starożytności miał zazwyczaj formę „zwoju”. Słowa Biblii zapisywano na kawałkach pergaminu lub papirusu, które następnie sklejało w większe kawałki tworzące zwój. Karty wymyślono nie wcześniej niż w II wieku - zaczęły wtedy powstawać „kodeksy” w postaci płaskich kart wklejonych w drewniany grzbiet.

36. „Manuskrypty” - nazwa ta pochodzi od łacińskich słów znaczących „napisany ręcznie”, co w języku polskim odpowiada pojęciu rękopisu.

37. Style pisma. W manuskryptach zawierających teksty biblijne i napisanych w języku greckim stosowano dwa podstawowe style pisma. Rękopisy pisane dużymi literami (styl bardziej formalny) nazywa się rękopisami „uncjalnymi” lub „majuskułowymi”, natomiast pisane pismem pochyłym lub łączonym rękopisami „minuskułowymi”. „Majuskułę” stosowano w Biblii zasadniczo do IX w, a „minuskułę” po tym okresie.

38. „Palimpsesty”. W starożytności pergamin był bardzo drogi, więc często zeszkrobano i zmywano z niego już zapisany na nim tekst, a następnie używano ponownie. Tak uczynione rękopisy nazywamy „palimpsestami” (od greckiego słowa znaczącego „zapisany ponownie”).

39. „Ostraka”. Zwykli ludzie zamiast drogiego pergaminu do zapisu swoich transakcji handlowych często używali także kawałków ceramiki. Archeolodzy odnaleźli wiele takich skorup, z których możemy dowiedzieć się niemało o dawnych dziejach. Skorupy te nazywają się „ostraka”.

40. „Florilegia” były to antologie wyjątków z Pisma Świętego, pism Ojców Kościoła i innych pisarzy wczesnochrześcijańskich ułożone w specyficzny sposób, aby przekazywać konkretne prawdy wiary lub etyki. Te niewielkie „broszury” (których nazwa wywodziła się od łacińskiego „zbierać kwiaty”) służyły do szerzenia wśród ludu podstaw chrześcijaństwa.

41. „Glosy” były to krótkie notatki wyjaśniające albo krótkie komentarze, zwykle zapisane na marginesie lub między wierszami manuskryptu (np. jakiegoś tekstu Pisma Świętego) przez pisarza lub kopistę. Przykładem glosy może być rozszerzenie słowa „Ojcze” do zwrotu „Ojcze nasz, któryś jest w niebie” w kilku manuskryptach fragmentu Ewangelii według świętego Łukasza (11,2). Uwagi zapisywane w formie glosy stały się podstawą dla związku wyrazowego „czytać między wierszami”.

42. „Interpolacje”. Czasami kopiści, którzy kopiowali tekst z naniesionymi glosami, włączali je do przepisywanych przez siebie tekstów i w ten sposób glosy stawały się „interpolacjami” — materiałem obcym dodanym do tekstu dokumentu.

43. Najstarszy zachowany fragment papirusowego manuskryptu Nowego Testamentu odnaleziono w ruinach greckiego miasta na terenie starożytnego Egiptu. Mierzący zaledwie 6,5 na 8,5 cm skrawek papirusu jest datowany na ok. 135 r. po Chrystusie. Zawiera urywki Ewangelii według św. Jana 18,31-33.37-38. Jest powszechnie znany jako papirus Rylandsa, ponieważ jest przechowywany w Bibliotece Johna Rylandsa w Manchesterze.

44. Kanon Muratoriego jest prywatnym spisem ksiąg Nowego Testamentu, napisanym w języku greckim i powstałym w Rzymie ok. 180 r. To najstarszy katalog ksiąg Nowego Testamentu. Pominięto w nim niektóre księgi, takie jak: List do Hebrajczyków, List Jakuba, dwa Listy Piotra i Trzeci List Jana; uwzględniono natomiast niekanoniczny apokryf Apokalipsę św. Piotra. Ten pergaminowy dokument został odkryty przypadkowo w 1740 r. przez Lodovico Antonio Muratoriego, bibliotekarza Biblioteki Ambrożyjskiej w Mediolanie, któremu kanon zawdzięcza swą nazwę.

45. Kodeks Synajski jest najstarszą kopią zawierającą cały Nowy Testament. Składa się z zapisanych ręcznie kart połączonych z jednej strony grzbietem. Został spisany po grecku około roku 350. Hrabia Konstantyn von Tischendorf odnalazł Kodeks Synajski w Klasztorze Świętej Katarzyny na górze Synaj w 1859 roku. Jest on spisany majuskułą (dużymi literami) na papierze welinowym o wymiarze 38 na 33 cm. Wiele manuskryptów zostało spisanych wcześniej, ale żaden z nich nie zawiera całości Nowego Testamentu. Obecnie kodeks znajduje się w British Museum w Londynie.

46. „Ewangeliarz z Lindisfarne” stanowi przykład manuskryptu, który zachował się do naszych czasów. Spisano go po łacinie około roku 700. „Księga z Kells” to ilustrowany,

bogato zdobiony manuskrypt czterech Ewangelii spisanych w języku łacińskim. Ta irlandzka kopia jest przez wielu uznawana za najpiękniejszą w dziejach ręcznie wykonaną książkę.

3. Jak napisana jest Biblia?

47. „Hieroglify” - słowo to wywodzi się od dwóch greckich wyrazów oznaczających „święte grawerowanie”, bowiem znaki te były pierwotnie ryte w kamieniu - były podstawowym i najbardziej pierwotnym systemem pisma, znanym w Egipcie już w czasach Mojżesza. Ponieważ Mojżesz wychował się na dworze egipskiego faraona, musiał niewątpliwie uczyć się odczytywać i zapisywać egipskie hieroglify. Początkowo w piśmie hieroglificznym posługiwano się 750 znakami. Istniały co najmniej 22 znaki przedstawiające ptactwo, jak na przykład wygięta szyja egipskiego sępa, płaska twarz sowy czy też pióro z ogona rożeńca.

48. Pochodzenie alfabetu. Kilka wieków po śmierci Mojżesza Fenicjanie wynaleźli alfabet. Wykorzystali egipskie znaki sylabiczne i użyli ich na oznaczenie pojedynczych dźwięków. Fenicjanie używali tylko 22 znaków i nie mieli liter odpowiadających samogłoskom.

49. Bez samogłosek. *Spróbuj sobie wyobrazić czytanie tej książki, gdyby nie wydrukowano w niej samogłosek. Może z czasem byłbyś w stanie uzupełnić niektóre braki i domyślić się większości słów.* Tak niegdyś prezentowały się księgi Starego Testamentu napisane w starożytnym języku hebrajskim.

50. Alfabet hebrajski wywodzi się z alfabetu aramejskiego, a pośrednio z egipskich hieroglifów. Zawiera, podobnie jak alfabet Fenicjan, 22 znaki, w większości odpowiadające naszym spółgłoskom. Języki semickie, takie jak hebrajski, aramejski czy arabski, są także i dziś na ogół zapisywane bez samogłosek, chociaż z czasem stworzono system kropek i kresek pisanych nad i pod właściwym tekstem, które informują, jaką samogłoskę należy użyć w danym miejscu. Czytelnicy tekstów napisanych w starożytnym hebrajskim orientowali się (i nadal to czynią) w tradycji ustnej, byli więc w stanie uzupełniać samogłoski w tekście z pamięci.

51. Język hebrajski, tak jak i inne języki, w ciągu wieków przeszedł wiele zmian. Język, którym mówił Mojżesz, wydałby się współczesnemu Izraelczykowi tak niezrozumiały, jak nam trudno jest czytać i rozumieć pierwsze zapisy w języku polskim, na przykład *Bogurodzicę*.

52. Alfabet grecki. Grecy, którzy około 800 roku przed Chrystusem zaczerpnęli pierwotny dwudziestodwuliterowy alfabet od Hebrajczyków i Fenicjan, dodali do swojego alfabetu pięć nowych liter. Właśnie tych pięć dodatkowych znaków stanowi przyczynę, dla której Greków uznaje się za wynalazców systemu samogłoskowego.

51. Alfabet łaciński. Alfabet grecki zaadoptowali z kolei Rzymianie, tworząc alfabet łaciński, którym posługujemy się do dzisiaj.

54. Biblia została napisana w kilku językach. Większość ksiąg Starego Testamentu napisano po hebrajsku, ale fragmenty Księgi Daniela są spisane w języku aramejskim, a księgi deuterokanoniczne w języku greckim. Księgi Nowego Testamentu zostały napisane w grece *koine* („wspólnej”), ale zawierają też zwroty po łacinie, aramejsku i hebrajsku.

55. „Masoreci” to grupa żydowskich uczonych, którzy chcieli zabezpieczyć tekst Starego Testamentu przed błędami w odczytaniu.

Ponieważ w języku hebrajskim nie zapisuje się samogłosek, wymyślili system wstawiania w tekst „punktacji samogłoskowej”. Miała ona pomóc kapłanom i innym czytającym, prawidłowo wypowiadać słowa ksiąg. Po dziś dzień niektórzy tłumacze odwołują się w swoich przekładach do tzw. „tekstu masoreckiego”.

56. Na stronach Biblii opisane są dwa tysiąclecia dziejów świata. W tym czasie na Bliskim Wschodzie rodziły się i upadały imperia: Sumer, Akad, Babilonia, Egipt, Asyria, Persja i Grecja. Wraz z tymi powstającymi i schodzącymi ze sceny imperiami i kulturami powoli wychodziły z użycia języki hebrajski i aramejski, w końcu zastąpione przez grekę. W pierwszych latach Kościoła nadal dominował język grecki, który pozostał do dziś oficjalnym językiem Kościoła Wschodniego. W Kościele Zachodnim rolę oficjalnego języka z czasem przejęła łacina.

57. Istnieje więcej niż trzy tysiące wersji Biblii lub pewnych jej fragmentów wydanych w samym tylko języku angielskim.

58. Podział Biblii na rozdziały i wersety nie pochodzi od tych, którzy ją spisali. Został on dokonany setki lat po ich śmierci. Autorzy oryginału ani ich nie planowali, ani nie przewidywali.

59. Numeracja rozdziałów i wersetów w listach Apostołów najprawdopodobniej wydałaby im się tak samo dziwaczna, jak następujący tekst jest dziwny dla nas:

Kochana Ciociu Reniu,

Rozdział 1

W zeszłym tygodniu wybraliśmy się do miasta i dowiedzieliśmy się, że...

60. Obecny podział na rozdziały wprowadził w XIII w. Stephen Langton, późniejszy arcybiskup Canterbury. Stosowana dzisiaj podstawowa numeracja wersetów Starego Testamentu została opracowana przez dominikanina Sanctesa Paginusa w XVI w, natomiast podział na wersy w Nowym Testamencie jest dziełem drukarza Roberta Stephanusa (franc. Robert Etienne), który wprowadził go w swoim czwartym wydaniu greckiego Nowego Testamentu w 1551 r.

61. Różne rozdziały. Istnieją pewne różnice w numeracji rozdziałów między Bibliami żydowską, katolicką i protestancką oraz między niektórymi Bibliami angielskimi a Bibliami przełożonymi na inne języki, zwłaszcza jeśli chodzi o Stary Testament. Trafiają się także tu i ówdzie różnice w numeracji wersetów między różnymi wersjami. Niekiedy spotykamy różnice w podziale na rozdziały i wersety, zwłaszcza w Księdze Psalmów.

62. Biblia została stworzona raczej dla ucha niż dla oka. W starożytności ludzie przekazywali historię i genealogię z pokolenia na pokolenie przez tradycję ustną, to znaczy opowiadanie i czytanie na głos. Ci, którzy spisywali Biblię, czynili to wiedząc, że ich słowa będą odczytywane na głos. Dlatego w Biblii jest użytych wiele technik literackich (jak np. kalambur, akrostych czy kryptogram) mających ułatwić zrozumienie i zapamiętanie słyszanych tekstów.

63. „Skrybowie”. Aż do wynalezienia druku w XV w. wszystkie kopie były sporządzane ręcznie. Tych, którzy je kopiowali, nazywano „skrybami” lub „kopistami”. Byli nimi w większości mnisi. Kopiowanie ręczne było jednak procesem długotrwałym i kosztownym. Ponadto liczba kopii była ograniczona.

64. Błędy kopistów. Skrybowie przepisywali tekst, czytając go albo słuchając, czyli pod dyktando. W jednym i w drugim przypadku mogli popełniać i faktycznie popełniali błędy. Nie wszystkie zmiany dokonane przez skrybów były nieświadome; zdarzały się umyślne przeróbki tekstu, aby uniknąć tego, co wydawało się narażać na szwank tradycyjne przekonania.

65. Po przepisaniu każdej księgi skryba przeliczał wszystkie zawarte w niej słowa i litery. Następnie sprawdzał swój zapis z obliczeniami znaków w manuskrypcie. Podliczał, ile razy wystąpiło w księdze jakieś konkretne słowo oraz wypisywał słowo i literę znajdujące się dokładnie w środku księgi po to, by porównać je z oryginałem. Wszystkie te obliczenia miały zapobiec jakimkolwiek błędom, które mogłyby wynikać z niedokładnego przepisania księgi.

4. Pisma deuterokanoniczne, apokryfy i pseudoepigrafy

66. Czas pomiędzy napisaniem ostatniej księgi Starego Testamentu, a powstaniem pierwszej księgi Nowego Testamentu nazywamy okresem międzytestamentalnym. Powstały wtedy inne pisma, które mimo, iż nie weszły do kanonu Pisma Świętego, to jednak pozwalają nam lepiej zrozumieć i objasnić pisma kanoniczne.

67. Termin „apokryfy” wywodzi się z greckiego słowa *apokrypha* i oznacza „ukryte”, „schowane”. Nazwą „apokryfy” określamy pewne pisma żydowskie i chrześcijańskie, które nawiązują do tematyki religijnej (biblijnej), ale nie weszły do kanonu Starego i Nowego Testamentu. Termin „apokryfy” ma jednak inne znaczenie dla katolików, a całkowicie inne dla protestantów.

68. „Księgi deuterokanoniczne” a apokryfy. Siedem ksiąg z Biblii katolickiej nie zostało włączonych do Biblii Hebrajskiej. Część z tych ksiąg najprawdopodobniej pierwotnie napisana była po hebrajsku, ale większość zachowała się wyłącznie w wersji greckiej. Wszystkie one zostały włączone do *Septuaginty*, czyli greckiego przekładu Starego Testamentu, o którym już mówiliśmy. Księgi te przez katolików określane są jako „pisma deuterokanoniczne”, natomiast protestanci nazywają je apokryfami.

69. Natchnienie ksiąg deuterokanonicznych było przez pewien czas przedmiotem debat i kontrowersji. Fakt, że pisma te nie zachowały się w wersji hebrajskiej i że chrześcijanie uznawali je za natchnione i posługiwali się nimi, dla niektórych rabinów był wystarczającym powodem do wyłączenia ksiąg deuterokanonicznych z Biblii Hebrajskiej. W okresie reformacji księgi kanoniczne odrzucili także protestanci, uznając za swój Stary Testament Biblię Hebrajską.

70. Apokryfy a „pseudoepigrafy”. Apokryfy w katolickim rozumieniu tego słowa nazywane są przez protestantów „pseudoepigrafami”. Termin „pseudoepigrafy” jest spolszczoną wersją greckiego słowa oznaczającego „z fałszywym podpisem” i odnosi się do ksiąg napisanych pod cudzym imieniem lub przypisywanych jakiejś znanej postaci.

71. Apokryfy Starego Testamentu - produkt judaizmu - są przypisywane różnym patriarchom i prorokom i odzwierciedlają religijne oraz moralne pojęcia świata żydowskiego z okresu od II w. przed Chrystusem do I w po Chrystusie. *Wniebowstąpienie Izajasza* jest jednym z apokryfów Starego Testamentu (pseudepigrafów). Jest to piękna księga powstała między 100 a 150 rokiem po Chrystusie, opisująca męczeństwo wielkiego proroka Starego Testamentu oraz wizje Izajasza podczas jego podróży przez siedem kręgów nieba. Dotyczą one między innymi etapów wcielenia Syna Bożego, który, przechodząc przez szereg poziomów niebios, zstępuje na ziemię. Na każdym z poziomów staje się taki, jak zamieszkujące dany poziom istoty - aniołowie, cherubini, serafini, żeby w końcu stać się człowiekiem.

72. Apokryfy Nowego Testamentu. Tego terminu używa się na określenie pism, które nie weszły do kanonu Nowego Testamentu, ale, mówiąc ogólnie, przekazują wspomnienia o Jezusie i apostołach. Apokryfy Nowego Testamentu, podobnie jak księgi kanoniczne, dzielimy na *Ewangelie*, *Dzieje Apostołów*, *Listy* i *Apokalipsy*. Tradycja przypisywała je na ogół apostołom, chociaż miały one najprawdopodobniej innych autorów.

73. Apokryfy gnostyckie. Wśród apokryfów Nowego Testamentu możemy wyróżnić grupę pism pochodzenia gnostyckiego. Gnoza (grec. *gnosis* - „poznanie, wiedza”) jest systemem religijno-filozoficznym, który głosi skrajny dualizm, a więc rozdzielenie dobrego ducha od złej materii. System ten zawiera szereg błędów doktrynalnych i teologicznych i przez Kościół był zawsze uznawany za herezję.

74. Gnostycy wierzyli, że Jezus nie był Bogiem, a jedynie człowiekiem, który pokazał innym drogę zbawienia, które jest możliwe tylko na podstawie zdobywanej wiedzy o prawdziwej, lecz ukrytej istocie stworzenia i prawdziwego Boga. Wiedzę tę można zdobyć tylko poprzez wtajemniczenie (oświecenie) za pomocą intuicji, wizji lub praktyk magicznych.

75. Wśród apokryfów niegnostyckich najbardziej znane są: *Protoewangelia Jakuba*, a także tekst nazwany *Transitus* (O zaśnięciu Maryi). Pierwszy z nich opowiada historię narodzin Maryi. Podaje też imiona rodziców Matki Bożej (Joachim i Anna). Drugi opowiada o wniebowzięciu Matki Bożej.

76. Ewangelia Tomasza jest jednym z apokryfów gnostyckich. Istnieją dwa dokumenty pod takim samym tytułem. Pierwszy powstał prawdopodobnie na początku II wieku w środowisku gnostyków i nie ma nic wspólnego z Apostołem Tomaszem. Drugi tekst pochodzi z IV wieku i ukazuje Jezusa jako swego rodzaju maga obdarzonego od wczesnego dzieciństwa cudownymi mocami.

77. Ewangelia Judasza, apokryf gnostycki pochodzący z III wieku, stała się w ostatnim czasie dość znana. Przedstawia obraz apostoła, który wydał Jezusa, lecz, według tekstu tego apokryfu, na Jego własne życzenie. Obraz Judasza wyłaniający się z tego pisma jest zupełnie inny niż znany z Ewangelii kanonicznych.

78. „Symonia”. Bardzo ciekawym apokryfem jest tekst traktujący o sporze i walce św. Piotra z Szymonem Magiem. Postać ta znana jest z Dziejów Apostolskich, które opowiadają historię spotkania św. Piotra z Szymonem. Kiedy ten ostatni zobaczył jak, dzięki wierze w Jezusa, Piotr dokonuje wielkich cudów, chciał nabyć od Piotra jego „umiejętności” za odpowiednią kwotę. Stąd właśnie pochodzi termin „symonia” oznaczający handel godnościami lub urządami kościelnymi. Wspomniany wyżej apokryf idzie jeszcze dalej, ukazując nie tylko

spór, ale też walkę Piotra z Szymonem, ale obydwie postaci przypominają w niej bardziej potężnych czarnoksiężników znanych z dwudziestowiecznej literatury fantasy.

5. Tłumaczenia Biblii

79. Autorzy ksiąg biblijnych nie mogli zdawać sobie sprawy z tego wszystkiego, co później będzie się wiązało z przepisywaniem ich ksiąg czy z przechowywaniem ich kopii, nie mówiąc o konieczności usuwania błędów, które wkrały się w procesie wielokrotnego ręcznego przepisywania tych ksiąg w najwcześniejszych stuleciach; nie mogli też sobie zapewne wyobrazić, ile wysiłku będzie wymagało sporządzenie wiernych i czytelnych przekładów Biblii na tysiące języków współczesnego świata.

80. Przekłady Pisma Świętego. Czytający Biblię bez należytego przygotowania i właściwego odniesienia się do nauki Kościoła często narażali się na niebezpieczeństwo niezrozumienia lub, co gorsza, popadnięcia w różne błędy. Dlatego papieże, jak Innocenty III, wielokrotnie zwracali uwagę na niebezpieczeństwo płynące z wykradania treści ksiąg świętych przez samych wiernych, a Kościół zawsze czuwał nad tłumaczeniami Biblii, aby we właściwy sposób zachowywały jej treść i przesłanie.

81. Magisterium. Z woli Chrystusa Kościół ma autorytatywną funkcję nauczyciela i interpretatora Pisma Świętego. Pełni ją Urząd Nauczycielski Kościoła zwany także Magisterium, a uczestniczą w nim ci, którzy w Kościele mają władzę oficjalnego nauczania i przepowiadania (kolegium biskupów i poszczególni biskupi zachowujący łączność z biskupem Rzymu).

82. Proces tłumaczenia przebiega w pięciu etapach: 1) decyzja, z jakiego języka ma być dokonany przekład, 2) wybór tekstu do przekładu, 3) zrozumienie znaczenia tego tekstu, 4) wybór odpowiedniej teorii przekładu, służącej do uzupełnienia luk między wyrażeniem znaczenia w języku źródłowym, a wyrażeniem odpowiadającego mu znaczenia w języku, na jaki jest dokonywany przekład, 5) znalezienie właściwej płaszczyzny języka przekładu, na której najlepiej można by wyrazić to znaczenie.

83. Zadania przekładu. Można powiedzieć, że jeśli przekład ma spełnić swoje zadanie, musi wiernie oddawać znaczenie oryginału i jednocześnie sprawiać wrażenie, że nie jest przekładem, lecz oryginalnym dziełem. Innymi słowy, musi być zarazem wierny i czytelny.

84. Zakaz czytania Biblii. Niektóre synody zabroniły świeckim czytania Pisma Świętego. Uczyniły to synody w Tuluzie (1225 r.), w Taragonie (1233 r.) i w Oksfordzie (1108 r.), zakazy te miały jednak charakter miejscowy, gdyż dotyczyły tylko pewnych prowincji kościelnych z uwagi na obecne tam konkretne herezje głoszone przez zwolenników np. J. Wiklifa czy albigenów i waldensów.

85. Święty Hieronim (331-420) w 385 r. na stałe opuścił Rzym i przeniósł się do Betlejem. Tam zaczął studiować język hebrajski. Bardzo szybko doszedł do wniosku, że konieczne jest nowe bezpośrednie tłumaczenie Biblii na język łaciński z języka hebrajskiego. Hieronim rozpoczął pracę nad swoim wielkim dziełem prawdopodobnie pod koniec IV w. i zakończył je w 405/406 r. przetłumaczeniem całego Starego i Nowego Testamentu na łacinę.

86. *Wulgata*. Przekład, którego dokonał św. Hieronim nazywamy *Wulgata*. W łacińskim Kościele zachodnim *Wulgata* stała się oficjalnym tekstem używanym w liturgii i podstawą przekładów na wiele innych języków aż do połowy XX w.

87. Pierwszy angielski przekład Biblii powstał w oparciu o *Wulgatę* i dokonało go w latach 1378-1392 co najmniej dwóch ludzi związanych z Janem Wiklitem. Było to osiągnięcie udostępniające tekst Pisma Świętego mieszkańcom Anglii, jednak Kościół w tym czasie zabraniał przekładów Biblii na języki narodowe.

88. Jan Wiklif (John Wycliffe, ok. 1328-1384) był postacią problematyczną. W roku 1376 ogłosił, że wszelka władza jest przekazywana bezpośrednio przez łaskę Boga, a osoba będąca w stanie grzechu śmiertelnego traci prawo i moc skutecznego sprawowania sakramentów. Było to przeciwne nauczaniu Kościoła, który wierzy, że sakramenty są skuteczne samą mocą ich sprawowania (zasada *ex opere operatō*), która nie zależy od świętości szafarza. W kolejnym dziele - *De Eucharistia* (O Eucharystii) J. Wiklif sprzeciwił się nauce o transsubstancjacji.

89. Potępienie Wiklifa. Rozgniewany papież Grzegorz XI, skierował kilka bulli przeciwko J. Wiklifowi, oskarżając go o herezję. Ponieważ nauki głoszone przez angielskiego kaznodzieję w istotny sposób sprzeciwiały się nauce Kościoła, ostatecznie J. Wiklifa pośmiertnie potępił Sobór w Konstancji w 1415 roku. Chociaż trzeba przyznać, że jeden z jego postulatów - udostępnienie Biblii ludziom wierzącym w ich narodowym języku — z czasem został przyjęty w całym Kościele.

90. Ruchoma czcionka wynaleziona przez Jana Gutenberga jest powszechnie uznawana za najistotniejszy przełom w technologii, jaki dokonał się w poprzednim tysiącleciu. Gutenberg, drukarz z Moguncji, wymyślił sposób na drukowanie wielu kopii jednego dokumentu za pomocą wykonanych z ołowiu czcionek. Przed upływem 1456 roku opublikował wraz ze współpracownikami niemal dwieście kopii Hieronimowej *Wulgaty*. Przed wynalazkiem Gutenberga wszystkie książki były pisane ręcznie na kawałkach papirusu lub skóry zwierzęcej, przez co ich wykonanie zajmowało ogromnie wiele czasu, a zatem były drogie i stanowiły rzadkość. W związku z tym niewielu ludzi potrafiło czytać, a jeszcze mniej posiadało książki. Natomiast drukarze z Moguncji w ciągu dwudziestu lat od pierwodruku Biblii przez Gutenberga wydali więcej egzemplarzy Biblii, niż udało się wykonać ręcznie przez poprzednich czternaście stuleci.

91. Wydanie pierwszego egzemplarza Biblii Gutenberga zajęło drukarzom trzy lata nieprzerwanej pracy. Został on ukończony w 1455 roku i składał się z dwóch tomów zawierających łącznie 1284 strony. W sumie wydano prawie dwieście egzemplarzy Biblii Gutenberga, z czego do dziś zachowało się 48.

92. Pierwsze angielskie tłumaczenie Nowego Testamentu i części Starego Testamentu z języków oryginału było dziełem Williama Tyndalea.

93. W 1603 roku Jakub VI, król Szkocji, stał się angielskim królem Jakubem I. Podjął się on starań o zaprowadzenie pokoju między wrogimi sobie frakcjami religijnymi działającymi na terenie Wielkiej Brytanii. W tym samym roku dr John Reynolds, który reprezentował purytanów na zgromadzeniu liderów różnych wyznań w Hampton Court, zaproponował, by na cześć nowego króla podjąć się nowego tłumaczenia Biblii na język angielski. To, co

większość czytelników zna jako *Biblie Króla Jakuba*, jest poprawioną wersją tego tłumaczenia przedstawioną w roku 1768.

94. *Biblia Króla Jakuba* (*King James Bible*) początkowo była znana jako *Wersja autoryzowana*. Król Jakub zlecił przekład 44 uczonym podzielonym na osiem zespołów. Przy okazji tłumaczenia mieli oni przebadać wszystkie dotychczasowe wersje, na ile okażą się pomocne. Wydane w 1611 roku tłumaczenie odznacza się przepięknym językiem i dokładnością.

95. W. Shakespeare a *Biblia Króla Jakuba*. Chociaż *Biblię Króla Jakuba* kojarzy się często z angielszczyzną W. Shakespeare'a, to ani Mojżesz, ani Jezus nie mówią w niej ani razu „thee” albo „thou” - a słowa te są bardzo charakterystyczne dla wielkiego twórcy dramatu.

96. Stworzenia *Wersji poprawionej* (*Revised Version*), czyli poprawionego wydania *Biblie Króla Jakuba* podjęto się w 1870 roku. Pracowali nad nią zarówno uczeni angielscy, jak i amerykańscy, wywodzący się z różnych wyznań. Jej wersja angielska została ukończona w 1885 roku.

97. W 1952 roku ukazała się *Zrewidowana wersja standardowa* (*Revised Standard Version*), czyli kolejne, poprawione wydanie *Biblie Króla Jakuba*. Jest ona warta uwagi, ponieważ zastosowano w niej nowoczesne metody krytyki tekstu biblijnego, służące do ustalenia oryginalnego tekstu greckiego i hebrajskiego.

98. *Aitken Bible*. Pierwsza Biblia wydana w Stanach Zjednoczonych nosiła nazwę *Aitken Bible*. Kongres zatwierdził jej publikację w roku 1781.

99. *Amerykańska wersja standardowa* (*American Standard Version*) wywodzi się z tak zwanej *Wersji poprawionej*, nad którą pracowali wspólnie Amerykanie i Anglicy. W tamtej wersji w przypadku rozbieżności w przekładzie głos rozstrzygający mieli uczeni angielscy. Natomiast Amerykanie zgodzili się nie publikować innych edycji przez 14 lat. Po upływie tego czasu, w roku 1901, wydali własną wersję przekładu.

100. Pierwszy rzymskokatolicki angielski przekład Biblii, rozpoczęty za rządów królowej Elżbiety I i uznany przez Kościół za odpowiedni dla katolików, był dziełem grupy katolickich emigrantów angielskich związanych z English College w północnej Francji.

101. Rzymskokatolickie przekłady Biblii na języki narodowe z powodu częstych nadużyć Słowa Bożego do głoszenia nauk nie-ortodoksyjnych były ograniczane przez Kościół do niezbędnego minimum. Zmianę w tym względzie przyniósł dopiero pontyfikat Leona XIII, który zachęcał wiernych do prywatnej lektury Pisma Świętego. W podobnym tonie wypowiada się Pius XII w encyklice *Divino Afflante Spiritu* oraz Sobór Watykański w konstytucji *Dei Verbum*.

102. Dwa najważniejsze katolickie anglojęzyczne przekłady, powstałe w drugiej połowie XX wieku, czyli w nowej sytuacji stworzonej przez dwa wymienione wyżej dokumenty, to *New American Bible* i angielskie przekłady *Jerusalem Bible* (1966 r.) i jej zrewidowana wersja *New Jerusalem Bible* (1985 r.).

103. Tak zwana *Biblia Dobrej Nowiny* (*Good News Bible*) z roku 1976 prędko stała się bestsellerem i jest do dziś bardzo popularna w wielu Kościołach chrześcijańskich.

104. Nowa Biblia Międzynarodowa (*New International Bible*) została wydana w 1978 roku. Jest jednym z najpopularniejszych wydań Pisma Świętego.

105. Pierwszym zachowanym śladem polskich przekładów Pisma Świętego są cytaty biblijne zawarte w Kazaniach świętokrzyskich z początku XIV wieku.

106. Psalterz Floriański, pochodzący z XIV wieku, zawiera tekst psalmów w języku łacińskim, polskim i niemieckim.

107. Biblia Królowej Zofii to przekład Biblii na język polski wykonany w XV wieku pod patronatem żony króla Jagiełły. Przetrwał z niej jeden tom Starego Testamentu (zaginiony w czasie II wojny światowej) i fragmenty z drugiego.

108. Pierwszą księgą biblijną w całości wydrukowaną w języku polskim była Księga Koheleta. Druk miał miejsce w roku 1522.

109. Jedne z najstarszych polskich wydań Psalterzy to: *Krakowski* z 1532 roku, *Żołtarz Dawidów* księdza Walentego Wróbla z 1539 roku, *Psalterz Dawidów* Mikołaja Reja najprawdopodobniej z 1541 roku, a także *Psalterz* Jana Kochanowskiego z 1547 roku.

110. Pierwszy polski przekład całego Nowego Testamentu, dokonany przez luteranina Stanisława Murzynowskiego, ukazał się w latach 1551-1553 w Królewcu.

111. Pierwsze katolickie wydanie Nowego Testamentu po polsku, które zachowało się do czasów dzisiejszych, ukazało się w 1556 roku w Krakowie. Oparte było na przekładzie dawniejszym (potem zaginionym), być może przygotował je kronikarz Marcin Bielski.

112. Ksiądz Jan Nicz, występujący jako Jan Leopolda („lwowianin”), jako jeden z pierwszych przetłumaczył z łaciny na polski całe Pismo Święte. Wydano je w Krakowie w 1561 roku.

113. Pierwsze protestanckie wydania całej Biblii po polsku to: *Biblia Brzeska (Radziwiłłowska)* z 1563 roku i *Biblia Nieswieska* arianina Szymona Budnego z 1572 roku. Później protestanci polscy używali głównie *Biblii Gdańskiej* wydrukowanej w 1632 r. Potoczne nazwy tych Biblii pochodzą od miejsc wydania.

114. Biblia Jakuba Wujka jest najważniejszym polskim przekładem biblijnym aż do XX wieku. Jej twórcą był jezuita, ksiądz Jakub Wujek (1540-1597). Jego Nowy Testament ukazał się w 1593 roku, Psalmy w 1594 roku, całość w 1599 roku. Jakub Wujek korzystał nie tylko z łacińskiej *Wulgaty*, lecz także z języków oryginalnych i ze starożytnego greckiego przekładu Starego Testamentu. Pod względem wierności i piękna języka został uznany za najlepszy, stał się więc tekstem klasycznym polskiej teologii i literatury.

115. Nowe standardy. *Biblia Jakuba Wujka* do połowy XX wieku pozostała dominującym polskim tłumaczeniem biblijnym. Po tym okresie nowsze wydania przeważnie odchodziły od brzmienia pierwotnego, dostosowując polszczyznę Wujka do nowszych standardów ortograficznych i gramatycznych.

116. Polskie przekłady z początku XX wieku. Do II wojny światowej dokonano wielu nowszych, ale tylko częściowych przekładów Biblii na polski. Najoryginalniejsze z nich to hebrajsko-polskie wydania ksiąg Starego Testamentu przygotowane przez Izaaka Cyłkowa (lata 1883 -1914), synoptyczny przekład Ewangelii księdza Władysława Szczepańskiego z 1914 roku i przekłady ksiąg hebrajskich księdza Józefa Kruszyńskiego z lat 1926-1939.

117. W okresie powojennym bardzo rozpowszechniony był przekład Nowego Testamentu z łaciny dokonany przez księdza Eugeniusza Dąbrowskiego w 1947 roku, nawiązujący do tradycji Wujkowej. Pewną popularność zyskał też przekład Nowego Testamentu z greki księdza Seweryna Kowalskiego z 1957 roku, mający jednak w dużym stopniu charakter parafrazy. W 1958 roku wyszedł pierwszy tom z serii komentarzy do ksiąg Starego i Nowego Testamentu ze stosunkowo wiernymi przekładami, wydawanych przez Katolicki Uniwersytet Lubelski.

118. Biblia Tysiąclecia. Najbardziej znany współczesny przekład polski Pisma Świętego to *Biblia Tysiąclecia (Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu)*, wydana po raz pierwszy w 1965 r. z okazji tysiąclecia chrztu Polski. Było to dzieło zbiorowe wielu tłumaczy pod redakcją o. Augustyna Jankowskiego. Miała ona kilka wydań, kolejno poprawianych; obecnie w przygotowaniu jest wydanie szóste. Na *Biblii Tysiąclecia* opierają się obecnie czytania biblijne w liturgii.

119. Inne współczesne polskie przekłady to tzw. *Biblia Poznańska (1973-1975)*, tłumaczenie zbiorowe opatrzone obszernymi objaśnieniami, wznawiane w czterech tomach oraz przekład księdza biskupa Kazimierza Romaniuka z 1997 roku. W 1975 roku wyszedł nowy przekład protestancki (bez ksiąg deuterokanonicznych). Protestanci wydali również Nowy Testament w języku potocznym i współpracują przy powstającym obecnie przekładzie ekumenicznym.

120. Tłumaczenia literackie. Biblię na język polski tłumaczyli także literaci, m.in. Roman Brandstaetter (księgi poetyckie Starego Testamentu, Nowy Testament bez listów) oraz Czesław Miłosz (głównie poezja Starego Testamentu, ale także Ewangelia według świętego Marka i Apokalipsa świętego Jana).

121. Całościowe wydania Biblii ukazały się w ponad 40 językach europejskich oraz w 125 językach Azji i wysp Oceanu Spokojnego. Gdy chodzi o języki afrykańskie, istnieje ponad 100 języków, na które dokonano przekładów całej Biblii, a dodatkowo ponad 500 wersji zawiera fragmenty Pisma Świętego. Wydano także co najmniej 15 pełnych wydań Biblii w językach plemion indiańskich.

6. Osobliwości druku i przekładu, Biblie poliglotyczne

122. Biblie osobliwe. Niektóre przekłady biblijne stały się znane nie tyle dzięki ich wartości językowej, ile z powodu spektakularnych pomyłek drukarskich, wypaczających sens fragmentów biblijnych lub z powodu niezwykłego formatu wydania.

123. Biblia Robiących Miejsce (Placemakers Bibie) to wydana w 1562 roku edycja Biblii Genewskiej, w której w Mt 5,9 zamiast „czyniący pokój” („peacemakers”) wydrukowano „robiący miejsce” („placemakers”), z czego wynikło zdanie: „Błogosławieni robiący miejsce”

(„Blessed are the placemakers”). Przekład ten nazywano także *Biblią wigowską* z powodu skojarzenia z dążeniem do ograniczenia absolutyzmu królewskiego przez wigów.

124. Biblia cudzołożna. Wydana w 1631 roku w Londynie *Zła Biblia* (Wicked Bibie), zwana również *Biblią Cudzołożna* (Adultery Bibie), zawiera jedną z najbardziej osobliwych pomyłek drukarskich. Przez przypadek pominięto w niej słowo „nie” w szóstym przykazaniu (Wj 20,14), przez co powstało: „Będziesz cudzołożył”.

125. Biblia Niesprawiedliwych (Unrighteous Bibie) ukazała się w Cambridge w 1653 roku. Pominięto w niej słowo „nie” w 1 Kor6,9, które w tej wersji brzmiało: „Niesprawiedliwy odziedziczy Królestwo Boże”. W tej samej wersji znalazł się inny błąd; otóż w Rz 6,13 słowo „sprawiedliwość” („righteousness”) zostało zastąpione przez „niesprawiedliwość” („unrighteousness”), w wyniku czego można było przeczytać: „Nie oddawajcie waszych członków jako oręż niesprawiedliwości na służbę grzechowi”.

126. Biblia „ma zostać” (To Remain Bible) została wydana w 1805 roku w Cambridge. Jej pełen najlepszych intencji korektor nie był pewien co do zasadności jednego z przecinków w manuskrypcie i postawił przy nim znak zapytania. Wydawca dopisał ołówkiem: „ma zostać” - i dlatego Ga 4,29 brzmi w tym wydaniu jak następuje: „ten, który się urodził z ciała, prześladował tego, który narodził się z ducha *ma zostać*, tak jest i teraz” („he that was born after the flesh persecuted him that was born after the spirit *to remain*, even so it is now”).

127. Biblia stojących ryb (Standing Fishes Bible) ukazała się w roku 1806; przez pomyłkę wydrukowano w niej słowo ryby (fishes) zamiast rybacy (fishers) w Ez 47,10, co w efekcie dało następujące zdanie: „Będą nad nimi stać ryby...” („And it shall come to pass that the fishes shall stand on it”).

128. W 1806 roku ukazała się także **Biblia „zwalam cię”** (Discharge Bible). W 1 Tm 5,21 Apostoł pisze: „Zwalam cię..., abyś tego przestrzegał” („I discharge thee... that thou observe these things”) zamiast „Zobowiązuję cię” („I charge thee”).

129. Biblia z uszami do ucha (Ears to Ear Bible) wyszła w 1810 roku. W Mt 13,43 podaje ona: „Kto ma uszy do ucha, niechaj słucha” („Who hath ears to ear, let him hear”) zamiast „Kto ma uszy do słuchania, niechaj słucha” („Who hath ears to hear, let him hear”).

130. Biblia z wielbłądami Rebeki (Rebekah's Camels Bible) to wydanie z 1823 roku, w którym zamiast „niewolnice, towarzyszek” („dames”) napisano „wielbłądy” („camel”) w Rdz 24,61, co zaowocowało słowami: „Rebeka i jej wielbłądy powstały...” („Rebekah arose, and her camels...”).

131. Osobliwe formaty. Można podać wiele przykładów Biblii wydanej w nietuzinkowej postaci. Jednym z nich jest grupa Biblii *hieroglificznych*, przeznaczonych dla dzieci, w których niektóre słowa zastąpiono obrazkami. Pierwsza taka Biblia w języku angielskim ukazała się w Londynie już w 1784 roku.

132. Biblie miniaturowe (Thumb Bibie) oznaczają streszczenie lub skrót Biblii i są przeznaczone również dla dzieci. Drukuje się je więc często w postaci miniaturowej i z wieloma ilustracjami.

133. Najstarsza Biblia miniaturowa zatytułowana *An Agnus Dei*, wydana w 1601 roku

w Londynie, jest zarazem najmniejszą: mierzy 3,3 na 2,7 cm i ma 128 kartek!

134. Bible poliglotyczne są wydaniem zawierającymi tekst Biblii w kilku językach, zwykle umieszczonych w równoległych kolumnach. Określenia tego używa się szczególnie w stosunku do wielojęzycznych wydań całej Biblii opublikowanych w XVI-XVII wieku.

135. Biblia compulteńska (1514-1517). Jest najstarszą Biblią poliglotyczną, która została wydana z inicjatywy kard. Francisco Ximenesa de Cisneros, założyciela uniwersytetu w Complutum. Ukazała się w sześciu tomach. Zawierała Stary Testament ułożony w trzech kolumnach: tekst hebrajski, tekst *Wulgaty* i tekst *Septuaginty* oraz Nowy Testament w dwóch kolumnach: tekst grecki i łaciński. Ponadto na końcu piątego tomu umieszczono grecko-łaciński leksykon Nowego Testamentu, a w tomie szóstym słownik hebrajsko-łaciński i łacińsko-hebrajski z indeksem oraz słownik etymologiczny imion i nazw biblijnych.

136. Inne Bible poliglotyczne. Wśród innych Biblii poliglotycznych można wymienić: *Biblię Antwerpską* (1569-1572), *Biblię Paryską* (1629-1645) oraz *Biblię Londyńską* (1655-1657). Nazwy pochodzą od miejsc ich wydania.

7. Znane słowa i powiedzenia

137. „Eden” to określenie miejsca pięknego, kojarzącego się ze szczęściem i rozkoszą. W Biblii było to miejsce pobytu pierwszych ludzi - raj, z którego zostali oni wyrzuceni przez popełniony przez siebie grzech (por. Rdz 3).

138. „Zakazany owoc” to jedno z najczęściej używanych nawiązań do Starego Testamentu. Stanowi ono odniesienie do owocu z drzewa poznania dobra i zła. Adamowi i Ewie Bóg zakazał spożywać owoców z tego drzewa (Rdz 2,17), ale wąż skusił ich do zjedzenia owocu, sprzeciwili się Bogu i wybrali grzech. Obecnie używa się tego wyrażenia na określenie rzeczy lub czynności, która jest niedozwolona, a mimo to pożądana (a może właśnie dlatego!).

139. „Kainowe piętno” oznacza brzemień lub grzech ciężący na sumieniu. Poczucie winy towarzyszące temu przewinieniu jest tak silne, że człowiek nie może z tym spokojnie żyć, nie może o nim zapomnieć. Wyrażenie pochodzi z Księgi Rodzaju. Kiedy Kain zabił swojego brata Abla, Bóg nazaczył go piętnem, aby nie został zabity przez napotkanych ludzi.

140. „Gałązka oliwna” jest dziś powszechnie uznawana za znak pokoju lub zgody. Biblijne źródło tego symbolu znajdujemy w historii Noego i potopu (Rdz 8,10-11): „Przeczekawszy zaś jeszcze siedem dni, znów wypuścił z arki gołębicę i ta wróciła do niego pod wieczór, niosąc w dziobie świeży listek z drzewa oliwnego.”

141. „Zamienić się w słup soli” to znieruchomieć z zaskoczenia lub zdziwienia, nie wiedzieć, co powiedzieć i zrobić. Określenie to pochodzi z Księgi Rodzaju (19,26) - żona Lota, mimo ostrzeżeń Aniołów, uciekając z Sodomy, oglądnięła się za siebie i zamieniła się w słup soli.

142. „Egipskie ciemności” to określenie, które oznacza głębokie, gęste, nieprzeniknione ciemności. Pochodzi ono z Księgi Wyjścia (10,21-22), gdzie czytamy o „gęstych ciemnościach” w Egipcie, trwających trzy dni.

143. Określenie „**rok szabatowy**” wywodzi się ze starego żydowskiego określenia czasu wolnego. Otóż w Księdze Kapłańskiej (rozdział 25) nakazano, aby raz na siedem lat pozwolić odpocząć ziemi, nie uprawiając jej przez rok. W środowiskach akademickich zaczerpnięto z tego obyczaju nazwę rocznego urlopu naukowego, czyli „sabbatical” (dosłownie „szabatowy”).

144. „**Kompleks Jonasza**” to potrzeba ucieczki przed własnym życiowym powołaniem, losem, wielkością, lęk wobec trudu życia. Może np. wyrażać się lękiem przed małżeństwem, rodzicielstwem, rolą partnera, przed rozwiązywaniem problemów partnerskich itp. Nawiązuje do biblijnego Jonasza, proroka, któremu Bóg zlecił nawoływanie do nawrócenia w Niniwie, bowiem mieszkańcy tego miasta zaczęli swoim postępowaniem bardzo obrażać Boga. Jonaszowi nie odpowiadała ta misja i uciekł. Po wielu przygodach, w końcu posłuszny swemu losowi - udał się do Niniwy.

145. „**Kraina mlekiem i miodem płynąca**” to określenie, jakim Bóg opisał Mojżeszowi Palestynę (Wj 3,8). Obecnie używa się go, gdy mowa o miejscu słynącym z zasobności czy szczególnie przyjemnym.

146. „**Manna z nieba**” to niespodziewany dar, coś, czego się nie spodziewaliśmy. Określenie pochodzi z Księgi Wyjścia (16,31) — gdy Żydzi uciekli z Egiptu na pustynię, zaczęło brakować im pożywienia, wtedy Bóg zesłał im z nieba mannę, by mogli się nią pożywić.

147. „**Strzec kogoś jak źrenicy oka**”. Porównanie to pojawia się po raz pierwszy w Księdze Powtórzonego Prawa (32,10) i określa stosunek Boga do Izraela. Źrenica oka oznacza tu coś lub kogoś wyjątkowo cennego i drogiego dla danej osoby. Dawid zwraca się do Boga w Psalmie 17 (w. 8), prosząc Go: „Strzeż mnie jak źrenicy oka”.

148. „**Łóżem boleści**” nazywa się często łóżko ciężko chorego. Sformułowanie to pochodzi z Psalmu 41 (w. 4): „Pan go pokrzepi na łożu boleści: podczas choroby poprawi całe jego postanie.”

149. „**Kozłem ofiarnym**” nazywa się kogoś, na kogo zrzuca się niesłusznie całą odpowiedzialność za coś, co jest negatywnie oceniane. Wyrażenie to wywodzi się z żydowskiego obyczaju praktykowanego w Święto Pojednania (Jom Kipur), kiedy arcykapłan nakładał na wybranego kozła rękę, przez co w sposób symboliczny przenosił na niego grzechy całego ludu. Kozła nie zabijano, lecz wypędzano na pustynię. Symbolizowało to oddalenie od wspólnoty jej grzechów.

150. Powiedzenie „**oko za oko**” pojawiło się po raz pierwszy w Księdze Kapłańskiej (24,40). Nie jest ono wezwaniem do okrutnej zemsty, wręcz przeciwnie - ograniczało ono zakres szkody, jaką jeden człowiek mógł wyrządzić drugiemu w ramach odpłaty za swoją krzywdę. Przepisy Starego Testamentu próbowały utrzymać w ryzach naturalny pęd do zemsty. Dziś wyrażenie to oznacza odpłatę, odwet, wyrównanie krzywd.

151. „**Duch pyszny poprzedza upadek**” - słowa króla Salomona z Księgi Przysłów (16,18) to jeden z najpopularniejszych biblijnych cytatów w amerykańskiej historii. Wskazuje on, że człowiek może zostać zaślepiiony przez własną pychę i w ten sposób ściągnąć na siebie kłopoty.

152. „Jaskinia zbójców” - te słowa, zapisane w Biblii w Księdze Jeremiasza (7,11), oznaczają dziś siedlisko zła, grzechu lub zbrodni. Prorok Jeremiasz użył go na scharakteryzowanie wyglądu świątyni w chwili odstępstwa Izraela od Przymierza.

153. Sodoma i Gomora to nazwy miast będących symbolami zepsucia, występku i grzechu. Często używa się tego określenia w odniesieniu do sytuacji nagannych moralnie i związanych ze zgorzeniem. Nazwy miast i ich historię znamy z Księgi Rodzaju (18,20-19,24). Miasta Sodoma i Gomora zostały zniszczone w wyniku grzechu ich mieszkańców.

154. Jak owca prowadzona na rzeź”. W proroctwie Izajasza słowa te odnoszą się do pokornego przyjęcia przez przyszłego Mesjasza jego losu (Iz 53,7). Obecnie często odnosi się je do tych, którzy cierpią niewinnie albo stają się ofiarami okoliczności.

155. „Kolos na glinianych nogach” to zwrot oznaczający coś „wielkiego”, ale zbudowanego na słabych podstawach. Użyto go w Księdze Daniela w odniesieniu do posągu ze snu króla Nabuchodonozora. Nogi posągu wykonano z gliny zmieszanej z żelazem, co stanowiło kiepskie oparcie dla tak ciężkiego, potężnego monumentu.

156. „Zapisane ręką na ścianie” to zwrot wywodzący się również z Księgi Daniela, z rozdziału 5. Nie żałujący sobie cielesnych uciech król Baltazar zobaczył w czasie uczty rękę zapisującą na ścianie tajemniczą wiadomość. Wezwawszy Daniela, by ten wyjaśnił mu treść dziwnego zapisu, dowiedział się, że Bóg zważył jego panowanie na wadze wieczności i ustalił jego koniec. Tej samej nocy władca miał utracić swoje królestwo. Stąd wywodzi się znaczenie tego frazeologizmu: „Coś, czego nadejścia należy niechybnie oczekiwać”.

157. „Kto sieje wiatr zbiera burzę” to maksyma wyrażająca powszechnie uznaną prawdę, że dostaje się to, na co się zasłużyło w wyniku własnych knowań i matactw. Pochodzi ona z Księgi Ozeasza (8,7).

158. „Nic nowego pod słońcem”. To stwierdzenie przypisywane Salomonowi stanowi wyraz przekonania, że pomimo chwilowych przemian zachodzących z dnia na dzień, tak naprawdę nie wydarza się nic nowego czy niespodziewanego. Słowa te możemy odnaleźć w Księdze Koheleta (1,9).

159. „Hiobowa wieść” oznacza złą, straszną, przykrą dla adresata wiadomość, oznajmującą klęski i nieszczęścia lub niepomyślny obrót spraw. Wyrażenie pochodzi z Księgi Hioba, gdzie opisane zostały klęski i nieszczęścia, jakich doznał jej bohater.

160. „Salomonowy wyrok” to sprawiedliwy osąd oparty na mądrości i rozeznaniu sytuacji. Król Salomon słynął z mądrości. Pismo Święte wielokrotnie opisuje go jako sędziego wydającego wyroki w najtrudniejszych sprawach.

161. „Alfa i Omega” to określenie kogoś, kto wszystko wie z danej dziedziny lub jest najwyższym autorytetem. Pochodzi ono z Apokalipsy świętego Jana (1,8), gdzie stosuje się je jako określenie Boga.

162. „Gwiazda przewodnia”. Wyrażenie to nawiązuje do gwiazdy betlejemskiej, która ukazała się Mędrcom i zaprowadziła ich do miejsca narodzin Jezusa (por. Mt 2,1nn). Dziś oznacza również cel, do którego się dąży lub ideał, który przyświeca komuś.

163. „Szukajcie, a znajdziecie”. To często przytaczane zdanie wywodzi się z Jezusowego Kazania na Górze (Mt 7,7). Używa się go jako rady albo zachęty dla tych, którzy mają czegoś poszukiwać.

164. „Wilk w owczej skórze”. Jezus posłużył się tym określeniem, jak podaje Ewangelia Mateusza (7,15), odnosząc je do przywódców religijnych, którzy przed ludźmi udają pobożnych, lecz wewnątrz są złymi ludźmi. Także współcześnie używamy tego zwrotu, gdy mówimy o ludziach, którzy udają dobro, a tak naprawdę zamierzają zło, czy po prostu o hipokrytach.

165. „Wiara, która przenosi góry”. Wyrażenie to, obecnie używane rzadziej niż jeszcze w XX wieku, opisuje moc wiary. Według Ewangelii Mateusza (17,20) Jezus posłużył się nim, kiedy mówił swoim uczniom o uzdrawianiu chorych i opętanych.

166. „Co do joty, ani na jotę” - znaczy „bardzo skrupulatnie, co do najdrobniejszych szczegółów”. Źródło tego powiedzenia znajduje się w słowach Jezusa: „Zaprawdę bowiem powiadam wam: Dopóki niebo i ziemia nie przeminą, ani jedna jota, ani jedna kreska nie zmieni się w Prawie, aż się wszystko spełni” (Mt 5,18).

167. „Kto mieczem wojuje, od miecza ginie” to bardzo znane przysłowie, które również pochodzi z Ewangelii Mateusza (23,52): „Wtedy Jezus rzekł do niego: «Schowaj miecz swój do pochwy, bo wszyscy, którzy za miecz chwytają, od miecza giną»”.

168. „Ślepi przewodnicy ślepych”. Jezus nazwał w ten sposób fałszywych nauczycieli, którzy twierdzą, że znają prawdę, gdy w istocie wcale jej nie znają i prowadzą niewinnych ludzi na manowce (Mt 15,14). W naszej kulturze odnosi się to określenie do ludzi zadufanych w sobie i okłamujących samych siebie.

169. „Co w sercu, to i na języku” to określenie szczerego, otwartego stylu wypowiedzania się. Przysłowie to nawiązuje do słów Pana Jezusa z Ewangelii Łukasza (6,45): „Dobry człowiek z dobrego skarbcza swego serca wydobywa dobro, a zły człowiek ze złego skarbcza wydobywa zło. Bo z obfitości serca mówią jego usta.”

170. „Nie rzuca się pereł przed wieprze”. Te słowa Jezusa, przytoczone w Ewangelii Mateusza (7,6), nakazują wierzącym ostrożność w głoszeniu Dobrej Nowiny. Nie trzeba nauczać tych, którzy okazują otwartą wrogość względem Ewangelii. Tak jak żaden człowiek nie rzuciłby pereł przed wieprze, tak i chrześcijanie nie powinni rzucać daru zbawienia tym, którzy tylko czekają, by się odwrócić i ich zaatakować.

171. „Ciasna brama i wąska ścieżka”. Do ciasnej bramy życia prowadzi wąska, mało uczęszczana ścieżka. W Ewangelii Mateusza (7,14) Jezus przestrzega swoich uczniów, aby nie wybierali okazałej, szerokiej i łatwej drogi, która prowadzi poprzez szeroko otwartą bramę do zguby.

172. „Miłosierny Samarytanin”. Do tej sławnej postaci z Jezusowej przypowieści zawartej w Ewangelii Łukasza (10,30-37) porównuje się człowieka, który potrafi zostawić swoje sprawy i udzielić pomocy bliźniemu w potrzebie. Ten bohater troszczy się o dobro drugiego, nie zważając na swój własny interes.

173. „Syn marnotrawny” to ktoś, kto zbłądził, ale potem opamiętał się; nawrócony grzesznik. Biblijne źródło tego powiedzenia znajduje się w jednej z przypowieści Jezusa (Łk 15,11-32). Młodszy syn opuszcza ojca i wyrusza w świat. Po pewnym czasie, gdy przepuścił swój majątek i zaczął głodować wraca do ojca. Ojciec wybacza synowi i urządza na jego cześć ucztę.

174. Gdy nazywa się kogoś „**Judaszem**”, odnosi się to zawsze do tej samej cechy: bycia zdrajcą. Judasz Iskariota wydał swojego Mistrza - Jezusa za trzydzieści srebrników.

175. „Niewierny Tomasz” nie dowierzał temu, że Jezus naprawdę Zmartwychwstał. Żeby uwierzyć, chciał najpierw dotknąć śladów gwoździ na rękach i wsadzić rękę do boku Pana. Stąd właśnie określenia „niewierny Tomasz” używa się w odniesieniu do ludzi powątpiewających.

176. „Krwawy pot”. Wyrażenie to odnosi się do męki kogoś, kto przechodzi bardzo ciężki czas. Jego etymologia wywodzi się z Ewangelii Łukasza (22,44), gdzie opisano, jak cierpiący w Ogrodzie Oliwnym Chrystus pocił się krwią. Lekarze twierdzą, że zjawisko to może nastąpić przy naprawdę wielkiej męczarni.

177. „Łuski spadły komuś z oczu” - to wyrażenie oznacza, że ktoś nagle ujrzał jasno rzeczy, których dotąd nie dostrzegał lub nie rozumiał. Biblijne źródło tego powiedzenia znajduje się w historii o nawróceniu się świętego Pawła (por. Dz 9,18).

178. „Pieniądz jest korzeniem wszelkiego zła”. To dość często przywoływane powiedzenie wywodzi się z nie najlepiej przetłumaczonych słów Pierwszym Liście do Tymoteusza (6,10), gdzie napisano, że „korzeniem wszelkiego zła jest chciwość pieniędzy” czy „miłość pieniędzy”. Niewątpliwie żądza pieniędzy może doprowadzić do niejednego nieszczęścia.

179. „Wdowi grosz” - powiedzenie to pochodzi z Ewangelii Marka (12,41-44) i stosuje się je, aby podkreślić, że liczy się wartość daru, jaki on ma dla dającego a nie wartość, jaką ma on dla innych. Uboga wdowa wrzuciła do skarbony jeden grosz, co było niewielką wartością, ale były to wszystkie pieniądze, jakie posiadała wdowa i dla niej to były duże pieniądze.

8. Podstawowe fakty

180. Aż do IV wieku po Chrystusie Biblia występowała jako... **zbiór zwojów**. Dopiero w IV wieku zostały one zebrane w jeden tom, choć w tamtym czasie nie było to jeszcze pełne wydanie Pisma.

181. Czy wszystkie księgi biblijne wymieniają imię Boga? W Piśmie Świętym znajdują się dwie księgi, które nie zawierają w ogóle imienia Pana Boga. Są to Księga Estery i Pieśń nad pieśniami.

182. Ułożenie i numeracja ksiąg w Biblii Hebrajskiej i w kanonach chrześcijańskich są różne. Biblia Hebrajska zawiera 24 księgi ułożone w trzy grupy o wspólnej nazwie Tanak lub Tanach, co stanowi akronim hebrajskich określeń: *Tora* (czyli „Prawo” lub „nauczanie”), *Nebiim* („Prorocy”) i *Ketubim* („Pisma”).

183. Biblia protestancka zawiera 66 ksiąg. Kościoły protestanckie za swój Stary Testament przyjęły Biblię Hebrajską, choć w innym układzie i z zastosowaniem podziału niektórych

ksiąg, tak że protestancki Stary Testament składa się z 39 ksiąg. Natomiast protestancki Nowy Testament zawiera 27 ksiąg. Tradycyjne ułożenie protestanckiego kanonu Starego i Nowego Testamentu możemy odnaleźć w Biblii angielskiej.

184. Stary Testament w Bibliach katolickich zawiera 46 ksiąg, gdyż oprócz 39 ksiąg znanych z kanonu protestanckiego jest poszerzony o 7 ksiąg deuterokanonicznych, o których już mówiliśmy. Nowy Testament składa się z 27 ksiąg, co daje razem 73 księgi w kanonie katolickim.

185. Ile rozdziałów? W *Biblii Króla Jakuba* Stary Testament zawiera 929 rozdziałów, a Nowy Testament 260, co daje razem 1189 rozdziałów.

186. W polskiej Biblii Tysiąclecia (wyd. 4) Stary Testament ma 1068 rozdziałów, Nowy Testament 260 rozdziałów, a cała Biblia 1328 rozdziałów.

187. Ile wersów? Na *Biblię Króla Jakuba* składają się 31102 wersy, a w *Biblii Tysiąclecia* mamy 35456 wersów.

188. Ile słów? W *Biblii Króla Jakuba* jest 790868 wszystkich słów, których użyto ze zbioru 12845 słów. *Biblia Tysiąclecia* składa się z 655539 słów, ze zbioru 49418 użytych słów.

189. Najkrótszą księgą Nowego Testamentu jest 3 List świętego Jana, który zawiera tylko 14 wersetów (a w nich 294 słowa). 2 List Jana ma o jeden werset mniej, ale ma więcej słów.

190. Natomiast **najkrótszą księgą Starego Testamentu** jest Księga Abdiasza.

191. Najwięcej rozdziałów w całej Biblii ma Księga Psalmów. Zawiera ich 150.

192. Najdłuższym werselem w Piśmie Świętym jest fragment Księgi Estery (Est 8,9). Natomiast najkrótszy werselem znajduje się w Ewangelii według świętego Jana: Jezus zapłakał" (J 11,35).

193. Księga Izajasza jest natomiast najczęściej cytowanym w Nowym Testamencie pismem starotestamentalnym. Znajdujemy aż 419 odwołań do tej księgi. Na drugim miejscu pod tym względem plasuje się Księga Psalmów, którą cytuje się w Nowym Testamencie 414 razy.

194. Za najstarszy tekst w Piśmie Świętym uznaje się fragment tak zwanej „pieśni Debory i Baraka" z Księgi Sędziów (5,1-31).

195. Najmłodsze słowa Biblii znajdują się prawdopodobnie w Ewangelii według świętego Jana, spisanej ok. 100 roku po Chrystusie.

196. Jak to było z Księgą Hioba? Księga Hioba, którą umieszczono zaraz przed Księgą Psalmów, jest faktycznie o wiele starsza od ksiąg, z którymi sąsiaduje w naszych wydaniach Pisma Świętego. Powstała ona mniej więcej w tym samym czasie co Księga Rodzaju!

197. Najslawniejsza postać? Drugie miejsce pod względem ilości wzmianek w całym Piśmie Świętym zajmuje król Dawid, o którym mowa aż 1118 razy! Wyprzedza go w tej klasyfikacji tylko Jezus. Pośród kobiet pierwsze miejsce zajmuje Sara, żona Abrahama, o której Biblia wspomina 56 razy.

198. Imię Jezus pojawia się w Ewangeliach i Dziejach Apostolskich aż 700 razy, zaś w Listach mniej niż 70 razy. Natomiast określenie Chrystus gości na kartach Ewangelii i Dziejów Apostolskich tylko 60 razy, za to w Listach i Apokalipsie aż 240 razy.

199. Najpopularniejsze zwierzę? W tej kategorii zdecydowanie wygrywają owce. Te użyteczne zwierzęta występują w Biblii ponad 400 razy.

200. Kto był najstarszy? Księga Rodzaju (5,27) podaje, że Metuzelah żył aż 969 lat, co czyni go najdłużej żyjącym człowiekiem opisanym w Biblii. Przed potopem ludzie mieli żyć dłużej, jednak później tylko nielicznym postaciom udało się przekroczyć 70 czy 80 lat, mających stanowić miarę życia człowieka. Trzeba jednak powiedzieć, że liczby lat życia patriarchów opisanych w Księdze Rodzaju mają znaczenie symboliczne.

201. Najdłużej panującym królem, o którym napisano w Piśmie Świętym, był Manasses, który władał królestwem Judy przez 55 lat (2 Kri 21,1). Najkrócej zaś rządził Zimri, który nosił koronę Izraela przez zaledwie 7 dni (1 Kri 16,15).

202. Najwięcej żon. Król Salomon, syn Dawida, miał najwięcej małżonek spośród wszystkich biblijnych postaci. Było ich 700 (wszystkie wywodziły się z rodów królewskich!), a ponadto Salomon miał jeszcze 300 konkubin (1 Kri 11,3). Te liczby również są symboliczne i miały na celu podkreślić przepych królewskiego dworu Salomona (por. także Hi 1,3).

203. Nie ma w Biblii **dłuższego imienia** niż Mahel-Szalał -Chasz-Baz. W ten sposób za nakazem Pańskim nazwał swojego syna, zrodzonego z prorokini, Izajasz (Iz 8,3). Imię to miało oznaczać: „Rychły-Łup-Bliska-Zdobycz”.

204. Choć Bóg jest niewidzialny i nie ma ciała, w Biblii określa się Go zaimkami rodzaju męskiego. Ponadto w Księdze Rodzaju stwierdzono, że jesteśmy stworzeni „na Jego obraz” (por. Rdz 1,27).

205. Shakespeare uhonorowany. William Shakespeare jest prawdopodobnie jedyną postacią, która nie występuje w Biblii, a została w niej uhonorowana. Otóż dla uczczenia jego 46 urodzin, które przypadły akurat w roku pierwszej publikacji *Biblii Króla Jakuba*, uczeni wzięli Psalm 46 i zredagowali go w ten sposób, aby jako 46 słowo wystąpiło w nim *shake* (ang. „trząść”), a jako 46 od końca *spear* (ang. „oszczep”).

9. Mądre słowa o Biblii

206. „**Księga ksiąg**, składnica i magazyn życia i pocieszenia, święte Pismo” (George Herbert).

207. „**Błogosławieństwem** Starego Testamentu jest pomyślność, Nowego - przeciwności losu” (Francis Bacon).

208. „**Większości ludzi trudność sprawiają** te fragmenty Biblii, których nie potrafią zrozumieć, dla mnie natomiast (...) najtrudniejsze są te słowa, które rozumiem” (Mark Twain).

209. „Biblia leżała zawsze na biurku mojego dziadka. Biblia leżała na stołach moich praojców. Nigdy w bibliotece. Zawsze na podręczu." (Roman Brandstaetter).

210. „Biblia jest oknem w tym więzieniu nadziei, oknem, przez które spoglądamy w wieczność" (John Sullivan Dwight).

211. Jeżeli wierzysz w te trzy słowa: *Na początku Bóg*, nie będziesz mieć problemu, by przyjąć z wiarą całe Pismo" (Raymond Barber).

212. „Tłumacz *Psalmów* jest jednym z chóru: obcuje ze swoimi poprzednikami, domyśla się następców i chciałby swój przekład udoskonalić." (Czesław Miłosz).

213. „Młody człowiek, który pragnie pozostać przekonany ateistą, powinien być bardzo ostrożny w doborze lektur. Wszędzie czają się na niego zasadzki: *Biblia stoi otworem, zawiera miliony niespodzianek...* - można powiedzieć, że Pan Bóg jest zupełnie pozbawiony skrupułów" (CS. Lewis).

214. „Albo dzięki Biblii będziesz się trzymać z dala od grzechu, albo grzech będzie cię trzymać z dala od Biblii" (autor nieznany).

215. „Pisma są Boże, ponieważ zostały napisane pod natchnieniem Ducha Świętego" (Orygenes).

216. „Biblia nie jest zwyczajną książką, lecz żywą istotą, która ma moc pokonać wszystko, co się jej sprzeciwia" (Napoleon Bonaparte).

217. „W dwudziestym wieku największym komplementem pod adresem Biblii było nazwanie jej bestsellerem wszechczasów. I coraz trudniej stwierdzić, czy jest ona dla nas bestsellerem ze względu na swoją wielkość czy odwrotnie" (Daniel Boorstin).

218. „Nie ma takich pieśni, które można by porównać z pieśniami Syjonu. Nie ma mów porównywalnych z przemowami proroków ani polityki porównywalnej z tą, o której uczy Pismo" (John Milton).

219. „Kiedy czytasz Słowo Boże, musisz sobie nieustannie powtarzać: Ono mówi do mnie, ono mówi o mnie" (Soren Kierkegaard).

220. „Więcej się nauczysz o ludzkiej naturze czytając Biblię, niż mieszkając w Nowym Jorku" (William Lyon Phelps).

221. „Nowy Testament jest absolutnie najlepszą książką, jaką kiedykolwiek do tej pory znano i jaka będzie w przyszłości znana na świecie" (Charles Dickens).

222. „To , co wyniesiesz z Biblii, zależy w pewnej mierze od tego, co do niej wnosisz" (Olivier Wendell Holmes).

223. „Pismo Święte jest boskie i natchnione, ponieważ Bóg daje natchnienie temu, co powiedział Duch Święty." (św. Ambroży z Mediolanu).

224. „**Biblia każe nam kochać naszych sąsiadów**, nakazuje nam również kochać naszych wrogów. Dzieje się tak zapewne dlatego, że są to zazwyczaj ci sami ludzie" (G.K. Chesterton).

225. „**Intensywne studiowanie Biblii** nie pozwoli nikomu na zachowanie prostackiego stylu" (Samuel Taylor Coleridge).

226. „**Niektórzy mówią: Biblia przedstawia taki piękny obraz tego, jacy powinniśmy być.** Nic podobnego! Ona nie przedstawia żadnego obrazu, tylko mówi o faktach, mówi, kim jesteśmy; mówi: w takiej postaci stworzył cię Bóg i do niej cię przywrócił przez nieustanne działanie w tobie Jego Odwieczny Syn, Bóg prawdy i miłości" (F.D. Maurice).

227. „**Pismo Święte jest wspaniałą budowlą**, którą należy nie tylko czcić, ale w której należy mieszkać" (Paul Claudel).

228. „**Nikt z nas nie posiada przepisu na dobre i właściwe przeżywanie Pisma Świętego** ani nikt nie może nikomu takiej recepty przekazać. Każdy musi sam dla siebie zdobyć tę umiejętność, zwłaszcza, że jest ona zawsze równoznaczna z szukaniem tego, co pragniemy znaleźć w księdze, która udziela nam odpowiedzi na dręczące nas pytania" (Roman Brandstaetter).

229. „**Jeżek" nie chcesz żyć zgodnie ze Słowem Bożym**, możesz równie dobrze przestać je czytać i nie słuchać go więcej i wydać się w ręce Szatana" (Marcin Luter).

CZEŚĆ II CAŁA HISTORIA

10. Księgi Starego Testamentu

230. Do Pięcioksięgu należą księgi: Rodzaju, Wyjścia, Kapłańska, Liczb oraz Powtórzonego Prawa. Nazywa się je czasami także *Księgami Mojżeszowymi*, bowiem ich autorstwo przypisywano Mojżeszowi. Jak jednak świadczą badania nad tekstem Pięcioksięgu nie był on w całości dziełem Mojżesza. Jeśli opisywalibyśmy kanon biblijny, przyrównując go do „budowli", można by powiedzieć, że Pięcioksiąg to swego rodzaju fundament dla ksiąg tworzonych w kolejnych pokoleniach.

231. Księga Rodzaju (łac. Genesis). Łaciński i polski tytuł księgi pochodzą z *Septuaginty*, gdzie w tekście greckim Rdz 5,1 czytamy: *Oto księga rodowodu*. Słowo *genesis* oznacza „rodowód". Od niego pochodzą takie nasze słowa jak geneza, genetyka i genealogia. Księga Rodzaju ma dwie główne części umieszczone paralelnie względem siebie. Opowiada o początkach świata i człowieka, a także przekazuje historię o patriarchach, ukazując jak Bóg stworzył Izraela poprzez wypełnienie danej przodkom obietnicy podarowania potomstwa i ziemi.

232. Księga Wyjścia (łac. Exodus). Dzieje opisane w Księdze Wyjścia miały miejsce kilkaset lat później niż ostatnie wydarzenia opisane w Księdze Rodzaju. Jakub i jego siedemdziesięcioosobowa rodzina przenieśli się do Egiptu. Tam stali się ludem bardzo liczny zgodnie z obietnicą daną przez Boga Abrahamowi. Obietnica ta dotyczyła również ziemi, na której mieli się osiedlić potomkowie Abrahama. W Egipcie Izraelici byli jednak

niewolnikami, ciemżonymi przez faraona. Dlatego też Bóg posyła Mojżesza, aby wyprowadził ich z Egiptu do Ziemi Obiecanej. Kraina ta była już zamieszkała i nosiła nazwę Kanaan. Obejmowała ona tereny, które obecnie stanowią terytorium Palestyny i Izraela. Księga Wyjścia opowiada historię wyjścia Hebrajczyków z Egiptu, zawarcia Przymierza na górze Synaj, odstępstwa Izraela i powrotu do Przymierza, a kończy się opisem wzniesienia Przybytku na pustyni.

233. Księga Kapłańska (łac. Leviticus). Lewici byli potomkami Lewiego, syna Jakuba. Należeli do nich m.in. Mojżesz i Aaron. Odpowiadali oni za Przybytek i wszystkie ceremonie liturgiczne sprawowane wraz z ludem. Księga Kapłańska jest skoncentrowana na prawach i nakazach. Stanowi swego rodzaju aneks do Księgi Wyjścia i jest podręcznikiem liturgicznym dla kapłaństwa lewickiego, jednocześnie ucząc Izraelitów, że powinni zachowywać świętość w każdej dziedzinie życia.

234. Księga Liczb (łac. Numeri). Nazwa księgi wywodzi się od otwierającego ją spisu dwunastu pokoleń. Treść księgi ilustruje lepiej jej hebrajski tytuł „Ba-Midbar” („Na pustyni”), ponieważ rozpoczyna się ona od decyzji o opuszczeniu Synaju i udaniu się przez pustynię do Ziemi Obiecanej. Ponadczasowym nauczaniem Księgi Liczb jest prawda, że można być Bożym ludem, a jednocześnie znajdować się w drodze, daleko od domu. Opisuje ona sytuację, w jakiej znajdują się wszyscy wierzący - wyzwoleni z niewoli grzechu i zła podróżują ku „Ziemii Obiecanej”.

235. Księga Powtórzonego Prawa (łac. Deuteronomium). Księga ta przedstawia przede wszystkim trzy mowy Mojżesza, w których przypomina (powtarza) on dzieła dokonane przez Boga. W mowie pożegnalnej, znajdującej się na końcu księgi Mojżesz wzywa lud do podboju Ziemi Obiecanej. Równocześnie przestrzega Izraelitów przed pokusami i złem, jakie czekają na nich w Kanaanie. Apeluje, by byli posłuszni Bogu i by Go miłowali. Te dwie zasady mają być fundamentem życia w Ziemi Obiecanej. Główny przekaz Księgi Powtórzonego Prawa stanowi także zalecenie centralizacji kultu w jednym miejscu, co ma doprowadzić do wyeliminowania miejscowych sanktuariów pogańskich.

236. Księgi historyczne. Podczas gdy Pięcioksiąg Mojżeszowy nazwaliśmy fundamentem „biblijnej budowli”, księgi historyczne możemy określić jako pierwszy etap budowania powyżej fundamentu. Stanowią one kontynuację historii starożytnego Izraela, którą śledziliśmy od Księgi Rodzaju do Księgi Powtórzonego Prawa i opisują, co się wydarzyło, gdy Izrael zamieszkiwał w Kanaanie. Katolicki kanon Starego Testamentu zawiera 16 ksiąg historycznych (w *Biblii Tysiąclecia* są one ułożone kolejno od Księgi Jozuego do 2 Księgi Macha-bejskiej).

237. Księga Jozuego. Wielu spośród tych, którzy wyszli z Egiptu, nawet Mojżesz i Aaron, nie wkroczyło do Ziemi Obiecanej. Była to kara za bałwochwalstwo ludu, który uczynił sobie „nowego boga”, w czasie gdy Mojżesz przebywał na górze Synaj (Wj 32). Dlatego też dopiero po czterdziestu latach wędrówki po pustyni Izraelici mogli „zacząć zdobywać” Kanaan. Właśnie te wydarzenia relacjonuje Księga Jozuego, u której podstaw leży przekonanie, że to Jahwe dał Izraelowi tę ziemię, więc, żeby ją zachować, lud musi przestrzegać Bożego prawa.

238. Księga Sędziów opowiada historię Izraela od śmierci Jozuego do czasu powołania króla Saula, obejmuje więc okres mniej więcej dwustu lat. Sędziami nazwano swego rodzaju

charyzmatyków i przywódców wojennych, którzy rządili w tamtym czasie plemionami izraelskimi.

239. Księga Rut jest najkrótszą spośród ksiąg historycznych. W czasie głodu, jaki nastąpił w okresie sędziów, zostało zawarte małżeństwo Moabitki Rut (imię Rut po hebrajsku znaczy „towarzyszka, przyjaciółka”) z jednym z Hebrajczyków, który przybył do Moabu. Księga ta opowiada o tym, jak Rut po śmierci swojego męża postanowiła towarzyszyć swojej teściowej w powrocie do ziemi judzkiej. Tematem przenikającym całe opowiadanie jest motyw wierności - zrodzonej z więzów Przymierza, a nie krwi. Motyw ten nawiązuje do Przymierza Jahwe z Izraelem, a postać wiernej Rut jest zachętą do wierności temu Przymierzowi. Rut za swoją lojalność otrzymała błogosławieństwo - wyszła ponownie za mąż za Booza i była prababką króla Dawida.

240. Podział ksiąg: Samuela, Królewskich i Kronik. Początkowo pary ksiąg opowiadających dzieje królestwa Izraela (Sm, Kri, Krn), stanowiły pojedyncze księgi w hebrajskim kanonie biblijnym. Po przetłumaczeniu ich na język grecki, w *Septuagincie*, nie mieściły się już na pojedynczych zwojach, zatem uczyniono z nich cztery oddzielne księgi. Podziału dokonano wyłącznie z przyczyn praktycznych, a nie duchowych. I tak Księgę Samuela podzielono na 1 i 2 Księgę Samuela, Księgę Królewską na 1 i 2 Księgę Królewską i analogicznie Księgę Kronik na 1 i 2 Księgę Kronik.

241. 1 i 2 Księga Samuela przedstawiają historię proroka o tym właśnie imieniu, który pełnił funkcję ostatniego z sędziów nad Izraelem, oraz burzliwe dzieje dwóch pierwszych królów: Saula i Dawida.

242. 1 i 2 Księga Królewska opisują panowanie Salomona, syna Dawida, historię podziału Izraela na Królestwo Judzkie i Królestwo Izraelskie (Północne), dzieje skłóconych królestw aż do upadku Samarii (722/721 r. przed Chr.) oraz oblężenia i zdobycia Jerozolimy przez Babilończyków (586 r. przed Chr.).

243. 1 i 2 Księga Kronik streszczają wszystkie wydarzenia biblijne, począwszy od tych opisanych w Księdze Rodzaju aż do niewoli babilońskiej. Jest to wersja skrócona i uproszczona, w której pominięto niektóre niechlubne wydarzenia z historii Izraela. Pierwszych dziewięć rozdziałów 1 Księgi Kronik zawiera swego rodzaju rodowody Izraela, w których wyliczono hebrajskich potomków poszczególnych pokoleń izraelskich, wywodząc ich od Adama aż po czasy króla Dawida. Dalsza część 1 Księgi Kronik opisuje panowanie Dawida, natomiast 2 Księga Kronik obejmuje panowanie Salomona oraz historię królestwa Judy aż do niewoli babilońskiej. W kanonie hebrajskim księgi te umieszczono na samym końcu, co ma także znaczenie symboliczne: Biblia Hebrajska kończy się zapowiedzią wyzwolenia, nawiązującą do Księgi Wyjścia.

244. Księga Ezdrasza rozpoczyna się dekretem króla perskiego Cyrusa, który w roku 539 przed Chrystusem zdobył Babilon. W swoim dekreście Cyrus zezwolił Żydom na opuszczenie imperium babilońskiego i powrót do Jerozolimy, gdzie rozpoczęli odbudowę świątyni. Król Cyrus dał początek ogromnemu imperium, które przetrwało ponad dwa stulecia. Różnił się jednak od innych starożytnych zdobywców swoim podejściem do religii. Podczas gdy pozostali władcy narzucali podbijanym ludom swoje własne wierzenia, król perski zezwalał im na zachowanie, a nawet przywrócenie ich własnych instytucji religijnych. Księga Ezdrasza opisuje historię: powrotu z wygnania, odbudowy świątyni i działalności Ezdrasza.

245. Księga Nehemiasza. W obliczu dotyczących Jerozolimę licznych najazdów, Nehemiasz postanowił wrócić z wygnania do kraju ojców, aby przywrócić miastu bezpieczeństwo. Zorganizował mieszkańców i w ciągu 55 dni odbudowano mury miejskie. Nehemiasz pełnił w Jerozolimie funkcję zarządcy, podczas gdy Ezdrasz był kapłanem. Po zakończeniu odbudowy, Ezdrasz dokonał ponownego poświęcenia miasta przez uroczyste odczytanie Prawa Mojżeszowego. Księga Ezdrasza i Księga Nehemiasza stanowią odrębne dzieła, jednakże wspólnie opowiadają dzieje odbudowy Jerozolimy po ustaniu niewoli babilońskiej.

246. Księga Tobiasza przypomina trochę powieść przygodową lub romans z happyendem. Opowiada historię zamożnego Żyda, Tobiasza, żyjącego w niewoli w Niniwie, stolicy Asyrii. W czasie prześladowań Żydów grzebał on porzucone zwłoki pomordowanych, czym naraził się królowi asyryjskiemu. Nadto spotkało go nieszczęście - stracił nie tylko majątek, ale również wzrok. Chory Tobiasz wysłał więc swojego syna - również Tobiasza - do swego przyjaciela do Reges, aby odebrał zdeponowane u niego pieniądze. Drugi wątek dotyczy Sary, której siedmiu mężów zmarło w wyniku działania demona Asmodeusza. Bóg wysłuchuje modlitwy Tobiasza-ojca i Sary i posyła archanioła Rafała, aby towarzyszył w drodze Tobiaszowi--synowi. W czasie długiej wędrówki Tobiasz wyławia z rzeki Tygrys rybę i za radą Rafała, o którym nie wie, że jest archaniołem, zabiera jej wnętrzności. Gdy podróżni przybywają do domu Sary, gdzie okazuje się, że Tobiasz ma prawo do małżeństwa z nią, jako jej najbliższy krewny i poślubia ją, odpędzając demona za pomocą spalonych wnętrzności z ryby. Młody Tobiasz szczęśliwie powraca do swego ojca i za radą archanioła Rafała, cudownym lekarstwem z ryby przywraca ojcu wzrok.

247. Księga Judyty to historia pięknej żydowskiej wdowy, Judyty z Betulii. Stała się ona bohaterką, ponieważ uratowała swoje miasto przed zniszczeniem przez oblegające je oddziały asyryjskiego króla Nabuchodonozora dowodzone przez generała Holofernesa. Przepiękna Judyta udaje się do Holofernesa pod pretekstem zdradzenia mu wojskowych tajemnic. Podczas uczty w namiocie generała, na którą zostaje zaproszona, Holofernes upija się i zasypia. Judyta wykorzystuje moment, gdy zostają sami i odcina mu głowę, którą w torbie zanosz do swojego miasta. Następnego dnia obrońcy, pokrzepieni śmiercią dowódcy wojsk wroga, uderzają na Asyryjczyków i grabią ich obóz przez trzydzieści dni, a potem przez trzy miesiące świętują.

248. Księga Estery. Podczas gdy księgi Ezdrasza i Nehemiasza zajmują się wydarzeniami toczącymi się w Jerozolimie, Księga Estery opowiada, co działo się daleko od świętego miasta. Tak jak Księga Rut stanowiła obrazek z życia w epoce sędziów, Księga Estery opisuje historię z czasów wygnania. Pozostając na wygnaniu, Estera była poddaną króla Persji. Gdy król ogłosił konkurs, który miał wyłonić nową królową, zwyciężyła w nim piękna Żydówka, Estera. Tymczasem Haman, który był prawą ręką króla, planował zagładę Żydów na terenie Persji. W wyniku serii niezwykłych wydarzeń, w których znaczącą rolę odgrywa Estera, plan Hamana zostaje udaremniony, Estera zachowuje specjalne względy u króla, a Żydzi zostają ocaleni.

249. Pierwsza i Druga Księga Machabejska opowiadają historię prawie czterdziestoletniego okresu (175-134 r. przed Chr.) walk Matatiasza, ojca rodziny Machabeuszy, i jego trzech synów z wojskami państwa Seleucydów. Władze tego państwa, począwszy od króla Antiocha IV Epifanesa, pragnęły narzucić całej Syrii, a więc także Żydom, kulturę hellenistyczną łącznie z pogańską religią. Pierwsza Księga Machabejska stanowi pochodzące z około 100 roku przed Chrystusem tłumaczenie hebrajskiego dzieła. Co do Drugiej Księgi Machabejskiej, to wywodzi się ją z pracy Jazona z Cyreny, o którym to autorze wiadomo

niewiele. Między obiema księgami zachodzą pewne rozbieżności. Za bardziej ścisłą uważa się Pierwszą Księgę Machabejską.

250. Poezja biblijna. Barwna i żywa poezja hebrajska znajduje wyraz w biblijnych księgach: Hioba, Psalmów, Przysłów, Koheleta i Pieśni nad Pieśniami. Niestety jej rytm i intonacja giną zazwyczaj w tłumaczeniu. Poezja ksiąg biblijnych dotyka duszy przez wyrazistość obrazów i głębię stojących za nimi uczuć.

251. Księga Hioba pomaga odpowiedzieć na pytanie: Cemu dobrzy ludzie doświadczają w życiu zła? Chociaż większość z nas słyszała o Hiobie i zna niektóre, najczęściej cytowane, fragmenty księgi, to zapewne niewiele osób przeczytało ją w całości. Księga przypomina trochę scenariusz sztuki dramatycznej. Opowiada historię Hioba, męża sprawiedliwego i pobożnego, którego spotykają niezасłużone nieszczęścia będące próbą jego wiary. Pierwszoplanowymi bohaterami są: Hiob, jego trzech przyjaciele, naoczny świadek i Bóg. Wśród postaci drugoplanowych znajdują się: żona i dzieci Hioba, aniołowie i Szatan. Dwa pierwsze i dwa ostatnie rozdziały księgi napisano prozą, zaś trzydzieści dziewięć rozdziałów między nimi stanowi poetycki dialog między poszczególnymi postaciami dramatu.

252. Księga Psalmów. Pośród wszystkich wspólnych Żydom i chrześcijanom ksiąg Starego Testamentu, Psalmy stanowią ogromnie bogate dziedzictwo, gdyż powstawały na przestrzeni setek lat i odzwierciedlają wiarę i doświadczenia ludzi z różnych epok biblijnej historii. Żydzi znają wiele psalmów lub przynajmniej ich fragmentów na pamięć. Jezus często cytował psalmy albo do nich nawiązywał. Marcin Luter nazwał Księgę Psalmów „miniaturową Biblią”. W ustanowionej przez Kościół modlitwie różańcowej powtórzenie 150 „Zdrowaś Mario” (trzy części - tajemnice radosne, bolesne i chwalebne - po pięć tajemnic i 10 razy „Zdrowaś Mario” w każdej z nich) stanowiło uhonorowanie 150 biblijnych psalmów (za pontyfikatu papieża Jana Pawła II dodano jeszcze czwartą część różańca - tajemnice światła).

253. Księga Przysłów. Księga Przysłów ma trzydzieści jeden rozdziałów - pełnych wszelkiego rodzaju porównań, zawierających: od przysłów do długich analogii, od zwięzłych powiedzeń do poematów. W tekście, jaki mamy, wszystko to zostało zamieszczone w pięciu zbiorach, jednoczących popularne powiedzenia i przypowieści w imponującą całość. Niektóre przysłowia łączą się z sobą w większe całości tematyczne, inne funkcjonują samodzielnie. Biblijne przysłowia nie pozostawiają żadnych wątpliwości co do tego, jak odróżnić człowieka sprawiedliwego od nieprawego.

254. Księga Koheleta (Eklezjastesa). Jeśli można powiedzieć, że Księgę Hioba czyta się jak sztukę teatralną, Psalmy jak poezję, a Księgę Przysłów niczym zbiór maksym życiowych, to Księgę Koheleta można czytać jak esej, a może raczej słuchać jak myślącego na głos starego człowieka. Tematem księgi jest marność i absurdalność życia. Księga nawiązuje do pytania Hioba, ale stawia je z innej perspektywy: Jeżeli wszechświat pozostaje pod panowaniem sprawiedliwego Boga, to dlaczego jest w nim tyle bezsensu? Konkluzję księgi można streścić następująco: życie toczy się według praw świata i naznaczone jest nieuchronnością. Dlatego należy cieszyć się życiem, gdyż radość ta jest darem Boga. Pomimo wszelkiej marności, której doświadczamy, najmądrzejszym sposobem postępowania jest trwanie w bojaźni Bożej i przestrzeganie przykazań.

255. Pieśń nad Pieśniami. Mówiąc krótko, księga ta stanowi erotyczny poemat miłosny. Przypomina egipską poezję miłosną i arabskie pieśni weselne wysławiające urok i piękno panny młodej. Jej tradycyjna interpretacja, zarówno żydowska, jak i chrześcijańska,

przekazuje, że ten miłosny poemat odzwierciedla miłość Boga do Izraela, a także wskazuje na szacunek Boga względem miłości kobiety i mężczyzny i ich seksualności.

256. Księga Mądrości jest ponownym odczytaniem (relekturą) Starego Testamentu przez Żyda z diaspory u zarania chrześcijaństwa. Uznaje się, że jej oryginał napisano w języku greckim, gdyż można w niej znaleźć ślady greckiej filozofii i platońskiej terminologii. Przesłanie księgi jest następujące: ci, którzy się trudzą, aby odkryć wolę Bożą i iść za jej wskazaniem, uczestniczą w Mądrości. To ona przemienia ich w sprawiedliwych, w przyjaciół Boga, proroków i królów (część druga). Ci zaś, którzy zapominają o Bogu i trwają uparcie przy własnych osądach, stają się przestępcami odpowiedzialnymi za zbrodnię obrazy majestatu i zbrodnię przeciwko ludzkości.

257. Mądrość Syracha (Eklezjastyk) powstała około 180 roku przed Chrystusem i cieszyła się wielkim szacunkiem pierwszych chrześcijan. Składają się na nią powiedzenia Jezusa, syna Syracha, w których zaleca on staranne przestrzeganie Prawa i trwanie w zdrowej, przepełnionej bojaźnią Bożą pobożności. Księga daje także praktyczne rady dotyczące codziennego życia.

258. Księgi prorockie dzielimy na tzw. *proroków większych* (Izajasz, Jeremiasz, Ezechiel, Daniel) oraz *proroków mniejszych* (Ozeasz, Joel, Amos, Abdiasz, Jonasz, Micheasz, Nahum, Habakuk, Sofoniasz, Aggeusz, Zachariasz, Malchiasz). Katolicki kanon Pisma Świętego do tej grupy zalicza również dwie księgi związane tematyką i osobą domniemanego autora z Jeremiaszem (Księgę Lamentacji i Księgę Barucha).

259. Księga Izajasza rozpoczyna się umiejscowieniem działalności proroka w historii Izraela, a następnie przedstawia jego wizje w formie poetyckiej. Wraz z powołaniem do roli proroka Izajasz otrzymał niełatwe zadanie. Miał nawoływać do poprawy z grzechów, zapowiadać zagładę królestwa Izraela i Judy jako karę za niewierność Bogu (Iz 6). Jako prorok-kaznodzieja i wychowawca narodu Izajasz koncentrował się na polityce, etyce i religii, a swe prorocze mowy i utwory poetyckie, podobnie jak inni prorocy, wiązał z wydarzeniami historycznymi, dzięki czemu możemy jego działalność osadzić w kontekście znanym z ksiąg historycznych.

260. Księga Jeremiasza relacjonuje działalność kolejnego płomiennego proroka. Jeremiasz - jego imię oznaczało „ten którego Bóg wybrał”, urodził się w małej wiosce na północny wschód od Jerozolimy i prawdopodobnie gdy był jeszcze nastolatkiem, został wybrany przez Boga i postawiony w samym środku jednego z najstraszniejszych kryzysów, jakie dotknęły jego naród - panowanie króla judzkiego Jozjasza i jego następców aż do upadku Jerozolimy (587/586 r. przed Chr.). Prorok był wierny Bogu, za to bardzo niepopularny wśród współobywateli, gdyż głosił nadchodzącą karę na Izrael za bałwochwalstwo i synkretyzm religijny. Jeremiasz zapowiedział między innymi, że Babilończycy zniszczą Jerozolimę i uprowadzą Naród Wybrany do niewoli.

261. Księga Lamentacji jest krótką księgą zawierającą przepelnione smutkiem wiersze opowiadające ponury los Jerozolimy zniszczonej przez Babilończyków. Zawarte w Lamentacjach pieśni żałobne oplakują „umarłe” miasto, jednakże pojawia się w nich również nadzieja, że Bóg odnowi pokutujący i pokorny Izrael. Księga jest napisana bardzo pięknym stylem, a większa jej część ułożona w formie akrostychu (każdy wiersz rozdziału pierwszego, drugiego oraz czwartego rozpoczyna się kolejną literą alfabetu hebrajskiego). Nazwa księgi pochodzi od hebrajskiego słowa *qinoth* („zawodzenie”, „lament”). W chrześcijańskich

wersjach Starego Testamentu (katolicka i protestancka) Lamentacje znajdują się zaraz za Księgą Jeremiasza, natomiast w Biblii Hebrajskiej należą do trzeciej części kanonu.

262. Księga Barucha miała najprawdopodobniej więcej niż jednego autora, ale jest możliwe, że należał do nich Baruch - sekretarz proroka Jeremiasza. Księga zawiera słowa otuchy dla Żydów znajdujących się w niewoli babilońskiej. Można w niej również znaleźć historyczne wskazówki dotyczące tamtego czasu. Rozdział 6. tej księgi to tzw. List Jeremiasza, który pierwotnie był oddzielnym pismem, a z Księgą Barucha połączono go w Biblii łacińskiej.

263. Księga Ezechiela jest jednym z najtrudniejszych do czytania tekstów biblijnych. To długie pismo, utrzymane w podobnie ponurym tonie jak Księga Jeremiasza, zawiera skomplikowane i niełatwe do rozszyfrowania obrazy. Działalność proroka możemy umieścić w konkretnym kontekście historycznym: pod koniec 598 r. przed Chr. Nabuchodonozor, król Asyrii, osobiście wyrusza z wojskiem i rozpoczyna oblężenie Jerozolimy. Podczas oblężenia umiera Jojakim, władca królestwa judzkiego. Jego syn, Jojakin, zajmuje jego miejsce i poddaje się. Wraz z elitą swego królestwa zostaje wygnany do Babilonu. Wśród wygnańców znalazł się także Ezechiel. W swoim dziele zajął się on najpierw przyczynami, które spowodowały, że Izrael utracił swoją ziemię, następnie próbował podtrzymać wśród swoich rodaków nadzieję.

264. Księga Daniela. Podobnie jak dzieło Ezechiela, także i Księga Daniela zawiera różne skomplikowane wizje. Przedstawiają one chwalebny obraz przyszłego Izraela, gdzie centralną postacią stanowi Mesjasz, w którym zogniskowała się nadzieja Żydów. Opowieści z pierwszej połowy księgi stanowią źródło, ulubionych przez wielu, historii biblijnych, na przykład o trzech młodzieńcach (Szadraku, Mészaku i Abed-Nego) w piecu ognistym, o Danielu w jaskini lwów albo o uczcie króla Baltazara.

265. Ozeasz jest prorokiem miłości. Jego osobiste doświadczenia z niewierną żoną Gomer zostały użyte dla ukazania Bożego bólu z powodu niewierności Izraela. Podobnie jak grzech Gomer, tak i grzech Izraela musi zostać ukarany, zanim nastąpi odnowienie wspólnoty ludu z Bogiem. W Księdze Ozeasza wyliczono wszystkie grzechy Izraela i nazwano go „nierządnicą”. Podczas gdy Izrael został przedstawiony jako cudzołożna żona, Bóg ukazuje się, jako miłujący i wierny mąż.

266. Temat **Księgi Joela** brzmi: „Oto jest dzień Pański”. Dzień Pański pojawia się także w pismach innych proroków i oznacza dzień sądu. W owym dniu Bóg poniży złych i wyniosłych, a wywyższy pokornych, zatem dla jednych będzie to dzień zniszczenia, a dla innych dzień wybawienia. Joel zapowiada przybliżenie się dnia Pańskiego dla Izraela, odwołując się do obrazu nadciągającej straszliwej plagi szarańczy.

267. Proroctwa **Amosa** pochodzą mniej więcej z tego samego okresu, co Ozeasza i Joela. Amos pochodził z jednej z judzkich wiosek, gdzie był pasterzem, lecz powołany przez Boga na proroka porzucił swoją trzodę, aby otwarcie potępiać grzechy, jakich dopuszczano się w czasie panowania króla Jeroboama II (786-744 r. przed Chr.). Posługując się satyrą, prorok Amos piętnował bogaczy za uciskanie ubogich, jak również za fałszywą pobożność i obłudę w spełnianiu praktyk religijnych. Ostrzegwał, że jeśli ludzie nie zmienią swego niegodziwego postępowania, zostaną zniszczeni. Mimo plebejskiego pochodzenia jej bohatera, Księga Amosa zawiera najlepszą i najczystsza hebrajszczyznę w całym Starym Testamencie.

268. Księga Abdiasza jest najkrótszą księgą Starego Testamentu. Zawiera tylko jeden rozdział, w którym Abdiasz, podobnie jak Joel, zapowiada nadejście dnia Pańskiego. Wyjaśnia, że skoro wszystkie narody będą musiały stanąć przed sądem, nie opłaca się cieszyć z powodu nieszczęścia, które spada na inny naród, albowiem, jak przypomina Abdiasz, cytując często powtarzaną maksymę w księgach mądrościowych: „Jak ty czyniłeś, tak będą postępować względem ciebie”.

269. Księga Jonasza wyznacza zdecydowaną zmianę stylu. Historia Jonasza, przekazana w formie opowiadania, mówi o tym, jak prorok odmówił przekazania Bożej przestrogi mieszkańcom ogromnego miasta Niniwy, będącego stolicą Asyrii. Wiele razy zdarzało się, że prorocy mieli do przekazania jakąś nowinę dla sąsiednich narodów, jednakże Jonasz nie chciał wzywać wrogów swojego ludu do nawrócenia. Próbował zatem uciec i wsiadł na statek płynący do Tarszisz w południowej Hiszpanii, czyli do najdalszego znanego w tamtych czasach miejsca na ziemi, gdzie mógł dotrzeć Izraelita. Jednak Bóg „zmusił” Jonasza, by wypełnił swoje zadanie, co było dla niego swoistą lekcją o wielkości Bożego miłosierdzia wobec grzeszników.

270. Księga Micheasza stanowi powrót do normalnej, poetyckiej formy ksiąg prorockich. Jego nauczanie zawiera trzy etapy: naganę, groźbę i obietnicę. Micheasz przypomina, co Bóg uczynił dla swojego ludu w przeszłości, wzywa do posłuszeństwa w czasie obecnym i do żywienia nadziei na przyszłość. Swoje prorocтва kieruje do mieszkańców zarówno królestwa izraelskiego, jak i judzkiego.

271. Prorok Nahum, podobnie jak Jonasz, był związany z Niniwą. Jednakże w jego księdze nie znajdziemy opowiadania. Księga Jonasza przedstawiła jedynie ogólny zarys sytuacji Niniwy, natomiast Księga Nahuma przedstawia obszerny akt oskarżenia względem owego miasta. Poszczególne opisy nakładają się na siebie, sprawiając wrażenie szybko przesuających się obrazów. Prorok Nahum żył wiele lat po Jonaszu, a Niniwa nie była już tym samym miastem, które nawróciło się pod wpływem nawoływania Jonasza. W obliczu kolejnego moralnego odstępstwa mieszkańców Niniwy Nahum zapowiada ostateczny upadek miasta.

272. Habakuk przepowiedział napaść Babilończyków na Izrael. Przyznaje, że Izrael dopuścił się grzechu, lecz jednocześnie pyta, dlaczego naród tak niegodziwy jak babiloński miałby być narzędziem kary w rękach Boga. W jego krótkiej księdze nie pada wyczerpująca odpowiedź na to pytanie. Bóg odpowiada jedynie, że sprawiedliwy będzie żyć dzięki wierności i przekonaniu, że ostatecznie wszystkie rachunki zostaną uregulowane. Dlatego prorok wzywa lud do wiary i zachowywania sprawiedliwości.

273. Sofoniasz żył w czasach Jeremiasza. Jego prorocтво bezpośrednio poprzedza upadek Jerozolimy. Zapowiada nadejście dnia Pańskiego, który „stoi” już u wrót Jerozolimy. Jednak mówi również o wspaniałej przyszłości, którą Bóg zaplanował dla swojego ludu -wiernej Mu reszty Izraela - która ocaleje w dniu sądu.

274. Działalność Aggeusza i kolejnych dwóch proroków (Zachariasza i Malachiasza) miała miejsce po powrocie części Izraelitów z niewoli babilońskiej za czasów Ezdrasza. W Księdze Ezdrasza Aggeusz został wymieniony jako jeden z tych, którzy powrócili. Styl Księgi Aggeusza charakteryzuje zwięzłość, siła słowa, a czasem także surowość. Prorocтво zachęcało jednak przywódców i sam lud, aby nie popadali w żalobę wobec rozdarcia narodu, który odbudowywali.

275. Zachariasz był współpracownikiem Aggeusza i, podobnie jak on, został wspomniany w Księdze Ezdrasza. Księga Zachariasza jest dłuższa i bardziej rozbudowana niż prorocтва Aggeusza. Można w niej wyodrębnić cztery sekcje (trzy pierwsze są umiejscowione w określonym czasie historycznym, a czwarta nie). Przedstawione przez Zachariasza wizje są chwilami równie skomplikowane jak wizje Ezechiela i Daniela.

276. Księga Malachiasza. Dwunasty, a zarazem ostatni, z proroków mniejszych pozostawił dzieło bardziej prozatorskie niż poetyckie, konsekwentnie zachowujące określony plan podjętych problemów. Malachiasza zajmowała kwestia moralności kapłanów sprawujących swe funkcje w jego czasach. Można by się spodziewać, że po wszystkich ostrzeżeniach, jakie prorocy wygłaszali przed upadkiem Jerozolimy i po wszystkich prześladowaniach, jakich doznał Izrael, kapłani powinni byli pilnie przestrzegać swoich obowiązków. Niestety działo się inaczej. Malachiasz zapowiada, że kapłani, którzy uważają, że będą zbawieni z samego tylko faktu, że są kapłanami, tym surowszą otrzymają karę.

11. Na początku...

277. Bereszitbara Elohim - „Na początku stworzył Bóg...” to początek pierwszego wersetu pierwszego rozdziału pierwszej z ksiąg biblijnych. Właśnie od tych słów zaczyna się biblijna historia świata.

278. Bóg Stwórca. Opowieść o stworzeniu od wieków budzi zachwyt i zdumiewa nie tylko ludzi wierzących. Ludzie od zawsze starali się poznać początek świata i człowieka. Historia opowiedziana w pierwszych dwóch rozdziałach Księgi Rodzaju ukazuje, że tym początkiem jest Bóg, który w sposób twórczy i zaplanowany powołał do istnienia świat i ludzi.

279. Elohim (liczba mnoga) to słowo wywodzące się z hebrajskiego rzeczownika *El*, które tłumaczy się jako „Bóg”. W Starym Testamencie słowo *El* jest określeniem bóstwa w ogóle i równocześnie imieniem własnym oznaczającym tę jedyną i określoną Osobę, jaką jest Bóg. Innym tytułem przypisywanym Bogu jest *El Elyón*, o tym samym pochodzeniu, które można przetłumaczyć jako „najwyższy Bóg” (por. Rdz 14,18).

280. Jahwe to imię, które Bóg sam sobie nadał i z którym się utożsamia do tego stopnia, że gdy mówi o swoim imieniu, to mówi o sobie samym. Objawienia imienia Jahwe Bóg dokonał w kontekście i momencie (por. Wj 3,13-15; 34,6n), które wyjaśniają tajemniczą jego głębię i zbawienie, jakie ono przynosi. Żydzi z szacunku dla Bożego imienia przy czytaniu Biblii zastępowali je słowem *Elohim* lub częściej określeniem *Adonaj* (tzn. mój Pan). Dlatego na przykład tłumacze *Septuaginty* nie transkrybowali słowa Jahwe, lecz oddawali je za pomocą terminu *Kyrios* (Pan).

281. Eden, którego nazwa po hebrajsku oznacza „rozkosz”, miał, zdaniem części uczonych, znajdować się na wschodnim krańcu tak zwanego Żyźnego Półksiężycy, nieopodal miejsca, w którym rzeki Tygrys i Eufrat wpadają do Zatoki Perskiej.

282. Żyźny Półksiężyc to termin stworzony przez J. Breasteda na oznaczenie żyźnego obszaru o kształcie półksiężycy, rozciągającego się na zachód od Zatoki Perskiej, poprzez dorzecza Tygrysa i Eufratu (zwane Mezopotamią) i Syrię do wybrzeża Morza Śródziemnego, a następnie na południe, przez Palestynę i dolinę Nilu w Egipcie. Termin ten nie występuje co

prawda w Biblii, ale bardzo dobrze określa pas ziemi, na którym powstały najstarsze osiadłe cywilizacje. Na obszarach Żyznego Półksiężycza rozwinęła się również tradycja hebrajska.

283. Termin *adam* w języku hebrajskim oznacza „człowieka”, rozumianego jako jednostkę lub zbiorowość. Jest on związany także z innym hebrajskim słowem *adamah*, czyli „ziemia”. W ten sposób w Księdze Rodzaju możemy dostrzec swoistą grę słów: *Adam* - pierwszy człowiek został uczyniony z *adamah* - z pyłu ziemi.

284. Upadek człowieka. Chociaż Adam i Ewa żyli w doskonałym świecie, ulegli pokusie, wybrali nieposłuszeństwo i zjedli zakazany owoc. Pismo Święte nie pozostawia wątpliwości, że właśnie w tym wyborze pierwszych ludzi należy upatrywać przyczyny naszej obecnej sytuacji - ludzkość została skażona przez grzech i oddaliła się od Boga, jednak nie przestaje pragnąć życia z Nim w przyjaźni.

285. Pierworodny syn Adama i Ewy - Kain jest znany przede wszystkim jako pierwszy morderca w historii ludzkości, ponieważ zabił swojego brata Abla. Gdy Bóg skazał Kaina na błąkanie się po ziemi, Kain błagał o miłosierdzie, obawiając się, że ktoś mógłby go zabić. Wobec tego Bóg dał mu znamię. Owo „znamię Kainowe”, powszechnie uznawane za znak winy, w rzeczywistości stanowi symbol Bożego miłosierdzia. Przeciwnicy kary śmierci przywołują historię Kaina i wymierzonego mu przez Boga miłosiernego wyroku jako dowód odrzucenia kary śmierci przez Pismo Święte.

286. Noe i jego arka. Rozdziały 6-9 Księgi Rodzaju opowiadają o tym, jak ludzie stawali się coraz gorsi i o Bożym sądzie nad nimi, w wyniku którego Bóg zesłał na ziemię karę potopu. Jednocześnie Bóg polecił wiernemu Noemu, by zbudował arkę i ocalił w niej sprawiedliwą resztę, dzięki której ludzkość będzie mogła dalej istnieć po potopie. Motyw sądu i ocalenia wiernej Bogu reszty jeszcze wiele razy zostanie podjęty w Biblii.

287. Które zwierzęta znalazły się w arce? Biblia nie podaje listy wszystkich zwierząt, które Noe zabrał na pokład swojej arki. Wiemy jednak, że Noe zabrał z sobą po dwie sztuki, samice i samca, *ze zwierząt czystych i nieczystych, z ptactwa i ze wszystkiego, co pełza po ziemi (...) tak jak mu Bóg rozkazał* (por. Rdz 7,8-9).

288. Ile czasu Noe przebywał w arce? Noe wraz z rodziną i zwierzętami wszedł do arki 17 dnia, 2 miesiąca, 600 roku swojego życia, a wyszedł z niej 1 dnia, 1 miesiąca w 601 roku swego życia. Czas ten był podzielony na równe odstępki: 40 dni potopu, 150 dni wzbierania wód na ziemi, 150 dni opadania wód, 40+7+7 dni oczekiwania Noego na wyjście z arki, co świadczy o tym, że liczby te mają najprawdopodobniej znaczenie symboliczne.

289. Gdzie zakończył się rejs arki? Biblia podaje, że 17 dnia, 7 miesiąca, 600 roku życia Noego arka osiadła na górach Ararat.

290. Kto pierwszy opuścił arkę? Aby sprawdzić, czy wody na ziemi już opadły, Noe przez okno arki wypuścił kruka. Gdy kruk powrócił, nie odnalazłszy śladu lądu, Noe posłał gołębicę. Gołąb skalny był jednym z pierwszych zwierząt udomowionych przez człowieka. Źródła egipskie sprzed pięciu tysięcy lat wspominają o hodowaniu ich dla mięsa, prawdopodobnie wykorzystywano je także w charakterze gołębi pocztowych.

291. Gdy gołębicą została wysłana po raz drugi, powróciła przed nastaniem nocy, przynosząc gałązkę oliwną. Gałązka stanowiła dowód opadnięcia wód wystarczająco nisko,

by odsłonić doliny, w których rosły drzewa oliwne. Oliwka, której naturalne środowisko stanowią wyłącznie kraje śródziemnomorskie, była najważniejszym drzewem uprawianym w Ziemi Świętej.

292. Słynny renesansowy artysta i wynalazca Leonardo da Vinci

(1452-1519) ze zdumieniem odkrył w czasie alpejskiej wędrówki skamieniałe szczątki jakichś morskich stworzeń i postawił pytanie o to, skąd morskie stworzenia mogły wziąć się w górach. Obiegowa wiedza w jego czasach wskazywała tylko jedno wyjaśnienie takiego zjawiska - miało ono stanowić dowód potopu, który niegdyś objął ziemię.

293. w prawie każdej starożytnej cywilizacji istniał taki czy inny mit o potopie lub zalaniu ziemi, przypominający biblijną opowieść o potopie. W większości z nich bogowie zsyłali potop, aby zniszczyć ziemię, lecz jeden dobry człowiek był informowany o nadchodzącej katastrofie i ratował się wraz z rodziną, tak aby ludzkość mogła dalej istnieć. Historia Noego ma najwięcej wspólnego z babilońskim *Eposem o Gilgameszu*. Bohater tej opowieści - Utnapisztim - przetrwał potop w zbudowanej przez siebie łodzi, która osiadła na Górze Nisir, znajdującej się w tej samej okolicy, co wspomniana w biblijnej historii „górze Ararat”.

294. „Typ” i „antytyp”. Można powiedzieć, że cały Stary Testament był przygotowaniem i zapowiedzią nadejścia Mesjasza, wybawiciela, którego oczekiwali Żydzi, a którym, jak świadczą Ewangelie, jest Jezus Chrystus. Niektóre postaci czy zdarzenia ze Starego Testamentu w sposób symboliczny zapowiadają wydarzenia z życia Chrystusa i przekazują prawdę o nowej rzeczywistości Królestwa Bożego, która zaistniała z chwilą objawienia się Mesjasza - Jezusa. Takie osoby czy obrazy starotestamentalne nazywa się „typami”, a zapowiadane przez nie *rzeczy przyszłe* (por. I Kor 10,6) mające się wypełnić w Chrystusie - „antytypami”.

295. Potop typem chrztu. Na historię Noego i arki można spojrzeć również w perspektywie typologii. Albowiem Chrystus, nowy Noe, zstąpił w głęboką wodę śmierci, wyszedł z niej jako zwycięzca z całym mnóstwem ocalałych. Także ci, którzy zanurzają się w wodzie chrztu, wychodzą z niej ocaleni i podobni do Chrystusa Zmartwychwstałego (por. 1P 3,18-21). Tak więc Noe jest typem Chrystusa, a chrzest antytypem potopu.

296. Wieża Babel. Biblijna opowieść o początkach ludzkości kończy się na nieudanej budowie wieży Babel, której wierzchołek miał sięgać nieba (Rdz 11,4). W tym symbolicznym obrazie przekazana jest prawda o pysze ludzi, którzy chcieli dorównać Bogu. Budowniczości nigdy nie dopełnili swojego przewrotnego zamiaru, ponieważ Bóg pomieszał ich języki i nie mogli się już więcej porozumieć.

12. Początki Izraela

297. Abraham potomkiem Noego. Zawarta w Biblii genealogia Abrahama (Rdz 11, 10-26) wymienia wśród jego przodków wiele imion tożsamy z nazwami kilku miejscowości leżących w okolicach Haranu. Ojciec Abrahama - Terach - był potomkiem Sema, syna Noego. O Terachu napisano, że był czcicielem bożków (Joz 24,2), przeniósł się wraz z rodziną z Ur do Haranu. Mieszkał tam aż do śmierci, która zabrała go w wieku 205 lat.

298. Chabiru (czyli „Hebrajczycy”) było określeniem pejoratywnym i prawdopodobnie znaczyło „zakurzeni”. Począwszy do XX wieku przed Chrystusem, nazywano w ten sposób

niższą warstwę ludności w Azji Mniejszej i w Egipcie, w tym także semickie plemiona wędrowców - nomadów. W Księdze Rodzaju (14,13) Abraham zostaje nazwany „Hebrajczykiem”, w wyniku czego nazwę tę zaczęto odnosić również do jego potomków.

299. Abram czy Abraham? Abraham pierwotnie nazywał się Abram, a swoje nowe imię otrzymał mając 99 lat, kiedy to ponownie nawiedził go Bóg. Nowe imię oznaczało „ojciec wielu narodów”. Abraham miał w owym czasie jednego syna Izmaela. Należy podziwiać jego wiarę w to, że Bóg może wypełnić treść imienia, które mu nadał, mimo jego podeszłego wieku.

300. Lot. Zdecydowawszy, że przeniesie się w dół doliny Jordanu, bratanek Abrahama, Lot osiedlił się nieopodal Sodomy i Gomory, miast słynących z nieprawości. Biblia podaje, że miejscowości te zostały zniszczone przez „deszcz siarki i ognia” (Rdz 19,24).

301. Żona Lota. Zanim Bóg zniszczył Sodomę i Gomorę ostrzegł Lota, że zamierza to uczynić. Kazał mu zabrać stamtąd swoją rodzinę i uciekać, „nie oglądając się za siebie”. Jednak żona Lota uchodząc z Sodomy, obejrzała się za siebie i stała się słupem soli (Rdz 19,26). Choć historia ta ma charakter symboliczny (sól w Biblii ma często związek z karą) przypomina nieco dzisiejsze opowieści z gatunku fantastyki.

302. Gdzie leżały Sodoma i Gomora? Nigdy nie odnaleziono pozostałości po Sodomie i Gomorze. Legenda podaje, że leżą one zagrzebane na dnie Morza Martwego. Potwierdzeniem tej legendy miałyby być duże ilości bituminu (czy też smoły) w Morzu Martwym, które stanowiłyby efekt niszczącej działalności „siarki i ognia”. Bitumin był używany przez Egipcjan w procesie mumifikacji. Służył również do smołowania dachów i stanowił jeden z głównych przedmiotów handlu w omawianym regionie.

303. Historia Sodomy i Gomory służy jako ilustracja dla umoralniających opowieści pokazujących, jak Bóg rozprawia się ze złem. Znaczenie ma jednak nie tylko sama historia zniszczenia tych miast, ale również jej podtekst. Mowa o grzechu, z którym powiązano nazwę Sodomy. Opowieść ta była zawsze przytaczana jako jeden z najważniejszych przykładów biblijnego sprzeciwu wobec homoseksualizmu.

304. Izaak. W wieku 100 lat Abraham otrzymał wreszcie obiecane mu w Przymierzu z Bogiem potomka, którego zapowiedzieli, przebywając u niego w gościnie trzej aniołowie. Sarze udało się urodzić zdrowego synka, który otrzymał imię Izaak. Imię Izaak pochodzi od hebrajskiego słowa oznaczającego „zaśmiał się”. Narodziny Izaaka były cudem - jego matka miała wówczas ponad 90 lat!

305. Hagar i Izmael. Wcześniej Sara dała Abrahamowi za żonę swoją służącą - Hagar, która urodziła mu syna Izmaela. Sara stała się jednak zazdrosna i od tej pory źle traktowała swoją niewolnicę, a po narodzinach Izaaka wyrzuciła Hagar wraz z Izmaelem na pustynię Beer-Szeby. Bóg ocalił jednak Hagar i jej syna, który dał początek nowemu ludowi. Izmael stanowił również część Przymierza Boga z Abrahamem, nie był on jednak tym obiecany Abrahamowi synem, który miał kontynuować ród Hebrajczyków.

306. Ofiarowanie Izaaka. Bóg kazał Abrahamowi udać się do obcej ziemi i obiecał, że uczyni z jego rodu wielki naród. Jednakże, kiedy na stare lata Abraham otrzymał wyczekiwane syna, Pan polecił mu złożyć Izaaka w ofierze na Górze Moria. Była to próba wiary dla Abrahama, albowiem Bóg nie chciał śmierci Izaaka i w odpowiednim momencie

nakazał Abrahamowi przerwać składanie ofiary. Zamiast tego wskazał Abrahamowi barana, który został ofiarowany w miejsce Izaaka. Wówczas, chwając wiarę Abrahama, Bóg obiecał, że przez jego potomstwo będzie błogosławił wszystkim narodom (por. Rdz. 22,1-19).

307. Opowieść o niezachwianej wierze Abrahama składającego w wierze Izaaka jest jednym z przełomowych miejsc w Biblii. Być może niektórzy dzisiejsi czytelnicy Biblii oceniliby ją jako nazbyt okrutną próbę. Jednak przy formułowaniu takich wniosków należy pamiętać, że nie możemy dzisiejszych wzorów kulturowych i obyczajowych stosować jako kryteria ocen ówczesnych zachowań opisanych w Biblii. Zwyczaje i zachowania ludzi za czasów Abrahama były o wiele bardziej prymitywne, niż ludzi współczesnych, a składanie ofiar z ludzi było częstym rytuałem zwłaszcza w kultach pogańskich.

308. Bojaźń Boża Abrahama. Księga Rodzaju mówi również, że Abraham „bał się Boga”. Trzeba jednak pamiętać, że hebrajski czasownik, który my tłumaczymy jako „bać się”, miał w rzeczywistości dwa znaczenia: „obawiać się”, ale często oznaczał też „respekt i szacunek odczuwany wobec kogoś ważniejszego od siebie”. Zatem Abraham mógł nie tyle czuć strach przed Bogiem, co raczej czuć przed Nim ogromny respekt.

309. Trzoda Abrahama. Napisano, że Abraham „był bardzo zasobny w trzody” (Rdz 13,2), poza tym często wspomina się również o jego stadach. W początkowych księgach Biblii, gdy mowa o bydło lub trzodzie, chodzi zazwyczaj o owce lub kozy, a nie krowy.

310. Gdy Sara zmarła w wieku 127 lat, Abraham pochował ją w grocie w Hebronie. Teren, na którym dokonał pochówku, został przezeń odkupiony od dotychczasowych mieszkańców tej ziemi -Hetytów. Biblia opisuje ze szczegółami wszelkie kroki, jakie Abraham podjął, aby stać się legalnym posiadaczem tej ziemi. Omawiany fragment można by nazwać jedną z najdawniejszych spisanych umów kupna ziemi.

311. Ketura. Po śmierci Sary Abraham postanowił ożenić się ponownie i poślubił Keturę, która urodziła mu sześcioro dzieci. Ci potomkowie Abrahama dali początek kilku arabskim plemionom, między innymi Madianitom, którzy odegrali później istotną rolę w historii Mojżesza. Abraham zaś zmarł w wieku 175 lat i został pochowany w Hebronie w tej samej grocie co jego żona Sara.

312. Izaak patriarchą. Po śmierci swego ojca, Abrahama, Izaak został patriarchą. Poślubił Rebekę i miał z nią dwóch synów. Synowie Izaaka: Jakub i Ezaw, mimo że byli bliźniakami, w ogóle nie byli do siebie podobni. Ezaw (odrobinę starszy) był zręcznym myśliwym i żył na polu. Jakub (ulubieniec matki) był człowiekiem spokojnym i mieszkał w namiocie.

313. Pierworództwo Ezawa. Opowieść o tym, jak Jakub zyskał przywilej pierworództwa, czyli prawo do wszelkich błogosławieństw przynależnych najstarszemu synowi, świadczy o jego przebiegłości. Jednakże to, że Jakub zyska owo błogosławieństwo, zostało zapowiedziane w prorocztwie, gdy Bóg oznajmił: „Starszy będzie służył młodszemu”. Obaj bracia otrzymali Boże błogosławieństwo, lecz Jakub użył swego sprytu, aby oszukać Izaaka, udając Ezawa i otrzymać ojcowskie błogosławieństwo. Wcześniej, za pomocą innego podstępny nakłonił Ezawa, by ten odsprzedał mu swoje prawo za miskę soczewicy.

314. Walka Jakuba z Bogiem. Jedną z najbardziej intrygujących opowieści o Jakubie odnajdujemy w Księdze Rodzaju (rozdz. 32). Szykując się na spotkanie z Ezawem, Jakub spotkał Boga (który zdawał się być człowiekiem) i zmagął się z nim przez całą noc. Wreszcie

Bóg wywichnął Jakubowi staw biodrowy. Ten jednak nie poddał się, lecz zapowiedział, że będzie walczył, dopóki nie otrzyma błogosławieństwa. Wówczas otrzymał nowe imię - *Izrael*, które oznaczało, że noszący je zmagał się z Bogiem i ludźmi i wygrał (por. Rdz 32,29).

315. Dwie żony Jakuba. Jakub ożenił się z dwiema siostrami: Leą i Rachelą. Stało się to w wyniku podstępu, jakiego w noc poślubną użył względem Jakuba ojciec obu dziewcząt, Laban. Otóż Jakub przez siedem lat służył Labanowi, aby w zamian otrzymać za żonę młodszą z sióstr - Rachelę. Jednak obudziwszy się po nocy poślubnej, Jakub odkrył, że dano mu za żonę Lec, czyli starszą córkę Labana! Teść zgodził się oddać mu również Rachelę, ale wcześniej Jakub musiał odsłużyć u niego kolejnych siedem lat.

316. Dwanaście pokoleń Izraela. Obie żony i ich dwie służące dały Jakubowi w sumie dwunastu synów, którzy stali się przodkami dwunastu pokoleń Izraela. Ich imiona to: Ruben, Symeon, Lewi, Juda, Dan, Neftali, Gad, Aser, Issachar, Zabulon, Józef i Benjamin. Bóg błogosławił Jakubowi przez całe życie, gdy tylko był Mu posłuszny. Św. Mateusz na początku swojej Ewangelii podaje, że z rodu Jakuba-Tzraela wywodzili się zarówno król Dawid, jak i Jezus Chrystus (po swoim legalnym ojcu Józefie, który był z rodu Dawida).

317. Kradzież Racheli. Opuszczając swój dom rodzinny, Rachela ukradła ojcu posążki bóstw opiekuńczych domu. Były to typowe dla kultów kananejskich, jak również całej Mezopotamii: umieszczane w domach małe figurki symbolizujące płodność. Laban doścignął karawanę Jakuba i zaczął ją przeszukiwać, aby odzyskać owe bóstwa. Gdy doszedł do namiotu Racheli, córka usiadła na siodle, w którym ukryła figurki, i wyjaśniła ojcu, że nie może wstać, ponieważ ma miesiączkę. Izraelici opowiadali tę historię ze szczególną drwiną: Rachela siedziała na pogańskich bożkach w czasie swojej „nieczystości”.

318. Historia Józefa (Rdz 39, 1-18), jednego z synów Jakuba, jest dla niektórych ulubioną opowieścią. Józef był szczególnie utalentowany, umiłowany zarówno przez Boga, jak i przez swego ojca, co wzbudzało rozgoryczenie wśród jego braci. Jakub uczynił Józefa swoim dziedzicem, mimo że był on przedostatnim z jego synów! W końcu zazdrośni bracia postanowili pozbyć się swego konkurenta i sprzedali Józefa kupcom madianickim, którzy z kolei oddali go w niewolę Potifarowi, urzędnikowi faraona Egiptu.

319. Józef w Egipcie. Bóg jednak nigdy nie zapomniał o Józefie i błogosławił mu we wszystkich jego działaniach w Egipcie. Tak więc Józefowi wiodło się znakomicie niezależnie od tego, jakie wykonywał zajęcia, tak że został po pewnym czasie prawą ręką samego faraona! Objął stanowisko jednego z najważniejszych urzędników w Egipcie.

320. Odzyskanie rodziny. Józef, będąc jednym z najważniejszych osób na dworze faraona, nigdy jednak nie zapomniał o swoim ojcu i o braciach, którzy sprzedali go w niewolę. W czasie gdy panował wielki głód w Kanaanie, Jakub wysłał braci Józefa do Egiptu po zboże, bez którego nie przeżyliby. Wtedy Józef dał się poznać swym braciom, a oni pojednali się z nim i błogosławili Boga, który nawet z ich złego występku potrafił wynieść błogosławieństwo dla Izraela. Po tym jak bracia „odnaleźli” Józefa, sprowadził on do siebie swego ojca i całą rodzinę, która na kilkaset lat osiedliła się w Egipcie.

321. Kiedy działał Józef? Aż do naszych czasów zachowały się dokumenty dworskie dotyczące panowania większości faraonów, zarówno przed, jak i po czasach, kiedy mógł działać Józef. Jednak żaden z nich nie wspomina o niewolniku semickiego pochodzenia, który piastowałby ważne stanowisko i uratował Egipt w czasie niezwykłego głodu. W starożytności

przydarzały się susze i okresy głodu. Przetrwały nawet świadectwa dotyczące kilku z nich, jednak żadne nie odpowiada dokładnie opisowi biblijnemu. Nie jesteśmy więc w stanie określić, w czasach którego z faraonów mógł działać Józef.

322. Synowie Józefa. Józef miał dwóch synów: Manassesa i Efraima. Obaj urodzili się w Egipcie, a z czasem zostali pobłogosławieni przez Jakuba. Zresztą podobnie jak w przypadku Józefa, Bóg obdarzył młodszego z braci - Efraima większą łaską niż starszego Manassesa. Wielokrotnie Boże błogosławieństwo spływało na tych, którzy nie spodziewali się otrzymać go w obfitości.

323. Prześladowania Izraelitów w Egipcie. Synowie Józefa i cały ich ród pozostali w Egipcie i żyli tam szczęśliwie aż do śmierci Józefa i jego braci. Później nadszedł czas prześladowań ze strony Egipcjan, którzy uczynili Hebrajczyków swoimi niewolnikami. Egipcjanie obawiali się wzrostu ich populacji do tego stopnia, że nakazali położnym, by zabijały nowo narodzonych chłopców pochodzenia hebrajskiego.

324. Cudowne ocalenie Mojżesza. Malutki Mojżesz mógł zostać zabity z rozkazu faraona, tak jak działo się to z innymi izraelskimi niemowlętami płci męskiej, lecz został ocalony przez Boga i przeznaczony do wypełnienia szczególnej misji. Matka Mojżesza puściła go w trzciniowym koszu w dół Nilu, skąd wydobyła go sama córka faraona, która zabrała go do pałacu. Mojżesz, choć wychował się na dworze faraona, wyrósł na wielkiego męża Bożego i bohatera Izraelitów.

325. Teksty egipskie potwierdzają, że mniej więcej w tym czasie, kiedy według Biblii Mojżesz miał wpaść w gniew na widok egipskiego nadzorca bijącego hebrajskiego niewolnika, Hebrajczycy pracowali przy ciągnięciu kamieni do budowy świątyń. Działo się to za panowania faraona Ramzesa II.

326. Mojżesz (hebr. Mosze) to centralna postać Biblii Hebrajskiej, człowiek, który przyniósł Żydom Prawo. Dla chrześcijan Mojżesz jest również typem Jezusa. Jak Mojżesz został ocalony od śmierci, która z rozkazu władcy miała spotkać wszystkich żydowskich chłopców, tak również Jezus ocalał od śmierci, na którą król Herod skazał żydowskie dzieci. Mojżesz rozdzielił wody, a Jezus chodził po wodzie. Mojżesz spędził na pustyni czterdzieści lat; Jezus spędził na pustyni czterdzieści dni. Mojżesz udał się na górę i głosił z niej kazanie; Jezus głosił kazanie na górze. Mojżesz zawarł Stare Przymierze z Bogiem na górze Synaj, a Jezus zawarł ze swym Ojcem Nowe Przymierze na górze Kalwarii.

327. Aaron był starszym bratem Mojżesza. Był świetnym mówcą w przeciwieństwie do swojego młodszego brata i został przez Boga posłany, by pomógł Mojżeszowi prosić faraona o uwolnienie Izraelitów. Służył również jako pierwszy najwyższy kapłan Izraela. Aaron i Mojżesz dowodzili ucieczką Izraelitów z ziemi egipskiej.

328. Ucieczka z Egiptu. Wobec prześladowań Izraelitów w Egipcie natchniony przez Boga Mojżesz stanął przed faraonem i domagał się uwolnienia swojego ludu. Początkowo faraon nie chciał się na to zgodzić, lecz plagi, jakie Bóg zesłał na Egipt, skłoniły go do zmiany decyzji. Wyjście z Egiptu, a zwłaszcza przejście przez Morze Czerwone były bardzo spektakularnymi wydarzeniami, których dokonał Bóg przez Mojżesza, co czyni dzieje Mojżesza jedną z najpopularniejszych historii biblijnych.

329. „Pieśń Miriam”, czyli hymn zwycięstwa, zapoczątkowany przez siostrę Mojżesza po przejściu Izraelitów przez Morze Czerwone, jest uznawany za jeden z najstarszych utworów poetyckich zawartych w Piśmie Świętym:

„Śpiewajmy pieśń chwały na cześć Pana, bo swą potęgę okazał, gdy konie i jeźdźców ich pogrążył w morzu” (Wj 15,21).

330. „Błogosławieństwo Aarona” jest niezwykle starym błogosławieństwem, używanym przez Żydów i chrześcijan aż po dziś dzień: „Niech cię Pan błogosławi i strzeże. Niech Pan rozpromieni oblicze swe nad tobą, niech cię obdarzy swą łaską. Niech zwróci ku tobie oblicze swoje i niech cię obdarzy pokojem (Lb 6,24-26).

331. Na pustyni. Bóg wyprowadził swój lud z Egiptu na pustynię, gdzie pozostali dłuższy czas. Po pewnym czasie, utrudzeni wędrówką, Izraelici zapomnieli, jakim cudem była ich ucieczka z Egiptu, a nawet niektórzy chcieli wrócić tam z powrotem. W wyniku nieposłuszeństwa spotkały ich różne trudności, a w końcu Bóg zdecydował, że nie wejdą do Ziemi Obiecanej dopóty, dopóki nie wymrze całe pierwsze pokolenie tych, którzy wyszli z Egiptu.

332. Największe przykazanie: „Słuchaj, Izraelu, Pan jest naszym Bogiem - Panem jedynym. Będiesz miłował Pana, Boga twójego, z całego swego serca, z całej duszy swojej, ze wszystkich swych sił. Niech pozostaną w twym sercu te słowa, które ja ci dziś nakazuję...” (Pwt 6,4-6). Była to najczęściej wypowiedziana modlitwa przez Żydów, nazywana również „największym przykazaniem”. Wielu chrześcijan znają przede wszystkim w wersji przytoczonej przez Jezusa zapisanej w Ewangelii według św. Marka (12,29).

333. Olbrzymy z Kanaanu. Gdy Izraelici dotarli do granic Ziemi Obiecanej, Mojżesz posłał tam zwiadowców, którzy z przerażeniem donieśli, że widzieli w Kanaanie olbrzymów. Zwiadowcy przynieśli do obozu kiście winogron i owoce granatu jako dowód, że przekroczyli granicę owej krainy.

13. Przygody Izraelitów

334. Przybytek. Bóg przemówił do Mojżesza, aby polecił Izraelitom postawić Mu Przybytek, w którym Bóg by zamieszkał, a lud mógłby oddawać Mu cześć. Pismo Święte podaje bardzo dokładną instrukcję dotyczącą jego budowy (Wj 26). W Przybytku, który był ogromnym namiotem, znajdowało się kilka pomieszczeń, w tym Miejsce Najświętsze oraz zasłona oddzielająca je od Miejsca Świętego. Przybytek mierzył ok. 22,5 na 45 m.

335. Namiot Przybytku był pokryty borsuczą skórą. Materiał ten pojawia się kilkakrotnie w Starym Testamencie. Był on przedmiotem bardzo wartościowym i wymieniano go obok złota, klejnotów i innych najcenniejszych przedmiotów. Skóra borsuka jest zazwyczaj niezwykle trwała i mocna, wobec tego stanowiła świetny wodoodporny materiał na pokrycie Przybytku.

336. Arka Przymierza stanowiła najcenniejszy obiekt kultu w Izraelu, jednakże znika z kart Biblii bez żadnej wzmianki. Początkowo przechowywano ją w Przybytku, nie wiadomo natomiast, co stało się z nią po zburzeniu Jerozolimy w 586 roku przed Chrystusem. Arka była olbrzymią skrzynią, w której złożono tablice z Dziesięciorgiem Przykazań. Rozciągały się nad nią skrzydła dwóch cherubinów.

337. Ofiary kultyczne. Istotny element kultu starożytnego Izraela stanowiły najróżniejszego rodzaju ofiary. Księga Kapłańska szczegółowo omawia, co należało złożyć w ofierze

całopalnej, w ofierze za grzech, w ofierze z ziarna, ofierze za społeczność, ofiarach przebłagalnych oraz innych rodzajach ofiar (por. Kpi 1-7).

338. Otoczeni przez wrogów. Ze wszystkich stron Izrael sąsiedował z wrogimi mu narodami: Filistynami, Asyryjczykami, Babilończykami, Moabitami i innymi. Czasami Izraelitom udawało się ich pokonać, jednakże przychodziły i czasy, kiedy, wskutek odstępstwa Izraela od Przymierza, Bóg przyzwalał, by to wrogowie najeżdżali na Izrael. W ciągu swojej historii Izrael doświadczał więc zarówno czasów pokoju i pomyślności, jak i wojny, a nawet wygnania.

339. Sichon był królem Amorytów, który zabronił Izraelitom wejścia do Ziemi Obiecanej (aby to uczynić musieliby przejść przez jego kraj). Co więcej, wystąpił zbrojnie przeciw ludowi Bożemu. Bóg dopomógł Izraelitom pokonać Sichona i wziąć w posiadanie jego ziemie. Historia opisana w Biblii świadczy, że Bóg wielokrotnie wydawał wrogów Izraela w jego ręce (por. Lb 21,21-35).

340. Oślica Baalama. Zagrożony ze strony Izraelitów król Moabu wezwał mezopotamskiego proroka Balaama, by przybył do Mo-abu i rzucił na Izraelitów klątwę. Balaam osiadł swoją oślicę i ruszył na pomoc królowi Balakowi. Podczas drogi oślicy ukazał się anioł Pański. Zwierzę stanęło i nie chciało ruszyć dalej. Balaam, który nie widział anioła, zaczął bić oślicę, która wreszcie odwróciła się i zapytała swojego właściciela: „Cóż ci uczyniłam, żeś mnie zbił już trzy razy?” Wówczas Bóg otworzył oczy Balaama, aby zobaczył anioła stojącego mu na drodze. Anioł udzielił mu kilku wskazówek, po których zamiast przeklinać Izraelitów, Balaam pobłogosławił ich (por. Lb 22-23).

341. Jozue. Po śmierci Mojżesza przywódcą Izraelitów został Jozue. Właśnie pod jego wodzą Izraelici przekroczyli w końcu granicę Ziemi Obiecanej. Służył on Bogu i cieszył się szacunkiem ludu, jednakże również jemu przydarzały się upadki i nieposłuszeństwo względem Pana. Wydaje się, że Jozue został zapamiętany przede wszystkim jako ten, który doprowadził do podboju Kanaanu przez Izrael.

342. Zdobycie Jerycha stanowi jedną z najbardziej niezwykłych demonstracji Bożej potęgi, jaką u swego zarania oglądał naród izraelski. Nakazano im, by przez sześć dni z rządu maszerowali dookoła murów Jerycha. Przed Arką mieli kroczyć kapłani, niosąc rogi baranie. Siódmego dnia kapłani mieli zadać w rogi, a wszyscy mężczyźni mieli wznosić okrzyki. Bóg przybiecał Jozuemu, że gdy Izraelici wykonają to wszystko, mury upadną i będzie można zdobyć miasto. Wszystko dokonało się tak, jak anioł przekazał Jozuemu (por. Joz 6).

343. Rachab jest jedną z najbardziej znanych kobiet występujących w Biblii. Mimo że była ona prostytutką w Jerychu, pojęła potęgę Izraela i słusznie przypisała ją działaniu Boga. Gdy przybyli do Jerycha dwaj zwiadowcy izraelscy, Rachab udzieliła im schronienia w swoim domu. Uciekli z miasta przez jej okno, przyrzekając, że nie uczynią krzywdy ani jej, ani jej rodzinie, jeśli spuści z okna powróż z purpurowych nici (por. Joz 2). Po zdobyciu Jerycha Rachab została przyjęta do ludu Izraela.

344. Podbój Kanaanu w dokumentach egipskich. Co najmniej sześć miast znajdujących się po zachodniej stronie Jordanu, zostało zniszczonych mniej więcej 3200 lat temu, czyli w czasie inwazji Jozuego. Istnieje nawet egipski dokument z tego czasu, w którym mowa o kontaktach faraona z „ludem Izraela” w Kanaanie.

345. Po przekroczeniu Jordanu Izraelici ułożyli w Gilgal stos z dwunastu kamieni wyciągniętych z tej rzeki. Tam właśnie celebrowano pierwsze Święto Paschy na terenie Ziemi Obiecanej i, za pomocą krzemiennych noży, dokonano masowego obrzezania - bowiem Izraelici urodzeni na pustyni nie zostali wcześniej obrzezani. Wywodzi się stąd etymologię Gilgal, które miało oznaczać „Wzgórze Napletków” (por. Joz 5).

346. Nieposłuszeństwo Akana. Mimo niezwykłych cudów, które Bóg działał dla swego ludu, niektórzy Izraelici nie przestawali trwać w nieposłuszeństwie. Jednym z nich był Akan, który w czasie bitwy o Jerycho przywłaszczył sobie część złota i innych kosztowności pochodzących z tego miasta, które Bóg nakazał obłóżyć kłatwą. W wyniku tego występku Izraelici ponieśli porażkę w swojej następnej bitwie pod Aj (por. Joz 7). Bóg wielokrotnie karał swój lud za nieprzestrzeganie Jego nakazów. Jest on bowiem zarówno wiernym Ojcem, jak i sprawiedliwym Bogiem, który wymaga posłuszeństwa.

347. Bałwochwalstwo Izraela. Księga Sędziów opisuje, jak niedługo po śmierci Jozuego Izraelici zaczęli „czynić to, co złe w oczach Pana” (Sdz 2,1). Pociągały ich bóstwa kananejskie: Baal, Astarte czy Aszera. Mieszanie kultu Boga Jahwe z kultami pogańskimi było grzechem bałwochwalstwa, jednym z najbardziej napiętnowanych w Biblii występków przeciw Bogu, surowo przezeń karanym. Złe uczynki Izraela powodowały, że Bóg wydawał ich w niewolę, pod panowanie obcych ludów. Wtedy, jak to opisuje Księga Sędziów, Izraelici wołali do Pana i Pan wzbudzał im wybawiciela - sędziego, który oswobadzał ich spod panowania wrogich im ludów.

348. Otniel był pierwszym z sędziów, jakich Bóg dał Izraelowi. Kiedy Izraelici służyli bóstwom kananejskim, Bóg przyzwoił na to, by zostali pokonani przez króla Aramu, Kuszana-Riszeataima, któremu służyli przez osiem lat. Gdy wreszcie zrozumieli swój błąd, nawrócili się i zaczęli wołać do Boga o pomoc, poprowadził On Otniela do powstania przeciw wrogowi. Izrael z łatwością pokonał Kuszana-Riszeataima, a Otniel sprawował nad nim rządy przez czterdzieści lat (por. Sdz 3,9-11).

349. Ehud. Przez pewien czas w wyniku kolejnego odstępstwa od Boga Izraelici zostali wydani pod panowanie Moabitów. Kiedy Ehud, sędzia z rodu Beniamina, udał się, by zapłacić królowi Moabu Eglonowi daninę, ukrył pod peleryną sztylet. Ponieważ Ehud był leworęczny, a w tamtych czasach było ewenementem, by walczyć lewą ręką, król nie spodziewał się ataku, gdy Izraelita sięgnął po broń. Ehud błyskawicznie zabił króla, a następnie pokonał pozostałych Moabitów. Za panowania Ehuda lud Izraela cieszył się długotrwałym pokojem (por. Sdz 3,15-30).

350. Szamgar został sędzią po śmierci Ehuda. W owych czasach Izraelici ponownie odwrócili się od Boga i popadli w zależność od Kananejczyków i Filistynów. Był to trudny okres historii Izraela, ponieważ król Kananejczyków Jabin bardzo ich uciskał. Wystąpił on przeciw wrogowi i zabił sześciuset Filistynów, posługując się kijem o metalowym ostrzu, tak zwanym ościeniem (por. Sdz 3,15-30). Nie udało mu się jednak powstrzymać króla Jabina.

351. Dwie najsłynniejsze bohaterki wojenne wspomniane w Starym Testamencie to Debora i Jael. Obie miały udział w jednym z większych zwycięstw Izraela.

352. Debora i Barak. Bóg posłużył się Debora, by powiedzieć przywódcy wojskowemu Barakowi, w jaki sposób pokonać Kananejczyków i ich króla Jabina. Barak zgodził się

zaatakować, ale tylko wtedy, jeżeli na bitwę wyruszy z nim Debora. Tak też się stało, a wrogowie Izraela zostali pokonani (por. Sdz 4,1-10).

353. Sisera był dowódcą wojsk Kanaanu. Walczył on zaciekle przeciwko Izraelitom, jednakże dziewięćset żelaznych rydwanów, którymi dowodził, nie było w stanie poradzić sobie z zesłanym przez Boga deszczem. Rydwany utknęły w błocie, a Bóg wydał Sisere i jego wojsko w ręce Izraela (por. Sdz 4,12-16).

354. Jael została bohaterką Izraela, mimo że była Kenitką. Jej plemię żyło pokojowo w sąsiedztwie Izraela, dzięki swoim związkom z Jetro, który był teściem Mojżesza. Jael zabiła Sisere, gdy ten próbował znaleźć schronienie w jej namiocie. Uspiała go, a następnie przebiła jego skroń palikiem (por. Sdz 4,17-22).

355. Pieśń Debory. Debora i Barak rządili razem Izraelem przez czterdzieści lat. Panował wówczas pokój. Debora jest znana również ze swojej pieśni zwycięstwa. Oto jej fragment: „Skoro wodzowie w Izraelu stanęli na czele, a lud dobrowolnie się ofiarował do walki, błogosławcie Pana! (...)

Tak, Panie, niechaj zginą wszyscy Twoi wrogowie! A którzy Cię miłują, niech będą jak słońce wschodzące w swym blasku".

(Sdz 5,2.31).

356. Gedeon. Zwycięstwo Gedeona, kolejnego sędziego Izraela, nad Madianitami stanowiło świadectwo jego wiary i posłuszeństwa temu, co Bóg nakazał mu uczynić. Poleciał On bowiem Gedeonowi, aby odesłał wszystkich, którzy chcieli walczyć i pozostawił sobie tylko trzystu mężczyzn. W ten sposób miał okazać, że Pan sprawuje pieczę nad swoim ludem. Gedeon postąpił zgodnie z zaleceniem, a Bóg wydał wojska madianickie w jego ręce. Później młody Gedeon został sędzią i był posłuszny Bogu do końca swego panowania. Pan Bóg błogosławił mu, dając siedemdziesięciu synów (por. Sdz 6-8).

357. Jefte - syn nierządnic, wyrzutek rodziny swego ojca, który stał się banitą - zdecydowanie odbiegał od wyobrażenia o tym, kim powinien być sędzia. Został zapamiętany ze względu na straszną przysięgę, którą złożył, poprosiwszy Boga o pomoc. Ślubował bowiem, że złoży w ofierze pierwszą osobę, która powita go po zwycięstwie. Po wygranej bitwie z Amomitami na spotkanie Jeftego wyszła jego córka, która została później złożona w ofierze (por. Sdz 11).

358. Samson jeden z najbardziej znanych biblijnych sędziów Izraela, był niewątpliwie najsilniejszym z nich, ale jednocześnie zbyt dumny i lekceważący słowa Boga. Dał się zwieść Dalili, która została opłacona przez Filistynów, by wydobyć od Samsona tajemnicę jego ogromnej siły. Wcześniej Samson chronił Izraelitów, wielokrotnie zabijając całe rzesze Filistynów. Dalila przez długi czas naprzykrzała się Samsonowi, by wyjawiał jej, w czym tkwi źródło jego siły. W końcu Samson wyznał Dalili, że źródłem jego siły jest to, iż jego głowy „nie dotknęła nigdy brzytwa", a jeśliby ścięto mu włosy, stałby się jak zwykły człowiek. Wówczas ogolono włosy Samsona i został pokonany. Został wzięty w niewolę, oślepieno go i zakutego w łańcuchy trzymano w filistyńskich lochach (por. Sdz 13,1-16,21).

359. Zemsta Samsona. Bóg wysłuchał Samsona, gdy ten modlił się o ostatnią szansę, aby móc przysłużyć się Panu i ukarać Filistynów. Pewnego wieczora Filistyni zabrali sędziego do swojej świątyni, aby tam sobie z niego drwić i postawili go między dwoma filarami, podtrzymującymi konstrukcję. Wówczas Samson rozepchnął kolumny, posługując się siłą

przywróconą mu przez Boga. Świątynia runęła, zabijając wszystkich znajdujących się wewnątrz Filistynów, jak również Samsona (por. Sdz 16,22-30).

360. Samuel był prorokiem i ostatnim sędzią Izraela. Rodzice Samuela długo nie mogli począć potomka. Urodził się on dopiero, gdy jego matka, Anna, przyrzekła oddać dziecko na służbę Bogu w świątyni. Samuel został jedną z najważniejszych postaci w Izraelu i przyczynił się do ustanowienia monarchii.

361. Saul. Pierwszym królem Izraela, namaszczonego przez Samuela, został Saul. Był on mężczyzną wysokim i postawnym. Bóg błogosławił Saulowi, dopóki ten był Mu posłuszny i słuchał proroka Samuela. Później jednak Saul oddalił się od Pana, stał się próżny i zaczął być zazdrosny o Dawida, młodego człowieka, który był wobec niego lojalny i służył mu zarówno w boju, jak i poza polem bitwy. Grzechy króla Saula nie pozostały bez kary. On i jego krewni ponieśli klęskę w bitwie, a sam Saul zabił się, aby uniknąć niewoli.

362. Sprawa wróżb. Wróżby za pomocą duchów zmarłych, choć praktykowane u Izraelitów (por. 2 Kri 21,6), były surowo zabronione przez Prawo (por. Kpł 19,31; 20,6.27; Pwt 18,11). Tymczasem król Saul, lekceważąc Boży zakaz, udał się do wróżki z Endor, która wywołała ducha zmarłego Samuela. Przekazał on to, co zapowiedział mu jeszcze za swego życia, że Bóg odstąpił od Saula, a król wraz ze swoimi synami oraz wojownicy izraelscy polegą w bitwie z Filistynami (por. 1Sm 28,3-25).

363. Filistyni posiadali monopol na **produkcję żelaza**; z tego względu długo sprawowali kontrolę nad Izraelitami. Pilnie strzegli tajników skomplikowanej procedury wytopu tego metalu i uniemożliwiali Izraelitom zaopatrywanie się w żelazne miecze i tarcze, nie zezwalając na działalność kowali na terytorium izraelskim. Żelazo weszło do powszechnego użytku dopiero po tym, jak dwaj pierwsi królowie Izraela: Saul i Dawid pokonali Filistynów. Wówczas Izraelici poznali techniki wytopu tego ważnego metalu. Nawet hebrajskie słowa oznaczające „nóż” i „hełm” pochodzą od Filistynów.

364. Zwycięstwo Dawida nad Goliatem okazało się pierwszym krokiem na drodze do tronu Izraela. Podczas gdy wyszkoleni żołnierze obawiali się stawić czoła olbrzymowi, prosta wiara Dawida dodała mu odwagi i pozwoliła wystąpić przeciw Goliatowi i zabić go strzałem z procy. Wystrzelony przez chłopca kamień trafił wojownika w czoło i powalił na ziemię. Wówczas Dawid odciął mu głowę jego własnym mieczem. Armia filistyńska rozproszyła się, a Dawid stał się bohaterem narodowym Izraela (1Sm 17).

365. Dawid, najmłodszy spośród synów Jessego, był jeszcze pasterzem, kiedy został namaszczonego przez Samuela na króla Izraela. Król Dawid stał się wiernym świadkiem niezwykłej miłości Boga i cieszył się szczęściem jako wojownik i monarcha. Jego panowanie było złotym okresem w historii starożytnego Izraela, ponieważ król Dawid zjednoczył wszystkie pokolenia izraelskie i dokonał wielu udanych podbojów, co pozwoliło mu rozszerzyć granice swojego królestwa.

366. Jerozolima - Miasto Dawidowe. Król Dawid rządził Izraelem przez czterdzieści lat. W siódmym roku swojego panowania pokonał Jebusytów, zdobył Jerozolimę i uczynił ją stolicą swego królestwa. Odtąd Biblia Jerozolimę nazywa Miastem Dawidowym (por. 1Sm 5). Jerozolima znajduje się na wapiennym grzbiecie górskim, wznoszącym się około 750 metrów n.p.m.

367. Gehenna. Na południowy-zachód od Jerozolimy rozciąga się dolina Hinnom (Gehenna), która służyła do spalania odpadków. W czasach Nowego Testamentu Gehenna zaczęła symbolizować piekło, prawdopodobnie z powodu ognia, który tam nieustannie płonął.

368 Przymierze syjońskie. Z królem Dawidem jest związane również bardzo znane proroctwo o Mesjaszu (por. 2Sm 7). Bóg zapowiedział bowiem Dawidowi, że z jego dynastii będzie wywodził się doskonały król - Mesjasz, który wybawi Izrael od jego prześladowców, a Jego królestwu nie będzie końca. Dlatego potem w Biblii zapowiedzianego Mesjasza nazywano Synem Dawida. Gdy w Izraelu objawił się wreszcie oczekiwany Mesjasz - Jezus, ci, którzy w Niego uwierzyli także nazywali Go Synem Dawida (por. Mt 9,27; 15,22; Mk 10,46-52; Łk 1,32). Proroctwo dotyczące dynastii dawidowej było jednocześnie swoistym Przymierzem, które Bóg zawarł z królem i z całym Izraelem. Nazywamy je tzw. Przymierzem syjońskim - od góry Syjon, na której leży Jerozolima.

369. Grzech Dawida. Mimo swych wielu zalet, także król Dawid nie uniknął grzechu. Pewnego razu zafascynowany urodą żony swego sługi Uriasza, Batszeby, dopuścił się z nią cudzołóstwa, a chcąc ukryć swój grzech, posłał Uriasza na pewną śmierć na polu walki. Wskutek tego Bóg ukarał Dawida: dziecko, które zostało poczęte w wyniku grzechu z Batszeba miało umrzeć, a Izrael nawiedziła zaraza. Około roku 967 przed Chrystusem wybudował on piękną świątynię dla Pana, zwaną odtąd Świątynią Salomona, która przetrwała aż do 586 r. przed Chrystusem, kiedy została zniszczona wraz z całą Jerozolimą przez króla syryjskiego Nabuchodonozora.

370. Salomon, był drugim dzieckiem Dawida i Batszeby, która po śmierci Uriasza została żoną Dawida. Salomon został królem w 961 roku przed Chrystusem i rządził Izraelem przez 39 lat. Jego imię wywodzi się od hebrajskiego słowa oznaczającego pokój. Imię to niewątpliwie do niego pasowało. Pod rządami króla Salomona Jerozolima stała się jednym z najważniejszych miast Bliskiego Wschodu.

371. Mądrość Salomona. Według Biblii Salomon był bardzo mądrym królem - „górował on mądrością nad wszystkimi ludźmi” (1 Kri 6, 11). Kiedy Bóg zapytał Salomona, czego pragnie najbardziej, poprosił on o mądrość, która pozwoli mu lepiej panować nad ludem Izraela. To spodobało się Bogu, który udzielił mu daru, o który prosił. Ludziom dobrze się żyło pod rządami Salomona. Jednak u schyłku jego panowania wielu ludzi w królestwie - w tym również Salomon - zaczęło czcić innych bogów. Aby ich ukarać, Bóg posłużył się wrogimi armiami, które najechały Izrael, jednakże postanowił nie odbierać Salomonowi rządów ze względu na jego ojca, Dawida. Izrael został pokonany dopiero za panowania syna Salomona - Roboama.

372. „Miecz Salomona” to wyrażenie używane w krajach anglosaskich oznaczające mądry wybór. Wyrażenie to wzięło się z historii dwóch kobiet spierających się o niemowlę. Kobiety te zwróciły się do króla Salomona, aby rozstrzygnął, która z nich jest prawowitą matką przyniesionego dziecka. Salomon zażądał wówczas miecza i oświadczył, że przetnie dziecko na pół. Wówczas jedna z kobiet zaczęła błagać, by nie czynić dziecku krzywdy, i, aby uratować niemowlę, zgodziła się oddać je drugiej kobiecie. Król, wiedząc, że prawdziwa matka poświęciłaby się dla dobra dziecka, rozpoznał w ten sposób, która z kobiet jest matką i oddał jej niemowlę.

373. Świątynia jerozolimska. Król Dawid zamierzał zbudować dla Pana świątynię, ale nie zdążył tego dokonać z powodu wojen, jakie nieustannie prowadził z otaczającymi go wrogimi ludami. Plany Dawida spełnił natomiast Salomon, którego rządy były czasem pokoju. Około roku 967 przed Chrystusem wybudował on piękną świątynię dla Pana, zwaną odtąd Świątynią Salomona, która przetrwała aż do 586 r. przed Chrystusem, kiedy została zniszczona wraz z całą Jerozolimą przez króla syryjskiego Nabuchodonozora.

374. Znamca wszystkich rzeczy. Salomon wypowiedział trzy tysiące przysłów i ułożył ponad tysiąc pieśni; część z nich dotarła do nas za pośrednictwem Księgi Przysłów i Pieśni nad pieśniami. Był niewątpliwie wielkim znawcą świata przyrody. Biblia podaje, że „rozwierzał o drzewach: od cedrów na Libanie aż do hizopu rosnącego na murze. Mówił także o zwierzętach czworonożnych, o ptactwie, o tym, co pełza po ziemi, i o rybach" (1 Kri 6,13).

375. Cedry były najpotężniejszymi i najbardziej majestatycznymi spośród drzew rosnących w krainach biblijnych. Ogromna ich liczba porastała tereny należące obecnie do Libanu, Syrii i Turcji. Osiągały wysokość ponad 35 metrów, a średnica pnia dochodziła w ich wypadku do 2,5 metra. Aromat ich żywicy czynił spacer w cedrowym zagajniku wyjątkowo przyjemną przechadzką, zaś ich piękne, czerwone drewno było bardzo odporne na próchnienie.

376. Ogrodnik z rozmachem. Biblia wspomina Salomona jako ogrodnika (Koh 2, 4-6). Nie udało się dotychczas określić, gdzie dokładnie znajdowały się ogrody Salomona, ale bardzo prawdopodobne, że leżały w pobliżu pałacu. W odległości kilku kilometrów od Jerozolimy znajdowały się trzy duże zbiorniki wodne nazywane Basenami Salomona. Możliwe, że służyły one do nawadniania królewskich ogrodów.

377. Przyprawy Salomona. Podobno jednym z najbardziej niezwykłych ogrodów Salomona był ten, w którym uprawiano przyprawy. Z pewnością rozwinięty przez króla handel z Arabią i Indiami stanowił źródło wielu egzotycznych roślin. Suszone łodygi ziół stanowiły w świecie starożytnym jeden z ważniejszych przedmiotów handlu.

378. Suszony nard był transportowany przez Azje na wielbłędach, a dla zachowania aromatu przechowywano go w alabastrowych skrzynkach. Właśnie dlatego był on tak drogocenny; o jego wielkiej wartości wspomniano w J 12,3, kiedy to Maria z Betanii natarła stopy Jezusa „olejkiem nardowym”.

379. Akacja (nazywana w Biblii: „drzewem Sytym”) służyła do wielu celów. Jej trwałe drewno o delikatnych słojach było odpowiednie do budowy pięknych przedmiotów. Biblia mówi, że z drzewa akacji były wykonane: Arka Przymierza (por. Wj 25,10), a także ołtarze: ofiar i spalania kadzidła (por. Wj 27,1n; 30,1n). Podobno zrobiono z niego również trumny, w których Egipcjanie chowali mumie. Różne gatunki akacji służyły ponadto do produkcji perfum, lekarstw, paszy dla bydła oraz jako drewno do ogrzewania.

380. Salomon i Fenicjanie. Jednym z najśmielszych przedsięwzięć Salomona był sojusz z Fenicjanami. Biblia nie wspomina ich ani razu z imienia, nazywa ich jednak mieszkańcami Tyru, Sydonu i Gebal, czyli tych trzech najważniejszych miast, przez które Fenicjanie wysyłali swoją flotę handlową na cały obszar starożytnego świata. Nazwa „Fenicjanie” wywodzi się od greckiego słowa określającego kolor czerwonoawopurpurowy, co z kolei odnosi nas do barwnika pozyskiwanego przez Fenicjan z morskiego ślimaka z gatunku murex. Gruzół tego ślimaka zawiera mlecznobiałą ciecz, służącą do obrony przed drapieżnikami;

kiedy jednak wystawi się na działanie światła i powietrza, ciecz ta zmienia kolor na purpurowy i trwale farbuje tkaniny.

381. „Okrety z Tarszisz”. Ta biblijna nazwa odnosi się do statków króla Salomona, które zostały wybudowane na mocy porozumienia z fenickim sąsiadem - królem Tyru, Hiramem. Flota Salomona stacjonowała nieopodal Esjon-geber w Zatoce Akaba. Stamtąd statki udawały się do miejsca znanego jako Ofir, transportując metal i inne przedmioty handlu. Co trzy lata królewskie okręty Tarszisz, razem z flotą Hiram, przywoziły Salomonowi złoto, srebro, kość słoniową oraz małpy i pawie (por. 1Krl 10,22).

382. Schyłek królestwa. Wkrótce po śmierci Salomona, która nastąpiła między 930 a 925 rokiem przed Chrystusem, podziały o charakterze politycznym i religijnym rozbiły królestwo zbudowane przez Dawida i Salomona. Dziesięć plemion północnych oderwało się od pokoleń Judy i Beniamina, w wyniku czego powstały dwa nowe, słabe królestwa.

383. Pierwszym królem królestwa północnego został Jeroboam, który panował 22 lata (931-909 przed Chr.), natomiast pierwszym władcą Judy (oddzielonej od Izraela) był syn Salomona, Roboam (931-914 przed Chr.). Ostatnim królem Izraela (Północy) był Ozeasz (732-724 przed Chr.), a ostatnim władcą Judy był ustanowiony przez króla babilońskiego, Nabuchodonozora, Sedecjasz (597-586 przed Chr.).

384. Joadą i jego żonajoszeba, uratowali ciągłość dynastii w królestwie judzkim zagrożoną przez wściekłą z powodu śmierci swego syna matkę króla Ochozjasza, Atalię. Chciała ona bowiem wymordować całą rodzinę królewską. Joadą - który był w owym czasie najwyższym kapłanem - i jego małżonka wykradli Joasza (syna Ochozjasza) i ukrywali go przez sześć lat. Po upływie tego czasu pozbawili Atalię tronu i ustanowili królem Joasza, który był prawowitym dziedzicem królestwa (por. 2Krn 34,14-19).

385. Odnalezienie księgi Prawa. Po panowaniu cieszącego się złą sławą króla judzkiego Manasses, który przywrócił kult bożków, nadszedł w 621 roku przed Chrystusem jeden z przełomowych momentów historii biblijnej. Otóż za panowania króla Jozjasza, który zasiadł na tronie w wieku 8 lat i rządził przez kolejnych 31, odnaleziono na terenie świątyni księgę Prawa Mojżeszowego (por. 2Krn 34,14-19).

386. Reforma Jozjasza. Arcykapłanem, który odnalazł wspomniany zwój był Chilkiasz. Gdy król Jozjasz zapoznał się z treścią odnalezionego zwoju, rozdarł z bólu szaty, poznał bowiem, jak straszliwie lud oddalił się od swojego Boga. Wtedy Jozjasz odnowił w imieniu ludu Przymierze z Bogiem i „usunął wszystkie obrzydliwości ze wszystkich ziem Izraelitów i zobowiązał wszystkich znajdujących się w Izraelu do służenia Panu, ich Bogu. Przez całe jego życie nie odstępili oni od Pana, Boga swych ojców” (2Krn 34,33). To wydarzenie stało się impulsem do reformy religijnej w kraju, w czasie której oczyszczono kult z wszelkich symboli i praktyk pogańskich (por. 2Krl 23,4-25).

387. Pochodzenie nazwy „Żydzi”. W roku 586 przed Chr., po tym, jak armia króla Nabuchodonozora zdobyła Jerozolimę, mieszkańcy królestwa Judzkiego zostali wprowadzeni w niewolę do Babilonu. Mieszkańców Judy zaczęto od tej pory nazywać „Żydami” (hebr. *Jehudi* - pochodzący z plemienia Judy). Zachowali oni swoją wiarę i sposób życia także na wygnaniu.

388. Okres niewoli babilońskiej, trwającej mniej więcej od 586 do 538 roku przed Chrystusem, wywarł znaczący wpływ zarówno na judaizm, jak i na Biblię. Pozbawieni centrum kultu, jakim była świątynia w Jerozolimie, Żydzi musieli stworzyć nową formułę wspólnotowych rytuałów. Odtąd ważną rolę zaczęła odgrywać synagoga, która stała się miejscem modlitwy, studiowania Tory i nauczania.

389. Obecny kształt Biblii Hebrajskiej został jej w dużej mierze nadany w czasie niewoli. Dokonano wówczas ostatecznej redakcji Pięcioksięgu Mojżeszowego (Tory). Najprawdopodobniej w tym samym okresie spisano historię Izraela od czasów Jozuego po okres królewski, a także część pism prorockich.

390. Powrót z niewoli. Po prawie pięćdziesięciu latach wygnania król perski Cyrus pozwolił Żydom na powrót do Jerozolimy. Wśród powracających wielką rolę odegrał młody człowiek o imieniu Jozue (imię to oznacza „Bóg jest zbawcą”). Przywrócił on Żydom możliwość oddawania czci Bogu, służąc jako najwyższy kapłan i wspierając wysiłek odbudowy świątyni.

391. Okres wygnania i powrotu wyznacza **początek żydowskiej diaspory**, czyli rozproszenia Żydów po całym świecie śródziemnomorskim, a później Europie. W czasie pobytu w Babilonie niektórzy Żydzi zasilili szeregi służby państwowej; był wśród nich Nehemiasz, który był podczaszym króla Persji, a także Mordechaj, o którym mowa w Księdze Estery, również służący królowi perskiemu.

392. Począwszy od roku 538 przed Chrystusem, około 50 lat po zniszczeniu Jerozolimy, Żydzi zaczęli powracać do swojego świętego miasta. Wydarzenia te opisuje Księga Ezdrasza. Kapłan Ezdrasz poprowadził jedną z grup powracających do ojczyzny. Towarzystwo mu około 1700 babilońskich Żydów, a wśród nich pewna liczba lewitów. Przeprowadzono spis powracających. Znaczna część Księgi Ezdrasza została poświęcona kultowi świątynnemu i temu, jak powinien on wyglądać. Ezdrasz nauczał szczegółowych przepisów Prawa Mojżeszowego tak, aby Żydzi w Ziemi Obiecanej mogli powrócić do swoich praktyk.

393. Nadzieja powrotu do Jerozolimy i odbudowy świątyni pozwalała wielu Żydom przetrwać. Zaczęli oni wyczekiwać Mesjasza, który miał być nowym przywódcą i wybawcą. Jednakże tylko część żydów przyjęła ofertę powrotu do Judy i odbudowy świętego miasta. Wielu wygnańców mieszkało w Babilonie już od dwóch pokoleń, a małżeństwa mieszane stały się normalnością.

394. Ezdrasz jest jedną z najbardziej znaczących postaci w żydowskiej historii, prawie i teologii. Część żydowskich uczonych uważa go za drugiego z prawodawców i proroków, ustępującego miejsca tylko Mojżeszowi. Uważa się go również za drugiego po Mojżeszu „założyciela” narodu żydowskiego. Ezdrasz ustanowił na nowo prawo¹ praktyki świątynne.

395. Juda z czasów powrotu z niewoli babilońskiej niemal w niczym nie przypominała świetności królestwa Salomona, a druga świątynia, która powstała w 516 roku przed Chrystusem, prezentowała się dość skromnie pomimo środków, jakie Cyrus ofiarował na rekonstrukcję. Wszystkie złote i srebrne naczynia, które zostały niegdyś ocalone ze świątyni i zabrane do Babilonu, powróciły do Jerozolimy. Jednakże nigdy więcej Pismo Święte nie wspomina o losach najświętszego przedmiotu judaizmu - Arki Przymierza.

396. Po odbudowie Jerozolimy, w roku 445, wszyscy Żydzi i każdy, kto był w stanie słuchać ze zrozumieniem, zebrali się na placu przy Bramie Wodnej. Wówczas Ezdrasz rozpoczął czytanie księgi Prawa Mojżeszowego przed zgromadzeniem, „w którym uczestniczyli przede wszystkim mężczyźni, lecz także kobiety oraz wszyscy inni, którzy byli zdolni słuchać. (...) A uszy całego ludu były zwrócone ku księdze Prawa” (Neh 8, 2-3). Przytoczony fragment poświadcza, że w owym czasie większość Żydów nie rozumiała już po hebrajsku. Częściej stosowanym językiem był już wówczas aramejski, język semicki spokrewniony z hebrajskim.

397. Siedmiu braci Machabeuszy. Druga Księga Machabejska opisuje dramatyczną historię siedmiu braci umęczonych wraz ze swą matką podczas prześladowań Żydów za Antiocha IV Epifanesa (por. 2Mch 7,1-42). Każdego z braci zmuszano, by zjadł wieprzowinę, której spożywania zabraniało Prawo. Wszyscy po kolei odmawiali, więc byli mordowani w okrutny sposób na oczach swej matki, która oddała życie jako ostatnia.

398. Wiara w zmartwychwstanie w Starym Testamencie. Postawa Siedmiu braci Machabeuszy jest przede wszystkim bardzo przekonującym przykładem wiary w zmartwychwstanie i życie wieczne. Piękne są szczególnie ostatnie słowa wygłoszone przez drugiego z braci w kierunku swego oprawcy: „Ty zbrodniarzu, odbierasz nam to obecne życie. Król świata jednak nas, którzy umieramy za Jego prawa, wskrzesi i ożywi do życia wiecznego” (2Mch 7,9).

14. Królewska poezja i mądrość

399. Największy przyrodnik" Starego Testamentu. Księga Hioba, mimo iż sam Hiob nie został nigdzie określony jako Izraelita ani też nie był królem, stanowi znakomite sąsiedztwo dla poetyckich dzieł przypisywanym dwóm izraelskim królom: Dawidowi i Salomonowi. Hiob radzi: „Zapytaj ziemi - a cię pouczy” (Hi 12,8). Postępując zgodnie z tą maksymą, opisuje szczegółowo obyczaje ssaków, drogi ptaków, znaki na niebie, deszcze i powódzie. Wypowiada się również na temat różnych gatunków drzew rosnących nad strumieniami, od papirusów porastających bagna po cierniste krzewy na pustyni, co czyni go „największym przyrodnikiem” Starego Testamentu.

400. Obserwator nieba. W Księdze Hioba jest mowa także o „Niedźwiedzicy, Orionie, Plejadach i Strefach Południa” (por. Hi 9,9). Autor dostrzegał, że gwiazdy nie pojawiają się na niebie w sposób przypadkowy, lecz tworzą stałe układy (dzisiaj nazywamy je konstelacjami). Ludzie starożytni widzieli w każdej z konstelacji obraz jakiegoś zwierzęcia albo postaci mitologicznej, zazwyczaj również utożsamianej ze zwierzęciem.

401. Poezja króla Dawida. Dawid był nie tylko wielkim wojownikiem, lecz również muzykiem i poetą. Grał na lirze - ośmiostrunnym instrumencie podobnym do harfy. Przypisuje się mu autorstwo większości zebranych w Starym Testamencie psalmów.

402. Najkrótszy z psalmów (Ps 117) składa się zaledwie z dwóch wersów, a znajdujący kawałek dalej Psalm 119 stanowi nie tylko najdłuższy psalm, ale także najdłuższy „rozdział” w całym Piśmie Świętym. Co więcej, jest dłuższy od kilku ksiąg biblijnych, takich jak: Księga Abdiasza, List do Filemona czy List Judy.

403. Śpiewnik Psalmów? Wydaje się, że biblijny zbiór psalmów wywodzi się najprawdopodobniej z jakiegoś śpiewnika używanego w kulcie świątynnym w Jerozolimie.

W wielu miejscach Księgi Psalmów znajdujemy słowa takie jak „sela”, „maskim” i „miktam”, służyły one jako wskazówki dla osoby recytującej bądź śpiewającej psalm w czasie nabożeństwa.

404. Księga Psalmów składa się właściwie z pięciu odrębnych ksiąg pieśni i utworów poetyckich. Pierwsza księga obejmuje psalmy 1-41, księga druga: 42-72; księga trzecia: 73-89; czwarta: 90-106; a w księdze piątej znajdują się psalmy 107-150.

405. „Akrostych”. Niektóre psalmy są napisane w formie „akrostychu”. Należy do nich psalm 119 - czyli najdłuższy z biblijnych psalmów - w którym poszczególne strofy są rozpoczęte od kolejnych liter hebrajskiego alfabetu. Podobnie jest w psalmie 112, w którym ta sama reguła została zastosowana do poszczególnych wersów.

406. Określenie „psalmy przeblagalne” odnosi się do siedmiu utworów, w których wyrażono szczególnie głęboki żal za popełnione grzechy. Zalicza się do nich psalmy: 7,32,38,51,102,130 oraz 143. Autorstwo pięciu z nich przypisuje się królowi Dawidowi. Szczególne znaczenie ma psalm 51, który, według Biblii, został wygłoszony przez Dawida, gdy prorok Natan wytknął mu grzech z Batszeba (por. Ps 51,2).

407. „Psalmy mesjańskie” to starotestamentalne pieśni, które zapowiadają życie, działalność, a nawet śmierć przyszłego Mesjasza. Sam Pan Jezus i autorzy ksiąg Nowego Testamentu przywoływali te psalmy jako odnoszące się do Niego. Do psalmów mesjańskich zalicza się psalmy: 22, 40,41,45, 69, 72, 89 oraz 118.

408. „Psalmy liturgiczne” uważa się za pieśni, które żydowscy pielgrzymi śpiewali, podróżując na święta do Jerozolimy z okolicznych palestyńskich miejscowości. Do tej grupy zaliczamy np. psalmy: 15; 24; 134. Pieśni te opowiadają, jak pielgrzymi wnoszą oczy ku wzgórzom, widzą mury Jerozolimy i oglądają licznych pielgrzymów gromadzących się razem z okazji święta. Kończą się okrzykami radości, kiedy podróżujący docierają wreszcie do bram świątyni i po chwili oczekiwania mogą wejść do jej wnętrza.

409. „Napomnienia mądrości” to nazwa pierwszych dziesięciu rozdziałów Księgi Przysłów. Ich autorstwo przypisuje się Salomonowi. Stwierdza on w Księdze Przysłów (8, 22), że mądrość jest pierwszym ze wszystkich stworzeń. Co ciekawe, Salomon zawsze odnosi się do mądrości jako do istoty osobowej: „mądrość... nawołuje”.

410. Pieśń nad Pieśniami, zwana też Kantykiem Salomona, jest zbiorem miłosnych poematów wypowiedzianych do siebie nawzajem przez kobietę i mężczyznę. Niektóre przedstawione w niej obrazy są tak śmiałe, że żydowskim chłopcom nie pozwalano czytać tej księgi, dopóki nie osiągnęli dorosłości. Wielu ludzi kwestionowało zasadność umieszczenia tej księgi w Piśmie Świętym, ale starożytni przywódcy żydowscy uznali, że ma ona charakter alegoryczny: mężczyzna starający się o kobietę ma stanowić obraz Boga upominającego się o grzeszny Izrael. W średniowieczu autorzy chrześcijańscy zasugerowali, że księga ta opowiada o związku Chrystusa z Kościołem.

411. „Turn, turn, turn” - to tytuł wielkiego hitu zespołu The Byrds, do którego muzykę skomponował Pete Seeger. Jego słowa były w latach 60. najpopularniejszym cytatem biblijnym, wywodzą się bowiem z Księgi Koheleka (por. Koh 3,1-8). Słowa te bardzo lubił prezydent Kennedy - odczytano je zresztą na jego pogrzebie.

15. Wołanie proroków

412. Prorocy i kapłani byli w Izraelu postaciami o wielkim znaczeniu. Ich liczba nie ograniczała się jedynie do tych, o których opowiadają księgi biblijne zatytułowane od ich imienia. Rolą tych pobożnych mężów było mówienie w imieniu Boga i przekazywanie ludowi Bożego przesłania. Byli prorokami Jahwe tak długo, jak wypełniali otrzymane od Niego polecenia.

413. Mojżesz, sam będąc prorokiem, zapowiedział, że w kolejnych pokoleniach Bóg wzbudzi Izraelowi proroków, podobnych do niego. I tak się stało. Prorocy przez cały okres dziejów Izraela towarzyszyli sędziom, królom i kapłanom jako ich przewodnicy lub doradcy. W odróżnieniu jednak od królów i kapłanów misja proroków nie opierała się na pochodzeniu. To Bóg wybierał indywidualnie każdego z nich.

414. Prorok Natan pełnił misję prorocką za czasów Dawida i Salomona. To właśnie on wykazał Dawidowi jego grzech z Batszeba, a także przez jego usta Bóg przekazał proroctwo o Mesjaszu, który miał pochodzić z rodu Dawida.

415. Prorok Eliasz dokonał wielu spektakularnych dzieł, ponieważ ufał Bogu w sposób absolutny. Pewnego razu król Achab nakazał, by wszyscy prorocy czcili Baala jako swego boga. Eliasz przekazał mu, że z woli Jahwe odtąd nie spadnie ani kropla deszczu. Po trzech latach suszy, kiedy Izrael umierał z głodu, Eliasz wziął udział w konfrontacji z prorokami Baala. Konfrontacja miała rozstrzygnąć, które bóstwo wysłucha modlitw swoich czcicieli - Jahwe czy Baal. Gdy, dzięki modlitwom Eliasza, obłany wodą ołtarz zapłonął ogniem, lud Izraela nawrócił się do Boga (por. 1 Krl 18,1-40).

416. Henoch i Eliasz. Te dwie postaci biblijne łączy tajemniczy sposób odejścia ze świata ziemskiego. Eliasz został zabrany do nieba w ognistym rydwanie, wyznaczony przednio na swojego następcę Elizeusza, który był jego sługą (por. 2Krl 2,1-13). Henoch był człowiekiem, który żył w prawdziwej przyjaźni z Bogiem. Biblia mówi o nim, że „znikł, gdyż zabrał go Bóg” (Rdz 5,24).

417. Eliasz i Elizeusz byli jednymi z najważniejszych proroków w królestwie Izraelskim (Północnym). Jednak żadna z ksiąg Pisma Świętego nie nosi imienia któregośkolwiek z nich, a ich działalność opisują głównie Księgi Królewskie. Na tej podstawie możemy sądzić, że siedemnaście ksiąg prorockich, które znajdują się w Biblii, stanowi jedynie swego rodzaju część przepowiadania starożytnych proroków.

418. Księgi prorockie, podobnie jak omówione w poprzednim rozdziale utwory poetyckie, wypełniają swoją treścią dzieje zarysowane na kartach ksiąg historycznych. Podczas gdy księgi poetyckie (za wyjątkiem Księgi Hioba) wiązano z działalnością najwybitniejszych królów Izraela, księgi prorockie dotyczą przede wszystkim okresu podzielonego królestwa, czyli pogarszania się sytuacji Izraela i jego upadku.

419. Postaci pierwszoplanowe. Przepowiadanie proroków było zwykle wynikiem otrzymania Bożego przesłania w wizji lub we śnie. W okresie podzielonego królestwa prorocy starali się być doradcami władców i ludu Judy i Izraela, ale najczęściej ich nie słuchano. Mimo to Biblia docenia znaczenie proroków, opisując ich jako najważniejsze postacie, mające bardzo duży wpływ na sprawy polityczne i religijne w obydwu królestwach.

420. Starotestamentalne proroctwo nie polegało wbrew pozorom na przepowiadaniu przyszłości. Było to raczej ponagląjące wezwanie ludu do nawrócenia, czynione w imię Boga. Czasami w tym, co prorocy mówili o przyszłości, pobrzmiewało założenie, że postępowanie Izraela nie ulegnie poprawie. Zazwyczaj jednak proroctwa oferowały Izraelitom możliwość wyboru, zapowiadając albo pomyślność i błogosławieństwo w przypadku nawrócenia, albo straszliwą przyszłość, która stanie się udziałem ludu, jeżeli nie odwróci się od swoich grzechów.

421. Księgi proroków większych i mniejszych zostały ułożone w porządku chronologicznym. Nie znaczy to jednak, że prorocy mniejsi nastąpili po zakończeniu działalności proroków większych. Działali oni równolegle. Na przykład Ozeasz prorokował w czasach Izajasza. Wszystkie księgi prorockie można usytuować mniej więcej w okresie od 100 do 200 lat po upadku Jerozolimy (586 r. przed Chrystusem).

422. Podziału na proroków większych i mniejszych dokonano w oparciu o długość poszczególnych ksiąg. Na przykład sama księga Izajasza jest dłuższa niż księgi dwunastu proroków mniejszych razem wzięte.

423. Najdłuższą z ksiąg prorockich Biblii Hebrajskiej jest Księga Izajasza. Prawdopodobnie żadne inne hebrajskie proroctwo nie miało dla chrześcijaństwa takiego znaczenia jak Księga Izajasza, którą niektórzy nazywają nawet „piątą Ewangelią”, ponieważ tak wiele spośród jej zapowiedzi wypełniło się w życiu Jezusa.

424. Trzech „Izajaszów”. Księgę Izajasza dzisiejsi uczeni dzielą na ogół na trzy części: Proto-Izajasz (rozdz. 1-39), Deutero-Izajasz (rozdz. 40-55) i Trito-Izajasz (rozdz. 56-66). Tylko pierwszą część księgi uważa się za zbiór mów i proroctw, które najprawdopodobniej prorok sam wygłosił. Natomiast część druga i trzecia pierwotnie miały innych autorów, którzy pisali już po Izajaszu. Wszystkie części w jedną księgę zostały złączone przez nieznanego redaktora około VI wieku przed Chr., a ze względu na podobieństwa duchowości, stylu i języka autorstwo całości przypisano Izajaszowi.

425. Księga grózb, pocieszenia i tryumfu. Trzem częściom Księgi Izajasza nadaje się również szczególne tytuły ze względu na dominującą w nich tematykę. Proto-Izajasz nazywany jest *Księgą grózb*, Deutero-Izajasz *Księgą pocieszenia Izraela*, a Trito-Izajasz *Księgą tryumfu*.

426. Pieśni o Słudze Pańskim to nazwa czterech fragmentów Księgi Izajasza z rozdziałów: 42, 49, 50, 52 i 53. Opisują one tajemniczą postać Sługi Pańskiego, który został wybrany przez Boga już w łonie swej matki. Jego zadaniem i rolą jest ogłosić nowe prawo religijne wszystkim narodom, nie tylko Izraelowi, przynieść ludziom dobra mesjańskie i wybawienie (Pieśń I - Iz 42,1-9; Pieśń II - Iz 49,1-7; Pieśń III - Iz 50,4-9).

427. Cierpienia Sługi Pańskiego. Czwarta pieśń o Słudze Pańskim (Iz 52,13-53,12) opisuje jego prześladowanie i wzgardzenie przez ludzi. Sługa, choć niewinny, cierpi katusze fizyczne i upokorzenia duchowe, aż do haniebnej śmierci. On jednak znosi te męki dobrowolnie jako ekspiację za grzechy wszystkich grzesznych ludzi. Pan uznaje jego mękę jako powszechne zadośćuczynienie. W nagrodę Sługa Pański otrzyma wieczną chwałę i liczne potomstwo na wieki.

428. Chrystus - Królem i Sługą Pańskim. Z powodu bardzo wyraźnego odniesienia posłannictwa Sługi Pańskiego do czynów, jakich miał dokonać Mesjasz zapowiadany przez innych proroków, wielu żydowskich uczonych nie wiedziało, jak pogodzić te fragmenty z wyobrażeniem Mesjasza, który miał nadejść jako potężny władca. Natomiast chrześcijanie od samego początku widzieli w Słudze Pańskim typ samego Jezusa Chrystusa, Mesjasza i Zbawiciela, który łączy w swojej osobie zarówno cechy wielkiego Króla z rodu Dawidowego, jak i Sługi cierpiącego za grzechy świata.

429. Chulda. Jedną z najbardziej godnych zapamiętania prorokiń izraelskich była Chulda, żona Szaluma. Działała ona za czasów panowania króla Jozjasza. Kiedy na terenie świątyni odnaleziono księgę Prawa, przywódcy religijni udali się do Chuldy, aby zapytać, czego Bóg oczekuje obecnie od swego ludu (2Krn 34,20-28).

430. Prorok Jeremiasz ostrzegał przed nadchodzącym zniszczeniem, które groziło Izraelowi ze strony zbliżających się Babilończyków i zapowiadał, że z powodu grzechów „trupy tego narodu staną się pożywieniem ptactwa drapieżnego w powietrzu i dzikich zwierząt na ziemi” (Jr 7, 33). Mówiąc o „ptactwie drapieżnym”, prorok miał najpewniej na myśli sępy, ponieważ żywią się one padliną - nigdy nie zabijają swoich ofiar i nie zjedzą żadnego zwierzęcia, jak długo wykazuje ono jeszcze jakieś oznaki życia.

431. Wiara Jeremiasza. Babilończycy w końcu nadciągnęli, zaczęli siać zniszczenie w całym kraju tak, jak przepowiadał Jeremiasz. Jednakże w przededniu zdobycia przez nich Jerozolimy prorok zrobił coś dziwnego - kupił kawałek ziemi nieopodal swojej rodzinnej miejscowości. Zapłacił za to pole siedemnaście syklów srebra, spisał umowę kupna i ją zapieczętował, wszystko w obecności świadków. Następnie polecił Baruchowi, by ten umieścił kontrakt w glinianym naczyniu tak, aby zachował się przez długi czas. Uczynił w ten sposób, ponieważ był przekonany, że Bóg, choć zniszczy królestwo Judy, z czasem podniesie je na nowo.

432. Lamentacje. Jeremiasza uważa się również za autora Księgi Lamentacji. W rozdziale 3. woła on:

„Jam człowiek, co zaznał boleści pod różgą Jego gniewu; On mnie prowadził, iść kazał w ciemnościach, a nie w świetle, przeciwko mnie jednemu cały dzień zwracał swą rękę. [...] Sprawił, że tkwią w moich nerkach strzały Jego kołczanu; drwią ze mnie wszystkie narody: jam stale treścią ich pieśni. On mnie nasycił goryczą, piołunem napoił” (Lm 3,1-3.13-15).

433. Brama Isztar. Ezechiel dobrze znał kraj, w którym przyszło mu mieszkać i jego obyczaje. Uczeni bardzo długo zastanawiali się, jakie zwierzę miał na myśli, pisząc o „wielkim smoku” (Ez 29,3 - *Biblia Tysiąclecia* [wyd. IV] tłumaczy to sformułowanie jako „wielki krokodyl”). Aż do czasu gdy archeolodzy odkopali pozostałości starożytnego Babilonu, a wśród nich odkryli pozostałości ogromnej bramy wybudowanej z rozkazu Nabuchodonozora. Brama, zwana Bramą Isztar, była ozdobiona rzędami płaskorzeźb przedstawiających zwierzęta (było ich co najmniej 575). Jedną z rzeźb przedstawia fantastycznego potwora: Sirusza, czyli Smoka Babilonu.

434. Dolina suchych kości to cmentarzysko, na którym - zgodnie z Bożym nakazem - nauczał prorok Ezechiel. Prorokując, Ezechiel ujrzał, jak kości łączą się z sobą na nowo i

powracają do życia. Obraz ten symbolizował powrót martwego duchowo Izraela do życia dokonujący się mocą Bożego Słowa (por. Ez 37,1-14).

435. Daniel nie był prorokiem, lecz mężem stanu. Z tego właśnie względu uczeni żydowscy nie zaliczają jego księgi do „Proroków”. Daniel miał jednak dar prorokowania i dlatego w Nowym Testamencie został on nazwany „prorokiem” (Mt 24,15). Wizje prorockie, których doświadczał Daniel, były pełne symboli; spisywał je często bez podawania wyjaśnień, co miały one oznaczać.

436. Historia Jonasza. Żeglarze podróżujący z prorokiem Jonaszem, na jego prośbę, wyrzucili go za burtę statku, aby uspokoić szalejące morze. Prorok wiedział bowiem, że zesłany przez Boga sztorm był karą za to, że Jonasz odmówił udania się do Niniwy (stolicy imperium asyryjskiego) i głoszenia tam Bożego słowa. Morze faktycznie uciszyło się, gdy Jonasz wylądował za burtą, a sam prorok został połknięty przez wielką rybę. W ten sposób Jonasz został ocalony, a po trzech dniach spędzonych w brzuchu ryby udał się do Niniwy.

437. Krzew Jonasza. Gdy Jonasz zakończył misję w Niniwie, Bóg sprawił, że nad prorokiem wyrosła „roślina”, w której cieniu mógł się schronić. Biblia mówi, że był to krzew rycynusowy. W upalnym klimacie krzew ten rośnie w niezwykłym tempie, a jego podobne do parasolek liście pozwalają znakomicie schronić się w cieniu. Hebrajczycy bardzo cenili sobie olej produkowany z ziaren tej rośliny i używali go powszechnie do lamp, a także do różnych ceremonii.

438. Pouczenie Jonasza. Jonasz, mimo że głosił w Niniwie Słowo Boże był oburzony zachowaniem i obyczajami mieszkańców Niniwy i dlatego uważał, że Bóg niesłusznie okazał im miłosierdzie. Pan Bóg więc zesłał robaczka, który uszkodził krzew dający cieniste schronienie Jonaszowi. Prorok był zagniewany i żał mu było krzewu, który usechł, a wtedy Pan Bóg powiedział mu, że skoro jemu szkoda krzewu, którego nie uprawiał, to dlaczego Bóg nie ma zlitować się nad ludźmi, których stworzył. W ten sposób Bóg pouczył Jonasza o swoim wielkim miłosierdziu względem grzeszników.

439. Upadek Niniwy, który nastąpił w 612 roku przed Chrystusem, przyniósł kres temu słynnemu miastu. Zostało ono zdobyte po dwóch miesiącach oblężenia przez Medów, Babilończyków i Scytów. Oblegający zniszczyli miasto, zmieniając bieg rzeki, która dostała się do miasta i podmyła wysuszone słońcem cegły budynków. W ten niezwykły sposób wypełniło się proroctwo Nahuma (2,7): „Śluzy rzeczne się otworzyły, a pałac jest przerażony.”

440. Imię proroka Ozeasza nawiązuje do znanego imienia hebrajskiego *Jehoszua*, które oznacza „Jahwe wybawił”. Ozeasz otrzymał wyjątkową misję: miał się ożenić z kobietą uprawiającą nierząd. Nakaz ten miał jednak bardzo ważne znaczenie: małżeństwo proroka symbolizowało Przymierze Boga z Izraelem - Bóg był jak wierny mąż dla wiarołomnego narodu.

441. Symboliczne imiona. Żona Ozeasza miała na imię Gomer. Urodziła mu troje dzieci. Imiona każdemu z dzieci nadał Bóg. Nie były to jednak imiona radujące serce, lecz raczej symbolizowały stan, do jakiego doprowadził się Izrael. Brzmiały one: Jizreel („Bóg sieje”, co stanowiło nawiązanie do masakry, której dokonał Jehu w mieście Jizreel, w wyniku czego Bóg zapowiada zniszczenie królestwa Izraela i „posianie” nowego, wiernego Jemu ludu), Lo-Ruchama („dla której nie ma miłosierdzia”) i Lo-Ammi („nie mój lud”).

442. Amos, zanim Bóg powołał go na proroka, był pasterzem i hodowcą figowców (Am 1,1; 7,4). Dlatego też styl jego przepowiadania, bardzo przejrzyisty i malowniczy, zawiera wiele porównań, często dosadnych, wziętych z życia wiejskiego.

443. Misja Amosa była wezwaniem Izraelitów, aby powrócili do sprawiedliwości, czyli do postępowania oddającego każdemu to, co mu się słusznie należy. Prorok ukazuje Izraelitom niebezpieczeństwo sytuacji, w jakiej się znaleźli i, jeśli się nie nawrócą, bliskość nadchodzącej kary za grzechy. W tym celu posługuje się między innymi symbolem lwa: „Jak pasterz z lwiej paszczy ratuje tylko dwie nogi albo koniec ucha, tak nieliczni uratowani będą synowie Izraela” (Am 3,12).

444. Lwy na Bliskim Wschodzie. W czasach proroka Amosa lwy występowały bardzo licznie w krainach biblijnych, zamieszkiwały bowiem tereny od Afryki poprzez Bliski Wschód aż po Indie. W samej Ziemi Obiecanej lwy przetrwały aż do średniowiecza; wyteplono je w epoce krucjat. Z Egiptu zniknęły dopiero w minionym stuleciu, a ostatni dziki lew został schwyty w Iranie w roku 1923. Polowanie na lwy było przez wiele wieków bliskowschodnim sportem, wiele obrazów przedstawia lwy chwytane w sieci i pułapki. Perski król Dariusz - podobnie jak wielu innych monarchów na Bliskim Wschodzie - trzymał lwy w specjalnej jaskini. Do niej właśnie wrzucono proroka Daniela.

445. Lud wybrany przez Boga. Jednym z najważniejszych fragmentów księgi Amosa jest następujące zdanie skierowane przez Boga do Izraela: „Jedynie was wybrałem z wszystkich narodów ziemi, dlatego ukarzę was za wszystkie wasze grzechy” (Am 3,2). Taki jest właśnie sens wybraństwa Izraela: nie stanowi ono jedynie uprawnienia do szczególnych przywilejów, albowiem za szczególnymi prawami idzie wezwanie do większej odpowiedzialności.

446. Micheasz działał po śmierci Amosa i Ozeasza. Prorokował o Mesjaszu, Synu Dawida, który miał się narodzić w Betlejem (Mi 5,1n) - w tym samym mieście, gdzie narodził się i został namaszczone na króla Dawid. Prorok oczekiwał z niecierpliwością na przyjście owego Mesjasza-Króla, ponieważ władcy panujący w jego czasach zdradzali Boga Jahwe, uporczywie oddając cześć obcym bożkom i prowadzili Izraela w kierunku samozagłady.

447. Prorok Habakuk działał prawdopodobnie w czasach Jeremiasza. Nie mógł pojąć i pytał usilnie, jak Bóg mógł chcieć tego, aby Jego lud (niezależnie od ogromu grzechów, których się dopuścił) popadł w zależność od jeszcze bardziej bezbożnego narodu - Babilończyków. Bóg udzielił mu odpowiedzi, która jest jednocześnie przesłaniem całej księgi: „Zginie ten, co jest ducha nieprawego, a sprawiedliwy żyć będzie dzięki swej wierności” (Hab 2,4).

448. Aggeusz rozpoczął swą prorocką działalność około roku 520 przed Chr. W jego czasach prace nad odbudową świątyni, rozpoczęte za czasów Ezdrasza, niemalże ustały. Aggeusz pocieszał lud i zachęcał do kontynuacji dzieła. Między innymi dzięki jego zachętom w ciągu czterech lat udało się dokończyć prace i świątynia została odbudowana.

16. Pisma Nowego Testamentu

449. Ewangelie opisują przede wszystkim życie, czyny i słowa Jezusa Chrystusa - zapowiedzianego i wyczekiwanego Mesjasza. Pierwsze trzy Ewangelie (według ułożenia w kanonie: Mt, Mk i Łk) nazywamy synoptycznymi (grec. *synopsis* - spojrzenie obejmujące całość) ze względu na to, że, obok pewnych różnic, wykazują wiele uderzających

podobieństw. Czwartą Ewangelią jest księga napisana przez św. Jana Apostoła. Odbiega ona stylem, terminologią, a niekiedy i treścią od trzech pozostałych Ewangelii.

450. Dobra Nowina. Greckie słowo *euangelion* (ewangelia) w dosłownym tłumaczeniu na język polski oznacza „dobre wieści” lub „dobre przesłanie”. Dlatego też w języku polskim często zamiennie z określeniem Ewangelia stosuje się wyrażenie Dobra Nowina.

451. Ewangelia według świętego Mateusza została spisana przez człowieka o tym właśnie imieniu, który był wcześniej poborcą podatkowym. Ewangelia ta ukazuje Jezusa jako drugiego Mojżesza, który przynosi Nowe Przymierze i nowe prawo miłości. Dlatego też Mateusz opisuje pięć wielkich mów Jezusa, na wzór pięciu ksiąg Tory żydowskiej.

452. Osiem błogosławieństw pochodzi z Kazania Jezusa na Górze opisanego w rozdziale 5. Ewangelii według św. Mateusza. Jezus błogosławi: ubogich duchem, tych, którzy się smucą, cichych, tych, którzy łakną i pragną sprawiedliwości, miłosiernych, ludzi o czystym sercu, tych, którzy wprowadzają pokój oraz cierpiących prześladowania dla sprawiedliwości. Wszyscy ci ludzie mają mieć udział w Królestwie Bożym.

453. Ewangelia według świętego Marka w przeciwieństwie do pierwszej Ewangelii (według ułożenia w kanonie), zawiera bardzo mało mów Jezusa, ale za to dość szczegółowo opisuje jego czyny. Główne przesłanie Ewangelii brzmi: Jezus jest Synem Bożym. Autorem księgi, był najprawdopodobniej Jan Marek, syn Marii (por. Dz 12,12), krewny Barnaby i towarzysz św. Pawła.

454. Święty Łukasz rozpoczyna swoją Ewangelię, wspominając, że „wielu” próbowało opisać życie i nauczanie Jezusa, on zaś podejmuje się tego zadania, by także zbadać uważnie wszystko od samego początku, a następnie to opisać. Ewangelia Łukasza na pierwszy plan wysuwa temat męki i Zmartwychwstania Jezusa, co widoczne jest nawet w samej strukturze księgi - Jezus jest ciągle „w drodze” do swej śmierci i Zmartwychwstania. Ewangelia według świętego Łukasza, mimo iż jest dedykowana „dostojnemu Teofilowi”, była najprawdopodobniej napisana dla chrześcijan nawróconych z pogaństwa, by ich utwierdzić w wierze.

455. Ewangelię według świętego Jana dzieli się zwykle na dwie części: *księgę cudów* (rozdz. 1-12) oraz *księgę męki* (rozdz. 13-21). Ewangelia Janowa jest głównie obroną Jezusa jako prawdziwego Boga i prawdziwego człowieka (por. J 1,1nn - *Prolog*). Autor Ewangelii, św. Jan Apostoł, był najpierw uczniem Jana Chrzciciela, a potem Jezusa i stał się - jak sam wyznaje - „uczniem, którego Jezus miłował” (J 13,23).

456. Dzieje Apostolskie zostały spisane przez świętego Łukasza - autora trzeciej Ewangelii kanonicznej. Obydwie księgi można by zatytułować „Dzieje Jezusa” i „Dzieje Apostołów”. Wydarzenia, o których opowiadają Dzieje Apostolskie, toczyły się na przestrzeni kilku dziesięcioleci. Był to czas działalności pierwszych apostołów, a księga opisuje głównie „dzieje” dwóch z nich - Piotra i Pawła.

457. Listy apostołskie stanowią 21 ksiąg Nowego Testamentu. W kanonie katolickim znalazło się 14 listów św. Pawła, 3 listy św. Jana, 2 listy św. Piotra oraz List św. Jakuba i List św. Judy.

458. List do Rzymian został napisany przez Pawła do wyznawców w Rzymie. Zazwyczaj pisał on listy do wspólnot, które sam założył. List do Rzymian stanowi tutaj wyjątek,

ponieważ jest pismem skierowanym do wspólnoty chrześcijan jeszcze przed pierwszą wizytą Pawła w Rzymie. Ponieważ w Kościele Rzymskim doszło do sporów pomiędzy wiernymi nawróconymi spośród Żydów i pogan, Paweł w swym piśmie podejmuje się wyjaśnienia trudnych kwestii.

459. Pierwszy List do Koryntian. Korynt to miasto w południowej Grecji, w którym Paweł - jak przekazały Dzieje Apostolskie - spędził osiemnaście miesięcy (Dz 18,1-18). Pierwszy List do Koryntian został napisany w Efezie podczas trzeciej podróży misyjnej Apostoła (lata 53-58). Powodem jego napisania były nadużycia, jakie zdarzyły się w niedawno założonej wspólnotce, o których donieśli Pawłowi specjalnie wysłani do niego posłowie z Koryntu. Najbardziej znany fragment listu stanowi rozdział 13., czyli *Hymn o miłości*, nazywany również *Pieśnią nad pieśniami* Nowego Testamentu.

460. Drugi List do Koryntian. Powracające problemy i nadużycia we wspólnotce korynckiej oraz fałszywe nauki, jakie się tam wdarty, zmusiły Pawła do napisania Drugiego Listu do Koryntian. W bardzo pięknym i wzruszającym tonie Paweł podkreśla, że broni nie tyle własnej reputacji, ile prawdy i czyni to nie dla siebie, lecz dla tych, których nauczał. Jest to jedno z najbardziej osobistych pism św. Pawła - o jego życiu i psychice dowiadujemy się najwięcej właśnie z tego listu.

461. List do Galatów. Galacja to region na zachodzie Azji Mniejszej. Powód napisania listu był prosty - służył on odparciu fałszywego nauczania tzw. *judaizujących*, którzy chcieli, aby nowo nawróceni z pogaństwa chrześcijanie zachowywali przepisy rytualne i ceremonialne Prawa żydowskiego, a przecież gdy zbawienie jest możliwe tylko poprzez wiarę w Jezusa Chrystusa.

462. List do Efezjan. Efez był portem morskim na zachodnim wybrzeżu Azji Mniejszej (w czasach Nowego Testamentu obszar ten nazywano po prostu „Azją”). List do Efezjan ma charakter ogólny i był adresowany nie tylko do wspólnoty w Efezie. Tematyka listu koncentruje się wokół wyjaśnienia tajemnicy posłannictwa Chrystusa. Jest to jeden z czterech tzw. *listów więziennych*, które św. Paweł napisał jako więzień.

463. List do Filipian. Filippi, miasto na północy Grecji, to pierwszy w Europie teren działalności apostolskiej św. Pawła, który nauczał tam i założył wspólnotę chrześcijan w czasie swojej drugiej podróży apostolskiej (lata 50-53). List do Filipian zawiera między innymi podziękowanie Apostoła za pomoc przesłaną mu przez Filipian za pośrednictwem Epafrodyta (Flp 4,18) i bardzo ciekawy tzw. *Hymn o uniżeniu się Chrystusa* (Flp 2,6-11). Jest to także jeden z *listów więziennych*.

464. List do Kolosan, kolejny z *listów więziennych*, przypomina trochę List do Efezjan, jest jednak od niego znacznie krótszy. Tematyka listu jest związana z wyjaśnieniem niebezpiecznych tendencji, które pojawiły się we wspólnotce chrześcijan w Kolosach (mieście leżącym na zachód od Efezu) - przesadny kult aniołów i nawroty do praktyk rytualnych Starego Testamentu.

465. Paruzja. Chrystus wstąpił do nieba, aby być ze swoim Ojcem i zasiadać po Jego prawicy. Duch Jezusa i Jego nauka jest jednak nadal obecna we wszystkich, którzy w Niego wierzą i ufają Mu jako swojemu osobistemu Zbawicielowi. „W ostatnich dniach”, jak mówi Biblia, Chrystus powróci, aby ostatecznie zwyciężyć zło. Dzień powtórnego przyjścia Pana nazywamy „dniem Pańskim” lub „paruzją”.

466. Pierwszy List do Tesaloniczan. Tesalonika (dzisiejsze Saloniki) to miasto w północnej Grecji, nieopodal Filippi. O pierwszej wizycie Pawła w tym mieście mowa w rozdziale 17. Dziejów Apostolskich. Podobnie jak w innych miastach Paweł spotkał się tam zarówno z entuzjastycznym przyjęciem, jak i stanowczym oporem. Apostoł napisał do Tesaloniczan, aby ich umocnić i zachęcić do wytrwałości. Wskazywał przede wszystkim, aby, oczekując „dnia Pańskiego”, nie dali się ogarnąć apatii w stosunku do życia codziennego i moralnego.

467. Drugi List do Tesaloniczan. Powodem jego napisania były docierające do Pawła niepokojące wieści, które dotyczyły niewłaściwego tłumaczenia jego poglądów odnośnie do paruzji. Albowiem po otrzymaniu poprzedniego listu chrześcijanie z Tesaloniki zaczęli się zastanawiać, czy to możliwe, aby „dzień Pański” przyszedł i przeminął. Paweł zapewnia w kolejnym liście, że nic takiego się nie stało i zachęca ich do pracy i czujności w łączności z Bogiem.

468. Tzw. listy pasterskie - Pierwszy i Drugi List do Tymoteusza oraz List do Tytusa - zawierają pouczenia, jakie Paweł kieruje do dwóch ustanowionych przez siebie przełożonych wspólnot chrześcijan: Tymoteusza (Efez) i Tytusa (Kreta). Apostoł w ojcowskim tonie udziela im konkretnych wskazówek dotyczących przewodniczenia Kościołowi. Paweł kładzie nacisk przede wszystkim na wysokie moralne standardy, jakich oczekuje się od duszpasterza.

469. Pierwszy List do Tymoteusza. Tymoteusz to najlepiej znany pomocnik Pawła; po raz pierwszy wspomniany o nim w Dz 16. Paweł poznał go w czasie swojej pierwszej podróży misyjnej i współpracował z nim w czasie dwóch kolejnych. W liście czytamy, że od młodego biskupa o wątłym zdrowiu Apostoł oczekuje czujności wobec niebezpieczeństw grożących wierze oraz występowania z autorytetem, stanowczo i bez kompromisu, gdy chodzi o czystość nauczania.

470. Drugi List do Tymoteusza. Paweł napisał ten list na krótko przed swoją śmiercią ok. 67 r. po Chr. Choć nie ma o tym mowy w Piśmie Świętym, historycy przyjmują, że Paweł został ścięty w Rzymie za głoszenie Ewangelii. Jest to ostatnie natchnione pismo św. Pawła, dlatego też nazywa się je testamentem Apostoła. List napisany w oczekiwaniu na wykonanie wyroku, jest bardzo poruszający. Paweł poleca w nim Tymoteuszowi, aby nie ustawał w walce o czystość wiary, zachęca do trwania w powołaniu i do zwalczania wszelkiego zła.

471. Biblijny dowód na natchnienie Pisma Świętego pochodzi właśnie z Drugiego Listu do Tymoteusza. Św. Paweł wyraża w nim wiarę w fakt Bożego natchnienia w słowach: „Wszelkie Pismo, **od** Boga natchnione [jest] i pożyteczne do nauczania...” (2Tes 3,16).

472. List do Tytusa znajduje się w Biblii po Drugim Liście do Tymoteusza, został jednak napisany wcześniej - wskazuje na to brak jakiegokolwiek wzmianki o czekającej Pawła śmierci. Tytus był również współpracownikiem i pomocnikiem Pawła, a list do niego przypomina strukturą Pierwszy List do Tymoteusza. Paweł napomina Tytusa, by postępował zgodnie z jego zaleceniami dotyczącymi organizacji i sprawowania władzy we wspólnocie chrześcijan na Krecie.

473. List do Filemona jest jedną z najkrótszych ksiąg w Nowym Testamencie i w większości wydań Pisma Świętego zajmuje niecałą stronę. Tematem listu jest sprawa Onezyma, zbiegłego niewolnika Filemona. Paweł opisuje, jak napotkawszy Onezyma, nakazał mu

powrócić do swego pana, a jednocześnie prosi Filemona, aby wybaczył swemu słudze i traktował go jak brata w Chrystusie, a nie jak niewolnika.

474. List do Hebrajczyków jest adresowany do chrześcijan pochodzenia żydowskiego. Ideą przewodnią tego listu jest udowodnienie na podstawie Starego Testamentu, że Nowe Przymierze jest doskonalsze od Starego oraz wyjaśnienie kapłaństwa Jezusa Chrystusa.

475. List do Hebrajczyków jest jedynym anonimowym listem w Nowym Testamencie (nikt się pod nim nie podpisał). Umieszcza się go po listach przypisywanych Pawłowi, ponieważ ci, którzy formowali kanon chrześcijańskich Pism, nie byli pewni, czy Paweł jest jego autorem (w innych listach Paweł wspomina o swoim autorstwie).

476. Postaci Starego Testamentu wzorem dla chrześcijan.

W rozdziale 11. Listu do Hebrajczyków wyliczono bohaterów Starego Testamentu, którzy powinni być wzorem do naśladowania dla chrześcijan. Wskazuje się tu przede wszystkim Abrahama i Mojżesza, lecz także wielu innych świadków, którzy cierpieli prześladowania i byli męczennikami za wiarę.

477. List świętego Jakuba Apostoła był zapewne skierowany do chrześcijan pochodzenia żydowskiego, gdyż w adresie listu autor pozdrawia „dwanaście pokoleń w rozproszeniu”. W treści listu uwagę zwraca przede wszystkim podkreślenia nierozzerwalnego złączenia żywej wiary z dobrymi uczynkami i zachęta do konsekwentnego życia wiarą w Chrystusa. Za autora listu uważa się Jakuba, „brata Pańskiego” (por. Dz 15,23n), który pisze do chrześcijan, by udzielić im rad w obliczu prześladowań.

478. Pierwszy List świętego Piotra Apostoła jest jednym z dwóch listów napisanych przez niego w czasie pobytu w Rzymie. Apostoł zwraca się w nim do chrześcijan z Azji Mniejszej cierpiących srogię prześladowania. Wydaje się, że list miał w założeniu wędrować od Wspólnoty do wspólnoty, gdyż jego treścią są upomnienia dotyczące szczegółów chrześcijańskiego życia wiernych oraz stwierdzenia głębokich prawd wiary, wszystkim znanych. Fragmenty listu są napisane Piękną klasyczną Greką, gdyż Piotr przy jego redagowaniu korzystał z pomocy greckiego skryby - Sylwana (1P 5,12).

479. Drugi List świętego Piotra Apostoła został napisany krótko przed śmiercią Piotra i prawdopodobnie jest adresowany do tych samych wiernych co list pierwszy. Piotr, przeczuwając swoje odejście, chce przekazać swoim uczniom najważniejsze sprawy, o których powinni pamiętać. Pod koniec listu nawiązuje do listów Pawiowych, co jest świadectwem, że już wtedy uważano je za należące do Pisma Świętego.

480. Listy świętego Jana Apostoła. W kanonie Nowego Testamentu znajdują się trzy listy, za których autora uważa św. Jana Apostoła. We wszystkich tych listach Jan walczy z poglądami gnostyków, którzy odrzucali ciało i świat, uznając je za złe i twierdzili, że zbawienie osiąga się za pośrednictwem specjalnej wiedzy.

481. Pierwszy List świętego Jana Apostoła nie zawiera jakiegoś jednego, głównego tematu, ale jego podstawowe zagadnienie, podobnie jak w czwartej Ewangelii, brzmi: Kto wierzy w Jezusa jako Syna Bożego i Mesjasza-Króla ten żyje w trwałej łączności z Bogiem i w braterskiej miłości.

482. Drugi List świętego Jana Apostoła jest krótki i ma dość osobisty charakter. Jan podejmuje w nim problem fałszywych nauczycieli. Z treści listu wynika, że zwraca się on do konkretnej wspólnoty, radząc jej nie przyjmować głosicieli fałszywych nauk.

483. Trzeci List Jana podejmuje zagadnienie, o którym była mowa w poprzednim liście, ale podchodzi do niego od drugiej strony. Tym razem Jan zwraca się do wspólnoty, która nie chce przyjąć przybywających do niej prawdziwych nauczycieli.

484. List świętego Judy Apostoła powstał prawdopodobnie w czasie pierwszych prześladowań chrześcijan za cesarza Nerona, gdy wielu apostołów poniosło już męczeńską śmierć. Juda, brat Jakuba Młodszego, krewny samego Jezusa, odwołuje się do nauczania apostołów o fałszywych nauczycielach i przypomina przepowiadanie Piotra i Pawła. Stwierdza, że błędne nauki faktycznie sięgnęły rozmiarów, przed jakimi ostrzegano.

485. Pisma apokryficzne w Liście Judy. W swoim liście Juda powołuje się na pisma apokryficzne - *Pierwszą Księgę Henocha* i *Wniebowstąpienie Mojżesza*. Powstały one przed spisaniem Nowego Testamentu i nie zostały uznane za pisma natchnione ani przez Żydów, ani przez chrześcijan. Juda jednak posłużył się nimi w swojej argumentacji.

486. Pisma apokaliptyczne posługiwały się czymś w rodzaju kodu, który służył do przekazania określonych prawd w taki sposób, by osoby spoza wspólnoty nie były w stanie ich pojąć. Niestety wielu współczesnych czytelników - tak jak niegdyś poganie - nie rozumie i nie dostrzega tego aspektu pism apokaliptycznych.

487. Apokalipsa świętego Jana w pierwszych trzech rozdziałach zawiera listy skierowane do siedmiu kościołów w Azji Mniejszej. Poza tym, podobnie jak List do Hebrajczyków, Apokalipsa opiera się na nawiązaniach i cytatach z pism Starego Testamentu (setki odniesień!). Podstawową treść tej księgi można podsumować następująco: dobro i zło wiodą z sobą ostateczną bitwę, w wyniku której dobro odnosi zdecydowane zwycięstwo.

488. Bestia z Apokalipsy. Przez całe wieki wielu próbowało rozszyfrować, kogo oznacza apokaliptyczna bestia, której liczbą jest 666 (Ap 13,18). W kulturze popularnej liczba ta została złączona z satanizmem, a niektórzy wiązali ją z cieszącymi się złą sławą postaciami, takimi jak Napoleon czy Hitler. Jednakże w języku hebrajskim, jak i w grece, każda litera posiadała odpowiednią wartość liczbową. Jeśliby zastosować tę zasadę do rozwikłania „zagadki liczby 666” jednym z możliwych rozwiązań byłby „Kaisar Neron”, czyli cesarz Neron, gdyż suma wartości liter składających się na tę frazę wynosi właśnie 666. Z tego względu część uczonych uważa, że znaczenie liczby 666 było jednoznaczne dla ludzi, do których adresowano Apokalipsę.

489. Patmos. Jan doświadczył swej niezwyklej wizji prorockiej, dotyczącej drugiego przyjścia Jezusa i Sądu Ostatecznego, w czasie pobytu na wyspie Patmos (na Morzu Egejskim). Miejsce to służyło jako rzymska kolonia karna, a Jan został tam zesłany za głoszenie Ewangelii najprawdopodobniej za rządów cesarza Domicjana (lata 81-96 po Chrystusie).

490. Słowo „apokalipsa” wywodzi się od greckiego czasownika *apokalypto* oznaczającego „odsłaniać”, „wyjawiać coś, co było ukryte”. W początkach Kościoła krążyło wiele ksiąg, które miały ujawniać przyszłe losy świata. Dopiero w IV wieku Apokalipsa Janowa została powszechnie uznana za jedyną księgę natchnioną spośród różnych „apokalips”. Niektórzy

nazywają tę księgę „Objawieniem”, gdyż greckie słowo *apokalypsis* może oznaczać zarówno „objawienie”, jak i „apokalipsę”.

17. Nasz Zbawiciel - Jezus Chrystus

491. Jezus Chrystus. Nie ma żadnej innej postaci, ani wydarzenia opisanego w Biblii, które mogłyby się równać znaczeniem z osobą Jezusa Chrystusa. Stary Testament zapowiada Jego przyjście, życie i śmierć, a Nowy opowiada o jego narodzinach, posłudze na ziemi i ofercie, jaką złożył ze swojego życia dla zbawienia wszystkich wierzących.

492. Jego to zapowiadali wszyscy prorocy". Bóg mówił ludziom o przyjściu Zbawiciela na długo przed narodzinami Jezusa. Na przykład: prorok Micheasz przepowiedział narodziny Jezusa w Betlejem; Zachariasz wyjaśniał, jak będzie wyglądać przyszłe panowanie Mesjasza nad światem; a w Księdze Joela mówi o przyszłym dniu sądu i o roli, jaką odegra na nim zapowiedziany Zbawiciel.

493. Imię Jezus przed poczęciem Jezusa przekazał Maryi zwiastujący jej anioł (Łk 1,31). Jezus (co po hebrajsku znaczy „Jahwe jest zbawieniem”) otrzymał swoje imię osiem dni po narodzeniu, czyli w dniu obrzezania, gdyż tradycja nakazywała, by oficjalnie nazywać dziecko dopiero w chwili obrzezania.

494. Opowieść o narodzinach Chrystusa ujawnia głębię Bożej miłości względem wszystkich ludzi. W Ewangeliach według Mateusza i Łukasza napisano o dziewiczym poczęciu, skromnych warunkach, w jakich Jezus rozpoczął swoje życie na ziemi i o radosnym świętowaniu narodzin Chrystusa w niebie. Podczas gdy większość ludzi przegapiła to wydarzenie, niektórzy otrzymali od Boga łaskę uczestnictwa w wielkiej radości, jaka mu towarzyszyła. Wywodzili się oni zarówno spośród ludzi wielkich (magowie), jak i prostych (pasterze).

495. Tradycyjna opowieść o narodzinach Jezusa zawierająca dodatkowe szczegóły, których nie podaje Biblia, ukształtowała się w ciągu wieków i tak silnie przesiąknęła do kultury, iż wielu ludzi jest przekonanych, że Józef faktycznie toczył z właścicielem gospody dialog, w którym prosił, aby mogło się u niego narodzić Dzieciątko Jezus. W Biblii nie przytoczono jednak takiej rozmowy, napisano jedynie, że Maryja „owinęła Go w pieluszki i położyła w żłobie, gdyż nie było dla nich miejsca w gospodzie” (Łk 2,7).

496. Dzieciątko Jezus zachowywało się jak każde inne dziecko na świecie. Jako człowiek mały Jezus miał takie same potrzeby jak dzieci także w naszych czasach: płakał, aby Go ukołysano, trzeba Go było karmić i zmieniać Mu pieluszki. Tak jak wszystkie dzieci musiał też nauczyć się mówić.

497. Dokładna data narodzin Jezusa nie jest znana. Biblia nie podaje precyzyjnie, kiedy miało ono miejsce. Kłopot z datowaniem narodzin spowodował także mnich Dionizy Mały, który w VI wieku pomylił się w obliczeniach i błędnie ustalił rok 754 od założenia Rzymu jako początek ery chrześcijańskiej, czyli jako rok urodzenia Pana Jezusa (powinien być natomiast rok 750 od założenia Rzymu). W świecie chrześcijańskim przyjęto obliczenia Dionizego i dlatego dziś, wiedząc że narodzenie miało miejsce za panowania Heroda Wielkiego, możemy powiedzieć, że Pan Jezus urodził się, nie później niż w 4 roku przed Chrystusem!

498. Boże Narodzenie, mimo kłopotów z ustaleniem dokładnej daty narodzin, zgodnie z tradycją we wszystkich Kościołach obchodzi się 25 grudnia, poza Kościołem Armenii, gdzie obchodzi się je 6 stycznia.

499. Nie jest znana liczba „magów”, którzy podążali za gwiazdą betlejemską. Chrześcijańska tradycja, według której byli to trzej królowie, powstała nie wcześniej jak siedem wieków po narodzinach Jezusa. A przypisane (na Zachodzie) królom imiona: Kacper, Melchior i Baltazar mają jeszcze krótszą historię, tak jak przekonanie, że jeden z nich był czarnoskóry. Chrześcijanie żyjący w średniowieczu zakładali, że trzej królowie reprezentowali trzy różne kontynenty, a zatem jeden z nich musiał być czarny.

500. „Magowie” odwiedzili Jezusa, kiedy ten miał już blisko dwa lata, a świadczy o tym rozkaz Heroda o zabiciu wszystkich izraelskich chłopców poniżej dwóch lat (Mt 2,16).

501. Pokłon pasterzy przed nowo narodzonym Jezusem, w sensie symbolicznym, stanowi kontrapunkt dla hołdu mędrców. W czasach nowotestamentalnych pasterze byli reprezentantami jednej z niższych grup społecznych. Ich obecność przypominała, że Jezus przychodzi jednocześnie jako pasterz, który ma paść trzodę Izraela, jak i baranek ofiarny, który zgładzi grzechy świata.

502. Zwierzęta przy żłóbku. Chociaż zazwyczaj w scenach narodzenia Pańskiego przedstawia się zwierzęta, prawdopodobnie nie było ich przy narodzinach Jezusa. Pismo Święte nie wspomina tu ani o wielbłądach, ani o osiołkach, bydłętach czy owieczkach. Wszystkie one stanowią ludowe dodatki, które narosły wokół opowiadania o narodzeniu Jezusa w ciągu kolejnych wieków.

503. Znak dla pasterzy. W odróżnieniu od mędrców, pasterze nie otrzymali cudownego znaku, za którym mieliby podążać. Nie prowadziła ich „gwiazda ze Wschodu”. Aniołowie kazali pasterzom szukać niemowlęcia owiniętego w pieluszki i leżącego w żłobie - wydaje się, że był to wystarczająco niezwykły znak i pasterze nie mieli większych trudności z odnalezieniem Jezusa.

504. Ucieczka do Egiptu. Ponieważ Herod nakazał rzeź żydowskich dzieci, Maryja i Józef uciekli z małym Jezusem do Egiptu. Egipt, w którym Święta Rodzina znalazła schronienie, nie przypominał już potężnego i dumnego mocarstwa z czasów Abrahama czy Mojżesza. Chwała Egiptu przeminęła. Pełne przepychu miasta rozpadały się, a wielkie piramidy i wspaniałe świątynie zaczęły niszczeć.

505. Józef i Maryja powrócili z Egiptu po śmierci Heroda (ok. 4 rok przed Chrystusem) i zamieszkali w Nazarecie - jednym z miast Galilei. Nazwa „Nazaret” wywodzi się z hebrajskich słów oznaczających „uświęcony lud”. Niektórzy nazwę tę wiązali z pobożnością, którą podobno odznaczał się mieszkańcy tego miasta.

506. Mając 12 lat, Jezus pokazał wyraźnie, że jest świadom swojego powołania. Rodzice zabrali Go do Jerozolimy na święto Paschy. Opuszczając miasto po święcie, byli przekonani, że Jezus podróżuje z nimi, jednakże pozostał On w Świątyni, w Domu swego Ojca, aby rozmawiać z nauczycielami (Łk 2,41-50).

507. Jezus rozpoczął swoją misję w wieku mniej więcej 32 lat (był to ok. 28 r.). W owym czasie Jan Chrzciciel - „głos wołającego na pustyni” - przypominał ludziom, że wkrótce ma nadejść Zbawiciel i wzywał ich do pokuty. Jezus przyjął chrzest od Jana w rzece Jordan.

508. Przez ponad dwa lata Jezus wędrował i nauczał. Przebył Galileę, Judeę i Samarię. Uzdrawiał chorych i dawał ludziom nadzieję. Nauczał w przypowieściach, które miały wyjaśnić ludziom istotę Jego misji. Przypowieści Jezusa przywoływały często obrazy pochodzące ze świata natury. Jezus nauczał przede wszystkim ludzi pokornych i ubogich, którzy ze względu na charakter swojej pracy znali dobrze rośliny i zwierzęta.

509. Tytuły Jezusa. W księgach Nowego Testamentu Jezus jest nazywany wieloma tytułami. Wszystkie one podkreślają wyjątkowy charakter Jego misji, ale także wiele mówią o prawdziwej tożsamości Jezusa, jako zapowiedzianego przez proroków i oczekiwanego przez Żydów Mesjasza. Najprawdopodobniej niektórych tytułów używano już za ziemskiego życia Jezusa (*Rabbi, Syn Człowieczy, Mesjasz, Syn Dawida*), a inne zaczęto stosować już po Jego Zmartwychwstaniu (*Kyrios, czyli Pan, Zbawiciel, Syn Boży, Król królów*).

510. Jezus spotykał najróżniejszych ludzi i przygarniał ich wszystkich, jeśli tylko żalowali za grzechy. Prostytutki, poborcy podatkowi, kłamcy, oszuści, ciężko chorzy i wszyscy otrzymywali od Jezusa słowa pocieszenia, uzdrowienie i nowinę nadziei. Warto przypomnieć historię jednego z tych ludzi.

511. Bogaty poborca podatkowy o imieniu Zacheusz, pragnąc zobaczyć Jezusa, musiał wdrapać się na sykomorę, gdyż był niskiego wzrostu (Łk 19,4). Sykomora to gatunek figowca, którego owoce były zwykle pożywieniem najuboższych mieszkańców Bliskiego Wschodu. Wchodząc na sykomorę bogaty człowiek, jakim był Zacheusz, musiał oprzeć się na drzewie, które stanowiło symbol ubóstwa. Jezus go dostrzegł i postanowił zatrzymać się w jego domu, co spowodowało, że Zacheusz postanowił naprawić to, co uczynił złego w życiu, zanim spotkał Jezusa.

512. Przestrzeganie prawa bez choćby odrobiny miłosierdzia nie ma w sobie żadnej duchowej wartości. Jezus kilka razy przywoływał słowa proroków, którzy głosili, że Bóg „chce raczej miłosierdzia niż ofiary”. Jezus gniewał się szczególnie na uczonych w Piśmie i faryzeuszy, których można by też nazwać „prawnikami” i często strofował tych pysznych i przebiegłych przywódców żydowskich, którzy wprowadzali naród Izraela w błąd.

513. Faryzeusze byli żydowską sektą religijną kładącą nacisk na dokładną znajomość i ścisłe przestrzeganie zapisów Prawa Mojżeszowego, co miało ich oddzielać od reszty ludu (nazwa faryzeusze oznacza właśnie „oddzieleni”). Wykazywali się oni nietolerancją w stosunku do wszystkich, których uznali za rytualnie nieczystych i prześladowali wielu ludzi. Mimo że ze względu na skrupulatne przestrzeganie przepisów faryzeusze byli powszechnie uważani za ludzi pobożnych, Jezus krytykował ich powierzchowność, wskazując, że wewnątrz są oni pysznymi grzesznikami.

514. Saduceusze reprezentowali żydowską arystokrację i chętnie akceptowali rzymską okupację ze względu na polityczne i materialne korzyści, jakie z niej czerpali. W czasach Chrystusa mieli oni przewagę w żydowskiej radzie najwyższej, czyli Sanhedrynie. Wyniosli i pyszni saduceusze nie cieszyli się jednak popularnością wśród ludu.

515. Słowami „uczniowie” i „apostolowie” niektórzy posługują się zamiennie, były to jednak dwie różne kategorie ludzi podążających za Jezusem. Uczniowie to ci, którzy słuchali Jezusa, chodzili za nim, a nawet nauczali tego, czego uczył Jezus. Apostoł natomiast oznacza tego, kto został posłany, by głosić Ewangelię - greckie słowo *apóstolos* oznacza właśnie wysłannika, posłańca.

516. Apostolowie. Ewangelia św. Łukasza posługuje się słowem „apostolowie” przede wszystkim w odniesieniu do tych towarzyszy Jezusa, którzy stali się świadkami Zmartwychwstania, a później stanęli na czele Kościoła. Jezus sam ich wybrał, a było ich dwunastu: Szymon Piotr, Andrzej, Jakub, Jan, Filip, Bartłomiej, Tomasz, Mateusz, Jakub, Tadeusz, Szymon Gorliwy i Judasz Iskariota.

517. Imię Maria (gr. *Maria* lub *Mariam*) pochodzi od imienia siostry Mojżesza (hebr. *Mirjam*) i jest imieniem przynajmniej czterech różnych kobiet występujących w Ewangelii. Maryja - matka Jezusa pojawia się w Ewangelii kilka razy i jest obecna razem z Janem pod krzyżem. Maria - żona Kleofasa była jedną z kobiet, które stały pod krzyżem. Utożsamia się często z Marią, matką Jakuba i Józefa. Maria z Betanii - siostra Łazarza i Marty, którzy byli przyjaciółmi Jezusa. Prócz nich jest jeszcze Maria Magdalena (inaczej: Maria z Magdalii, miasta nieopodal Tyberii), którą Jezus uzdrowił, wyrzucając z niej złe duchy. Od tej pory stała się oddaną towarzyszką Chrystusa.

518. Jezus Mesjasz-Chrystus. Dla wyznawców, którzy przyjęli Jezusa, był On obiecany Zbawicielem, tym, w którym wypełniły się zapowiedzi Starego Testamentu dotyczące „Mesjasza” tzn. „Pomazańca” z dynastii Dawida, który wybawi dzieci Izraela i zapoczątkuje nową epokę pokoju i królowania Boga. Z czasem Jezus został nazwany „Chrystusem” [*Christos* to grecki odpowiednik hebrajskiego słowa Mesjasz). Nie było to więc imię, lecz tytuł, który jednak tak ściśle został związany z imieniem Jezusa, że zaczęto go traktować jak drugie imię.

519. Dialekt *koine*. W judaizmie za czasów Jezusa w sprawowaniu kultu posługiwano się nadal językiem hebrajskim, jednakże w codziennym życiu używano języka aramejskiego. Żydzi mówili również po grecku; nie była to jednak klasyczna greka, jak np. u Homera, lecz dialekt zwany *koine*. W tym właśnie języku spisano większość Nowego Testamentu. Jezus władał najpewniej wszystkimi tymi językami.

520. Jezus-największy cudotwórca. Jezus nie był jedynym uzdrowicielem działającym w tamtych czasach. Tereny Imperium Rzymskiego przemierzało w owym czasie wielu uzdrowicieli i cudotwórców, którzy podawali się za mesjaszy i usiłowali pociągnąć za sobą zwolenników politycznych. Sam Jezus wspominał o innych uzdrowicielach działających za Jego czasów. W Talmudzie Żydzi opisali kilku rabbich-cudotwórców z czasów Jezusa. Jednakże żaden z nich nie przypisywał sobie władzy, którą w odniesieniu do Jezusa poświadczali Jego uczniowie, np. odpuszczania grzechów czy wskrzeszania umarłych.

521. Ludzie przyjmowali Jezusa entuzjastycznie, dopóki nauczał i czynił cuda, jednakże nie postrzegali Go jako Króla królów. Jezus wyglądał bardzo zwyczajnie i nie nawoływał do wojny, ale do nawrócenia. Jego tożsamość była dla wielu zakryta, gdyż nie uwierzyli w Niego albo zamiast niebiańskiego Zbawcy oczekiwali ziemskiego władcy, który poprowadzi ich do zwycięskiej wojny z okupantem. W związku z tym ich uwielbienie dla Jezusa trwało do czasu, gdy został oskarżony i skazany na śmierć krzyżową.

522. Przemienienie na górze Tabor. Jezus zabrał trzech najbardziej zaufanych uczniów na górę, gdzie stali się świadkami nadzwyczajnego wydarzenia. Widzieli oni, jak Jezus „przemienił się”. Jego wygląd uległ zmianie, a obok Niego stali Mojżesz i Eliasz - dwaj wielcy żydowski prorocy. Uczniowie usłyszeli ponadto głos Boga, który mówił, że Jezus jest Jego umiłowanym Synem. Wszystkie relacje Ewangelii opisujące to wydarzenie wskazują, że twarz Jezusa lśniła wówczas tak, jak niegdyś twarz Mojżesza, kiedy spotkał się z Bogiem na górze Synaj, co zapisano w Księdze Wyjścia. Nowy Testament nie wymienia nazwy góry, na której nastąpiło Przemienienie, ale od IV w. tradycja utożsamiła ją z górą Tabor.

523. Kiedy Jezus wjeżdżał na osiołku do Jerozolimy, tłumy ludzi pozdrawiały go, machając liśćmi palmowymi i wnosząc okrzyki „Hosanna!”. Ludzie witali Chrystusa jako Króla. Nie chcieli jednak najcenniejszego daru Królestwa Bożego - duchowego wyzwolenia od zła, które oferował im Jezus i którego najbardziej potrzebowali. Zamiast tego oczekiwali wyzwolenia spod rzymskiego panowania i wolności dla swojego narodu. Mimo wszystkich wyjaśnień i ostrzeżeń, jakie Jezus czynił w czasie swojego nauczania, ludzie sądzili, że przynosi im tylko wolność o charakterze politycznym.

524. Szatan nakłonił Judasza, by ten zdradził Jezusa. Dowiadujemy się tego z Ewangelii według świętego Jana. Wokół zdrady Judasza narosły liczne spekulacje dotyczące jego motywów. Podejrzewano między innymi, że Judasz był przedstawicielem antyrzymskiego stronnictwa zelotów i zawiódł się na Jezusie, jako że nie powiódł On narodu do powstania przeciw Rzymianom. Ewangelista Marek opisał, że Judasz udał się do kapłanów, by zdradzić Jezusa, jeszcze zanim zaoferowano mu za to jakiegokolwiek pieniądze. Sugerowałyby to, że jego motywacja nie była ściśle finansowa. Mateusz pisze natomiast, że Judasz dopytywał się, ile dostanie za wydanie Jezusa i że zapłacono mu „trzydzieści srebrników”. W ten sposób miało się wypełnić proroctwo Zachariasza (11,12).

525. Ostatnia Wieczerza była dla Jezusa przygotowaniem do męki, o której wiedział, że jest już bliska. Podczas wieczerzy nawet zwrócił się bezpośrednio do Judasza, aby czynił, co wcześniej zamierzył (wydać Jezusa arcykapłanom). Ten ostatni posiłek Pan spożył wraz ze swoimi najbliższymi towarzyszami. Dla chrześcijan jest to pamiątka ofiary, jaką Chrystus złożył za swój lud.

526. Sakrament Eucharystii. Słowa: „Bierzcie i jedzcie z tego wszyscy, to jest Ciało moje” oraz „To jest moja Krew Przymierza, która za wielu będzie wylana na odpuszczenie grzechów” (Mt 26,26.28), powtarza się w Kościele aż do dziś przy sprawowaniu sakramentu Eucharystii, który Pan Jezus ustanowił w czasie Ostatniej Wieczerzy. Eucharystia (słowo to znaczy „dziękczynienie”) należy do najważniejszych sakramentów Kościoła.

527. Po spożyciu Wieczerzy, Jezus spędził ostatnią noc przed uwięzieniem w Ogrodzie Gethsemani, na zboczu Góry Oliwnej. Nazwa ogrodu oznacza „prasę do wyciskania oliwek”. Za czasów Jezusa Góra Oliwna była bujnie porośnięta drzewami oliwnymi, a mieszkańcy Jerozolimy często przychodzili tam, aby schronić się przed upałem.

528. Wielu Żydów zginęło w I wieku naszej ery na krzyżu tak jak Jezus. Szacunkowe obliczenia wskazują, że za różnego rodzaju przestępstwa ukarano w ten sposób około sto tysięcy Żydów w owym czasie. Tymi, którzy wykonywali tę karę nie byli jednak Żydzi, lecz Rzymianie. Była to najcięższa z rzymskich kar, stosowana względem zbiegłych niewolników bądź tych, którzy odważyli się powstać przeciw Rzymowi. W 73 roku przed Chrystusem doszło do powstania niewolników przeciw Rzymowi. Przewodził mu gladiator-niewolnik o

imieniu Spartakus. W wyniku tej rebelii ukrzyżowano aż sześć tysięcy osób. Ich ciała pozostawiono bez pochówku, by uległy rozkładowi, co miało stanowić ponurą przestrożę dla innych śmiałków.

529. Żółć. Kilka razy pojawia się w Biblii wzmianka o żółci (por. np. Dz 8,23). Był to sok jakiejś trującej czy też gorzkiej rośliny, nie wiadomo jednak dokładnie jakiej. Bardzo możliwe, że była to cykuta - ta sama, którą otruto Sokratesa i której używano w medycynie jako środka uspokajającego. Uważano ją za zły omen i łączono z działalnością czarownic i złych duchów.

530. Ostatnie Słowa Jezusa zostały wypowiedziane na krzyżu. Jeśli zbierzemy razem różne wypowiedzi Jezusa z krzyża przytoczone w czterech Ewangeliach, otrzymamy siedem: (1) „Dziś będziesz ze Mną w raju” (do złoczyńcy ukrzyżowanego obok); (2) „Boże mój, Boże, czemuś Mnie opuścił?”; (3) „Ojcze, przebacz im, bo nie wiedzą, co czynią”; (4) „Pragnę”; (5) „Niewiasto, oto syn twój. (...) Oto matka twoja” (do Maryi i Jana); (6) „Wykonało się”; (7) „W Twoje ręce powierzam ducha mego”.

531. Pogrzeb Jezusa. „Nikodem (...) przyniósł około stu funtów mieszaniny mirry i aloesu. Zabrali więc ciało Jezusa i obwiązali je w płótna razem z wonnościami, stosownie do żydowskiego sposobu grzebania” (J 19,39-40). Mirra była jednym z podstawowych składników używanych przy pochówku.

532. Płótno, w które owinięto ciało Jezusa, najprawdopodobniej było wykonane z lnu - najstarszego znanego materiału. W świecie starożytnym stosowano wiele rodzajów płócien, posiadających różną wartość. Najlepszego płótna używano do wykonania szat ludzi **bogaty**ch, żagli fenickich statków, a także zasłon w świątyni. Natomiast ludzi biednych było stać jedynie na proste, zgrzebne płótno. Pismo Święte nie informuje, jakiej jakości płótno użyto do owinięcia Jezusa.

533. Śmierć Jezusa na Golgocie nie miała dla Rzymian większego znaczenia niż śmierć tysięcy innych Żydów krzyżowanych w tamtych czasach. Jednakże już wkrótce cały starożytny świat usłyszał o Jezusie. Nauczanie Jezusa rozprzestrzeniło się za sprawą Jego uczniów aż po rubieże Imperium Rzymskiego.

534. Setnik rzymski. Był jednak jeden Rzymianin, który naprawdę przejął się śmiercią Chrystusa. Setnik, który widział tę śmierć, kiedy zgasło słońce i ziemia zadrżała przy Jezusowym konaniu, powiedział: „Zaprawdę ten człowiek był Synem Bożym!” (Mt 27,54).

535. Zmartwychwstanie Jezusa jest centralnym wydarzeniem dla całego chrześcijaństwa. Po śmierci na krzyżu, po tym, jak został owinięty całunem i pochowany, po tym, jak zaplombowano grób, Jezus powstał z martwych! Pokonał śmierć i dał nadzieję życia wiecznego wszystkim, którzy w Niego wierzą.

536. Po swoim Zmartwychwstaniu Jezus kilkakrotnie ukazywał się różnym swoim uczniom. Zmartwychwstanie stanowiło wypełnienie proroctw Starego Testamentu i zapowiedzi, jakie złożył sam Jezus. Chociaż niektórzy powątpiewali, wielu uwierzyło i osiągnęło zbawienie, zrozumiawszy, że Jezus jest prawdziwym Zbawicielem i Królem królów.

537. Jezus posłał swoich uczniów, by głosili Ewangelię wszystkim narodom. To wezwanie zgromadziło razem jego uczniów i tych, którzy za Nim podążali, dając początek Kościołowi.

W czasie dwóch tysiącleci swoich dziejów Kościół nieraz doświadczał prześladowań, niedoli i wyobcowania. Nigdy jednak nie przestał istnieć i nigdy nie upadnie, cokolwiek by się nie wydarzyło, ponieważ Głową Kościoła jest Chrystus. Królestwo Chrystusa nie może upaść!

18. Cuda

538. Biblijne cuda to niezwykle wydarzenia, które można przypisać jedynie działaniu Boga. Miały one miejsce zarówno w Starym, jak i Nowym Testamencie. Wiele z nich stanowi świadectwo panowania Boga nad światem przyrody, podczas gdy inne są znakiem Bożej miłości i miłosierdzia.

539. Cuda ukazują działanie Boga, który w niezwykle sposób wkracza w ziemskie sprawy. Cuda przedstawione w Nowym Testamencie mają zazwyczaj „osobisty” charakter (dotyczą konkretnej osoby), cuda starotestamentalne dotyczyły zwykle całego narodu.

Cuda starego testamentu

540. Potop stanowi przykład cudu odnoszącego się do natury. Był to z pewnością rodzaj sądu nad światem, lecz był to również znak Bożej władzy i mocy. Bóg spowodował, że deszcz padał tak intensywnie i tak długo (40 dni), że wszystkie stworzenia żyjące na ziemi zostały zatopione przez gigantyczną powódź.

541. Ocalenie Noego w arce przed wodami potopu jest świadectwem Bożego miłosierdzia i Bożej opieki. Fakt, że jeden człowiek zdołał zbudować arkę i wypełnić ją zwierzętami, a także zgromadzić pożywienie dla nich wszystkich, stanowiło niesamowity wyczyn - tak niesamowity, że na pewno nie byłby możliwy bez Bożej pomocy.

542. Sara urodziła zdrowego chłopca, Izaaka, mimo że już dawno przeminęły lata jej płodności, a jej mąż Abraham skończył już 100 lat. Fakt należy uważać za cudowną interwencję Pana Boga. Tym bardziej, że, choć Sara straciła już nadzieję posiadania potomka, Bóg obiecał Abrahamowi syna, przez którego miało się wypełnić zawarte między nimi Przymierze.

543. Krzak gorejący. W rozdziale 3. Księgi Wyjścia napotykamy na pierwszy zapisany przykład wydarzenia o niewątpliwie ponadnaturalnym charakterze. Przedstawiono tam Mojżesza - będącego wówczas pasterzem w ziemi Madianitów - oglądającego krzak, który płonął, lecz się nie spalał. Kiedy Mojżesz podszedł bliżej, Bóg wezwał go po imieniu i powiedział, że miejsce, na którym stoi, jest święte i że zostanie posłany, by uwolnić Izraelitów z niewoli egipskiej.

544. Laska Aarona przemienia się w węża. W rozdziale 7. Księgi Wyjścia czytamy, jak Mojżesz z Aaronem przybyli przed oblicze faraona i rzucili na ziemię drewnianą laskę, która zamieniła się w węża. Kiedy magowie działający na dworze faraona zdołali powtórzyć ten wyczyn, wąż, który wyrósł z laski Aarona, pożarł wytworzone przez nich węże. Był to jasny znak przewagi potęgi Boga nad magicznymi mocami egipskich wróżbitów.

545. Dziesięć plag egipskich. Usiłując uwolnić swój lud z niewoli, Mojżesz zapowiedział faraonowi, że **na** Egipt spadnie dziesięć plag: woda przemieniająca się w krew, żaby, komary, muchy, pomór bydła, wrzody, grad, szarańcza, ciemności, a w końcu śmierć wszystkich pierworodnych (por. Wj 7-12). Chociaż każdą z tych plag dałoby się wytłumaczyć w sposób

naturalny, jednak wystąpienie ich wszystkich jednocześnie oraz fakt, że Mojżesz je przepowiedział, pozwalają uznać je za przejaw nadnaturalnego działania Boga.

546. Słup obłoku i ognia. W rozdziale 14. Księgi Wyjścia opisano ucieczkę Izraelitów z Egiptu. Ścigająca Izraelitów armia faraona nie mogła zbliżyć się do nich, gdyż „słup obłoku”, stanął między wojskami izraelskimi a wojskami egipskimi. Dla Izraelitów obłok oświecał noc, a dla Egipcjan był ciemnością, dlatego, jak mówi Biblia: „Nie zbliżyli się jedni do drugich przez całą noc” (Wj 14,21). Cóż to był za „słup obłoku”? Wyjaśnia to wcześniejszy fragment Księgi Wyjścia: „Pan szedł przed nimi w dzień jako słup obłoku (...) w nocy zaś jako słup ognia” (Wj 13,21) - był to więc sam Bóg ukryty pod postacią obłoku lub ognia.

547. Rozdzielenie się wód Morza Czerwonego. Następnym cudem podczas ucieczki z Egiptu wydarzył się, gdy wody Morza Czerwonego rozdzieliły się, umożliwiając Izraelitom przejście suchą stopą po dnie, mając mur z wód po prawej i po lewej stronie (por. Wj 14). Kiedy Egipcjanie ruszyli za nimi w pościg, morze zamknęło się nad nimi, zabijając całą armię.

548. Manna z nieba. W czasie pobytu Izraela na pustyni, Bóg w cudowny sposób dostarczał im chleba z nieba, który pojawiał się każdego ranka niczym rosa na powierzchni ziemi. W Księdze Wyjścia (16,31) napisano, że pokarm ten miał „smak placka z miodem”. Nazwa tego zsyłanego przez Boga pokarmu wzięła się z pytania: „Co to jest?”, które padło, gdy Izraelici zobaczyli go po raz pierwszy. Albowiem po hebrajsku *man-hu*, czyli manna, oznacza „co-to-jest?”.

549. Woda ze skały. Kiedy Izraelici na pustyni poczuli pragnienie i zaczęli się kłócić z Mojżeszem, aby dał im wody do picia, Bóg nakazał Mojżeszowi uderzyć laską w skałę. W rozdziale 17. Księgi Wyjścia opisano, jak Mojżesz w obecności całej starszyny uderzył w skałę, z której wytrysnęła woda, a lud ugasił swe pragnienie.

550. Zakwitnięcie laski Aarona. Aby udowodnić szczególne znaczenie Aarona i jego prawo do przywództwa, Mojżesz zebrał kije wędrownych przywódców poszczególnych pokoleń i umieścił je w Namiocie Spotkania przed obliczem Boga. O poranku następnego dnia okazało się, że laska Aarona wypuściła pąki i zakwitła, a także wydała dojrzałe migdały - jak podaje Księga Liczb (17, 23). Wówczas wystawiono kij Aarona na widok całego ludu jako znak Bożego wyboru przywódcy.

551. Wąż miedziany. W rozdziale 21. Księgi Liczb jest mowa o tym, jak Bóg zesłał na Izraelitów jadowite węże, aby ukarać ich za narzekanie. Po tym, jak wielu z nich zmarło, a żywi zaczęli wołać do Boga o ratunek, Bóg nakazał Mojżeszowi wykonać miedzianego węża i umieścić go na wysokim palu. Każdy ukąszony musiał tylko obrócić się i spojrzeć na tego węża, a odzyskiwał zdrowie. Natomiast w Ewangelii według św. Jana Pan Jezus mówi: „Jak Mojżesz wywyższył węża na pustyni, tak potrzeba, by wywyższono Syna Człowieczego, aby każdy, kto w Niego wierzy, miał życie wieczne” (J 3,14-15).

552. Mury Jerycha. Większość cudów starotestamentalnych wiąże się z życiem Mojżesza, Eliasza, Elizeusza i Daniela, jednak są także inne. Jedno z takich nadnaturalnych wydarzeń zostało opisane w Księdze Jozuego, w rozdziałach 5. i 6. Zamiast zaatakować Jerycho, wojsko izraelskie postępowało za Bożym nakazem i maszerowało dookoła miasta, dmąc w trąby. Po tygodniu powtarzania tej procedury Izraelici wzniesli gromki okrzyk, a mury Jerycha po prostu „padły im do stóp”. Współczesne wykopaliska archeologiczne wykazały,

że mury Jerycha faktycznie wywróciły się na zewnątrz - co jest bardzo dziwne, ponieważ zazwyczaj mury załamywały się do wewnątrz pod naporem atakujących.

553. Runo Gedeona. Jeszcze inny cud opisano w rozdziale 6. Księgi Sędziów. Gedeon, wybrany przez Boga na przywódcę wojsk izraelskich, prosił o znak, który wykazałby, że Bóg naprawdę stoi po jego stronie. Położył na ziemi owcze runo i zostawił je na noc, prosząc Boga, by o świcie było ono mokre, podczas gdy ziemia dookoła będzie sucha. Bóg uczynił zgodnie z prośbą Gedeona. Kolejnej nocy Gedeon ponownie położył runo na ziemi i poprosił, by pozostało ono suche, nawet jeśli ziemia dookoła będzie mokra. Bóg ponownie go wysłuchał.

554. Karmiony przez kruki. Zapowiedziawszy suszę, prorok Eliasz ukrył się wąwozie potoku Kerit. Pierwsza Księga Królewska w rozdziale 17. podaje, że Bóg przysyłał każdego dnia kruki, które dostarczały prorokowi chleba i mięsa, podtrzymując go przy życiu w tym ciężkim czasie.

555. Rozmnożenie mąki i oliwy. Eliasz udał się w czasie suszy do pewnej wdowy mieszkającej w Sarepcie Sydońskiej i poprosił, by upiekła dla niego placek, lecz kobieta odpowiedziała, że wraz z synem są bliscy śmierci głodowej. Eliasz powiedział jej, by mimo wszystko upiekła mu placek, a kiedy to uczyni, jej dzban z oliwą i naczynie z mąką nigdy się nie opróżnią. Biblia opisuje (IKrl 17, 15-16), że potem naczynia te w cudowny sposób napelniały się codziennie na nowo.

556. Wskreszenie syna wdowy. Kiedy umarł syn wdowy z Sarepty, Eliasz wziął go w ramiona i zaniósł do pokoju na górze, a następnie prosił Boga: „O, Panie, Boże mój! Błagam Cię, niech dusza tego dziecka wróci do niego!” (IKrl 17, 21). Bóg przywrócił chłopca do życia. Była to zapowiedź cudu, jakiego kilka wieków później miał dokonać Jezus Chrystus, wskrzeszając Łazarza (por. J 11).

557. Ogień na Górze Karmel. Jedna z najbarwniejszych historii Starego Testamentu została przedstawiona w rozdziale 18. Pierwszej Księgi Królewskiej. Był to pojedynek Eliasza z 450 prorokami Baala. Umieściwszy byka na ołtarzu ofiarnym na szczycie Góry Karmel, Eliasz wezwał proroków Baala, by sprowadzili z nieba ogień, który pochłonięby tę ofiarę. Gdy im się to nie powiodło, szydził, sugerując, że być może ich bóg zasnął albo udał się na wycieczkę. Następnie Eliasz nakazał oblać byka i ołtarz czterema dzbanami wody, wystąpił na przód i odmówił krótką modlitwę: „O Panie, Boże Abrahama, Izaaka oraz Izraela! Niech dziś będzie wiadomo, że Ty jesteś Bogiem w Izraelu, a ja twoim sługą...”. Nagle spadł z nieba ogień i pochłonię ofiarę. Wówczas obserwujący to wydarzenie lud padł przed Bogiem na twarz, potem na rozkaz Eliasza schwytano fałszywych proroków, a on ich wszystkich pozabijał.

558. Rydwany ognia. W rozdziale 2. Drugiej Księgi Królewskiej napisano, że Eliasz nie umarł, lecz został zabrany do nieba na ognistym wozie ciągniętym przez ogniste rumaki. Takie same rydwany pojawiły się również później w życiu Elizeusza, kiedy usiłowały go pojmać wojska aramejskie. Choć sługa Elizeusza bał się o jego życie, Bóg otworzył mu oczy i ujrział, że są otoczeni rydwanami ognia przysłanymi przez Boga. Mało tego! Elizeusz poradził sobie z całą nieprzyjacielską armią, gdyż Pan Bóg wysłuchał jego prośby i wszystkich żołnierzy aramejskich dotknął ślepotą.

559. Oliwy w bród. Gdy pewna wdowa poprosiła Elizeusza o pomoc w spłaceniu długów, prorok polecił, aby poprosiła swoich sąsiadów, by oddali jej puste baryłki po oliwie. Zebrawszy naczynia, kobieta miała przelać do nich oliwę ze swojego dzbanuska. Łała i łała, a oliwa cudownie się rozmnażała, aż wszystkie baryłki wypełniły się po brzegi. Wówczas wdowa sprzedała tę oliwę i mogła spłacić swoich wierzycieli (2Krl 4,1-7).

560. Wskreszenie syna Szunemitki. Pewna bezdzietna kobieta udzielała Elizeuszowi gościny, przygotowała dla niego izbę i zapewniała mu posiłki. Elizeusz zapowiedział, że za rok o tej samej porze będzie miała syna. Tak też się stało, lecz chłopiec kilka lat później zmarł. Biblia opisuje (2Krl 4), jak Elizeusz udał się zobaczyć ciało chłopca, położył się na nim i przywrócił go do życia.

561. Nakarmienie tłumów. Elizeusz wziął 20 bochenków chleba jęczmiennego i nakarmił nimi 100 mężczyzn. Według Drugiej Księgi Królewskiej (4, 42-44) Bóg rozmnożył chleb tak, że każdy najadł się do syta i pozostały jeszcze resztki. Również Jezus dokonał podobnego cudu, jednakże nakarmił aż 5000 osób, jak relacjonuje Ewangelista Mateusz (Mt 14).

562. Naaman uleczony z trądu. Kiedy Naaman, dowódca syryjskiej armii, zachorował na trąd, żona poradziła mu, by udał się po pomoc do Elizeusza. Prorok nakazał Naamanowi siedmiokrotnie wykapać się w rzece Jordan. Mimo powątpiewania, Naaman wykonał polecenie proroka i cudownie ozdrowiał. w Piśmie Świętym (2Krl 5,15) zapisano jego reakcję: „Oto przekonałem się, że na całej ziemi nie ma Boga poza Izraelem!”.

563. Siekiera wypływa na powierzchnię wody. w rozdziale 6. Drugiej Księgi Królewskiej znajdujemy opowieść o tym, jak pewien człowiek ścinał drzewa pożyczoną siekierą, która wpadła do wody. Elizeusz odciął kawał drewna, wrzucił go do wody i spowodował, że siekiera wypłynęła na wierzch.

564. Sen Nabuchodonozora (Dn 2,1-49). Król Babilonu, który zdobył Jerozolimę i zabrał w niewolę jej mieszkańców, miał dziwny sen o posagu, a żaden z mędrców z jego otoczenia nie potrafił tego snu zinterpretować. Tymczasem młody Żyd o imieniu Daniel, wyznaczony do służby na dworze Nabuchodonozora, prosił Boga, aby pozwolił mu zrozumieć królewski sen. Bóg nie tylko wyjawiał przed nim sen króla, lecz również dał poznać jego znaczenie - dotyczące przyszłych losów państw.

565. Piec ognisty (Dn 3,1-97). Kiedy trzech przyjaciele Daniela: Szadrak, Meszak i Abed-Nego odmówili oddania czci posagowi boga babilońskiego, król Babilonu wtrącił ich do ognistego pieca. Był on tak przeraźliwie gorący, że nawet żołnierze prowadzący młodzieńców na śmierć, nie przeżyli. Trzej młodzieńcy natomiast zostali cudownie ocaleni. Zajrzawszy do pieca, król ujrzał tam nie tylko trzech młodzieńców, lecz także czwartego mężczyznę, który wyglądał jak „syn Boży”. Król rozpoznał w tym wydarzeniu cud i wydał dekret zakazujący komukolwiek bluźnierstwa przeciw Bogu Izraela.

566. Ręka pisząca po ścianie. w rozdziale 5. Księgi Daniela opisano, jak wyjątkowo obrzydliwy król Baltazar urządził pijatykę, w czasie której używał świętych naczyń zrabowanych ze świątyni jerozolimskiej. Niespodziewanie pojawiła się tam ręka, która napisała na ścianie słowa oznaczające: „Obliczono, zważono, podzielono”. Żaden z królewskich astrologów nie potrafił wyjaśnić znaczenia tego napisu, lecz dokonał tego Daniel, który wyjaśnił, że Bóg osądził Baltazara i uznał go za winnego, dlatego królestwo jeszcze tej nocy zostanie wydane jego wrogom. Tak też się stało.

567. Daniel w jaskini lwów (Dn 6,2-29). Kiedy król Dariusz zarządził, że każdy kto będzie modlić się do Boga, zostanie zabity, Daniel udał się do swojej izby, otworzył okiennice i głośno się modlił. Dariusz, aczkolwiek niechętnie, nakazał wrzucić Daniela do jaskini lwów. Bóg jednak sprawił, że Daniel ocalał bez jakiegokolwiek uszczerbku. Następnie wtrącono do jaskini dworzan, którzy spiskowali przeciwko Danielowi i zostali oni pożarci przez lwy.

Cuda nowego testamentu

568. Narodziny z dziewicy. Pierwszym cudownym wydarzeniem, o którym mowa w Nowym Testamencie, jest naturalnie przyjście na świat Jezusa Chrystusa. Dziewica Maryja „znalazła się brzemienną za sprawą Ducha Świętego” - podaje Ewangelista Mateusz (Mt 1, 18). Z narodzinami Jezusa wiąże się jeszcze kilka innych cudownych zdarzeń, takich jak ukazanie się pasterzom aniołów (Łk 2) oraz gwiazda prowadząca mędrców do Jezusa (Mt 2).

569. Zamiana wody w wino. Pierwszy cud Jezusa odnotowany w Nowym Testamencie odnajdujemy w rozdziale 2. Ewangelii Jana, w opisie wesela w Kanie Galilejskiej. Kiedy gospodarzom zabrakło wina, Jezus polecił wypełnić wodą sześć wielkich stągwi, a woda cudownie przemieniła się w wino. Św. Jan stwierdza o Jezusie: „Objawił swoją chwałę i uwierzyli w Niego Jego uczniowie” (J 2,11).

570. Uzdrawienia. Jezus zasłynął między innymi z tego, że dokonał wielu spektakularnych uzdrowień. Ewangelista Mateusz podaje, że Jezus „obchodził całą Galileę (...), lecząc wszelkie choroby i wszelkie słabości wśród ludu. A wieść o Nim rozeszła się po całej Syrii. Przynoszono więc do Niego wszystkich cierpiących, których dręczyły rozmaite choroby i dolegliwości, opętanych, epileptyków i paralityków, a On ich uzdrawiał” (4,23-24). Wśród uzdrowionych znajdowali się trędowaci, paralitycy i cierpiący na wewnętrzne krwotoki.

571. Człowiek niewidomy od urodzenia. Jednym z najbardziej niezwykłych cudów Jezusa było z pewnością opisane w rozdziale 9. Ewangelii Jana uzdrowienie człowieka, który urodził się niewidomy. Chrystus zmieszał swoją ślinę z ziemią, tworząc błoto, natarł nim oczy niewidomego i nakazał mu, aby poszedł się obmyć w pobliskiej sadzawce. Postąpiwszy zgodnie z zaleceniem Jezusa, mężczyzna odzyskał wzrok. Przywódcy żydowscy oskarżyli go o oszustwo, zaś przesłuchiwany odpowiedział: „Jedno wiem: byłem niewidomy, a teraz widzę”.

572. Sługa rzymskiego centuriona. Większość Żydów nienawidziła rzymskich okupantów, nie było im też wolno przekraczać progu domu Rzymianina. Dlatego też, kiedy bojący się Boga rzymski centurion przybył prosić o uzdrowienie swojego sługi, powiedział, że Jezus nie musi wchodzić do jego domu, aby dokonać cudu, lecz może uzdrowić sługę na odległość. Chrystus, zachwycony wiarą tego człowieka, odparł: „U nikogo w Izraelu nie znalazłem tak wielkiej wiary (Mt 8, 10). Nim setnik zdążył powrócić do domu, jego sługa był już zdrowy.

573. Jezus ucisza burzę. W rozdziale 8. Ewangelii Mateusza opisano niesamowite wydarzenie. Jezus usnął w łodzi w czasie gwałtownej burzy. Uczniowie przerażeni, bojąc się, że zaraz utoną, obudzili Jezusa, a On po prostu zganił wicher i fale, tak że się zaraz uspokoiły.

574. Wskrzeszenia. Jezus dokonał trzech wskrzeszeń umarłych. W Ewangelii Mateusza (9,18-26) Jezus mówi żałobnikom, że córka zwierzchnika synagogi nie umarła, tylko śpi. Choć ludzie wokół podsміewają się z niego, Jezus wskrzesza dziewczynkę z martwych.

Również w Ewangelii Łukasza (7,11-17) znajdujemy relację o wskrzeszeniu zmarłego - tym razem chodzi o syna pewnej wdowy, natomiast w Ewangelii Jana (11,1-44) opisano wskrzeszenie Łazarza, którego Jezus dokonał na oczach wielu świadków.

575. Nakarmienie ogromnej rzeszy ludzi. Pewnego dnia, gdy Chrystus zakończył nauczanie, uczniowie namawiali Go, aby rozesłał ludzi, by kupili sobie coś do jedzenia. Zamiast ich posłuchać, Jezus nakazał, by sami zgromadzili pokarm dla słuchających Go i wzięwszy pięć chlebów i dwie ryby, rozdzielił je między pięć tysięcy ludzi (por. Mt 14,13-21).

576. Chodzenie po wodzie. Gdy uczniowie odpłynęli łodzią na drugi brzeg jeziora, Jezus przyszedł do nich, krocząc po falach. Piotr chciał do Niego dołączyć i przez chwilę także i on kroczył po wodzie, po chwili jednak - jak zauważa Mateusz - odwrócił wzrok od Jezusa, spojrzał na fale, przestraszył się i zaczął tonąć. Chrystus uratował Go i doprowadził z powrotem do łodzi, a uczniowie wyznali: „Prawdziwie jesteś Synem Bożym” (Mt 14,33).

577. Rozdarcie zasłony Przybytku. W Ewangelii Mateusza wspomniano o symbolicznym i ważnym wydarzeniu, jakie miało miejsce w chwili śmierci Chrystusa na krzyżu: „A oto zasłona Przybytku rozdarła się na dwoje z góry na dół” (27,51). Choć trudno to zdarzenie nazwać cudem, chrześcijanie od początku widzieli w nim interwencję Bożą - rozdarcie się zasłony oddzielającej przestrzeń kultu od miejsca Świętego świętych, gdzie mieszkał Bóg, miało oznaczać, że człowiek nie będzie już dłużej oddzielony od Boga.

578. Zmartwychwstanie. Największym ze wszystkich cudów jest dla chrześcijan Zmartwychwstanie Chrystusa, przez które zwyciężył On śmierć i grzech. Przesłanki przemawiające za prawdą o Zmartwychwstaniu Jezusa (takie jak: pusty grób, rzymscy strażnicy, zeznania świadków, wielokrotne pojawianie się Jezusa żywego po złożeniu do grobu) są po prostu jednoznaczne.

579. Apostołowie uzdrawiają kalekę. W czasach apostoelskich także niektórzy spośród uczniów Jezusa mieli moc czynienia cudów. W rozdziale 3. Dziejów Apostoelskich opisano, jak Piotr z Janem uzdrowili żebraka kalekiego od urodzenia, a w rozdziale 5. czytamy: „Wiele znaków i cudów działo się przez ręce Apostołów wśród ludu” (5,12). Pismo Święte zawsze jednak podkreśla, że tych cudów Apostołowie dokonywali mocą Zmartwychwstałego Chrystusa.

580. Ananiasz i Safira. Kościół pierwotny zachęcał swoich członków, aby troszczyli się o siebie nawzajem. Pewne małżeństwo - Ananiasz i Safira - uknuli, że sprzedadzą swoją posiadłość i część pieniędzy zostawią dla siebie, oszukując Kościół i mówiąc, że oddali wszystko. Gdy stanęli przed przełożonymi Kościoła, Bóg ukarał oboje małżonków nagłą śmiercią (Dz 5,1-11).

581. Cuda dokonane przez św. Piotra opisuje także rozdział 9. Dziejów Apostoelskich. Były to: uzdrowienie sparaliżowanego Eneasza oraz wskrzeszenie zmarłej Tabity.

582. Cudowne uwolnienie z więzienia (Dz 12,5-17). Kiedy Piotr został aresztowany za głoszenie Ewangelii, zamknięto go w więzieniu przykutego łańcuchem do dwóch strażników. Dzieje Apostoelskie donoszą jednak w rozdziale dwunastym, że pewnej nocy zbudził Piotra ze snu anioł, łańcuchy opadły z niego, a bramy więzienia stanęły otworem. Piotr spokojnie opuścił więzienie, a żołnierze, którzy mieli go strzec, zostali później skazani.

19. Nauczanie w przypowieściach

583. Przypowieści były ulubionym przez Pana Jezusa sposobem wyrażania duchowych prawd o Królestwie Bożym. Były to przede wszystkim bardzo obrazowe porównania, takie jak: „Królestwo niebieskie podobne jest do skarbu zakopanego w roli...” albo „Kto przychodzi do Mnie, słucha słów moich i wypełnia je, podobny jest do człowieka, który buduje dom...”. Konkretnie obrazy, które przywoływał Jezus, pozwalały łatwiej zapamiętać prawdy, które chciał przekazać. Jednak dla tych, którzy nie wierzyli w Jezusa, były trudne do zrozumienia.

584. Przypowieść o siewcy, którą możemy odnaleźć w rozdziale 13. Ewangelii Mateusza, porównuje głoszenie Dobrej Nowiny do siania ziarna przez rolnika. Ziarno posiane na drodze zostaje wydziobane przez ptaki - podobnie dzieje się z człowiekiem, który słyszy, ale nie rozumie Ewangelii. Szatan wyrывa z takiego słuchacza korzeń nauczania, tak że usłyszane słowo nie ma wpływu na jego życie. Ziarno posiane na terenie skalistym wprawdzie kiełkuje, ale nie utrzymuje się długo, bo nie może zapuścić korzeni - ta sytuacja przypomina człowieka, który najpierw przyjmuje wiarę w Ewangelię, ale z czasem oddala się od wiary w obliczu prześladowań. Niektóre zasiane rośliny wzrastają, ale zostają zagłuszone przez chwasty - obraz ten odnosi się do ludzi, których wiara zostaje podważona przez ziemskie troski. Natomiast dobre ziarno, które wzrasta, jest jak człowiek, który słyszy Dobrą Nowinę, rozumie ją i wybiera naśladowanie Chrystusa w swoim życiu.

585. Przypowieść o chwaście także odwołuje się do obrazu rolnika siejącego ziarno. Tym razem jego nieprzyjaciel zasiewa wśród pszenicy chwasty. Gdy chwasty zaczynają wzrastać, sługa pyta właściciela pola, czy ma je usunąć, lecz pan odpowiada: „Nie, byście zbierając chwast, nie wyrwali razem z nim i pszenicy. Pozwólcie obojgu rósć aż do żniwa” (Mt 13, 29-30). Jezus wyjaśnia później, że chwastem są synowie zła, którzy znaleźli się tu za sprawą nieprzyjaciela, czyli Szatana, a polem jest świat. Czas żniwa oznacza koniec świata, kiedy Bóg wprowadzi swoich ludzi do swego domu, a tych, którzy Go odrzucili, pośle na wieczne potępienie.

586. Przypowieść o nowym winie w starych bukłakach (Mt 9,16-17) ukazuje nowe życie, które przynosi Jezus. Tego nowego życia nie można zamykać w starych formach ani w zatwardziałych sercach. Przekaz opowiedzianej przez Chrystusa przypowieści jest jasny - aby przyjąć nowe życie, które On daje, trzeba się narodzić na nowo, stać się nowym człowiekiem, ponieważ stare formy zostaną rozerwane i zniszczone przez nowość Jezusowej nowiny.

587. Przypowieść o sługach roztropnych i sługach nieużytecznych (Mt 24,45-51) zajmuje się tym, jak wierni słudzy (czyli wierzący) powinni postępować w czasie, gdy ich pan (Jezus) jest daleko. Roztropny sługa, który ma sprawować pieczę nad pozostałymi sługami, będzie troszczył się o nich i o to, aby wykonywali swoje zadania. Zły sługa uzna natomiast, że w czasie, gdy pan jest dłużej poza domem, można robić, co się tylko chce. Będzie bił innych pracowników i będzie się upijał. Pan jednak powróci niespodziewanie i dowie się, kto postępował mądrze, a kto nie. Zły sługa otrzyma srogą karę za to, że nie szanował dóbr swego pana, gdy ten był poza domem.

588. Przypowieść o owcach i kozłach (Mt 25,31-46) stanowi obraz tego, co się wydarzy przy powtórny przyjsciu Chrystusa. Owce symbolizują miłosiernych, a kozły zatwardziałych w

braku miłosierdzia. Owce zostaną oddzielone od kozłów i otrzymają miejsce w niebie, a kozły zostaną wtrącone do piekła, na wieczne potępienie.

589. Przypowieść o wzroście ziarna znajduje się tylko w Ewangelii według świętego Marka (4,26-29). W przypowieści tej porównano królestwo Boże z ziarnem, wrzuconym w ziemię: kiełkuje ono, wzrasta i wreszcie wydaje nowe ziarno. Czyni to bez pomocy czy wskazówek z zewnątrz, bo, tak jak Dobra Nowina, ma w sobie cudowną moc wzrostu i rozprzestrzeniania się.

590. Przypowieść o czujnym dozorczy (Łk 12,36-40) przypomina, że nikt z nas nie wie, kiedy dokładnie powróci Chrystus. Wierzący mają być przygotowani i z czujnością wyczekiwać, tak jak ów dozorca u drzwi, aby nie przegapić powrotu Chrystusa.

591. Przypowieść o dwóch dłużnikach (Łk 7,40-50) porównuje z sobą dłużników i grzeszników. W tej krótkiej przypowieści, przytoczonej przez Łukasza, występują dwaj dłużnicy: jeden z nich jest winny swojemu wierzycielowi pewną niewielką sumę, drugi dziesięciokrotnie więcej. Jeżeli wierzyciel daruje długi im obu, który z nich - pyta Jezus - okaże większą wdzięczność? Oczywiście jest, że bardziej wdzięczny będzie ten, któremu darowano większy dług. Ta sama prawda dotyczy grzeszników. Chrystus wybacza zarówno małe, jak i wielkie grzechy, lecz ci, którym więcej wybaczone, będą bardziej wdzięczni. Jezus opowiedział tę przypowieść po tym, jak kobieta, która była wcześniej prostytutką, namaściła jego stopy. Faryzeusze zasiadający z Jezusem przy stole byli bowiem przekonani, że Jezus nie pozwoliłby tej kobiecie się dotknąć, gdyby tylko znał jej przeszłość.

592. Przypowieść o miłosiernym Samarytaninie (Łk 10,30-37) zawiera historię człowieka, który został pobity i obrabowany przez zbójców i pozostawiony na śmierć. Podczas gdy przechodzący obok kapłan oraz sługa świątynny nie udzielili mu pomocy, zatrzymał się przy nim pogardzany przez Żydów Samarytanin, zaopiekował się nim i zgodził się pokryć wszelkie koszty jego leczenia. Historia ta ukazuje, że człowiek żyjący miłością Bożą przekracza wszelkie bariery społecznych uprzedzeń.

593. Przypowieść o drzewie figowym nieprzynoszącym owocu (Łk 13,6-9) wskazuje, że wieczność nie będzie oczekiwać w nieskończoność, aby ludzie zechcieli się wreszcie nawrócić. W przypowieści tej właściciel winnicy nakazuje słudze wyciąć drzewo figowe, które przez trzy kolejne lata nie przynosi owocu. Właściciel, przekonany, że dał drzewu wystarczająco dużo czasu, nie chce dłużej marnować ziemi, by po raz kolejny nawozić drzewo, które nie wydaje owoców. Jednakże sługa prosi o jeszcze jeden rok i jeszcze jedną szansę dla drzewa - możliwe, że jest to sam Chrystus, który wstawia się w naszej sprawie!

594. Przypowieść o ostatnim miejscu na ucztę (Łk 14,7-11) porównuje sposób zajmowania miejsc do tego, jak chrześcijanie mają postępować w życiu. W czasie ucztę lepiej jest zasiąść na dalszym miejscu i być następnie zaproszonym przez gospodarza, by przesiąść się na lepsze, niż samemu umieścić się na zbyt wysokiej pozycji i zostać poproszonym o przeniesienie się niżej. Wątek ten pojawia się w Biblii wielokrotnie - wierzący mają być pokorni i nie szukać okazji do wynoszenia się nad innych, a sam Bóg ich wywyższy w odpowiednim czasie.

595. Przypowieść o wielkiej ucztę (Łk 14,16-24) przestrzega, że wejście do królestwa niebieskiego nie następuje automatycznie, lecz domaga się, by człowiek przyjął Boże

zaproszenie. Chociaż wszyscy są zaproszeni, wielu odrzucił zaproszenie i nie wejdzie na ucztę. Jezus opowiada o łaskawym gospodarzu, który organizuje wielkie przyjęcie i wysyła liczne zaproszenia, lecz w dniu uczyty zaproszeni goście wy mawiają się i nie przybywają. Wówczas gospodarz posyła po ubogich, kalekich i potrzebujących. Nie będzie on zmuszać zaproszonych, by przybyli na jego ucztę. Przyjęcie zaproszenia jest kwestią ludzkiego wyboru.

596. Przypowieść o ziarnie gorczycy (Łk 13,18-19) porównuje królestwo niebieskie z najmniejszym znanym w owej części świata ziarenkiem. Chociaż ziarno gorczycy jest maleńkie, to jednak bardzo się rozrasta. Podobnie można spojrzeć na historię Kościoła - na początku składał się tylko z garstki ludzi, jednak w ciągu dziejów rozrósł się w wielką, światową wspólnotę.

597. W przypowieści o zaczynie (Łk 13,20-21) Jezus porównuje królestwo niebieskie z niewielką porcją zaczynu, który dodany do ogromnej ilości ciasta przenika je w całości. Gdy tylko doda się zaczyn, nie można już cofnąć wzrostu ciasta. Podobnie jest z Ewangelią - skoro tylko Dobra Nowina zacznie się rozprzestrzeniać po świecie, nic jej nie powstrzyma. W innym fragmencie Jezus będzie przestrzegał przed „kwasem faryzeuszy”, który również może przeniknąć ludzkie serca, tyle że jest on dla nich wręcz zabójczy (Łk 12,1-5).

598. Przypowieści o ukrytym skarbie i o perle (Mt 13,44-46) porównują uczestnictwo w królestwie Bożym ze znalezieniem przedmiotów o ogromnej wartości. Jak człowiek sprzedaje wszystko, by zakupić ziemię, w której jest ukryty skarb czy drogocenna perła, tak chrześcijanie powinni wszystko podporządkować swemu zbawieniu. Przykładem dla nich jest sam Jezus, który oddał wszystko, co miał -nawet własne życie - dla odkupienia swojego ludu.

599. Przypowieść o sieci (Mt 13-47-50) pokazuje, że królestwo Boże jest jak sieć, w którą wpadają ryby wszystkich gatunków. Kiedy sieć jest już pełna, wyciąga się ją na brzeg i oddziela ryby dobre od złych. Jezus wyjaśnia, że proces rozdzielania ryb symbolizuje wydarzenia, jakie będą miały miejsce na końcu czasów, kiedy Chrystus oddzieli sprawiedliwych od niesprawiedliwych, wiernym dając niebo, a niewiernych zsyłając do piekła.

600. Przypowieść o zaginionej owcy, zawarta w rozdziale 18. Ewangelii Mateusza, jest jedną z najbardziej wzruszających historii opowiedzianych przez Jezusa. Chrystus ukazuje w niej kochającego pasterza, który troszczy się o swoje stado stu owiec. Gdy jedna z nich zaginie, zostawia dziewięćdziesiąt dziewięć i idzie szukać tej jednej zagubionej. W ten sam sposób Bóg troszczy się o każdego człowieka i nie chce, aby ktokolwiek się zagubił.

601. Przypowieść o zgubionej drachmie (Łk 15, 8-10) porównuje radość ubogiej kobiety z odnalezienia zagubionej monety, do radości, jaka ma miejsce w niebie, gdy grzesznik żałuje za swoje grzechy i nawraca się do Boga.

602. Przypowieść o niemiłosiwnym dłużniku (Mt 18,23-35) opowiada o człowieku, który był winien swojemu panu bardzo dużą sumę. Upadłszy na kolana, błagał go o darowanie długu i je otrzymał. Jednakże chwilę później sługa ten napotkał człowieka, który był z kolei winien jemu pewną drobną sumę i, mimo że tamten także błagał go o darowanie długu, wysłał go za ów dług do więzienia. Gdy dowiedział się o tym pan, bardzo się rozgniewał, kazał aresztować i ukarać swego sługę, dopóki nie spłaci całego długu. Skoro słudze darowano tak wiele, powinien był odpuścić drugiemu jego dług, który był o wiele mniejszy. Ponieważ

chrześcijanom Bóg odpuścił wszystkie grzechy, powinni wykazać się wolą przebaczenia względem tych, którzy im zawinili.

603. Przypowieść o robotnikach w winnicy (Mt 19,30-20,16) opowiada o właścicielu najmującym robotników, by dla niego pracowali. Jednych rano, innych w południe, a jeszcze innych dopiero pod koniec dnia, jednakże wszystkim wypłacił taką samą pensję. Jezus posłużył się tą opowieścią, by pokazać, że Bóg jest absolutnie suwerenny w przyznawaniu nagrody. W przyszłości niektórzy prominentni ludzie zostaną poniżeni, a nic nieznaczący - wywyższeni. W ostatecznym podsumowaniu naszego życia liczyć się będzie jedynie to, jak oceni nas Bóg.

604. Przypowieść o dwóch synach (Mt 21,28-32) mówi o tym, jak ojciec poprosił swoich synów, by poszli pracować w jego winnicy. Jeden obiecał, że pójdzie, ale nie poszedł, a drugi początkowo odmówił, ale później poszedł pracować. Sprawiedliwym okazał się ten drugi - w ten sposób Jezus wyjaśnił, dlaczego prostytutki i poborcy podatkowi wchodzi do nieba, podczas gdy faryzeusze i przywódcy religijni nie mogą go osiągnąć, ponieważ nie żałują za grzechy i nie wierzą.

605. Przypowieść o przewrotnych najemcach, przytoczona w rozdziale 21. Ewangelii Mateusza, być może wywarła największe wrażenie na słuchaczach Jezusa. Otóż pewien właściciel oddał rolnikom w dzierżawę swoją winnicę. Kiedy jednak posłał do nich służących, aby odebrali należny mu plon, rolnicy pobili posłańców. Wówczas właściciel posłał własnego syna, którego z kolei zamordowali. Jezus posłużył się tym obrazem, aby ukazać Boga, który miłuje Izraela, ale jest przezeń odrzucany. Kiedy Bóg posłał swojego syna, ukrzyżowano Go. W wyniku tego królestwo Boże zostanie odebrane Izraelowi. Przywódcy religijni Izraela, słuchając tej przypowieści, dobrze zrozumieli słowa Jezusa i dlatego wzmógł się ich gniew na Niego.

606. W przypowieści o mądrym i głupim budowniczym (Mt 7,24-27) przeciwstawiono mądrego człowieka, który wybudował dom na skale, głupiemu, który zbudował na piasku. Gdy nadeszła burza, dom zbudowany na piasku rozpadł się, a dom na skale ocalał. Innymi słowy stabilność budynku zależy od jakości jego fundamentów. Solidny fundament symbolizuje w tej opowieści Chrystusa, który przemienia całe życie człowieka, podczas gdy religia faryzeuszów opiera się na zewnętrznych pozorach sprawiedliwości. Przypowieść ta, umieszczona po opowieści o wyborze właściwego owocu do zjedzenia i drogi, po której chce się iść, wskazuje, że mądry wybór zawsze prowadzi do Boga, zaś głupi wybór od Niego oddala.

607. Przypowieść o uczie weselnej (Mt 22,1-14) opowiada o królu, który próbował zapraszać gości na wesele swojego syna. Ponieważ większość zaproszeń została odrzucona lub zignorowana, rozgniewany król posłał swoich żołnierzy, by ukarali tych, którzy nim wzgardzili, a na wesele zaprosili zamiast nich ludzi z ulicy. Przypowieść ta odnosi się do odrzucenia Mesjasza przez Izrael i zaproszenia pogan do udziału w Królestwie Bożym. Pojawia się w niej jeszcze pewien interesujący szczegół - otóż jeden z gości zostaje wyrzucony za drzwi, gdyż nie ubrał szaty weselnej podarowanej mu przez króla. Oznacza to, że człowiek musi odpowiedzieć Bogu nie tylko zewnętrznym gestem, lecz również sercem, przyjmując to, co Bóg mu oferuje.

608. Przypowieść o dziesięciu pannach (Mt 25,1-13) przedstawia dziesięć panien oczekujących na nadejście pana młodego. Albowiem tradycja w judaizmie wymagała, aby

pan młody powrócił do domu na czele procesji - w przypowieści obrazuje to pierwsze i zarazem drugie przyjście Chrystusa. Do uczty weselnej trzeba się przygotować, a pięć panien nie zabrało z sobą wystarczającej ilości oliwy do lamp. Poszły ją dokupić, lecz nim wróciły, przyjęcie już się rozpoczęło i odmówiono im wstępu. Ukazuje to, że część Izraela nie była gotowa na przyjęcie Mesjasza, mimo że powinni wiedzieć o Jego nadejściu, a także poucza wiernych chrześcijan, że powinni, trwając w łączności z Bogiem, wyczekiwać powtórnego przyjścia Chrystusa.

609. W przypowieści o talentach udający się w podróż pan powierza swoim sługom różne kwoty, które mają zainwestować podczas jego nieobecności. Po powrocie chwali tych dwóch poddanych, którzy mądrze zainwestowali pieniądze, podczas gdy trzeci - który je ukrył - zostaje zganiony, ponieważ w jego słowach i działaniu przejawia się brak zaufania panu. Przypowieść ukazuje, że lud Boży ma służyć swojemu Panu, nawet gdy wydaje się, że jest On daleko.

610. Przypowieść o lampie mówi, że nikt nie zapala lampy po to, żeby ją ukryć. Lampa ma służyć rozświetlaniu ciemności. Tak samo jest z Ewangelią, którą otrzymaliśmy nie po to, by trzymać ją w ukryciu, ale aby dzielić się nią z innymi.

611. Przypowieść o synu marnotrawnym jest jedną z najpiękniejszych opowieści biblijnych. Pewien ojciec miał dwóch synów. Młodszy z nich zarządzał swojej części dziedzictwa, wyjechał i przepuścił wszystkie pieniądze. W tym samym czasie drugi syn pozostał w domu, pracując razem z ojcem. Kiedy marnotrawny syn postanawia powrócić do domu, ojciec raduje się, podczas gdy jego brat burzy się z powodu postawy ojca. Chrystus wskazał przez tę przypowieść, że każdy jest mile widziany w rodzinie Bożej, a my powinniśmy się cieszyć, kiedy zagubiona dusza żałuje za grzechy i powraca do przyjaźni z Bogiem.

612. Przypowieść o bogatym głupcu zawarta w Łk 12 opowiada o bogaczu, który budował coraz to większe spichlerze i mówił sobie, że już niebawem nie będzie się musiał o nic troszczyć. Boża reakcja na taką postawę jest jasna: „Głupcze, jeszcze tej nocy zarządzają twojej duszy od ciebie; komu więc przypadnie to, coś przygotował?”. Życie wieczne jest ważniejsze niż gromadzenie rzeczy materialnych, a bogactwo na nic się człowiekowi nie przyda w wieczności.

613. Przypowieść o przebiegłym zarządcy jest jedną z najtrudniejszych do zrozumienia. Pewien ekonom, bojąc się utraty pracy, idzie na rękę kilku dłużnikom swojego pana, a jego pan chwali go za spryt. Przesłaniem przypowieści nie jest zachęta do nieuczciwości, lecz pochwała rozsądnego planowania - zarządca wybrał odpowiednie środki do osiągnięcia swojego celu.

614. Przypowieść o bogaczu i Łazarzu (Łk 16) opowiada, jak pewien bogaty człowiek umarł i poszedł do piekła, podczas gdy żebrak poszedł po śmierci do nieba. Pierwsze przesłanie w tej opowieści dotyczy nieprzydatności materialnego bogactwa do osiągnięcia duchowej sprawiedliwości. To jednak nie wszystko. Bogacz prosi o to, aby napomnieć swoich żyjących braci i przestrzec ich przed piekłem, jednakże jego prośba nie zostaje spełniona. Pan wskazuje w ten sposób, że ludzie będą się ciągle domagać wciąż większej ilości znaków, podczas gdy otrzymali ich już więcej niż to konieczne, aby przyjąć, że Jezus jest Mesjaszem.

615. Przypowieść o nieustępliwej wdowie odwołuje się do historii kobiety, która szukała sprawiedliwości u niesprawiedliwego sędziego. Choć wielokrotnie odmawiał wysłuchania jej sprawy, nieustępliwość wdowy w końcu go zmęczyła i wziął ją w obronę. Jezus sam wyjaśnia tę przypowieść, mówiąc: „Słuchajcie, co ten niesprawiedliwy sędzia mówi. A Bóg, czyż nie weźmie w obronę swoich wybranych, którzy dniem i nocą wołają do Niego?” (Łk 18, 6-7).

616. Przypowieść o faryzeuszu i poborcy podatkowym (celniku) jest wyjątkowo poruszająca. Przekonany o własnej sprawiedliwości faryzeusz staje przed Bogiem, aby podziękować, że nie jest taki jak poborca podatkowy. Ten drugi natomiast czuje się niegodny wnieść oczy ku Bogu i tylko błaga Boga o przebaczenie popełnionych grzechów. I to właśnie celnik odszedł z modlitwy usprawiedliwiony. Jezus mówi, że nie wolno nam uważać się za sprawiedliwych ani też porównywać się z innymi, jeśli chcemy osiągnąć zbawienie. Powinniśmy stawać przed Bogiem w pokorze, aby wyprosić przebaczenie i dostąpić Jego łaski.

20. Początki Kościoła

617. Aż do czasów przedstawionych w Dziejach Apostolskich

Objawienie Pisma Świętego było skierowane prawie wyłącznie do narodu żydowskiego. Jednym z wielu radykalnych posunięć Jezusa, w zasadzie jednym z najradykalniejszych elementów Jego misji, było przekazanie Słowa Bożego również poganom (to jest nie-Zydom). Posyłając uczniów, by głosili Ewangelię całemu światu, Jezus nie był gołosłowny. Wartka akcja Dziejów Apostolskich prowadzi z Jerozolimy do Rzymu, ukazując w ten sposób, że imię Jezusa było głoszone w „całym” ówczesnym świecie.

618. W spisach Apostołów odnajdujemy drobne różnice między księgami biblijnymi. W Ewangelii Mateusza wyliczono: Szymona, Andrzeja (brata Szymona), Jakuba i Jana (synów Zebedeusza), Filipa, Bartłomieja, Tomasza, Mateusza (poborcę podatkowego), Jakuba syna Alfeusza, Tadeusza, Szymona „Kananejczyka” i Judasza Iskariotę. Łukasz nazywa zaś Szymona „zelotą”, a w miejsce Tadeusza wymienia Judę syna Jakuba”. Wymienieni tu mężczyźni stanowili filary pierwotnego Kościoła.

619. Piotr, który zanim Jezus nadał mu nowe imię zwał się Szymonem, był pierwszym przywódcą młodego Kościoła. Przeżył on wiele u boku Jezusa, np. Jego Przemienienie lub wskrzeszenie córki

Jaira. Niestety to także on zaparł się Pana nim kogut trzy razy zapiał, ale po śmierci i Zmartwychwstaniu Jezusa trwał w wierze i stał się tym, co oznaczało jego imię - Skałą.

620. Jakub i Jan byli braćmi, synami Zebedeusza. Obaj odegrali ważne role w początkach Kościoła. Byli oni zaufanymi uczniami Jezusa, który wziął ich z sobą, wraz z Piotrem, by byli świadkami Jego Przemienienia.

621. Apostoł Paweł. W Dziejach Apostolskich pojawia się jedna z najważniejszych postaci Nowego Testamentu - wykształcony i bardzo pobożny Żyd, trudniący się szyciem namiotów - Szaweł. Urodzony w Tarsie (na terenie obecnej Turcji) Szaweł udał się do Jerozolimy, by zostać uczniem powszechnie szanowanego rabbiiego Gamaliela, który był prawnikiem legendarnego rabbiiego Hillela, najwybitniejszego żydowskiego nauczyciela w I wieku. Szaweł dysponował upoważnieniem od najwyższego kapłana, by aresztować uczniów Chrystusa i z zawziętością prześladował pierwszych chrześcijan. Szaweł posługiwał się

dwoma imionami (to drugie to Paweł). Doświadczył on niesamowitego przeżycia-wizji w drodze do Damaszku, w wyniku której nawrócił się i stał się gorliwym wyznawcą Chrystusa.

622. Pierwsze wspólnoty chrześcijan poza Ziemią Świętą powstały w wyniku podróży misyjnych św. Pawła. Przemieszczał się on sprawnie dzięki znakomitemu systemowi rzymskich dróg, przecinających niemal cały świat śródziemnomorski. Rzymskie drogi, wybudowane po to, by wojska cesarskie mogły się błyskawicznie przemieszczać, a także by zapewnić sprawny transport towarów, przysłużyły się również do rozprzestrzeniania się Dobrej Nowiny.

623. Paweł wypracował strategię misyjną, do której stosował się w czasie swoich licznych podróży. Dość konsekwentnie udawał się coraz dalej od Izraela. Przybywając do jakiegoś miasta po raz pierwszy, Poszukiwał najpierw synagogi albo innego miejsca, w którym mógł spotkać mieszkających w danej miejscowości Żydów (w I w. po Chrystusie Żydzi byli rozproszeni po całym ówczesnym świecie i trudno by było znaleźć miasto, w którym nie odbywałyby się regularne spotkania członków żydowskiej wspólnoty). Niektóre synagogi były skłonne do słuchania Pawła i jego nowiny, w innych rozbijał się o mur wrogości.

624. Początki Kościoła Rzymskiego. Czasem zdarzało się, że Ewangelia docierała do jakiejś miejscowości jeszcze przed przybyciem Pawła. Jednym z takich miast był Rzym - ówczesne centrum świata. Na długo przed przybyciem Pawła powstała w Rzymie znacząca chrześcijańska wspólnota. Jej założycielami byli najprawdopodobniej nieznanymi chrześcijanie z Palestyny lub Syrii, a jej początki wiąże się z działalnością św. Piotra Apostoła - pierwszego papieża Kościoła.

625. Kiedy Paweł został aresztowany w Jerozolimie, za rzekomą herezję, którą miał głosić, zażądał procesu w Rzymie, w obecności cesarza. Był bowiem obywatelem rzymskim, a prawo rzymskie dawało możliwość obywatelom Imperium odwołania się do najwyższej instancji, którą w Rzymie był cesarz.

626. Rozrost chrześcijaństwa. W początkach Kościoła działało również wielu innych chrześcijańskich misjonarzy, oprócz tych, o których działalności możemy przeczytać na kartach Nowego Testamentu. Ich misją było głoszenie Słowa aż po rubieżę znanego wówczas świata, zgodnie z zaleceniem Jezusa, które wydał przed swoim Wniebowstąpieniem (por. Dz 1). Dzięki nim i ich następcom chrześcijaństwo powoli zaczęło zapuszczać korzenie w każdym niemal zakątku świata.

627. Barnaba. Jednym z pierwszych nawróconych na chrześcijaństwo, a zarazem serdecznym przyjacielem Pawła był Barnaba, Żyd pochodzący z Cypru i posługujący się językiem greckim. Naprawdę nosił imię Józef, jednakże przyjaciele nazwali go Barnabą („synem zachęty”) ze względu na jego wielki talent nauczycielski. Barnaba towarzyszył Pawłowi w jego pierwszej podróży misyjnej w Azji Mniejszej.

628. Tymoteusz należał do najbliższych współpracowników Pawła. Właśnie do tego młodego człowieka Paweł wystosował dwa listy (1Tm i 2Tm) i nazwał go swoim „prawdziwym synem w wierze”. Oprócz podróży z Pawłem, Tymoteusz prowadził również własną działalność misyjną.

629. Filip także został misjonarzem i jako pierwszy głosił Dobrą Nowinę w Samarii. Pamięta się go szczególnie dzięki zawartej w Dziejach Apostolskich relacji o tym, jak dopomógł

pewnemu Etiopczykowi zrozumieć fragment Księgi Izajasza. Anioł skierował Fdipa do owego etiopskiego dworzanina, któremu objaśnił on fragment Pisma Świętego (Księgi Izajasza). Podróżny poprosił następnie o chrzest i stał się pierwszym chrześcijaninem z Etiopii.

630. Sylas towarzyszył w podróżach misyjnych Pawłowi oraz Piotrowi. Uwięziony wraz z Pawłem w Filipi, gdy wystąpiło trzęsienie ziemi radośnie śpiewał hymny na cześć Chrystusa, a przebywający z nimi współwięźnię przyjął chrześcijaństwo poruszony mocą ich wiary. Paweł nazwał Sylasa swoim „wiernym bratem”.

631. Febe to jedna z kilku wspomnianych w Nowym Testamencie kobiet prowadzących działalność misyjną. Historycy wskazują, że w początkach Kościoła przyjmowanie przez kobiety ważnych funkcji w Kościele nie było rzeczą niespotykaną - inaczej niż w żydowskich synagogach. Febe była diakonisą kościoła w Kenchrach i, jak sądzą uczeni, z polecenia Pawła podróżowała do Rzymu, najprawdopodobniej po to, aby dostarczyć tamtejszej chrześcijańskiej wspólnoty list od niego (por. Rz 16,1-2).

632. Apollos był Żydem i pochodził z Aleksandrii. Został misjonarzem, jeszcze zanim spotkał Pawła. Należał do uczniów Jana zgromadzeni w owym dniu w Jerozolimie. Niektórzy sądzili, że apostołowie są pijani, lecz było to Zesłanie Ducha Świętego, obiecanego przez Jezusa. Umocnieni Duchem Świętym uczniowie mogli wyruszyć na krańce świata i głosić Słowo Boże.

633. Kult cezara jako boga w Imperium Rzymskim był włączany do lokalnych religii. W poszczególnych prowincjach miejscowi notable stawiali się kapłanami tego kultu, co miało zapewnić ściślejsze związki prowincji z Rzymem. Cezar August wyłączył jednak z tego obowiązku Żydów. Kult ten rozwijał się jako oficjalna religia Imperium aż do czasu, gdy za panowania cesarza Konstantyna (305-337) chrześcijaństwo zaczęło zyskiwać oficjalne poparcie.

634. Chrystusowa Ewangelia była przekazywana przede wszystkim z ust do ust. Czasami po dotarciu do nowego miasta apostołowie dowiadywali się, że miasto, które dopiero co opuścili, domaga się dodatkowych nauk. Pisali zatem listy, które miały być odczytywane w trakcie zgromadzeń. Często pisali, również będąc w więzieniach.

635. Słowo *agrafa* oznacza dosłownie „nienapisane”. W pierwotnym Kościele określano w ten sposób te słowa Jezusa, których nie spisali Ewangeliści, a które zostały zapamiętane przez Jego uczniów. Przykład takich słów odnajdujemy w Dziejach Apostolskich (20,35), gdzie Paweł cytuje Jezusa: „Więcej szczęścia jest w dawaniu niż w braniu”. Cytatu tego nie umieszczono w żadnej z Ewangelii, musieli go więc zapamiętać uczniowie Jezusa i podawać swojego Nauczyciela jako autora tych słów.

636. Zesłanie Ducha Świętego. Jak głosić światu Dobrą Nowinę, jeśli nie będziemy mówić w języku ludzi, do których zostaliśmy posłani? - to pytanie z pewnością zadawali sobie Apostołowie po Zmartwychwstaniu Jezusa. Duch Święty rozwiązał ich problem, gdy pewnego dnia znajdowali się w pokoju na piętrze na modlitwie i niespodziewanie spadły na nich „języki ognia”. Następnie zaczęli mówić różnymi językami, tak że rozumieli ich ludzie z różnych narodów

637. Kościół pierwszych chrześcijan (choć nie nazywali się jeszcze wówczas „chrześcijanami”) był wspólnotą, w której dzielono się wszystkim. Wspólnota rozwijała się, podejmowała razem decyzje i posiadała wspólną własność.

638. Ustanowienie Siedmiu. W rozdziale 6. Dziejów Apostolskich opisano wyznaczenie siedmiu młodych ludzi, którzy mieli troszczyć się o potrzeby członków Kościoła, odciążając w ten sposób apostołów. Jednym z nich był znakomity mówca Szczepan. Świetnie radzący sobie w dysputach Szczepan budził gniew tych, którzy nie potrafili pokonać go w mowie. Został w końcu aresztowany i wytoczono mu proces przed Sanhedrynem.

639. Szczepan stał się również pierwszym męczennikiem w historii Kościoła. Przy jego kamienowaniu był obecny młodzieniec o imieniu Szawel (Paweł), który później nawrócił się pod Damaszkiem. Umierając, Szczepan widział Jezusa. Cały czas zachowywał spokój, czym jeszcze bardziej rozsierdził swoich przeciwników. Przed śmiercią Szczepan wypowiedział słowa: „Panie, nie poczytaj im tego grzechu” (Dz 7,60).

640. Kościół pierwotny nie był wspólnotą doskonałą. Pierwsi chrześcijanie byli grzesznikami tak samo jak dzisiejsi. Czytamy o tym w rozdziale 5 Dziejów Apostolskich - Ananiasz i jego żona Safira skłamali w sprawie sumy, jaką otrzymali ze sprzedaży swojej ziemi. Wcale nie musieli udawać, że ziemia była tak tania - to akurat nie miało znaczenia. Chcieli jednak zatrzymać dla siebie część dochodu i za to Bóg ich ukarał. Piotr powiedział Ananiaszowi: „Skłamaliście Duchowi Świętemu”. Chrzczyciela, dzięki któremu sam stał się świetnym nauczycielem. W czasie pobytu w Koryncie otrzymał od Pryscylli i Akwilli pomoc w odpowiedzi na pytania dotyczące Jezusa.

641. Był jeszcze inny znany Ananiasz - Ananiasz z Damaszku. Paweł (Szawel) przy nawróceniu stracił wzrok. Bóg powiedział Ananiaszowi, aby udał się do domu, w którym Paweł się zatrzymał i Ananiasz postąpił zgodnie z tym poleceniem, chociaż wiedział, że przybył on do Damaszku z zamiarem aresztowania chrześcijan. Dzięki modlitwie Ananiasza nowo nawrócony Paweł odzyskał wzrok.

642. Tabita, znana także jako Dorka (co oznacza: Gazela), mieszkanka Jary, doświadczyła cudu wkrótce po swoim przystąpieniu do Kościoła. Kiedy zachorowała i umarła, jej wierzący przyjaciele posłali po Piotra - „opokę” Kościoła. Piotr modlił się nad Tabitą, a ona odzyskała życie. W wyniku tego cudu wielu znajomych Tabity przyjęło wiarę.

643. Korneliusz był żołnierzem rzymskim stacjonującym w Cezarei. Choć był poganinem, dołączył do synagogi w poszukiwaniu Boga - Biblia nazywa go więc „bojącym się Boga”. Pewnego dnia ukazał mu się anioł i polecił posłać po Piotra, który przybył i nauczał o Jezusie Korneliusza i całą jego rodzinę. Dzięki temu wszyscy przyjęli chrzest i wysławiali Boga za cuda, które działy w ich życiu.

644. Eutyech (Eutyches) otrzymał imię, które oznaczało kogoś, kto ma szczęście. Eutyech może nie był szczęściarzem, tylko kimś, kogo spotkało błogosławieństwo, ale jego imię wydaje się odpowiednie do sytuacji opisanej w Dziejach Apostolskich, której jest bohaterem. Kiedy bowiem Paweł w czasie zgromadzenia przedłużał swoje kazanie, Eutyech przysnął i wypadł z trzeciego piętra przez okno. Znalaziono go leżącego bez ruchu i uznano za zmarłego, Paweł jednak wzięwszy Eutycha w ramiona, uzdrowił go.

645. Lidia, wspomniana w Dziejach Apostolskich, zajmowała się sprzedażą purpury. Była poganką, ale szukała Boga i uczęszczała do żydowskiego domu modlitw. Dzięki nauczaniu Pawła uwierzyła w Jezusa. Cała jej rodzina, a nawet pracownicy, przyjęli chrzest, a Paweł wraz z towarzyszami zatrzymali się w jej domu.

646. Stefan i jego domownicy byli pierwszymi nawróconymi przez Pawła mieszkańcami Achai. Gdy Kościół w tym regionie zaczął się rozrastać, Stefan włączył się aktywnie w posługę na rzecz nowo nawróconych chrześcijan. Paweł bardzo cenił Stefana i jego rodzinę i cieszył się ze wspólnej z nim wyprawy do Efezu.

647. Akwila i Pryscylla byli małżeństwem i wykonywali ten sam zawód co Paweł - zajmowali się wyrobem namiotów. Nawrócili się, słuchając, jak Paweł nauczał. Oboje stali się jego serdecznymi przyjaciółmi i wspierali go do samego końca, nawet ryzykując życiem. Znano ich i kochano w wielu wspólnotach położonych w Grecji i Azji Mniejszej.

648. Dzieje Apostolskie kończą się w momencie, gdy Paweł zostaje uwięziony i podlega dość łagodnej formie aresztu domowego w stolicy cesarstwa. Dalej naucza on Ewangelii i pisze listy do Kościołów, które ustanowił. Dzieje nie wspominają, jak potoczyła się sprawa apelacji Pawła, ani jak zakończył życie. Nie mówią również nic na temat śmierci Piotra. Jednakże tradycja podaje, że obaj Apostołowie zginęli śmiercią męczeńską za panowania Nerona.

CZĘŚĆ III CZASY BIBLIJNE I INNE CIEKAWOSTKI

21. Krainy biblijne

649. Ziemia Święta - kraina, w której działy się rzeczy tak wielkiej wagi, jest mniejsza od Belgii. Szybujący orzeł zdołałby obejrzeć ją w całości w ciągu jednego pogodnego dnia. Odległość między Dan a Berszebą (czyli skrajnymi miejscowościami na północy i południu) wynosi mniej więcej 250 km, czyli tyle co z Łodzi do Krakowa. Natomiast najdalsze punkty na wschodzie i zachodzie znajdują się jeszcze bliżej siebie. W najszerszym miejscu między Morzem Śródziemnym a Pustynią Arabską można zmierzyć około 160 km.

650. Kraina, w której narodziła się nasza cywilizacja, na mapie świata wydaje się więc całkiem niepozorna. Jednakże żadne inne miejsce na ziemi, metr kwadratowy po metrze, nie odegrało porównywalnej roli w historii ludzkości.

651. Krainy, które opisuje Biblia przestały stanowić centrum starożytnego świata w ciągu pięciu wieków między zburzeniem świątyni jerozolimskiej a przyjściem na świat Jezusa. Wyrosły w tym czasie nowe imperia - tym razem na terenie Europy. Tereny, na których rozgrywały się historie opisane w Piśmie Świętym, zostały opanowane najpierw przez Greków, a następnie przez Rzymian.

652. Większość rzek w krainach biblijnych wysycha w miesiącach letnich, nie dotyczy to jednak Nilu, którego dopływy są zasilane przez obfite deszcze i topniejące śniegi. Późnym latem spływają Nilem ogromne ilości wody, która występuje z brzegów i użyźnia ziemię na zalanych terenach.

653. Lokalizacja Ziemi Świętej na przecięciu się trzech kontynentów czyni ją miejscem spotkania roślin i zwierząt najróżniejszych gatunków. Weźmy na przykład ptaki - niemal każdy gatunek zamieszkujący północną Afrykę, południową Europę czy zachodnią Azję występował kiedyś w Ziemi Świętej. Zwierzęta tej krainy wywodzą się z miejsc tak odległych, jak: środkowa Azja (koń), Afryka równikowa (krokodyl) albo Europa zachodnia (bocian).

654. Nadzwyczajna roślinność. Tereny pustynne, góry, lasy, obszary trawiaste, jeziora i wybrzeże dostarczają niemal pełnego spektrum środowisk dla rozwoju roślin. W Ziemi Świętej rośnie około 2250 gatunków drzew, krzewów oraz roślin jednorocznych i wieloletnich, podczas gdy znacznie większy Egipt ma ich tylko 1500.

655. Krajobraz Ziemi Świętej obfituje w niezwykle kontrast Góra Hermon przekracza 2800 m n.p.m., a na jej szczycie panuje klimat arktyczny. Natomiast mniej niż 200 km od niej znajduje się Morze Martwe ze swoim tropikalnym klimatem. Jednym spojrzeniem można objąć pokryte śniegiem szczyty gór i spalone słońcem plaże Nieopodał pól uprawnych mieszczą się pustynie, które z trudem da się wykorzystać jako pastwiska.

656. Droga z Jerozolimy do Jerycha na długości zaledwie 25 km opada o ponad 900 m. Kiedy w sadach naokoło Jerycha rosną owoce, w Jerozolimie może w tym samym czasie padać śnieg. Wielość gatunków roślin i zwierząt, różnorodność krajobrazu i zmienność klimatu - wszystkie te czynniki stanowiły dla autorów biblijnych źródło symboli, za pomocą których mogli opowiadać o rzeczywistości duchowej.

657. Dolina Jordanu należy do tzw. Wielkiego Rowu tektonicznego ciągnącego się od Turcji w głąb Afryki na długości niemal 6500 km. Wielki Rów jest najgłębszą rozpadliną na całej Ziemi. W odróżnieniu od amerykańskiego Wielkiego Kanionu, który powstał w wyniku erozji, Wielki Rów powstał przez falowania i pęknięcia skorupy ziemskiej, w wyniku którego ogromne bloki ziemi obniżały się, pozostawiając głębokie doliny, które zaczęła wypełniać woda. Na obszarze Ziemi Świętej uformowały się w ten sposób: Dolina Jordanu, Jezioro Hule (dziś osuszone), Jezioro Galilejskie i Morze Czarne.

658. Rzeka Jordan jest jedną z najbardziej wartkich rzek na świecie. Meandrując przez ponad 300 km obniża się z poziomu około 600 m n.p.m. do prawie 400 m p.p.m. przy ujściu do Morza Martwego.

659. Wybrzeże Morza Martwego jest najniższym obszarem lądu na całej Ziemi. Jest ono również najbardziej słonym zbiornikiem wodnym na świecie - siedmiokrotnie bardziej słonym niż oceany! Takie zasolenie powoduje, że chyba żaden człowiek nie zdołałby w nim utonąć. W czasie oblężenia Jerozolimy w 70 roku po Chrystusie jeden z rzymskich dowódców skazał kilku więźniów na śmierć; wyrok ten miał zostać wykonany przez utopienie w Morzu Martwym. Skazańcy zostali tam wrzuceni z pagórka, jednakże żaden z nich nie utonął. Kilkakrotnie wyciągano ich i z powrotem wpychano do wody, lecz za każdym razem byli wypierani na powierzchnię. Rzymski dowódca, który nie rozumiał przyczyn tego zjawiska, uznał je za cud i uwolnił skazańców.

660. Starożytni Hebrajczycy korzystali z niewyczerpanych zasobów soli. Kopali bowiem nad brzegiem Morza Martwego doły, zwane potocznie „garnkami soli”, do których wlewali słoną wodę morską. Zgromadzona w rowach woda parowała na słońcu, pozostawiając na ich brzegach obfite zapasy soli mineralnych.

661. Sól była najważniejszym towarem starożytnej gospodarki. Hebrajczycy używali ją do najróżniejszych celów: do dodawania smaku potrawom, konserwowania ryb, przyprawiania mięsa, marynowania oliwek i różnych warzyw. Przed owinięciem w pieluszki smarowano nią niemowlęta, co miało zapewnić im dobre zdrowie. Wierzono również, że sól jest antidotum przeciwko próchnieniu zębów. Ponadto stanowiła ona składnik świętego oleju do namaszczeń oraz ofiar rytualnych jako symbol wiecznego Przymierza Boga z Izraelem (por. Lb 18,19).

662. „Dwa worki skał”. Suchy krajobraz z nagimi wzgórzami i pozbawionymi wody równinami oraz niemal wszędzie wystające spod gleby skaliste kości ziemi - to krajobraz dzisiejszej Ziemi Świętej. Starożytna hebrajska legenda głosi, że stwarzając świat, Bóg dysponował dwoma workami skał. Zawartość jednego z nich rozsypał po całym świecie, a cały drugi worek został rozsypany nad niewielką Ziemią Świętą.

663. Powierzchnia ziemi wyglądała w czasach biblijnych zupełnie inaczej niż dziś. Pierwszym krokiem prowadzącym do zmian było wycięcie lasów dla celów rolnictwa. To właśnie doradził Jozue pokoleniom Efraima i Manasses, gdy skarżyły się na brak ziemi uprawnej na przyznanych im terenach: „Otrzymałście kraj górzysty i zalesiony: powinniście go wykarczować i jego granice zająć” (por. Joz 17,18).

664. Góra Synaj - ma wysokość 2285 m n.p.m. Znajduje się w pobliżu Góry Świętej Katarzyny, najwyższej na półwyspie Synaj (2637 m n.p.m.). Otoczona jest ze wszystkich stron szczytami, jednakże odstaje od reszty otoczenia tak wyraźnie, że Izraelici musieli ją uznać za miejsce odpowiednie do zamieszkiwania przez Boga.

665. Mari - starożytne miasto datowane na około XVIII wiek przed Chrystusem leżące na terenach dzisiejszej Syrii - zostało odkopane w latach trzydziestych XX wieku przez ekipę francuskich archeologów po kierownictwem André Parrota. Odnaleziono w nim ziggurat i dwadzieścia tysięcy zapisanych glinianych tabliczek. Wśród zapisów na tabliczkach odnaleziono protokoły policyjne, w których wielokrotnie pojawia się wątek zagrożenia ze strony semickich nomadów, żyjących na granicy królestwa, którzy zwykli najeżdżać okoliczne miejscowości.

666. Haran, mimo że był niewielką osadą, należał do najważniejszych miejscowości Bliskiego Wschodu. Znajdował się na szlaku handlowym do Ur, z którego 4 tysiące lat temu Abraham wraz z żoną Sarą i całym dobytkiem, stadami i trzodą wyruszył w historyczną drogę do Ziemi Obiecanej. Jego droga prowadziła po znanych sprzed upadku Ur (ok. 1740 r. przed Chr.) szlakach handlowych i migracyjnych. Miasto Haran przetrwało do dziś - leży na terenie południowej Turcji, 32 km na południowy wschód od Edessy.

667. Miasto Korynt był o w czasach Pawła jednym z najważniejszych miast Cesarstwa Rzymskiego. Będąc pomostem handlowym między Wschodem i Zachodem, przyciągało licznych kupców i innych gości z całego basenu Morza Śródziemnego.

668. Flota króla Salomona transportowała metal i inne towary z Esjon-Geber w Zatoce Akaba do miejsca znanego jako „Ofir”. Lokalizacja Ofiru stanowiła przedmiot zaciętych dyskusji uczonych. Przez niektórych był on uznawany za miejsce legendarne aż do czasu odkrycia w starożytnym porcie w Jafie w Izraelu na jednym z fenickich magazynów napisu „złoto Ofiru”.

669. Ofir leżał najprawdopodobniej na terenie Indii lub Cejlonu. Rejs statkiem tam i z powrotem z Izraela do Ofiru zajmował najpewniej 3 lata, gdyż Biblia podaje, że statki króla Salomona co 3 lata przywoziły z Ofiru „złoto i srebro, kość słoniową oraz małpy i pawie” (1 Kri 10,22).

670 Miasta starożytnego Bliskiego Wschodu były zazwyczaj otoczone murami, a ich bramy zamykano na noc, by zabezpieczyć się przed ewentualnym najeźdźcą. Na wypadek gdyby któryś z mieszkańców miasta nie zdołał powrócić przed zapadnięciem zmroku, pozostawiano w bramie niewielki otwór, nazywany „uchem igielnym”. Był on na tyle niski i wąski, aby nie mógł przejść wielbłąd z załadunkiem - dopiero po rozładowaniu towarów i pozostawieniu ich przed murami zwierzę z opuszczoną nisko głową mogło przecisnąć się przez otwór.

671. „Wielbłąd atakuje ucho igielne”. Przypowieść Jezusa zapisana w rozdziale 19. Ewangelii Mateusza opiera się właśnie na obrazie wielbłąda przechodzącego przez „ucho igielne”. Jezus mówi: „Łatwiej jest wielbłądowi przejść przez ucho igielne, niż bogatemu wejść do królestwa Bożego”. Słowa te musiały zaszokować Jezusowych słuchaczy u Żydów panowało bowiem przekonanie, że bogactwo stanowi znak błogosławieństwa Bożego. W ostatnich latach niektórzy badacze usiłowali wykazać, że „ucho igielne” to jedynie nazwa jednej z jerozolimskich bram. W ten sposób traci się jednak sedno wypowiedzi Chrystusa: człowiek troszczący się o materialne bogactwa jest zazwyczaj mniej zainteresowany dobrami duchowymi. Człowiek bogaty może wejść do nieba, najpierw musi jednak pozostawić swój dobytek i w pokorze pochylić głowę niczym wielbłąd przeciskający się przez ucho igielne.

672. Cywilizacja egipska była „starożytną” już w czasie, kiedy przybył tam Józef (ok. 3650 lat temu). Pierwsza egipska piramida (Piramida Dżesera) o wysokości prawie 63 m powstała około 5000 lat temu i jest piramidą schodkową, składającą się z serii stopni czy tarasów - co czyni ją podobną do babilońskich zigguratów.

673. Wielka Piramida Cheopsa w Gizie, wybudowana kilkaset lat po piramidzie Dżesera była aż do XIX wieku po Chrystusie najwyższą budowlą na świecie. Mierzy ona obecnie 137 m, a na jej podstawę składa się aż 756 bloków kamiennych ważących ok. 2,5 tony każdy. Do jej budowy używano jedynie dźwigni i rolek, ponieważ Egipcjanie nie posługiwali się jeszcze w tamtym czasie kołem.

674. W ciągu tysiąca lat przed przybyciem Józefa do Egiptu wybudowano **ponad trzydzieści potężnych piramid**. W każdej z nich znajdował się grobowiec faraona, umieszczony głęboko pod stosem kamieni. W Biblii nie odnajdziemy jednak ani jednej wzmianki o którejkolwiek z piramid. Mimo że te wielkie budowle były niewątpliwie przedmiotem zainteresowania świata starożytnego, autorzy biblijni nie dostrzegli w nich nic, co czyniłoby je wartymi odnotowania.

22. Święta

675. Kalendarz żydowski zawiera - podobnie jak większość współczesnych kalendarzy - 12 miesięcy. Jednakże rok kalendarzowy zaczyna się według niego w miesiącu tiszri (który przypada na nasz wrzesień/październik). Pozostałe miesiące noszą nazwy: cheszwan, kislew, tewet, szwat, adar alef, nisan, ijar, siwan, tammuz, aw i elul. Co kilka lat dochodzi jeszcze miesiąc adar bet, dodawany w roku przestępnym.

676. Pierwszym dniem roku żydowskiego jest Rosz Haszana. Szczegóły obchodów żydowskiego Nowego Roku zostały szczegółowo opisane w Lb 29,1 oraz Kpł 23,14. Święto to przypada zazwyczaj w połowie września.

677. Jom Kippur to Dzień Pojednania. Przypada on 10 dnia miesiąca tiszri (Kpł 16,29; 23,27), czyli według naszego kalendarza pod koniec września.

678. Sukkot, czyli Święto Namiotów, trwa tydzień między 15 a 22 dniem tiszri. Kończy się ono uroczystym, radosnym zgromadzeniem (Lb 23,34-36).

679. Uroczystość Simchat Tora („Radość Tory”) celebrowana 22 dnia tiszri (Lb 23,36) przypada według naszego kalendarza na październik.

680. Święto Chanuka obchodzi się przez osiem kolejnych dni poczynając od 25 dnia miesiąca kislew (por. J 10,22).

681. Purim wypada 14 i 15 dnia miesiąca Adar (luty-marzec). Zwycięstwo Estery (Est 9,18-22) stanowi treść święta Purim - bardzo radosnego dnia upamiętniającego ocalenie Żydów przed nienawiścią Hamana' za panowania perskiego. Święto, które zaczęto obchodzić jeszcze na wygnaniu, od początku upamiętniało nieustanną opiekę Boga nad Jego ludem. Przy odczytywaniu w czasie Purim Księgi Estery za każdym razem, kiedy pada imię Hamana słuchający zagłuszają je okrzykami oznaczającymi „Niechaj zginie jego imię!”, natomiast imiona jego synów odczytuje się na jednym oddechu dla zaznaczenia, że wszyscy zostali powieszani w tym samym czasie.

682. Do gorzkich ziół używanych w czasie święta Paschy, o których wspomina się w Lb 9,11, mogły należeć cykorja, dzika sałata i kilka innych roślin, których liście dodaje się do sałatek, jednak najprawdopodobniej były to liście mniszka lekarskiego, czyli mleczu. Choć mlecze porastają obecnie łąki w wielu miejscach świata, wywodzą się one z terenów otaczających Morze Śródziemne.

683. Pesach, czyli Pascha, rozpoczyna się po zapadnięciu zmroku 14 nisan, czyli faktycznie 15 dnia miesiąca nisan, który przypada w marcu lub kwietniu. Szczegóły obchodów święta i tego, czego pamiątkę ono stanowi, odnajdujemy w Wj 12 i Kpł 23.

684. Święto Przaśników (czyli niekwaszonego chleba) przypada w dniach od 15 do 21 nisan. Stanowi ono pamiątkę przebywania Izraela na pustyni po ucieczce z Egiptu i pokarmu, który wówczas spożywali - przaśnego chleba (Kpł 23,6).

685. Święto Pierwocin wiąże się z pierwocinami zbiorów (Kpł 23,10) i przypada 17 dnia nisan (marzec-kwiecień), czyli 2 dni po święcie Paschy.

686. Szawuot, czyli Pięćdziesiątnica, przypada 6 dnia miesiąca siwan. Zwiąże się ją również Świętem Tygodni (Kpł 23,15). Upamiętnia ono nadanie Tory Mojżeszowi na górze Synaj. Podczas święta synagogi są przystrojone na zielono.

23. Życie rodzinne

Maż i żona

687. Na Wschodzie na czele każdej grupy podróżnych, każdego plemienia, każdej wspólnoty i każdej rodziny musiał stać „ojciec”. W Biblii czytamy np., że Jabał był ojcem „mieszkających pod namiotami i pasterzy”, a Jubal ojcem „grających na cytrze i flecie” (por. Rdz 4,20-21). Ludzie Wschodu nie uznawali żadnej grupy, w której brakowałoby „ojca”.

688. W systemie patriarchalnym ojciec sprawuje dowództwo nad całą rodziną. Jego władza rozciąga się na żonę, dzieci, dzieci jego dzieci, służących i wszystkich domowników. Aż do dziś wielu arabskich beduinów nie uznaje żadnej władzy poza patriarchatem. W ten sam sposób funkcjonowali Abraham, Izaak i Jakub, mieszkając w namiotach na terenie Ziemi Obiecanej.

689. Szacunek dzieci względem rodziców, a szczególnie względem ojca, to powszechnie przestrzegany w krajach biblijnych nakaz. Rzeczą normalną dla dziecka jest całowanie ojca w rękę na przywitaniu o poranku, a następnie pokorne oczekiwanie na jego polecenia lub zgodę na odejście. Często po zachowaniu tego obyczaju ojciec bierze dziecko na kolana.

690. Kobiety w systemie patriarchalnym nigdy nie jadły razem z mężczyznami, a mąż i jego bracia byli zawsze obsługiwani jako pierwsi. Chodząc, kobiety musiały trzymać się dystans powodowany szacunkiem. Kobiety nie mogły swobodnie opuszczać domu i były zazdrośnie strzeżone; wychodząc, musiały odziewać się „od stóp do głów”.

691. Kobiety hebrajskie w starożytności nie cieszyły się pełnią praw, miały jednak pewną władzę w zakresie własnej roli i zachowywały pewne wpływy w rodzinie. Miały ogromny wpływ na swoich mężów, którzy zazwyczaj otaczali je wielkim szacunkiem. Sara była przez Abrahama traktowana niczym królowa i podejmowała wiele decyzji w sprawie domostwa.

692. Wartość dzielnej niewiasty. Wyrażone w Księdze Przysłów uznanie dla dzielnej żony i matki wskazuje na ogromne znaczenie tej postaci: „Serce małżonka jej ufa, na zyskach mu nie zbywa” (31, 11); „Otwiera usta z mądrością, na języku jej miłe nauki” (31,26); „Powstają synowie, by szczęście jej uznać, i mąż, ażeby ją sławić” (31,28).

693. Megido i Hazor. Kilka opisanych w Starym Testamencie miast, na przykład Megido i Hazor, zostało zbudowanych nad podziemnymi źródłami. W Hazor kobieta udająca się po wodę musiała najpierw udać się do głębokiego szybu, następnie zejść około 90 metrów w dół po pięciopiętrowych schodach do tunelu, którym docierała do poziomu wody i tam wreszcie napełniała swój wielki dzban. Potrzeba było nie lada siły, by wspiąć się z powrotem z ciężkim dzbanem z wodą.

694. Terkot żaren to jeden z pierwszych dźwięków, jaki można było usłyszeć o poranku w izraelskiej wiosce. Ludziom mieszkającym w Ziemi Świętej kojarzył się on nieodłącznie z domem, wygodą i dostatkiem. Mielenie ziarna należało do obowiązków kobiet, które brał się za nie wcześniej o świcie, gdyż często zajęcie to pochłaniało pół dnia Przepowiadając sąd nad Izraelem za jego grzechy, Jeremiasz zapowiedział, że pośród Izraelitów „ustanie (...) głos wesela, głos radości, głos oblubieńca i głos oblubienicy, *terkot żaren* i światło lampy” (Jr 25,10).

695. Szycie dla rodziny ubrań z wełny własnych stad, a także pranie, należały również do zajęć izraelskich kobiet. Kobiety żydowskie prały w pobliskich strumieniach, sadzawkach i korytach wodnych. Podobnie jak kobiety arabskie, zanurzały ubrania wielokrotnie w wodzie,

a następnie kładły je na płaskich kamieniach i tłukły pałkami. Nosiły wodę w bukłakach, miały też naczynia do płukania.

696. Chodzenie po wodę. Kolejnym obowiązkiem kobiet było przynoszenie wody ze studni lub źródła. W wielu miejscach na Wschodzie praktyka ta obowiązuje do dziś, tak jak w czasach Księgi Rodzaju: „W porze wieczornej, wtedy właśnie, kiedy kobiety wychodziły czerpać wodę” (24,11). Kobiety syryjskie zazwyczaj noszą dzbany z wodą na ramionach, czasem zaś na biodrach. Kobiety arabskie w Palestynie noszą je zwykle na głowie. Rebeka zaś trzymała dzban na ramieniu (Rdz 24,15). Chodzenie po wodę było dla kobiet izraelskich także okazją do utrzymywania kontaktów towarzyskich.

697. „Mężczyzna niosący dzban wody...”. Ponieważ noszenie wody było zwyczajowo czynnością kobiet, to polecenie, jakie Jezus wydał uczniom: „Idźcie do miasta, a spotka was człowiek niosący dzban wody. Idźcie za nim” (Mk 14,13), pozwalało bez trudu rozpoznać właściwą osobę.

698 . Wykonane z twardej skóry przenośne wiadro z liną stanowiło obok dzbana podstawowe wyposażenie, z jakim udawano się do studni. Wiadro służyło jako czerpak - spuszczało się je do studni tak, aby sięgnęło poziomu wody. Samarytanka, którą Jezus spotkał przy studni Jakuba, miała z sobą te rzeczy, lecz nie miał ich Jezus. Właśnie dlatego powiedziała Mu: „Panie, nie masz czerpaka, a studnia jest głęboka” (J 4,11).

Rodzenie dzieci

699. Prawo lewiratu. Izraelici uważali posiadanie przez mężczyznę dziedzica za sprawę ogromnej wagi. Aby zachować własność daną im przez Boga, musieli przekazywać ją z pokolenia na pokolenie (Wj 15,17-18). Jeśli mąż jakiejś kobiety umarł bez potomka, stosowano zasadę *lewiratu* (wziętą z Prawa Mojżeszowego). Zgodnie z prawem wdowę tę powinien poślubić brat jej zmarłego męża, a dzieci z tego nowego małżeństwa były dziedzicami zmarłego brata. Gdyby mężczyzna odmówił poślubienia swojej owdowiałej bratowej, spotykało go publiczne upokorzenie (Pwt 25,7-10).

700. Wiele małżeństw w Izraelu nie mogło mieć dzieci. W dzisiejszych czasach wiemy, że problem z poczęciem dziecka może leżeć zarówno po stronie niepłodności kobiety, jak i mężczyzny, w czasach biblijnych obarczano za to odpowiedzialnością jedynie kobietę. Bezpłodność była czymś więcej niż tylko fizycznym czy społecznym problemem. Wiązano z nią głębokie znaczenie religijne. Mojżesz obiecał, że jeśli lud będzie posłuszny Bogu, otrzyma następujące błogosławieństwo: „Pomiędzy ludźmi i pomiędzy trzodami twymi nie będzie niepłodnego ani niepłodnej” (Pwt 7,14). Wierzono więc, że bezpłodność stanowi efekt nieposłuszeństwa Bogu.

701. Modlitwy o płodność. Para małżeńska, która nie mogła mieć dzieci, poświęcała wiele czasu, próbując sobie przypomnieć jakiś niewyznany grzech z przeszłości, a bezpłodność stawała się jednym z najważniejszych tematów zanoszonych do Boga modłów. Izaak błagał Pana, aby jego żona mogła urodzić dziecko (Rdz 25,21). Anna płakała przed Panem i ślubowała, że jeśli Bóg da jej syna, odda go na służbę Pańską (1 Sm 1,11).

702. Figurki płodności. Współczesne wykopaliska na terenie Izraela przyniosły odkrycie licznych glinianych figurek płodności. Miały one dopomóc kobietom zajść w ciążę dzięki „magii sympatycznej”. Wszystkie te figurki przedstawiały kobiety ciężarne. Posiadając taką

figurkę i trzymając ją przy sobie, bezpłodna kobieta liczyła, że upodobni się do kobiety ciężarnej z figurki. Kobiety nosiły również amulety mające im zapewnić płodność.

703. Adopcja była w starożytności powszechną praktyką. Rozwiązywała ona wiele problemów. Adoptowany syn miał zaopiekować się rodzicami na starość, zapewnić im później godziwy pogrzeb i oddziedziczyć rodzinną własność. Jednakże w wypadku, gdy parze tej urodził się później syn biologiczny, to on stawał się prawowitym spadkobiercą. Kiedy Bilha urodziła dziecko, położyła je na kolanach Racheli - był to najważniejszy moment ceremonii adopcji. Inne adopcje wspomniane w Piśmie Świętym to na przykład adoptowanie Mojżesza przez córkę faraona i Estery przez Mardocheusza.

704. Opieka nad noworodkiem. Innym starożytnym obyczajem kultywowanym do dziś na Bliskim Wschodzie jest sposób opieki nad noworodkiem. Nowo narodzone dziecko zostaje zawinięte w powijaki, wraz z rączkami i nóżkami, niczym mumia. Najpierw kąpie się noworodka i naciera solą, a następnie obwiązuje starannie paskami z płótna lub bawełny, o szerokości nieco ponad 10 cm i długości około 5 m. Owija się go wraz z kończynami, a także pod brodą i na czole. Zwyczaj ten jest wspomniany w odniesieniu do Jezusa, a także w Księdze Ezechiela (16,4).

705. Dla żydowskiej matki karmienie piersią było zarówno przywilejem, jak i obowiązkiem. Jednakże nie wszystkie matki były do tego zdolne. Tym, które nie mogły karmić, zapewniano mamki, które karmiły dzieci swoim mlekiem. Gdy córka faraona znalazła małego Mojżesza, jej pierwszym rozkazem było sprowadzenie żydowskiej mamki, która miała go karmić.

706. Odstawienie dziecka od piersi jest na Bliskim Wschodzie wielkim wydarzeniem w życiu rodziny. W wielu miejscach świętuje się je, zapraszając przyjaciół, urządzając ucztę, sprawując ceremonie religijne (por. Rdz 21,8), a czasem uroczyście przekazując dziecku ryż. Dzieci hebrajskie trzymano przy piersi zazwyczaj do ukończenia drugiego roku życia, a czasem nawet do czterech, pięciu lat. Samuel miał zapewne trzy lata, kiedy Anna odstawiła go od piersi i oddała Panu na służbę.

707. W środowisku semickim imiona mają ogromne znaczenie.

Hebrajskie imiona niosły w sobie znaczenie związane z charakterem osoby, która miała je nosić, oddaniem chwały Bogu albo miejscem bądź okolicznościami narodzin dziecka. Żydzi wierzyli, że aby poznać osobę trzeba najpierw znać jej imię. Tym, kto nadawał imię, było jedno z rodziców. Ze świadectw Pisma Świętego można wywnioskować, że najczęściej była to matka.

708. Obrzezanie. Dla Izraelitów obrzezanie oznaczało włączenie we wspólnotę Przymierza. Pozostaje ono do dziś cechą charakterystyczną judaizmu. W czasach Nowego Testamentu zastąpiono używane przy obrzezaniu noże krzemienne metalowymi. Żydowscy chłopcy podlegają obrzezaniu w ósmym dniu po narodzinach. Współcześnie w wielu kulturach dokonuje się obrzezania z przyczyn higienicznych. Niektóre plemiona wykonują ten zabieg na niemowlętach i małych chłopcach, podczas gdy w innych czeka się do osiągnięcia wieku dojrzałego, związanego z gotowością do małżeństwa. Tradycje te pozostają niezmienione od stuleci.

709. Najbezpieczniejszy moment na obrzezanie. Przeprowadzone w naszych czasach badania wskazały, że ósmy dzień życia jest najbezpieczniejszym momentem do

przeprowadzenia obrzezania. Otóż witamina K, odpowiedzialna za proces krzepnięcia krwi, zaczyna być produkowana w odpowiedniej ilości dopiero między 5 a 7 dniem po narodzinach, a w 8 dniu w ciele dziecka znajduje się o 10% więcej protrombiny (również odpowiedzialnej za krzepnięcie) niż normalnie.

710. Wszystko co pierworodne w Izraelu stanowiło własność Boga, dlatego żydowscy rodzice musieli „wykupić” od Niego swoje pierworodne dziecko. Cena wykupu wynosiła 5 sykli srebra. Wpłacało się ją kapłanowi, gdy dziecko kończyło miesiąc i można było z dużą pewnością stwierdzić, że będzie żyło (por. Lb 18,15-16). Pismo Święte nie opisuje samej ceremonii.

711. W czasach rabinicznych, po upadku świątyni w roku 70 po Chrystusie, ceremonia wykupu przeniosła się do domu rodzinnego. Zapraszano na nią kapłana, który pytał się ojca, czy chce wykupić dziecko, czy woli oddać je kapłanowi. Ojciec odpowiadał, że chce je wykupić i wręczał 5 srebrnych monet, a kapłan oświadczał: „Twój syn został wykupiony!”, a następnie odmawiał nad dzieckiem błogosławieństwo i zasiadał do stołu wraz z pozostałymi gośćmi.

24. Obyczaje i zwyczaje

712. Aby dobrze zrozumieć Biblię, trzeba znać zachowania i obyczaje ludzi Wschodu. W przeciwnym wypadku można nie zrozumieć lub błędnie pojąć motywy i znaczenie różnych słów i czynów bohaterów Pisma Świętego.

Ubrania i dodatki

713. Sposób ubierania się w krajach Wschodu niewiele się zmienił na przestrzeni wieków. W krajach biblijnych dominuje przekonanie, że jest rzeczą moralnie naganną zmieniać zwyczaj, który wywodzi się z dawnych dziejów.

714. Odzienie spodnie. Tunika była to koszula noszona bezpośrednio na gołe ciało, wykonana zazwyczaj ze skóry, włosianki, wełny, płótna, później już z bawełny. Najprostsze tuniki nie miały rękawów i sięgały do kolan albo kostek. Bogatsi nosili tuniki z rękawami, które sięgały po kostki. Tunika była ubraniem zarówno mężczyzn, jak i kobiet, ale bez trudu można było odróżnić po stylu i wzorze odzienie męskie i damskie.

715. Ubranie, które Jakub dał Józefowi (Rdz 37,3), w przekładach *Septuaginty* i *Wulgaty* zostało nazwane „wielobarwnym płaszczem”. Taką samą nazwę nosiła szata Tamar, córki króla Dawida, którą w grece i łacinie oddano jako „tunikę bez rękawów” (2 Sm 13,8). Na tej podstawie badacze wnioskują, że chodziło o noszoną jako bielizna koszulę bez rękawów.

716. Pas. Tunika nie przepasana uniemożliwiała swobodne chodzenie, dlatego wychodząc z domu, zawsze zakładano na nią pas (por. 2Krl 4,29; Dz 12,8). W czasach biblijnych istniały, a w zasadzie istnieją do dziś, dwa typy pasów. Pierwszy z nich to zwyczajny pas skórzany z klamrą o szerokości mniej więcej 15 cm. Takie pasy nosili najprawdopodobniej Eliasza (2Krl 1,8) i Jan Chrzciciel (Mt 3,4). Do drugiej, bardziej ekskluzywnej, grupy należały pasy wykonane z płótna bądź nawet jedwabiu albo wyszywane, z jeszcze innego materiału. Pas służył jako sakiewka do przechowywania pieniędzy lub innych przedmiotów, jak również do przypasania sobie miecza.

717. Odzienie wierzchnie zwane było również „opończą”. Palestyńscy wieśniacy nosili na wierzchu obszerne peleryny. Były one wykonane z wełny albo koziej sierści i służyły jako osłona przed deszczem i wiatrem, a w ciągu nocy przydawały się w charakterze koca. To właśnie tego rodzaju „płaszczem” Eliasz uderzył wody Jordanu, tak że się rozdzieliły w obydwie strony i przekroczył rzekę suchą stopą. Odchodząc do nieba, Eliasz przekazał swój płaszcz Elizeuszowi (2 Kri 2,8-13).

718. Zakaz zabierania wierzchniego okrycia. Ponieważ wierzchnie odzienie służyło ludziom do przykrycia się w nocy, prawo nie zezwalało na to, by brać je w zastaw pod pożyczkę ani w razie ślubowania, ponieważ nie wolno pozbawiać człowieka okrycia, które grzeje go w ciągu nocy. W razie wzięcia takiego ubrania w zastaw, trzeba je było zwrócić przed zachodem słońca (por. Wj 22,25-26).

719. Włosy. Żydzi żyjący w czasach biblijnych poświęcali wiele uwagi swoim włosom. Ludzie młodzi chcieli mieć długie i kręcone włosy (por. PnP 5,11), byli również dumni, mając włosy gęste i bujne (2Sm 14,25-26). Mężczyznom w średnim wieku i kapłanom zdarzało się obcinać włosy, ale niezbyt często.

720. Łysina była rzadkością i wiązano ją z podejrzeniem trądu. Kiedy chłopcy wołali do Elizeusza: „Przyjdź no, łysku!” (2Kri 2,23), posługiwali się w rzeczywistości jednym z najgorszych epitetów. Rozgniewany Elizeusz „odwrócił się, spojrzął na nich i przeklął ich w imię Pańskie. Wówczas wypadły z lasu dwa niedźwiedzie i rozszarpały spośród nich czterdzieści dwoje dzieci” (2Krl 2,24).

721. Łysy mężczyzna nie mógł zostać kapłanem (Kpł 21,5). Kapłanom nie wolno było golić głowy, rozdierać szat ani zbliżać się do kogoś zmarłego, nawet własnego ojca i matki (Kpł 21,10-11).

722. Mężczyźni zapuszczali długie brody. Obcinali je bardzo rzadko albo wcale.

723. Poza domem Żydzi zazwyczaj nosili na głowie turban. Turban chronił głowę przed niebezpiecznymi promieniami słonecznymi. Wykonywano go z grubego materiału, którym kilkakrotnie owijano głowę. W Biblii Tysiąclecia to nakrycie głowy przetłumaczono po prostu jako „zawój”, wspominają o nim między innymi Izajasz (61,10) i Hiob (29,14).

724. Odpowiedniość ubioru. Prawo Mojżeszowe zabraniało mężczyznom nosić ubrania właściwego dla kobiet, a kobietom - męskiego (por. Pwt 22,5).

725. Ubranie kobiece różniło się od męskiego raczej detalami niż stylem. Była to również tunika i peleryna, były one jednak zawsze nieco bardziej wyszukane. Wyłącznie kobiecym elementem stroju była zasłona na twarz. Nie nosiły jej tylko służące i prostytutki.

726. Wiedza o nakryciach głowy kobiet z Betlejem rzuca nieco światła na zwyczaje biblijne. Kobiety nosiły na głowie wysokie czapki, na których przedzie przyszywano rządki złotych albo srebrnych monet. Dołączona była do nich zasłona, mierząca niecałe 2 metry długości i trochę ponad metr szerokości, która zasłaniała czapkę, pozostawiając monety niezakrytymi. Niektóre nakrycia głowy były ozdobione haftem, a niektóre prawie w całości wyszywane.

727. Żydowscy mężczyźni zasadniczo nie nosili biżuterii. Nosili za to trzciniowe laski albo kije wędrowne, czasem pięknie ozdobione. Niektórzy nosili na prawej ręce pierścień albo łańcuch na szyi. Były to zazwyczaj sygnety lub pieczęcie pełniące rolę podpisu właściciela.

728. Żydowskie kobiety nie stroniły od ozdób. Niektóre zaplatały włosy w bardzo wyszukany sposób (przeciw temu obyczajowi wystąpili Piotr i Paweł w 1P i 1Tm). Kobiety z rodziny Jakuba nosiły kolczyki (Rdz 35,4). Złote kolczyki żydowskich kobiet zostały użyte do wytopu Aaronowego cielca (Wj 32,2). Sługa Abrahama zabrał z sobą dwie złote bransolety, by dać je Rebecce, a Izajasz wymienia w rozdziale 3. swojej księgi najróżniejsze damskie ozdoby (Iz 3,16-26).

729. Piękne kobiety w Biblii. Każda kultura tworzy swój własny kanon piękna. Trudno dziś stwierdzić, co dokładnie starożytni Hebrajczycy rozumieli przez „piękno”. W Biblii wspomniano o niektórych kobietach, że były szczególnie atrakcyjne, nie opisano ich jednak bardziej szczegółowo. Autor natchniony ogranicza się zwykle do stwierdzenia, że dana kobieta była „piękna”. Najważniejsze bohaterki Starego Testamentu uznawane za „piękności” to: Sara, Rebeka, Rachela, Batszeba, Tamar, Abiszag i Estera.

730. co nosił Jezus? Najpewniej nosił na głowie turban (zawój), ponieważ robili to praktycznie wszyscy mężczyźni. Pod turbanem miał zapewne długie włosy i prawdopodobnie nie strzygł brody. O tunice Jezusa wiemy, że była cała tkana, to znaczy że nie miała szwów. Takie tuniki były droższe niż zwyczajne, można zatem sądzić, że dostał ją od jakiegoś zamożnego człowieka spośród chodzących za Nim. Na wierzchu Jezus zapewne nosił luźną, długą pelerynę. Z tego, że Jego szaty zmieniły się na białe w czasie Przemienienia można wnioskować, że miały inny kolor. Możliwe, że peleryna była niebieska - takie najczęściej noszono, ewentualnie biała w brązowe pasy. Na jej czterech rogach znajdowały się frędzle.

731. Wełna owcza. W czasach biblijnych większość ubrań była wykonywana z wełny owczej. Współcześnie większość owiec ma białą wełnę, jednakże w tamtych czasach były zazwyczaj brązowe albo w biało-czarne łaty.

732. Z sierści kóz produkowano natomiast szorstką tkaninę, z której wykonywano namioty dla nomadów. Wielkość namiotu zależała od zamożności właściciela, ale nawet najmniejsze i najprostsze składały się z dwóch pomieszczeń, oddzielonych od siebie zasłoną.

Namioty

733. Namioty to jedna z najstarszych form zakwaterowania, o której wspomina Biblia. Pierwsza wzmianka o nich w Piśmie Świętym pojawia się już w Rdz 4,20, gdzie mowa, że Jabał „był praojcem mieszkających pod namiotami”. Po potopie Jafet mieszkał w „namiotach Sema” (Rdz 9,27). Patriarchowie: Abraham, Izaak i Jakub spędzili większość życia pod namiotami w ziemi Kanaan i jej okolicach. Lud Izraela zamieszkiwał w namiotach w czasie 40 dni na pustyni, a później przez wiele lat po wejściu do Kanaanu.

734. Domem beduina był namiot z czarnej koziej sierści - tego samego materiału co w czasach biblijnych. Najważniejszą częścią namiotu jest zamocowany na tyczkach dach. Końce namiotu przyciąga się do ziemi za pomocą sznurów i mocuje palikami. Właśnie tego rodzaju palikiem posłużyła się Jael do zabicia Sisery (Sdz 4,21).

735. Namiot miał zazwyczaj kształt prostokątny i dzielił się na dwa, a czasem trzy pomieszczenia. Wejście prowadziło do pomieszczenia mężczyzn, w którym ponadto przyjmowało się gości. Za nim znajdowała się przestrzeń przeznaczona dla kobiet i dzieci. Czasami wyodrębniano jeszcze trzecie pomieszczenie, w którym przebywali służący albo bydło. Kobiety przebywające w swojej izbie były odgródzone od pokoju dziennego, tak że nie widziały gości, ale słyszały, co się działo. Pamiętamy, jak Sara usłyszała, co anioł powiedział Abrahamowi i zaśmiała się (Rdz 18,10-15).

736. Wyposażenie namiotu. Nomadzi czasów biblijnych byli ciągle w ruchu, dlatego ich „umeblowanie” obejmowało tylko najbardziej niezbędne sprzęty. Na ziemi ślali dywan, zaś na noc rozkładali pod-ściółkę. Na to kładli maty albo dywaniki, a przykrywali się tymi samymi ubraniami, które nosili w ciągu dnia. W namiocie można było poza tym znaleźć worek ziarna, żarna i młódkę do mielenia ziarna. Na tyczkach mocujących namiot wisiały bukłaki i naczynia na wodę albo inne płyny. Było tam również skórzane wiadro (czerpak) do nabierania wody z napotykanym po drodze studni i gliniany dzbanek, w którym kobiety nosiły wodę. W kuchni można też było znaleźć podkładki pod talerze, naczynia, na których podawano posiłki i kubki do picia. W niektórych namiotach używano prymitywnych lamp. Właściciele wielbłądów wykorzystywali siodła również do siedzenia w namiocie.

737. Szycie nowych namiotów było rzadkim wydarzeniem. Nawet obecnie przez cały rok gromadzi się kozią sierść, aby ją użyć do wykonania łat na starym namiocie. Kobiety odrywają najbardziej zużytą część i na jej miejsce wszywają nowy kawałek tkaniny. Starą część wykorzystuje się nieraz jako zasłonę we wnętrzu namiotu. Co roku uzupełnia się zużyte kawałki tkaniny nowymi, a reperowane w ten sposób namioty przechodzą z ojca na syna, nie będąc nigdy ani zupełnie nowe, ani całkiem stare.

738. Kiedy powiększa się rodzina właściciela namiotu albo też wzbogaci się on, powiększa się namiot o kolejne pomieszczenia. Zapewne właśnie o tym pisał Izajasz, kiedy porównywał w swoim proroctwie przyszłe powodzenie Izraela z namiotem beduina:

„Rozszerz przestrzeń twego namiotu,
rozciągnij płótna twego mieszkania, nie krępuj się,
wydłuż twe sznury, wbij mocno twe paliki!”
(Iz 54,2)

Domy

739. Osiedlenie się na stałe w Kanaanie, po latach przebywania w Ziemi Obiecanej, spowodowało że wędrowny styl życia nomadów został zastąpiony przez życie rolnicze. Miejsce namiotów zaczęły zajmować domy. Przeciętny dom zwyczajnych ludzi składał się z jednej izby. W czasach biblijnych Izraelici spędzali większość czasu poza domem, pod gołym niebem, a dom służył jedynie jako schronienie na noc. Hebrajskie słowo na określenie domu (*bayth*) wywodzi się właśnie od schronienia. Autorzy Pisma Świętego nazywali Boga „schronieniem” bądź „osłoną” (por. Ps 61,4; Iz 4, 6).

740. Domy Izraelitów były budowane z glinianych cegieł wypalanych na słońcu, rzadziej z chropowatego, miejscowego piaskowca, przy użyciu błotnistej zaprawy murarskiej. Z ociosanych kamieni budowano jedynie pałace albo domy najzamożniejszych, na przykład pałace króla Salomona (1Krl 7,9).

741. Dachy składały się z belek ułożonych w poprzek między ścianami, które pokrywano trzcina albo głogiem. Na to kładziono powłokę z błota lub gliny, a na wierzch sypano piasek i kamyczki, które następnie wałkowano, aby uczynić dach gładkim i odpornym na deszcz.

742. Posiadanie glinianego domu rodziło problemy nieznane wielu ludziom współczesnym, zwłaszcza żyjącym na Zachodzie. Zdarzało się widzieć trawę porastającą dachy takich domów - wspomina o tym nawet Pismo Święte: „Niech się staną jak trawa na dachu, która usycha, zanim ją wyplenia” (Ps 129,6; por. 2Krl 19,26; Iz 37,27). Gdy dach był brudny, po ulewnym deszczu dochodziło często do przecieków. Księga Przysłów porównuje przeciekającą rynnę dachu do kłótlivej kobiety lub żony (19,13; 27,15). Problem stwarzała nie tylko woda, lecz również węże wpełzające do domu przez szpary oraz złodzieje, którzy łatwo mogli zrobić podkop i dostać się do domu (por. Hi 24,16).

743. We wsiach budowano domy jednopokojowe, zaś w miastach kilkupokojowe. Gdy w domu znajdowały się dwa pokoje, nie budowano ich jeden przy drugim, lecz pozostawiano między nimi wolną przestrzeń szerokości pokoju. Końce pokoiów łączono murem i w ten sposób powstawało otwarte podwórze. Gdy pokoiów było więcej, mur z końca dziedzińca zastępowano pokojem, a podwórko okalało więcej pokoiów, tworzących przestrzeń odgradzoną od ulicy.

744. Na podwórzach budowano często cysterny na wodę oraz -jak wiemy z relacji o pobycie Piotra na dziedzińcu domu arcykapłana podczas procesu Jezusa (J 18,18) - miejsca na ogniska. Podwórza służyły jako miejsce posiłków oraz kąpeli. Kiedy Dawid z dachu swego pałacu oglądał Batszebę w kąpeli (2Sm 11,2), myła się ona na podwórzu swojego domu, w miejscu, które wydawało się ukryte przed oczami świadków.

745. Dachy żydowskich domów w czasach proroków i apostołów służyły od wieków wielu różnym celom - podobnie jak dachy współczesnych domów arabskich. Mogły być zatem magazynem (Joz 2,6), miejscem do spania (1Sm 9,26), można się było na nich gromadzić i oglądać, co dzieje się na ulicach miasta (Iz 22,1). Z dachu można było coś publicznie ogłaszać (Mt 10,27) lub sprawować na nim ceremonie religijne (Za 1,5; Dz 10,9). W razie niebezpieczeństwa dach służył również jako schronienie (Mt 24,17; Mk 13,15; Łk 17,31).

746. W świecie biblijnym nie znano i nie używano świec. Niektóre przekłady mówią o świecach, jednakże, aby być wiernym tekstowi oryginalnemu, należałoby pisać o lampach albo świetle. Żadna z postaci biblijnych nie miała w ręku świecy.

747. Lampa była uważana za niezbędne wyposażenie każdego domu w palestyńskiej wiosce. Po zachodzie słońca zamykano drzwi domu i zapalano lampę. Spanie bez światła było w większości wsi oznaką krańcowej biedy. Podróżny docierający do wioski nocą, widząc w oknie jakiegoś domu światło, wiedział, że żyją tam ludzie. Jednym z najgorszych przekleństw było życzyć komuś, by zgasło jego światło.

748. Środki opałowe. W Ziemi Świętej, z racji surowego i suchego klimatu, trudno zdobyć opał, dlatego nawet dzisiaj mieszkańcy wsi nieraz opalają domy suszonym łajnem, a chrust sprzedają. Pali się również wiązkami suchej trawy i ususzonych kwiatów. Czyniono to w dawnych czasach, czyni się tak i dziś. Jezus mówił o „zielu na polu, które dziś jest, a jutro do pieca będzie wrzucone” (Mt 6,30; Łk 12,28). Jako opał mogą służyć również cierniste krzewy, takie jak głóg. Wdowa z Sarepty zbierała chrust, aby rozpalić ogień (1Krl 17,10),

natomiast w ognisku, przy którym na podwórzu domu arcykapłana grzał się Piotr, palił się węgiel drzewny (por. J 18,18).

Goście i gościnność

749. Dwukrotne zapraszanie było zwyczajem stosowanym przy wyjątkowych okazjach w wielu miejscach na Bliskim Wschodzie.

Poświadcza to Pismo Święte. Najpierw, jakiś czas przed planowaną uroczystością, wysyłano do gości zaproszenia. Następnie gdy zbliżał się już czas uroczystego wydarzenia, posyłano służących, którzy mieli przekazać, że wszystko jest już przygotowane. Jeden z przykładów odnajdziemy w przypowieści o wielkiej uczcie: „Pewien człowiek wyprawiał wielką ucztę i zaprosił wielu. Kiedy nadszedł czas uczyty, posłał swego sługę, aby powiedział zaproszonym: «Przyjdźcie, bo już wszystko jest gotowe»”(Łk 14,16-17).

750. Odmawiam, więc przyjdę! Na Wschodzie osoba zaproszona na przyjęcie powinna za pierwszym razem odmówić - trzeba ją przekonywać, aby zgodziła się przyjąć zaproszenie. Oczywiście przez cały ten czas ma zamiar przybyć na ucztę, wypada jednak pozostawić zapraszającemu przywilej „zmuszania” do przyjęcia zaproszenia. Pan Jezus wykorzystał ten zwyczaj w przypowieści o uczcie: „Na to pan rzekł do sługi: «Wyjdź na drogi i między opłotki i zmuszaj do wejścia, aby mój dom był wypełniony»” (Łk 14,23).

751. Przyjęcia w starożytności odbywały się zazwyczaj nocą w jasno rozświetlonych pokojach. O tych, którzy zostali wykluczeni z udziału w uczcie, mówiono, że zostali z jasnego pokoju wrzuceni w „zewnątrzne ciemności” nocy. W swoim nauczaniu Jezus porównuje dzień sądu do bycia wyproszonym z przyjęcia (Mt 8,12). Na Wschodzie zwykło się palić lampy przez całą noc. Znajac ludzką obawę przed ciemnością, Zbawiciel nie mógł wybrać na określenie kary dla nieprawych metafory odpowiedniejszej niż wyrzucenie „na zewnątrz, w ciemność”.

752. Ucztowanie na leżąco. Prorok Amos jest pierwszym autorem biblijnym, który odnotował zwyczaj „wylegiwania się na łożach” w czasie posiłku (Am 6,4). W czasach Jezusa spożywanie wieczerzy w pozycji półleżącej na kanapie było powszechnie przyjętym obyczajem. Różnego rodzaju siedzenia (ławny, trony itp.) były w czasach biblijnych rzadko używane - ograniczały się praktycznie do kręgów królewskich i ważnych ceremonii.

753. *Triclinum*. Rzymianie spożywali zwykle posiłki przy zestawie mebli zwanym *triclinium*. Składały się na niego: niewielki stół w kształcie kwadratu i trzy sofy stojące po bokach. Czwarta strona była pozostawiona wolna, aby zapewnić usługującym swobodny dostęp do stołu.

754. Goście honorowi cieszyli się podczas uczt wyjątkowym uznaniem. Wyrazem tego było umieszczanie ich w lepszych pokojach, których podłoga była wyższa niż w pozostałych izbach. W wielu domach znajdował się taki specjalny pokój gościnny.

755. Przywilejem gościa było również zasiadanie w czasie posiłków po prawej ręce gospodarza. Drugie pod względem ważności miejsce znajdowało się po lewicy gospodarza. Jezus wyrzucał faryzeuszom, że będąc zaproszonymi na przyjęcia, wybierają zawsze najlepsze miejsca.

756. Tańce dość często stanowiły element uroczystych przyjęć. Kiedy syn marnotrawny powrócił do domu ojca, ojciec zarządził muzykę i tańce (Łk 15,24-25). Zazwyczaj tańczyły dziewczęta i kobiety, czasem jednak tańczyli mężczyźni - jak Dawid przy sprowadzeniu Arki Przymierza do Jerozolimy (2Sm 6,14). Nie ma jednak w Piśmie Świętym słowa o tym, czy mężczyźni tańczyli z kobietami.

757. Gościnność należała do podstawowych elementów życia codziennego Żydów. Ludzie Wschodu wierzyli, że goście są posłańcami Boga, zatem gościnne przyjęcie stanowiło uświęcony obowiązek. Entuzjazm Abrahama przy przyjmowaniu trzech nieznajomych, którzy okazali się aniołami zdaje się poświadczać to przekonanie (Rdz 18,2--7). W naszej kulturze mówiąc o gościach, mamy zazwyczaj na myśli przyjaciół albo partnerów biznesowych. Natomiast ludzie Wschodu wyróżniali trzy kategorie gości: przyjaciół, obcych i wrogów.

758. Przyjmowanie w gościnę obcych. Stare bliskowschodnie powiedzenie głosi: „Każdy przybysz jest zaproszonym gościem”. Jak niegdyś Abraham (Rdz 18,1), tak i dziś beduini wysiadują u wejścia do swoich namiotów wyglądając, czy nie nadchodzi ktoś obcy, kogo należałoby ugościć. Do tej samej zasady odwoływał się święty Paweł, pisząc do wierzących w Rzymie: „Przestrzegajcie gościnności!” (Rz 12,13). Greckie słowo, które tłumaczymy jako gościnność, brzmiało: *Jiloksenia*, czyli dosłownie „miłość do obcych”.

759. Wróg - gościem. Jedną z wyjątkowych cech wschodniej gościnności jest fakt, że również wrogowi udziela się gościny. Jak długo pozostaje on gościem, traktuje się go jak przyjaciela. W niektórych plemionach bliskowschodnich obowiązuje zasada, że „wróg, który zsiadł z wielbłąda i dotknął sznura jednego z namiotów jest bezpieczny.

760. Obyczaje związane z powitaniem i przyjmowaniem gości dla ludzi Wschodu mają wielkie znaczenie. Kiedy gość przekracza próg domostwa, wymienia się z nim ukłony. Jeden z ukłonów wygląda następująco - gospodarz kłania się całym ciałem, ale z podniesioną głową, i kładzie rękę na sercu, ustach i czole, co ma oznaczać: „Moje serce, mój głos i mój umysł są do twojej dyspozycji”. Bardzo często następuje po tym jeszcze głębszy ukłon.

761. Pozdrowienie przy wejściu do arabskiego domu lub namiotu beduina brzmi mniej więcej następująco: „Salam alejkum”, czyli „Pokój z tobą” mówi gospodarz, a gość odpowiada: „Wa alejkum es-salam”, co oznacza „I z tobą również pokój”. Po tym wymienia się pocałunki. Mężczyzna kładzie prawą rękę na prawym ramieniu drugiego i całuje go w prawy policzek, a następnie odwrotnie. W Piśmie Świętym odnajdujemy wiele świadectw takich pocałunków, na przykład: Jakub całuje ojca, Ezaw całuje Jakuba, Józef całuje swoich braci, a Aaron Mojżesza. Ponadto Mojżesz całuje Jetro, Dawid i Jonatan wymieniają pocałunki, a ojciec z przypowieści całuje swojego marnotrawnego syna, gdy ten powraca do domu.

762. Zdjęcie butów. Przed wejściem do głównego pomieszczenia domu Izraelity goście zdejmują buty. Jest to niezbędne, ponieważ będą siedzieć na dywanikach, matach albo dywanie, trzymając stopy podkurczone. Buty wybrudziłyby i miejsce do siedzenia, i ich ubrania. Z tego zwyczaju wyrosła tradycja zdejmowania obuwia przy wejściu do miejsc świętych. Przemawiając do Mojżesza z gorejącego krzewu, Pan powiedział mu: „Zdejm sandały z nóg, gdyż miejsce, na którym stoisz, jest ziemią świętą” (Wj 3,5).

763. Obmycie nóg. Kiedy zakończą się już ukłony, pozdrowienia i pocałunki, podaje się gościowi wodę do obmycia stóp. Pomaga mu przy tym służący, który polewa stopy wodą

(nad przeznaczoną do tego miedzianą wanienką), własnoręcznie je szoruje, a na koniec wyciera ręcznikiem. W czasie wieczerzy, Jezus umył stopy swoich uczniów, przyjmując rolę służącego.

764. Namaszczanie gościa olejkiem jest również jednym ze wschodnich obyczajów sięgających czasów starożytnych. Czasem używa się do tego samej oliwy, czasem dodaje się do niej wonnych ziół. Faryzeusz Szymon został obwiniony o bycie niegościnnym, ponieważ nie namaścił Jezusa (Łk 7,46). O obyczaju tym wspomina już Dawid w psalmie o pasterzu: „Namaszczasz mi głowę olejkiem” (Ps 23,5).

765. Namaszczenia opisane w Piśmie Świętym służyły również innym celom. Oznaczały uprzejmość, szacunek i oddanie. Używano ich do leczenia, symbolizowały także dar Ducha Bożego.

766. Zaraz po przybyciu gość otrzymuje od gospodarza kubek wody. W ten sposób wyraża się uznanie go za osobę godną szacunku. Dać komuś wodę do picia oznacza zobowiązać się do traktowania go z przyjaźnią. Do tego zwyczaju nawiązują słowa Jezusa zapisane w Mk 9,41: „Kto wam poda kubek wody do picia, dlatego że należycie do Chrystusa, zaprawdę, powiadam wam, nie utraci swojej nagrody”.

767. Wspólny posiłek stanowi na Wschodzie szczególny akt gościnności. Zawiera się w ten sposób przymierze pokoju i wierności. Kiedy Abimelek chciał zawrzeć z Izaakiem trwałe przymierze, Izaak wyprawił w tym celu ucztę (Rdz 26, 30).

768. Powiedzenie „gość jest panem domu” stanowi autentyczny wyraz wschodniej gościnności. Jednym z pozdrowień, jakie gospodarz kieruje do przybysza zarówno na początku, jak i wielokrotnie w ciągu jego pobytu, jest „Hadtha beita”, czyli „To twój dom”. Lot, zapraszając przybyszów do swego domu słowami: „Raczie, panowie moi, zajść do domu sługi waszego na nocleg” (Rdz 19,2), wykazywał podobne nastawienie względem gości.

769. Bronić nawet za cenę śmierci. Na Wschodzie, przyjmując pod swój dach gościa, gospodarz zobowiązuje się bronić go przed wrogami przez cały czas jego pobytu, bez względu na koszt. Autor Psalmu 23, choć miał licznych wrogów, czuł się zupełnie bezpieczny, ponieważ wiedział, że przebywa w gościnie u Boga: „Ty stół dla mnie zastawiasz na oczach moich wrogów” (Ps 23,5).

770. Ludzie Wschodu często odwołują się do Boga w swoich rozmowach. Zaskoczony czymś człowiek wykrzykuje: „Zobacz, co Bóg uczynił!” - wieki temu te właśnie słowa wypowiedział Balaam (por. Lb 23,23). Gdy zapyta się kogoś, czy spodziewa, że coś się wydarzy, odpowiada: „Jeśli Bóg pozwoli”. Właśnie taką odpowiedź zalecał adresatom swojego listu Jakub (Jk 4,15).

771. Wschodni sposób wysławiania się zakłada używanie licznych porównań, obrazowego języka i przesady. Gdyby Jan Chrzciciel był człowiekiem Zachodu, jego słowa mogłyby brzmieć następująco: „Udajecie cnotliwych i szlachetnych, a w rzeczywistości takimi nie jesteście”. Nie był on jednak człowiekiem Zachodu i wyrażał się takimi słowami: „Plemię zmijowe, kto wam pokazał, jak uciec przed nadchodzącym gniewem? Wydajcie więc owoc godny nawrócenia, a nie myślcie, że możecie sobie mówić: «Abrahama mamy za ojca», bo powiadam wam, że z tych kamieni może Bóg wzbudzić dzieci Abrahamowi” (Mt 3,7-9).

Kult religijny

772. Kananejczycy i Fenicjanie czcili wielu bogów natury.

Uznawany za pana świata ziemskiego Baal rzucał piorunami, a jego głos powodował grzmoty. Izraelici nazywali Baala „Baal-zebubem” lub „Belzebubem”, co oznaczało władce much. Wzięło się to zapewne z chmar much brzęczących nad zwierzętami składanymi Baalowi na ofiarę. W czasach Nowego Testamentu tytuł ten był używany na określenie Szatana.

773. Wspólni bogowie. Nie tylko Izraelitów ciągnęło do kananejskich bóstw. Przyjmowali je również Fenicjanie, których bóstwa: Dagon, Asztarot i Baalzebub były blisko związane z bogami Kananejczyków.

774. W czasach Patriarchów to ojciec był kapłanem sprawującym ceremonie religijne w rodzinie. Ten zaszczyt i ta odpowiedzialność przechodziły po śmierci ojca na pierworodnego syna. Działo się tak aż do ogłoszenia Prawa Mojżeszowego, zgodnie z którym przedstawiciele pokolenia Lewiego stali się kapłanami całego narodu Izraela.

775. Ołtarz. W całym Starym Testamencie odnajdujemy liczne wzmianki o budowaniu ołtarzy ofiarnych. Pismo podaje na przykład, że Abraham rozbiwszy namiot w okolicach Betel, „zbudował tam ołtarz dla Pana, który mu się ukazał” (Rz 12,8). Ołtarze służyły za pomniki świętości i umożliwiały przystęp do Boga przez składanie ofiar.

776. Babilończycy czcili figurki bóstw opiekuńczych domu, zwane terafim, które miały służyć jako Aniołowie Stróżowie domu. Po śmierci ojca przechodziły one w spadku na najstarszego syna. Kiedy Jakub opuszczał dom Labana w Haranie, Rachela ukradła swojemu ojcu owe figurki (Rdz 31,19).

777. Nauczanie zasad religii w rodzinie stało się jednym ze znaków rozpoznawczych judaizmu. Prawo Mojżeszowe wyraźnie domagało się od rodziców przekazywania dzieciom wiedzy o Bogu i Jego Prawie. Nacisk kładziony na to rodzinne nauczanie odegrał ogromną rolę w przetrwaniu judaizmu przez tyle wieków historii.

778. Pielgrzymowanie do miejsca świętego zajmowało ważne miejsce w życiu Hebrajczyków. Prawo stanowiło: „Trzy razy w roku ukazą się wszyscy twoi mężczyźni przed obliczem Pana, Boga Izraela” (Wj 34,23). Zazwyczaj pielgrzymowały całe rodziny, chociaż zobowiązani byli do tego tylko mężczyźni i chłopcy. Pamiętamy, jak Maryja z Józefem szli z Jerozolimy cały dzień, nim odkryli, że Jezus nie wraca razem z nimi. Rodzice mogli iść całymi godzinami, nie widząc swojego syna, ponieważ podróżowały wspólnie całe klany.

779. Do ukończenia 12 roku życia żydowscy chłopcy musieli się nauczyć odmawiać modlitwę *Szema*. W skład tej modlitwy wchodzi trzy fragmenty Pięcioksięgu: Pwt 6,4-9; 11,13-21 oraz Lb 15,37-41. Żydowscy mężczyźni recytują ją codziennie rano i wieczorem.

780. Zasada minjanu jest jedną z najważniejszych zasad życia duchowego Żydów. Samodzielnie można się modlić w każdym czasie, natomiast do odprawienia publicznego nabożeństwa potrzeba by zebrało się co najmniej dziesięciu mężczyzn. W Prawie zapisano, że kiedykolwiek zbierze się w imię Boże dziesięciu dorosłych mężczyzn, będzie pośród nich

obecny sam Pan. Gdy się spełni ten warunek, każde pomieszczenie staje się miejscem uświęconym, w którym można sprawować obrzędy religijne i oddawać Bogu cześć.

781. Pierwsi chrześcijanie zbierali się na modlitwę w domach.

Najstarszy odkryty przez archeologów kościół, datowany na III w. po Chrystusie, to pokój przeznaczony do sprawowania kultu i urządzony jako kaplica. W czasach apostołów wierni bardzo poważnie brali sobie do serca obowiązek udzielania gościny wiernym przybywającym do ich miasta. Takie schronienie miało ogromne znaczenie zwłaszcza dla misjonarzy głoszących Ewangelię w czasach prześladowań.

Jedzenie

782. Jedno duże drzewo oliwne zapewniało całej rodzinie ilość oliwy wystarczającą do przygotowywania posiłków i palenia lamp przez rok. Drzewo przynosiło owoce przez cały rok, ponieważ zdatne do spożycia są zarówno dojrzałe, jak i niedojrzałe oliwki.

783. Codzienne posiłki przeciętnej hebrajskiej rodziny składały się z chleba, oliwek, oliwy, maślanek i sera, pozyskiwanego od własnej trzody, oraz warzyw i owoców z własnych ogrodów i sadów. Mięso trafiało na stół zdecydowanie rzadziej.

784. Łuskanie kłosów stanowi w Palestynie do dziś dnia popularny zwyczaj, sięgający bardzo dawnych czasów. Współcześni Arabowie często zrywają kłos, wydobywają z niego ziarenka i zjadają je. Na pewnym etapie dojrzewania ziarna, kiedy zaczyna ono twardnieć, jest uważane za wyjątkowo smaczne na surowo. Przez wiele wieków obowiązywało niepisane prawo gościnności, zezwalające wędrowcom zerwać trochę kłosów i posilić się ziarnem w czasie przechodzenia przez pole. Nie wolno było tylko zabierać go z sobą. Pozwalało na to również Prawo Mojżeszowe - przywilej ten zapisano w Pwt 23,35.

785. Łuskanie kłosów w szabat. Faryzeusze mieli pretensje do Jezusa i Jego uczniów dlatego, że łuskali kłosy w szabat: „W pewien szabat przechodził wśród zbóż, a uczniowie zrywali kłosy i, wykruszając je rękami, jedli”, czego zbaraniały przepisy żydowskie. Jezus im jednak odpowiedział: „Syn Człowieczy jest panem szabatu” (Łk 6,5).

786. W czasach biblijnych często posilano się również prażonym ziarnem. Przygotowuje się je, smażąc na patelni albo żelaznym talerzu nie do końca dojrzałe ziarna pszenicy. Natomiast spożywa albo same, albo z chlebem. Jesse posłał je przez Dawida swoim starszym synom służącym w armii (1Sm 17,17). Dawid natomiast otrzymał je od Abigail (1Sm 25,18), a przy innej okazji - po ucieczce przed Absalomem - od przyjaciół (2Sm 17,28).

787. Oprócz pszenicy i jęczmienia siano również proso i orkisz (niektóre przekłady podają zamiast tego żyto). Najpopularniejsza była jednak pszenica, a jęczmień był zarezerwowany dla biednych. Orkisz był natomiast słabszą odmianą pszenicy.

788. Chleb jest niewątpliwie najważniejszym pokarmem Bliskiego Wschodu. Uważa się go za pokarm uświęcony. W niektórych rejonach Palestyny szacunek względem chleba jest tak wielki, że spożywający go nie wstaną od stołu, by przywitać gościa, jeśli ten przybędzie w czasie wspólnego łamania chleba. Gość będzie musiał poczekać aż gospodarze skończą. Wszystkie rzeczy związane z chlebem - od siania ziarna po pieczenie bochenków - czyni się w imię Boga.

789. „Chleby pokładne” - tak Stary Testament nazywa 12 chlebów znajdujących się stale na osobnym ołtarzu w świątyni. W dzień szabatu przynoszono świeże „chleby pokładne” i posypywano je kadzidłem, a stare mogli spożyć jedynie kapłani (por. Kpł 24,5-9).

790. Kapłan Achimelek w drodze wyjątku nakarmił chlebami pokładnymi głodnego Dawida w czasie jego ucieczki przed zemstą króla Saula (1Sm 21,4-7). Pan Jezus odwołał się do tego przykładu w dyskusji z faryzeuszami oskarżającymi Go o łuskanie kłosów w szabat (Mk 2,23-28).

791. Świętość chleba. Na Bliskim Wschodzie *łame się* chleb, natomiast nie wolno go kroić. Krojenie chleba byłoby jak krojenie samego życia. W Księdze Lamentacji (4,4) czytamy natomiast: „Maleństwa o chleb błagały, a nie było, kto by im łamał”. Słowa „łamać chleb” oznaczają tu podawanie posiłku. Ponieważ w czasie Ostatniej Wieczerzy Jezus łamał chleb, wyrażenie „łamanie chleba” zaczęło oznaczać także sakrament Eucharystii.

792. Określenie „jeść chleb” jest w Biblii często używane jako synonim spożywania posiłku. W Księdze Rodzaju (43,32) napisano, że Egipcjanom nie wolno było jeść chleba razem z Hebrajczykami, co oznaczało, że w ogóle nie mogli razem jadać.

793. Warzywa w Biblii. W Egipcie Izraelici żywili się porami, cebulą i czosnkiem, a Izajasz wspomina o „ogrodzie warzywnym” (1,8). W Drugiej Księdze Królewskiej (4,39) mowa również o kolokwincie.

794. Najczęściej spożywanymi w czasach biblijnych warzywami były fasola i soczewica. „Najstynniejszy” biblijny posiłek z soczewicy to oczywiście ten, za który Ezaw odsprzedał bratu swoje prawo pierworództwa (Rdz 25,34).

795. Najpopularniejszymi owocami były natomiast oliwki i winogrona, które albo jedzono surowe, albo suszono na rodzynki (1Sm 25,18) lub też produkowano z nich wino. Uprawiano również granaty - ze względu na ich sok. Możliwe, ale niezbyt prawdopodobne, że uprawiano też jabłka. Pieśń nad Pieśniami wspomina zarówno o granatach, jak i o jabłkach.

796. Figi uznaje się współcześnie za jedzenie, ale w czasach biblijnych uprawiano je przede wszystkim w celach medycznych.

797. Wino było powszechnie używanym napojem na terenach biblijnych. W swoim nauczaniu Jezus często wspominał o winnicach i procesie produkcji wina - prawdopodobnie dlatego, że z powodu popularności wina były to dla jego słuchaczy zrozumiałe analogie.

798. Piwo warzono w Egipcie i Mezopotamii, możliwe zatem, że było ono znane wśród Żydów. W tych dwóch krajach wytwarzano również wino figowe.

799. Mleko w czasach biblijnych uznawano za podstawowy pokarm dla ludzi w każdym wieku. Ziemię Obiecaną nazywano często „krajem mlekiem i miodem płynącym” (Wj 3,8; 13,5; Joz 5,6; Jr 11,5). W dzisiejszych czasach wśród Arabów dużą popularnością cieszy się tak zwany „leben” (co oznacza „białe”), czyli zsiadłe mleko. Bardzo możliwe, że to właśnie nim Abraham częstował swoich gości (Rdz 18,8), a Jael podała je Siserze (Sdz 4,19; 5,25).

800. Masło i sery produkowano, tak jak dziś, z tłustej śmietany bądź zsiadłego mleka (Prz 30,33; Hi 10,10). Właśnie one służyły Hebrajczykom za główne źródło białka, ponieważ rzadko jadali mięso.

801. Mięso pojawiało się na stole tylko przy większych okazjach, na przykład gdy podejmowano gościa albo na ucztach. Często jadali je za to królowie i ludzie zamożni. W Biblii zapisano codzienne menu z dworu króla Salomona, w którym znalazły się cztery gatunki mięsa: wołowina, baranina, dziczyzna i drób (IKrl 4,23).

802. Orzechy można uznać również za źródło białka, które spożywali Izraelici. W odróżnieniu od mięsa nie były one rarytasem. W Księdze Rodzaju (43,11) mowa jest również o migdałach i pistacjach.

803. Wzmianki o miodzie i plastrach miodu, liczne w Piśmie Świętym, wskazują, że Ziemia Święta faktycznie obfitowała w ten słodki pokarm. Niektóre fragmenty Biblii poświadczają powszechny dostęp do miodu dzikich pszczoł, który można było znaleźć w dziuplach drzew - przydarzyło się to Jonatanowi (ISm 14,25-27). Wspomina się również o miodzie odnajdywanym z zagłębieniach skalnych (Ps 81,17), a nawet w wysuszonych zwłokach zwierzęcia, gdzie znalazł go i pożywił się nim Samson (Sdz 14,8-9).

804. Symbolika miodu w Biblii. Poetyckie księgi Biblii Hebrajskiej często odwoływały się w swojej metaforyce do miodu. Porównuje się do niego Boże sądy (Ps 19,11) oraz miłe słowa (Prz 16,24). Wiedza i mądrość mają być dla duszy niczym miód (Prz 24,13-14). Wspominają o nim również oblubieniec i oblubienica z Pieśni nad Pieśniami (4,11; 5,1).

805. Spośród przypraw najczęściej mowa jest o soli (Hi 6,6). Wspomina się jednak również koper, miętę, kminek i kolendrę.

806. Co to znaczy „koszerne”? W jidysz „koszer” oznacza „prawidłowy” i wywodzi się z hebrajskiego terminu „kaszrut”. Chociaż współcześnie koszerność kojarzy się w zasadzie wyłącznie z zasadami żywienia, w rzeczywistości ma dla Żydów szersze znaczenie i odnosi się do wszelkiego rodzaju rzeczy, które należy wykonywać zgodnie z Prawem.

807. Izraelici starannie myli ręce przed każdym posiłkiem, polewając je wodą (często z pomocą służącego) nad miednicą. Było to szczególnie ważne ze względu na fakt, że Hebrajczycy nie używali sztućców. W Drugiej Księdze Królewskiej (3,11) czytamy, jak Elizeusz polewa wodą ręce Eliasza - należało to do jego obowiązków jako jego sługi.

808. Prości ludzie spożywali posiłki na macie rozłożonej na ziemi albo na niskim stoliku. Hebrajskie słowo *szulchan*, czyli stół, wywodzi się od słowa znaczącego „skóra lub mata rozkładana na ziemi”. Jedzono, siedząc na ziemi z podwiniętymi pod ciało nogami albo na klęcząco.

809. Modlitwa przed posiłkiem. Najpierw gospodarz a za nim każdy z gości po kolei wypowiadał błogosławieństwo, na przykład „W imię Boga” albo „Niech Bóg będzie pochwalony”. Dopiero gdy wszyscy powtórzyli błogosławieństwo, rozpoczynano posiłek.

810. Wspólne nakrycia. Jedzono, maczając chleb w potrawie umieszczonej we wspólnej misie. Na stole znajdowały się jedynie naczynia z potrawami, nie używano natomiast indywidualnych nakryć. Gedeon włożył mięso do kosza, a bulion wlał do garnuszka

(Sdz 6,19). Przy jedzeniu mięsa posługiwano się zazwyczaj palcami.

811. Po posiłku odmawiano modlitwę dziękczynną. W Pwt 8,10 napisano: „Najesz się, nasycisz i będziesz błogosławił Pana, Boga twego, za piękną ziemię, którą ci dał”. Zwyczajowo jeden z gości wypowiadał na głos dziękczynienie, a pozostali odpowiadali „Amen”.

Choroba i śmierć

812. Zdrowie dla tych, którzy będą wypełniać Boże Prawo. Hebrajczycy pamiętali o złożonej im przez Boga obietnicy, że będą się cieszyć zdrowiem zarówno na pustyni, jak i po wejściu do Ziemi Obiecanej: Jeśli wiernie będziesz słuchał głosu Pana, twego Boga, i będziesz wykonywał to, co jest słuszne w Jego oczach; jeśli będziesz dawał posłuch Jego przykazaniom i strzegł wszystkich Jego praw, to nie ukarzę cię żadną z tych plag, jakie zesłałem na Egipt, bo Ja, Pan, chcę być twym lekarzem" (Wj 15,26).

813. Jeśli ktoś nie przestrzegał przykazań, zgodnie z wiarą Żydów powinien się spodziewać choroby. W Księdze Powtórzonego Prawa w rozdziale 28. wyliczono liczne przekleństwa, które spadną na dzieci Izraela, jeśli będą nieposłuszne. W związku z tym Izraelici wychowywali się w przekonaniu, że zdrowie jest nagrodą za posłuszeństwo, a choroba jest karą. Nie chodzili zatem do lekarza. W Starym Testamencie znajdujemy wyjątkowo mało wzmianek o lekarzach. Możliwe, że wszyscy oni byli cudzoziemcami (2Krn 16,12; Hi 13,4; Jr 8,22).

814. Wielu chorych w Izraelu. W czasach przed okupacją brytyjską, zanim Żydzi zaczęli posługiwać się naukową wiedzą medyczną, wskutek tradycyjnych przekonań Żydów na temat zdrowia i choroby, cała ziemia Izraela roiła się od cierpiących na najróżniejsze choroby. Podróżując po kraju, wszędzie widziało się niewidomych żebraków, kalekich i trędowatych.

815. Żydzi czasów Nowego Testamentu nie znali zazwyczaj medycyny i w chorobie szukali pomocy nie u najlepiej wykształconych, lecz u najpobożniejszych. Wierzyli, że choroba jest skutkiem grzechu albo samego chorego, albo jego najbliższych krewnych. Spotkawszy niewidomego, uczniowie pytali Jezusa: „Rabbi, kto zgrzeszył, że się urodził niewidomym - on czyjego rodzice?” (J 9,2). W Ewangeliach wspomina się o ogromnej liczbie chorych. Wielu z nich przynoszono do Jezusa, aby ich uzdrawiał.

816. Opowiadając, jak Jezus uzdrowił kobietę cierpiącą na krwotok, Ewangelista Marek czyni interesującą uwagę. Stwierdza, że kobieta ta „wiele przecierpiała od różnych lekarzy i całe swe mienie wydała" (Mk 5,25-26). W Talmudzie Babilońskim jeden z uczonych sugeruje, że w tamtych czasach niektórzy rabini podawali się za lekarzy i przepisywali nieraz przedziwne lekarstwa na tego typu dolegliwości. Jeżeli to nie pomogło, wymyślali kolejne kuracje.

817. Kiedy ktoś umarł, rozpoczynano zawodzenie, dzięki któremu smutna nowina docierała do sąsiadów. Był to dla krewnych znak rozpoczęcia żałoby. Zawodzenie to jest opisywane jako rozdzierający uszy, ostry i przenikliwy krzyk, po którym następują długie jęki. O krzyku tym wspomina się w Księdze Wyjścia, opisując reakcję na śmierć pierworodnych w Egipcie: „I wstał faraon jeszcze w nocy, a z nim wszyscy jego dworzanie i wszyscy Egipcjanie. I podniósł się wielki krzyk w Egipcie, gdyż nie było domu, w którym nie byłoby umarłego" (12,30).

818. Krewni i przyjaciele zmarłego kontynuowali lamenty od chwili, gdy zawozenie dotarło do ich uszu, aż do pogrzebu. Lamentując, bliscy zmarłego powtarzali w kółko słowa wyrażające ich smutek i rozpacz, tak jak Dawid opłakując śmierć Absaloma: „Synu mój, Absalomie! Absalomie, synu mój, synu mój! Kto by dał, bym ja umarł zamiast ciebie? Absalomie, mój synu, mój synu!” (2Sm 19,1).

819. Biblia wspomina również o zawodowych płaczkach, wzywanych w czasie żałoby, by lamentowały nad zmarłymi: „Zawołajcie płaczki, aby przyszły (...). Niech się śpieszą i niech zaśpiewają nad nami pieśń żałobną” (Jr 9,16-17).

820. Żałobnicy nosili często włosienicę i rozdierali szaty, by pokazać głębię swego cierpienia (2Sm 3,31). Również w dzisiejszych czasach żałobnicy w Izraelu głośno wyrażają swoją rozpacz i biją się w piersi na znak smutku. Warto przy okazji zaznaczyć, że kapłanom nie wolno było jednak rozdierać szat nawet po śmierci rodziców.

821. Pogrzeb następował wkrótce po śmierci, zazwyczaj jeszcze tego samego dnia. Ludzie Bliskiego Wschodu wierzyli, że duch zmarłego przebywa w pobliżu ciała przez trzy dni po śmierci. Żałobnicy byli przekonani, że słyszy on ich lamenty. Dlatego Marta z Betanii była tak przekonana, że Jezus nie może wskrzesić jej brata, ponieważ nie żył już od czterech dni (J 11,39).

25. Szok kulturowy

822. Sposób, w jaki Biblia przedstawia cuda, wydaje się całkiem zwyczajny, tak jakby autorzy biblijni nie brali pod uwagę możliwości sceptycyzmu. Całe stworzenie jest dla nich cudowne, wykazują zatem jednakowy podziw dla codziennego wschodu słońca, jak i dla dnia, kiedy słońce miało się zatrzymać.

823. Relacje między mężczyznami i kobietami przedstawione w Biblii - gdy zestawić je ze współczesnymi nam standardami - stawiają kobietę w pozycji podległej mężczyźnie. Jednakże, gdyby porównać świadectwo Biblii ze standardami czasów, w jakich została spisana, wielokrotnie okazuje się, że Pismo Święte przyznaje kobietom znacznie korzystniejsze miejsce niż było to przyjęte w tamtej kulturze.

824. Starożytność nie знаła ateistów, ponieważ każdy naród miał swoje własne bóstwo, zwykle więcej niż jedno. Tak więc z drugiej strony przyjęcie monoteizmu w Izraelu musiało być dla jego sąsiadów czymś przedziwnym.

825. Sprawa małżeństw mieszanych stanowi dla Żydów, również w naszych czasach, kwestię problematyczną i emocjonalnie trudną. Dotyka bowiem definicji tego, kto jest Żydem. Zgodnie z żydowskim prawem, aby być Żydem trzeba być dzieckiem żydowskiej matki albo przejść proces konwersji na judaizm.

826. Prawo Mojżesza zezwalało Hebrajczykom na poligamię (czyli małżeństwo z więcej niż jedną kobietą). Żony były prawnie chronione przed nadużyciami, poza tym liczne przepisy regulowały kwestie związane z takimi małżeństwami. Mimo zgody prawa na poligamię wśród Izraelitów istniała wyraźna tendencja do zachowywania monogamii (jednożeństwa). Możliwe, że głównym powodem była finansowa trudność z utrzymaniem więcej niż jednej żony.

827. Prawo zalecało, by król nie miał zbyt wielu żon, aby nie odwróciło się jego serce od Pana (Pwt 17,17). Posiadanie dużych haremów stało się źródłem licznych problemów dla Dawida, a szczególnie dla Salomona i Achaba, którzy zamiast słuchać Prawa, naśladowali przykład innych królów i brali sobie wiele pogańskich żon.

828. Wschodni zwyczaj aranżowania małżeństw sięga czasów Starego Testamentu. Kiedy Ezaw ożenił się wbrew woli swych rodziców - Izaaka i Rebeki, wzbudził ich wielki smutek. Dlaczego rodzice upierali się przy prawie do wybierania żony dla swojego syna? Małżonka stawała się członkiem klanu swojego męża i cała rodzina była żywotnie zainteresowana tym, by była to odpowiednia osoba. Istnieją świadectwa mówiące, że w pewnych sytuacjach pytano dziecko o zdanie w tej sprawie - tak było w przypadku Rebeki, którą zapytano, czy chce opuścić dom rodzinny i wyjść za Izaaka (por. Rdz 24,58).

829. Co miała do tego miłość? Ludzie Wschodu pojmują miłość między mężem i żoną podobnie, jak ludzie Zachodu rozumieją miłość między bratem i siostrą. Istnieje przekonanie, że małżonkowie powinni kochać siebie nawzajem, ponieważ to Bóg przeznaczył ich dla siebie wzajemnie poprzez dokonany przez rodziców wybór. Miłość przychodzi po ślubie. Były jednak wyjątki od tej zasady – godny uwagi przykład stanowią Jakub i Rachele. Jakub pokochał Rachele od pierwszego wejrzenia (por. Rdz 29,10-18).

830. Rozwody w krajach arabskich. Przez wiele wieków w krajach arabskich istniała możliwość, by mąż rozwiódł się z żoną mocą samego wypowiedzianego słowa. Kobiecie nie wolno było jednak oddalić swego męża. Po rozwodzie żona miała prawo zatrzymać swój ślubny ubiór, a ponadto mąż nie mógł odebrać jej niczego, co nosiła na ciele. Z tego powodu naszyjniki, bransolety i monety na nakryciu głowy stanowiły istotny zasób, który kobieta mogła wykorzystać w obliczu finansowych trudności. Obyczaje te były niewątpliwie szeroko rozpowszechnione w krajach pogańskich czasów Starego Testamentu.

831. Przy rozwodzie Prawo Mojżeszowe wymagało (por. Pwt 24,1), by mąż wręczył żonie list rozwodowy - taki pisemny certyfikat umożliwiał jej m.in. powtórne wyjście za mąż. Prorok Malachiasz nauczał, że Bóg stanowczo potępia każdego mężczyznę, który z nienawiści porzuca „żonę swojej młodości”, postępując zdradliwie (Ml 2,14-16).

832. Grzech cudzołóstwa nie miał w żydowskim Prawie nic wspólnego ze sprawą rozwodu. Cudzołóstwo karano śmiercią przez ukamienowanie (Kpł 20,10). Mężczyzna dopuszczający się stosunków pozamałżeńskich był uznawany za przestępcę tylko w wypadku, gdy naruszał w ten sposób prawa innego mężczyzny.

833. Małżeństwo w nauczaniu Jezusa. Jezus odrzucał wszystkie podawane przez Żydów powody do oddalenia żony, za wyjątkiem nierządu, a samo małżeństwo uważał za święte i nierozzerwalne, bo małżonków złączył sam Bóg (Mt 19,3-9). Poza tym Pan Jezus doceniał ofiarę tych, którzy ze względu na królestwo Boże pozostają bezżenni (Mt 19,10nn).

834. O prostytutkach (nierządnicach) wspomina się dość często na kartach Pisma. Na przykład Rachab - nierządnicą z Jerycha - ukryła izraelskich szpiegów, a później spuściła z okna szkarłatny sznur jako znak, który miał uchronić jej domostwo, gdy Izraelici zdobywali Jerycho. Zawarta w Ewangelii Mateusza genealogia wskazuje Rachab jako matkę Booza, który poślubił później Rut i był przodkiem Dawida oraz Jezusa.

835. Jedyna ofiara, jaką składały Bogu wyłącznie kobiety, miała miejsce po urodzeniu dziecka: „Kiedy zaś skończą się jej dni oczyszczenia po urodzeniu syna lub córki, przyniesie kapłanowi, przed wejście do Namiotu Spotkania, jednorocznego baranka na ofiarę całopalną i młodego gołębia lub synogarlicę na ofiarę przebłagalną” (Kpł 12,6).

836. Rola żydowskich kobiet w kulcie religijnym była w czasach biblijnych mniejsza niż obecnie. W świątyni wyznaczono specjalny obszar dla niewiast, zwany „dziedzińcem kobiet” i nie były one wpuszczane na wewnętrzny dziedziniec. Ze źródeł pozabiblijnych wynika, że kobietom nie było wolno odczytywać w synagodze Tory ani recytować modlitw, mogły tylko przysłuchiwać się, siedząc w wyznaczonym dla nich miejscu.

837. Inna sytuacja kobiety rysuje się u zarania Kościoła chrześcijańskiego. Ewangelia Łukasza (8,1-3) wskazuje, że Jezus pozwalał, by w wędrówkach po Ziemi Świętej towarzyszyły mu kobiety. Po Wniebowstąpieniu Jezusa kilka kobiet przebywało razem z uczniami na modlitwie w Wieczerniku. W domu matki Jana Marka o uwolnienie Piotra z więzienia modlili się i mężczyźni, i kobiety. Podobnie działo się w Kościele w Koryncie (właśnie dlatego Paweł udzielał w swoim liście wskazówek, jak się modlić, zarówno kobietom jak i mężczyznom).

26. Anioły w Biblii

838. Słowo „anioł” wywodzi się z hebrajskiego słowa *mal'ak* lub greckiego *angelos* oznaczającego tyle, co „wysłannik”. W Biblii pojawia się ono wielokrotnie. Prócz tego Jezus mówi o tym, że ludzie zbawieni będą *isangeloi*, czyli „równi aniołom” (Łk 20,36).

839. Według świadectwa Biblii anioły są bytami „pośrednimi” między Bogiem i ludźmi. Są kimś mniejszym od Boga, ponieważ zostały przez Niego stworzone, natomiast Psalm 8 podaje, że człowiek został uczyniony „niewiele mniejszym od aniołów” (Ps 8,6).

840. w Piśmie Świętym występuje ponad 300 wzmianek o aniołach. Odgrywają one ważną rolę i biorą udział w wielu znanych historiach biblijnych, na przykład są obecne przy narodzeniu Jezusa.

841. Aniołowie są duchami, jak mówi List do Hebrajczyków (1,14): „Przeznaczonymi do usług, posłanymi na pomoc starającym się osiąść zbawienie”. Mają nam służyć i nieść pomoc tam, gdzie mogą uczynić nasze życie lepszym. Jako byty duchowe pozostają niewidzialne.

842. Po raz pierwszy aniołowie pojawiają się na kartach Biblii wtedy, gdy Adam i Ewa po upadku zostają wygnani z Ogrodu Eden. Od tej pory aniołowie-cheruby mają strzec bram Edenu i drogi do drzewa życia.

843. Cherubiny to anioły podobne do byków lub lwów ze skrzydłami i ludzkimi głowami. Stary Testament wymienia je jako strażników miejsc „tronu” Boga na ziemi. Oprócz bram Edenu strzegą także Arki Przymierza, okrywając ją swoimi skrzydłami.

844. Biblijne anioły powiększają chwałę Boga i są zawsze do Jego dyspozycji w zarządzaniu światem i wprowadzaniu w życie Bożych nakazów (Ps 103,20).

845. W czasach Jezusa ludzie nie pamiętali już, kim były Cherubiny. Historyk żydowski Józef Flawiusz napisał w I wieku po Chrystusie, że „nikt nie potrafi powiedzieć, jakie one były”. W naszych czasach archeolodzy odkryli wiele pozostałości świata biblijnego i na tej podstawie można sądzić, że Cherubina przedstawiano jako lwa ze skrzydłami i ludzką głową, czyli sfinksa. W sztuce kananejskiej odnajdujemy bardzo liczne wyobrażenia tego typu postaci; władcy kananejscy są często przedstawiani na tronie wspieranym przez dwa Cherubiny. Możliwe, że Izraelici przejęli te wyobrażenia dla ukazania tronu niewidzialnej obecności Boga na ziemi.

846. W Księdze Daniela odnajdujemy prorocki opis aniołów otaczających tron Boży:

„Patrzałem, aż postawiono trony,
a Przedwieczny zajął miejsce.
Szata Jego była biała jak śnieg,
a włosy Jego głowy jakby z czystej wełny. (...)
Strumień ognia się rozlewał i wypływał od Niego.
Tysiąc tysięcy służyło Mu,
a dziesięć tysięcy po dziesięć tysięcy
stało przed Nim” (Dn 7,9-11).

847. O Aniołach Stróżach jest mowa w wielu miejscach Pisma Świętego. Abraham wspomina o aniele, jakiego Bóg posłał przed Jego sługą, gdy ten udał się, by znaleźć żonę dla syna Abrahama - Izaaka. O aniołach strzegących ludzi opowiada również Psalm 91 (w.11-12): „Swoim aniołom dał rozkaz o tobie, aby cię strzegli na wszystkich twych drogach. Na rękach będą cię nosili, abyś nie uraził swej stopy o kamień”.

848. Zadania aniołów opisanych w Biblii są przeróżne. Aniołowie służą jako ratownicy (np. przy ocaleniu Lota z Sodomy); wysłańcy z nowiną wielkiej wagi (jak posłaniec zwiastujący Maryi, że urodzi Jezusa); pouczają proroków (Daniel otrzymał szczegółowe wskazówki od Gabriela). Pośredniczą również między Bogiem a ludźmi w tym sensie, że ogłaszają ludowi Boga wiadomości od Niego.

849. „Zastępy niebieskie” to coś więcej niż gromada aniołów. Pojęcie to oznacza wojsko anielskie (por. Ps 148,2; Neh 9,6). Owszem, zastępy niebieskie, które przybyły do pasterzy przy narodzeniu Jezusa, śpiewały i wysławiały Boga, jednak nie przestały przy tym być Bożą armią aniołów.

850. Wizja Jakuba przedstawia aniołów chodzących w górę i w dół po ogromnej drabinie rozciągającej się między ziemią a niebem (Rdz 28,12-15). Bóg patrzy ze szczytu tej drabiny i dogląda nas oraz aniołów przynoszących nam wiadomości.

851. Anioły są zorganizowane hierarchicznie, chociaż nie wiemy, jak dokładnie ułożona jest ich hierarchia. Boży tron jest otoczony przez siedmiu aniołów, którzy nieustannie wysławiają Stwórcę.

852. Pseudo-Dionizy Areopagita napisał traktat pod tytułem *Pen tes ouranias hierarchias* (*O hierarchii niebieskiej*), w którym dokładnie określa poszczególne stopnie i rangi anielskie. Jego dzieło nie spotkało się jednak z powszechnym uznaniem poza częścią odnoszącą się do chórów anielskich. Kościół uznaje ideę istnienia różnych stopni wśród aniołów, nie przedstawia jej jednak jako konieczną do wierzenia.

853. Święty Grzegorz Wielki podsumował wiedzę Kościoła pierwszych wieków o aniołach, pisząc: „Jest dziewięć porządków anielskich, to znaczy: Aniołowie, Archaniołowie, Księstwa, Moce, Władze, Panowania, Moce (Trony), Cherubiny i Serafimy”. W swoich ustaleniach opierał się przede wszystkim na listach Pawła, ale również na innych pismach.

854. Paweł wskazuje w Liście do Efezjan cztery porządki anielskie: „Zwierzchność, Władzę, Moc i Panowanie” (1,20). W Liście do Kolosan wylicza natomiast: „Trony, Panowania, Zwierzchności i Władze” (1,16).

855. Święty Tomasz wyróżnił wśród aniołów trzy hierarchie, z których każda dzieli się na trzy stopnie. Uporządkował je według ich bliskości względem Boga. W pierwszej hierarchii znajdują się Serafimy, Cherubiny i Moce. W drugiej występują Panowania, Władze i Moce, a do trzeciej należą Księstwa, Archaniołowie i Aniołowie.

856. Biblia z imienia wymienia trzech Archaniołów: Michała, Gabriela i Rafała. Imiona te wiążą się z pełnionymi przez nich funkcjami: Michał - „Któż jak Bóg?” (Dn 12,1); Gabriel - „Bohater Boży” (Dn 8,16); Rafał - „Bóg uleczył” (Tob 12,15).

857. Gabriel występuje zarówno w Starym, jak i Nowym Testamencie. W Starym Testamencie pojawia się w Księdze Daniela, gdzie wyjaśnia wizje proroka, zaś w Nowym Testamencie zwiastuje Maryi narodziny Jezusa.

858. Archanioł Michał jest wojownikiem i wodzem wojsk anielskich. Zgodnie z kilkoma wzmiankami w Księdze Daniela i jedną w Apokalipsie jest on także obrońcą Narodu Wybranego.

859. Archanioł Rafał jest jednym z bohaterów Księgi Tobiasza, posłanym na pomoc młodemu Tobiaszowi, który udaje się w trudną i niebezpieczną podróż na prośbę swego chorego ojca.

860. Nefilim. W rozdziale 6. Księgi Rodzaju czytamy o ludziach zwanych po hebrajsku *nefilim*. Według niektórych, ci mocarze wyjątkowej siły i rozmiarów byli wynikiem związków upadłych aniołów z ludzkimi kobietami. Biblia nazywa *nefilim* „mocarzami, mającymi sławę w owych dawnych czasach” (Rdz 6,4). Bogu nie podobała się działalność tych mocarzy, więc ich potomstwo zginęło z powierzchni ziemi w czasie Potopu.

861. Szatan jest zapewne najczęściej wymienianym z upadłych aniołów, czyli tych, które zbuntowały się przeciw Bogu i utraciły swoje miejsce w niebie. Paweł pisze o tym, że Szatan „podaje się za anioła światłości” (2Kor 11,14). W rzeczywistości jest jednak „księciem ciemności”.

862. W Apokalipsie zapowiedziano ostateczną bitwę między dobrymi a upadłymi aniołami: „I nastąpiła walka na niebie: Michał i jego aniołowie mieli walczyć ze Smokiem. I wystąpił do walki Smok i jego aniołowie, ale nie przemógł, i już się miejsce dla nich w niebie nie znalazło. I został strącony wielki Smok, Wąż starodawny, który się zwie diabeł i szatan, zwodzący całą zamieszkałą ziemię, a z nim strąceni zostali jego aniołowie” (Ap 12,7-9).

863. w dniu Sądu Ostatecznego chrześcijanie zobaczą aniołów. Ewangelia Mateusza (24,31) podaje, że Bóg „pośle swoich aniołów z trąbą o głosie potężnym, i zgromadzą Jego wybranych z czterech stron świata, od jednego krańca nieba aż do drugiego”. Aniołowie

poprowadzą zbawionych do nieba i tronu Bożego.

27. Królestwo zwierząt

864. Pismo Święte zawiera wiele odniesień do różnych zwierząt. Można w nim znaleźć nazwy około 80 różnych ssaków, ponad 20 gatunków ptaków, 8 gatunków gadów i płazów, a także z tuzin gatunków owadów. Wiemy, że krainy biblijne zamieszkiwało jeszcze więcej gatunków zwierząt. Jednak już tych około 125 gatunków, które zostały w Biblii wskazane z imienia, pokazuje wyraźnie, jak dobrze ludzie tamtej kultury znali otaczający ich świat przyrody.

865. Kozy mogły być pierwszym gatunkiem udomowionym ze względu na pożywienie, jakiego dostarczają. Jedynym zwierzęciem udomowionym wcześniej był pies! W Biblii kozy pojawiają się około 200 razy. Człowiek cenił w nich przede wszystkim umiejętność życia w trudnych warunkach i łatwość wyżywienia.

866. Owce były najważniejszym zwierzęciem domowym dla Hebrajczyków. Owce i kozy dostarczały mięsa, jednakże owce były cenione wyżej z powodu dostarczanej przez nie wełny, kozy zaś dawały mleko. Owce spożywano właściwie tylko przy okazji składania ofiar. Biblia mówi o owcach częściej niż o jakimkolwiek innym gatunku zwierząt, ponad 400 razy.

867. Bydło wywodzi się od dzikiej odmiany wołów. Krowy hodowano dla mleka, jednakże jeszcze więcej były warte byki, ponieważ mogły dźwigać ciężkie ładunki, chociaż, jak podaje Biblia, to krowy ciągnęły wóz z Arką Przymierza, gdy Filistyni chcieli ją zwrócić Izraelowi (por. 1Sm 6,7n)!

868. Krowy były również trudniejsze w hodowli niż owce czy kozy. Trzeba się było nimi więcej zajmować i wymagały ciągłego dostarczania paszy, jeśli trzymało się je w osadzie. Ponieważ Abraham znaczną część swego życia przeżył jako nomada, mógł hodować krowy, jednak zapewne mniej licznie niż owce i kozy.

869. Osioł pojawia się w Biblii po raz pierwszy wtedy, kiedy mowa o tym, jak faraon dał Abrahamowi w prezencie kilka osłów (Rdz 12,16). U Egipcjan, podobnie jak w kulturze, którą reprezentował Abraham, osły służyły wyłącznie jako środek transportu towarów. Dopiero z upływem czasu zaczęto używać ich także do jazdy, ciągnięcia pługa i poruszania kół młyńskich.

870. Udomowiony osioł jest jednym z najbardziej pożytecznych zwierząt na świecie, a już z pewnością był takim dla Hebrajczyków. Prawo zawierało liczne przepisy dotyczące traktowania osłów, co wskazuje, jak ważne miejsce zajmowały one w życiu i w kulturze Izraela. Osioł miał prawo do odpoczynku w szabat, a gdyby upadł pod ciężarem, który przenosi, należało mu pomóc.

871. Osły mogą długo podróżować bez wody, potrafią ciężko pracować w upale i wystarcza im minimalna ilość paszy. Ponadto mleko osła ma wyjątkowe wartości odżywcze i podobny skład chemiczny do ludzkiego mleka.

872. Wierzch na osła. Hebrajczycy są narodem świata starożytnego, o którym wiadomo, że jeździł na osłach. Na osłach jeździli na przykład Izraelscy królowie w czasach pokoju.

Także wjazd Jezusa do Jerozolimy na osiołku symbolizował pokój królestwa Bożego, który On przynosił.

873. Koni używano przede wszystkim w czasie wojen i bitew. Stanowiły one wojenny symbol siły, nie służyłyby jednak równie dobrze jako zwierzęta juczne, takie jak: osły, wielbłądy czy bydło.

874. Szofar. Mury Jerycha upadły na dźwięk baraniego rogu, zwanego po hebrajsku *szofar*. Niektóre znane w starożytności gatunki owiec dysponowały ogromnymi rogami, z których wykonywano instrumenty muzyczne. Za pomocą pary podgrzewano róg tak długo, aż był na tyle miękki, by go wyprostować. Następnie wyginano jego szerszy koniec (ten który przylegał niegdyś do głowy zwierzęcia) niemal pod kątem prostym.

875. Wielbłądy. W Biblii występują wielbłądy jednogarbne, zwane także dromaderami. Wielbłądy są użyteczne jedynie dla ludzi żyjących na pustyni, ponieważ świetnie znoszą panujące tam warunki. Uczą się jednak bardzo opornie i nie dają się wytrenować tak dobrze jak konie. Są znane ze swojego złego charakteru (zwłaszcza samce) do tego stopnia, że rzymscy żołnierze trzymali je poza murami swoich posterunków. Natomiast samice wielbłąda mają tylko jedno małe raz na trzy lata, a czasem jeszcze rzadziej.

876. Spragniony wielbłąd wypija bardzo szybko ogromne ilości wody - prawie 100 litrów w ciągu 10 minut! Prawdą jest również, że wielbłąd może iść nawet cztery dni bez picia. Nie jest natomiast prawdą, że przechowuje wodę w garbie. W rzeczywistości garb służy wielbłądowi jako magazyn pożywienia; jest to masa mięśniowa, wokół której gromadzi się tłuszcz. Jeśli nakarmi się wielbłąda tylko raz, przed rozpoczęciem podróży, to po długiej wędrówce jego garb zmniejszy się i oklapnie.

877. Wielbłąd przewodnikiem? Zupełnie nieprawdziwe jest przekonanie o wyjątkowych umiejętnościach nawigacyjnych wielbłąda. Wręcz przeciwnie - wielbłądy bardzo łatwo gubią drogę na pustyni i tracą kontakt z resztą karawany.

878. Szarańcza to najczęściej wspominany w Piśmie Świętym owad. Szarańcza niszczy uprawy i nęka ludzi. Chmara szarańczy była jedną z plag zesłanych przez Boga na Egipt, zanim faraon zgodził się, by lud Boży opuścił jego kraj. Niektórzy uważają, że spożywanie szarańczy było dozwolone, ponieważ Jan Chrzciciel żywił się miodem i szarańczą (por. Mk 1,6).

879. O mrówkach i pszczołach Biblia wypowiada się pozytywnie. Mrówki są pracowite i dobrze zorganizowane, za co chwali je Księga Przysłów (6,6n). Zaś w Księdze Mądrości Syracha (11,3) czytamy: „Mała jest pszczoła wśród latających stworzeń, lecz owoc jej ma pierwszeństwo pośród słodczy.”

880. Muchy, pchły i komary są natomiast przedstawione zdecydowanie negatywnie. Były zresztą bardzo nielubiane (podobnie jak w naszych czasach), gdyż mogły przenosić choroby. Ogromna ilość komarów i much była jedną z plag, które spadły na Egipt z powodu zatwardziałości serca faraona, który nie chciał wypuścić Izraelitów z niewoli.

881. Lwy były często trzymane na dworach królewskich. Stanowiły symbol bogactwa i potęgi. W czasach Starego Testamentu było ich dużo, jednak z czasem wyginęły zupełnie

z terenów Bliskiego Wschodu. Zabicie lwa było wyrazem wielkiej siły, dokonali tego między innymi Dawid i Samson.

882. Niedźwiedziom poświęcono w Biblii niewiele miejsca. Prawdopodobnie jednak obawiano się ich bardziej niż lwów (por. Am 5,19). Niektórzy uczeni sądzą, że niedźwiedzie, o których mowa w Piśmie Świętym, to brunatne niedźwiedzie syryjskie, które do dzisiaj można napotkać w niektórych miejscach tego regionu. Dzieci, które naśmiewały się z Elizeusza z powodu jego łysiny, zostały pożarte przez niedźwiedzie.

883. Behemot czy może... hipopotam? W rozdziale 40. Księgi Hioba przedstawiono zwierzę nazwane *behemotem*, którego opis pasuje jednak do hipopotama. Chociaż współcześnie w Dolinie Jordanu nie ma ani śladu hipopotamów, niewykluczone że zamieszkiwały ją one w czasach biblijnych. Hebrajczycy zetknęli się z hipopotamami w Egipcie i całkiem możliwe, że użyte w Księdze Hioba słowo *behemot* wzięło się właśnie z egipskiego określenia hipopotama, które brzmiało *pehemau* (co oznacza dosłownie „wół wodny”).

884. Nieznana bestia. Księga Hioba poświęca dużo uwagi (aż 34 wersety rozdziału 41.) stworzeniu o nazwie *lewiatan*. Komentatorzy spierają się co do tego, czy autor biblijny miał tu na myśli krokodyla, wieloryba czy może jakąś mityczną bestię. Najprawdopodobniej chodziło o krokodyla, mimo że w opisie *lewiatana* jest również wzmianka o ogniu buchającym z jego paszczy.

885. Psy. Prorok Jeremiasz zapowiadał, że po zniszczeniu Judy zwłoki ludzkie staną się żerem „zwierząt lądowych” (Jr 16,4). To stwierdzenie odnosi się prawdopodobnie do hien i dzikich psów. Współcześnie uważa się psa za najlepszego przyjaciela człowieka, lecz w czasach biblijnych często zdarzało się spotkać sfory wygłodniałych dzikich psów, które były niebezpieczne dla człowieka.

886. Hiena występuje na terenie Ziemi Świętej. W świecie starożytnym było to zwierzę, którego lękano się najbardziej i którego najszybciej nienawidzono - ze względu na jego zwyczaj rozkopywania grobów. Jedynie Egipcjanie nie podzielali owej awersji do hien - udomowili je i stanowiły one dla nich pożywienie. Młode hieny łatwo się oswajają i szybko przywiązują do swoich właścicieli.

887. Lis, którego my uważamy za zwierzę nieprzeciętnie sprytne, nie zyskał uznania w oczach Salomona. Wszystkie biblijne wzmianki o tym zwierzęciu są dość pogardliwe. Ponieważ, tak jak hieny i dzikie psy, lisy wykopywały ciała zmarłych z ziemi. Zabijano je, gdy tylko pojawiły się w izraelskim mieście. Lisy żywiły się niemal wszystkim: gryzoniami, jajami, owadami i trawą. Jadły nawet owoce, co wyjaśniałoby wzmiankę o „małych lisach, które pustoszą winnice” (por. PnP 2,15).

888. Świnie były uważane za nieczyste i nie zostały przez Hebrajczyków udomowione. Biblia wspomina o nich za każdym razem negatywnie. Jezus wypędził demony z człowieka i posłał je w stado świń, a syn marnotrawny, roztrwoniwszy już wszystko, skończył jako pastuch świń, co było najbardziej hańbiącym zajęciem dla Izraelity.

889. Kruki i wrony były często spotykanymi ptakami. Kruk był pierwszym ptakiem, jakiego Noe wypuścił z arki (Rdz 8,6-7). Kruki również karmiły Eliasza, kiedy ukrywał się przed wrogami (IKrl 17,6).

890. Strusie występowały bardzo licznie na Pustyni Arabskiej w czasach biblijnych, a wyginęły tam zupełnie dopiero w czasie II wojny światowej. Księga Hioba w rozdziale 39. zawiera barwny i bardzo prawdziwy opis tego zwierzęcia (w. 13-18).

891. Najstarsza biblijna wypowiedź o migracjach ptaków pochodzi od Jeremiasza. Wydaje się jednak, że nikt w świecie starożytnym nie wiedział dokładnie, skąd i dokąd lecą ptaki i dlaczego to czynią. Jeremiasz pisał: „Nawet bocian w przestworzach zna swoją porę, synogarlica, jaskółka i żuraw zachowują czas swego przylotu" (Jr 8, 7). Bociana w locie nie da się pomylić z innym ptakiem, ze względu na jego ostro zakończoną głowę, wydłużoną szyję, długie nogi i powolne machanie skrzydłami. Latają nad Ziemią Świętą kilkudziesięcymi stadami.

892. Żuraw to ptak wysoki i dostoyny, a rozpiętość jego skrzydeł sięga prawie 2,5 m. Jest on największym ptakiem, jaki migrując, przelatuje nad Ziemią Świętą. Przeloty żurawi są wyjątkowo spektakularne, ponieważ latają one ogromnymi, wielotysięcznymi stadami, a ponadto wydają podobne do trąbienia odgłosy. Krzyk żurawi jest jednym z najgłośniejszych odgłosów wydawanych przez ptaki; umożliwia im go niezwykle długa tchawica, zawinięta na kształt waltorni.

893. Wróble były dawniej pożywieniem. Polowano na nie i sprzedawano je na rynkach. Jezus wspominał, że dwa wróble kosztowały asa (Mt 10,29). Ciekawe porównanie lecącego wróbla do przekleństwa zawiera Księga Przysłów (26,2): „Jak ptak, co ucieka, wróbel, co leci, tak niesłuszne przekleństwo - bez skutku."

894. Jonasz został połknięty przez „wielką rybę". Wśród biblistów toczyła się wielka dyskusja na temat, czy jakiegokolwiek morskie stworzenie jest wystarczająco duże, by móc połknąć coś wielkości człowieka. Wydaje się, że Jonasza naprawdę mogła połknąć ryba, mianowicie żarłacz biały, czyli rekin ludojad, często spotykany w Morzu Śródziemnym. Jest to szczególnie wielki gatunek rekina - może osiągnąć nawet 18 metrów długości i wydaje się możliwe, by połknął człowieka. Może on również trzymać w żołądku pokarm, nie trawiąc go przez wiele dni.

895. Wężom również poświęcono trochę uwagi w Biblii. Szatan ukazał się Ewie w postaci węża. Mojżesz wywyższył na pustyni miedzianego węża, który leczył od ukąszeń węży. Natomiast, co ciekawe, większość wzmianek o wężach w Nowym Testamencie ma charakter bardziej metaforyczny aniżeli dosłowny.

896. Jaszczurki są najczęściej występującymi gadami w krainach biblijnych. W Księdze Kapłańskiej (11,29-39) zaklasyfikowano je jako zwierzęta nieczyste, zatem, choć występowały licznie, nie mogły służyć za pokarm.

897. Z małpami Izraelici zetknęli się w Egipcie. W owym czasie pawian afrykański był zwierzęciem poświęconym bogu Totowi, poza tym Egipcjanie trzymali pawiany jako zwierzęta domowe. Natomiast małpą przywiezioną przez flotę króla Salomona z Tarszisz był najprawdopodobniej rebus, często spotykany we współczesnych ogrodach zoologicznych.

898. Pawie. Ostatnim gatunkiem zwierzęcia wymienionym wśród towarów transportowanych z Tarszisz za czasów Salomona był paw (1Krl 10,22). Pawie wywodzą się z Indii i Cejlonu, ale ludzie rozprzestrzenili je po całym świecie. Są to zwierzęta bardzo wytrzymałe, więc dobrze znoszą różne klimaty i warunki życia.

899. Przepiórki były zapewne znane Izraelitom już w Egipcie. Mogą o tym świadczyć malowidła ścienne w egipskich grobowcach, przedstawiające łapanie przepiórek w sieci. Jednak chyba nigdy Izraelici nie widzieli tych ptaków w takich ilościach, jak wówczas gdy Bóg zesłał im przepiórki na pustyni (Wj 16,13).

900. Przepiórki na pustyni. Należące do ptaków wędrownych przepiórki mają krótkie skrzydełka i ograniczone siły do lotu. Silniejsze wiatry często spychają je z kursu, w wyniku czego wycieńczone ptaki spadają na najbliższy ląd. Bóg wykorzystał ten proces, by spowodować spadnięcie przepiórek w obozie Izraelitów. Biblia podaje, że silny wiatr zepchnął ptaki znad morza i wieczorem spadły one na ziemię (por. Lb 11,31).

901. Kogut w Biblii został najbardziej zapamiętany ze sceny zaparcia się Piotra, kiedy to jego nocne pianie miało wyznaczać czas zdrady Apostoła. Jednak o kogucie wspomina również Księga Przysłów, choć w nieco innym kontekście: „Trzy rzeczy krok mają wspaniałe, a cztery chód mają wyniosły: lew najdzielniejszy wśród zwierząt, przed niczym się nie cofa; kogut, co dumnie chodzi wśród kur; koń bojowy lub kozioł i król, z którym jest lud jego” (Prz 30,29-31).

902. Kury zostały udomowione prawdopodobnie już 5200 lat temu w Indiach. Początkowo trzymano je jedynie dla celów rozrywkowych - walk kogutów. Dla pożywienia zaczęto je hodować dopiero kilka wieków przed Chrystusem. Za dzikiego przodka kury domowej uważany jest tzw. *Kur bankiwa*. Występuje w północno-wschodnich Indiach i południowo-wschodniej Azji. Wyglądem i zachowaniem przypomina nasze podwórkowe koguty, poza jedną różnicą - potrafi latać.

28. Królestwo roślin

903. Drzewo poznania dobra i zła było jedynym drzewem w ogrodzie Eden, z którego Bóg zabronił spożywać owoce. Nie wiadomo dokładnie, o jaki gatunek drzewa chodziło, ale nie jest to aż tak ważne, gdyż ma ono przede wszystkim znaczenie symboliczne.

904. Drzewa migdałowe cieszyły się wśród starożytnych szczególnym uznaniem ze względu na swe przepiękne kwiaty. Kwiaty te przedstawiano często w sztuce, znajdowały się także wyrzeźbione na Arce Przymierza (Wj 25,33-34). Natomiast orzechy i olej z drzewa migdałowego służyły do celów kulinarnych. Hebrajczycy kwiaty migdałowca związali również z kultem religijnym - wyrzeźbili je na złotych świecznikach w Przybytku, a do czasów współczesnych przetrwała tradycja przynoszenia ich w świąteczne dni do synagogi.

905. Drzewo jabłoni chwali Oblubienica w Pieśni nad Pieśniami (2,3): „Jak jabłoń wśród drzew leśnych, tak ukochany mój wśród młodzieńców. W upragnionym jego cieniu usiadłam, a owoc jego słodki memu podniebieniu”. Wynika z tego, że drzewo to musiało być wysoko cenione za swój piękny wygląd i dobre owoce.

906. Cedry były ogromnie cenione ze względu na swoją wysokość, jakość i trwałość drewna. Starożytni Izraelici używali drzewa cedrowego do budowy świątyni (IKrl 6,16;36). Wspomina się o nim również przy opisie rytuałów oczyszczenia (Lb 19,6).

907. Salomon nakazał wycięcie najwyższych cedrów na budowę świątyni i swojego pałacu, który nazwał Domem Cedrów Libanu. Przy przedsięwzięciu tym pracowały dziesiątki

tysięcy robotników. Co miesiąc król posyłał do Libanu dziesięć tysięcy Izraelitów, którzy mieli dopomóc tamtejszym drwalom ścinać drzewa (IKrl 5,20nn).

908. Drzewo oliwne ma przedziwne właściwości. Wycięcie drzewa oliwnego powoduje tylko jego ożywienie, gdyż z korzenia wypuszczają się nowe pędy. Korzenie oliwki są wyjątkowo odporne i długowieczne, nie da się więc usunąć tego drzewa poprzez samo ścięcie. Oliwka w świecie starożytnym symbolizowała pokój, słusznie zatem wiązano ją z Chrystusem - „Księciem Pokoju”.

909. Salomon wybudował w Esjon-geber (obecne Elat) huty, stocznię i port. Nieprzyjazna pustynia wydaje się dziwnym miejscem na stawianie hut - prawie nie ma tam wody. Był jednak dobry powód dla takiej lokalizacji. Otóż w dolinie, gdzie stanęły huty Salomona, wiał nieustannie silny wiatr, który działał niczym miech i podtrzymywał wysoką temperaturę w piecach.

910. Leśne drzewa stanowiły dla Izraelitów symbol świętości. Nazwy dwóch najczęściej występujących w lasach Ziemi Świętej drzew, to jest dębu i terebintu, wywodziły się w języku hebrajskim od słów oznaczających Boga.

911. Dęby służyły także za miejsce pochówku (Rdz 35,8; IKrn 10,12). W Palestynie rosły trzy gatunki dębów, a ten, o którym mowa w Biblii to prawdopodobnie *Quercus aegilops*.

912. Najwięcej palm rosło w Dolinie Jordanu, a Jerycho było znane jako miasto liści palmowych. Symbolika palmy wiązała się z łaską, a palmy daktylowej - również z radością. Kiedy Jezus wjeżdżał do Jerozolimy tłumy machały liśćmi palmowymi, aby Go uhonorować i oddać mu cześć.

913. Sykomory różnią się między sobą w zależności od kontynentu, na którym rosną. Te, o których mowa w Piśmie Świętym (rosnące w Palestynie i Egipcie), są wiecznie zielonymi drzewami o mocnej budowie. W Egipcie sadzono je przede wszystkim ze względu na drewno, natomiast w Izraelu - dla fig. Sykomory są zapewne najlepiej znane z historii o niewielkim Zacheuszu, który wspiał się na jedno z tych drzew, aby zobaczyć Jezusa.

914. Wierzby rosną na Bliskim Wschodzie przeważnie nad strumieniami. W większości biblijnych wzmianek wiąże się je z wodą (np. „wierzby nadrzeczne” - Kpi 23,40).

915. Rycynus rośnie i wędnie bardzo szybko, zwłaszcza, gdy się go dotknie. Ma kolczaste, ciemnozielone liście i czerwone kwiaty. Bóg sprawił, jak czytamy w Księdze Jonasza, że krzew rycynusowy wyrósł nad Jonaszem, dając mu cień (Jon 4,6).

916. Miasto Aszkelon w Izraelu słynęło w świecie starożytnym z obfitości warzyw i owoców, jakie rosły na tamtejszej żyznej ziemi. Jednym z rosnących tam warzyw był gatunek cebuli, zwanej także czosnkiem askalońskim; nazwa ta została zapisana przez Rzymian i wywodzi się właśnie od tego izraelskiego miasta.

917. Hizop pojawia się na kartach Biblii wielokrotnie, jednakże żadna z roślin znanych pod tą nazwą nie wywodzi się z Bliskiego Wschodu. Podejrzewa się więc, że autorzy biblijni mieli na myśli majeranek, aromatyczne zioło wywodzące się z Syrii.

918. Lilia, o której również wiele razy czytamy w Piśmie Świętym, była najprawdopodobniej innym kwiatem niż ten, który znamy pod tą nazwą obecnie.

919. Mandragora to kwitnące zioło, które owocuje na wiosnę. Przypisuje się jej właściwości afrodyzjaku - dowiadujemy się o tym ze sporu Lei z Rachelą o ich wspólnego męża Jakuba, który odwiedzał je w osobnych namiotach (Rdz 30,14nn).

920. Mirta kwitnie pięknym różowym kwiecikiem o delikatnym zapachu. Księga Izajasza (41,19-20) posługuje się nią jako symbolem nieustającej opatrności i opieki Boga nad Izraelem. Jej gałęzi używano natomiast w czasie Święta Namiotów (por. Ne 8,15-16).

921. Róże nie występowały w krajach biblijnych, dlatego nie wydaje się prawdopodobne, aby kwiaty o tej nazwie wspomniane kilkakrotnie w Piśmie Świętym (por. np. Syr 50,8), były tymi różami, które znamy.

922. Piołun ze względu na swój wyjątkowo gorzki smak stał się symbolem goryczy. W Palestynie rośnie wiele odmian tej rośliny, uznawanej za krzew, choć może osiągać sporą wysokość. Piołun należy do tej samej rodziny roślin co bylice. Wszystkie one charakteryzują się gorzkim smakiem i silnym zapachem. Hebrajczycy uznawali gorzkie rośliny za trujące i czynili je symbolami smutku i nieszczęścia jednak-że używali piołunu jako przyprawy, toniku i lekarstwa na robaki.

923. Nazwa „balsam z Gileadu” odnosi się do żywicy pozyskiwanej przez nacięcia w korze drzew, której używa się do produkcji perfum i leków. Ponieważ żywica ta jest wytwarzana przez różne rośliny, nie wiadomo dokładnie, którą opisywał Jeremiasz, od którego słów wywodzi się nazwa „balsam z Gileadu” (por. Jr 8,22). Najprawdopodobniej chodziło mu o ambrowiec, który wytwarza żywicę do dziś używaną w medycynie.

924. Figi, w porównaniu z pustynią kraina Kanaan ze swymi winnicami i sadami, w których rosły oliwki, figi, daktyle i granaty, musiała wydawać się rajem. Obok winogron najcenniejsze dla Izraelitów uprawy stanowiły figi, które zajmowały ważne miejsce w ich codziennej diecie. Figi i daktyle jedzono zarówno surowe, jak i suszone. Owoce figowca służyły ponadto w medycynie.

925. Granaty rosną dziko albo jako duże krzaki, albo małe drzewka, na wielu obszarach Bliskiego Wschodu. Ich owoce, wypełnione kolorowymi, soczystymi pestkami, posłużyły Hiramowi za wzorzec do ozdobienia świątyni (IKrl 7,13-20), a ponadto odwzorowano je na monetach w Jerozolimie.

926. Pszenica i jęczmień były najważniejszymi zbożami rosnącymi wzdłuż Nilu i na całym starożytnym Bliskim Wschodzie. Uprawiano je na tych terenach już u zarania historii. Ich najstarsze ślady znaleziono w okolicach góry Karmel, na północy Izraela. Żydzi wierzyli, że obfitość zbiorów pszenicy zależy w dużej mierze od Boga, według słów Psalmu 147 (w. 12-14): „Chwał, Jerozolimo, Pana, chwał Boga twego, Syjonie! (...) Zapewnia pokój twoim granicom, nasycy cię najlepszą pszenicą”.

927. W Ziemi Świętej jęczmień uprawiano przede wszystkim na pasze dla zwierząt, zawierał bowiem mniej białka niż pszenica. Był on również podstawowym zbożem ludzi biednych i z tego powodu został symbolem ubóstwa. O tym, że jęczmień był dla Hebrajczyków podstawową rośliną uprawną, świadczy fakt, że dostarczył im jednostki miary: 3 ziarnka

jęczmienia położone w rzędki dawały długość jednego cala (ok. 2,5 cm), 24 stanowiły piędź, podczas gdy „amma” równała się 48 ziarnom (ok. 45 cm).

928. Grochodrzew. W przypowieści Jezusa o synu marnotrawnym młodszy z braci roztrwonił swoją część dziedzictwa i, straciwszy wszystko, był tak biedny, że napełniał żołądek strąkami, które jadły świnie (Łk 15,16). Były to najprawdopodobniej strąki grochodrzewu, nazywanego też czasem szarańczynem. Grochodrzew wydaje strąki przypominające nieco nasz zielony groch. Współcześnie na Bliskim Wschodzie strąki te stanowią pokarm zarówno dla zwierząt, jak i dla ubogich ludzi, natomiast w czasach Jezusa nie zdarzało się, aby jedli je ludzie, chyba że byli już tak wygłodzeni i biedni, jak syn marnotrawny.

929. Chleb świętojański. Niektórzy sądzą, że „szarańcza”, którą żywił się na pustkowiu Jan Chrzciciel (Mt 3,4), nie była w rzeczywistości szarańczą - owadami, lecz strąkami grochodrzewu (szarańczy-nu). Z tego względu grochodrzewowi przydano jeszcze jedną nazwę „chleb świętojański”.

930. Gorczyca. Niewiele roślin występujących w Ziemi Świętej wydaje nasiona mniejsze niż ziarno gorczycy. Jak zauważył w jednej z przypowieści Jezus (Mt 13,31nn) gorczyca wyrasta często niczym drzewo, osiągając wysokość ok. 4,5 m, zaś jej łodyga może być grubości ludzkiego ramienia. Gorczyca była powszechnie uprawiana na Bliskim Wschodzie, ze względu na smak swoich nasion.

931. Winogrono jest zresztą rośliną wspomnianą na początku w Biblii (jedną z pierwszych rzeczy, jaką zrobił Noe po potopie, było zasadzenie winnicy) i pojawia się w sumie około dwieście razy w obydwu Testamentach. Krzewy winne były w Ziemi Świętej tak powszechną uprawą, że musieli znać je wszyscy. Uprawia się je od tak dawna, że nikt już nie pamięta, jakie były początki uprawy krzewu winnego.

932. Palma daktylowa była dla mieszkańców Ziemi Świętej znakiem majestatu i urodzajności. Jej wielkie liście symbolizowały triumf i często noszono je w czasie różnych ceremonii, ale służyły również do pokrywania domów, jako płoty oraz do wyplatania koszy, naczyń i mat. Natomiast z włóknistego materiału pozyskiwanego z korony drzew wytwarzano liny. Pień palmy służył na drewno, a owoce były pokarmem i ludzi, i zwierząt. Mawia się, że palma daktylowa ma więcej zastosowań niż rok dni.

933. Cierń występuje w Biblii przede wszystkim jako roślina, z której gałązek upleciono koronę cierniową wykonaną przez żołnierzy Poncjusza Piłata zaraz po wyroku wydanym przez prokuratora, w którym to skazał Jezusa na ubiczowanie (por. J 19,2). Relikwie korony cierniowej znajdujące się w katedrze Notre-Dame w Paryżu są obręczą o średnicy około 21 cm i mają formę gładko splecionych gałązek.

934. Do relikwii Męki Pańskiej obok korony cierniowej zalicza się również: gwoździe, drzewo krzyża, Całun Turyński, Kolumna Biczowania (znajduje się w kościele św. Praksedy w Rzymie), Święte Schody (w pałacu papieskim na Lateranie), Titulus - tabliczka z napisem *INRI* w trzech językach (znajduje się w Rzymie).

935. Z czego zrobiono koronę cierniową? Ponieważ wiele roślin w Palestynie nazywa się po prostu cierniami, uczeni zastanawiali się, z której z nich była zrobiona korona cierniowa. Niegdyś sądzono, że korona cierniowa była zrobiona z rośliny zwanej *Ziziphus Spina Christi*,

jednak ostatnio przeprowadzone badania Całunu Turyńskiego świadczą, że korona miała raczej kształt hełmu i była wykonana z rośliny o nazwie *Sarcopoterium spinosum*.

936. Istnieje krzew nazywany popularnie „koroną cierniową”, rosnący w ogrodach Ameryki i Europy, ale nie jest on tym samym krzewem, z którego wykonano prawdziwą koronę cierniową dla Jezusa. Roślina „korona cierniowa” wywodzi się bowiem z Madagaskaru i nie była znana w Ziemi Świętej w czasach Jezusa.

937. Istnieje również zwierzę nazwane „koroną cierniową”. Jest to gatunek z gromady rozgwiazd, który występuje w rafach koralowych Pacyfiku i Oceanu Indyjskiego. Ma zwykle kolor ciemnofioletowy i 18 krótkich ramion pokrytych jadowymi kolcami.

29. Muzyka w Biblii

938. Muzyka towarzyszyła Izraelitom przy najróżniejszych okazjach: w czasie świąt religijnych i nabożeństw, na pogrzebach (Mt 9,23), w czasie bitew (Wj 15,20-21; 2Krn 20,28), a nawet pasterzom przy wypasie owiec. Utalentowanym harfistą był Dawid. Biblia poświadcza obecność muzyki zarówno na dworze królewskim, jak i w najskromniejszym otoczeniu - muzyka nie ograniczała się zatem do konkretnej grupy społecznej.

939. Ojciec wszystkich muzyków. O Jubalu Biblia mówi: „Od niego to pochodzą wszyscy grający na cytrze i na flecie” (Rdz 4,21). Był on synem Lameka, jednym z potomków Kaina!

940. O muzykach i muzyce Biblia wypowiada się na ogół pozytywnie, jak np. w Księdze Mądrości Syracha (32,5-6): „Czym pieczęć z rubinu w złotej oprawie, tym koncert muzyków na uczcie przy winie. Jak pieczęć szmaragdowa w złotym obramowaniu, tak melodia muzyków przy słodkim winie.” Jednak, chyba żeby nie spędzać za dużo czasu przy muzyce i winie, autor Mądrości Syracha zaraz dodaje: „Wino i muzyka rozweselają serce, ale wyżej od tych obu rzeczy stoi umiłowanie mądrości” (Syr 40,20).

941. Modlitwa a muzyka. Biblia zachęca również, aby za pomocą muzyki uwielbiać Boga: „Oddajcie chwałę Jego imieniu! Podziękujcie Mu przez wysławianie przy dźwięku harf i wszelkich instrumentów muzycznych!” (Syr 39,15).

942. „Fujarka” bądź „flet”, o których czasem mowa w Biblii, mogła być w rzeczywistości obojem. Na instrumencie tym grano przy świętach i innych radosnych okazjach, jak i w czasie pogrzebów i innych smutnych wydarzeniach. Prorok Jeremiasz porównał smętny, niedający spokoju dźwięk tego instrumentu z zasmuconym sercem (Jr 48,36).

943. Określenie „trąby” odnosiło się do wielu różnych instrumentów dętych - od rogu baraniego po srebrną trąbkę Mojżesza. Do dźwięku potężnych trąb często przyrównywano dźwięk głosu Boga (por. Ap 1,10).

944. Harfa jest bardzo często wspomnianym w Biblii instrumentem. Nazwa ta mogła oznaczać także lirę, podobny, ale mniejszy od harfy, instrument strunowy. Lira składała się z drewnianej ramy i z 8 lub 10 strunami, które szarpano palcami albo jakiegoś rodzaju plektronem. Instrument ten wywodzi się najprawdopodobniej z Syrii.

945. Harfy i niebo. Wielu ludzi kojarzy niebo z grą na harfie, lecz większość nie wie, że skojarzenie to wywodzi się z Biblii. Pojawia się ono w Apokalipsie świętego Jana, w opisie wizji nieba (por. Ap 5,8).

946. Cytra i wiola to jeszcze inne rodzaje harf. Były to mniejsze harfy w drewnianych ramach, szarpane palcami. Możliwe, że wywodziły się z Fenicji. Pojawiają się w Pierwszej Księdze Samuela (10,5) oraz w Księdze Izajasza (5,12).

947. Cymbały należą do instrumentów perkusyjnych. Grano na nich w czasie świąt i ceremonii, takich jak poświęcenie murów Jerozolimy (Ne 12,27).

948. „Cymbał brzmiały” to bardzo znane określenie biblijne. Użył go Św. Paweł na porównanie charyzmatów z darem miłości (1Kor 13,1nn). Charyzmaty udzielane przez Ducha Świętego, choć są dobre i służą budowaniu wspólnoty, z czasem jednak przeminają, a prawdziwa miłość trwa wiecznie i o nią chrześcijanie powinni się troszczyć najbardziej.

949. Wśród pozostałych instrumentów wymienionych w Biblii znaleźć można jeszcze grzechotki (być może odpowiednik naszych tamburynów) oraz bębny (2 Sm 6,5).

30. Symbole

950. Krzyż stanowi najlepiej rozpoznawany symbol chrześcijan. Śmierć na krzyżu i sam krzyż w ogóle były w starożytności znakiem hańby. Jednak od momentu krzyżowej śmierci Jezusa, a zwłaszcza Jego Zmartwychwstania krzyż jest znakiem chwały - najpierw dla Chrystusa, a potem dla chrześcijan i już na zawsze pozostanie znakiem odkupieńczego dzieła, jakiego Jezus dokonał dla ludzi.

951. Ramię i ręka są w normalnych warunkach znakami działania. Biblia mówi natomiast o ramieniu i ręce Boga, które są symbolem Jego potęgi: „Ty masz ramię pełne potęgi, mocna jest ręka Twoja i Twoja prawica wzniesiona” (Ps 89,14). Symbol ten też niejednokrotnie oznacza moc stwórczą, tak jak np. w jednym z prorocत्व Izajasza, gdy Bóg mówi o sobie: „Moja to ręka założyła ziemię i moja prawica rozciągnęła niebo. Gdy na nie zawołam, stawia się natychmiast” (Iz 48,13).

952. Lampa, ze względu na światło jakie daje, jest symbolem żywej obecności Boga lub Jego Słowa. Świadczą o tym konkretne fragmenty Biblii, np.: „Ty, o Panie, jesteś moim światłem” (2Sm 22,29) lub „Twoje słowo jest lampą dla moich stóp i światłem na mojej ścieżce” (Ps 119,5).

953. „Światłość świata”. Jezus przynosi martwemu światu życie. Prawdziwy Bóg i prawdziwy człowiek, przez swoje Zmartwychwstanie zapoczątkowuje przemianę człowieka i świata, dając nowe życie. Ewangelista Jan podaje, że Jezus sam o sobie powiedział, że jest „światłością świata” (J 8,12). Prawdę tę wyraża się tradycyjnie w symbolu świec, zapalanych w czasie liturgii i stawianych na ołtarzu.

954. Jezus nazwał się również Dobrym Pasterzem, który daje swe życie za powierzone Mu owce (10,11). Jest On bowiem Odkupicielem dla swojego ludu - swoich owiec, których strzeże, chroni i prowadzi do zbawienia.

955. Gołębica stanowi tradycyjnie symbol Ducha Świętego. Źródłem takiego powiązania jest opisana w Ewangeliach scena chrztu Jezusa w Jordanie - kiedy Jezus został ochrzczony przez Jana, zstąpiła na niego „gołębica”, a Bóg przemówił z nieba. W Biblii istnieją także inne

symbole Ducha Świętego, pochodzące ze świata przyrody, takie jak: woda, ogień, powietrze i wichur.

956. Kolor biały w świecie Biblii towarzyszy świętom i przejawom ludzkiej radości. Jako barwa światła i życia, jest on przeciwstawiany czerni, będącej synonimem mroków i żałoby.

957. Mleko oprócz tego, że oznacza jeden z najbardziej pospolitych pokarmów, w Biblii ma również znaczenie symboliczne. W Starym Testamencie symbol mleka był związany z obietnicą daną patriarchom - Ziemia Obiecana, do której ma wejść Izrael jest opisywana jako „kraj mlekiem i miodem płynący” (Wj 3,8). Natomiast Nowy Testament za mleko uważa nauczanie, którym karmi się dzieci Boże (1Kor 3,2).

31. Jeszcze parę ciekawostek

958. Trójca Święta jest jednym z podstawowych pojęć chrześcijaństwa. Jednakże Biblia nie zawiera słowa „Trójca”. Nauka o „Trójcy Świętej” rozwinęła się po spisaniu Biblii, w dalszych dziejach Kościoła. Po raz pierwszy słowa *Trinitas* (łac. Trójca) użył Tertulian, teolog chrześcijański żyjący na przełomie II i III wieku. Dogmat o Trójcy Świętej sformułowano na Soborze w Nicei w 325 roku.

959. Sny były środkiem, jakim Bóg posługiwał się często, by przekazać coś prorokom lub innym wybranym przez siebie ludziom. Obiekty widziane w snach symbolizowały osoby, rzeczywiste lub przyszłe wydarzenia. Na przykład opisany w Księdze Rodzaju (37,5nn) sen Józefa o snopach zboża przepowiedział czasy, kiedy miał się on stać jedną z najbardziej prominentnych postaci w Egipcie i przeprowadzić ten kraj przez suszę i głód.

960. Dogmaty Maryjne. Niektóre prawdy dotyczące Matki Bożej zawarte w Biblii zostały w późniejszych wiekach zdogmatyzowane przez Kościół, to znaczy uznane za prawdę, którą objawił sam Bóg. Dotyczy to dogmatu o Bożym rodzicielstwie Maryi oraz dogmatu o Dziewiczym poczęciu Jezusa w łonie Maryi.

961. Doktryna Niepokalanego Poczęcia, czyli dogmat o tym, że Maryja została poczęta bez grzechu pierworodnego, nie zawiera wyraźnego poświadczenia w Piśmie Świętym. Przekonanie o niepokalanym poczęciu Maryi było natomiast obecne w Kościele już od pierwszych wieków, a jako dogmat zostało ogłoszone przez papieża Piusa IX w 1854 roku.

962. Dogmat Wniebowzięcia Matki Bożej, czyli wiara w nadprzyrodzone odejście Maryi z tego świata, również nie została wprost wyrażona w Biblii, ale mówi o niej apokryfy, np. wymieniany już przez nas *Transitus*. Dlatego też wiara we Wniebowzięcie była od wieków obecna w Kościele. Prawdę tę uroczyście ogłosił jako dogmat papież Pius XII w 1950 roku.

963. Owoc drzewa poznania dobra i zła. W opisanym w Księdze Rodzaju historii upadku pierwszych rodziców, Adama i Ewy, wspomina się o tym, że jego przyczyną było spożycie owocu z drzewa poznania dobra i zła. Tradycyjnie za ten owoc uważano jabłko, ale Biblia nie wymienia go w opisie ogrodu Eden (Rdz 2,9.17; 3,6).

964. Tewa lub *aron*, to dwa oryginalne hebrajskie słowa użyte w Starym Testamencie, które tłumaczymy jako „arka”. Oznaczają one dosłownie „pudło” lub „skrzynię”. Pierwsze jest używane w odniesieniu do arki, którą zbudował Noe. Drugie może oznaczać trumnę, ale stosowano go również na określenie Arki Przymierza (Pwt 10,8).

965. Politeizm oznacza wiarę w istnienie więcej niż jednego boga. W środowisku biblijnym większość społeczeństw (np. Egipt, Mezopotamia, Grecja i Rzym) wyznawała politeizm. Św. Paweł stwierdza, że w tych kulturach było „mnóstwo (...) bogów i panów” (IKor 8,5). Na tym tle wyraźnie odróżniali się Żydzi, dla których istniał tylko jeden Bóg.

966. Henoteizm. Biblijna wiara Żydów w Jednego i Jedyne Boga przechodziła pewne fazy rozwoju. Najpierw, za czasów patriarchów, mamy do czynienia z tzw. henoteizmem - czyli z przekonaniem, że Bóg Jahwe jest jeden i najmocniejszy, ale poza nim istnieją też inni bogowie, którzy sprawują kontrolę nad ludami pogańskimi (por. Wj 12,12).

967. Monoteizm. Z czasem jednak do wiary w Jednego Boga Żydzi dołączyli przekonanie, że Jahwe jest również Bogiem Jedynym, Stwórcą świata i Władcą jego wszystkich części (Iz 40-55). Jest to monoteizm w czystej postaci - jest tylko jeden Bóg, nie ma poza Nim innego, a wszystkie bożki pogańskie są dziełem ludzkiej głupoty lub działania złych duchów.

968. Kadzidło i mirra to aromatyczne żywice sprowadzane z Indii, Arabii albo Afryki. Z tego względu były drogie i wysoko cenione w Ziemi Świętej. Pismo Święte wymienia je wśród darów dla Jezusa, przyniesionych przez Mędrców ze Wschodu.

969. Magowie czy astronomowie? Mniej więcej w czasie narodzenia Jezusa w Betlejem na nocnym niebie ukazało się niezwykle zjawisko - gwiazda, która, jak przekazuje Biblia, doprowadziła Mędrców ze Wschodu do nowo narodzonego Jezusa (Mt 2, Inn). Wielu uczonych debatowało nad tym, czym w rzeczywistości była gwiazda betlejemska. Jednak czymkolwiek było to astronomiczne zjawisko, mędrcy czy też magowie, wyczekiwali go i zauważyli od razu, jak się pojawiło. Stąd wniosek, że musieli oni również być starożytnymi astronomami.

970. Magus (czyli mag) to perskie słowo odnoszące się do perskich kapłanów. To od niego pochodzi nasze słowo „magia”. W świecie starożytnym kapłani, którzy potrafili przewidywać zaćmienia oraz ruchy planet, często uchodzili za posiadaczy mocy magicznych.

971. Jerycho jest najstarszym miastem świata. Zostało założone około 3500 lat przed Chrystusem. Kiedy archeolodzy odkopali ruiny starożytnego Jerycha (ok. 1,5 km na północny zachód od współczesnego miasta), okazało się, że na miejscu tym istniało nie jedno miasto, lecz kilka, budowanych kolejno na ruinach poprzedniego. Na resztkach najstarszej ludzkiej osady wybudowano w starożytności pięć kolejnych miast - przy czym czwarte z nich wydaje się być tym, które zdobył Jozue.

972. Archeolodzy w Jerychu. Podczas prac archeologicznych w Jerychu odnaleziono pozostałości murów miejskich o wysokości 9 m i grubości prawie 2 m. Z przeprowadzonych badań wynika, że koniec tego miasta musiał nastąpić w sposób gwałtowny. Część murów rozpadła się, widać na nich również ślady ognia, który palił cegły i kruszył kamienie.

973. „Szibbolet”. Gileadczy, wojska Jeftego, po zwycięstwie nad pokoleniem Efraima, jak podaje Biblia (Sdz 12,5-6): „Odcięli Efraimitom drogę do brodów Jordanu, a gdy zbiegowie z Efraima mówili: «Pozwól mi przejść», Gileadczy zadawali pytanie: «Czy jesteś Efraimitą?» - A kiedy odpowiadał: «Nie», wówczas nakazywali mu: «Wymówże więc Szibbolet». Jeśli rzekł: Sibbolet - a inaczej nie mógł wymówić - chwyтали go i zabijali u brodu Jordanu. Tak zginęło przy tej sposobności czterdzieści dwa tysiące Efraimitów.” W języku angielskim

słowo „shibboleth” oznacza współcześnie „słowo” albo „powiedzenie” odróżniające członków jakiejś grupy od pozostałych ludzi.

974. Król Hammurabi (jego imię oznacza „człowieka zachodu”) był Amorytą, który podbił kilka miast sumeryjskich i dał początek niewielkiemu imperium. Jako jego pierwszy król przyczynił się do tego, że małe miasto Babilon wyrosło na jedną z największych potęg starożytności. Część uczonych sądzi, że Hammurabi (którego panowanie w Babilonie datuje się zwykle na lata 1792-1750 przed Chrystusem) to Amrafel, tajemniczy król Szinear, wspominany w Rdz 14.

975. Kodeks Hammurabiego. Imię Hammurabi stało się znane również za sprawą nazwania nim kodeksu, ustanowionego pod koniec jego panowania i spisane na glinianych tabliczkach oraz na słupach kamiennych. Między kodeksem Hammurabiego a Prawem Mojżesza otrzymanym od Boga na Synaju można wysledzić zarówno zbieżności, jak i wyraźne różnice. Niestety tablice, na których zapisano Dziesięć Przykazań zaginęły wraz z Arką Przymierza. Tymczasem kodeks Hammurabiego został odnaleziony przez francuskich archeologów w starożytnym mieście Suza i można go obecnie oglądać w paryskim Luwrze.

976. Ziggurat. Na terenie całego imperium babilońskiego budowano wieże zwane *zigguratami* (nazwa ta oznacza dosłownie „domy wznoszące głowy w górę”). Prawdopodobnie miały one służyć ludziom jako schody, po których wchodziło się na spotkanie z bogami. *Ziggurat* przypomina piramidę, ma jednak budowę schodkową. Stawiając wieżę, budownicy „mieli cegłę zamiast kamieni i smołę zamiast zaprawy murarskiej” (Rdz 11, 3). Cegły produkowano z błota, a „smoła” to zapewne asfalt, który aż do dziś występuje w dużych ilościach na irańskich polach naftowych.

977. Ceramika jest jednym z najbardziej trwałych materiałów świata. Wytwarzano ją w czasach biblijnych i wytwarza się dzisiaj w podobny sposób: najpierw kształt naczynia lub przedmiotu rzeźbi się z gliny, a następnie wypala w piecu. Szkło się rozpada, metale ulegają korozji i rdzewieją, drewno i tkaniny niszczejają od wilgoci i robactwa, tymczasem ceramika nie ulega zniszczeniu. Chociaż gliniane naczynie może bardzo łatwo się rozbić, to jego skorupy są bardzo trwałe. Niektóre z nich przetrwały całe wieki i są dla nas dzisiaj cennym źródłem informacji o kulturach starożytnych.

978. Ceramika z Pustyni Negeb. Archeolodzy badali uważnie skorupy ceramiczne odnalezione na terenie Pustyni Negeb, które pochodziły mniej więcej z czasów, kiedy podróżował tamtędy Abraham. Cała ceramika odnaleziona na tym rozległym terenie była niemal jednakowa. Można na tej podstawie wnioskować, że plemiona zamieszkujące pustynię mogły z sobą swobodnie handlować, a więc musiały to być w miarę spokojne (pokojoye) czasy.

979. Szema Israel. Najważniejsze wyznaczenie żydowskiej wiary stanowi: „Słuchaj, Izraelu, Pan jest naszym Bogiem - Panem jedynym”, zwane od pierwszych hebrajskich słów *Szema Israel*. Wywodzi się ono z Księgi Powtórzonego Prawa (6,4), a Jezus zacytował je wraz z werselem, który po nim następuje („Będiesz miłował Pana Boga swego całym swoim sercem, całą swoją duszą i całym swoim umysłem”), mówiąc, że jest to największe przykazanie.

980. Znajomość podstaw? W 1997 roku London Sunday Times przeprowadził wśród księży anglikańskich badanie, które wykazało, że tylko 34% spośród 220 potrafi samodzielnie wyrecytować z pamięci Dziesięć Przykazań.

Zwoje z nad morza martwego

981. Niesamowite znalezisko pasterza kóz. Wiosną 1947 roku, w czasie gdy Palestyna znajdowała się jeszcze pod kontrolą Brytyjczyków, Muhammed ed Dib wypasał kozy. Pewnego dnia pośród suchych wzgórz nad północnym wybrzeżem Morza Martwego, pasterz ten rzucił kamień do jednej z jaskiń i usłyszał, że kamień w coś uderzył. Poszedł zobaczyć, co to było, i odnalazł starożytne gliniane dzbany wypełnione zwojami i kawałkami starej skóry pokryte tajemniczymi napisami. Jego przypadkowe znalezisko dało początek jednemu z największych i budzących największe kontrowersje odkryć w dziejach, a odnalezione dokumenty nazywa się *Zwojami znad Morza Martwego*

982. Zwoje znad Morza Martwego - nazywa się je tak dlatego, że zostały odnalezione w grotach w pobliżu Morza Martwego. Zapoczątkowane w 1947 r. odkrycia zwojów używanych przez wspólnotę z Qumran, spowodowały wprowadzenie wielu zmian w warstwie słownej obecnych przekładów Biblii. Zwoje te datuje się na od III albo II w. przed Chr. do I w. po Chr. Najwięcej zmian można znaleźć w Księdze Izajasza.

983. Jak stare są Zwoje znad Morza Martwego? Za pomocą wyszukanych technik datowania ustalono, że część znalezionych nad Morzem Martwym zwojów zapisano około 300 lat przed narodzinami Chrystusa, a niektóre już za Jego życia.

984. Najstarsze rękopisy Starego Testamentu. Znalezisko Muhammeda zapoczątkowało intensywniejsze badania w całej okolicy, na obszarze nazywanym Qumran - mniej więcej 15 km na południe od Jerycha. W ciągu kolejnych lat odnaleziono znacznie więcej zwojów i szczątków zwojów. Niebawem okazało się, że znajdują się wśród nich najstarsze rękopisy Starego Testamentu, jakie kiedykolwiek odkryto.

985. Ponad dwieście fragmentów Biblii. W Qumran odnaleziono ponad 200 tekstów biblijnych, niektóre niemal kompletne, zapisanych po hebrajsku i po aramejsku.

986. Fragmenty prawie całej Biblii Hebrajskiej. *Zwoje znad Morza Martwego* zawierają przynajmniej fragment każdej z ksiąg Biblii Hebrajskiej za wyjątkiem Księgi Estery.

987. Cała Księga Izajasza. Pośród zwojów z Qumran znajduje się kompletna Księga Izajasza, chociaż nie odpowiada ona dokładnie Księdze Izajasza, która została przyjęta w kanonie chrześcijańskim. Odnalezioną księgę stanowi 17 zszytych z sobą kawałków skóry - co daje zwój o długości prawie 7,5 m.

988. Zwoje a skarby świątyni jerozolimskiej. Oprócz wielu fragmentów Biblii spisanych na kawałkach skóry złączonej w zwoje, w qumrańskich jaskiniach nad Morzem Martwym odnaleziono także kilka zwojów miedzianych. Opisano na nich skarb - 26 ton złota i 56 ton srebra, które miały zostać ukryte w 64 miejscach na terenie Izraela. Większość znawców twierdzi, że opowieść o skarbie jest mitem czy mistyfikacją, ale niektórzy sądzą, że rzeczywiście zabrano ten skarb ze świątyni w Jerozolimie i ukryto przed przybyciem rzymskich legionów w roku 70 po Chrystusie. Warto dodać, hebrajskie teksty zapisane na cienko wykutych arkuszach miedzi należą do wyjątkowych rzadkości.

Pasterz i owce

989. Palestyna - kraj pasterzy. Przez całe wieki zamieszkujący krainy biblijne Arabowie zależeli od hodowli owiec. Również bohaterowie biblijni mieli swoje stada owiec, czasem ogromne. Hiob miał ich 14 tysięcy (Hi 42,12), a król Dawid przy poświęceniu świątyni złożył w ofierze 120 tysięcy owiec i kóz (1 Kri 8, 63). Wydaje się jednak, że te liczby mają bardziej charakter symboliczny - oznaczają mianowicie wielkość bogactwa i dobrobytu, jakie towarzyszyły danej postaci.

990. Tłusty ogony. Najpopularniejszą odmianę stanowiły owce o tłustych ogonach. Tłusty ogon stanowi dla owcy magazyn energetyczny - tak jak garb dla wielbłąda. Przy uboju owcy jej tłusty ogon zachowuje dużą wartość, gdyż ludzie kupują go (albo jego część) i używają do smażenia. Pięcioksiąg Mojżesza nawiązuje do tłustego baraniego ogona (por. Wj 29,22).

991. Najmłodszy syn - pasterzem owiec. Dorastając, starszy syn zaczyna pomagać ojcu przy sianiu zboża, orce i żniwach, zatem obowiązki przy owcach spadają na młodszego. Powtarza się to aż do najmłodszego chłopca. Zwyczaj ten praktykowano w rodzinie Jessego, który miał ośmiu synów. Najmłodszym z nich był Dawid i to on wypasał owce.

992. Dziesięcina z owiec. Prawo Mojżesza mówi o dziesięcinie (czyli oddawaniu 10%) z owiec: „Każda dziesięcina z bydła większego lub mniejszego, które przechodzi pod łaską pasterską, jest rzeczą poświęconą Panu”(Kpł 27,32). Żydowski autorzy podają, że aby określić dziesięcinę, pasterz wołał do siebie owce i przepuszczał je wąskim przejściem pod swoim kijem pasterskim, a co dziesiątą znakował za pomocą kija umaczanego w barwniku.

993. Symbolika pasterza i owiec, którą tak często posługuje się Biblia, staje się o wiele łatwiejsza do zrozumienia jeśli pozna się typowe zwyczaje pasterzy i charakterystyczne zachowania owiec. Poniżej przedstawiamy kilka przykładów tekstów biblijnych z ich „pasterskim” objaśnieniem.

994. Odpoczynek nad wodą. W Psalmie 23 (w.1-3) czytamy: „Pan jest moim pasterzem, nie brak mi niczego. Pozwala mi leżeć na zielonych pastwiskach. Prowadzi mnie nad wody, gdzie mogę odpocząć: orzeźwia moją duszę.” Przy wyborze pastwiska pasterz musi się zatroszczyć o dostęp do wody. Stada pasie się często nad strumieniami, jednak owce mogą bać się wody, która płynie zbyt wartko albo jest zablokowana. Pasterz musi więc wyszukać odpowiedni zbiornik wodny lub prowadzić owce na miejsce, gdzie mogą bezpiecznie zaspokoić pragnienie.

995. Głos pasterza. Jezus w Ewangelii Janowej mówi: „Moje owce słuchają mego głosu” (J 10,27). Na jednym terenie może przebywać więcej niż jedno stado jednocześnie. Stada mieszają się często także przy pojeniu. Nie próbuje się ich wówczas rozdzielać. Dopiero gdy się napiją, pasterze wstają po kolei i każdy z nich nawołuje swoje owce. Owce podnoszą wówczas łby i po małej szamotaninie zaczynają iść za swoim pasterzem.

996. Dobry Pasterz. Pan Jezus na innym miejscu mówi także: „Ja jestem dobrym pasterzem i znam owce moje, a moje Mnie znają” (J 10,14). Wschodni pasterze mają do owiec bardzo osobiste podejście - nadaje to głębszego znaczenia wyobrażeniu Pana jako Pasterza swojego ludu. Pasterz zna swoje owce po imieniu. Nie pędzi ich, lecz prowadzi. Nie znaczy to, że zawsze idzie przed nimi; może również iść obok stada albo podążać za nim.

Waga i miara

997. Kilka miar długości. Do mierzenia długości posługiwano się w Starym Testamencie kilkoma jednostkami. W kolejności od najmniejszej do największej były to: palec, dłoń, piędź i łokieć. Za najbardziej podstawową miarę długości uznawano łokieć, odpowiadający długości przedramienia - od łokcia do czubka środkowego palca, czyli mniej więcej 45 cm.

998. Piędź to długość mierzona od czubka kciuka do czubka małego palca przy rozluźnionej dłoni z rozstawionymi palcami. Wynosiła mniej więcej pół łokcia. Dłoń równała się natomiast około 1/6 standardowego łokcia - mierzyło się ją u nasady palców. Najmniejszą jednostkę długości stanowił palec, który uznawano za 1/4 dłoni.

999. Biblijne jednostki wagi to, począwszy od najmniejszych: pim, beka albo gera, sykl, mina i talent (wspomniany przez Jezusa w jednej z przypowieści). Przy mierzeniu mniejszych jednostek dla dokładności posługiwano się szalkami.

1000. Sykl równał się około 14,5 g. Był on standardową jednostką wagi, wszystkie pomniejsze jednostki stanowiły jakąś jego część. Nazwa sykl wywodzi się od hebrajskiego słowa *shekel* oznaczającego „wżyć”.

1001. Największą jednostkę wagi stanowił talent. Każdy talent odpowiadał 3 tysiącom sykli, ważąc około 34 kg. Mina wynosiła między 50 a 60 sykli, zależnie od tego, czy mowa o minie izraelskiej babilońskiej. Mina ważyła około 570 g.